Pavol Hronec

Kronika nášho obrodného hnutia

ISBN 978-80-971505-0-1

Predhovor

K napísaniu *Kroniky nášho obrodného hnutia* pribral som sa na výzvu viacerých vážených bratov. Ba i sám som cítil povinnosť urobiť tak, nakoľko bola u mňa sústredená vlastne celá agenda, korešpondencia a ostatný materiál, na základe čoho mohol som oživiť a podložiť svoje spomienky. Poslúžili mi aj osobné záznamy – poznámky br. Ondreja Šimeka o zasadnutiach nášho prvotného Prípravného výboru z Čertovice a o pozdejšom Prípravnom výbore Zväzu evanjelických duchovných (ZED-u) hovorili zápisnice starostlivo vedené br. Pavlom Proksom. Nebohý náš Maťko Tasler, ktorý veľmi nástojil na zachovaní týchto spomienok, začal ich písať, ale od Čertovice sa ďalej nedostal... Sú v našom archíve. Veľmi cenným dokladom sú pamäti br. Dr. Júliusa Cibulku nazvané „Klamný úsvit“. Tiež som ich odpísal pre archív. Podobne je odložená zápisnica o konferencii farárov v Turčianskych Tepliciach 2.-3. V. 1968 a o stretnutí postihnutých kňazov s vedením cirkvi vo Zvolene 11. II. 1969. V tejto práci uvedené čísla dokladov vzťahujú sa na moju korešpondenciu, ak nie je inak uvedené.

Vedomý som si nedokonalosti tejto práce, ale i svojej zodpovednosti pri úsudku o ľuďoch a udalostiach, či spomínaných pomeroch, hoc som sa snažil o pravdivosť a objektívnosť. Pravda, ani to nevylučuje prípadné subjektívne dojmy, nepresnosť a omyly, za čo sa vopred ospravedlňujem. Dobrá vôľa nechýbala. Veď nezatajil alebo nepreináčil som ani kritické a neprajné prejavy. Duch pravdy a budúcnosť zjaví všetko aj o spomínanej dobe.

Pokiaľ ide o našich oltárnych spolubratov i osobných priateľov, treba vyznať ono pravdivé: amicus Plato, amicus Socrates, magis amica veritas.

Práca by iste získala na hodnovernosti, a ja by som sa len tešil, keby naši bratia pripojili k nej svoje doplnky, poznámky, opravy, či kritické pripomienky, aby to bolo naše spoločné svedectvo.

Venujem ju svetlej pamiatke nebohého Maťka Taslera a tých, čo sa úprimne snažili o duchovnú i mravnú obrodu cirkvi a tak aj o jej pravú rehabilitáciu.

Bratislava na jar 1983.

Pavel Hronec

I. Od Veľkého Krtíša po Čertovicu

Ako došlo k stretnutiu na Čertovici

Naša evanjelická cirkev hneď od čias reformácie žila v ťažkom položení, keď musela znášať bezprávie a útlak v dôsledku nespravodlivých zákonov panujúceho režimu, vydaných práve proti nej. Po stáročia bol to vládnuci absolutizmus Habsburgovcov, usmerňovaný rím. kat. cirkvou, menovite jezuitským rádom. Príchodom doby osvietenstva a národného prebudenia bola to zase nadvláda násilnej maďarizácie, ktorá popri uprednostňovaní väčšinovej rím. kat. cirkvi priamo ohrozovala existenciu slovenských evanjelikov, lebo títo sa postavili na obranu slovenskej reči a tým aj záchranu slovenského národa. Ale ani v oslobodenej ČSR nebolo ešte celej náboženskej rovnoprávnosti a tým menej potom za ľudáckeho Slovenského štátu. Ak sa javilo po II. svetovej vojne, že humanistické ideály demokracie doprajú úplnú rovnoprávnosť našej evanj. cirkvi a nastane doba slobodnej cirkvi v slobodnom štáte, čoskoro sme vytriezveli z týchto ilúzií.

Keď po februári 1948 prišla k slovu komunistická strana s marxistickou ateistickou ideológiou, cirkev bola naraz ohrozená zvonka i zdnuka. Zvonka zastieranou i zjavnou protináboženskou propagandou i mocenským tlakom, zdnuka vlastnými farármi, ktorých si štátna správa získala za spolupracovníkov; vážnejších presviedčaním o ušľachtilých zámeroch strany, slabšie charaktery darmi a odmenami (vedúci pracovník na Štátnom úrade pre cirk. veci – SLOVÚC – ex-farár Ľ. Bortel v r. 1949 mi povedal, že evanj. farára možno kúpiť za 5.000, - Kčs), kompromitovaných politicky alebo mravne hrozbou a zastrašovaním. Takto i v našej cirkvi nastalo triedenie duchov: jedni povoľní a ochotní posluhovať boli honosne označení ako „vlasteneckí kňazi“, ostatní ako reakcionári. Pomer cirkvi a štátu bol upravený zákonmi: č. 217/449, ktorým sa zriaďuje Štátny úrad pre cirkevné veci a č. 218/49 o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností. K návrhu týchto zákonov mali sme sa písomne osvedčiť každý farár osobitne na dotazníku Akčného výboru slovenského národného frontu. Z tých, čo sa kladne osvedčili, pozvali potom ako čestných hostí do parlamentu v deň slávnostného odhlasovania týchto zákonov, ktoré sa stali zvieracou kazajkou cirkvi. V lete 1950 zišlo sa v Bojniciach asi 40 takýchto „vlasteneckých“ farárov na poradu pripraviť novú organizáciu ev. farárov, zodpovedajúcu politickej situácii a potrebe na manipuláciu všetkými farármi a cirkvou vôbec. V septembri 1950 táto skupina so svojimi stúpencami presadila na zhromaždení všetkých farárov rozpustenie – likvidovanie dobropovestnej a o cirkev i národ už historicky zaslúženej „Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej kňazskej konferencie“ (správne: Všeobecná vnútorno-misijná a pastorálna konferencia, založená, ustanovená roku 1899) i bývalého Spolku ev. kňazov (SPEVAK) a založenie novej organizácie Ústredia slovenských evanjelických kňazov (ÚSEK).

Dejstvovaním ÚSEK-u nastala doba „temna“ v našej cirkvi. K slovu a moci sa dostali bratia pochybného charakteru, mravných i odborných kvalít. Rozmohlo sa udavačstvo, hrozby a strach. Statočných farárov zbavovali štátneho súhlasu k účinkovaniu a tak miesta i fary týchto, no najmä lepšie fary, dávali svojim zaslúžilým bez ohľadu na sociálne potreby alebo odborné kvality (napr. bezdetný Milutin Bágeľ dostal Zvolen). Zavládol nemravný princíp odmeňovania tzv. „výkonnostným“ tých, ktorí zanedbávajú svoje duchovnopastierske povinnosti, či kazateľskú alebo katechétsku službu. Istý farár si dal záležať, aby v jeho posudku pri prijímaní syna na vysokú školu bolo poznamenané a zvlášť zohľadnené, že nevyučuje náboženstvo! Mimoriadne boli odmeňovaní tí, ktorí špehovali a udávali (nebohý br. J. Struhárik ich nazval „policajti v luterákoch“), čím sa stali pravými škodcami cirkvi, demoralizovali a pohoršovali i jednoduchých cirkevníkov. Takýchto farárov nemohol sa zbaviť zbor, ani cirkev volať ich na zodpovednosť. Boli pod mocnou ochranou. Voľby sa konali – ak sa vôbec ešte niekde konali, zväčša sa kňazi iba ustanovovali – nie podľa potrieb cirkvi, ale skôr podľa politických záujmov, nie podľa odborných a osobných kvalít, ale podľa

politických zásluh. Ani cirkevné časopisy neslúžili natoľko záujmom cirkvi a duchovným potrebám veriaceho ľudu, ale záujmom politickej propagandy, nevzdelávali, ale miatli mysle a pohoršovali ľud Boží. Nie div, že v takomto položení sme volali: „Zmiluj sa, Hospodine, zmiluj sa nad nami! Lebo sme presýtení opovržením“ (žalm 123, 3).

Bratia, čo mali ešte živé a citlivé svedomie, nad touto Sodomou a Gomorou – ohavnosťou spustošenia na mieste svätom (Mt 24, 15) volali po vyslobodení z tohoto duchovného i mravného úpadku a po náprave. Preto sa hľadali, radili a bránili proti tomuto moru čo len 2-3 bratia v každom senioráte. V niektorých seniorátoch zaznieval aj ostrejší protestný hlas (Liptov). Niekdajší priebojný a odbojný Zvolenský seniorát bol pacifikovaný a umlčaný. Viacerí museli sme z neho odísť: Spevák z Badína do Nových Košarísk, ja z Banskej Bystrice do Veľkého Krtíša, Kyseľ z Mýta pod Ďumbierom do Ozdína, Bojnák znovu z Badína do Slatiny n. Bebravou. Napokon ostali len dvaja-traja starého ducha (Tasler v Brezne, Dr. Žilák vo Zvol. Slatine a M. Kašuba v Ľubietovej, tento sa však tiež prispôsobil po obsadení našej vlasti sovietskym vojskom). Z tohoto Zvolenského seniorátu vyšli „vlasteneckí“ biskupi: Július Krčméry zo Zvolena (tento proti svojej vôli), biskup východného dištriktu; Ján Chabada zo Slov. Ľupče, gen. biskup; A. Katina z Hronseku, biskup západného dištriktu a Ľud. Bortel z Hornej Lehoty opustil službu Pánovu a pridal sa k ateistom, teda tiež „episcopos in partibus infidelium“.

V našom Novohradskom senioráte viacerí sa statočne držali. Bola to nemalá zásluha i samého seniora Ľud. J. Hrdličku. Hoc sa dal k dispozícii ÚSEK-u od Bojníc, nedopustil vykonávať jeho zhubný vliv v senioráte. Bratov včas varoval, ak hrozilo niektorému nebezpečie a keď mohol, zachraňoval aj od horších následkov. Schádzavali sme sa po farách a často aj v jeho rodine, a to v duchu úprimného bratstva, porozumenia, čo nám veru aj biskup Katina závidel. Br. seniora vedeli sme „nakaziť“ naším odbojným a protestným duchom. S nami sa oduševňoval za nápravu i rehabilitáciu cirkvi. Zo statočných a veci oddaných bratov spomínam: Viliam Adamčík z Maškovej, Ladislav Lanštiak z Tomášoviec, Dr. Juraj Strelec z Lovinobane, Ladislav Kyseľ z Ozdína, Daniel Janšo z Poltára, Ján Kalanda z Kalinova, Ľudovít Zaťko z Ľuboreči,. Jozef Dianiška zo Senného, Darina Bancíková z Veľkého Lomu i Ján Benčík, ktorý tam pred ňou pôsobil, Jaroslav Moncoľ z Hor. Tisovníka, Juraj Spevák zo Stredných Plachtiniec i Ján Chvostek z Príbeliec. Niekoľkí ďalší boli opatrnejší-zdržanliví. „Piaristi“ Ivan Lizoň a Pavel Pasiar sa izolovali a tých 2-3, čo stránili cirkevnej vrchonosti, Jána Midriaka z Uhorského, Jána Búlika z Dobroče sme ustriehli a nepripustili prekročiť mieru režimistickej angažovanosti. Ináč to boli bratia súci a odborne teologicky na výške. Preto aj na našich poradách a konventoch previeval duch únosného kriticizmu a odboja. Obrodný politický pohyb v lone KSČ, vedený gen. tajomníkom Alexandrom Dubčekom nás priam fascinoval a povzbudzoval k otvorenej aktivite za nápravu pomerov v našej cirkvi. Bratstvo nášho Novohradského seniorátu bolo natoľko myslením a cítením jednotné, že mohlo priam spontánne prejaviť svoju túžbu po obnove cirkvi na pamätnej seniorálnej schôdzi v Lučenci 27. marca 1968 jednohlasne prijatým „Ohlasom“, ktorým sme oslovili a vyzvali celú cirkev k obrodnému hnutiu. Ale tento akt predchádzali udalosti, ktoré treba uviesť ako historikum.

V sobotu 23. marca 1968 predpoludním zavítali k nám na krtíšsku faru milí hostia, naši priatelia br. Maťko Tasler z Brezna s manželkou Aničkou. Doviezol ich syn Ivan. Po radostnom zvítaní povedal br. Maťko rovno, čo ich doviedlo. Zaznamenal to v svojich spomienkach takto:

Dôsledky januárového obratu r. 1968 pri všeobecnej demokratizačnej snahe verejného života prenikajú pomaly do vedomia ľudí. Cítiť nové, zdravšie ovzdušie na každom poli. Iba v našej cirkvi akoby sa nič nedialo. Je ticho, ako v dome, kde majú mŕtveho. Je ticho, zrejme niet iniciatívy na vyšších stupňoch cirkevnej správy. Márne čakáme aj na zvolanie kňazov

v rámci seniorálneho ÚSEK-u. Konečne tak asi počiatkom druhej polovice marca zatelefonoval som do Zvolena seniorovi Bágeľovi.

Môj vtedajší rozhovor s Bágeľom, keď som sa ho opytoval, prečo nezvoláva kňazov seniorátu, aby sme sa poradili, vyznel z jeho strany v takom zmysle: nevidí potrebu, aby sme sa osobitne mali schádzať, tým menej, že v pôste niet na to veľa času... Okrem mňa si to ani nikto nežiadal. Ani zhora nedostal nijaké direktívy. Vyslovil som ľútosť nad tým, že schôdzu okrem mňa nikto neurguje, ako aj nad tým, že sám necíti potrebu, aby sa bratia zišli a poradili sa. Pripomenul som aj potrebu stretnutia sa na pravidelnej pôstnej kňažskej spovedi.

Priznávam, že ma popri demokratizačnom pohybe verejného života vzrušoval aj veršovaný pamflet „Nepokoreného svedomia", ktorý mi autor (neznámy) poslal. Pamflet bol namierený proti viacerým osobám na vyšších miestach cirkevnej správy. Aj keď mnohé uvedené údaje boli mi známe a chápal som rozhorčenosť autora, zrejme znamenite informovaného, jednako som sa obával, aby azda zverejnením pamfletu nenarobilo sa viacej zla ako dobra. Bol som presvedčený o oprávnenosti hnevu autora (autorov?) pamfletu, ale bol som presvedčený, že naprávať bude treba spôsobom slušným, cirkvi primeraným, zdalo sa mi však, že vec nezdrží odkladu. Treba niečo podniknúť.

A keď nikto nič nepodniká, musím začať sám.

Telefonoval som teda br. Kašubovi do Ľubietovej. Zdelil som mu svoje náhľady a obavy. Reku niečo musíme podniknúť. On ma miernil a radil byť opatrným, vyčkať ešte ako sa veci vyvinú. Spomínam si, že tak medzi rečou spomínal aj možnosť prípadnej „čiernej ruky". Je jasné, že ma takáto odpoveď nemohla uspokojiť.

Treba podotknúť, že so všetkými starosťami som sa delil s mojimi doma. Chápali ma a podporovali.

Spomínam to preto, aby bolo jasné, že keď som mojej manželke referoval o rozhovore s Milošom Kašubom, a ona videla moje znepokojenie, a keď počula moju poznámku, že s niekým iným by som mal hovoriť o našich cirkevných veciach, bola to ona, ktorá sa ma opýtala, s kým by som chcel hovoriť. Bez váhania som odpovedal, že s „takým Paľkom Hroncom" . Choď teda za ním, bola odpoveď.

A tak došlo k tomu, že hneď na druhý deň ráno sadli sme si s Aničkou do Trabanta, ktorý nám dala k dispozícii sestra Betka (moja poznámka: rozumej diakonka z Lipt. Mikuláša, ktorá pracovala v tunajšej nemocnici a bývala u Taslerov – predtým bola zborovou sestrou). *Syn Ivan natankoval benzín a šoféroval: do Veľkého Krtíša na faru. Bolo to 23. marca 1968.*

V Krtíši chystala Pavlínka jablkovú štrúdľu pre synov do Bratislavy. Paľko čistil jablká. Nuž ale všetko sa odložilo na neskoršie. Po prejavoch vzájomnej radosti zo stretnutia sa (býval to zjav veľmi vzácny v tých časoch) som povedal, čo nás priviedlo z ďalekej Hugánie (moja poznámka: Brezňanov prezývajú Hugáni).

Vedel som, že sa s Paľkom zhodneme vo všetkom.

Paľko zatelefonoval hneď do Plachtiniec Jurkovi Spevákovi – a ten bol o chvíľočku aj s manželkou v Krtíši. Radili sme sa teda traja. Paľko referoval o nálade v Novohrade. O niekoľko dní mali mať kňazskú poradu, sám senior Hrdlička je za progres v cirkvi. Paľko mu aj zatelefonoval do Lučenca a zdelil cieľ mojej cesty. Hrdlička ma vtedy telefonicky nabádal, aby sme aj v našom senioráte robili niečo.

Ale čo robiť?

Bolo nám jasné, že nutne treba napraviť pomery v cirkvi. Odstrániť nevhodných a nehodných vedúcich a nahradiť ich novými, nie už štátnou správou naoktrojovanými, ale slobodne volenými. Treba napraviť všetky krivdy, obzvlášť na postihnutých kňazoch a ich rodinách napáchané. Treba obnoviť dôveru medzi kňazmi, odstrániť korupciu, ktorá sa zahniezdila aj v cirkvi... a začať organizovať nový život v zboroch, v seniorátoch, ako aj v celej cirkvi.

Ako, kedy a kde to začať?

Prirodzene, v jednotlivých seniorátoch.

Uvažovali sme aj o tej možnosti, že keby sa vyslovili konferencie Novohradského a Zvolenského seniorátu za progres v cirkvi, zvoláme spoločnú konferenciu oboch týchto seniorátov do Zvolena. Keďže sa však naše plány a túžby dotýkali vo veľkej miere aj potrebných osobných zmien na jednotlivých stupňoch cirkevnej správy, navrhol som poradiť sa s Dr. Fedorom Ormisom. Aj sme ho volali telefonicky, ale sa nehlásil.

Dohovorili sme sa teda, že trasu spiatočnej cesty do Brezna určíme si cez B. Bystricu a cestousa zastavím u br. Dra Ormisa na poradu. Aj sa tak stalo.

V Krtíši sme sa rozlúčili v povznesenej nálade, tešiac sa výhľadmi do budúcnosti cirkvi.

Do B. Bystrice dorazili sme už na mraku.

Dr. Ormis nás prijal srdečne.

Zreferoval som mu stručne o všetkom úprimne a prosil som ho o radu.

1/ Ohľadom toho, aby sme v rámci seniorátu vyslovili dôveru a vďaku vedúcim nových demokratizačných snáh;

2/ zísť sa na dôvernej porade s niekoľkými bratmi aj z iných seniorátov a vypracovať tam jednotný plán postupu;

3/ demokratizačný proces previesť v senioráte Zvolenskom.

Odpoveď br. Ormisa ochladila moje nadšenie, hoci som očakával, že bude triezva a vecná. Chceli sme počuť mienku právnika a dostali sme ju. Ešte pozde večer, po návrate z cety, telefonoval som stručne do Krtíša o výsledku našej návštevy v B. Bystrici. Na druhý deň som o tom referoval v liste, ktorý uvádzam:

„Brezno 24. III. 1968.

Paľko môj!

Domov sme sa dostali asi o 21,30 hod., náležite ochladení. Nemyslím pri tom len na samotné nočné ovzdušie.

Náš hostiteľ vraví, že taký písomný prejav dôvery voči demokratizačným snahám bude srdečne vítaný. V tom písomnom prejave bolo by možné uviesť aj upozornenie na potrebu novelizácie zákona 218/1949 Zb. o hosp. zabezpečení cirkvi, poťažne žiadať, aby jeho ustanovenia, ako aj ustanovenia vlád. nariadenia 221/1949 neboli aplikované proti cirkvi.

To druhé, myslím zamýšľanú poradu, je už čosi iné.

Robiť niečo také bolo by možné len na nejakej cirkevno-ústavnej základni, ako je napr. aj seniorát. U Vás by to bolo možné, keďže je predpoklad jednomyseľnosti. Od Vás by potom mohol výjsť popud na ďalšie, prípadne širšie pokračovanie, už či po línii cirkevnej, alebo ÚSEK-ovej.

V našom senioráte by vraj takéto iniciatívne podnikanie neprešlo pre zloženie teamu. Porada by totiž, aby obstála, musela byť prístupná všetkým. A tam by bol už potom každý návrh blokovaný. Nemohli by sme sa dovolávať pomoci zvonka. Odbavili by nás vraj tým, že máme demokraticky volené orgány, aby sme sa teda prejavili tou cestou. A práve preto veľmi dobrou možnosťou by bolo začať to u Vás. Máte všetky podmienky. Hlavne seniora.

Práve preto by bolo chybné radiť sa mimo územnej oblasti Vášho seniorátu. Náš hostiteľ by sa tiež nechcel zúčastniť na „tajnej“ porade, lebo by ho obvinili z rebelantstva. Pripúšťa možnosť, že by som aj ja zostal bez partnera, len sám (pre strach židovský). Keby sa o porade vedelo, rozhodne by sme mali v blízkosti aj tajných.

Prežúvali sme to všelijako. Nakoniec, hoci nerád, uznal som spomenuté argumenty, ľutujúc srdečne, že pomery v našom senioráte sú také neutešené.

Zostáva to teda na Vás. – Boh Vám pomáhaj!

Predpokladám, pravda, aj iné prípadné možnosti, o ktorých ešte azda nevieme, ale možno, že sa nejaké akcie pripravujú. V Bratislave sa možno dačo dozvieš - bol by som Ti nesmierne povďačný, keby si ma láskave informoval. Aj o stredajšom Lučenci. Ak možno, pošli materiál pre nás...

Ako vidieť, návšteva br. M. Taslera prišla v pravý čas, bola inšpirujúca, požehnaná. Ako sme sa dohovorili, tak sme konali. Na druhý deň v nedeľu poobede pohli sme sa s manželkou do Bratislavy a večer sme navštívili Cibulkovcov. Veru pár rokov sme sa nevideli a len nedávno mi br. Dr. Julko Cibulka odkázal, že by sme sa mali porozprávať. Potešili sme sa teda novému stretnutiu za radostnejších okolností. Poinformovali sme sa nielen o svojich životných osudoch za minulého ťažkého obdobia, ale aj o situácii v cirkvi a ako jej poslúžiť teraz za zmenených pomerov, čo robiť pre jej obnovu a rehabilitáciu. Povedali sme o včerajšom stretnutí na krtíšskej fare a o našich dohovoroch. Potešili sme sa tejto iniciatíve a konkrétnym cieľom: pripraviť Ohlas pre konferenciu ÚSEK-u novohradského bratstva, ktorá má byť 27. t. m. v Lučenci a z tejto konferencie rozposlať ho všetkým seniorálnym ÚSEK-om, Generálnemu biskupskému úradu (GBÚ), biskupským úradom Východného dištriktu (VD) a Západného dištriktu (ZD). Týmto činom informovať a zainteresovať ostatné bratstvá i mobilizovať ich pre naše obrodné snahy v záujme cirkvi aj nášho kňazského stavu.

Cibulkovci boli týmto plánom priam nadšení, lebo vraj z inej strany Slovenska, ani v Bratislave, ani na západnom Slovensku vôbec ťažko očakávať jednotné zmýšľanie a porozumenie alebo kolektívny podnet pre zahájenie obrodného hnutia. V každom senioráte sú viacerí bratia spriaznení s vedením cirkvi a sú mu zaviazaní, takže nemajú záujmu na jeho odstránení. Skôr naopak. Aj ľahostajných je dosť. Ale je aj na všetkých stranách túžba po obrodnom hnutí v cirkvi. Viacerí bratia obracajú sa na br. Dr. Cibulku s naliehavou žiadosťou a výzvou, aby sa už konečne niečo robilo.

V tejto súvislosti žiada sa povedať, že pozornosť širokého kruhu bratov bola dôvodne upretá na br. Dr. Cibulku: tešil sa dôvere bratov v celej cirkvi. Získal si dobré meno ešte ako farár na Myjave – založil tam sociálne ústavy, nemocnicu a zborový časopis. Potom prešiel do Bratislavy, kde mal obrodzujúci vplyv i na mladých teológov, čo hádam nebolo pochuti ani fakulte ani GBÚ. Bol vari jediným kňazom, čo odmietol stať sa členom oficiálneho ÚSEK-u. Z Bratislavy bol v dobe zostrených pomerov odstránený do Hája, ale i stade po rokoch musel odísť. Dali mu malý zbor po vysídlených Nemcoch v Limbachu. Bývanie mal v Bratislave. Zbor síce s novými prisťahovalcami, ale na úpadku, s pomocou Ducha svätého obživil a zanechal si tam dobré meno horlivého pastiera a tak trvalú pamiatku. Priateľmi sme boli od teologických štúdií. Stýkali sme sa potom v celocirkevnej práci a teraz nás Pán cirkvi zase spojil v práci a borbe za obrodu cirkvi.

Pri týchto spomienkach vybavuje sa mi táto epizódka: nedlho po založení ÚSEK-u r. 1950 všetci farári boli sme pozvaní na Sliač na nejakú konferenciu. Tam aj náležite pohostení! Br. Julko Cibulka pochytil ma hneď spríchodu: „Dobre, že si tu, Paľko. Žena mi prikázala: drž sa niekoho rozumného!“ „Neviem, či si trafil na toho pravého,“ odvetím. Stále sme sa spolu držali, vedľa seba sedeli a spolu sme sa na celú komédiu usmievali i zlostili. Tlieskaniu nebolo konca-kraja, ako sa na takýchto mítingoch patrí, ale naše ruky ostali skôr zaťaté a meravé. Túto parádu aj filmovali a tento film onedlho premietali vyberaným účastníkom nejakej podobnej konferencie v Tatrách. A vtedy predseda ÚSEK-u Ivan Kolesár upozornil na nás dvoch: „Vidíte tie nehybné ruky?“. Už sme boli ocajchovaní ako reakcionári.

Na druhý deň po našom príchode do Bratislavy skoncipoval som zamýšľaný Ohlas. U Cibulkov sme ho ešte prečítali, upravili a v utorok odpoludnia vracali sme sa domov. Cibulkovci išli s nami do Nitry navštíviť svoju rodinu, nuž sme sa spolu zastavili na fare u br. Pavla Valáška, spoločne sme zase prerokovali situáciu i ďalší postup. Pripomenul som svoj názor a rozhodnutie na krtíšskej fare: ak bude treba v krajnej núdzi zvolám Všeobecnú kňazskú pastorálnu konferenciu ako jej posledný funkcionár v aktívnej službe – zapisovateľ-tajomník, pravda, s upovedomením štátnych úradov. Toto mohlo byť a aj sa osvedčilo ako naše legálne východisko vzhľadom na cirkev i štátne úrady. Z Nitry sme sa pohli až večerom v nádeji, že sa Pán prizná k zahájeniu obrodného procesu a v mene Božom sme sa rozišli.

Tu zase trošku odbočím. S br. P. Valáškom sme sa dosiať bližšie nepoznali. Vedel som, že sa rozišiel s úradným vedením cirkvi pre protiústavné rozpustenie novoutvoreného Nitrianskeho seniorátu, ktorého bol súcim seniorom. Uňho na nitrianskej fare býval častým hosťom náš kmotor br. Pavel Škrinár. Po kmotrovi mi bol viackrát odkázal, aby som sa v Nitre zastavil, keď chodievam za deťmi do Bratislavy. Teraz sa tak stalo. Br. P. Škrinár bol najprv farárom na Bukovci po básnikovi Vladimírovi Royovi, potom preložený do Tekovských Lužian a tam zbavený úradu koncom 50. rokov. Rodina prešla bývať na uprázdnenú faru v Drážovciach a on sa uchytil ako robotník na nejakých montážnych stavbách a s nimi putoval po republike. Bol dobre informovaný o celkovej náboženskej situácii nielen v našej cirkvi, ale i ostatných v ČSR. Ako verný služobník svojho Pána až prorocky horlil za očistu a vernosť našej cirkvi. V svojom rozhorčení napísal – či opísal pomery v cirkvi vlastnou rečou v rozsiahlom letáku – niekomu pripadal ako pamflet: Confessio invariata alebo Hlas nepokoreného svedomia. Zmieňuje sa o ňom i brat M. Tasler. Je to dokument na svedectvo o pomeroch a ľuďoch v našej cirkvi. Práca je poznačená – ako každé ľudské dielo – istou nedokonalosťou pokiaľ ide o úplnosť a spoľahlivosť konkrétnych informácií. Ale netratí tým na dobrom svedectve (odkladám ju do archívu nášho obrodného hnutia).

Domov sme prišli až neskoro večer, čo-to v domácnosti porobili, opatrili a ráno sa zase pohli na našej „misijnej“ ceste za novohradským bratstvom, aby zdvihlo korúhvu našich obrodných snáh a volalo pod ňu všetkých v cirkvi. Do Lučenca sme prišli tesne pre Večerou Pánovou, takže som sa už nestihol porozprávať s br. seniorom a zaistiť si jeho podporu pre všetky body nádejného Ohlasu. Ani po Večeri Pánovej už nebola príležitosť k tomu, na moju ľútosť. Predsedajúci br. senior informoval o demokratizačnom procese vo verejnom živote a vyslovil náš kladný postoj k nemu. To isté žiadame aj od vedenia gen. cirkvi ako aj od ÚSEK-u, že zvolá zhromaždenie všetkým kňazov. Potom som sa prihlásil k slovu. Prejavil som radosť, že nás táto krásna jar zastihla vo vospolnej bratskej láske, duchovnej jednote a vzájomnej dôvere v našom novohradskom bratstve, začo sme vďační aj br. sen. Hrdličkovi. Žiada sa však, aby sme túto názorovú jednotu na prebiehajúce udalosti vo verejnom živote a najmä ohľadom nápravy našej cirkvi ako aj jej naliehavých potrieb vyjadrili v nejakom osvedčení, verejnom prehlásení. Prítomní návrh uvítali a ustanovili komisiu pod mojím vedením, ktorá by takýto dokument pripravila. Členmi komisie boli Dr. J Strelec, J. Spevák, J. Midriak a M. Považan, zapisovateľ konferencie. Hneď sme sa utiahli do susednej miestnosti. Prečítal som svoj koncept Ohlasu, s ktorým komisia súhlasila až na br. J. Midriaka (nesúhlasil s vyslovením zazlenia vedeniu cirkvi, ani aby odstúpilo). Vraj nesieme všetci spoluvinu v zmysle biblickom, a tak môžeme vysloviť len poľutovanie nad chybami minulosti. Súhlasili sme s „poľutovaním“ miesto „zazlenia“, ale s ostatným treba do pléna.

Keď som prečítal Ohlas, najväčšiu pozornosť vzbudil bod o odstúpení vedenia cirkvi – biskupov. Ohradil sa br. p. Lacko, bývalý katechéta, teraz sen. kaplán, k nemu sa pridal br. senior a samozrejme z mladších br. Midriak a J. Búlik, lebo vraj neviem, aké mali br. biskupi ťažkosti a či naozaj nič nerobili. No potom sa strhol príval obžaloby, rozhorčenia a zazlievania. (bratia V. Adamčík, Dr. J. Strelec, L. Zaťko, L. Lanštiak, J. Spevák a iní). Ba aj prítomní hostia, postihnutí kňazi br. P. Uhorskai a Lajtoš (v pracovných montérkach) veľmi dojemne až otrasne prehovorili a začudovane sa pozerali na tých, čo brali do ochrany cirkevnú generalitu. Nik už nemal chuť robiť advokáta vrchnosti. Aby Ohlas hovoril za všetkých prítomných a aby nik nemal dojem, že ho musí podpísať pod nejakým demagogickým nátlakom (hoc inak by bol iste býval prijatý v celom pôvodnom znení), vynechali sme teda „zazlenie“ a nahradili ho „poľutovaním“ a nespomenuli sme ani odstúpenie kompromitovaných. Konečne pre nás bolo najdôležitejšie vyslovenie žiadosti o zvolanie ÚSEK-u. Ako sa malo naložiť s Ohlasom, o tom svedčí zápisnica z konferencie:

ZÁPISNICA, napísaná na zasadnutí Seniorálneho ÚSEK-u seniorátu Novohradského v Lučenci dňa 27. marca 1968. Prítomných bolo 25 kňazov podľa pripojnej prezenčnej listiny.

Prítomných privítal a zasadnutie ÚSEK-u otvoril br.Ľ. J. Hrdlička, senior, predseda ÚSEK-u. Oboznámil prítomných so situáciou v cirkvi vzhľadom na demokratizačný proces v spoločnosti. Požiadal prítomných, aby sme sa o predmetnej veci rozhovorili, svoje názory, žiadosti a návrhy vyslovili a tieto vo forme OHLASU vyjadrili a dali na vedomie: predsedníctvu gen. cirkvi, predsedníctvam dištriktov, predsedníctvu ÚSEK-u a predsedníctvu sen. ÚSEK-ov.

Prítomní ustanovili redakčnú komisiu na vypracovanie návrhu uvedeného Ohlasu v tomto zložení: Pavel Hronec, Dr. Juraj Strelec, Juraj Spevák, Ján Midriak, Michal Považan.

Redakčná komisia predložila návrh Ohlasu bratstva Ev. a. v. seniorátu Novohradského. Po vyčerpávajúcich rozhovoroch bolo prijaté jednomyseľne znenie Ohlasu ako je k tejto zápisnici pripojené a prítomnými podpísané.

Za overovateľov tejto zápisnice požiadaní bratia: Juraj Podhradský a Ján Midriak.

Predsedajúci Ľ. J. Hrdlička, senior, vyslovil nádej, že čoskoro v zmysle Ohlasu predsedníctvo ÚSEK-u v Bratislave zvolá všetkých členov na spoločnú poradu. Zasadnutie s poďakovaním a modlitbou uzavrel D. s. h.. Podpisy.

OHLAS

bratstva Ev. a. v. seniorátu Novohradského.

My, evanjelickí kňazi Novohradského seniorátu s radosťou vítame demokratizačné obrodné hnutie a chceme zo všetkých síl prispieť k jeho zdarnému zavŕšeniu na rozkvet našej drahej československej vlasti a blaho všetkých jej občanov. Činíme tak v duchu našich kresťansko-evanjelických zásad a historického odkazu našej evanjelickej cirkvi.

Slovenskí evanjelickí kňazi boli vždy tam, kde sa sloboda rodila. Stáli sme pri kolíske prvej ČSR, chránili sme česť slovenského národa v časoch najpohnutejších, boli sme v Slovenskom národnom povstaní od jeho príprav až do konca so všetkými obeťami. Za to sme nič od nikoho nečakali ani nedostali, iba ak zaznávanie, hoc uznanie by nás bolo len povzbudilo do ďalšej vernej služby nášmu ľudu. Ani teraz neprichádzame medzi prvými so svojimi krivdami a žiadosťami o zadosťučinenie, aby sa nezdalo, že sme iba na túto chvíľu čakali a snažili sa zaujať predné miesto medzi bojovníkmi za demokraciu. Na tomto poste vyznavačov a služobníkov demokracie sme stáli vždy – a často ako jediní a osamelí – s našou evanjelickou cirkvou v tichých i búrnych chvíľach dejín.

Sme za úplnú demokratizáciu našej socialistickej spoločnosti, za federatívne zriadenie štátu, ale aj za úprimný bratstký pomer oboch národov – Čechov a Slovákov – na základe rovnoprávnosti, lebo Československú republiku sme považovali a vždy budeme považovať za svoju jedinú vlasť. Chceme však, aby sme v nej neboli obchádzaní, ale aby sme aj my požívali dobré ovocie spoločných bojov za slobodu, právo a spravodlivosť.

Preto žiadame:

1/ Slobodu pre všetkých nevinne odsúdených kňazov a ich ustanovenie do kňazskej služby aj s tými, ktorí sú už na slobode.
Rehabilitovať všetkých inak postihnutých kňazov, teologických profesorov, poslucháčov a absolventov teológie.

2/ Novelizáciu zákona o hospodárskom zabezpečení cirkvi č. 218/1949 Zb., aby jeho ustanovenia, ako aj ustanovenia vládneho nariadenia č. 221/1949 neboli aplikované proti cirkvi, nakoľko tento zákon bol vydaný v revolučných rokoch, je prekonaný, poskytuje možnosť zneužitia moci napr. cirkevnými tajomníkmi, ako sa to stalo v mnohých prípadoch; aby štátny súhlas k účinkovaniu kňaza bol platný nielen pre jeden cirkevný zbor, ale všade na území štátu.

3/ Rešpektovať osobné práva v zmysle Ústavy ČSSR 32. čl., aby sa každý mohol hlásiť k cirkvi bez osobnej ujmy a diskriminácie, aby veriaci nielen podľa litery zákona, ale v skutočnosti boli rovnoprávnymi občanmi štátu.

4/ Právo zhromažďovania, slobodu prejavu a tlače bez cenzúry.

5/ Vydávať bohoslužobné knihy, náboženské učebnice a ostatnú náboženskú literatúru v potrebnom rozsahu s neobmedzovaným pôsobením Tranoscia.

6/ Vysloviť poľutovanie nad tým, že predsedníctvo generálnej cirkvi a celá Generálna rada rozhodne nehájili ústavné práva našej cirkvi, nepredkladali gravaminá a nedožadovali sa nápravy krívd a bezprávia a nadovšetko sa nezastávali nevinne stíhaných. Pričom aj my sa priznávame k svojmu podielu na opatrníctve a ustrašenosti v cirkevnej práci.

7/ Zvolanie všetkých kňazov Slovenskej ev. a. v. cirkvi v čo najkratšom čase na spoločné stretnutie a vypracovanie smerníc – úprav pre budúcu našu prácu a správu cirkvi.

Veríme, že staré neprávosti pominú, krivdy sa budú naprávať a nový život v našej vlasti bude sa utvárať nie v duchu nenávisti, odplaty a pomsty, ale v duchu lásky, odpúšťania, trpezlivosti a usilovnej, svedomitej a zodpovednej práci pre spoločné blaho všetkých obyvateľov našej krásnej vlasti, v záujme pokoja doma i vo svete.

Dané v Lučenci 27. marca 1968.

Podpísaní: Ľ. J. Hrdlička, senior, predseda ÚSEK-u, v.r., Michal Považan, tajomník, v.r., Július Gábor, v.r., Ján Kalanda, v.r., Ladislav Kyseľ, v.r., Ján Midriak, v.r., Dr. J. Strelec, v.r., Ladislav Lanšiak, v.r., Ján Búlik, v.r., Pavel Lacko, v.r., Pavel Vaníček, v.r., Adolf Kusý, v.r., Viliam Adamčík, v.r., Ľudovít Zaťko, v.r., Štefan Chvostek, v.r., Juraj Podhradský, v.r., Pavel Makovíny, v.r., Pavel Kubík, v.r., Ján Chvostek, v.r., Juraj Spevák, v.r., Pavel Hronec, v.r., Ján Klain, v.r., Ján Halgaš, v.r., Jozef Dianiška, v.r., Jaroslav Moncoľ, v.r.

Z Lučenca sme sa rozchádzali všetci bratia povzbudení, na duchu obrodení, s radostnou mysľou a vedomím, že sme sa po dlhých ťažkých rokoch mohli zase slobodne prejaviť a priznať sa i prihlásiť k očistnému a uzdravujúcemu procesu, ktorý nás všetkých čaká v cirkvi. Pri lúčení ma br. senior Hrdlička uistil, že Ohlas rozpošle podľa uzavretia konferencie. Len som si nebol istý, či sa br. P. Lacko nebude mračiť, že mu rozmnožením a rozposlaním Ohlasu pribudne práce na sen. úrade. V duchu som dobrorečil Hospodinu, že sa v našom senioráte dobré dielo podarilo podľa našich prosieb a očakávania.

S manželkou sme sa pohli rovno do Ban. Bystrice, aby sme sa porozprávali a poradili s br. Dr. F. Ormisom. Idúcky sme sa zastavili v našej rodnej obci Zvolenskej Slatine u milých Žilákovcov na fare. Br. Ondrík práve učil v škole naproti fare. Pribehol a zdeľoval, že už o našej lučeneckej konferencii počul od br. J. Midriaka, ktorý tiež išiel do susednej rodnej Môťovej. Informoval nás, že aj on osobne súril u br. biskupa Katinu zaktivizovanie našej cirkvi. Ten sa vyhováral, že ešte nemohli, lebo čakajú na br. gen. dozorcu A. Žiaka, ktorý je v Prahe (podpredseda Národného zhromaždenia) a má na starosti Vyhlásenie Gen. rady, teolog. fakulty a ÚSEK-u k demokratizačnému procesu. V Banskej Bystrici sme br. Dr. Ormisa nezastihli – i ten bol v Prahe. Večer po návrate domov telefonoval som br. M. Taslerovi ako bolo v Bratislave, Nitre a dnes v Lučenci. Potešil sa.

To bol prvý deň začatého obrodného hnutia. Alea iacta est! Poručeno Bohu!

Na druhý deň som písomne upovedomil bratov M. Taslera, Dr. Cibulku a Valáška o priebehu a výsledku konferencie v Lučenci. Teraz už budeme čakať, či a aký ohlas bude mať náš „Ohlas“ na GBÚ a po seniorátoch. Tiež som napísal manželom Čiernym do N. Mesta n. V., ktorí nám písali o všetkom, čo vedeli z diania v cirkvi. Zvlášť s. Anna Čierna bývala vždy dobre informovaná, o všetko sa interesovala, čo sa deje v týchto rušných dňoch a tak bude vedieť podať ďalej, že už sa aj v našej cirkvi hýbeme.

Br. Ján Čierny ml. z Baďanu v Honte mi píše, že mali 28. 3., teda deň po nás sen. konferenciu v Krupine. O nej toto:

Poslali sme prípis, aby urýchlene bola zvolaná pastorálna konferencia. Predstav si: všetci podpísali!

Píšem Ti, Paľko môj, ak ste Vy niečo podobné neurobili, ponáhľajte sa, aby sme si aj my našu drahú cirkev zastali a očistili od slepých vodcov, o ktorých som svojho času napísal:

Kňazi pokroková,
pre službu hotoví
za lesklú odmenu
hoci aj diablovi.
Nečudo k pokonu
zvyjú antifonu:
Súdruhu Ježiši,
zmiluj sa nad nami!
Verím, že Pán Boh nám pomôže, aby sme sa nemuseli hanbiť pred našimi cirkevníkmi.

Prikyvujem na jeho urgovanie čím skoršieho zvolania ÚSEK-u: „Naozaj každý deň je stratou našich šancí na získanie stratenej reputácie cirkvi a získanie potrebnej dôvery, úcty a spoločenskej váhy“. 2. 4. mu oznamujem: „Dnes majú konferenciu vo Zvolenskom senioráte. Dúfajme, že sa osvedčia ako Vy v Honte a my v Novohrade. Potom by bolo veľmi potrebné a naliehavé zísť sa z každého seniorátu, alebo aspoň z bližších seniorátov na spoločnú hoc aj neoficiálnu poradu. Myslím tak 1-3 z každého seniorátu. Niečo už máme v tomto smere rozrobené. Rozhodne Ti dám vedieť, keď to bude aktuálne.“

O situácii v Bratislavskom senioráte píše mi br. Dr. Cibulka: *U nás schôdza nedopadla tak šťastne. Br. senior, aby predišiel inej diskusii, dal na program konfirmáciu. No keď toho bolo už mnoho, vyzval som prítomných bratov k uzavretiu, že si žiadame schôdzu celého duchovenstva. Odôvodnil som prečo, a nato br. Krecháč vyskočil, že hneď po Večeri Pánovej začíname útočiť na svojich bratov (hoci ja som o niečom takom vôbec nehovoril). Br. senior povedal, aby sme vyčkali vydanie Prehlásenia, na ktorom práve Gen. rada pracuje. Odpovedal som, že to Prehlásenie môže byť hlasom niekoľkých ľudí, ale nie hlasom cirkvi, lebo za cirkev nemajú právi hovoriť členovia Gen. rady v takých dôležitých veciach a nemôžu hovoriť ani za ev, kňazov, kým sa s nami neporadili, lebo nemáme a neuznávame žiadne Politbyro v cirkvi, ani cirkev s veľkým C nemáme. Môj návrh podporovali bratia Dr. Hano, Kubovčák, Regítko, Kalús a s trochou opatrnosti ešte ďalší vari traja. Krecháč nahnevaný odišiel referovať na zasadnutie Gen. rady, čo sa na schôdzi robí.* (Moja poznámka na vysvetlenie: br. Ondrej Krecháč bol farárom v Mysleniciach a tajomníkom na hospodárskom odd. GBÚ.) *Myslím, že by sme boli došli k nejakému záveru, ale nešťastný Karolko Novomestský vyrútil sa svojím nedisciplinovaným spôsobom a vášnivými slovami, nadávajúc na podliakov, žiadal ukázať prstom na všetkých, čo si zaslúžia päsťou po hlave, menovite ovšem tí, čo jemu osobne ublížili a zavinili, že sa mu dosiaľ nedostalo miesta v cirkvi podľa zásluhy. Z toho vznikol osobný spor Novomestský – Kubica, bolo mnoho kriku a ten bol prerušený zaspievaním jedného verša Krista obránce a schôdzu br. Petrík narýchlo zakľúčil.*

3. IV. mi br. Maťko Tasler píše dlhý list. Najprv o priebehu stretnutia zvolenského bratstva pri Večeri Pánovej 2. IV. vo Zvolene. V neformálnom rozhovore hovorili o Vyhlásení Gen. rady, fakulty a ÚSEK-u, ktoré už bolo zverejnené, načo br. Tasler žiadal vyjadrenie zásadného stanoviska zvolenského bratstva. Spomenul Ohlas novohradského bratstva, ktorý si prítomní vyžiadali prečítať v celom znení. Bod 6. a 7. vyvolal na jednej strane súhlas, na druhej rozpaky. Br. senior Bágeľ (stretnutie pri V. P. stanovil, aby nebolo času na rozhovor, až na 10,30 – sic!) mal pripravený návrh rezolúcie s patričnou sebaobhajobou a sebachválou. Ktorýsi z bratov poznamenal, že to krásne vyhlásenie má len jednu chybu: podpisy! *Celkový môj dojem z našej porady je dobrý, rušilo nás len to, že náš*

šerif (senior) nechápe vážnosť situácie (spomínala sa aj rozluka), ale večne si len tú svoju polievočku zohrieva. Je mi preto tak trochu smutno na duši...“

A teraz dávaj dobrý pozor, brat môj drahý!

Seniorálne konferencie budú. Včera spomínali už prvý týždeň po Veľkej Noci. Pripomenul som, že na 1. nedeľu po Veľkej noci mám (ako aj Ty) konfirmáciu. Nuž ale vraj jeden deň si uvoľním. Pristal som. Nuž či tak bude, uvidíme. Nevylučujem možnosť aj odkladania! Ale bez ohľadu na termín – domnievam sa, bolo by dobré zísť sa niekoľkým nám, aby sme konfrontovali naše myšlienky, návrhy a aby sme informovali o situácii aj v ostatných seniorátoch. Mám na mysli neformálny bratský rozhovor.

Navrhujem preto, aby sme sa stretli v našej chatke na Čertovici. Myslím, že aj prostredie bude blahodárne účinkovať na naše mysle. Pravda, priestoru nie je veľa, preto počet by musel byť skromný. Desať bratov môže pojať naša chatka. Myslím 10 hostí, okrem „domáceho personálu“ tak, aby mohli celý deň presedieť. Z nášho seniorátu by som pozval Miloša a Ondríka zo Slatiny. Pre Teba (pre Vás) zbýva teda ešte 8 (v „najhoršom“ prípade azda aj 10) miest. Ak súhlasíš s návrhom, pokladaj tieto riadky za pozvanie. Máš lepší rozhľad aj širší okruh známostí medzi bratmi, a iste budeš si vedieť vybrať. Ja len skromne poznamenávam, že by azda neškodilo, keby prišli niekoľkí aj z ďalších seniorátov, aby nás mohli hodnoverne informovať. Výber nechávam, Paľko môj, na Teba. Každý mi bude vítaný, koho zavoláš. Ide len o to, aby to boli bratia v pravom zmysle slova. A hádam by bolo dobre pamätať pri výbere, aby sa medzi nás dostal aj niekto, ktorý by bol viac rozumový ako citový typ, aby sme sa mohli vzájomne usmerňovať a kontrolovať. Tých citových (sám sa rátam medzi nich), ktorí ľahko vzplanú, býva obyčajne viac. Miloš vie byť až úzkostlivý, nuž najdi mu ešte nejakého partnera.“ K tomu dáva možnosti vlakového a autobusového spojenia na Čertovicu.

Telefonicky som informoval bratov Cibulku a Valáška. Súhlasili. Ale obmedzený priestor i počet miest nedovolil pozvať ani po jednom účastníkovi z každého seniorátu. Vo svojej farskej kancelárii mal som zarámovanú fotografiu nášho spolku teológov „J. M. Hurban“ z r. 1934, ktorého som bol predsedom. Z Liptova tam bol br. E. Janotka, zo Spiša br. O. Šimek, zo Zemplína br. E. Slávik. Z Gemera som nevedel napochytre koho pozvať, nuž som pozval br. M. Bízika z Dobšinej, ktorý bol blízkym spolupracovníkom bratov Šimeka a Víznera na Spiši. Reku, sú jedného ducha. z Rimavského seniorátu som volal br. P. Slosiarika. Odriekol. Tak isto učinil aj br. P. Radoš z Považského seniorátu. Z Novohradu som pojal svojho najbližšieho suseda br. J. Speváka, z Hontu br. J. Čierneho ml. z Baďanu, z Turca br. D. Albíniho z Hája, zo Zvolenského seniorátu spomínaných br. Kašubu z Ľubietovej a br. Dr. O Žiláka zo Slatiny. Prišiel aj br. Otto Vízner, dosiaľ mimo služby. Slávik doviedol br. O. Koča z Kukovej a br. P. Valášek tiež pojal br. V. Adamoviča z Nitrianskej Stredy. Br. Julko Cibulka prišiel aj s manželkou Elenkou – doviezol ich syn Ing. J. Cibulka ml. Podobne sme prišli s manželkami aj my s Ďurkom Spevákom. Podľa seniorátov prítomní: Zvolen 3 (br. Dr. Žilák nebol – pozvanie prišlo oneskorene), Novohrad 2, Šariš-Zemplín 2, Podunajský sen. 1, z Bratislavy 1, Považský 1, Turiec 1, Liptov 1, Spiš 1, Hont 1, Gemer 1. Rešpektujúc obmedzené priestorové možnosti v hostiteľovej chatke, nemohli sme zvať viacerých. Hlásil sa napr. A. Barica z Lišova (Hont). Keď nebol pozvaný, urazil sa – nešiel s nami ale proti nám. Podobne i br. Jozef Kmeť z N. Mesta n/V., ako mi o tom písal potom br. J. Struhárik. Aj Myjavský seniorát bol nevdojak obídený, ale nik sa za to neurazil.

Pozvanie som poslal 6. IV. 68:

„Milý brat! Po dohovore s niektorými vážnymi bratmi z viacerých seniorátov bratsky Ťa pozývame na spoločnú informatívnu poradu o veciach, ktoré nám aktuálne ležia na srdci. Prístrešie nám ponúka br. Matej Tasler v Brezne vo svojej chatke na Čertovici (pri hoteli Detvan). Ak Pán dovolí, stretli by sme sa tam v stredu po Veľkej noci 17. t.m. Autobusové spojenie z Brezna i Kráľovej Lehoty. Oznám mi prosím, či Ťa môžeme očakávať.“

Na pohrebe br. prof. Dr. Jána Beblavého v Jasenovej 13. IV. 68 dôverne som povedal br. Gustávovi Plavcovi z Ružomberka o zahájení našich obrodných snáh, o chystanej porade na Čertovici a potom konferencii všetkých kňazov. Požiadal som ho ako muža tolerantného a rozvážneho, ktorý má dôveru aj vedenia cirkvi, o prípadné predsedníctvo na tejto konferencii. Jeho osoba bude iste prijateľná všetkým, aj doterajšiemu úradnému vedeniu. Ochotne prisľúbil ujať sa tejto funkcie. Toto jeho osvedčenie prijali sme potom na Čertovici s uspokojením. Podobne som v Jasenovej informoval aj môjho blízkeho priateľa br. Pavla Tomku zo Švábovic. Súhlasil aj s nutnou abdikáciou biskupov. Bohužiaľ sa v rozhodnej chvíli zachoval inak.

Sotva som rozposlal pozvanie na Čertovicu, tu list od br. Dr. Cibulku – viacmenej úradného rázu (5. IV. 68).

Milý brat Paľko! Evanjelická verejnosť sa čoraz naliehavejšie dožaduje, aby evanjelickí kňazi urobili rozhodný krok k zváženiu historickej zmeny okolností pre nové podmienky práce, ponúkajúce sa aj našej Ev. a. v. cirkvi na Slovensku vo vlasti oslobodenej od bezohľadnej diktatúry a znásilňovania zákonitosti, pri čom sme aj my kňazi boli postavení akoby mimo zákon a vydaní často ľubovôli nezodpovedných cynických individuí – nástrojov pre znemožňovanie práce v cirkvi, pre šikanovanie, prenasledovanie a trápenie ev. a. v. duchovenstva.

Nakoľko mnohí evanjelici obracajú sa priamo na mňa, aby som niečo v záujme budúcnosti našej cirkvi podnikol, rozhodol som sa so súhlasom viacerých bratov požiadať Ťa ako posledného tajomníka Pastorálnej konferencie ev. a. v. kňazov na Slovensku, aby si sa ***ultimatívne*** *obrátil na predsedu ÚSEK-u, aby v poveľkonočnom čase do dvoch týždňov zvolal všetkých ev. a. v. kňazov na spoločnú schôdzu, kde by sme sa o ďalších krokoch a úlohách cirkvi poradili. Ak Tvojej výzve nevyhovie, prosím Ťa, aby si zvolal ako posledný tajomník Všeobecnej pastorálnej konferencie túto schôdzu Ty (pripomenúť to vopred predsedovi ÚSEK-u). Prirodzene, oznámi sa to i cirk. oddeleniu pri Povereníctve školstva a na schôdzu pozveme i zástupcov tlače.*

Pokiaľ ide o znášanie výdavkov na papier, známky a iné, aj sám ochotne prispejem, aj ďalší bratia tak učinia, ak ovšem potom, keď ku schôdzi dôjde, nevyriešime vec prípadnými dobrovoľnými príspevkami prítomných.

Tento prípis posielam viacerým bratom.

S bratským pozdravom v Pánu a s prosbou o Jeho pomoc a požehnanie Cibulka.

V pripojenom sprievodnom liste píše:

Milý brat Paľko! Pripojený prípis má tak trochu strohú úradnú formu vzhľadom na to, že ho v odpise posielam viacerým bratom. Nedá sa už s vecou odkladať, naši páni začínajú sa cítiť bezpečne, lebo sa nič nepodniká. Včera som dostal zase niekoľko výziev, medzi inými od E. B. Lukáča, ktorý vystríha, že ak premeškáme čas vo vare, nič neurobíme, keď všetko vychladne a dostaneme sa do nového koryta. A tak podľa zrnka múdrosti, uverejneného v Kultúrnom živote na 3. strane: „Na križovatke dejín sa neriaď pokynmi policajta“ rozhodol som požiadať Ťa, aby si náš dohovorený plán čím skôr realizoval. Prosím Ťa, upovedom ma, čo si urobil a ako si sa rozhodol, aby som vedel nielen pre seba, ale aj pre mnohých záujemcov čosi pozitívneho povedať. Úprimne bratsky v Pánu Ťa zdraví Cibulka. P. S. Prosím Ťa pohroz, že tak urobíš, aj v tom prípade, keby si chcel vec riešiť zvolaním krajských konferencií ÚSEK-u.

Hneď som sa pribral k písaniu br. P. Pališínovi (8.IV.68):

„ Milý brat! Napriek zaiste značnému počtu žiadostí, výziev a rezolúcií, či už od sen. bratstiev, sborov a jednotlivcov, aby sa kňazi našej ev. cirkvi zišli v týchto rušných a pre cirkev požehnaných časoch a orientovali sa v danej situácii i do budúcnosti, márne čakáme zo dňa na deň na zvolanie ÚSEK-u.

Tak sa vidí, že predsedníctvo ÚSEK-u v dorozumení s vedením gen. cirkvi zámerne a takticky zvolanie ÚSEK-u odkladá hádam s utišovaním, že sa najprv budú konať seniorálne, potom krajské konferencie ÚSEK-u a tak sa pomaly na terajšie udalosti premeny života zabudne.

S ničím takým nesúhlasíme! Nie sme predsa nemé stádo, ktoré možno ľubovoľne vodiť a poháňať. Pohoršuje a uráža nás, že v takejto historicky pamätnej chvíli dosiaľ nebolo počuť hlas evanjelických kňazov, teda tej vrstvy slovenského národa, ktorá vždy bola medzi prvými jeho bojovníkmi za slobodu právo a spravodlivosť. Je pre nás priam zahanbujúce, že sa ešte aj rim. kat. duchovenstvo čudovalo, kde sú evanjelickí kňazi, že ich ani nevidieť ani nepočuť, keď nás celkom samozrejme vyzerali v prvej línii. Podobne aj celá naša evanjelická verejnosť nechápe našu pasivitu a naším mlčaním je zarazená.

A nielen to. Naši bratia majú mnoho na duši, čo sa žiada von. Najmä postihnutí. Za nich nemôže nikto verejne prehovoriť, iba sami svojou rečou. A na to majú viac ako právo. Stávajú sa zatrpklými a nedôverčivými voči vedeniu ÚSEK-u i gen. cirkvi. Je chybou, že sa takto hazarduje i s tou troškou dôvery, ktorú ste ešte medzi kňazmi mali. Skôr neskôr sa aj tak stretneme a čo si máme povedať, to si povieme. Ale čím neskoršie, tým na väčšiu ujmu vedenia.

Preto na výzvu viacerých bratov – i po prečítaní Vyhlásenia Gen. rady z 27. 3. 68 – obraciam sa na Teba, brat predseda ÚSEK-u ako ešte žijúci funkcionár - zapisovateľ, tajomník i pokladník v jednej osobe – bývalej likvidovanej Všeobecnej kňazskej a pastorálnej konferencie a žiadam, aby si behom dvoch týždňov po Veľkej noci zvolal ÚSEK a naň všetkých kňazov – i tých, ktorí na ten čas nemôžu konať kňazskú službu – povolal do hociktorého sboru, ktorý nás prijme a je komunikačne výhodný, a mňa o takomto zvolaní láskave upovedomil do 21. IV. 1968.

Ak sa tak nestane, použijem všetky zákonné možnosti zvolať slov. ev. kňazov z uvedeného titulu tajomníka Všeobecnej pastorálnej konferencie s upovedomením príslušných štátnych úradov, prípadne i s pozvaním zástupcov tlače.

Pochopte, že sa najmä kňazom žiada po toľkých pôstnych rokoch stretnúť a bez zábran a strachu porozprávať sa aspoň v prvých chvíľach vytúženej slobody. No ani cez prežitých 20 rokov nemožno sa mlčky preniesť. Nesmie sa prepínať miera trpezlivosti a rozhorčenia i nad otáľaním zvolať ÚSEK a tak brať na seba väčšiu zodpovednosť, než by si aj Ty ako predseda ÚSEK-u mohol uniesť. Preto konaj, prosím, zodpovedne a zvolaj valné zhromaždenie ÚSEK-u na všeobecnú žiadosť. Verím v Tvoju prezieravosť a zodpovednosť.

Bratsky Ťa pozdravuje so želaním požehnaných slávností Vzkriesenia Baránka a Pána cirkvi Pavel Hronec, ev. farár V. Krtíš.“

Odpoveď prišla obratom:

Milý brat! Dostal som Tvoj list a hneď naň odpovedám. Mám rád otvorenosť a priamosť. Predsa však sa mi nezdá celkom správnym, keď píšeš, že „tak sa vidí, že medzi gen. cirkvou a ÚSEK-om došlo“ k nejakej dohode o taktizovaní a prieťahoch pri zvolaní konferencie ÚSEK-u. Keď som dostal, v súvislosti s demokratizáciou, prvý list, hneď som naň odpovedal a šiel do Bratislavy vec prejednať. Medzitým však boli vyslovené žiadosti, aby konferencie boli po seniorátoch, v jednom prípade žiadalo sa zvolanie ÚSEK-u a vo dvoch prípadoch krajské konferencie, pravda, takmer vždy s požiadavkou, aby cirkev sa vyjadrila k posledným udalostiam v našom verejnom živote. Vydaním Vyhlásenia táto požiadavka bola splnená.

Chcem však konštatovať, že hneď od začiatku uvažovalo sa s celou vážnosťou o zvolaní konferencie, resp.konferencií ÚSEK-u. Že sa tak nestalo, bolo viac príčin, a to: Zasadnutie III. VMZ v Prahe, teraz sú veľkonočné sviatky, okrem toho Budapeštianska konferencia menšinových cirkví, 18. apríla je zasadnutie ERC v Prahe, - myslím že toto všetko je dosť presvedčivé na to, aby človek uveril, že v tejto veci (konferencie) neboli nijaké bočné úmysly. 10. apríla t. r. bol poslaný bratom seniorom v tej veci list z Generálneho biskupského úradu,

s obsahom ktorého majú oboznámiť br. farárov, totiž, že konferencie budú v čo možno najkratšom čase. Bolo by dobre, keby si si celý list prečítal u br. seniora.

Vyššie uvedené neber, milý brat Paľko, ako omluvu, ale ako vysvetlenie príčin, pre ktoré už doteraz nedošlo k zvolaniu konferencie.

A teraz niečo k čudovaniu sa rim. kat. duchovenstva, že kde je evanjelické duchovenstvo, keď nás čakali v prvej línii, len toľko: čudovali sa oni aj v rokoch 1938-39 i v roku 1944. A dnes odrazu taká premena? Neber to ako zlé mienenie.

Milý brat! Zle by bolo, keby evanjelickí kňazi sa nechceli navzájom stretnúť, nechcem vyslovovať zdvorilosti, ja som sa vždy tešil nášmu stretnutiu, poťažne môjmu stretnutiu sa s bratmi farármi a teším sa aj teraz. Je to potrebné, trpkosť bolí a človek keď trpí zaslúži si pozornosť i úctu, bratskosť i lásku. Tak to má byť predovšetkým medzi nami kňazmi. Úprimne Ti píšem, teším sa na stretnutie s Tebou aj s inými bratmi.

Na záver: naša cirkev nie je posledná, ani medzi poslednými, čo sa vyjadrila k posledným udalostiam vo verejnom živote. Aj bratia farári na úrovni seniorov sa ozvali – sám som bol na jednej takejto konferencii. Sú však aj také cirkvi, v ktorých je, ako viem, úplné ticho.

Škoda, že sme tak vzdialení a nemôžeme si dlhšie pohovoriť a o týchto veľmi vážnych veciach pouvažovať. Verím, že sa tak ešte môže stať. Končím: konferencie budú zvolané v najbližšom čase.

Prajúc Tebe i Tvojim drahým požehnané prežitie veľkonočných sviatkov ostáva s bratským pozdravom Tvoj Pavel Pališín, predseda ÚSEK-u.

GBÚ oznamuje (12.4.68 č. 655/1968-sek), že sa kňazské konferencie plánujú na prvú polovicu mája.

Plánované a avizované dielčie konferencie sotva sa uskutočnia, lebo na všetkýh stranách je už rušný pohyb za spoločné čím skoršie stretnutie (Gemer, Šariš-Zemplín). Br. O. Šimek o tejto nálade mi píše (9.IV.68): *Hlasy zdajú sa byť aj uvážené, ale aj veľmi revolučné, temer anarchistické.*

Asi v advente bola v Dolných Plachtinciach posviacka rim.kat. kostola. Domáci parochus Jozef Páleník, milý oltárny brat, pozval nás, svojich blízkych susedov Ďurka Speváka zo Stredných Plachtiniec a mňa i s našimi manželkami na túto slávnosť. Tam sme sa stretli s posviacajúcim biskupom Dr. Ambrózom Lazíkom z Trnavy. Kým sme boli v kostole, zatiaľ krajský tajomník Št. Chovanec s jeho kumpánmi zo štátnej bezpečnosti na fare sa už hostili a hojne popíjali. Keď sme vošli do tej istej miestnosti k bielemu stolu, vôbec nevzali prítomnosť biskupa a našu na vedomie, iba na nás všetkých zazerali. Potom prítomného mladého teológa vytiahli von a tam ho „spracovávali“, aby zanechal štúdium teológie, že mu dopomôžu k výnosnému zamestnaniu alebo umožnia študovať na inej fakulte. So slzami toto povedal bezmocnému a rozhorčenému biskupovi. Biskup Dr. Lázik asi v polovici marca 1968 odkázal nám ev. farárom cez J. Páleníka, aby sme sa už aj my evanjelici hýbali. Napr. katolícky Spolok sv. Vojtecha v Trnave začal vyvíjať publicistickú vnútornomisijnú i vlastnú kultúrnu činnosť, na ktorú nás hneď upozorňoval náš E. B. Lukáč. Preto som pripomenul predsedovi ÚSEK-u P. Pališínovi, že nás katolíci vyzerajú v prvej línii ohlasovateľov slobody a náboženskokultúrnej tvorby. Bohužiaľ štít našej cirkevnej reprezentácie už nebol čistý a v doterajšom duchovnom zápase naši pokroková „výtečníci“ (Michalko, Kolesár, Štrba atď.) nereprezentovali ani neprezentovali také mravné hodnoty, ktorými by sme boli vynikali a ktoré by boli v terajšom ideovom prelome na nás upozornili. Naše cirkevné vedenie bolo dokonale kompromitované svojou kolaboráciou s panujúcim ateizmom a politickými deformátormi. Preto hádam ani nevedelo uvítať tak radostne a nadšene prichádzajúcu slobodnú jar.

Prichádzajú urgencie i návrhy od jednotlivcov (Dr. L. Jurkovič, Št. Dlháň).

II. Stretnutie na Čertovici

Pozvaní na Čertovicu prisľúbili účasť a dohodnutý deň (streda) 17. apríla 1968 prišli dopoludnia osobnými autami alebo autobusmi zo zvolenskej i liptovskej strany. Spolu 20. Sestry sa postarali o telesné pokrmy, lebo hotel bol zatvorený. V Taslerovie chate bolo dosť tesno, ale sme sa pomestili a duch mal voľnosť i rozlet.

Prítomných privítal hostiteľ, ktorý prejavil ochotu viesť toto stretnutie. Za tajomníkov, zapisovateľov požiadal bratov Hronca a D. Albíniho a za overovateľov P. Valáška a O. Víznera. Br. D. Albíni pripravil tento

ZÁPIS z porady ev. kňazov, konanej na Čertovici dňa 17. apríla 1968. Z poverenia prítomných ju viedol br. M. Tasler.

1. *Modlitba – M. Tasler*
2. *Úvodné slová – M. Tasler*

   Zprávy o situácii v seniorátoch:

   Hont – situácia neprehľadná, žiadajú zvolať všeobecnú past. konf. – všetci kňazi túto požiadavku podpísali

   Novohrad – až na dvoch bratov všetci ostatní sa hlásia k očiste cirkvi – podpísali prehlásenie o očiste cirkvi

   Šarišsko-zemplínky – vlastné prehlásenie podpísali všetci, žiadali zvolať krajské konferencie ÚSEK-u

   Košický – mladí bratia žiadali prehlásenie o očiste, viacerí v senioráte sa postavili proti tomu

   Liptov – doteraz nebola žiadna schôdza, dá sa počítať, že asi 12 bratov je za očistu cirkvi, senior brzdí zvolanie schôdze

   Bratislavský – nič nespracovali, ale asi 15 bratov je za očistu cirkvi

   Dunajský-nitriansky – pri krátkej porade kňazov žiadali zvolať ÚSEK, za očistu cirkvi sú asi 8, 5 sú neutrálni, ba až proti, 5 váha

   Turčiansky – po kňazskej spovedi bola porada kňazov, na ktorej väčšina odhlasovala dôveru seniorálnej vrchnosti, niektorí žiadali odhlasovať dôveru vedeniu cirkvi, došlo ku kompromisu, žiadať odstúpenie tých, ktorí sa neosvedčili. Za progres v cirkvi bude asi väčšina kňazov

   Zvolenský – za prehlásenie Gen. rady sa stavajú s poznámkou, že nemá ducha pokory, žiadajú slobodné voľby predstaviteľov cirkvi na všetkých stupňoch, väčšina je za progres v cirkvi

   Gemerský – väčšina sa stavia za progres

   Považský – väčšina je za progres, nijaké uznesenie nebolo

   Tatranský – prejednávali uznesenie šarišského seniorátu i Gen. rady, šarišské podpísali, 11 je za progres

   Myjavský – dá sa počítať s väčšinou bratov

   Rimavský – väčšina je za progres
3. *Demokratický pohyb v cirkvi*

   Reforma ÚSEK-u

Br. Hronec prečítal list, ktorý z poverenia viacerých bratov poslal Dr. P. Pališínovi, predsedovi ÚSEK-u, aby zvolal konferenciu ÚSEK-u. Prečítal aj odpoveď P. Pališína, že konferencie budú v krátkom čase zvolané, prečítal aj prípis GBÚ seniorátom o týchto konferenciách.

Rozvinula sa debata o zvolaní Všeobecnej kňazskej konferencie, a nie regionálnych porád.

Miesto konferencie: Turčianske Teplice, poť. Háj

Dátum: 2. a 3. mája 1968

Spôsob: všetci kňazi budú pozvaní, okrem toho tu prítomní dôverníci majú osobne zabezpečiť prítomnosť progresívnych bratov.

Za predsedu ad hoc navrhujú prítomní G. Plavca

za podpredsedov: Dr. Cibulka, Valášek, Šimek

za tajomníkov: Honec, Albíni

za zapisovateľov: br. Spevák, Grešo

členovia: br. Tasler, J. Čierny, Bízik, Slávik

za postihnutých bratov rečník: br. Vízner

úvodné slová Dr. Cibulka

obroda v občianskom živote ako záväzok pre nás: br. Valášek

otázka tlače: Čierny

deformácia cirk. ústavy: Adamovič

deformácia na fakulte: Dr. J. Janko

zanikanie cirk. sborov: Šimek.

Majú byť aj ďalšie diskusné príspevky.

Na záver diskusie majú byť vyzvaní predstavitelia cirkvi na všetkých stupňoch cirk. správy zo stavu duchovného i svetského, aby sa vzdali svojich hodností.

V ďalšom návrhu doplňuje sa predchádzajúci návrh tým, že ešte pred zvolaním všeobecnej kňazskej konferencie kňazov má predstaviteľov cirkvi ešte navštíviť táto delegácia: Plavec, Tasler, Kašuba, Madarás, Šimek a majú ich vyzvať k abdikácii.

Na konferencii treba žiadať prevedenie revízie hospodárenia v gen. cirkvi, Podporovne, Diakonie, Tranoscia, zahraničnej pomoci atď.

Žiadať odstránenie redaktorov doterajšej cirk. tlače a nahradiť ich novými, vymeniť resp. doplniť redakčné rady.

Žiadať rehabilitáciu kňazov, funkcionárov, cirkevníkov, do rehabilitačnej komisie navrhnúť: Dr. Florána, Dr. Rigana, Dr. Ormisa, J. Speváka a z každého seniorátu 1 zástupcu, ako aj br. O. Spišiaka, umožniť sborom, aby si mohli povolať kňazov i funkcionárov, ktorí boli pozbavení v ich zbore.

Fakulta – rehabilitovať: Dr. Janko. Dr. Kátlovský, Dr. Beblavý in memoriam.

Personálne zmeny: za predsedu (čestného) všeob. past. konferencie: Struhárik. Na ostatných stupňoch cirk. správy od seniorátu po gen. cirkev dať možnosť demokratickej voľbe hodnostárov s možnosťou odporučenia vhodných osôb, ale viacerých, aby bola možnosť výberu.

Poveruje sa br. Valášek pripraviť návrh na personálne zmeny na teol. fakulte.

Poverujú sa br. Valášek a Adamovič, aby vyhľadali br. Struhárika a požiadali ho o prijatie čest. predsedníctva všeob. past. konferencie a odporúčanie vhodných kandidátov na biskupské hodnosti.

Poveruje sa br. M. Tasler, aby na všeob. konferencii predniesol návrh na vytvorenie inštitúcie na pestovanie kultúry národnej a luteránskej.

D. a. h.

P. Hronec v. r., Albíni v. r., P. Valášek v. r., Vízner v. r.

O schôdzi na Čertovici treba zaznamenať, že ju pripravil a o ňu sa zaslúžil náš hostiteľ br. Maťko Tasler s jemu vlastnou svedomitosťou. Nielen že sa so svojou drahou polovičkou Aničkou postaral o nasýtenie takého zástupu hostí, ale premyslel obsahovú náplň rozhovorov a podľa ním navrhnutého programu sa pokračovalo. Heslovitý „zápis“ je naozaj len náznakom o obsahu a živosti rozhovorov. Situáciu v seniorátoch som vopred sondoval u našich bratov, ktorí podali dosť spoľahlivé informácie o svojom senioráte. V tom čase už sme mali nejaké správy o seniorátoch, ktoré sa vyjadrili k obrodnému procesu vo verejnom živote a žiadali zvolať spoločnú konferenciu všetkých kňazov. Pozoruhodný je aj hlas Myjavského seniorátu z 18. IV. 1968.

Ustanovili sme sa ako Prípravný výbor na prípravu a zvolanie Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie, ba podelené boli aj funkcie.

Rátali sme s nutnou výmenou vedúcich predstaviteľov cirkvi, najmä biskupov, preto sme sa v krátkosti aj o tom rozhovorili. Boli spomenuté ako perspektívne mená niektorých z nás prítomných, no každý navrhnutý to odmietol. O radu sme sa mali obrátiť na skúseného a hodnoverného br. J. Struhárika.

S osobitnou starostlivosťou a osobným zanietením predložil Dr. Tasler návrh a plán na založenie Ústavu evanjelickej kultúry, ktorý by organizoval a riadil všetku náboženskú cirkevnú prácu vo všetkých oblastiach života. Bolo to jeho duchovné dieťa, ktoré si potom starostlivo varoval a presadzoval počas celého nášho úsilia o obrodu. Na koniec porady mal br. Tasler ešte jeden aktuálny návrh, v osobných rozhovoroch už predtým spomínaný ako nutnosť – vyzvať hneď bratov biskupov k abdikácii. Prítomní súhlasili a bola ustanovená deputácia. Podobne ako br. Dr. Cibulka i ja som odrádzal, aby ma do nej nemenovali ako osobu na tento cieľ teraz nevhodnú.

Pokiaľ ide o konferenciu rozhodli sme sa nebrať na vedomie stanovisko a plány GBÚ a ÚSEK-u s neskorším zvolaním, ale povolať hneď všetkých farárov na Všeobecnú pastorálnu a kňazskú konferenciu. Br. Tasler nám ponúkol Brezno ako miesto jej konania. No br. Dušan Albíni veľmi srdečne nás pozýva do svojho hájskeho sboru – do Turčianskych Teplíc. Za najvhodnejší dátum sme uznali 2. a 3. máj. Br. Dr. Cibulka má k tomu vykonať potrebné úradné povolenie na Povereníctve kultúry – sekretariát pre veci cirkevné. Bianco listinu sme podpísali všetci prítomní a text mal napísať sám br. Cibulka podľa uváženia situácie.

Rozchádzali sme sa radostne v nádejnom očakávaní budúcich dní.

Br. Dr. Cibulka na druhý deň (štvrtok) napísal a odovzdal oznámenie o pripravovanej konferencii prednostovi oddelenia Jánovi Kmeťovi (tento bol tzv. „štátny“ Kmeť, na rozdiel od Jozefa Kmeťa, farára a člena Gen. rady). Opis:

Vec: Zvolanie všeobecnej konferencie kňazov
Ev. a. v. cirkvi na Slovensku

P.T.
Povereníctvo pre kultúru a informácie,
sekretariát pre veci cirkevné
Bratislava

Využívajúc výhod demokratizačného procesu v našej socialistickej vlasti, hlásime sa o svoje stavovské právo aj my kňazi Ev. a. v. cirkvi na Slovensku a chceme na spoločnej schôdzi všetkých kňazov vyjadriť jednak svoju radosť nad obrodnou revolúciou správy štátnych a straníckych vecí, a to spôsobom, ktorý vyvoláva zaslúžený obdiv nielen u nás, ale aj v cudzine, jednak zhodnotiť jeho dôsledky pre všestranný život v našej vlasti i pre prácu v cirkvi a tým vysloviť aj svoje uznanie všetkým predstaviteľom tohoto obrodného hnutia.

Keďže u terajšieho vedenia našej cirkvi a vedenia ÚSEK-u niet ochoty vyhovieť naliehavým výzvam mnohých kňazov, zborov i niektorých seniorátov na zvolanie takejto schôdze a nie je možné ďalej čakať na príležitosť, ktorej sa veľká väčšina kňazov domáha, ustanovil sa na ich žiadosť osobitný Prípravný výbor, ktorý sa rozhodol zvolať všetkých kňazov Ev. a. v. cirkvi na Slovensku do Turčianskych Teplíc na 2. a 3. mája 1968 k prerokovaniu naliehavých otázok, týkajúcich sa postavenia našej cirkvi v súčasných veľavýznamných dňoch, jej ďalšieho pôsobenia a života v zmenených podmienkach, daných obrodou vnútroštátnych pomerov v našej vlasti.

Prosíme, aby ste tento krok ev. a. v. kňazov na Slovensku vzali na vedomie, aby bolo zadosťučinené i platným predpisom zákona o pomere cirkvi a štátu a prejavili svoje porozumenie a súhlas s týmto naším počínaním.

Ubezpečujeme svoju vlasť, usilujúcu sa o nový, zdravší a spravodlivejší život humanistického demokratického socializmu, že sa chceme ochotne a úprimne zúčastniť na

tomto jej úsilí na svojom úseku života a práce ako vďační občania našej Československej socialistickej republiky.

Na Čertovici dňa 17. apríla 1968.

Vlastnoručne podpísaní:

Pavel Hronec, Pavel Valášek, Ján Čierny, Miloslav Kašuba, Matej Tasler, Emil Janotka, Belo Adamovič, Dr. Július Cibulka, Dušan Albíni, Miloslav Slávik, Ondrej Šimek, Otto Vízner, Juraj Spevák, Ondrej Koč, Milan Bízik.

III. Príprava celoslovenskej kňazskej konferencie

J. Kmeť prijal br. Cibulku veľmi milo a uistil ho,. že súhlas iste dostaneme, ale nakoľko nie je prítomný riaditeľ sekretariátu Dr. Belanský, s ktorým sa musí poradiť, musíme nejaký deň počkať. Netreba však mať obavy a máme v prípravách pokračovať. Najneskoršie v sobotu ráno br. Cibulku zavolá. Na základe toho 18. IV. 1968 dostal som telegram: *Schôdza bude, všetko v poriadku. Cibulka.*

Na druhý deň oznámil som túto dobrú novinu našim bratom a br. Albínimu ešte aj nasledujúce pozvanie na rozposlanie:

Prípravný výbor všeobecnej kňazskej konferencie

Všetkým kňazom Slov. ev. cirkvi

Milí bratia!

Ako tajomník-zapisovateľ Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie - likvidovanej 27. IX. 1950 v Komárne v deň založenia ÚSEK-u – zvolávam všetkých kňazov Slov. ev. cirkvi na spoločnú konferenciu do Turčianskych Teplíc (Ev. cirk. sbor v Háji) na 2. a 3. mája 1968.

Žiadali sme zvolať ÚSEK a naň všetkých kňazov. Nestane sa tak. Majú byť len kňazské konferencie po seniorátoch. S tým nesúhlasíme. Chceme sa zísť všetci kňazi – aj tí postihnutí, čo sú ešte nie do kňazskej služby znovu ustanovení – a porozprávať sa, poradiť a povzbudiť do nových, veríme, i pre našu cirkev nádejnejších čias. Ide nám o cirkev, o nápravu jej vecí, práce i správy.

Očakávame, že v tejto vzácnej dobe stretne sa naše úsilie aj u Teba s pochopením.

Túto konferenciu zvolávam z poverenia Prípravného výboru Všeobecnej kňazskej konferencie, ktorý tvoria bratia temer zo všetkých seniorátov.

S bratským pozdravom

Veľký Krtíš 19. IV. 1968 *Pavel Hronec*

tajomník Všeob. kňaz. konferencie

Program:

2.V.1968	*Dopoludnia príchod a ubytovanie*
	Obed
o 14. h	*Otvorenie*
	Voľba predsedníctva konferencie ad hoc
	Zprávy a referáty s rozpravou
o 18. h	*Večera*
o 19. h	*Misijné služby Božie v Háji*
3.V.1968	*Ranná pobožnosť*
	Zpráva a referáty – pokračovanie
	Založenie Všeobecnej kňazskej konferencie
	Voľba výboru

Zakľúčenie
Obed – odchod
Ubytovanie v rodinách.
Prihlášku na byt a stravu pošlite ihneď na Ev. far. úrad v Háji, p. Turč. Teplice.

V pondelok 22. IV. 1968 dopoludnia telefonoval br. Dr. Cibulka, že mám prísť na GBÚ zajtra na poradu a podpísať pozvanie na konferenciu kňazov. Hneď sme sa s manželkou prichystali na odchod poobede autom. Na to volala s. Renáta Hrdličková z Lučenca, či by sa mohol s nami zviesť aj jej manžel br. sen. Hrdlička. Veľmi ma to prekvapilo, lebo som mal naozaj ťažké srdce na br. seniora, ktorého som mal úprimne rád, dôveroval som mu i spoliehal sa na jeho podporu pri zahájení našich obrodných snáh. Sklamal ma, keď nesúhlasil s požiadavkou ohľadne abdikácie biskupov a ostatných kompromitovaných. A čo horšie, neevokoval ako predseda sen. ÚSEK-u jeho uzavretie o rozposlaní Ohlasu novohradského bratstva tak, ako bolo uzavreté a nariadené. Nevedno či a komu ho poslal. V seniorátoch, kde na to naši bratia čakali ako na oporu nášho stanoviska k situácii v cirkvi, nič nevedeli, ani o Ohlase nepočuli. Keď som žiadal od br. seniora Hrdličku vysvetlenie, priznal, že nepovažoval za potrebné a účinné poslať Ohlas takým br. seniorom – resp. sen. predsedom ÚSEK-u, ktorí s nami nesúhlasia, ba sú proti. Načo vraj posielať takému o. Kováčovi do N. Zámkov, Kevickému do Budimíru (Zemplín) alebo Lukáčovi do Liptova. Veľmi som mu to zazlieval a tvrdo vytýkal. Na ďalšie vysvetľovanie telefónom som reagoval tak, že som zložil slúchadlo. Veď práve menovaným a im podobným bratom bolo treba dať na vedomie, že sa cirkev konečne spamätúva a pozdvihujúc svoj hlas proti všetkým krivdám a neprávostiam, ktoré aj títo hodnostári cirkvi a vedúci ÚSEK-u pomáhali páchať. Tým sa náš vzťah povážlivo naštrbil a ochladol na pár mesiacov. Cestou do Bratislavy sotva som naňho prehovoril, hoc on horlivo nástojil teraz na abdikácii deformátorov a na aktivite obrodného hnutia.

Nech mu slúži ku cti, že aj on písal br. Pališínovi, predsedovi ÚSEK-u, aby bola zvolaná spoločná konferencia všetkých kňazov. Našej veci prial a podporoval ju na spoločnej schôdzi ÚSEK-u 23. IV. a aj potom, keď bol administrátorom Západného dištriktu. Priateľstvo sa medzi nami obnovilo.

Po príchode do Bratislavy som sa hneď večer u Cibulkov dozvedel, že sa udalosti od podania žiadosti na zvolanie konferencie vyvíjali ako podľa filmového scenára. Br. Cibulka mi síce telegramom hlásil, že vec je vybavená, ale súhlas mu ani do sľúbeného sobotňajšieho rána nedali. Preto sa pobral na Povereníctvo. Ako sa udalosti vyvíjali ďalej, o tom sám zaznamenal:

Prišla sobota. Nevedel som sa dočkať deviatej hodiny, kedy sa mal ozvať telefón s pozvaním na Sekretariát pre veci cirkevné. Ale telefón sa neozval. Prešla i desiata hodina a keď sa blížilo k jedenástej, rozbehol som sa v akejsi zlej predtuche za našou svetskou vrchnosťou sám, bez pozvania. Čo ak ma Ján Kmeť oklamal, priateľským úsmevom a peknými slovami uspal moju ostražitosť, keď určil na prevzatie súhlasu pre konferenciu práve sobotu? V tom čase síce neplatilo sobotné voľno, v úradoch sa s napätím sledovali udalosti a očakávali príkazy a úpravy, ale dosť možno, že pre stránky sú v sobotu dvere zatvorené. A ja som už ohlásil, že je všetko v poriadku a kolesá s prípravou sa už naplno roztočili, veď nás od jej termínu delilo len dvanásť dní.

Dvere kancelárie Jána Kmeťa našiel som vskutku zamknuté. Zaklopal som na kanceláriu riaditeľa Dr. A. Belanského a tak som našiel v hlbokom zadumaní a bezpochyby v očakávaní môjho príchodu oboch zodpovedných činiteľov Sekretariátu. Vítanie už nebolo srdečné, úsmevy sa neobjavili na tvárach, ale prijali ma slušne, iste s veľkým sebazaprením.

„Prišiel som, aj keď ste ma nevolali. Nemohol som čakať. Text oznámenia o zvolaní konferencie dal som už k dispozícii ČTK i redakcii Kultúrneho života. Najpozdejšie v utorok musia ísť pozvánky bratom farárom.“

Slova sa ujal milým hlasom riaditeľ Belanský. Vraj dlho uvažovali so súdruhom Kmeťom o našej žiadosti, ale nenachádzajú dôvod, prečo by mali dať k niečomu takému súhlas, prečo by bol vôbec ich súhlas potrebný, keď sa dnes kde-kto schádza, reční, píše, bez toho, aby sa predtým poradil so svojou vrchnosťou. Aj nám radia tak postupovať, zvolať konferenciu, vybaviť ju bez toho, aby bol do veci zainteresovaný Sekretariát pre veci cirkevné.

Možno som trochu netrpezlivo prerušil riaditeľa Belanského svojou otázkou: „Bol snáď zrušený zákon z r. 1949 o pomere štátu a cirkvi?“

„Ale nie, zákon z roku 1949 nebol zrušený, platí aj teraz,“ odvetil so zle skrývanou nevôľou Belanský.

„Pridržajme sa teda, pán riaditeľ, zákona, podľa ktorého môžu sa kňazi legálne zísť len so súhlasom štátnej správy. My nechceme robiť nič protizákonného, naopak, trváme na tom, aby bol vo všetkom dodržaný zákonný postup a preto opakujem našu žiadosť o vydanie písomného súhlasu na zvolanie konferencie.“

„Máte pravdu, pokiaľ citujete príslušnú stať zákona,“ hovorí Belanský, „ale naším partnerom vo vyjednávaní je len štátom uznané a potvrdené vedenie cirkvi. Kto však ste vy, čo sa obraciate na nás, aby sme s vami vyjednávali na tejto istej zákonnej rovine? Nejaký Prípravný výbor, ktorý sa samovoľne utvoril a chce zaviesť do cirkvi dvojkoľajnosť, ktorú zákon nepripúšťa. Obráťte sa na GBÚ, aby sa ujal veci a s ním prejednáme otázku konferencie a dohodneme zákonné podmienky.“

Belanský hovoril kľudne, premyslene, zrejme po konzultácii s GBÚ. Moje dôvodnenie, že nejde len o 15 účastníkov stretnutia na Čertovici, ale podľa došlých prípisov možno oprávnene predpokladať, že zastupujeme 70% všetkých kňazov ako aj postihnutých bratov, ktorí sa chcú vrátiť do cirkevnej služby, riaditeľa Belanského nepresvedčilo. Ostal rozhodný, neústupný, ale sám sa vraj prihovorí u gen. biskupa, aby vyšiel v ústrety požiadavke toľkých farárov. Vzal do ruky slúchadlo a po vytočení čísla hneď sa mu ozval gen. biskup. Zrejme čakal podľa dohody na toto zavolanie vo svojej kancelárii. Dr. Belanský mu nepotreboval ani úvodom povedať, že som na Sekretariáte, ani príčinu, prečo som tam, priamo sa ho opýtal, či je ochotný prevziať iniciatívu na zvolanie kňazskej konferencie a či valného zhromaždenia ÚSEK-u. Po kladnej odpovedi predložil mu otázku, dokedy by sa to dalo uskutočniť. Gen. biskup mu odpovedal, že behom niekoľkých, najmenej dvoch týždňov, lebo to vyžaduje značnú prípravu v seniorátoch.

Keď mi Belanský tlmočil Chabadovu odpoveď, požiadal som ho, aby prerušil rozhovor s gen. biskupom, lebo to aj tak k ničomu nevedie. O tejto ochote GBÚ už dávnejšie vieme a poznáme i skryté úmysly, ktoré nás práve ponúkli k tomu, že sme sa rozhodli konať samostatne. Prehlásil som, že ak mi Sekretariát nevydá súhlas, opatrím si zákonné povolenie k zvolaniu valného zhromaždenia kňazov ev. a. v. na inom mieste, ale konferencia v určenom termíne bude!

Odporúčal som sa rozladený, a možno i nahnevaný, už len preto, že zo všetkého vyznievala dohodnutá úskočnosť. Ale na stôl som päsťou neudrel ani raz a nevynucoval som si arogantne vydanie súhlasu, ako to pozdejšie predkladal Ján Kmeť pri vypočúvaní na SNB, ak len nepovažoval za aroganciu, že som sa opovážil s nimi rozprávať ako rovný s rovnými bez poníženosti, obvyklej u vlasteneckých farárov. Ani som si vydanie súhlasu od nich nevynútil. Odišiel som v tom presvedčení, že mi ho vôbec nevydajú. Ba ten istý Kmeť, ktorý hovoril o mojej arogancii a nátlaku, aby sa zdalo, že boli celkom bezmocní voči mne, ten Kmeť vyšiel za mnou a zase ma odprevadil k výťahu, čím chcel ukázať, že on za to nemôže, že to od neho nezávisí, ale ktosi iný postavil sa proti splneniu prísľubu, ktorý mi bol predtým vo štvrtok dal.

Neviem, či považoval za hrozbu to, keď som povedal, že sa obrátim s cieľom získania povolenia konferencie na iné miesto, možno to len tak vyznelo pri rozhodnosti môjho hlasu, ale veru v tú chvíľu sám som bol celkom bezradný, nevedel som, kde inde sa obrátiť. Najprv ma napadlo požiadať Ministerstvo vnútra o vydanie povolenia k stretnutiu na základe zákona

o zhromažďovaní a poriadaní verejných schôdzí. Ale čas bol veľmi krátky a k tomu sobota odpoludnia. Koho a kde nájdem teraz, aby som mal do pondelka čosi v rukách? Zrazu ma napadla spásna myšlienka: Dr. Gustáv Husák ako podpredseda vlády mal predsa vo svojom rezorte aj cirkevné veci a jeho prejavy povzbudzovali k predpokladu, že bude hľadieť i na naše podujatie s porozumením. Rozhodol som sa vyhľadať ho v bratislavskom byte a predložiť mu našu žiadosť s prosbou, aby sa jej ujal a dopomohol nám k legálnej konferencii. Pre prípad, ak by som ho nezastihol doma, čo bolo veľmi pravdepodobné, napísal som mu list tohto znenia:

„Vážený pán Dr. Gustáv Husák, podpredeseda vlády, Bratislava.

Považovali by ste za konvenčné frázy, keby som sa úvodom zoširoka rozpísal o tom, s akým záujmom som sledoval v rušných dňoch pri televíznej obrazovke Vaše prejavy, preto idem radšej in medias res.

Vo štvrtok 18.IV.1968 odovzdal som z poverenia Prípravného výboru bratov farárov v odpise pripojený prípis na Povereníctvo SNR pre kultúru a informácie – sekretariát pre veci cirkevné. Prevzal ho osobne súdr. Kmeť, ktorý ma ubezpečil, že právo na takéto stretnutie nám uprieť nemôžu, ale prv, než by mi dal o veci nejaké písomné vyjadrenie, musí o veci hovoriť s prednostom sekretariátu, resp. so súdr. povereníkom. O výsledkoch sľúbil ma vyrozumieť v sobotu.

V sobotu ma prijal v prítomnosti súdr. Kmeťa súdr. predseda Belanský, ktorý zaujal stanovisko, že on ako orgán štátnej správy musí brať ohľad na úradné vedenie našej cirkvi, ktoré má k svojmu pôsobeniu štátny súhlas a k zvolaniu schôdze ev. kňazov môže dať súhlas len vtedy, keď sa o tom dohodneme s úradnými predstaviteľmi cirkvi a ÚSEk-u, pretože podpísaní nereprezentujú žiadnu úradne povolenú zložku.

Obsah pripojeného prípisu vyjadruje príčinu, prečo sme tento krok urobili. Stanovisko súdr. Belanského považujem za upieranie práva na zhromaždenie, ktoré bolo proklamované obrodným hnutím Strany a všetkých progresívnych činiteľov, čo ostatne ani súdr. Belanský nám v zásade neupiera, ale súhlas k zvolaniu schôdze odoprel vydať. V každom prípade jeho stanovisko budilo dojem, že sa stavia na ochranu vedenia Ev. a. v. cirkvi na Slovensku a nie je ochotný výjsť v ústrety slobodnému prejavu ev. kňazov.

Obraciam sa na Vás s úctivou prosbou, aby ste našu vec podporili, aby schôdza, ktorá bude v týchto dňoch publikovaná i v dennej tlači nakoľko sme jej dali odpis listu k dispozícii, mohla byť bez prieťahov zvolaná. Rešpektujeme platnosť zákona o pomere cirkvi a štátu, preto sa domáhame súhlasu.

Viem, že ste veľmi zaujatý svojimi povinnosťami, odpusťte, že Vám k nim pridávam novú, ale Vaše slová a teraz i Vaše postaveniee s pridelenou úlohou vecí cirkevných ma ponúklo k tomu, aby som sa v predmetnej veci na Vás obrátil. V úcte Dr. Cibulka, ev. farár.“

Dr. Husák nebol doma, ale ako mi zdelil jeho mladší syn Ján, mal sa určite v ten večer vrátiť. Odovzdal som teda list synovi Dr. Husáka a rozpovedal som mu v krátkosti, o čo ide. Uistil ma, že otec bude mať určite s nami porozumenie a on sám sa za prajné vybavenie žiadosti prihovorí. Odišiel som spokojný vo vedomí, že som viac v záujme veci nemohol vykonať.

Ešte v ten večer zazvonil telefón. Volal br. senior Dr. K. Gábriš, či by som mohol prísť na GBÚ v záležitosti zvolania Všeobecnej konferencie farárov. Trochu ma to prekvapilo, lebo som nepočítal s tým, že by sa záležitosť mohla pohnúť cez GBÚ, ale prisľúbil som a o 19. h som zazvonil na úrade GBÚ na Palisádoch. Prišiel mi otvoriť gen. tajomník br. Ľ. Bartho a privítal ma slovami, ktoré ho pozdejšie iste veľmi mrzeli, lebo mi nechcel k nim dať bližšie vysvetlenie, keď som ho o to požiadal, ba vôbec nechcel o tom hovoriť.

„Dostali sme príkaz hlásiť v pondelok ráno, že sme sa s vami o zvolaní kňazskej konferencie dohodli.“

Mám za to, že príkaz prišiel z Povereníctva pre kultúru a informácie, kam Dr. Husák hneď po svojom príchode zatelefonoval, lebo veď všetko sa odohralo v rozpätí štyroch-piatich hodín.

Nemôžem povedať, že by ma bolo na GBÚ uvítalo priateľské ovzdušie. Zadumaní a akoby potrestaní sedeli s trucovitou tvárou predstavitelia gen. cirkvi Dr. honoris causa Ján Chabada, gen. biskup, Andrej Žiak, gen. dozorca a gen. tajomník Ľ. Bartho. Prítomný bol aj môj senior skoro s rovnako vážnou tvárou Dr. Karol Gábriš, ktorého boli poverili sprostredkovať stretnutie so mnou snáď v obave, že by som ich pozvanie po publicistickej a telefonickej kontraverzii s Chabadom neprijal.

Slova sa ujal gen. dozorca, poďakoval mi za ochotu, že som tak bezodkladne vyhovel ich pozvaniu a oznámil mi hneď príčinu, prečo ma volajú. Či by sme sa vraj nechceli dohodnúť s vedením cirkvi a ÚSEK-u a zvolať Všeobecnú kňazskú konferenciu s nimi spolu. Bolo mi celkom jasné, odkiaľ pramení táto ich náhla ochota, ale nedal som im nič znať, ani som nechcel z ich nemilého položenia ťažiť. Odpovedal som, že nie som síce kompetentný rozhodovať o tom s konečnou platnosťou, lebo to nie je moja súkromná záležitosť a nemám žiadnu funkciu v Prípravnom výbore, vybavujem ako radový vojak len to, čím ma bratia poverili, ale môžem za všetkých prehlásiť, že túto ponuku iste príjmu s uľahčením a radosťou, lebo to bolo našou snahou od počiatku. Podmienkou bude iste ovšem, aby boli pozvaní všetci kňazi, aj tí, čo sú v tomto čase ako postihnutí mimo služby. Mám zaistiť legalitu našej konferencii, nuž aj toto je jeden a iste ten najvhodnejší spôsob ako legalizovať všeobecnú konferenciu, keď sa bude konať v zhode s vedením cirkvi, ktoré bezpochyby dostane k nej patričný súhlas. Brat Bartho mi už bol prezradil, že ten súhlas už má, i príkaz, aby sa tak stalo. Aby však neboli pomýlení bratia, ktorým už bolo medzitým odoslané pozvanie na konferenciu z iniciatívy Prípravného výboru, bude treba v pozvaní uviesť, že konferenciu zvoláva ÚSEK a Prípravný výbor spolu, teda na pozvaní bude popri podpise predsedu ÚSEK-u P. Pališína aj podpis P. Hronca. Dohodli sme sa, že brata Hronca pozvem telefonicky do Bratislavy a s ním aj niekoľko ďalších bratov na 23. apríla. Br. Hronec prišiel ako reprezentant, totiž posledný tajomník Všeobecnej pastorálnej konferencie, aby aj v tomto prípade zastupoval Prípravný výbor. Cestou prizval aj br. J. Valáška z Nitry a ja som zavolal br. Vl. Kubovčáka, ktorý síce nebol na Čertovici, ale od začiatku sme ho považovali za oddaného hnutiu za obrodu našej cirkvi.

Kým br. Julko Cibulka obstarával súhlas na zvolanie konferencie, br. Maťko Tasler organizoval posolstvo pred biskupov s výzvou na ich abdikáciu. O tejto akcii nech sú zaznačené jeho vlastné Poznámky k vyzvaniu na abdikáciu biskupov, predloženému na GBÚ dňa 22. apríla 1968:

Jednomyseľným záverom čertovického Prípravného výboru (17.4.1968) bolo vyzvať všetkých troch biskupov, aby sa vzdali úradu a tak umožnili cirkvi, aby demokratickým spôsobom mohla zvoliť biskupov nových, poťažne biskupov zvolených vonkoncom demokratickým spôsobom. Prirodzene, z kandidácie prípadnej nemali byť vylúčení ani biskupi doterajší.

Prítomní boli však presvedčení, že do biskupských úradov musia nastúpiť ľudia noví, ktorí by naozaj po každej stránke reprezentovali cirkev. Každému bolo jasné, že želateľné je predovšetkým, aby odstúpili Chabada a Katina. O Kátlovskom uvažovalo sa tak, že – pokiaľ by nebol odznove zvolený za biskupa VD – mal by byť rehabilitovaný ako profesor SKBF. Opakujem však, že k abdikácii mali byť vyzvaní všetci traja biskupi en bloc.

Šlo len o to, ako vyzvať biskupov na abdikovanie. Najvhodnejšie by bolo, aby sa želanie kňazov mohlo tlmočiť všetkým trom biskupom spolu. Technicky sa to nedalo uskutočniť pre krátkosť času, keďže už 2. mája 1968 malo byť oznámené na schôdzi všetkých kňazov v Turčianskych Tepliciach, že biskupi rezignujú. Vyslať osobitnú deputáciu za každým biskupom sa zdalo byť neúnosné. Okrem toho vedeli sme, že br. Katina cestuje do Maďarska,

tuším na poradu menšinových ev. cirkví. Zostala teda tretia možnosť – vyslať deputáciu na GBÚ, kde by tlmočila gen. biskupovi výzvu na abdikáciu všetkých troch biskupov. Biskupi mali byť súčasne požiadaní, aby o svojom rozhodnutí podali správu br. Gustávovi Plavcovi, dezignovanému predsedovi zhromaždenia v Turč. Tepliciach, a to do 28. apríla 1968.

Deputácia mala byť vyslaná na GBÚ 22. apr. 1968. Br. Cibulka bol poverený, aby na ten deň zabezpečil audienciu u gen. biskupa.

Šlo už len o zostavenie deputácie. Aby bola dosť reprezentatívna, rozhodnutie bolo, aby sa skladala z piatich členov. Pri výbere osôb prihliadalo sa zásadne na to, aby patriční neboli červeným súknom pre gen. biskupa. Šlo teda o osoby akceptabilné, dôveryhodné aj pre neho.

Po uvážení veci vybraní boli z prítomných bratia Kašuba, Šimek, Tasler. Z neprítomných mali byť delegovaní bratia Madarás a Plavec. Predpokladali sme, že delegovanie prijmú aj neprítomní.

A tak teda v nedeľu 21. apríla podvečer došli do Brezna Madarás a Šimek, aby s Taslerom ako aj s Kašubom (ktorý avizoval svoj príchod do Brezna priamo k nočnému bratislavskému rýchliku), cestovali do Bratislavy. Šlo ešte o Plavca, aby sme sa s ním stretli v Bratislave na stanici. Spojil som sa s ním teda telefonicky.

Plavec prehlásil, že do Bratislavy nepôjde. Členstvo v deputácii odmietol tým, že by to škodilo jeho reputácii ako aj dezignovanému predsedovi nádejného turčiansko-teplickéhozhromaždenia, ktorý má si zachovať charakter nestranného muža. A tak do Bratislavy necestoval. Po telefonickom rozhovore s Plavcom navrhol som bratom, aby sme skoncipovali text vyzvania k abdikácii, ktorý bude treba predložiť na GBÚ aj písomne. Tak sme teda koncipovali. Najviac sa pri tom uplatnil br. Šimek. Ja som písal koncept na stroji. Koncept sme viac ráz opravovali, až konečne dostal formu, v akej sme ho skutočne podali na GBÚ. Tak sa nám minul čas do odchodu rýchlika.

Pri vlaku stretli sme sa s Milanom Kašubom. Nasadli sme... Informovali sme ho o stanovisku Plavcovom... a oboznámili sme ho s textom, ktorý sme pripravili. Schválil ho.

Prijatie deputácie na GBÚ mal pripraviť br. Cibulka. Aj ho pripravil. Svedčí o tom telegram, ktorý mi poslal v tom zmysle. aby som do Bratislavy pricestoval. Čakal nás na stanici. Hneď tam sme sa rozhodli, že namiesto Plavca kooptujeme br. Cibulku. Súhlasil. Zdelil nám, že na GBÚ nás čakajú o 9. hodine. Keďže sme mali ešte trocha času, br. Cibulka zaviedol nás do bytu svojho švagra, ktorý býval na Panenskej ulici. Tam nás informoval o ozvene, ktorú vyvolala schôdza na Čertovici, menovite na GBÚ.

Generálny biskup vedel o žiadosti zvolať na schôdzu všetkých kňazov, ale nevedel tuším ešte o tom, že sme sa vyslovili za abdikáciu biskupov. Aj teraz vraj očakáva nás s tým vedomím, že ho chceme informovať o potrebe schôdze všetkých kňazov, pozvať ho oficiálne na túto schôdzu. Tak mu to vraj servíroval gen. tajomník Bartho.

Text výzvy k abdikovaniu prečítali sme aj br. Cibulkovi. Súhlasil s ním. Blížila sa 9. hodina. Bolo treba ísť. Pripomenul som potrebu určiť toho, kto text o abdikácii prednesie. Tou úlohou chceli sme pôvodne poveriť br. Plavca. Ten neprijal členstvo v deputácii, bolo teda treba nachytro poveriť iného. Túto úlohu nechcel nikto prijať. Každý sa vyhováral. Keďže čas už súril, a zdalo sa mi, že riešenie tejto otázky už v zárodku ohrozuje naše poslanie, uvážil som, že som medzi členmi deputácie vekom najstarší a preto po tejto stránke aj trochu zodpovedný. Prehlásil som, že teda titulom najstaršieho z nás prečítam prehlásenie ja. Zdalo sa mi, že bratom odľahlo. A ak som mal vtedy malinkú obavu, že azda aj na GBÚ ostanem sám chlap do bitky, boli to zbytočné obavy. Všetci bratia držali sa zodpovedne. Ale to je osobitná kapitola.

Zahlásení sme boli na 9. hodinu. Boli sme presní. Hneď sme boli aj prijatí gen. biskupom a gen. tajomníkom.

Zaviedli nás do zasadacej miestnosti a tam sme si posadali k stolu. Sedel som medzi Chabadom a Julkom C., oproti sedeli Kašuba a Bartho.

V ovzduší bolo cítiť napätie. V takom ovzdučí vymenili sme si niekoľko konvenčných viet úvodom. Cítil som, že čím prv treba nám vyjasniť situáciu, preto som vstal, aby som prečítal popodpisovaný text pripraveného vyzvania biskupov na abdikovanie. Čítal som pomaly, tichým hlasom. Nemohol som pritom sledovať, aký dojem vyvolal obsah prečítaného textu na tvári Chabadu, jednako však, ak je pravda, že bol informovaný, že cieľom našej deputácie má byť len tlmočenie žiadosti progresivistov ohľadom zvolania všeobecnej kňazskej konferencie, ako aj pozvanie jeho, biskupa, na túto konferenciu, Chabada musel byť prekvapený.

Text vyzvania na abdikovanie:

Brat generálny biskup!

Prichádzame k Vám ako deputácia, vyslaná Prípravným výborom Všeobecnej kňazskej konferencie, ktorý sa zišiel dňa 17. apríla 1968, aby sme Vám oznámili jeho uznesenia.

V dňoch 2.-3. mája 1968 sa zíde v Turčianskych Tepliciach Všeobecné kňazská konferencia. Táto konferencia sa má zapodievať nielen stavovskými otázkami kňazov, ale aj stavom našej cirkvi a deformáciami v nej, ako aj z toho vyplývajúcej potreby obnovy v duchu prebiehajúcej demokratizácie celého nášho verejného života.

Z poverenia tohto Prípravného výboru Vás prosíme, aby ste aj Vy, bratia biskupi, mali porozumenie pre toto naše celkové snaženie a uľahčili potrebnú obnovu v našej cirkvi. Táto obnova si vyžaduje nové, demokratické voľby v cirkvi, a preto Vás bratsky žiadame, aby ste sa pridali k celku svojou abdikáciou a čím skorším vypísaním volieb podľa Cirkevnej ústavy. Prípravný výbor predpokladá, bratia biskupi, že zotrváte vo svojich úradoch až do prevedenia volieb.

Boli sme tiež poverení požiadať Vás, aby ste svoje rozhodnutie zdelili do 28. apríla 1968 br. Gustávovi Plavcovi v Ružomberku.

Konečne osobitne zdôrazňujeme, že všetkým nám pritom leží na srdci, aby sa táto obnova previedla v duchu bratskej lásky, pri zachovaní Vami zastávaných úradov, dôstojnosti celej cirkvi a pri korektnosti, bez kritického zainteresovania najširšej evanjelickej pospolitosti.

Máme pritom pevnú nádej, že Pán cirkvi sa k tomuto dielu prizná a ho požehná.

(Vlastnoručné podpisy: Dr. Cibulka, Šimek, Kašuba, Madarás, Tasler.)

Pomlku, ktorá nastala po prečítaní, prerušil Chabada, keď ma požiadal, aby som mu dal text na prečítanie. Tak si ho teda ešte prečítal.

Ak sme očakávali výbuch vášnivých slov, u Chabadu taký častý, boli sme prekvapení tichým a pomerne veľmi kľudným tónom reakcie.

Opýtal sa nás, či to má byť ultimátum. Vysvetlili sme, že je to iba želanie progresívnych kňazov, ktorých jedinou snahou je pomôcť cirkvi k obrode vnútorného i vonkajšieho života.

Chabada potom prehlásil, že bude tlmočiť toto želanie aj dištriktuálnym biskupom a bude o ňom uvažovať. Poznamenal však pri tom, že si je vedomý, že on sám vstúpil už do histórie a práve preto mu veľmi záleží na tom, aby v histórii čestne obstál. Spomenul aj mnohé ťažkosti, ktoré mu jeho postavenie gen. biskupa donášalo a donáša, súc medzi dvoma mlynskými kameňmi (štátna správa a cirkev). Aj keď zdôrazňovanie Chabadovo o čestnom mieste v histórii znelo mi divne a nadnesene, jednako som dúfal, že čestným vyvodením dôsledkov zo situácie bude chcieť napraviť si reputáciu. Myslím, že všetci tam dúfali sme v hlas jeho svedomia, a že sa k nám pridá. Aj keď sme si želali jeho odstúpenie ako conditio sine qua non, bol by si získal našu úctu.

Tej našej žiadosti, aby bola zvolaná Všeobecná kňazská konferencia, bola daná zelená. Mali sme sa hneď dohodnúť na podrobnostiach. A tak slovo od gen. biskupa prevzal Bartho.

Naši partneri pokúšali sa vopred získať nás pre myšlienku seniorálnych, poťažne regionálnych kňazských porád, ale tento návrh sme odmietli a limine. Dôvodil som pritom aj skúsenosťami zo Zvolenského seniorátu, kde závery kňazskej porady boli na nepoznanie

zredigované. Našim partnerom nepozostávalo iné, len prijať myšlienku Všeobecnej konferencie.

Šlo o čas, miesto a program porady. Ale zostali sme hneď aj pri otázke zvolávania porady a menovite pri otázke, kto má byť pozvaný, poťažne kto nemá byť pozvaný.

O tom, kto má kňazov zvolať, dohodli sme sa, že spoločným zvolávateľom bude jednak ÚSEK, ako aj náš Prípravný výbor, aby aj tak bolo zdôraznené, že nám ide o kňazov všetkých. Podali sme návrh ohľadne predsedu konferencie. Má ním byť br. Plavec z Ružomberka, o ktorom predpokladáme prísnu objektivitu. Plavec bol akceptovaný. Dohodnuté však bolo aj to, že s Plavcom budú konferencii predsedať Pališín za ÚSEK a Hronec za Prípravný výbor. Po náležitom odôvodnení naši partneri prijali aj návrh ohľadom času a miesta konferencie: 2.-3. mája 1968 v Turčianskych Tepliciach.

Najhaklivejšou otázkou bolo, koho pozvať na konferenciu. GBÚ zastával stanovisko, že pozvaní majú byť len aktívni kňazi. My sme trvali na pozvaní všetkých kňazov, teda aj tých mimo služby. Keďže sme nepovolili, trvajúc tak na výslovnom uzavretí z Čertovice, a keď sme hrozili už prerušením rokovania, naši partneri, hoci neradi, museli pristať.

Aj ohľadom konferencie mali sme a tlmočili sme návrh z Čertovice. Chabada si ho hneď aj poznačil, menovite mená aktérov. GBÚ mal len tú požiadavku, aby ako prvý rečník na konferencii bol akceptovaný gen. dozorca Žiak. Pristali sme. Pristali sme aj na kazateľa Dr. Gábriša.

Po zostavení textu pozvánok a po stanovení technických detailov rozišli sme sa o 15,30 hod.

Na druhý deň 23. IV. 1968 prišiel som spolu s bratmi Dr. Cibulkom, Valáškom a Kubovčákom na GBÚ o 10. hod. dopoludnia na poradu s ÚSEK-om ako zástupcovia Prípravného výboru na zvolanie všeobecnej kňazskej konferencie. Na porade bol prítomný aj br. gen. biskup Dr. Chabada. Poinformovali nás o doterajšom svojom rokovaní u povereníka kultúry Brenčiča a hneď nám vyčítali, že hoci sme proti seniorálnym konferenciám ÚSEK-u, predsa sami niečo také robíme. Hľa, br. Čierny ml. zvoláva kňazov Hontianskeho seniorátu do Krupiny, br. Albíni turčianskych bratov do Záturčia. Pripomenuli sme, že je to asi samostatná akcia s cieľom informatívnym, no bez nášho vedomia. Takéto dielčie konferencie neboli naším úmyslom. Potom sme vysvetlili, ako došlo k schôdzi na Čertovici a k Ohlasu novohradského bratstva. Dr. Cibulka vysvetlil zase, prečo došlo k samostatnej akcii na zvolanie konferencie.

V rozhovore som vyslovil svoje pripomienky k pripravenému programu konferencie – ako nám ho predložil GBÚ – podľa bodov:

ad 3: Konferencii majú predsedať Pališín a Plavec.

Nakoľko však túto zvoláva aj Všeobecná pastorálna a kňazská konferencia, aj jej predstaviteľ má rovnaké postavenie ako predseda ÚSEK-u. Bolo dohodnuté, že konferenciu otvoria Pališín a Hronec.

ad 6 a 14: Nesúhlasím s uvádzaním mien návrhovej a redakčnej komisie alebo budúceho Prípravného výboru spolku kňazov. Našou starosťou je zvolať konferenciu a ostatné sa ukáže a určí na konferencii.

ad 15: Podobne neurčovať, aby konferenciu zakľúčil br. gen. biskup (ktorý sa počas rozhovorov vrátil z návštevy u povereníka kultúry). Nevieme, či bude chcieť hovoriť. Zakončenie je vecou predsedajúceho.

Napokon bolo dohodnuté a podpísané toto pozvanie:

Generálny biskuský úrad Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR, Bratislava, Palisády 52

Č. j. 719/1968-sek. *Bratislava 23. spríla 1968*

Vec: Pozvanie na všeobecnú
kňazskú konferenciu

Výbor ÚSEK-u a Prípravný výbor pre všeobecnú konferenciu kňazov po vzájomnej dohode zvolávajú spoločne konferenciu všetkých kňazov Slovenskej evanj. cirkvi a. v. v ČSSR na dni 2.-3. mája 1968 do Kultúrneho domu v Turčianskych Tepliciach.

Na konferencii chceme si ujasniť postavenie našej cirkvi a jej kňazov vzhľadom na uskutočňujúcu sa demokratizáciu.

Program konferencie

Štvrtok 2. mája 1968

Do 12,00 hod. príchod účastníkov

14,00 hod. Otvorenie konferencie:

1/ Nábožná pieseň
2/ Čítanie z Písma sv., modlitba – Miloslav Kašuba
3/ Otvorenie a riadenie konferencie – Pavel Pališín, Pavel Hronec
4/ Voľba predsedu ad hoc
5/ Menovanie zapisovateľa
6/ Menovanie overovateľov zápisnice
7/ Menovanie návrhovej a redakčnej komisie
8/ Vyhlásenie Generálnej rady, predsedníctva ÚSEK-u a profesorov Slovenskej evanj. bohosloveckej fakulty k demokratizácii – Andrej Žiak
9/ Duchovná obroda cirkvi – Dr. Július Cibulka

18,00 hod. 10/ Zakončenie prvého dňa rokovania

19,00 hod. Služby Božie v Háji, káže prof. Dr. Karol Gábriš

Piatok 8. mája 1968

11/ Nábožná pieseň
12/ Čítanie Písma sv., modlitba – prof. Dr. Ján Petrík
13/ Pokračovanie v rozhovoroch
14/ Správa návrhovej a redakčnej komisie (návrh na pretvorenie ÚSEK-u a voľba prípravného výboru, návrh na vytvorenie rehabilitačnej komisie ako úloha Prípravného výboru všeobecnej kňazskej konferencie, návrh na uznesenie konferencie
15/ Zakončenie predsedajúcim

Týmto Vás pozývame na túto konferenciu a prosíme, aby ste sa jej zúčastnili. Ide nám o duchovnú obrodu života cirkvi a dôveru medzi kňazmi.

Prihlášku na konferenciu s udaním, či reflektujete na zabezpečenie ubytovania a stravy zašlite ***ihneď*** *na adresu Evanj. a. v. farský úrad v Háji, p. Turčianske Teplice, okr. Marrtin. V prihláške uveďte, či chcete bývať v hoteli alebo súkromne, ako aj spôsob a hodinu príchodu (či autom alebo vlakom). V prípade, že prídete autom, uveďte v prihláške mená osôb, ktoré budú s Vami cestovať, aby ste mohli byť prípadne na jednom mieste ubytovaní.*

Informačná kancelária bude v Kultúrnom dome, kde sa uskutoční aj konferencia.

Poznamenávame, že konferencia je len pre kňazov.

S bratským pozdravom

Pavel Pališín v. r. — *Pavel Hronec v. r.*
za ÚSEK — *za Prípravný výbor*

Všeobecne sa apelovalo na slušnú úroveň konferencie, jednanie a zachovanie jednoty medzi kňazmi. Nedotýkať sa osôb (vždy konciliantný br. K. Gábriš). Na to som poznamenal:

„Buďte pripravení, že na konferencii dôjde aj k ostrým prejavom. Sú tu ľudia, ktorí sa dusia v ublíženiach. To treba vypočuť a vedieť prijať. Tým horšie, ak nebude vidieť pokánia. Ono pri nás vždy nebývalo. Spomienky na prvé obdobie ÚSEK-u sú ťažké.“

V súvislosti s úradným vyhlásením Gen, rady atď. som pripomenul, že je síce dobré, ale medzi bratmi je stŕpnutie, či to nové, čo má vzísť pre cirkev a v cirkvi majú zastupovať tí istí ľudia, staré vedenie cirkvi? K vyjednávanij so štátnymi predstaviteľmi o Vyhlásení mali by byť hneď pribraní niektorí bratia, čo majú dôveru (napr. br. Dr. Cibulka a podobne). Z našej strany je to prejav porozumenia a dobrej vôle.

Br. gen. biskup Chabada súhlasí kooptovať troch nových bratov. Bude nám záležať na spolupráci všetkých zložiek cirkvi. Nebolo by však správne nechať nás teraz stranou, keď sme sa dlhé roky usilovali o dobro cirkvi, pracovali na Vyhlásení. Chápte, včera nebolo možné, čo je možné dnes. Sme ochotní vystaviť sa kritike každého, kto si myslí, že je bez chyby a bez hriechu.

Na to som povedal, že aj iní v našej cirkvi vyslovili svoje prehlásenia k demokratizačnému procesu a o žiadostiach našej cirkvi. Sme vďační, že vedenie cirkvi vydalo Vyhlásenie a snaží sa teraz o nápravu. Lenže to nie je zásluha, ale povinnosť. Nedivte sa, že ste sa v tejto dobe nestretli s pochopením. Keby ste boli v minulosti s niečím prišli a predkladali gravaminá, boli by sme vás inak podopierali a podporovali.

Chabada: „Informovali sme, o čom sme mohli, ale zväčša sme nemohli informovať. Tlačový odbor veci neprepustil."

Dr. Cibulka na to: „Snáď je to vec povahy. Ja by som sa vzdal, keby niečo nebolo možné."

Dr. Chabada: „Trápili sme sa. Ja osobne som všelijako uvažoval. Boli chvíle, keď by moje odstúpenie bolo bývalo vítané. Nechcel som však nikdy byť dezertér."

Ešte som položil otázku, či možno dovoliť, aby niektorí funkcionári štátnej správy zo sekretariátov pre veci cirkevné – najmä zo Stredoslovenského KNV – odišli?

Dr. Gábriš: „Mnoho bolo zo strany cirkevných tajomníkov zlého. Viem všeličo osobne, ako ich však v tom podporovali sami farári. Farári sú si na vine v mnohom sami. Nie sú na vine v tom, čo cirk. tajomníci robili, ale v tom, ako zaskakovali."

Z porady rozišli sme sa v pokoji. Teraz už bolo zvolanie konferencie zaistené. Tým bolo splnené naše predsavzatie zvolať všetkých bratov, aby sme pouvažovali o položení cirkvi a rozhodli o jej práci a správe do budúcnosti.

Pre nás bolo dôležité zaistiť hojnú účasť našich bratov. Niektorí spomedzi nás rozposlali v svojom okruhu – senioráte osobný list, výzvu a povzbudenie k účasti (J. Spevák v Novohrade, Dr. J. Cibulka).

IV. Konferencia v Turčianskych Tepliciach

1. Predvečer

Väčšinu svojich spolupracovníkov povolali sme do Hája už 1. mája poobede, aby sme všetko uvážili, pripravili a zabezpečili k riadnemu a dôstojnému priebehu konferencie.

U milých a pohostinných Albíniovcov nás vľúdne prijali a uistili o ochote a radosti zboru, že sa tu koná tak významné stretnutie všetkých kňazov našej cirkvi. Väčšinu prihlásených účastníkov prijali cirkevníci do svojich domácností. My z výboru sme sa zväčša ubytovali v hoteli, aby sme boli pokope a mohli sa nerušene venovať svojim prácam a poradám.

1. mája poobede a 2. mája dopoludnia mali sme poradu nášho Prípravného výboru. Prítomní boli: Vojtech Adamovič, Nitrianska Streda (Považsky seniorát), Dušan Albíni, Háj (Turčiansky seniorát), Milan Bízik, Dobšiná (Gemerský sen.), Ján Čierny ml., Badaň (Hontiansky sen.), Dr. Július Cibulka, Limbach (Bratislavský sen.), Vladimír Gál, Šafárikovo (Rimavský sen.), Pavel Hronec, Veľký Krtíš (Novohradský sen.), Emil Janotka, Pribylina (Liptovsko-oravský sen.), Miloslav Kašuba, Ľubietová (Zvolenský sen.), Ondrej Koč, Kuková (Šarišsko-zemplínsky sen.), Pavel Proksa, Holíč (Myjavský sen.), Juraj Spevák, Stredné Plachtince (Novohradský sen.), Ján Vl. Staroň, Koceľovce (Gemerský sen.), Ondrej Šimek,

Batizovce (Tatranský sen.), Matej Tasler, Brezno (Zvolenský sen.), Pavel Valášek, Nitra (Podunajsko-nitriansky sen.), Daniel Veselý – kaplán, Žilina-Rajec (Turčiansky sen.), Dr. Ondrej Žilák, Zvolenská Slatina (Zvolenský sen.), Miloslav Slávik, Vyšný Žipov (Šarišsko-zemplínsky sen.), Otto Vízner, Banská Bystrica (Zvolenský sen.). Ako hosť br. Ján Badinka, Želiezovce (Podunajsko-nitriansky sen.).

Poradu viedol br. M. Tasler.

Zreferovali sme o udalostiach od prvej porady na Čertovici až po zvolanie tejto konferencie. Br. Cibulka podrobne informoval, čo všetko musel podniknúť, kým sme konečne dostali štátny súhlas a to iba spoločne s ÚSEK-om (na zákrok podpredsedu vlády Dr. G. Husáka, s ktorého synom sa poznal syn br. Cibulku – Božie riadenie), br. Tasler o deputácii na GBÚ ohľadom abdikácie biskupov; tiež o rokovaní o príprave tejto konferencie pri tej príležitosti. Referát doplnili br. Cibulka a Kašuba. Br. Hronec podal správu o rokovaní na GBÚ s predstaviteľmi ÚSEK-u za prítomnosti všetkých seniorov o programe tejto konferencie. Odmietli sme žiadosť vedenia cirkvi, aby na konferenciu boli pozvaní len aktívni kňazi a nástojili sme pozvať aj kňazov mimo služby, ba umožniť prístup aj poslucháčom teológie. Prerokovali sme i organizačnú stránku konferencie. Prítomní naše pokračovanie schválili.

Na programe boli tieto prednášky a referáty:

Dr. J. Cibulka: Duchovná obroda ev. cirkvi
P. Valášek: Obroda v občianskom živote ako záväzok pre nás
P. Hronec: Likvidovanie Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie
O. Vízner: Postihnutí kňazi deformáciami v cirkvi
B. Adamovič: Deformácia Cirkevnej ústavy
D. Veselý: Deformácie na teologickej fakulte
O. Šimek: Zanikanie cirkevných zborov
J. Čierny ml.: Deformácie cirkevnej tlače
M. Tasler: Tranoscius – Ústav pre slovenskú evanjelickú kultúru

Z uvedených prednášok sme vypočuli a zhodnotili – pre krátkosť času – len Cibulkovu, Valáškovu, Víznerovu a Veselého. Z nich Veselého referát o deformáciách na fakulte, hoc obsahovo bol závažný, nemohli sme prijať a odporúčať konferencii, lebo nebol vhodný po formálnej, výrazovej stránke. Bol by veci hádam viac poškodil. O pripravených referátoch pravdivo povedal br. J. Staroň: „Ak toto všetko má odznieť, tak na to treba týždeň.“ To sa potvrdilo i na samej konferencii, kde pre krátkosť času už neodzneli referáty br. Čierneho, Hronca a Šimeka, hoc by boli viac povedali, ako niektoré zbytočné a zdĺhavé prejavy.

Za potrebné sme považovali:

- predložiť otázku dôvery všetkých duchovných i svetských hodnostárov cirkvi, ktorí však môžu byť znovu zvolení z vôle zborov v nových demokratických voľbách. Toto stanovisko má podoprieť i našu výzvu na abdikáciu biskupov;
- likvidovať ÚSEK a obnoviť Všeobecnú pastiorálnu a kňazskú konferenciu, alebo založiť novú stavovskú organizáciu kňazov;

Našou snahou je dať konferencii vysokú úroveň slušnosti a zachovať jednotu všetkých bratov.

Odzneli ešte rady a pripomienky, napr.:

- br. Vízner: Najprv ukázať na smutnú situáciu cirkvi, odhaliť vinu, otvoriť prítomným oči a potom nech sami posúdia, čo s vedením cirkvi a ako ďalej;
- br. Staroň: Nemôžeme byť ohľaduplní a nelámať palicu nad deformátormi cirkvi. Musia byť odstránení. Palica sa musí zlomiť;
- br. Žilák upozornil na mladú generáciu farárov, ktorá nevie, čo je demokracia a v čom bola deformácia. Ich myseľ je deformovaná. Poznali len autoritatívnu moc vlády a cirkevnej hierarchie;

- br. Čierny ml.: Cítim zahanbenie. Komunisti si v tomto ohľade – vzdania sa funkcií – počínajú charakternejšie: keď videli, čo sa deje, odstúpili. Nezabúdajme, že je mnoho tých, čo s nami nesúhlasia;
- br. Proksa: Nebuďme naivní! Tučné duše pokánie činiť nebudú;
- br. Valášek: Plénum konferencie nie je viazané dohovormi na GBÚ, ani predpismi ÚSEK-u. Sme v revolúcii, a tu sa nemôžeme dovolávať právnych noriem;
- br. Hronec: Dnes sme tu na to, pochovať ÚSEK, oživiť Všeobecnú kňazskú konferenciu alebo založiť nový spolok. Na to netreba placet.

Všetci sme si boli vedomí, že tí, ktorí sa viezli s režimom a požívali dobrodenie i priazeň vedenia cirkvi-biskupov, budú ich hájiť.

Od rána 2. mája už prichádzali účastníci konferencie. Videli sme usmievavé tváre, radosť zo slobodného stretnutia sa v plnej voľnosti. Bratský stisk ruky mnohých bratov rozptýlil naše posledné pochybnosti. A to bolo povzbudivé.

2. Priebeh konferencie

Poobede 2. mája o 14. hod. dvorana kultúrneho domu doslova sa naplnila účastníkmi. Prítomní boli aj zástupcovia tlače, ba i niektorí domáci cirkevníci.

Po zaspievaní piesne „Sláva buď Tobě, Bože náš..." br. M. Kašuba prečítal slovo Božie (Žalm 130 a Rim. 12, 9-21) a pomodlil sa. Prítomným sa za ÚSEK prihovoril jeho predseda br. M. Pališín* a za Všeobecnú pastorálnu a kňazskú konferenciu, resp. za Prípravný výbor br. P. Hronec*, ktorý konferenciu otvoril. Za predsedu ad hoc bol zvolený br. Gustáv Plavec. Všetko prebiehalo hladko, pokojne a dôstojne podľa programu a očakávania.

Pri voľbe návrhovej a redakčnej komisie hlasovalo sa o každej navrhovanej osobe. Vyhovelo sa aj požiadavke, aby v nej bola početnejšie zastúpená stredná a mladšia generácia.

Úvodný príhovor povedal br. Plavec*. Potom br. gen. dozorca Andrej Žiak* mal hovoriť o Vyhlásení Gen. rady, ÚSEK-u a bohosloveckej fakulty. No bola to vlastne obhajoba predsedníctva cirkvi, udelenie poučenia Prípravnému výboru v Čertovice, že kňazi nie sú cirkev a nemôžu žiadať abdikáciu biskupov, lebo tých volili zbory ústavným spôsobom. Ak sa previnili, na to je generálny súd, keď o to požiada generálny konvent. V zásade však súhlasil s vyslovením dôvery či nedôvery, lebo povaha dnešnej doby žiada od každého zodpovedného funkcionára cirkvi, aby predložil otázku dôvery. On sám tak učinil v Gen. rade. Nabádal k zhovievavosti, láske, odpúšťaniu, ale i k pokániu.

No toho na konferencii nebolo, aspoň nie u tých, od ktorých sa to najviac očakávalo – prítomných biskupov Chabadu a Katinu. O biskupovi VD br. prof. Dr. Štefanovi Kátlovskom práve bola došla správa, že je vážne nemocný a jeho stav je kritický. Žiaľ, za pár dní aj dokonal.

Týmto svojím, ináč miestami zaujímavým a informatívnym, ale príliš rozsiahlym prejavom ubral nám br. Žiak hodne vzácneho času. Doslovný prejav, ako aj všetky ostatné prejavy na tejto konferencii odznelé sú podľa magnetofónového záznamu prepísané a k tejto Kronike pripojené.

Br. Dr. J Cibulka prečítal svoj úvodný referát „Duchovná obroda evanjelickej cirkvi"*. Stretol sa s náležitým ohlasom u poslucháčov.

Br. Valášek prehovoril na tému „Obdroda v občianskom živote ako záväzok pre nás"*.

Predsedajúci br. Plavec prerušil konferenciu a vyzval prítomných k účasti na misijných službách Božích v blízkej matkocirkvi Háji. Na nich slovo Božie zvestoval br. prof. Dr. K. Gábriš.

Bývalo dobrým zvykom, že na takýchto misijných službách Božích z príležitosti Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie prihovoril sa jej predstaviteľ k hosťujúcemu zboru. A teraz vzhľadom na mimoriadnu dobu a tak i na význam a obsah tejto konferencie

bolo čo povedať a bola by aj potreba povedať veriacemu ľudu o doterajšom stave cirkvi a o našich nápravných snahách a prosiť k tomu Božiu pomoc. No nik sa nemal k slovu, čo bola v prvom rade povinnosť br. Plavca a samozrejme niektorého z biskupov. Ale nebolo to ovzdušie radostnej viery a povzbudenia. Akoby nejaká tieseň doľahla na prítomných. Ani z kázne nevyšľahla oživujúca iskra.

Potom bola večera a zase sme sa zhromaždili okolo 21. hod. k pokračovaniu konferencie. Účastníkov na nej však už bolo menej a ani pozornosť nebola taká sústredená. A práve v tento pozdný večer, poznačený únavou tela i mysle, odzneli síce pozoruhodné svedectvá väznených bratov – aj zdĺhavé – Dr. L. Jurkoviča* a P. Uhorskaia*, ale aj najvýznamnejší referát, doslova obžaloba ďalšieho väzňa br. Ottu Víznera.

Pred týmito našimi uväznenými bratmi vystúpil ako prvý rečník večera br. Ján Konvit, senior Turčianskeho seniorátu s pozdravom za hostiaci seniorát. V ňom považoval náš Prípravný výbor z Čertovice len za jednu náhodnú skupinu, akých bolo vraj viac a nikoho nereprezentovali, kým on má za sebou celý seniorát. Napriek svojim socialistickým známostiam vraj tiež trpel ujmu a môže sa považovať za obeť režimu. (Keď tieto riadky píšem, br. Ján Konvit, senior a člen Gen. rady je už poslancom Federálneho národného zhromaždenia – asi pre tie socialistické známosti. Viackrát verejne a nevyberane napadol našu skupinu a celé obrodné hnutie. Na jar r. 1971 na porade seniorov /bol som na nej ako administrátor Novohradského seniorátu/ v prítomnosti „štátneho“ Kmeťa z Povereníctva prehlásil, že sme z chrámu-cirkvi urobili peleš lotrov.)

S vystúpením br. Víznera rátal som už v duchu len v nasledujúci deň pri plnej účasti a sviežej pozornosti, lebo som si bol vedomý mravného náboja a silnej údernosti jeho referátu. A tu dostanem lístok od br. Valáška: „Pavel, nemal by prehovoriť Vízner?“ Iste myslel na vyburcovanie unavených prítomných a prebudenie ich svedomia. A Vízner prehovoril (aj na dopoludňajšej porade bolo ustálené, že dnes prehovoria Dr. Cibulka, Valášek a Vízner). Prebral driemoty. Jeho vystúpenie zanechalo hlboký, priam otrasný dojem. Keby tento prejav bol odznel na druhý deň ráno, možno by bol otriasol nielen všetkými účastníkmi konferencie, ale aj svedomím zodpovedných činiteľov, najmä biskupov.

Keď br. Plavec poďakoval prednášateľovi a privítal práve prišlú delegáciu farárov zo Sliezskej ev. a. v. cirkvi, o slovo požiadal sám br. gen. dozorca A. Žiak. Vyznal, že „je to otrasné svedectvo“, no odmietol konštatovanie, že sa cirkev postihnutých väznených bratov vzdala. Naopak, zastávala sa ich. Aspoň on tak robil. Aj teraz bol intervenovať u prezidenta gen. Svobodu a dosiahol, že br. Jozef Juráš bude v krátkom čase prepustený na slobodu. Snažil sa otupiť ostrie Víznerovho svedectva.

Z tohoto prejavu br. Žiaka ešte uvádzam: „Cirkev sa nezriekla tých svojich kňazov (väznených). Môžem vám s čistým svedomím povedať a dovolať sa svedectva žijúcich svedkov, predsedu parlamentu Firlingera a expremiéra čsl. vlády Vila Širokého... Bol som v stálom styku s bratom farárom Struhárikom. My sme dávali k tomu súhlas, aby sa tie Symbolické knihy prekladali.“ (Poznámka: pre tento preklad boli súdení ich prekladatelia – gen. biskup Čobrda, Ruppeldt, Struhárik, Vízner, Bancíková a iní – vraj to bola nedovolená, protizákonná trestná činnosť.) „My sme o tom v Gen. rade a presbyterstvu správy predkladali... Vedeli sme, že pravdepodobne k nejakej jednotke (knižnej) z tých vecí nedôjde, pretože situácia bola taká. Po vypuknutí tohoto súdu hovoril som s predsedom Firlingerom niekoľko ráz, potom jeden raz so Širokým. Bol som otvorený, nazval som ho „súdruh“, inokedy „pán“. „Súdruh predseda, veď je to ideologický proces, veď je to krivda, ktorá sa pácha na týchto ľuďoch. To sú ľudia čistí, to sú ľudia nevinní, to sú ľudia, ktorých súdia z pozície netolerantného, vulgárneho ateizmu a jeho propagandy.“ Odpovedal mi: „Ja to viem pochopiť, ale o veci sa rozhodlo na najvyšších miestach. To znamená, preglgnite tú kňazskú pilulku.“ O posudkoch, ktoré mali priťažiť obvineným: Myslím, že v našom archíve sa nájdu kópie tých posudkov, koncipoval som posudok na br. Čobrdu, na br. Ruppeldta, na br.

Struhárika a na br. Vajdičku. Brat Bartho koncipoval vari posudok na br. Víznera, sestru Bancíkovú („Ten čítaný nebol," ozval sa hlas z publika. Bartho na to: „Ale bol urobený a dodaný.") Bratia, keď hovoríme, nech je kritika otvorená. Hovorím: ja sa klaniam pred utrpením, ktoré naši bratia pretrpeli. Ale tak by som cítil, žeby nás posudzovali zase príliš nespravodlivo. Ja by som prosil brata Víznera, aby upravil svoj názor.

Jedinú obžalobu som dostal do ruky a to bola obžaloba na br. Vajdičku, ktorú doniesol jeho syn. Z tejto obžaloby som sa dozvedel to, o čo som sa mohol opierať, že je to obžaloba vyložene ideologická, ktorá nevychádza z trestných paragrafov. Napr. v tejto obžalobe bolo, pokiaľ sa pamätám: farárovi Vajdičkovi našla sa v knižnici kniha západného reakcionára Dr. Martina Niemüllera. Vtedy som hovoril s gen. prokurátorom Bartuškom: „Ľudia, spamätajte sa! Veď je to na posmech, ak sa toto dozvie verejnosť, že uvádzali Niemüllera ako reakčného západného činiteľa, ktorému ako viete, dal Sovietsky zväz Leninovu medzinárodnú cenu mieru."

Br. P. Proksa predniesol dve faktické poznámky, ktoré sú hodné povšimnutia:

1. Na tvrdenie br. Žiaka, že bol v písomnom styku s br. Struhárikom zacitoval odstavec z listu (z 27.IV.1968), ktorý písal br. Proksovi: „Bratovi dozorcovi som písal 4 alebo 5-krát o nevinnom odsúdení br. Janka Čierneho (staršieho) a totálnom nezáujme cirkevného vedenia o jeho osud, aj o tom, že biskupský zbor by nemal mlčať nad výčinmi kultúrnej revolúcie a besnením ateizmu, že by nemali dopustiť, aby cirkev bola usmerňovaná necirkevnými, ba zrovna proticirkevnými faktormi. Ďalej som písal o potrebe zvýšenej pastorizácie, vytýkal som, že sa nekontroluje náboženská výchova žiakov, že v biskupských sídlach najprv zaniklo vyučovanie náboženstva na školách, vytkol som mu úplný nezáujem cirkvi o šírenie evanjelia medzi pohanmi a viackrát som ho prosil, aby presadil vydanie Víznerovho prekladu Knihy svornosti. Nech ho pozrie bohoslužobný výbor a ak by mu nevyhovoval, nech sa postará o lepší preklad,, len nech nedopustí, aby sa prípadným vetom jedného človeka a vedenia cirkvi zabila Víznerova práca, pretože tento svojho času kritizoval istý preklad istej významnej osobnosti. Br. inšpektor mi odpovedal len raz dlhším slušným listom. Toľko citát z listu br. Jurka Struhárika. Viete, že ten ani jedno slovo nepovie zbytočne.
2. Druhú faktickú poznámku ešte k otázke: Kde je pravá cirkev? Popredný marxistický filozof Machovec sa priznáva, že skutočná cirkev v poslednom období bola vlastne vo vyhnanstve a s cirkvou vo vyhnanstve nebolo možné viesť rozhovor (br. Pališta sa chválil, že ÚSEK pripravil pôdu pre dialóg). Je, myslím, možné viesť určitú paralelu medzi Mierovým hnutím katolíckeho duchovenstva a naším ÚSEK-om. O tom prvom čítame v Smene, že bolo trójskym koňom na vnútorné rozleptanie cirkvi. Preto ÚSEK mohol iba slabo pripraviť pôdu na dialóg s marxistami. Preto je dnes snaha, aby sa rozprávalo so skutočnými predstaviteľmi cirkvi. Kde je pravá cirkev? Kde bola pravá cirkev? Pravá cirkev – zaujímavé, musia nás na to upozorniť ľudia, ktorí o sebe otvorene hovoria, že sú ateisti – bola tam, kde ju v minulom období mnohí vôbec nevideli. Myslím, že ste aj vy niektorí čítali Reportéra. V 16. čísle je tu na prostriedku článok Vladimíra Škutinu: Prezidentův vězeň. Dovolím si z dlhého článku prečítať len dva malé odseky a tým by som skončil. Vo Valticiach bol tento väzeň, kde boli aj naši bratia, väčšinou tu spomínaní. Škutina píše: „Když mi omrzli nohy, neboť jsme byli oblečeni do roztrhaných hadrů, v nichž ještě Němci prchali od Stalingradu a boty byly spíše atrapami, byl jsem přidělen k navlékaní korálků. Myslím, že by nebolo nezajímavým sloganem, kdyby se zákazníci na západě dověděli, že většina proslavené československé bižuterie vznikala v rukou vězňů". Spomínam si na list Janka Struhárika, v ktorom píše rovnako: „Keby tie naše dámy vedeli, za akých okolností sú náhrdelníky robené, iste by si ich nedali na hrdlo." „Navlékal jsem korále," píše Škutina, „a dostal jsem se ke stolu, u něhož seděla naše celá cirkevní hierarchie,

biskupové, papežský nuncius, vysoký klérus. Jsem bezvěrec, ale byly dny, a bylo jich hodně, když jsem se sám nad sebou zamýšlel a litoval jsem, že jsem nenašel víru. Spůsob, jakým se tito lidé, většinou již vězni 15. rok, k sobě navzájem chovají, jak byli k sobě pozorní, jak dovedli povbuzovat ostatní a jak byli báječně vyrovnani a moudří, jak dovedli ve všem zlém hledat dobré, jak objevovali humor, to je fascinující zážitek a že je obdivuji, že jsem jim jejich víru záviděl."

V tento večer predniesol br. Fričovský vlastnú pozdravnú báseň:

Tvárou v tvár

S chvejúcim sa srdcom, trémou od dojatia
do slnka dnes hľadím. Rieku čerí prúd.
Veril som a verím, že sa mraky stratia.
Vzkriesený Pán mŕtvych vzkriesi svojím: buď!

S chvejúcim sa srdcom z otvorených dverí
balónami vzlietli krehké sny.
Však namiesto lásky človek slinou na mňa mieril,
vôkol tiahol zástup pohrebný.

Zarinčali putá, popravili právo.
Zatemnenie myslí, aké predtým nikto nezažil.
Lož sa stala pravdou, hanba slávou,
Vlkodlak zrak dvíhal k Bohu a krv detí pil.

S chvejúcim sa srdcom v naivite blázna.
Pre judášsky groš za teplý ľudský dych?
Vyprázdnený cit a myseľ, dušu, čo je prázdna?
Závisť a zášť v očiach krvavých?

S chvejúcim sa srdcom, žiaľnou slzou v oku.
Pre svetlo, čo zhaslo, soľ, čo utratila chuť?
Mesto, vzaté za útoku?
Trstinu tú nalomenú? Či pahreby čmud?

Z klaňaniu sa kráľov zišlo na klaňanie kráľom.
K nohám pána aportujúci pes.
Tá neschopnosť k službe pre neveru v malom.
Na vlastný kar poriadaný ples.

A ľud a chrám, Boh a viera?
Že tu ešte stojí, je – nie ľudský, Boží div!
Ale už sa plní Božia časomiera,
sluhovia zlí, chytajte sa konských hrív!

II.
S chvejúcim sa srdcom, trémou od dojatia,
vyplatiť sa zberám vlastnú daň.
Nie viac pomstu, nové krivdy, bratia,
ale povstať k žitiu, keď Pán zvolá: vstaň!

Nikdy viac však nedať, nedovoliť,
by brat brata zapredal.
K svedectvu si svojmu Pán nás všetkých zvolil,
nie by jeden slúžil, druhý panoval.

Najmenšieho slová nech tu najviac platia.
Nátan pred kráľa si v Božom mene stal.
Aby sme my pochopili, bratia,
prečo Nátan vravel, odmlčal sa kráľ.

S chvejúcim sa srdcom, trémou od dojatia.
No ak treba, búšiť na poplach,
keď viera a láska, spravodlivosť zo žitia sa stratia,
zasadne zas na trón nenávisť a strach!

Ku príležitosti pastorálnej konferencie ev. kňazov v Turč. Tepliciach dňa 2.-3. V. 1968.

Br. J. Holčík prečítal Prehlásenie:
I.Tim. 4, 12-14: „Nech nikto tebou nepohŕda pre tvoju mladosť, ale buď vzorom veriacich v reči, v obcovaní, v láske (v duchu), vo viere a v mravnej čistote. Dokiaľ neprídem, buď pilný v predčitovaní (Písma), napomínaní a vyučovaní. Nezanedbávaj daru, ktorý je v tebe...

Prehlásenie mládeže bratislavského ev. a. v. zboru

My mladí údovia zboru sme v posledných rokoch veľmi ťažko pociťovali následky deformácie, ktoré silne postihli našu cirkev. Napriek všetkým zákazom a nepochopeniam, ba dokonca i sťažovaniu našej práce niektorými cirkevnými činiteľmi, sme túto prácu s pomocou Božou pred dvomi rokmi začali a chceme v nej aj pokračovať; jediným naším cieľom je obživenie duchovného života zboru.

Dnes sa jasne ukázalo, že mládež hrá dôležitú úlohu v spoločnosti a teda by mala byť takto hodnotená i v cirkvi. S dôverou sa obraciame na Vás, našich predstaviteľov a duchovných vodcov a prosíme o pochopenie našej snahy a o Vašu podporu.

Boli by sme veľmi radi, keby ste na synode venovali čas aj problémom týkajúcim sa mládeže. Na zlepšenie a oživenie našej činnosti by sme Vás prosili, aby ste podporili naše požiadavky:

1. Oficiálne uznanie práce s mládežou v cirkvi:
a/ nedeľné besiedky
b/ dorast
c/ mládež
2. Umožniť zapojenie laických pracovníkov do práce
3. Uzákoniť zástupcov mládeže v presbyterstvu
4. Vyčleniť rubriku pre mládež v cirkevnom časopise „Evanjelický posol“ v rozsahu jednej strany
5. Umožniť rozmnožovanie k programu potrebných materiálov pre internú potrebu
6. Pre prácu s mládežou uvoľniť aspoň nejakú čiastku z cirkveného rozpočtu
7. Umožniť účasť predstaviteľov mládeže, volených samotnou mládežou, na všetkých rokovaniach cirkvi
8. Priznať poriadanie biblických kurzov a zimných i letných táborov
9. Pretože v práci pociťujeme veľký nedostatok slovenských Biblií, očakávame bezodkladné riešenie i tejto otázky

10. Žiadame, aby toto prehlásenie bolo prečítané vo všetkých zboroch
Pán nech sa k našej práci priznáva
33 podpisov

Večer sa skončil spoločnou modlitbou a nábožným spevom.

Na druhý deň ráno po zaspievaní „Bože, Otče, buď pochválen...“ br. profesor Dr. Ján Petrík prečítal z Písma Mt 10, 5-33 a I. Tes 5, 8-24 a pomodlil sa.

Br. Plavec v úvodných slovách spomenul, že jeden z našich bratov sa zle zachoval a v opilom stave robil výtržnosti v noci na ulici (I. Lizoň z Polichna). Je to na pohoršenie a odsúdenie.

Ako prvý prehovoril br. gen. biskup Dr. Ján Chabada. Vyzeral bledý, počas reči bral lieky a zavše urobil prestávku. V svojom dlhšom prejave ľutoval vlastne sám seba, že nemohol robiť tak dobre, ako chcel. Podstatná časť jeho prejavu:

„Teším sa, že mi bolo dané slovo, aby sme si všetko objasnili a potom spravili záver z tohto nášho stretnutia a usmernili aj našu ďalšiu spoluprácu. Získali sme tu zážitky radostné aj zarmucujúce. Neboleli by tak, keby sme sa lepšie zahĺbili do podmienok, za akých sme pracovali a nebolo by toľko na našu adresu hádzané.

Socializmus sa po II. svetovej vojne v určitých európskych krajinách tlačil do popredia. Na toto stretnutie neboli sme v kritických chvíľach dostatočne pripravení. Na prelome rokov 1948-49 stratili sme aj v našej cirkvi veľmi veľa. Avšak nie našou vinou. Základ pre ďalší život cirkvi položili tí, ktorí ešte v r. 1948 boli v určitých funkciách v našej cirkvi. Stratili sme naše sociálne ústavy. A tu, žiaľ, s poľutovaním musím konštatovať, že najväčší a najzúrivejší odporcovia našej existencie boli práve vo veľkom počte ich odchovanci (pozn.: sirotíncov). Tak isto rozlúčili sme sa s našou diakoniou, ktorá konala požehnanú prácu po našich zboroch, medzi našimi nemocnými. Avšak aj tu dožili sme sa určitého sklamania, keď práve z tých sestier na vysunutých pracoviskách stali sa zúrivé ateistky. Stratili sme podmienky práce s mládežou i kontakt s ňou. Chyba bola, že sa v minulosti zanedbávala vnútromisijná činnosť a nevenovala sa jej pozornosť tak ako napr. v západných evanjelicko luteránskych cirkvách.“

(Poznámka: Čo sa máme diviť mládeži, keď jej bývalý tajomník Zväzu ev. mládeže na Slovensku br. Ján Chabada sa po r. 1948 dal k dispozícii nastupujúcej Komunistickej strane, stal sa jej členom, za jej Ústavu rečnil a nevedno ako sa snažil zachrániť naše cirkevné sociálne ústavy.)

„Nehnevajte sa, keď poviem, že sme sa dostali v 50. roku aj do mnohých hospodársky nevyriešených ťažkostí. Ide napr. o bývalý majetok nemeckej cirkvi, ale aj majetok našej generálnej cirkvi – Beckovská Vieska. Bratia, ťažké statisíce cirkev na tento podnik vynaložila. Pálili sme v nej lieh, ten sme predávali. Bola to práca vnútromisijná?“

(Poznámka: Toto je agitácia, ba demagógia. Gen. cirkev zakúpila poľnohospodársky majetok v Beckovskej Vieske preto, aby na ňom dorobila hospodárske produkty pre svoje sociálne ústavy, aby do tohto majetku investovala finančné prostriedky cirkevných zborov, ktoré sa na to poskladali, čo bolo obozretné vo vojnových časoch, keď hodnota peňazí nikdy a nikde nie je istá. Pôda bola najistejšou investíciou a zábezpekou. Cirkev mala na majetku aj liehovar, lebo ho s majetkom vo vojne kúpila. Lieh dodávala výkupným podnikom ako hospodársky produkt a nie ako niekde v šenku. Z výťažku majetku chcela podporovať aj svoju vnútromisijnú a sociálnu činnosť. Škoda pre to osočovať vlastnú cirkev a odvádzať od seba pozornosť.)

„Spomína sa veľmi často personálna otázka našej cirkvi. Dovoľte, aby som zacitoval uzavretie rozšíreného predsedníctva Gen. cirkvi z 28. II. 1950: „Súčasne treba upozorniť patričné zbory, aby zbavili hodnosti tých cirkevných a seniorálnych dozorcov, resp. členov presbyteria, ktorí sú zo štátneho stanoviska vadní“. Toto uznesenie nepadlo za našej éry ešte. Pri riešení personálnych otázok sa nám práve na túto stať poukazovalo.“

(Poznámka: Neobjednala si nejakým spôsobom takéto uzavretie štátna správa, aby sa potom mohla naň odvolávať a robiť cirkvi personálne ťažkosti?)

Pri zrušení, zákaze rozhlasových služieb Božích nik neprotestoval, zo zborov prišli len dva protestné prípisy: jeden od starenky, druhý od invalida, čo nevládali ísť do chrámu Božieho.

„Zákon o „hospodárskom zabezpečení cirkvi“ nie je zákonom“hospodárskym“, ale žiaľbohu musím konštatovať jedno, že nebol to hospodársky problém, ale dozor štátu nad cirkvou a nad všetkým, čo cirkev hovorí a robí. Vtedajšia línia bola taká: znemožňovať a brzdiť všetko, čo napomáha duchovný život a duchovný rast, duchovné napredovanie cirkvi Kristovej. K tomu sa pridružila snaha hospodársky podkopať existenciu cirkvi Pánovej. Na takýchto falošných nádejách stavali, ktorí sa majú dnes možnosť presvedčiť, že cirkev Kristova nestála na hmotných majetkoch, ale na viere, na diele nás všetkých, na živom svedectve.“ (Poznámka: A tieto zákony (č. 217/49 a 218/49) tak nadšene vítali Chabada a spol. v lete 1950!)

„Ďalšie ťažkosti robila cenzúra, o ktorej sme často nevedeli ani kto ju prevádza, odkiaľ vychádza, kde je skrytá. Táto cenzúra netýkala sa len článkov v časopisoch. Často nepripustila ani slovo Boh, ani Jeho starostlivosť, opatrovanie a požehnanie; ani našu starostlivosť o mládež, apel na rodičov; neviditeľne zasahovala i do našich rozličných prejavov.“

Na kritiku pastierskych listov: „Pastierske listy sme v poslednej dobe nevysielali do našich zborov, lebo sme boli presvedčení, že aj ich neprítomnosť vám voľačo povie a že to pochopíte. Tak aj otázka slovenského Spevníka; ak nemá byť verným obrazom našej doby, vieroučne bezvadný a po každej stránke zodpovedajúci, nech radšej nevyjde.

Odmedzovanie edičnej činnosti: v jednom roku mal vyjsť len Funebrál, a vtedy sme povedali: Čo to má byť, pohrebná pieseň luteránskej edície? Vtedy sa spamätali a edíciu nám pomohli rozšíriť. A teraz porovnajte cenu našich evanjelických náboženských, bohoslužobných kníh, je niekoľkonásobne vyššia ako iných, necirkevných. Je to taktika, aby ľudí odradili od nákupu cirkevnej edície a aby oživovanie evanjelicko kresťanského ducha bolo oslabované. Vďaka Bohu, že sme sa dožili aj radostnejších časov, kedy mohli sme postaviť tak smelý edičný plán, aký po tieto roky prebieha.

Boli tu vážne rozpory v pomere štátu a cirkvi, vychádzajúce z nesprávne interpretovanej štátnej ústavy, rozpory medzi právami v ústave zakotvenými a právami, ktoré sa priznávajú potom občanom na základe rozličných uznesení ministerstiev, vládnych nariadení. Klasickým príkladom na to je vyučovanie náboženstva. Ďalší skutočne veľmi ťažký problém bol vyrovnávanie sa s náboženstvom ľudí v štátnych službách, menovite pedagógov na školách. Takéto zasahovanie zavinilo lámanie charakterov a pokrivené, zlomené charaktery ani socialistická spoločnosť nepotrebuje.

Problém: odmedzovanie náboru študentov na teologickú fakultu. Tí, ktorí sa hlásili, boli odhováraní, šikanovaní, prípadne usmernení na štúdium, ktoré im vôbec nesedelo. A predsa sa mnohí nedali zlomiť a na všelijaký spôsob hľadeli sa dostať na teologickú fakultu. Pritom považme postavenie kňaza v našej spoločnosti a jeho biedny plat, takže česť týmto naším mladým bratom a sestrám, naozaj ich považujem za veľkých hrdinov.

Musím povedať – veľa bôľu, závisti a veľa sklamania som zažil v práci s niektorými našimi bratmi farármi. S najväčším kádrom najnebezpečnejších ľudí som sa stretol v prvých rokoch svojho účinkovania, so skupinou nebezpečných štrébrov, ktorí cez politiku chceli nám robiť nesmierne ťažkosti v našej cirkvi“ Na hlasy prítomných, aby povedal mená, odpovedal: „Bratia, možno by to bolo niektorým nepríjemné. Jeden brat v poslednej chvíli napísal na mňa, myslím, že aj na bratov biskupov hanopis podpredsedovi vlády Husákovi. Ten brat vyhrážaním, intrigami a všetkým možným spôsobom sa usiloval dostať na naše miesta.“ Hlasy z publika: Nech sa prihlási. Chabada: „Neviem, či má toľko odvahy, aby vstal sám od seba.“ Vstal br. Karol Novomestský zo Sládkovičova. Ja som písal Husákovi. Ale nech mi br.

Chabada dokáže (uvádza obvinenia na Chabadu), že sa ničoho takého nedopustil; ale keď bolo treba povedať slovo, aj som ho povedal. (Potlesk). Na to Chabada povedal: „Nebol to brat Novomestský.“

Chabada sa ohradzoval proti obvineniu, že sa nezastal postihnutých a väznených: „Robili sme, čo sa dalo. Intervenovali sme v ich prospech. Bohužiaľ, aj povahové rysy tam hrali veľkú rolu, aj hospodárske záujmy, aj cirkevníci si mnohých svojich farárov podkopali. Bránili sme, ako sa dalo. Napomínali sme, keď sme sa dopočuli, že niekomu niečo hrozí.“ Ďakuje br. dozorcovi A. Žiakovi, že použil svoj vysoký politický vplyv a otváral dvere na mnohé rokovania – aj u šéfa štátnej bezpečnosti Bacílka. „Hľadali sme cesty ako pomôcť keď išlo o deti farárov, ktoré sa nedostali na vysoké školy, o väznených bratov a ich manželky. Stretli sme sa s takými prípadmi, že okresný cirk. tajomník nariadil v senioráte: oznámte mi, kde a kedy budete mať konfirmáciu, mená konfirmantov aj ich rodičov. Netreba uvádzať, načo to potreboval. Alebo pred dvoma rokmi okresný cirk. tajomník v Senici zakázal odbavovanie služieb Božích mimo chrámu, teda na kopaniciach, miestach predtým úradne oznámených. Tvrdo sme sa ohradili, aj sa päsťou po stole búchalo.

Vy ste prednášali svoje ťažkosti. Snáď by som sa mohol aj ja medzi vás zaradiť. Keď r. 1958-59 som prežíval ťažké chvíle fyzického vzrušenia i so svojou rodinou, ktorú ani nechcem spomínať, lebo ma srdce bolí, ako sa to mohlo skončiť. Ďakujem všetkým bratom, ktorí sa ma vtedy zastali a podali mi pomocnú ruku. Boli to chvíle ťažké. Nežaloval som sa, ani dnes sa nežalujem, lebo to všetko považoval som zaúčasť svojej funkcie v službe Pánovej. Verím, že aj toto je od Pána; preto čím viac nepríjemností, tým silnejšia nádej a tým ochotnejšia bola aj služba.

Treba však spomenúť aj radostnejšie chvíle. Naše styky so sliezskou luteránskou cirkvou, ktorá je ešte vždy vystavená zo strany určitých bratských cirkví nebratskému nátlaku. V poslednej dobe sa uvažuje, či sa nemá pridať k nám, s nami vytvoriť jednotnú luteránsku cirkev v Československu. Pomáhali sme jej a budeme pomáhať. Je tu aj problém duchovného zaopatrovania našich 30 tisíc slovenských luteránov v Sliezsku a na Tešínsku a o ďalšie tisíce na českom pohraničí.“

Spomenul materiálnu pomoc, ktorú sme dostali zo zahraničia od Svetovej luteránskej federácie, asi 4,5 milióna Kčs.

Končil so želaním, by táto konferencia vošla do dejín našej cirkvi ako významná jej udalosť. „významná preto, lebo na nej odzneli veľkolepé plány. A s prosbou, aby Pán cirkvi zachoval i naďalej a pre dlhé časy i do budúcnosti tie priaznivé podmienky, aké sú dnes.“

(Poznámka: Ponosy na nezákonnosti z úst, gen. biskupa znejú hodnovernejšie – preto som ich citoval. Ale či brat gen. biskup nesúhlasil napr. aj s návrhom zákona o „hospodárskom zabezpečení cirkvi“ a či nebol za to čestným hosťom parlamentu, keď návrh uzákoňovali? A či nedostal vysoké štátne vyznamenanie za „budovanie socializmu“ týmito nezákonnosťami? Potom ten jeho bôľ a nárek je naozaj na poľutovanie. Ešte viac to, že o svojom podiele na deformáciách v cirkvi i na fakulte sa nepriznáva, ani slovo ľútosti, nepovedal. Toto sa aj po konferencii všeobecne odsudzovalo.)

Po br. gen. biskupovi prehovorili viacerí. Jedni boli za program (Blažko, J. Moncoľ, Janšo), druhí sa stavali k nemu rezervovane (Tóth), ba i kriticky v záujme zachovania statu quo (Midriak). Z ich prejavov uvádzam:

Br. Vincent Blažko z Dačovho Lomu prehovoril ako jeden z generácie, čo nastúpila po r. 1952 a tvorí jednu tretinu aktívnych kňazov, aj za hontianske bratstvo, ktoré prijalo niektoré z jeho návrhov a teraz ich opakuje:

1. Pochopiť súčasný obrodný proces ako možnosť riešiť naše vnútorné cirkevné záležitosti, ale aj ako výzvu do nášho svedomia.

2. Na tejto konferencii zrozumiteľným a jasným spôsobom vyjadriť náš vzťah k súčasnému vedeniu našej cirkvi.
3. Uskutočniť reorganizáciu ÚSEK-u.
4. Zvolať synodu, aby odstránila určitú feudálnu moc cirkevných hodnostárov.
5. Prehodnotiť náplň a spôsob práce redakčných rád. Pripraviť vydanie slovenskej Pohrebnej agendy a Spevníka.
6. Urýchliť rehabilitáciu a návrat do cirkevnej služby perzekvovaných bratov.

Br. Ján Vincent z Uhorského v prvej poznámke zdôvodňoval svoj doterajší kladný vzťah k socialistickej spoločnosti, ba angažovanosť za sa ňu: „Možno sa niekto v minulých rokoch angažoval bez hlbšieho zdôvodnenia, lebo chcel niečo získať. Ale – a tu by som rád reagoval na niektoré poznámky br. Cibulku, keď hovoril (o prisluhovaní). To nebolo vždy len vecou ohnutej chrbtovej kosti. My sme nič nezískali. Naopak... A predsa sme sa v istom zmysle angažovali. Prejavovali sme svoj kladný vzťah k spoločnosti, lebo nás k tomu určoval žobrácky pôvod našich otcov, naša viera v Ježiša a teologické poznanie služby cirkvi, spoločnosti, svetu. A nemáme nijakú nádej v novovzniknutej situácii, že niečo získame, a predsa z tých istých dôvodov v istom zmysle budeme sa angažovať, lebo nemôžeme byť pokrytcami!

I na tejto konferencii máme sa vo vzťahu k spoločnosti osvedčiť: bude to pravda, alebo nejaký nový oportunizmus?

Nech nás Boh ochráni od každej formy pokrytectva! Ak existuje v cirkvi nejaká ohavnosť, je a bude pokrytectvo ohavnosťou najohavnejšou!“

O krivdách a pocitoch utrpenia: „V cirkvi sa stali krivdy. Bolo by nerozumné dnes to nevidieť. Bolo by neospravedlniteľné krivdy nenapraviť. Ale pýtam sa: Nakoľko sa, bratia, vo všetkých nepríjemnostiach, ublíženiach či utrpení prejavila naša povaha, náš pribrúsený jazyk, naše nie dosť premyslené a uvážené, unáhlené konanie? Majú na našich krivdách vinu len iní? Povedzme, že len iní. Povedzme, že sme museli zniesť príkorie bez bližšieho vysvetlenia a zdôvodnenia pre samú vec cirkvi, pre vlastné evanjelium. Aj keď je taká nevinnosť u kresťana vždy problematická, predpokladajme to: prečo by sa dejiny prazboru cirkvi, kresťanských martýrov nemohli opakovať? Ale potom sa pýtam:

a/ Boli sme vtedy my ostatní, ktorí sme sa snažili o čím najvernejšiu možnú (!) zvesť a prácu, popieračmi evanjelia, zradcami cirkvi?

b/ Možno z titulu poníženia a ukrivdenia pamfletovať po cirkvi, možno sa vyhrážať škandalizovaním, možno považovať svoje poníženie za zásluhu, ktorá ma oprávňuje v prvej voľnej chvíli života cirkvi vyrovnávať si účty, možno mať niekomu za zlé, že sa za mňa nebil, že sa so mnou nesolidarizoval? Možno! Ale má potom krivda a poníženie v takých dňoch svoju česť? Aké je to hodnotenie utrpenia? Ako máme vyexegetovať miesta: Pt 2, 13-20; 3, 13-18; najmä 4, 14-16, ale predovšetkým Filip 1, 29?

Kladiem otázku sebe i tomuto zhromaždeniu: kto z nás, pracujúcich v cirkvi v minulých rokoch, vezme kameň, a v pocite neviny, biblického martýrstva, hodí ho po bratovi?“

Zaujímavý „diskusný príspevok!

Uznáva, že sa krivdy páchali a treba ich napraviť. Ale ani slova o páchateľovi neprávosti! Naopak. Kto sa opováži povedať o nich slovo, tomu zatvára ústa vyhlásením, že si robí z utrpenia zásluhy a ten, kto ukazuje na vinníkov pamfletizuje, škandalizuje v cirkvi, a tak jeho krivda a poníženie stráca česť. Lebo nikto z nás nie je bez viny. Ale komu to br. Midriak hovorí? Čo je to za obrana angažovaných prisluhovačov? Darmo si kladie rečnícke otázky. Statočných kňazov nikto z nás neoznačil za popieračov evanjelia a zradcov cirkvi, ani nepamfletoval, ani neškandalizoval. Ak sa snáď niečo také vyskytlo, s tým nemáme nič spoločného.

Áno, máme za zlé svojej cirkevnej vrchnosti, že sa s postihnutými nesolidarizovala a za nich sa nebila. Ona i ÚSEK, ktorého členom výboru je aj br. Midriak, prijali od štátnej

vrchnosti pokyny, aby sa farári od nevinne odsúdených bratov dištancovali a ich odsúdili. Tieto pokyny plnili. Napr. nebohý br. Struhárik pred svojou smrťou prehlásil, že si nepraje na svojom pohrebe biskupov, ktorí ho prv odsúdili (Katina) ako súd, alebo sfalšovanie zápisnice a odsúdenie v Dunajsko-nitrianskom senioráte.

Pýtame sa i my s bratom Midriakom: „Prečo by sa dejiny prasboru cirkvi, kresťanských martýrov nemohli opakovať?“ – aj pri našich biskupoch? Neželali sme im to. Ale oni sa veru do martýria neponáhľali, radšej sa mu starostlivo vyhýbali. Radšej prijímali od svetskej vrchnosti chválu, vyznamenania, doktoráty, ako kríž a odev väzňov.

Br. Midriak má starosť, čo si my s novou slobodou počneme.

„Postavili by sme všetko na hlavu, ak by sme pochopili zrazu príliš väčšiu slobodu ako otvorené dvere: vysypať výčitky na adresu minulých rokov.“ Ďalej zas so zdvihnutým prstom volá: „Bojme sa Boha, aby sme ju využili len na posudzovanie: budúcnosť ukáže, nakoľko kto z nás pozitívne využil šancu nie osobného vyšvihnutia sa a dokázania jej pravdy, alebo práce v záujme cirkvi.“

Hovorí to na našu adresu a tak ho trápi, či sa majú správy v cirkvi ujať noví ľudia. Slovom kariérizmus – vyšvihnúť sa. Ale ako hľadel na kariérizmus svojich ÚSEK-árov s gen. biskupom na čele, ktorí odstránili slobodne a demokraticky volených predstaviteľov cirkvi aj kňazského spolku?

Obracia sa na mladú generáciu svojich rovesníkov, ktorá vstupovala do služby vtedy, keď sa začínalo obdobie, ktoré dnes opúšťame: „Rozhodli sme sa pre kňazské povolanie v čase (i v čase mladosti), keď ono strácalo lesk a stalo sa nepopulárnym. Preto, lebo nás oslovilo evanjelium Ježiša Krista, lebo sme mali lásku k cirkvi! To isté nám zapaľuje srdcia i dnes. Bratia a sestry našej generácie! Nedajme sa zapaľovať ničím a nikým k vášnam, strhnúť k výpadom voči komukoľvek v cirkvi! Bojme sa hanby pomlúv! Naša česť v týchto dňoch je v osobnom kajúcom rozhodnutí sa: v bratskej jednote napäť sily k novým, nevídaným možnostiam práce a niesť dobré meno našej cirkvi vysoko!“

Ani záver nebol inakší: „Ak by sme však v týchto dňoch hľadali iné veci, ak by sme prepadli sudičstvu a osobným pokonávkam, potom nám všetkým spolu, mladším i starším hovorí slovo na pováženie apoštol v Gal 5, 15: Ale ak sa hryziete a žeriete medzi sebou, pozor, aby ste sa navzájom nezničili!“

Br. Midriak už pred touto konferenciou dobre vedel o našich nápravných snahách. Počul o nich na sen. konferencii v Lučenci 27. III. a 21. IV. na stretnutí výboru ÚSEK-u so zástupcami nášho Prípravného výboru z Čertovice, a teda sa mohol premyslene a cieľavedome pripraviť na svoj „diskusný príspevok“. Za iných okolností mohol vyznieť naozaj biblicky.

Ivan Tóth, Mengušovce: „Ako jeden z tejto generácie som mal možnosť pred 15-20 rokmi pozorovať „príchod“ ľudí do funkcií cirkvi, o ktorých sa hovorilo, že majú zásluhy: partizánske, odbojárske a aj stranícke. Nehovorilo sa zjavne o charizmatách. Dnes sú kladení na pranier a tí, ktorí vyslovujú „odhalenia“ sú poväčšine ľudia majúci „zásluhy“ získané dobou kultu a zvôle. Mení sa trochu forma – spôsob „prichádzania“, zdá sa, je rovnaký.“ Za tých 20 rokov vidí zástup neužitočných služobníkov, ktorí vedeli „slúžiť a služobničkáriť tomu i onomu“ a hovoriť o osobných veciach, klebetách, „ale teológia, prorocké slovo, správne posúdenie doby a Jeremiášovská, t. j. prorocká rada, usmernenie chýbalo. Zle sa počúva tento súd?“ Naša chyba: zrádzanie prorockej služby. „... potom pravdaže vznikajú dosť tragikomické situácie v našom kňazskom spoločenstve: včera celý les čiernych luterákov na inštalácii nového generálneho biskupa, celý les čiernych luterákov pri presťahúvaní GBÚ do Modry ... jednohlasné voľby dnes pranierovaných, a dnes: odtlieskanie túžby po jednohlasnom prepustení zvolených a včera vzácnych... a teraz v T. Tepliciach lacné konštatovanie, že doba posledných 20 rokov v cirkvi bola dobou jalovou a hluchou...

Osobne nevidím, že prichádza pre cirkev jar slobody. Sloboda pre cirkev, pre účinkovanie cirkvi tu totiž bola, je a bude, či za stolom sedel Pilát, či Gottwald, a či Dubček. Sloboda, ktorá nikdy nie je a nebola odvislá od tlaku dirigovania politickej vrchnosti! ... Zdá sa mi, áno, musí sa mi zdať - keďže aj ja som zradil a zrádzal v sebe a okolo seba to, čo aj ja nazývam prorocká služba – že budeme ešte banovať za dobou včerajšou, v ktorej sme mali, podtrhujem, jedinečné možnosti vyznávať vieru v trojjediného Boha slovami, skutkami a aj – utrpením."

Jaroslav Moncoľ, Horný Tisovník: „Bol som na prírodovedeckej fakulte. Po februári (rozumej 1948) som prestúpil na teológiu. Chcel by som povedať len toľko, že možno pred ľuďmi všeličo okrášliť, pred ľuďmi sa aj úplne očistiť. Ale jedno nemožno: Boha oklamať. Boh nie je mýtus, ale posledný Sudca, ktorý nás všetkých bude súdiť. Z tohoto zorného uhla by sme tu mali hovoriť...

Pýtam sa: prečo bol v našej cirkvi v rokoch pominulých Duch Kristov sústavne falzifikovaný a zrádzaný. Nech sa nik neskrýva za ťažkosti doby. Že to alebo ono sa nemohlo, nesmelo, že pozícia cirkvi nebola ľahká, to chápeme a uznávame. Ale nikto nemôže tvrdiť, že by nám štátna správa bola dávala nové vierovyznanie. Naše vierovyznanie bolo povolené, ale fakticky jeho duch bol sfalzifikovaný. Večné pravdy evanjelia Kristovho a ich zastáncovia boli zatláčaní. Pestoval sa duch záslužníctva. Zásluhy Kristove, ktoré jediné sa zaskvejú pri poslednom súde a ktoré majú byť jedinou nádejou hriešnika pred Bohom, tie sa vedome obchádzali, kým cirkevná tlač prepchatá bola oslavovaním ľudí, ich záslužnosťou. Služba blížnym, ktorá sama o sebe je veľmi nutná a správna, bola modlársky povýšená v cirkvi nad všetko, áno, nad Krista. No pritom sa v skutočnosti slúžilo sebe. Aby ste nemysleli, že lietam vo hviezdach, že toto moje tvrdenie je prisilné, a teda nepravdivé, nuž „scripta manet". Cirkevná tlač tých rokov ostane historickým dokumentom. Ja som si za roky aj vypisoval citáty z cirkevnej tlače, ktoré kompromitujú našu čistú evanjelickú zvesť. Citujem v Evanjelického posla roč. 1955, č. 8, str. 57. Tam stojí napísané: Pred Bohom obstojí len ten človek, ktorý je pracovitý, ktorý statočnou poctivou prácou vypĺňa svoj pozemský život, aby tak slúžil sebe, svojmu blížnemu a celej spoločnosti. Kto len trochu ostal verný pravej evanjelickej teológii, musel byť takýmto duchom našich časopisov pobúrený. My evanjelici sme si statočnú prácu vždy vysoko vážili a vyhlasovali sme ju vždy za svätú povinnosť človeka, samým Bohom mu danú... Ale na druhej strane musí nám byť jasné, že keď ide o to, kto obstojí pred Bohom, čiže kto bude ospravedlnený pred Bohom, tam žiadna ľudská práca alebo ľudské zásluhy nemôžu nahradiť Kristove zásluhy... Nevernosť v tomto hlavnom článku viery viedla potom k úplnému rozkladu cirkvi po celej čiare. Naša cirkev stratila misijnú schopnosť... Veď či nemalo pohoršovať ľudí, keď aj obsadzovanie kňazských staníc zaváňalo svätokupectvom a mienka cirkevníkov nebola rešpektovaná. Alebo mnohí farári najrozličnejším spôsobom a najrozličnejšími formami chytrácky, vedome falzifikovali zvesť kvôli peniazom a kvôli priazni cirkevníkov. Konkrétnosti nejdem tu uvádzať... Preto je nám potrebná obroda v hlave i údoch. A tá nastane vtedy, keď sa slovo Božie bude v našej cirkvi kázať zase čistotne..."

Podivným bolo vystúpenie br. Jozefa Kmeťa z Nového Mesta n/V a člena Gen. rady:

„Cítime a cítili sme to všetci, že čo sa odohralo pred 20 rokmi bol začiatok deformácie v našej cirkvi, že tu prichádzajú sily, koré sa zmocňujú cirkevného vedenia a ktoré nám ohrozujú priamo podstatnú existenciu duchovného prúdenia. Ale je treba pre objektivitu konštatovať, že to neboli len farári, ale že tam boli aj sily iné a farári častokrát boli zmietaní, dostávali sa pod tlak a nevedeli kam a ako ďalej. Chcem povedať, že veľká väčšina kňazstva cítila odpor proti tomu, čo sa odohralo. Prišli roky, ktoré boli poznačené duchovnou biedou, mnohým strádaním a utrpením, ako sme počuli z úst bratov, ktorí prechádzali cez väzenie. Môžem povedať, že práve svedectvá týchto bratov zaúčinkovali na mňa hlbokým dojmom, lebo to boli slová vyznania viery, to boli slová úprimného bratstva, za ktorým stojíme všetci v povedomí spoluzodpovednosti, lebo, áno, pravdu povedal jeden brat z nich, že neboli sme

súdení len my, bola tam súdená cirkev. A po procese brata Čierneho (st.) na zasadnaní Gen. rady som povedal: Bratia, ak brat Čierny dostal ten doplatok (nerozumieť aký), potom ako tu sedíme, všetkých nás môžu odsúdiť nie na tri, ale aspoň na 15 rokov. Bola to doba, kedy naozaj nikto z nás nevedel, kedy mu zavesia a kto mu zavesí slučku na krk... Verili sme si jeden druhému? Nemohli sme! Keď som ako senior povedal niečo dôverné niektorým bratom, na druhý-tretí deň už ma citovali na KNV alebo ONV. Alebo mohol aj gen. biskup veriť svojim oltárnym bratom, ktorí mu donášali rôzne veci (hlas z pléna: Mal ich vykopnúť). Áno, mal ich vykopnúť, to som aj ja povedal (potlesk). Ale bratia moji, to bola prvá tá hrozná vec, že nemali sme za sebou len cirkevných tajomníkov, ale sme mali aj tajných bratov. A to je tá hrozná obžaloba“ (potlesk).

Ďalej spomenul, že tá doba mnohým vyhovovala, lebo svoju lenivosť a nezodpovednosť skrývali za cirk. tajomníka a vyhovárali sa na panujúce pomery. „Viem prípady, keď, povedzme, štátna vrchnosť žiadala od nás jednu nedeľu (aby bola pracovnou). Aj o tú sme sa handlovali. Ale boli farári, ktorí ponúkali štyri až päť nedieľ. Zanedbávali sme Nedeľné besiedky, vyučovanie na školách, prípravu ku konfirmácii. Na hanbu!

A teraz hlavná otázka: čo ďalej? Pôjdeme po starom? Nie. Otvára sa nové pole pôsobnosti, nové možnosti. A ja sa pýtam: Nie kto nebude, ale kto bude pracovať, pretože za prácu v cirkvi sa neplatí“ (potlesk). Spomenul nevďak voči bývalým biskupom Dr. Osuskému, Dr. Čobrdovi, Ruppeldtovi, a za taký nevďak považuje list nejakého kaplána na práve dokonávajúceho biskupa Dr. Štefana Kátlovského v Košiciach, poslaný SNR, iný zase anonym na br. gen. biskupa Chabadu. „A ja sa pýtam, volal zvýšeným hlasom, „či ten brat, ktorý písal tieto anonymné listy – aj neanonýmne – bude kľudne spávať, keď bude mať na svedomí človeka, ktorého sme si vysoko vážili a uctili?“ (potlesk) Myslel tým Chabadu. Potom prekrútil zmysel včera citovaných slov bratom Valáškom o „jarnom odstrele“. Myslel tým na možnosť, či hrozbu vyslovenia nedôvery biskupom, najmä Chabadovi. Rozhorčene a demagogicky kričal: „Jedného ste odstrelili, prvá obeť je tu! Takto si predstavujeme progres, takto si predstavujeme obrodu?!“

Tieto zlomyseľné slová vyvolali zjavný nepokoj a pobúrenie. U našich odporcov stretli sa so súhlasom, ale u druhej časti bratov so zarazením a rozpakmi nad takým vystúpením br. Kmeťa, lebo on dobre vedel, že s anonymnými pisateľmi nemáme nič spoločného, ani so zdravotným stavom a napokon náhlou smrťou br. biskupa Dr. Kátlovského. Neúprimne boli myslené i slová o br. gen. biskupovi Dr. Chabadovi, že si ho „vysoko vážili a uctili“, lebo nedlho po konferencii sa pred nami vyslovil, že keby on povedal, čo vie o Chabadovi a jeho konaní, musel by sa hneď vzdať úradu. Sám som bol prekvapený čo br. Kmeťa tak vyviedlo z miery. Veď som o chystanej konferencii a našom stanovisku k vnútornocirkevným problémom písal br. Kmeťovi, keď sa mi 18. IV. 68 prihovoril listom. Vyjadril v ňom svoju mienku, že ÚSEK odprevadíme do minulosti, staré vedenie vymeníme a založíme nový kňazský spolok. Staré krivdy vraj nebudeme spomínať. Treba odpúšťať a nepomstiť sa, aby sme nevyvolali pocit novej krivdy a tak vykročíme svorne vpred. My dvaja by sme sa mali stretnúť a porozprávať.

Na to som mu odpovedal: „Pokiaľ je na nás, čo sme sa podujali na nápravu vecí našej ev. cirkvi a ÚSEK-u, môžem Ťa uistiť, že nechceme nikomu, či z vedenia ÚSEK-u alebo cirkvi, na cti ublížiť. My vieme, v čích službách stojíme a preto aj v duchu nášho Pána konať chceme. Nejde o hlavy, iba o potrebnú výmenu tých, ktorí pomáhali diskreditovať ako ÚSEK, tak aj cirkev, napomáhali, čo aj neúmyselne, deformácie. Miesto toho, aby obliekli rúcho kajúcnikov, vidia sa stále v úlohe „záchrancov“ cirkvi. Už pred 20 rokmi ponáhľali sa samozvaní zachraňovať cirkev a pomohli jej k úpadku, devalvácii a nejednému z najcennejších našich bratov do temníc práve tou „záchrannou“ službou – prisluhovaním. Teda mlčky nemožno prikryť všetky krivdy a neprávosti rúchom zabudnutia. Kde je však úprimné pokánie, tam je aj srdečné odpustenie. Toto jediné môže bez kategorizovania na

progresivistov a tradicionalistov spojiť všetkých bratov v jedno bratstvo v láske Kristovej, ktorá nás vedie i zaväzuje. Teda úprimnosť za úprimnosť.

Môžem hádam povedať, že priebeh nášho zhromaždenia a rokovania budeme sa usilovať viesť a udržať na úrovni nášho kňazského stavu. Hrdlorezov nebude nik podporovať i keď sotva bude dosť dobre možné zdržať príkre slovo prv než ho vypovie. Veď otvorených rán je ešte mnoho. Nazdávam sa však, že aj bratia, ktorí budú konferenciu viesť, sú dostatočne zárukou toho, aby sa na nej konalo všetko slušne a v poriadku.

Posielam Ti pozvanie a program. Zatiaľ je to pre Teba, kým nepríde úradne od zboru, ktorý nás pritúli. Príď! Aj Tvoje dobré slovo nájde miesto a uplatnenie. Už len tam sa stretneme a stihneme porozprávať."

Ako vidieť, br. Kmeť na toto slušné pozvanie zabudol a na konferencii sa zabudol a tak ani neprispel k jej slušnej úrovni. Br. J. Struhárik mi potom napísal, že sa br. Kmeť cítil obídeným, že sme ho nepozvali na Čertovicu a tak sa postavil proti nám a dal nám to pocítiť. Škoda. Ublížil vlastne sebe. Neskoršie sa nám ospravedlnil.

Kvôli objektovite dokončím jeho prejav, ktorý ďalej znel už miernejším tónom: „Ako predpoklad úprimného bratstva je obnovenie Pastorálnej konferencie; na oživenie duchovného života je nutné a časové zriadenie Vnútromisijného odboru pri Gen. cirkvi. To je základ. A tuná treba rozvetviť a rozdeliť si prácu. Vytvorenie komisie z právnikov i kňazov z každého seniorátu, ktorá by nestranne vyšetrila a prešetrila s celou dôstojnosťou na jednej strane žaloby, na druhej strane obhajoby. Previesť zmenu v redakciách. Áno, treba zaviesť nového ducha s novými ľuďmi. Treba ľudí, hláste sa! Ale ja sa bojím jedného, že sa dnes mnoho ľudí hlási k slovu, ale že bude málo tých, ktorí sa budú hlásiť k práci. Lebo nie je to ľahké. Ale verím, že z takého zanietenia vzíde obnova pre našu cirkev. K tomu nech nám dopomáha dobrotivý a milostivý Boh."

Br. Július Cibulka reagoval na odznelé prejavy a reakcie prítomných:

„Pripadá mi, akoby sme volali jeden na druhého z vŕškov povýšeným hlasom, len do toho údolia, ktoré leží medzi nami, sa nám nechce ani jedným ani druhým, aby sme pokánie činili. Pokánie tu ešte nebolo. Ešte vždycky ten hlas často povýšený a mnoho demagógie." Odpovedal br. gen. biskupovi, ktorý naznačil, akoby celá naša akcia bola vyvolaná kariérizmom: „Keby som bol chcel urobiť kariéru, mal som možnosť aj vtedy, keď ju druhí robili." Uvádza príklad (zanikol v potlesku). „Ja viem, bolo veľmi ťažko našim bratom pri vedení cirkvi. A myslím, nik im to nezávidí a nik z nás nechce byť na ich mieste – ale ani by sme tam neboli dlho vydržali (potlesk). Bol som vyzvaný, aby som napísal nejaký článok do našich časopisov, kde by som prejavil nejaký sympatický vzťah k režimu. Odpovedal som: Som ochotný, ale len v tom prípade, keď budem môcť napísať celú pravdu, teda aj to, s čím nesúhlasím. – To nesmiete! – Teda nikdy nebudem platenou hlásnou trúbou žiadneho režimu. Preto som musel z Bratislavy odísť. To bol jeden z dôvodov. (Pozn.: I preto, lebo mu na žiadosť istých cirkevných kruhov hrozilo vyvezenie s celou rodinou v rámci tzv. „B akcie" – o tom bude ešte reč). Toto len tak pripomínam, aby ste vedeli, ako to vtedy bolo. Totiž rád by som dal jednu otázku br. gen. biskupovi: Ako reagoval na to, keď mu vyhodili z článku slovo Boh? Písal ďalej bez Boha? Ja myslím, že by sa bol mal vzdať. Lebo s takými vrchnosťami, ktoré zakazujú biskupovi Boha, aktívne je ťažko spolupracovať (potlesk). Br. gen. biskup spomínal sociálne ústavy, ako im bolo ťažko a smutno. pred šiestimi rokmi, alebo koľko je to. Bol som na jednej krajskej konferencii v Banskej Bystrici, kde mal prednášku jeden z vedúcich a tu prítomných činitzeľov cirkvi a kde povedal: Buďme vďační našej vláde, že nám zobrala naše sociálne ústavy, pretože by sme sa neboli mohli tak starať ako sa oni starajú. Dnes sa hovorí ináč?

Ako bojovali za zachovanie Cirkevnej ústavy? A keď sa stretli s nezdarom, aké uzávery z toho vyvodzovali. Bolo možné ďalej pracovať, ako hovorí br. gen. biskup, bez zlomených charakterov? Bratia, Ján Krstiteľ ukázal prstom na Herodesa a nebál sa ísť do väzenia,

prípadne tam aj zahynúť. Nuž ja nechcem tuná akosi zhŕňať nejaké gravaminá proti nim (biskupom)... Ja som totiž čakal od br. gen. biskupa sebakritiku a to by bolo iste sympaticky prijaté. Veď to neznamená žiaden „jarný odstrel“. Možno by sme mu boli vyslovili dôveru. Ale usilovať sa podvrátiť to, čo sa podvrátiť nedá, je ťažko.“

Ďalej reagoval na výpady br. Kmeťa o anonymoch, s ktorými nemáme nič do činenia. Aj br. Midriakovi odpovedal na mentorskú lekciu, že vyvolávame nejaké žranie a zhrýzanie sa. „Hovoril br. Midriak o tom, ako sa žrali a zhrýzali bratia za tých 20 rokov predtým? (potlesk) Vtedy sa mal ozvať a povedať: bratia, neničte jeden druhého, pomáhajte si navzájom, aby sme tú bratskú lásku ukázali. Konštatujem jedno: nemožno na jedných ľudí zvaľovať vinu. Opakujem: všetci sme vinní, ale všetci musíme robiť pokánie. Poďme z tých našich vŕškov, z tej povýšenosti. Kým nezídeme, nestretneme sa. Poďme spolu, podajme si bratsky ruky; ale povedzme si: i ja som zvinil. I ten zvinil. A nehľadajme nasilu očistiť seba, svoj charakter, keď prípadne doba ho skrivila a keď nebolo možné ináč, len so zlomenými charaktermi v tom čase pracovať a našimi vedúcimi činiteľmi“ (potlesk).

Br. Pavol Valášek, Nitra:

„Aby nedošlo k zneužívaniu slova „odstrel“ demagogicky, treba niečo vysvetliť. V mojom príhovore bol citát. Citoval som slová br. gen. biskupa, ktoré povedal v Bratislave: bratia, nech tu nedôjde k odstrelu.“ (Chabadov hlas: Ja som citoval – poznámka – slová povereníka Brenčiča.) Aj on citoval. Ja som tie slová použil práve k tomu, že nikto nemá právne odstreľovať, teda aby ste sa nechytali toho slova. Ale ak dôjde k určitým zmenám, aby to práve ani on ani nikto z nás nepovažoval za „odstrel“, ale za niečo, čo si život sám vynucuje. Prosím, nedotýkajme demagogicky, lebo vydávali by sme nepekné svedectvo nielen o mne, ale potom aj sami o sebe, ktorí by sme to tak komentovali.“

Br. Vladimír Staroň, Koceľovce:

(O br. Staroňovi bol mi prednedávnom br. M. Slávik napísal: toho pusťte do arény! Skutočne jeho vystúpenie bolo jasným obrazom situácie administratívne postihnutých farárov a žalobou na situáciu do akej sa dostali.)

„Som jeden z tých, ktorým bol odňatý štátny súhlas k vykonávaniu kňazskej služby. Čo to všetko znamenalo ďalej. Nám prichodilo prežívať vlastnú popravu a vlastný pohreb. Odísť zo zboru, s ktorým človek zrástol za desaťročia, zanechať svoju prácu a potom znášať údeľ vyhnanca.“ Spomenul, ako zastrašovali cirkevníkov, keď sa svojho postihnutého farára zastávali. „Pred ôsmimi rokmi prišiel som do Koceľoviec v Gemeri a vošiel som do fary. Mal som taký pocit, aký si neviete predstaviť a vtedy som povedal tieto slová: Naši páni biskupi prichodia do zborov na slávnosti, ale mali by prísť do zboru teraz, kým je takáto fara obnažená, aby videli, kde to ten farár poslaný má žiť aj so svojou rodinou... Na mnohých miestach, na ktoré sme prišli, nemali sme vôbec kňazských susedov, lebo prišli sme ako trestanci, ktorých sa má každý báť a s ktorými nechce mať nikto nič. Ba bol prípad, že senior varoval bratov, aby s tým a s tým nemali nič spoločného, lebo to hrozí nebezpečím. Naši nadriadení vítali nás niekde s nevôľou, s výčitkami aj posmechom. Mne bolo vmietnuté do tváre v Prešove: „Neboj sa,“ povedal adresne: „vy v Liptove chceli ste byť nasilu martýrmi. Ale pamätaj, že svet dáva namiesto martýrskych korún šaškovské čiapky na vaše hlavy.“ (Hlas v publiku: Kto to povedal? Farár?) „Prosím – pán senior Ján Handzo. Napokon som povedal: môžeš mať pravdu. Ale každá martýrska koruna, vtedy, keď sa kládla na hlavu, vždy sa kládla vo forme šaškovskej čiapky, akou bola koruna Jána Husa a takou bola koniec-koncov aj tŕňová koruna Kristova. Nezáleží na tom, ako na veci hľadí svet, ale ako vidí Boh a posúdi spravodlivá história.

Cirkevní tajomníci, či krajskí alebo okresní, jednali s nami inakšie, ako jednali s druhými farármi netrestancami. My sme museli vidieť v ich očiach, ako by nás najradšej boli preklali, keď sme s nimi mali do činenia. Hľadali všelijaké zádrapky, aby nám mohli vyčítať a náš život skracovať a zunovať. Kam sme šli, tam sme mali tie skúsenosti, každý z tých trestancov

to pocítil čoskoro, že všade boli avizovaní určití ľudia, aby dávali na nás pozor, aby nás špehovali, udávali. Cítili sme sa, akoby sme boli pod dákymi reflektormi na nás sústredenými, alebo v žalároch, ktorých okienkami na nás ktosi pozerá. Aký to bol život za takýchto okolností?... Naše preloženie, odňatie súhlasu malo byť akýmsi „preškolením“, prevýchovou, čiže mali sme robiť to, proti čomu sme vnútorne protestovali, čo sme robiť nemohli, iba tak, ak sme zabudli na svoju tvár a vôbec na svoju osobnosť. Nikto z nás nesmel byť nijakým cirkevným funkcionárom, ani byť delegovaným, ak si nevylepšil kádrovanie.“ (Moja osobná skúsenosť a poznámka: keď po odchode br. seniora Ľ. Hrdličku v Lučenci konsenior br. Ján Klain z Petra náhle r. 1971 umrel, musel som ako sen. zapisovateľ prevziať administrovanie novohradského seniorátu; krajský cirk. tajomník Št. Chovanec chcel to zamedziť, a keď mu situáciu vysvetľoval nový gen. biskup Dr. Ján Michalko, že je to podľa ustanovenia a nariadenia Cirkevnej ústavy, povedal: Tak zmeňte svoju ústavu. Len horko-ťažko vzal na vedomie vzniklú situáciu. Mňa chcel hneď zbaviť služby a poslať do dôchodku.) „Naše deti boli poznamenané kainovským znamením. Ak sme sa ich zastávali, apelovali, považovali to za veľkú opovážlivosť. Najschodnejšou cestou bolo udavačstvo. Takto sme žili, i keď na slobode, ale v skutočnosti v žalári.

Bola to len Božia milosť, že sme v tom všetko ma pri tých súženiach, ktoré na každého človeka prichodia, obstáli. Nepadli sme, ale vytrvali, aby sme boli svedkovia toho, čo skúsil apoštol, že ľudská slabosť môže byť akokoľvek veľká, ale Božia moc z milosti so mnou je silnejšia. Nuž máme právo, sestry a bratia, naliehavo volať po čím skoršej rehabilitácii i nás tzv. trestancov zásahmi v úrade.

Ale nevolám len po rehabilitácii živých, ale po rehabilitácii tých mŕtvych, ktorí už sami si túto rehabilitáciu žiadať nemôžu. Spomínali ich už aj včera. Vyslovili sme im uznanie. Spomeniem: liptovský senior Ľudovít Šenšel a v prvom rade by som mal menovať Dr. Vladimíra Pavla Čobrdu, biskupa. To bol tiež takýto trestanec. My sme si biskupa Čobrdu mali chrániť tak ako včely v úle svoju kráľovnú (potlesk). Žiaden z nás sa nemal dať na úlohu likvidovať Čobrdu. Nepoviem kto. Každý z nás, aspoň tí, čo boli Čobrdovi blízko, tí mali vedieť dokázať aspoň to, že sa nedištancovali od toho Čobrdu, aby jeho nepriateľov akosi presviedčali, že oni nemali s ním nič spoločného a ak to urobili, mali by toto pred svojím svedomím dnes skúmať a dôsledky vyvodiť.

Preto nežiadame len rehabilitáciu osôb, ale i spoločenstiev. Napr. je tu liptovské bratstvo... lebo vina liptovského bratstva bola to, že podľa vlastných slov pána gen. dozorcu, ktoré povedal 6. I. 1956 v Mikuláši, Liptovský seniorát v týchto dobách zaujíma vždycky svoje zvláštne stanovisko, ktoré je nie súhlasné so stanoviskom gen. cirkvi a my v spojení so štátnymi činiteľmi sme prišli k tomu presvedčeniu, že toto stanovisko Liptovského seniorátu sa tvorí vždycky pod tlakom vašej mienky – ako mojej -, ktorá je vždy nekompromisná. A toto bol ten najdôležitejší dôvod k tomu, aby liptovské ľady boli rozstrieľané. A práve my, bratia z vtedajšieho Liptovského seniorátu musíme si nárokovať rehabilitáciu liptovského bratstva a seniorátu. Ale ja idem ďalej a zasadzujem sa za to, aby rehabilitovaná bola zásluha, povesť a meno Zväzu evanjelickej mládeže v našej histórii (potlesk). Že došlo k Slovenskému národnému povstaniu, k tomu najväčšou mierou prispeli mocné manifestačné zjazdy evanjelickej mládeže, či to bolo na Bradle alebo v Mikuláši,alebo to bolo v Banskej Bystrici. Tam sa sformoval, tam sa zapaľoval ten duch, ktorý viedol ku SNP (potlesk). Ja by som bol zvedavý, ako tá naša tzv. vedecká dialektická história hodnotí vôbec tento zástoj evanjelickej mládeže a či ho vôbec spomína. A nakoniec ide o rehabilitáciu celej našej evanjelickej cirkvi v histórii a pred históriou. Je nesporným faktom a skutočnosťou, že po r. 1939, po rozbití Československej republiky, čo ostalo verné tej republike, tak to boli slovenskí evanjelici. A že ak tu bola nejaká masová organizácia, ktorá za tou rozbitou republikou stála, ja nevidím inej, ktorá krajne, zrejme a všetkým viditeľne za tou republikou stála, mimo cirkvi evanjelickej slovenskej aug. vyznania, ktorej predstaviteľom bol Dr. Vladimír Pavel Čobrda, ktorý koniec

koncov bol predstaviteľom všetkého toho, čo zostalo verným tejto republike na Slovensku. A tu je úloha, aby toto skúmali a aby tú česť našej cirkvi evanjelickej pre históriu zabezpečili (potlesk). Nech konferencia zaujme stanovisko, že keď sa Národné zhromaždenie veľmi ponáhľa s rehabilitačným zákonom, aby ani cirkev nezaostávala s touto rehabilitáciou“ (potlesk).

Referát br. Belu Adamoviča: Deformácia cirkevnej ústavy.

V dávnejšej minulosti cirkev bola svedomím národa, v nedávnej bolo málo citlivého svedomia zachovať jej tento epiteton ornans. Máme v starom vedení záruku správneho, dôsledného uplatnenia demokracie? Treba predísť riziku. Musí prísť k hlasovaniu a prejavu dôvery (potlesk). Nesmie nás uspokojiť predstieraná, poťažne nanútená spokojnosť. Kiež by to patrilo už len minulosti.

Ani každý nestačil zaregistrovať, že v cirkevnom živote sa neuplatňovala demokracia cirkevnej ústavy.

1. *Pozbavovanie, odvolávanie farárov z cirkevných zborov – umelé vykonštruovanie.*
2. *Obsadzovanie cirkevných zborov, práve tak voľba v zboroch, seniorátoch a vyššie.*
3. *Rozpúšťanie cirk. zborov – nemyslím spájanie.*
4. *Likvidácia Nitrianskeho seniorátu. Br. gen. dozorca sa včera viackrát dovolával, že zbory sú základom cirkvi, ale pri zrušení Nitrianskeho seniorátu nik sa neopýtal na súhlas zborov. Viem, kto má na tom zásluhu a za akým cieľom bola prevedená. Žiadame zrušiť túto likvidáciu.*
5. *Duchovné piesne boli dané na index. Pomaly by sa bol veriaci kňaz obával, že aj Písmo bude cenzurované.*
6. *Aplikácia § 49 cirkevnej ústavy. Hovorí, že zvláštnou úlohou cirkvi je starostlivosť o prepustených väzňov, aby sa mohli stať platnými členmi ľudskej spoločnosti. Ako sa zaobchodilo s manželkami väznených farárov, poťažne i vdovami, keď im bolo dané ultimátum: dovtedy a dovtedy opustiť faru. (Uvádza príklad, ako cirkev pomohla, či nepomohla jeho svokrovi, br. Jánovi Čiernemu st. z Moravského Lieskového po návrate z väzenia – malo ísť o pomoc z Bytového fondu.)*
7. *Kuriálny spôsob riadenia cirkvi i kumulácia funkcií.*
8. *Vnútorná misia – aj pohanská.*
9. *O výučbe náboženstva - § 22 CÚ. V tejto súvislosti zákaz rodičom oznámiť právo i povinnosť prihlásiť dietky na náboženskú výučbu.*

Deformácia cirk. ústavy tu bola a narobila veľa duchovnej škody. Muselo to všetko byť? Uznávame, že bol tlak „zhora“, ale len preto, že cirkevní predstavitelia, aj mnohí kňazi dali sa k dispozícii štátnej vrchnosti a boli jej vykonávateľmi. Zabudli, že viacej sluší poslúchať Boha ako ľudí. V boji viery nebolo záštity. Bratia biskupi neprebúdzali, nepovzbudzovali, ako aj br. gen. biskup spomenul, ani nemohli, tým biblickým: Neboj sa! brat farár, ak budeš konať ako káže CÚ, nič sa ti nestane. Ja sa ťa zastanem (potlesk). Či si cirk. vrchnosť uvedomovala, že sa v štáte zle robí, deformuje? Iste. Ale ako sa potom mohlo zrodiť už tejto jari prehlásenie ÚSEK-u pri februárovom zasadnutí (poznámka: vyslovenie dôvery a podpory zhodenému vedeniu KSČ)?

Východiskový bod deformácií v cirkvi boli Bojnice a potom Komárno. Tu už bol – lepšie povedané – puč. Tu sa začalo delenie a triedenie na pokrokových, vlasteneckých, odmeňovaných a reakčných, stíhaných, postihnutých i väznených. Dnes, verím, všetci to odsudzujeme. Je to otázka dôvery aj vlastného svedomia. O nej sa hovorilo, ako spomenul br. gen. dozorca, aj v Gen. rade. Natískajú sa slová predsedu Národného zhromaždenia Josefa Smrkovského: „Viem, že je to vec pre mnohých bolestná, ale všetci by mali pochopiť, že záujem celku vyžaduje, aby zdiskreditovaní zvládli umenie odísť (búrlivý potlesk) a že teraz je toho najväčšieho umenia potrebné viac, než kedykoľvek predtým.“ Sú to závažné slová, ktoré

retrospektívne ale aj perspektívne, pozerajúc v záujme cirkvi, hovoria aj do našich radov... Kto pochopí nutnosť slova „odísť“, vyhrá nad sebou a bude to dôkaz čestného vyrovnania sa s chybami minulosti (potlesk).

Svetská vrchnosť sa vysporiadala aj s rehabilitáciou. Boli tu už návrhy. Rehabilitovať nemôžu tí, čo súdili, odsudzovali a deformovali zákonitosť, čo spôsobili zlé meno súdnictvu. Aj v cirkvi je nutné. aby nerehabilitovali tí, ktorí habilitovali odsúdených za odsúdeniahodných, čo muselo byť zakotvené aj v zápisniciach z kňazských konferencií (potlesk).

Na žiadosť prítomných br. B. Adamovič povedal, že ešte za jestvovania Nitrianskeho seniorátu mali v Nových Zámkoch spoločnú konferenciu s Dunajským seniorátom. Br. Adamovič ako overovateľ odoprel verifikovať, podpísať zápisnicu, i s predsedajúcim B. Valáškom, lebo v nej bolo nepravdivo uvedené, že konferencia odsudzuje br. Jozefa Juráša a ostatných odsúdených. Údajne br. Valášek bol upozornený: Podpíš to, lebo si zle narobíš! (pohoršenie v pléne).

Žiadame odstránenie deformácií v plnom rozsahu. Pochopme prednesené požiadavky v bratskej láske a v záujme cirkvi – sú len úmerné deformáciám v cirkvi – aby sme mohli v budúcnosti dať viac priestoru nášmu milostivému Pánovi, ktorý nás volá: Poďte za mnou! napriek tomu, že sme nehodní služobníci.

Br. Koloman Dérer zo Senice bez vyžiadania si slova, len tak z publika bol sa už ohradzoval proti kritickým hlasom na adresu biskupov. Po prejave br. Adamoviča znovu podráždene vyskočil a volal: „Mám výhrady proti obom pánom biskupom, ale ctím si úrad. Naši biskupi sú volení doživotne. Budú sa nám katolíci aj Židia smiať a všelijako vyslovovať. Mne nejde o osobu biskupa, ale o jeho úrad. A úrad biskupský musíme mať vo väčšej vážnosti.“ Znovu sa dovoláva svojho nebohého brata Júliusa Dérera z Modry, ktorý by vraj bol cítil v tejto chvíli hlbšiu zodpovednosť. Počas jeho reči prítomní prejavovali nevôľu, otvorený nesúhlas a nespokojnosť. Bolo počuť ešte tieto slová: „Dobre, ale zatiaľ, kým vyjednávajú, nebolo by rozumné a účelné ich odstraňovať. Nech ostanú 2-3 roky a potom uvidíme. Dajme príklad ľudskosti...“ Ďalšie slová zanikali v hurhaji a nespokojnosti. Predsedajúci cengá a utišuje plénum.

Nebohý brat Július Dérer, posledný predseda Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie nemal vonkoncom kladný vzťah k terajšiemu vedeniu cirkvi. Naopak. Musel opustiť službu a hľadať si civilné zamestnanie. Preto bolo priam nevhodné odvolávať sa naňho pri obrane biskupov. Za takéto reči na konferencii bol by vycúdil svojho mladšieho brata Kolomana.

Br. Ondrej Ľ. Bartho, gen. tajomník povstáva a z miesta hovorí, že sa nechystal na prejav, ale vidí, že treba niečo vysvetliť:

„Br. Adamovič spomínal br. Čierneho ohľadom podpory. My by sme boli veľmi radi dávali z Bytového fondu všetkým bratom farárom podpory, keďže si sami tieto peniaze naodkladali. Bohužiaľ, my sme museli mať k tomuto vyplácaniu štátny súhlas a mohli sme vyplatiť len tie podpory, ku ktorým sme mali tento súhlas. Bola vyslovená zásada, že podpory z Bytového fondu sa môžu vyplácať len staropenzistom, nie novopenzistom... My sme boli tej mienky, že si nám ten Bytový fond stoj čo stoj treba udržať aj v takejto forme, a že raz, dá Boh, príde čas a podpory sa budú môcť vyplácať tak, ako tomu bolo v minulosti... Pravda, stali sa prípady, aby ste nepovedali, že nehovorím pravdu, že sme prípadne aj mladším bratom vyplatili, už či boli chorí alebo inakšie postihnutí, alebo aj sestrám farárkam. Ale vždy to bolo viazané na štátny súhlas.

Som nielen tajomníkom gen. cirkvi, ale aj tajomníkom ÚSEK-u. Zo strany ÚSEK-u nebolo tu povedané žiadne slovo, a teda ja si považujem za povinnosť celkom krátko povedať: V Komárne som nebol ešte činovníkom ÚSEK-u, ale bol som tam prítomný a viem, ako vznikol ÚSEK. Ale, bratia, nepovedla by som, a zamyslite sa nad tým, že Komárno rozdelilo nás evanjelických farárov. Evanjelickí farári boli teda aj pred Bojnicami rozdelení, teda boli to

rôzne okolnosti prečo boli rozdelení. Boli aj za prvej republiky rozdelení. Ale keď pozeráme na to naše obdobie, ktoré teraz hodnotíme, myslím, že boli už rozdelení v Brezne (1946), kde sa poukazovalo na určitých ľudí, že sú takí a takí. Ja viem, napr. môj švagor (rozumej Ľudovít Bortel, vtedy farár v Hornej Lehote a predseda ONV v Brezne za Komunistickú stranu) mi povedal, že po tejto konferencii v Brezne prišli za ním niektorí ľudia, čo ho nepoznali a povedali mu: No, my sme sa nazdali, že ste vy čert s rožkami, a vidíme, že ste slušný človek. Jedni mali to politické presvedčenie, druhí chceli ísť inou cestou. Čiže to delenie, v tom zmysle ako my myslíme na Komárno, začalo sa už vtedy.

Je to neodškriepiteľné, a ja to nijako nechcem tajiť, že z ÚSEK-u vyšli mnohé zlé podnety. Ale ako už br. Pališín hovoril a ako na výbore ÚSEK-u bolo hovorené, tak treba hľadieť na jeho činnosť a vidieť dve obdobia, ten začiatok a potom to ďalšie snaženie. V r. 1953 na generálnom konvente v Košiciach došlo k personálnym zmenám ÚSEK-u a tieto personálne zmeny uskutočnili ľudia, ktorí boli v ÚSEK-u, a to preto, lebo videli, že by ÚSEK išiel veľmi zlou cestou. A vy si pozrite, kto bol vtedy funkcionárom, alebo ktorí bratia boli funkcionármi
ÚSEK-u a ktorí prestali byť funkcionármi ÚSEK-u a dostanete odpoveď na otázku, ktorú ste kládli br. gen. biskupovi, aby povedal otvorene mená. Priestor, ktorý mal ÚSEK ku svojej činnosti, bol tiež veľmi malý a vy iste viete, ako sme sa snažili pracovať v ňom. To, čo sme urobili, snažili sme sa podľa najlepšieho vedomia a svedomia. Organizovali sme konferencie, aj mierové konferencie a týmto sme vytvárali podmienky pre naše teologické kurzy, ktoré, myslím, boli dosť úspešné a požehnané. Vzhľadom na novú situáciu sme aj v ÚSEK-u rozmýšľali, ako ďalej v našej stavovskej organizácii máme byť v budúcnosti. A mohli by vám povedať niektorí bratia, ktorí nie sú činovníkmi ani členmi výboru ÚSEK-u, že sme celkom otvorene hovorili o tom, že treba pretvoriť ÚSEK. Prišiel som do kontaktu s br. Cibulkom s tým, aby sme ho spoločne pretvorili.

Nitriansky seniorát: bol som v tejto veci veľmi zainteresovaný. Moja funkcia bola už taká, že som bol prítomný pri radostných aj pri neradostných udalostiach. Nitriansky cirkevný zbor už poslal svoje uznesenie pred Gen. radu a Gen. presbytérium o oživotvorenie Nitrianskeho seniorátu. Život cirkvi niekedy si vyžaduje urobiť aj kroky proti paragrafom Ústavy. Bolo tu nebezpečie, že orgány zvonku zasiahnu. O tom sa nedalo vtedy rozprávať. A preto Gen. presbytérium nemohlo 100%-ne splniť požiadavky Cirkevnej ústavy. Ale predsa pokračovalo podľa CÚ. Zbory neboli dotknuté. Br. Žiak vtedy povedal: keď príde čas, aby seniorát bol obnovený, bude obnovený. Teraz je tu ten čas.“

Ešte pred br. O. Ľ. Barthom vystúpil br. Daniel Janšo z Poltára. Spomína na neblahé časy. Aj on bol odvedený v putách a pol roka väznený. Tam aj onemocnel na cukrovku. Hoc bol krivo obvinený, ľutuje, že sa ho nezastal jeho zborový presbyter. Vtedy účinkoval v Rankovciach poslanec Národného zhromaždenia Ján Haško. Tento istý ako dozorca Východného dištriktu je podpísaný na aktuálnom Vyhlásení cirkvi, ktorým sa žiada rehabilitácia pre postihnutých, teda i pre br. Janšu. Je to divné.

Br. J. Hašku sa zastal br. gen. dozorca Žiak vo svojich nasledovných poznámkach. Br. A. Žiak reagoval na prejavy predrečníkov:

„Predovšetkým čo hovoril br. Staroň, aj podpíšem. Tak to bolo. Ale pokladám kvôli pravde za nutné povedať, že br. Staroňovi hrozilo nebezpečie odňatia súhlasu na území celej cirkvi. Môžem s čistým svedomím vyznať pred vami a doviesť žijúcich svedkov, nech je to Belanský alebo Kmeť, že som sa mimoriadne zaujal br. Kramára. (Poznámka: farár v Palúdzke, zbavený úradu.) a br. Staroňa.

Druhá vec: zrušenie Nitrianskeho seniorátu. Z Nitrianskeho seniorátu zavreli Bučeka, Chorváta, ohrozený bol br. Gabul. Bratia z Nitrianskeho seniorátu prišli za mnou a hovorili: rozdeľte to, lebo nás všetkých pozatvárajú. Išlo o napätie medzi seniorom br. Valáškom a br. Jánom Cútom (z Uhrovca). Br. Valáška si veľmi vážim, sedeli sme za

gestapa spolu v base. Istý major št. bezpečnosti tiež radil týchto dvoch rozdeliť. Po uvažovaní a porade s Gen. presbytériom Nitriansky seniorát sme rozdelili v záujme bratov. To nie je sakrálna vec. Môžeme ho znovu zriadiť. Dosť sme sa nauvažovali, čo sme teda mali robiť?“

Z pléna sa ozval br. Adamovič: „Povedať pravdu!“

„Ale br. Adamovič, nebuďte aj vy taký hrdina, odpusťte. Nechcem tuná vyvádzať nejaké scény. Ale viete, z tej pozície posudzovať nás...“ Adamovič: „Kto posudzuje? Nikto!“

„Br. Adamovič, ja som vám neskákal do reči a vypočul som vás. Ale dovoľte o pokání, bratia. Možno že ja mám toľko vzdelania teológie ako vy, lebo sa o to zaujímam od môjho malička. Aj ja viem, čo je to pokánie. Pokánie to nie je vyjsť na kanceľ. Pokánie je sústrediť sa do svojho vnútra a podívať sa, ako som sa ja choval k svojmu bratovi. Pokánie nie povedať len to: vy ste nanič, ale podívať sa aj na seba. Mám úctu k vašim tesťovcom, ktorých si nesmierne vážim, aj k vám. Ale viete, keď už hovoríme, tak hovorme pravdu aj o pokání. Kľakám na kolená večer a neraz žialim, že som nevykonal to, čo som všetko musel. Ale kto je teda ten nevinný, nech vezme kameň a hodí (potlesk).

Obraciam sa na br. Janšu, že má ťažké srdce na br. Hašku. Ten nie je tu. Nepoznám vec. Ale informovali sme sa. Bolo nám povedané, že nejde o štátne politický proces. Lenže o br. Haškovi, ktorý pracuje v Národnom zhromaždení môžem vydať svedectvo, že patrí možno k tým, čo sa dajú spočítať na piatich prstoch, ktorí evanjelium v dnešnom čase pred 10 alebo 5 rokmi nezapreli. To som povinný povedať.“

Br. Janšo trval na svojom a došlo k menej príjemným podrobnostiam.

Br. gen. biskup Chabada povedal tiež tri faktické poznámky:

1. Ako došlo k tomu, že aj br. Adamovič bol nástrojom deformácie CÚ, keď sme dostali z kraja z Košíc striktný príkaz: Adamovič mal byť seniorom v Gemerskom senioráte?
2. Cirkevná ústava veľmi pomohla bratom, ktorí boli stíhaní. jej paragrafy hovorili v náš prospech, vážme si ju. Preto buďme spravodliví.
3. Verejne prehlasujem, že otázka pamfletov a anonymných listov sa vôbec netýka br. Karola Novomestského a prosím ho, aby v tomto ohľade nemal ťažké srdce na nikoho.“

Bratia Adamovič a Janšo síce vysvetľovali svoju situáciu, napr. br. Adamovič, že odmietol spoluprácu so štátnou bezpečnosťou a nedal sa na udavačstvo. Naopak, upozorňoval bratov na hroziace nebezpečenstvo. Jednako zbytočná kontraverzia týchto dvoch bratov ani našej veci neprospela. Naopak. Aj vzácny čas sme takto marili, hoc sa ešte viacerí bratia hlásili prehovoriť.

Br. Mojmír Zúrik, senior Gemerského seniorátu prečítal stanovisko gemerského bratstva z porady 26. IV. 1968 v Rožňave k demokratizácii spoločnosti a ku Vyhláseniu ev. a. v. cirkvi:

Dianie, ktoré prebieha v našom štáte a spoločnosti, pokladáme za potrebné, významné a rozhodujúce pre celú našu budúcnosť. Javí sa nám ako smelý krok vpred, preto ho sledujeme a zúčastňujeme sa na ňom so sympatiami, nádejou a svojím poctivo mieneným dielom. Zmenilo sa nielen politické a štátne vedenie, nielen normy a kritériá politického a spoločenského života,ale zmenilo sa a mení sa i hodnotenie väčšiny hodnôt so zásahom do najzákladnejších prejavov života našej spoločnosti. Ako evanj. cirkev, jej časť, jej údovia hľadáme svoje primerané miesto v tejto novej spoločnosti.

Vítame ako osožnú a potrebnú možnosť rozhovorov a rokovaní s predstaviteľmi Národného zhromaždenia, vlády ČSSR a ideologického oddelenia KSČ, kde budeme môcť vzájomne vyjadriť v dialógu svoje snahy a predstavy a kde i predstavitelia štátnej vrchnosti i cirkvi budú môcť spresniť názory na budúce pôsobenie cirkvi v novej spoločnosti. Sme za humanizmus, socializmus, demokraciu a chceme byť vysoko kladnou silou i zložkou v našej spoločnosti. nemáme nijaké mocenské nároky, nenárokujeme si nijaké privilégiá.

Čo sa týka teológie, sme za teológiu proexistencie. Nie sme a nechceme tu byť sami pre seba, nechceme byť cirkvou pre cirkev, ale cirkvou pre blížnych, cirkvou pre prospech ľudí. Aj doteraz oficiálna teológia našej cirkvi bola teológia služby, ale žiaľ, ako mnoho iného, i táto bola zdeformovaná a skompromitovaná. Služba cirkvi bola nielen iluzórna, ale vcelku sa stala teológiou posluhovania (potlesk). *Cirkev prakticky len to schválila, pochválila, alebo odsúdila, čo schválila, pochválila alebo odsúdila štátna vrchnosť. Sporé výnimky iba potvrdzujú toto pravidlo. Rovnakú vinu má na tom vrchnosť štátna i cirkevná a cirkev je vinná ako celok, lebo mlčala a nechcela, alebo nemala dosť síl povedať pravdu ani smerom hore, ani smerom dolu. Preto ako súčasť a jeden z prejavov teológie proexistencie považujeme teológiu strážneho (Ezechiel) – to znamená, že vychádzajúc z poslušnosti voči Pánu Bohu i hlasu vlastného svedomia, budeme jasnejšie a hlasnejšie poukazovať na všetko, čo je pre spoločnosť prospešné, prípadne nebezpečné a škodlivé. Chceme to urobiť bez mentorovania, bez uplatňovania pozície a tónu neomylnosti a nadriadenosti, naopak, z pozície služby a lásky.*

Pokiaľ ide o krivdy, ktoré sa v minulosti diali, najviac nás bolí to, že sa diali krivdy na občanoch v našom štáte a spoločnosti vôbec. Preto voláme za odstránenie všetkých krívd na občanoch a sme presvedčení, že ich odstránenie bude znamenať aj odstránenie tých krívd, ktoré boli aj voči nám ako údom cirkvi činené (tlačový dozor, sloboda vyznania, svedomia, výchovy dietok, prejavu, zhromažďovania atď.).

Pokiaľ ide o budúcnosť cirkvi v štáte a spoločnosti, za kľúčovú pokladáme otázku dôvery. Dôverujeme našej štátnej vrchnosti, že je schopná plniť úlohy, ktoré z jej postavenia vyplývajú a má možnosť vybudovať u nás spravodlivú spoločnosť, v ktorej by naše národy mohli šťastne žiť. Zároveň radi by sme dokázali, že sme aj my hodní dôvery, že sme schopní v našom štáte a spoločnosti pôsobiť ako užitočná potrebná sila a zložka prispievajúca takým prínosom, ktorý iné zložky neposkytujú vôbec, alebo poskytujú nedostatočne.

Vzájomná dôvera by zamedzila, aby cirkev nutne videla vo vrchnosti kynožiteľa a nepriateľa cirkvi a naopak, aby štát pokladal cirkev apriorne za reakcionársku, tmársku a nepriateľskú. Vzájomná dôvera by naplnila zmyslom aj vzájomnú úctu a táto by zase zamedzila mnohé trenia a uvoľnila zdravý priestor pre obapolne prospešnú spoluprácu, lebo sme si istí, že dobrý kresťan je aj dobrý a spoľahlivý občan.

Vznik dôvery by mohlo odzrkadliť formovanie príslušných článkov Ústavy ČSSR a nová zákonná úprava vzťahov medzi štátom a cirkvou. Na ich príprave chceme brať aktívnu účasť. Budeme radi, ak ústavné práva občanov v tomto smere budú v súlade s duchom Deklarácie OSN o ľudských právach, najmä s článkom XVIII.

Pokiaľ ide o „Vyhlásenie Gen. rady...“ máme práve na základe doteraz povedaného vážne a zásadné výhrady. Naše výhrady sa týkajú jeho obsahu, formy a oprávnenosti. Čo do obsahu je v rozpore s luteránskym učením o dvoch ríšach a prakticky je odmietnutím kríža. Čo do formy je písané skôr spôsobom mocenským ako v duchu Evanjelia. Čo do oprávnenosti sme toho názoru, že nevyjadruje mienku celej cirkvi. Keďže toto „vyhlásenie“, zostavenie ktorého bolo prenáhlené, prakticky sa dnes už nedá odvolať, navrhujeme, aby rokovania medzi štátnou vrchnosťou a predstaviteľmi našej cirkvi boli vedené na širšej a hlbšej základni, aby za cirkev viedla rokovanie celocirkevná komisia, ktorej členovia budú volení po seniorátoch (počtom najviac 3), z vážnych teológov, kňazov i nekňazov. Podklady pre rokovanie tejto komisie by pripravili komisie po seniorátoch do 15. mája t. r. Ich sumarizáciu by previedla spomínaná celocirkevná komisia do 25. mája t. r.

Je nám veľmi ľúto, že ani vo „Vyhlásení“, ani inde nebolo nič oficiálneho zverejnené, čo by naznačovalo, že vedúci činitelia našej cirkvi a fakulty chcú vážne, po kresťansky a bratsky sebakriticky zhodnotiť svoju doterajšiu činnosť a odstrániť vzniklé deformácie. Ide o

krivdy, ktoré jednotlivci alebo skupiny v cirkvi robili alebo pomáhali robiť proti jednotlivcom i skupinám na pôde cirkvi a fakulty. Nemôžeme tu nemyslieť, že náš seniorát gemerský patrí medzi najviac postihnuté. Viacerí sa dopredu dovolávajú bratskej lásky a odpustenia: máme však za to, že i pokánie a odčinenie krivdy patrí k bratskej láske a je predpokladom odpustenia. Len tak môže byť vrátené dobré meno, česť a miesto všetkým tým, ktorí o ne prišli.

Ďalšie konkrétne návrhy, najmä čo sa týka rehabilitácie, cirkevnej tlače a perspektívnej práce cirkvi sme pripravení podať cestou návrhových komisií.

Záverom znovu zdôrazňujeme, že sa hlásime so všetkou rozhodnosťou k obrodnému procesu v našej spoločnosti, lebo jeho cieľom je sociálna spravodlivosť a demokratický socializmus, spojený so skutočnou a opravdovou slobodou svedomia. Sme presvedčení, že evanj. kňazstvo a všetci údovia cirkvi chcú sa všetkými silami podieľať na spoločnom úsilí o dosiahnutie spomenutého cieľa. Toto odhodlanie vyviera jedine a výlučne z pevného presvedčenia, že tento cieľ je súčasne aj cieľom práce evanj. cirkvi a všetkých jej veriacich údov, ktorí sa úprimne snažia na základe plnej rovnoprávnosti a Ústavou zabezpečených občianskych slobôd spolupracovať na veľkom diele výstavby socializmu v našej vlasti.

Tento hlas gemerského bratstva bol veľmi sympaticky prijatý.

K slovu sa prihlásil senior Rudolf Koštial zo Skalice:

„Vážení bratia a sestry! Môj príspevok sa ponesie trochu iným smerom. Zdá sa mi, že posiaľ sme sa obracali ako Lotova žena len do minulosti a na horiacu Sodomu a že tento náš postoj, ktorý za týchto uplynulých 24 hodín bol tu taký (?) a často až demagogicky vyjadrený, že nás, ktorí sme predsa obrátení tvárou do Jeruzalema, nemôže celkom naplniť natoľko činorodou inšpiráciou. Máme sa o chvíľu vrátiť do svojich zborov, aby sme odtiaľto mohli odísť s väčším uspokojením a väčšou odhodlanosťou.

Jeden brat tu povedal na začiatku, že keby tak niekto zlomyseľne hodil na toto miesto bombu, keďže sme tu temer všetci evanjelickí farári z celého Slovenska zhromaždení, že by evanjelická cirkev bola viac-menej vyradená. Ale chcem povedať, že ako sme sa zhromaždili, že by sa na nás mohlo dívať ako na naozaj vzdelanostnú elitu. Viem, že v minulosti, v 17. a 18. storočí, aby som nešiel ďalej do minulosti, ale aj v 19. storočí naozaj slovenskí evanjelickí kňazi tvorili tú síce tenučkú vrstvu, ale tú elitu. Pravda, vtedajší spoločenský život nebol natoľko diferencovaný, takže slovenskí evanjelickí kňazi aj suplovali za rozličné inštitúcie, ktoré dnes máme a ktoré vykonávajú tú prácu iste dobre a svedomite. Ale ak máme byť obrátení tvárou do Jeruzalema, je potrebné, aby sme vzdelanostne patrili, a prirodzene, že i charakterove, mravne, medzi elitu. A že k tomu je potrebné, aby sme sa stále vzdelávali, čo nám i tá naša ústava tak nakladá na srdce, ale v tom zhone života akosi na to zabúdame. Nielen vzdelávanie sa teologické, ale aj iné. A tu chcem konkrétnejšie hovoriť.

Ak cirkev má v budúcnosti zvestovať evanjelium ozaj zodpovedne a účinne, musíme sa dnes viac zapodievať sociológiou. Toto odvetvie bolo tiež akosi dosť odstránené, ale dnes sa vracia a sociológia náboženstva je dosť rozšírená disciplína, ktorá nám môže byť nápomocná v našej práci. O tom sa viacej nejdem rozširovať. Ak v minulosti mnohí naši, i ten, ktorý tu neďaleko pred 102 rokmi zomrel, Dr. Karol Kuzmány, zakladateľ Matice slovenskej, univerzitný profesor vo Viedni, atď., ktorých môžeme nazvať svedomím národa a ozaj boli elitou v najlepšom zmysle slova: tak v týchto šľapajách musíme kráčať. Je to cesta ozaj ťažká a sústredená na to, ako by sme čo najlepšie poslúžili cirkvi a skrze cirkev nášmu národu a nášmu ľudu. Preto je potrebné, aby sme sa snažili nova získať inteligenciu. Mali sme pre ňu časopis Tvorba, ktorá konala veľmi dobré dielo a dostalo sa jej i teraz krásne hodnotenie v časopise Slovenská literatúra. Tomuto musíme venovať zvýšenú pozornosť a ak to nebudete považovať za neskromnosť z mojej strany, možno

som jediný, kto je členom Zväzu slovenských spisovateľov – prekladateľskej komisie. Čím viac vnikáme aj do iných oblastí, tam môžeme konať vážne dielo. Mám tu na mysli nášho brata gen. dozorcu, ktorý je členom Národného zhromaždenia a iste veríme, že i tam vystupuje ako kresťan a že tam môže podať svedectvo, poslúžiť cirkvi, nielen našej slovenskej evanjelickej, ale kresťanstvu ako takému. Máme tu nášho milého brata Kaňu, ktorý preložil dve libretá pre Slovenské národné divadlo a i týmto činom iste dobre prispel i dobrému menu evanjelického kňaza. Máme tu bratov, ktorí vedia po švédsky a ktorým by som navrhoval, aby na štvrté valné zhromaždenie (Svetovej rady cirkví), ktoré bude v Uppsale jeden z nich, buď brat Viktori alebo brat Albíni, náš hostiteľ, bol poslaný, ak už nie ako plnoprávny člen, keďže máme troch zástupcov, tak ako pozorovateľ (potlesk). Môže doniesť nielen našej cirkvi, ale aj iným prospech. Brat Viktori napísal a preložil z latinčiny cestopis Krmanov, ktorý výjde v Slovenskej akadémii vied. Je tu brat Chochol, ktorý je členom historického odboru Slovenskej akadémie vied. Sú mnohé oblasti, ktoré nechávame stranou a my sa tu sústreďujeme na svoje jedlo? Môžem povedať, že v nedávnej minulosti snažili sme sa akosi prejaviť. O našej cirkvi sa vie veľmi málo alebo nič. Ostatne o celom našom národe. Ale naše duchovné bohatstvo piesní sme sa snažili zaniesť až na ďaleký Východ. Ja sám som preložil 15 piesní na pokyn br. gen. biskupa do angličtiny, aby ich mohli užívať v Japonsku. Nie tie, ktoré máme preložené z nemčiny, ale Hodžove, Kuzmányho a iné piesne sme preložili, aby sme tým poslúžili aj iným národom, ktoré to radi prijali. Taktiež v Luteránskej encyklopédii, vo veľkom diele vyše 1500 strán, je i o našej cirkvi niekoľko článkov z pera br. gen. biskupa a ďalších a tým sme sa snažili do vedomia iných doviesť našu cirkev.

A napokon by som teraz apeloval, aby sme v tejto veci premyslenejšie a účelnejšie konali, pretože tým posluhujeme – to je ozajstná diakonia – iným. Mal som možnosť po celých 20 rokov sprevádzať rozličných zástupcov a môžem povedať tú elitu luteránsku po našej cirkvi, či to bol Dr. Fryz, Dr. Bertzel, Dr. Lundquist, Dr. Schiotz atď. A títo ako mojimi ústami, keď som tlmočil, alebo mne súkromne hovorili, že my slovenská evanjelická cirkev sa nemusíme hanbiť pred svetom. Keď počuli len úryvky z našich dejín, boli ako vo vytržení: „My o tom nič nevieme, čo ste si vy vytrpeli v 17. a 18. storočí. My vám môžeme dať peniaze na opravu kostolov alebo niečo iného. Ale aby ste vy neboli len na strane tej prijímajúcej, vy ste aj na strane dávajúcej.“ Na toto my vo svojej príslovečnej chudobe a skromnosti zabúdame, že my môžeme niečím poslúžiť aj bohatým cirkvám, aj bohatým národom. Naše dejiny, ktoré sme predviedli, že sú bohaté a že môžu byť iným veľkou inšpiráciou. Taktiež je našou veľkou povinnosťou starať sa o „odlomenú haluz“. Biskup Ruppeldt r. 1930 úradne navštívil slovenskú evanjelickú cirkev v USA a odvtedy, za 38 rokov, nikto sa ich neujal. Tak podobne sa musíme duchovne starať aj o slovenských evanjelikov v Juhoslávii, v Maďarsku a inde. Nebuďme uzavretí len vo svojom úzkom gete, ale poďme ďalej a v spoločenstve veriacich konajme dielo duchovnej obnovy.“

Na budúce vnútromisijné úlohy cirkvi a všestrannú záujmovú nábožensko-kultúrnu organizovanú činnosť farárov je zameraný aj referát br. Mateja Taslera z Brezna. Ide o jeho návrh na založenie *Tranoscia – ústavu slovenskej evanjelickej kultúry:*

„Čo znamenali slovenskí evanjelici v živote nášho národa, to náležite ocenila už história. Veľká minulosť zaväzuje nás k aktivite, menovite teraz, keď v dôsledku demokratizačného obrodného hnutia kynú nám nové možnosti života a práce. Hlásime sa teda k práci za cirkev, národ i vlasť, lebo všetky sú nám rovnako milé.

Uvedomujeme si, že v tejto práci musíme sa združiť a prácu tú konať plánovite a cieľavedome, lebo tak nám to kážu spôsoby nového života. Je nás na počet málo, teda nemôžeme si dovoliť, aby aj z toho mála stálo veľké percento bokom. Pre spoločnú prácu

treba nám vybudovať slovenskú evanjelickú kultúrnu inštitúciu, ktorá by organizovala a usmerňovala všetku našu kultúrnu prácu.

Na potrebu takejto inštitúcie hľadíme však aj z hľadiska potreby zachytenia a výchovy pracovných kádrov. Že v prvom rade myslíme na evanjelických kňazov, to má jednak odôvodnenie historické, ale aj naliehavej životnej potreby dneška. Posledné roky zanedbali, ba priam odstavili túto, v minulosti tak vysoko produktívnu časť národa. Bude teda povinnosťou nových čias, aby učinili nápravu aj v tomto smere. Tejto možnosti sa úprimne a rozhodne domáhame, žiadajúc si podieľ na národa roli dedičnej. Veríme, že vedúci činitelia nášho verejného života s porozumením privítajú túto našu snahu a podporia ju. My slávnostne prehlasujeme, že uznanie verejnosti chceme si získať statočnou prácou.

Že o týchto otázkach začíname hovoriť na pôde konferencie kňazov, neznamená, že pre kňazov vindikujeme nejaké prednostné práva, ale preto, že sme tou zložkou národa i cirkvi, ktorá je na takúto kultúrnu prácu najviac, priam až existenčne odkázaná. Práca naša ostala by však kýpťom, keby sa na nej nezúčastnili aj pracovníci-nekňazi.

Po tomto úvode prosím konferenciu, aby mi dovolila malú exkurziu: Na pôdu teológie vstúpil som pred 42 rokmi so zápalistou dušou mladíka, ktorý chcel slúžiť cirkvi i národu. V tomto šľachetnom predsavzatí utvrdzovali ma prednášky profesora Dr. Osuského. Keď som sa stal dedinským farárom, napriek tomu, že snažil som sa byť dobrým kňazom, práca, ku ktorej ma viazali predpisy a pravidlá, nevedela ma zaujať celého, totiž všetky moje sily. V dôsledku toho musel som prežiť nejednu psychickú krízu... Keby v tom čase bol prišiel niekto a povedal: Dajme sa dokopy, čo len my dvaja, a urobme toto alebo vytvorme ono, teda niečo, čo presahuje rámec bežných prác kňaza, bol by som ho mal za svojho dobrodincu. Ale neprišiel. Zostal som teda sám s komplexami a konfliktami v duši.

S pribúdajúcimi rokmi čoraz viac som chápal, že nie som sám, ale že s takými istými ťažkoťami musia zápasiť desiatky, možno stovky mojich bratov. A čo, ak v zápase podľahnú? (A spomínam si na nejedného – mal srdce ako ja a elán ešte väčší. A predsa sa neudržal – prečo? Lebo nebolo nikoho, kto by mu podal ruku.) Chápete, bratia, tento pocit zodpovednosti?

A tento pocit to bol, ktorý vyvolal vo mne predstavu o Ústave ako ruke, ktorá nielen tvorí, ale aj zachraňuje.

Hovoril som o tom na seniorálnej konferencii a písal som o tom Dr. Osuskému a seniorovi Šenšelovi. Chyba bola, že nebolo nikoho, kto by bol vec vzal do ruky. Sám som sa na to necítil byť povolaným.

Teraz však, v týchto časoch pre cirkev i národ tak nesmierne významných, využívam azda poslednú svoju príležitosť, aby som túto otázku nastolil pred celou kňazskou, ba celou cirkevnou pospolitosťou, dúfajúc, že ak je myšlienka zdravá a aktuálna, najde ozvenu aj u ďalších, ako aj potrebné Božie požehnanie.

Dovoľte mi zopakovať ešte raz, o čo ide: Treba nám tvoriť hodnoty pre život cirkvi i rodu, ale treba nám aj zachraňovať bratov (sestry) tým, že im vytvoríme podmienky pre prácu. Máme všetci potrebné vzdelanie, ako aj lásku k cirkvi a rodu. Je potešiteľné, že máme pomerne slušný počet doktorov teológie. Predpokladáme, že sa prví budú hlásiť do práce, ba že ju aj na nejednom úseku povedú. Ale aj tí, ktorí sú bez titulu, majú hrivny, ktoré by bolo škoda zakopať. Potrebujeme každú.

Čo konkrétne?

Prv, ako by som to formuloval, uvediem jednu z mnohých potrieb. Takú, ktorá nám je všetkým veľmi blízka. Slovenský spevník. Že ho potrebujeme nielen pre rečovú a formálnu stránku, ale aj pre samotný obsah, cítia zaiste nielen tí, ktorí už od rokov pokúšajú sa o poslovenčenie, preklady a tvorbu nových duchovných piesní, ale všetci. Treba začať s prípravnými prácami. To znamená pozbierať zo staršej i novšej cirkevnej

tlače všetky piesne. takisto bude treba pozbierať materiál rukopisný. Nielen slovný, textový, ale aj hudobný. Pozbieraný materiál bude treba roztriediť podľa rôznych kritérií. Paralelne bude treba študovať aj cudzie spevníky, aby sme z nich mohli prevziať, čo by bolo vhodné. Z materiálu, ktorý takto pozbierame a ešte aj vytvoríme, bude treba vyberať to najlepšie. Sito bude musieť byť husté a nebude môcť byť jediné. Každý príspevok bude treba zhodnotiť po formálnej, rečovej a vieroučnej stránke. Tento proces bude sa musieť zopakovať po každom zásahu. Po všetkých týchto, ako aj iných technických prácach budeme môcť začať uvažovať o užšej práci na zostavenie spevníka. A to budú zase ďalšie starosti a ďalšie práce. Považte však, koľko hláv, sŕdc a rúk bude treba k tomu, aby mohol prísť na svet nový slovenský spevník. Budeme potrebovať nielen zberateľov, básnikov a hudobníkov, ale aj teológov, literárnych kritikov, organizačných pracovníkov, prekladateľov, výtvarníkov... Považte, bratia, koľkí sa tu budete môcť uplatniť!

A to bolo, hoc veľké, ale predsa iba jediné dielo hymnickej sekcie z oblasti náboženskej. Nezabúdajme však, že je ešte aj oblasť vedecká a umelecká, každá s početnými odbormi, sekciami a prácami. Niekoho môže zaujímať veda teologická, filozofická, historická. Iného záujmy klonia sa k vedám prírodným, spoločenským alebo technickým. Niekto má vlohy pre vnútornomisijnú, výchovnú (pedagogickú) a popularizačnú prácu. Usúdime možno, že potrebujeme modlitebné knihy, učebnice a príručky. Niekto myslí zase na cirkevnú tlač, ba aj žurnalistiku. Paleta je široká a pestrá. Ak máš sklony umelecké, pochopíš azda, že potrebujeme našskú krásnu literatúru; pôvodnú i prekladovú. Chýba nám literatúra pre deti a mládež. Nezabúdajme na tvorbu dramatickú, hudobnú atď.

Mohol by som takto pokračovať ďalej. Nerád by som však, aby ste ma radili medzi nevyliečiteľných fantastov. Preto konštatujem, že počet a veľkosť jednotlivých pracovných odborov možno tvoriť iba na základe skutočných a serióznych prihlášok pracovníkov, ktorých hľadáme, hľa, predne medzi kňazmi. Začať možno 1-2 odbormi podľa počtu a zameraní prihlášok. Z prihlásených určíme najkvalifikovanejších, aby vypracovali návrh potrieb maximálnych a minimálnych, roztriedili práce a podelili ich medzi prihlásených pracovníkov. Skúsenejší poradia v práci mladším. Začiatky budú azda skromné, ale práca môže sa časom rozrásť kvantitatívne i kvalitou.“

Nakoľko čas pokročil a pozornosť prítomných už sa rozptyľovala, prednášateľ vynechal ďalšie konkrétne návrhy a informácie (podľa rukopisu) a zakončil:

„A tak teda predkladajúc tento návrh podľa uzavretia Prípravného výboru všeobecnej kňazskej konferencie, ktorý sa zišiel na Čertovici dňa 17. apríla 1968, prosím vás všetkých, aby ste si uvedomili, že neponúkame zlaté kríže, ani zlaté dukáty, ale – zlatú prácu.“

Prijatý bol návrh na uzavretie (pripravený br. Taslerom):

Všeobecná konferencia slovenských evanjelických a. v. kňazov v Turčianskych Tepliciach v dňoch 1. a 3. mája 1968 víta návrh brata Mateja Taslera na založenie Ústavu pre slovenskú evanjelickú kultúru „Tranoscius“ a žiada príslušné cirkevné fóra, aby si návrh osvojili, štatutárne formulovali a predložili ho čím prv štátnym orgánom na schválenie.“ (potlesk)

Br. M. Tasler, vedený snahou čím skôr zahájiť prácu Ústavu, hneď rozdal pripravené prihlášky ku spolupráci, ba aj poštové zloženky pre finančnú podporu činnosti. Netrvalo dlho a úradný Tranoscius z Lipt. Mikuláša sa proti tejto akcii ohradil.

A keďže visela vo vzduchu otázka dôvery voči bratom biskupom a br. gen. dozorca vo svojom úvodnom prejave vzal v pochybnosť nielen právo kňazov požiadať biskupov o abdikáciu, lebo tých volili zbory, ale aj slušný a taktný spôsob, akým naši zástupcovia oslovili br. gen. biskupa Chabadu, vedúci nášho vyslanectva na GBÚ br. M. Tasler prečítal text výzvy, ktorý prítomní so súhlasom prijali (pozri str. 24).

Doterajší spád konferencie, závažnosť obvinení vedenia cirkvi a nepokojná atmosféra akoby boli čakali na nejaké rozuzlenie a vyjasnenie situácie. Predsedajúci br. G. Plavec povedal: „Vidím, že je tu stále napätie, ktoré treba odstrániť. Preto pristúpim k hlasovaniu o dôvere tajným hlasovaním. Diskusia sa končí. Rozdajú sa hlasovacie lístky.“

O ďalšom priebehu hovorí zápisnica konferencie:

Zhromaždenie toto spontánne prijalo so súhlasom. Prejavilo sa to potleskom a bez námietok bol návrh prijatý. Na otázku, či si prajú tajné hlasovanie, vyjadrilo sa pre tajné hlasovanie. Na pódium predsedníctva prišiel gen. tajomník Bartho: „Prosím vás, bratia, nerobte to.“ Tak isto sa vyjadroval Pališín a hovoril, že s týmto nepočítal, že o tom v rozhovore s Prípravným výborom nebola reč a tak sa cíti byť zaskočený. Na to sa ozval v publiku Barica a zvýšeným hlasom volal zo zhromaždenia: „Prv, než by sa toto nelegálne hlasovanie previedlo, chcel by som vám povedať pár slov. Prišiel som sem s tým, že sa obnovia tie časy, keď sa pastorálne konferencie schádzali pod vedením baťka Bodického a Palica. Vy mladí o tom neviete, ale my starší vieme. Keď sme dostali pozvanie sem (hlasná vrava, nespokojnosť s rečníkom) ... mám slovo, predsedníctvo mi ho dalo. Ty si hovoril trikrát, nik ťa nepreru... (hurhaj – po utíšení pokračoval) že budeme hovoriť o tom, čo nás vnútri cirkvi bolí, že budeme pracovať bohoslužobne, vnútornomisijne, pastorálne, s mládežou a že nebudeme tu vybíjať svoje osobné hnevy a osobné zážitky. Z môjho utrpenia zostala mi na mysli jedna veľmi vážna vec: Všetci sme boli v otrhaných šatách, vyhladovaní a slabí. Ale katolícki farári, i keď boli v otrhaných šatách, v úcte mali biskupa (potlesk). Všetci sme schybili a tam v žalári sme poznali, akí sme my ľudia biedni a zlí. Ak nebudeme vedieť si odpustiť dnes a ak nezačneme s láskou, nedotiahneme to ďaleko. „Bych jazyky lidskými mluvil i andělskými, a lásky bych neměl, učiněn jsem měď zvučící aneb zvoněc znějící“ (potlesk). Prehlasujem, že nepovažujem sa za kompetentného vyplniť hlasovací lístok, lebo nevolil som ja biskupa, ale zbor (i potlesk, i dlhšia vrava).

Tak bolo, ako je v zápisnici. Br. Bartho prišiel ku mne a povedal: Bratia, nerobte to. To sa inak vybaví. Pozrite, veď br. gen. biskup je chorý človek. Nechajte to teraz tak. Naozaj videl som ako si br. Chabada bral nejaký liek. Osinel. Bolo mi ho ľúto. Medzitým bolo počuť protestné slová Pališínove a naraz sa ozval Barica, priam kričal. Pravda, br. Barica len na to pozabudol – a mňa za predsedníckym stolom už pri jeho vystúpení dvíhalo a svrbel jazyk pripomenúť mu – že medzi väznenými a terajšími biskupmi je predsa len nejaký rozdiel. Kým tamtí šli do väzenia s ostatnými kňazmi, títo robili po vôli nepriateľom cirkvi Kristovej, len aby sa ta nedostali, kým väznení biskupi niesli kríž a pohanenie, ponižovanie, títo boli vyvyšovaní za svoje zásluhy, zdobení štátnym vyznamenaním a čestnými doktorátmi. Keby sa boli terajší naši biskupi dostali do väzenia (nik im to nežičil) pre vec cirkvi Pánovej s ostatnými kňazmi, tiež by sme si ich boli tak uctili, ako onoho katolíckeho biskupa, alebo našich biskupov Čobrdu a Ruppeldta. A tak teda nie je biskup ako biskup. Konečne ani my sme sa nikdy, ani teraz na konferencii, k prítomným biskupom nijako neúctivo nechovali. Ale aj to je pravda, že pre ich nevážnosť v úrade i v živote sme si ich nie veľmi vážili.

Po Alexandrovi Baricovi z Lišova aj br. Pavel Tomko zo Švábovic zvýšeným hlasom z publika si vynútil slovo. Bol to dlhý, ale nejasný, priam konfúzny prejav o našich cirkevných i jeho osobných bojoch. Ním veru obnove neposlúžil. Naopak, zachraňoval Chabadu: „Tu ide o cirkev, nie o osobu. Nedá sa teraz strieľať.“ Na jeho zmienku o rozpustení našej vrcholnej organizácie mládeže na Slovensku br. Dr. Cibulka, posledný jej predseda povedal: „Zväz evanjelickej mládeže nebol rozpustený, ale likvidovaný. To bolo násilie“ (potlesk).

S ľútosťou som počúval slová br. P. Tomku. On bol mojím vari najväčším sklamaním na konferencii. Boli sme dôvernými priateľmi. Len pred nemnohými dňami na pohrebe br.

prof. Dr. Jána Beblavého, farára v Jasenovej, dôverne som ho informoval o našich obrodných snahách a kapacitoval som ho za ne. Povedal som mu i to, že budeme žiadať abdikáciu biskupov. Súhlasil. Aké bolo teda moje rozčarovanie, keď vlastne fúkal vietor proti nám a bol za ich ponechanie. Po konferencii mi písal, vysvetľoval a ospravedlňoval sa. Odpovedal som mu slovami sklamania a zazlenia. Už sme sa viac v živote nestretli. Škoda ho, inak to bol cenný človek.

Vystúpenie bratov Baricu a Tomku na záchranu biskupov povzbudilo aj iných. Br. Horňan z Necpal vykríkol z pléna: „Hlasovanie nie je v programe. Chcú zneužiť túto konferenciu!“ Všimol som si, že br. P. Pališín mal pred sebou na predsedníckom stole obal nejakých spisov. Prehŕňal sa v nich a zrejme sa chystal hovoriť. Keď z pléna zakričal br. Horňan, br. Pališín rozčúlený, zvýšeným hlasom spustil príval slov. Prehral som si magnetofónový záznam Pališínovho vystúpenia, ale pre neprestajný hluk a vravu publika nespokojného s rečníkom, podávam iba to podstatné, čo je i v zápisnici o konferencii zaznačené:

„I ja som bol r. 1952 dvakrát odvezený autom štátnej bezpečnosti, ale jej jednanie bolo čestnejšie, ľudskejšie ako na tejto konferencii (slabý potlesk prívržencov). Ja som tiež zvolávateľom tejto konferencie. Preto chcem, aby sme boli čestní, priami. Ja sa cítim zaskočený. O tom (rozumej – prejav dôvery) nebola reč. Bol som upozornený, že k tomu príde. Neveril som, že toto je možné. No pripúšťam i túto možnosť. V poriadku. Prečo by sa nemalo povedať aj bratom biskupom, že prosím, urobili ste tieto chyby, prosím odíďte. Ale (ešte s väčším krikom) prečo my máme uzurpovať moc, ktorá patrí nášmu veriacemu ľudu (súhlas prívržencov). To by bola diktatúra! Ja vám prehlasujem, že jestli k tomu príde, ja ako predseda týmto zvolávam predsedníctvo ÚSEK-u a vyzývam: ak sme disciplinovaní odísť a rozdeliť!“ (Z pléna počuť: nedopustíme rozdeľovať cirkev, žiadne triedenie, bratia! Vrava a hluk ešte väčší. Počuť hlas: Rozdeliť, rozdeliť!) Potom sa br. Pališín v jednej časti odvolával na biskupa Čobrdu a čítal nejaký list z tej doby. Plénum prejavuje neustále nespokojnosť a nesúhlas s rečníkom, z ktorého prejavu rozumieť len úryvky slov a krik: „Nikdy som nebol parazitom, ale vždy som chcel ukázať tvár. Ja z každého svojho činu chcem vydať svedectvo. Nebol som dvojfarebný. Ale milujem túto cirkev.“ (Nevôľa trvá, niet pozornosti, už i slová rečníka zanikajú vo virvare.)

Predseda Plavec povstáva a cenganím utišuje hluk. Hovorí ticho a dôstojne: „Drahí bratia, vyslovili ste súhlas s mojím predsedníctvom. Aby sme sa v pokoji rozišli, a za to som to predsedníctvo aj prijal, prosím vás, pekne, ja sťahujem návrh, aby sme hlasovali o dôvere, a keď to robím, ak nemáte voči mne dôveru, odstúpim. Prosím, vyslovte sa (veľký potlesk). Pokračujeme.“

Br, Juraj Holčík z Bratislavy spomenul príklad z nórskej cirkvi, o ktorom sme počuli v Oslo, pri našej návšteve r. 1947. Po vojne prišli farári za svojím biskupom, ináč súcim a vzdelaným, vyčítali mu, že kolaboroval s okupantami, Nemcami a vyzvali ho k pokániu, ak má ostať ďalej biskupom. Nech teda naši bratia biskupi urobia pokánie. A ako to aj br. gen. dozorca povedal, to nie je len slovo, to je – aj na kolená. Všetci sme robili chyby. Ja by som tiež mohol mať výčitky proti nim. Nerozíďme sa rozvadení, rozkydaní, ale spriatelení v láske.

Po týchto prejavoch a nekvalifikovanom chovaní našich oponentov konferencia nemohla už pre nás priniesť nič pozitívneho. Demagógia slušnejších zastrašovala a svojich povzbudzovala. Nerozhodní by boli tiež odskočili od hlasovania (nastal kritický kulminujúci bod, ktorý bolo možné prekonať alebo ešte väčším tlakom a ráznym vystúpením obžaloby z našej strany, na čo by bola strana ÚSEK-u odpovedala rozkolom a odchodom z konferencie, teda jej rozbitím, alebo upustiť od hlasovania a zachrániť aspoň našu dobrú reputáciu. Stalo sa toto druhé.) Akoby na utíšenie tejto búrky a slušné zakončenie konferencie žiadalo sa povedať ešte slovo z našej strany. Prehovoril som

v tom zmysle, že to robím v záujme zachovania nášho bratstva v celosti, na utvrdenie vzájomnej dôvery a k dobru celej našej veci, pre ktorú sme sa zišli. Môj prejav bol tiež nepripravený, preto ho zhrňujem:

Zopakoval som v podstate niektoré kritické pripomienky, ktoré som povedal na GBÚ na spoločnom stretnutí ÚSEK-u a Prípravného výboru za prítomnosti všetkých seniorov na adresu vedenia cirkvi. „Keď som vtedy videl br. Chabadu akosi skleslého – bolo to na druhý deň po oslovení k abdikácii – bolo mi ho akosi ľúto, nuž som mu povedal, aby sa vzmužil, že všeličo príde v živote a musí sa to preniesť. On medzi rečou s istou ľútosťou spomenul: „Teraz dobre robíme, teraz sa už snažíme. Vyhlásenie za cirkev sme dali, pozbierali sme všetky gravaminá, požiadavky. Naozaj by mohli bratia byť spokojní s nami, ale ani vďačnosť neprejavia.“ Vtedy v kruhu prítomných – veď sú tu hádam napospol všetci – som mu povedal: Brat biskup, pravdaže by sa aj patrilo za dobrú robotu. Robota je dobrá (Vyhlásenie), to je dielo po stránke štylistickej na výške, aj materiálne vyčerpávajúce. Ale že by tu bolo treba očakávať vďačnosť. to, prosím, je na uváženie. Tu nie sú akési zásluhy, to nie je záslužný skutok. To je povinnosť. A keby si, brat biskup, alebo vy z generálnej cirkvi boli pozdvihli hlas pred pár rokmi, takže ho aj my počujeme, a prednášali gravaminá, ja sa osvedčujem – ale nie teraz, keď je už po streľbe, odtrúbení manévrov (uplynulej ťažkej dobe) - boli by sme vás skutočne úprimne podporili a povzbudili. Ale pri vašej netečnosti a bezmocnosti bratia vraveli – aj poza chrbát: Načo je tam, čo sa nevzdá. On sa tam vyhrieva na úslní, jemu je dobre, ale my tu dole trpíme. Ja som vždy ľutoval br. Chabadu, nezávidel som mu, naopak. Veď kto biskupstvo žiada, výborné, veľké veci žiada, ale aj veľké bremeno a zodpovednosť berie na seba. Teraz počuť, že Hronec bude biskupom, dobre že nie generálnym. Mám viac kritičnosti a zodpovednosti. Iným ja obťažujem svoju šedivú hlavu: svojou spokojnosťou a statočnosťou. Tak som sa teda tomu zasmial. Z toho chcem, bratia, vyvodiť, že my v Prípravnom výbore chceli sme povedať to slovo, ktoré sa patrilo, o stave cirkvi. Možno, bratia biskupi, že vám takéto slovo povedali povolanejší, že vás napomínali, pripomínali alebo i povzbudzovali k tomu i s br. gen. dozorcom, postavte sa chlapsky na nohy, aby to cirkevníkov povzbudilo. Máme byť bojujúcou cirkvou s bojovným vedením. Nie byť nasilu martýrom. Treba aj so svetom veľa razy vychádzať, všakver, aj taktiky treba. Ale vždy mať rovnú chrbtovú kosť a byť statočný, neuhýbať a neprisluhovať. Teda dosť bratov vám to povedalo. Ja som presvedčený, že aj brat Struhárik. Ale ja vám to tu úprimne poviem a viem to od br. Struhárika, že na toto volanie, aj jeho, nebolo odpovedi pokánia.

Br. Jožko Kmeť mi písal: „Paľko, brat môj, počúvam, že sa na tú konferenciu chystajú stínači hláv.“ Odpovedal som mu: „Jožko môj, neboj sa, nebude stínania hláv. Ale to vedenie, ktoré tu bude sedieť, bude zárukou, že tie hlavy nebudú padať. Nie sme my tuná taká mäsiarski kati. Napokon, reku, kde bude úprimné pokánie, bude aj srdečné odpustenie. Pochopenie. Vy viete, bratia, že Tolstoj vo Vojne a mieri v záverečnej stati hovorí: Tout comprendre. c´est tout pardoner – všetko pochopiť znamená všetko odpustiť. A nám išlo o to, aby ste nám v živote po tie roky boli povedali všetko, žeby sme vás boli pochopili. Iste ste mali kruh priateľov, spolupracovníkov, ktorým ste dôverovali, radili sa s nimi a oni vás snáď mohli pochopiť. Ale my sme nemohli a, poviem pravdu, ani teraz nechápeme vaše počínanie. Lebo ja len to chápem: ak je na mňa naložená povinnosť a bremeno, ktoré neunesiem s dobrým svedomím a pre záujem cirkvi, tak zložím službu a poviem bratom (koniec vety zaniká v potlesku).. je to slovo dôvery... Potom by nebolo treba toho zákroku – vyzvania k abdikácii.

Včera sa vyslovil br. gen. dozorca o prednesenej abdikácii tónom zazlenia a odsúdenia. nechápem prečo, Iste mal na to svoje dôvody. Lebo oslovenie je dôstojne štylizované a slušne bolo prednesené. Preto som povedal: Br. Tasler, prečítaj, ako ste to povedali. Aj

celý rozhovor prebiehal v bratskom, priateľskom ovzduší. Chápem, prečo je br.gen. dozorca obrancom vedenia cirkvi, veď aj on je za všetko spoluzodpovedný.

Tu odznel na záver prejav z jednej strany (Pališín) a teraz z druhej strany. Darmo by sme inak hovorili, tu sú dve strany. Nie že by sme boli nepriatelia, ale predsa sme iného ducha. Mám o tom pripravený referát (Od Komárna po Turčianske Teplice, od likvidovania Všeobecnej pastorálnej kňazskej konferencie po ÚSEK). To vyšlo i z Komárna. To doniesla doba, duchovný front, keď sa bolo treba rozhodnúť, ukázať a postaviť sa: akého som ducha, čí som, kam patrím, s kým a za ktorý koniec ťahám. Tak sme tu ešte na dvoch bokoch. V minulosti, i za I. republiky takto nikdy bratstvo nebolo rozdelené, ako tu niekto povedal (Bartho). To nech nikto nehovorí. Boli sme jednej mysle, jedného ducha, ako jeruzalemské letničné zhromaždenie. Aspoň sme sa o to snažili. Ale vstúpilo niečo medzi nás. Nie Duch Svätý, ale duch sveta nás rozdelil.

Ešte na adresu br. Paľka (Pališína). Hovoril, že biskupi boli volení zbormi. Práve to je, čo nás omína. Dali nám na voľbu – jedného. To už bolo rozhodnuté, koho voliť. Dajte cirkvi možnosť slobodných volieb. Lebo keby sme zásah štátnej vrchnosti pardonovali dnes, zajtra by si to iná vrchnosť nárokovala. Aj po odstúpení môžete sa uchádzať (biskupi). Pritom som sa obrátil na br. Chabadu: sme priatelia, rodáci Slatinčania. Janko, ja ti ten hlas dám (môj zbor), aby si si nemyslel, že sám čiaham po biskupstve.“ Toto moje gesto rozladilo prítomných, ale pochopili, že je to číre moje osobné stanovisko. Zakončil som: „Nejde nám o osoby, ale o zachovanie a obranu autonómnych práv našej cirkvi i vo veciach voľby.“

Br. Vladimír Marenčiak zo Žiliny uchádzal sa už viackrát o slovo, ale zavše ho niektorý z rečníkov predbehol. Držal v ruke niekoľkostránkový príhovor – prehlásenie presbytéria žilinského cirk. zboru. Vstal po reči Pališínovej a po prejave dôvery br. Plavcovi: „Prosím, aby bolo konštatované, že na tejto konferencii nemal právo hovoriť len Marenčiak“ (rozpaky a nesúhlas v publiku). Keď sa po mne dostal k slovu, odovzdal pozdrav od br. Fedora Ruppeldta, biskupa, ktorý je za vnútornú obrodu cirkvi. Potom pokračoval:

„Je smutné, že ste mi nedali možnosť prehovoriť. Nedostatok konferencie vidím v tom, že sa príliš zaoberala smutnou minulosťou a málo času venovala novej práci. Nie je možné, aby si farári osobovali to právo, ktoré patrí ľudu, cirkevným zborom. On je činiteľom v cirkvi, nie vy, čo sedíte za tým predsedníckym stolom. A je smutné, že aj na tejto konferencii ľudu veriacemu nebola daná možnosť prehovoriť (hluk, nespokojnosť – veď konferencia ani nebola všeobecným cirkevným zhromaždením). Otázka kňazstva je vec, týkajúca sa nášho veriaceho ľudu. Ja môžem len celkom heslovite podať tie najvážnejšie návrhy.

Naši presbyteri žiadajú, aby sa kňazi venovali v prvom rade svojmu najvážnejšiemu poslaniu – zvestovať evanjelium. Lebo tak vám mám tlmočiť: je hanba, ako sa zvestuje po našich chrámoch evanjelium. To je odkaz našich laických činiteľov: pripravovať sa na zvesť evanjelia.

Odstrániť z našej služby antropocentrizmus, zo všetkých bohoslužobných kníh, zo všetkých foriem bohoslužobného života. Aby nie človek, nie my, ale Kristus a Boh stál v centre všetkého. My sme tu na to, aby sme si stali do jeho služby a nie Boh je tu na to, aby slúžil každému osobne z nás.

Náš cirkevný zbor žiada obnoviť a uviesť do života zásadu všeobecného kňazstva. Prácu duchovnú v cirkvi nemožno nechať iba na kňazoch. Žiadame, aby zásada všeobecného kňazstva bola uplatnená na celej čiare.

Laickí činitelia sú za dôslednú očistu v cirkvi, ale táto musí ísť dôstojne. A laickí činitelia volajú všetkých vás, nás kňazov, najprv k pokániu. A toho, ako vidieť, dostatok v nás niet.

Domáhajú sa očisty na teologickej fakulte. A žiadosť majú, aby budova bývalej teologickej fakulty bola prinavrátená cirkvi. Nech cirkevné zbory prinesú na to i veľké finančné obete, ak je to potrebné.

Žiadame naše slovenské evanjelické kňazstvo napriek všetkému, čo bolo zo strany štátnej správy, aby sa nekompromisne, jasne ako celok osvedčilo vo veci oddanosti socializmu a vo veci úprimnej podpory a dôvery vedeniu našej spoločnosti a nášho štátu.

Zvolení naši činitelia žiadajú, aby vedenie cirkvi domáhalo sa odvolania tých cirkevných tajomníkov a štátnych činiteľov, ktorí svojimi prehmatmi narobili veľa zlého vo vzťahu medzi cirkvou a štátom a v spolupráci kňazov so štátnou správou. Vyzvať všetkých, ktorí nimi boli či už násilne pozbavení, alebo svojou vôľou odišli z práce v cirkvi, aby sa vrátili a pomohli.

Zborové presbytérium podáva návrh na zmenu Ústavy v budúcnosti, aby aj dištriktuálni biskupi aj generálni biskupi boli volení na 6-ročné obdobie.

Žiadame v záujme posilnenia jednoty čo najužšie spolupracovať so všetkými protestantskými cirkvami v republike a aj s katolíckou cirkvou a s katolíckou fakultou na úrovni rovný s rovným.

Žiadajú, aby v spolupráci so všetkými evanjelickými cirkvami v socialistických štátoch sa vedenie našej cirkvi obrátilo na vedenie rímskokatolíckej cirkvi vo veci uznania platnosti cirkevného sobáša v evanjelickom chráme. Na vatikánskej biskupskej synode zástupcovia zo socialistických štátov toto pokrokové stanovisko obhajovali, zasadzovali sa. V našich pomeroch, kde aj sa zasadzuje o úplnú rovnoprávnosť a za zrušenie akejkoľvek diskriminácie občanov, je proste neudržateľný terajší stav, aby katolícka cirkev túto diskrimináciu vo veci krížneho manželstva robila.

Navrhuje sa z nášho zboru zriadiť na dočasné riešenie situácie najhoršie situovaných bratov farárov vyrovnávací fond, do ktorého by bratia farári z bohatších zborov (potlesk) odvádzali istú časť svojich nadpočetných štolárnych príjmov a cirkevný zbor by mal odvádzať jedno percento zo svojej dane, ofier a milodarov.

Navrhujeme zriadiť na počesť 450. výročia reformácie a 50. výročia oslobodenia našej vlasti Jubilejný reformačný fond cirkvi, ktorého hlavným poslaním by malo byť dať nášmu ľudu veriacemu to, čo reformácia pred 450 rokmi dala a my ešte v našich radoch nemáme, totiž všetko v materinskej reči. Náš zbor položil základ ku tomuto fondu svojím príspevkom 5000 Kčs, zbory turčianskeho seniorátu ako celok zo seniorálneej pokladnice prispejú tiež 5000 korún a zapoja sa aj ostatné.

Navrhujeme ďalej, aby z tohto zasadnutia boli poslané trojčlenné delegácie, ktoré by položili kytičku kvetov na hrob br. biskupa Čobrdu, br. biskupa Krčméryho, martýrov našej cirkvi: br. Bakoša, br. Bučka, br. Maderu, br. Oberuča, bratov profesorov Jamnického, Beblavého, a zástupcovia tejto konferencie by mali pozdraviť aj žijúcich biskupov – nech sú určení, ktorí by osobne pozdravili br. Osuského a br. Ruppeldta. Taktiež navrhujem poslať pozdravný list. br. Jurášovi“ (potlesk).

Rozbúrená hladina konferencie bola už upokojená, napätie poľavilo. Ako keď po utíchnutom boji zablúdi ešte osamelý výstrel, tak sa zatúlal ešte prejav br. Alberta Predmerského z Kochanoviec. Vraj mu cirkevníci hovorili, že oni vedia, čo sa bude na konferencii robiť – odstrániť biskupov! Ale neprišiel sem vnášať nepokoj, ale pokoj. „Nie som plateným advokátom nikoho a ničoho a nikdy sa nedám podplatiť, práve tak ako br. Cibulka. Brata Cibulku si budem vždy vážiť a ctiť za jeho prácu, za jeho stanovisko, ako sa pekne choval v tých časoch aj voči mne.

Prepáčte, bratia, nie som politikom, ale prejdem do sféry verejného života. Bolo to r. 1956 po náhlom, nečakanom páde maršala Rokosovského (pozn.: v Poľsku), priamo temer z väzenskej uniformy bol vytiahnutý do vlády väzeň Gomulka. A tento premiér poľskej vlády dal ľudu Poľska tiež tie isté hodnoty duchovné a mravné: slobodu, slobodu tlače,

prejavu, slobodu náboženstva, teda podobné podmienky, akých sme sa my dožili. Prečo toto hovorím? Že teraz po 12 rokoch sa tam objavili určité okolnosti a po tej slobode a z tej slobody začína byť košiar. A ja hovorím: rátajme aj my s tým košiarom a nie so slobodou, Sloboda, bratia, to nie je na konferencii pustiť malovociare. Viete čo je to „malovociare“? To znamená, že aby všetci tak ako tuná hovorili a začali na plné huby hovoriť, ktorí vtedy, keď sa báli hovoriť, čušali na prvom mieste. Nejdem hovoriť kto. Vy sami viete po seniorátoch, ktorí sa opovážili.

Bratia a sestry, teraz upozorním na jednu vec a to na to, že sa musíme učiť z histórie. Naša cirkev po Rákoczyho víťazstve r. 1704 po 30 rokoch poroby zažila výslnie slobody. A cirkev ju vtedy dokonale využila na svoje zocelenie. Dôkazom toho je silná cirkev, ktorá vyšla z ružomberskej synody. Ale keď boli Rákoczyho vojská porazené, nastalo 75 rokov babylónskeho zajatia. Bratia, rozhodnime sa, čo budeme robiť, či biskupov kántriť - prepáčte – (vrava), alebo či robiť...“ (v tom nastalom nepokoji a hurhaji prestal).

Naozaj mu škoda bolo hovoriť na nové rozrušenie myslí.

Duchovne, biblicky prehovoril ešte br. Madarás a Vajdička.

Br. Július Madarás z Gemerskej Polomy:

„Bratia a sestry, chcel by som povedať pár slov na dve otázky: rehabilitácia cirkvi a rehabilitácia v cirkvi.

Rehabilitácia cirkvi.

Prvý deň vyšetrovania: „Teď si uděláme pořádek taky s celou evangelickou cirkví!“ To bola prvá vec, ktorú som sa dozvedel v prvý deň, ako aj ostatní, čo sme boli vo väzení. Áno, boli sme a mala byť celá naša cirkev, lebo o nás vôbec nešlo, mali sme byť zdiskreditovaní. Nielen cirkev evanjelická na Slovensku, ale nakoniec došlo k tomu, ža aj Svetový luteránsky zväz bol vyhlásený za luteránsky Vatikán. To sú faktá, ktoré treba brať do úvahy na začiatku. Boli sme a mali sme byť zdiskreditovaní ako cirkev, nie ako jednotliví farári. Tu nejde o Madarása, tu nejde o Juráša, tu ide o cirkev. To je základná skutočnosť.

Ale, drahí bratia a sestry, nejde o to, že sme boli zvonku zdiskreditovaní, ale o to, že sme sa zdiskreditovali sami. Morálne sme sa zdiskreditovali. Keby ste boli počuli to, čo sme my počuli, aká je mienka o našej cirkvi, tak by ste sa boli hanbili, ako sme sa hanbili my. O cirkvi ako o celku, o farároch, ako o všetkých. Pretože jedno je isté, naši bratia zohrali i v týchto otázkach strašnú úlohu. Je potrebné práve preto uvedomiť si jednu vec: ak sa na nás dívalo a mohlo sa dívať takto zhora a neraz celkom právom, celkom oprávnene, tak ak máme hovoriť o rehabilitácii cirkvi, tak, prosím vás, nežiadajte rehabilitáciu zvonku. To je jednoduchá vec. To sa dá na papier, to je právna otázka a – vybavené! My sa musíme starať o morálnu rehabilitáciu svoju vlastnú, všetkých bez rozdielu tak ako tu sme. Aby sa totiž nehovorilo, keď príde evanjelický farár na nejaký úrad, že prišiel s udávačkou (potlesk). Bratia a sestry, to bol výsmech našej cirkvi, keď sa vravelo, že keď príde katolícky činiteľ, tak sa ho tam boja. O nás, o našich bratoch sa čakalo: no čo nám teraz povie, o kom a akú zvesť a aký zlý cieľ? Ak sa máme rehabilitovať, tak prosím vás, začnime sa rehabilitovať doma. A začnime sa rehabilitovať tou základnou skutočnosťou, že budeme konečne už aj farármi. Aj farármi, ale v prvom rade farármi! To znamená, že každý ten náš cirkevný zbor, do ktorého sme postavení, konečne pochopí, že sme tam na to, aby sme robili práve tú farárčinu a nič iné. To je rozhodujúce.

O rehabilitácii v cirkvi.

Nám to bolo nie nepríjemné. že sme sa dostali tam, kam sme sa dostali. Ja vám poviem toľko: ďakujem Bohu, že som tam bol. A všetci, čo sme tam boli, ako sme tu prítomní, či br. Kasanický, či brat Velebný, či Antal a nakoniec i br. Juráš, s ktorým sme spolu strávili na jednej chodbe, na jednom pracovisku 15 mesiacov, my všetci sme ďakovali Bohu, že sme tam boli, lebo sme pochopili z toho všetkého, čo nám bolo povedané, že tu išlo o cirkev a

nie o nás. A že práve tam sme mali možnosť, drahí bratia a sestry, stretnúť sa s ľuďmi, o ktorých sme mali apriorné predsudky. Boli to kolegovia, bratia z ostatných cirkví, z ostatných denominácií. A predstavte si, aj pred tými sme boli neraz, cirkev naša ako celok, smiešni a malí.

A teraz sa vráťme nazad. Vrátime sa z miesta, kde sme 15 mesiacov robili opravdovú teológiu ekumenickú. Z miesta, kde sa celé teologické učenia rozličných cirkví rozobrali od A do Z. Z miesta, kde sme si mali možnosť ozrejmiť jednu skutočnosť, že o nás vedia viac, o Lutherovi a jeho učení vedia tí, ktorí boli proti nám, viac ako naši vlastní farári. Kde sme sa našli s našou cirkvou! Sú naše kázne kázaním Božieho slova a či len nábožnými frázami? Vrátili sme sa nazad a bratia sa báli človekovi podať ruku. Báli sa s nami stretnúť. Keď sme sa náhodou stretli, obzerali sa, či nás spolu niekto nevidí. Lenže, bratia a sestry, toto nebola záležitosť len teraz. To sa predsa začalo dávno. Začalo sa to v 50. roku. Báli sme sa tých, s ktorými nebolo hodno sa stretávať. A ja vás prosím, bratia, o jedno. Br. gen. biskupovi som povedal pred rokom, keď som bol na návšteve: Ja sa nebojím komunistov, ale bojím sa farárov. A to opakujem znovu. Áno, tam som vedel, akého mám partnera, ale tu neviem akých máme partnerov medzi sebou. Kto bude ešte ďalej chodiť a robiť to, čo robil. Kto bude vidieť v nás, a nielen v nás, ale i vo všetkých ostatných, ľudí, ktorých sa treba strániť len zato, že sme vždy hovorili pravdu.

Čo je to rehabilitácia v cirkvi? Buďme konečne bratmi. Ďakujem.“ (potlesk).

Br.Ľudovít Vajdička, Jabloňovo.

„Odpoviem br. Tóthovi: mladosť nemôžeme v teológii a teda v teologickom živote merať podľa rôčkov. Tú si môžeme zmerať, keď pôjdeme na horský štít. Ale v našom živote platia ešte slová Terézie Vansovej, ktorá povedala: dnes žije mnoho mladých ľudí, ktorí sú síce vekom mladí, ale svojím zmýšľaním starci. A že je mnoho starcov tu i tu vekom starých, ale zato sú duchom mladí. Snáď toto je lepší dôvod, aby sme mohli aj my starší prehovoriť.

Ešte prosím, aby ste neboli demagógovia vzhľadom na položenie nášho br. biskupa Kátlovského. Nezavinil to len jeden list. Ja vám poviem druhý prípad. Nedávno bol v Martine. Našiel si chvíľu, aby pribehol k nám do domu. Bol to snáď jeden z vedúcich, ktorí sa odvážil k nám, ale vtedy, keď bratia s tou nemeckou návštevou šli do kostola – aby ho nik nevidel. Poznamenal: ja sa vlastných bratov bojím. Myslím, že to viete (hlasy: áno).

Pokúsim sa odpovedať br. gen. dozorcovi, ktorý včera povedal, že sa nevzdali tých, ktorí prešli súžením a žalárom. Povedal by som: on sa nevzdal. Ja teda môžem jemu ďakovať. Bol som v Prahe na konferencii českobratských farárov (Evangelické dílo). Ráno som tam stretol br. gen. biskupa Chabadu pred Husovým domom. Mal sa potešiť, že sa zaujímam o teologický život. A on miesto toho mi naznačil: nie je žiadúce, aby si sem chodil, zle si robíš. Už ťa pomaly tu urobia profesorom. Poďakoval som sa pekne a pripomenul som, že jedna česká horolezkyňa nedávno padla v Tatrách a dolámala sa. Keď ju lekár dal dohromady, tak jej povedal: No už vidím, že ta viac nepôjdete. A ona mu odpovedala: Vždyť vy ani nevíte, jaké krásy tady máte! – Nuž ja som sa v Prahe neraz dozvedel na Husovej fakulte, aké krásy máme v našej luteránskej cirkvi. Tam som počul rozoberať boj Luthera od začiatku až do konca. Tam som počul našich profesorov exegétov starozákonných i novozákonných. No a z toho sa má každý právo tešiť a radovať, keď môže niečo získať. (Doplnok: V istých svojich písomných spomienkach br. Vajdička uvádza kritické poznámky o br. gen. biskupovi Chabadovi aj o jeho výstrahe, že mu styky s českobratskými farármi škodia: Bol som na SLOVÚC-i a nik mi to nepripomenul a nezazlieval, ani z vyšetrujúcich, hoci mali podrobné poznámky z konferencií. Pýtam sa, kde bolo viac porozumenia? – Moja poznámka: faktom je, že naša cirkeevná vrchnosť nás niekedy viac zastrašovala, ako štátne orgány. To je aj moja osobná skúsenosť.)

Ďakujem br. gen. dozorcovi, že sa nás zastal. Na zasadnutí Gen. rady udrel päsťou do stola, keď sa dopočul, že sa nám stala krivda. Ale, bratia, túto príležitosť musíme využiť, aby sme akosi všetci vstúpili do seba. Boli sme 16. júla súdení. Tam za dva dni vydržal pri tom súde, pri tom pojednávaní krajský cirkevný tajomník Bračok. Potom tam po dva dni vydržal aj zástupca SLOVÚC-u, myslím, p. Čelko. Nežiadalo by sa, aby tam bol prítomný aj niektorý z členov našej generálnej cirkvi? (potlesk) To bola naša chyba, náš strach alebo nezáujem. Stala sa druhá vec. Pán Ježiš hovorí u Matúša 25. kap.“ Nemocný som bol a navštívili ste ma, väzňom som bol a prišli ste tam.“ Boli sme. Navštívili ste nás? Mali ste za svoju povinnosť navštíviť, podať pomocnú ruku?.. Pán tam pripojil tie najhroznejšie slová: Neznám vás! Br. Struhárik napísal Gen. rade, aby zmizli policajti v luterákoch. Boli? Boli. A boli medzi nimi takí, o ktorých by si to človek ani nepomyslel. Napr. pochovávali sme br. Julka Barča. Boli tam prítomní komunisti i zástupovia našej cirkvi atď. Len zástupca cirkvi sa ozval na tú kázeň a povedal: to bola poburujúca, pohoršujúca a akosi nekonvenujúca politickej správe. Komunista povedal: ja som bol s kázňou úplne spokojný (potlesk).A teraz: boli sme všetci väznení. A tí, ktorí boli členmi Zväzu protifašistických bojovníkov, ktorí boli hotoví vystaviť celú rodinu, boli častokrát vyradení do biednych zborov, kde museli trpieť. Prosím pekne, čiou to bolo vinou, že sa prihliadalo: tento nám konvenuje a tento nám nekonvenuje. To je neprípustné. Tento sa nemôže dostať tam, kam by patril. Aby to viac v budúcnosti nebolo! (potlesk). A pri tom našom súdení, kto je reakčným a kto pokrokovým boli ľudia, ktorí svojimi posudkami usilovali sa nám škodiť. Zapamätajme si odkaz br. biskupa Čobrdu, ktorý na pojednávaní, keď ho Kolesárov posudok zaradil do skupiny reakčných farárov, dobre nedopočujúc, pýtal sa: - Ale čo to, prosím, pán sudca? - Takto a takto píše jeden, ktorý podáva kádrový posudok. – No prosím, ak ten pán patrí do skupiny pokrokových farárov, ja som rád, že patrím do skupiny reakčných (potlesk).

Aby sme mali k sebe vzájomnú dôveru, musíme sa asi mať komu zdôverovať. K tomu však potrebujeme svojich duchovných otcov, aby nás viedli či už po stránke duchovnej k modlitebnému životu, alebo aj po stránke teologickej, aj osobného života. Veď darmo je, teraz musíme zvolať: „Čím se odplatím Hospodinu za všecka dobrodiní jeho mně učiněná (Žalm 116, 12), keď myslíme na náš demokratizačný proces. To je viac ako Tolerančný patent. Ale hovorím vám, ide nám o to, aby sme mali duchovných spovedlných otcov a že sa budeme môcť zdôveriť.“

Čas pokročil, i miestnosť bolo treba už vyprázdniť. Br. Plavec ohlásil, že sa končí čas diskusie. Požiadal br. Dr. Michalku, aby podal uznesenie Redakčnej a návrhovej komisie. Brat Michalko povedal:

„Redakčná a návrhová komisia ma poverila, aby som prečítal uznesenie tejto komisie ako návrh pre našu konferenciu. Podľa programu, ktorý každý z vás má, úlohou tejto konferencie bolo:

1. Podať a vypracovať návrh na pretvorenie ÚSEK-u.
   Komisia navrhuje na dnešnej konferencii pretvoriť ÚSEK na Pastorálnu konferenciu evanjelických kňazov.“

Tu nastala dlhšia rozprava o slove „kňaz“ na podnet br. Dr. Gábriša.

Michalko: „My sme sa týmto pojmom zaoberali a boli aj poznámky, aby sme ho nepoužili. Ale jednako pri pohľade do budúcnosti, aby v dialogu s katolíkmi... sme sa zhodli používať tento názov.“

Hlasy z publika: katolícki kňazi obetujú, my neobetujeme. To je teologický nonsens.

Michalko: „Ja som na minulých teologických kurzoch zastával to isté stanovisko. Väčšina kňazov na troch turnusoch bývalého teologického kurzu v minulom roku vyslovovala nesúhlas s tým. Prosím ale, tu ste, tu je plénum. Konajte.“

Ruch a vrava. Predseda cengá. Treba dbať na jedno pomenovanie i farára, i kaplána. Keď povieš kňaz, tým sa rozumie stav (ďalej nerozumieť).

Br. Kmeť: „Trenčianske bratstvo podalo návrh, aby sa vedenie menovalo Pastorálne bratstvo evanjelických duchovných, a to preto, lebo tu bolo povedané: Buďme konečne bratmi!“

Z ruchu sa ozýva ďalší hlas br. Petríka: „Br. Gábriš má v zásade pravdu, ale v našej histórii sa užíval výraz „kňaz“ na každého vysväteného, ktorý má štyri stupne: Kaplán, farár, senior, biskup. To bolo v protive proti laickým bratom v cirkvi. Preto sa to trpelo (ruch trvá).“

Br. Michalko číta ďalej:

2. Návrhová a redakčná komisia bola poverená aj vypracovaním návrhu na voľbu Prípravného výboru budúcej Pastorálnej konferencie. My sme návrh týchto mien dostali ako spoločnú dohodu pozývateľov tejto konferencie, teda ÚSEK-u a Prípravného výboru. Ja vám ho prečítam. my sme si ho osvojili. Názor komisie bol ten, aby sa prípadne hlasovalo o každom osobitne, ak budete chcieť. Prečítam mená v abecednom poradí, čo navrhoval Prípravný výbor a ÚSEK: Bartho, Dr. Gábriš, Dr. Cibulka, Hronec, Kmeť, Kováč (Ondrej), Kubovčák, Midriak, Pališín, Šimek, Valášek.

   Prípravný výbor musí vstúpiť do styku s funkcionármi cirkvi a prerokovať s nimi otázku výkonnosti funkcií v minulom období. To je ešte jedna úloha okrem prípravy tej Pastorálnej konferencie. Samozrejme aj vypracovanie štatútu.“

Niektorí bratia z pléna žiadali hlasovať o každom navrhovanom členovi nového výboru (br. Kvas), inak je to výsmech demokracie (Hroboň). Br..Plavec prosí, aby sme pre krátkosť času nezdržovali osobitným hlasovaním, ale prijali odporúčanie Redakčnej a návrhovej komisie. Prítomní súhlasia.

Michalko:

3. Naša komisia mala za úlohu urobiť návrh na vytvorenie Rehabilitačnej komisie, ktorá má rehabilitovať kňazov, ktorí boli poškodení, alebo sa cítia poškodenými štátnymi súdmi a cirkevnými pracovníkmi. Tu padli niektoré mená: Dr. Rigan, Dr. Ormis, Dr. Úradníček, Dr. Ruttkay a za poškodených kňazov br. Madarás. Bol názor, aby z každého seniorátu bol menovaný jeden zástupca. My sme sa pokúšali nejako mená dať dohromady, ale sme sa toho vzdali a prosím vás, keby ste vy sami, alebo tu, alebo potom zo seniorátov podali návrhy.“

Prečítané uznesenia Redakčnej a návrhovej komisie boli prijaté. Prítomní súhlasili aj s prečítanou rezolúciou tejto konferencie a s dodatkom o letných domovoch-letoviskách mládeže, o práci SEM, DEM, NEM a SEJ. – Nech súhlas pre farára platí pre celé územie štátu.- Nech kňazi majú plnú účasť na všetkých sociálnych vymoženostiach spoločnosti. Br. Albíni veľmi správne poznamenal, že v rezolúcii sa síce nehovorí o pokání, ale tu sa nerobilo. Preto treba formulovať snahu o pokánie.

Nakoľko už došla zpráva o dokonávaní br. biskupa Kátlovského, br. Pališín pripomína, že sa treba postarať o jeho deti (matka im už bola nebohá).

Ďalej značím už len podľa zápisnice z konferencie:

Br. Vízner (člen komisie) sa pýta, komu poslať rezolúciu z našej konferencie. – To má zariadiť novozvolený Prípravný výbor Pastorálnej konferencie.

Br. Hronec prečítal ešte pozdravný list od českobratského duchovenstva. Poďakuje nový výbor.

Br. Plavec poďakoval prítomným za účasť a konferenciu vyhlásil za skončenú.

Br. Hronec poďakoval prítomným za účasť, trpezlivosť, ako aj cirkevnému zboru, ktorý prijal túto konferenciu na svoju pôdu, postaral sa o všetko, čo súviselo s jej organizáciou, ubytovaním a stravovaním. Br. Albínimu osobitne za dokonalú organizáciu aj všetkým pripravovateľom konferencie. Prehlásil: Verím, že táto konferencia i pri svojich nedostatkoch vykonala kus dobrého diela, hoci ho aj nedokončila. Preto prosí, aby bratia

považovali toto rokovanie len za prerušené na obmedzený čas, nakoľko miestnosť už musíme vyprázdniť.

Br. Pališín tiež poďakoval prítomným za účasť. Prosil, aby prepáčili, že sa dal strhnúť rozhorčeniu a vyjadroval sa hrubšie, zvýšeným hlasom. „Vždy si poviem, že si dám pozor, že sa budem ovládať, ale teraz ma to unieslo. Prepáčte, nehnevajte sa a rozchádzajme sa s tými najlepšími dojmami. Bolo si treba všeličo povedať otvorene, úprimne. Nechcel som sa nikoho dotknúť. Myslime jeden o druhom pekne."

Br. Plavec vyzval prítomných k modlitbe a potom sme zaspievali 2. verš hymny Hrad prepevný...

Br. Lajtoš ohlásil, že by sa postihnutí kňazi mimo služby mali stretnúť hneď po tejto konferencii tu na mieste s vedením našej ev, cirkvi. Bratia biskupi i br. Žiak a dištriktuálny dozorca s tým súhlasili a hneď sa stretli s postihnutými tu v budove.

Text pripravených pozdravných telegramov:

Evanjelickí a. v. kňazi zhromaždení na Všeobecnej konferencii v Turčianskych Tepliciach 2. a 3. mája 1968, kde sa zodpovedne zaoberali otázkami cirkvi a jej pomeru k spoločnosti v súvislosti s demokratizačným procesom, Vás i Vašich spolupracovníkov srdečne pozdravujú a prajú Vám dobrého zdravia a sily k zodpovednej práci. Vyslovujú svoju podporu všetkým ušľachtilým snahám pri budovaní našej socialistickej spoločnosti. Predsedníctvo konferencie.

Dostanú ich: Alexander Dubček, Vasiľ Biľak, Oldřich Černík, Ludvík Svoboda, Dr. Gustáv Husák, Doc. Št. Brenčič, predsedníctvo Slovenskej národnej rady, predsedníctvo Slovenského národného frontu.

Biskup Fedor Ruppeldt, biskup Dr. Št. Osuský, ev. farár Juraj Struhárik, Ilava:

Kňazi našej cirkvi zídení na Všeobecnej konferencii v Turčianskych Tepliciacvh 2. a 3. mája spomínali s láskou a úctou na Vás a na Vaše dielo a posielajú Vám svoje srdečné pozdravy. Predsednítvo konferencie.

Katolícke dielo koncilnej obnovy, Bratislava, Kapitulská ul.:

Ďakujeme za pozdrav zaslaný Všeobecnej konferencii evanjelických kňazov v Turčianskych Tepliciach. Uisťujeme Vás, že nám leží na srdci otázka zbližovania a spolupráce medzi všetkými cirkvami. Predsedníctvo konferencie.

Telegramy boli podané 4. 5. 1968.

Magnetofónové záznamy o priebehu celej konferencie sú nahrané a nachádzajú sa vo vlastníctve br. Štefana Dlháňa v Pribyline, br. Jána Kalandu v Kalinove a br. Jána Urbana v Mýte a v ČTK.

Zapisovatelia vyzvali prednášateľov a diskutujúcich, aby svoje príspevky poslali na ich adresu písomne.

Rezolúcia:

Slovenskí ev. a. v. kňazi zhromaždení na Všeobecnej kňazskej konferencii v Turč. Tepliciach dňa 2. a 3. mája 1968 s plnou vážnosťou a zodpovednosťou pred Pánom cirkvi, pred tvárou cirkevných zborov a celej našej verejnosti zaoberali sa otázkami cirkvi, jej doterajšej práce a snaženia, a to v súvise s demokratizačným procesom obnovy života v našej vlasti a uzávery svojho rokovania formulovali v tejto rezolúcii:

Naša Slovenská ev. a. v. cirkev už z podstaty svojho učenia, založeného na evanjeliu Ježiša Krista, ako aj zo skúseností overených jej dejinami, je preniknutá duchom slobody a bratského spoločenstva pri riadení a spravovaní svojich záležitostí v cirkevných zboroch a na vyšších stupňoch správy (pri ktorom sa podieľajú duchovní a svetskí pracovníci v paritnom zastúpení). Preto ako neorganické, cudzorodé a duchu našej cirkvi sa protiviace pociťovali sa v období narušovanej zákonnosti zavádzané nedemokratické, administratívne a hierarchizujúce tendencie. A tak súčasný pohyb demokratizácie všetkých úsekov občianskeho života je našej cirkvi blízky, povzbudivý a oslobodzujúci. Podobne

naša cirkev z týchto vyššie spomenutých základov mala vždy dobrý vzťah k svojmu ľudu, národu a štátu a svojou prácou vždy sa pričiňovala o rozvoj a uplatnenie najušľachtilejšieho spoločenského úsilia na poli národnom, v oblasti kultúrnej, sociálnej a morálnej. Dôkazom toho je aj spontánna účasť a podiel našich duchovných pracovníkov i veriacich v Slovenskom národnom povstaní a jeho príprave, ako aj pri budovaní socializmu. Z tých istých základov pramení aj jej práca a úsilie o zachovanie mieru vo svete a o dorozumenie medzi národmi.

Sme úprimne presvedčení, že aj napriek ideologickým rozdielom pri zachovaní tolerancie a vzájomného rešpektu a uznania v pomeroch budovania socialistickej humánnej a vyspelej spoločnosti budeme vedieť tomuto budovaniu našich národov prispieť svojou prácou, najmä vychovávaním charakterných ľudí a pestovaním lásky a vzájomného porozumenia.

Vyjadrujeme svoj súhlas s Akčným programom KSČ, ktorý znamená vytýčené cesty k hospodársky a kultúrne vyspelej socialistickej spoločnosti pri zachovaní slobody, pravdy a všeľudských práv. Pri realizovaní tohto programu chceme pomôcť my duchovní spolu s našimi veriacimi ako rovní s rovnými, ako plnoprávni občania a budovatelia socialistickej spoločnosti. Plne podporujeme utuženie bratských vzťahov Čechov a Slovákov v rámci federatívneho usporiadania republiky.

Po odstránení dôsledkov deformácií v lone cirkvi, kde sme my duchovní i naši veriaci boli zasiahnutí represáliami niemenej ako ostatné zložky našej spoločnosti a priniesli sme svoju obeť, s úctou spomíname aj mnohých učiteľov a všetkých ostatných, ktorí mali k cirkvi vrelý vzťah a ktorí boli preto postihnutí. V súčasnom obrodnom procese pozdravujeme snahu o znovuoživenie gréckokatolíckej cirkvi a podporujeme úsilie všetkých protestantských cirkví a rímskokatolíckej cirkvi, ktoré sa domáhajú svojich zákonných práv (Svätý Vojtech), ako aj znovuzriadenie slovenských národných inštitúcií (Matica slovenská).

My, zhromaždení kňazi, si v pokání uvedomujeme svoje viny a nedostatky pri hodnotení našej práce a života v minulom období. V povedomí zodpovednosti pred Bohom a pred ľuďmi chceme s Božou pomocou obnoviť ducha bratskej jednoty a dôvery. Tohto ducha budeme pestovať pomocou Pastorálnej konferencie ev. a. v. kňazov, ktorá obnovuje svoju činnosť po pretvorení ÚSEK-u.

Chceme viesť náš veriaci ľud popri láske k Pánu Ježišovi, vernosti Jeho cirkvi, aj k statočnému a mravnému životu a k plneniu ľudských a občianskych povinností v rodine, národe a na pracovisku, v spoločnosti i v štáte. Túto svoju úlohu, a tým príspevok našej spoločnosti, budeme môcť plne uskutočniť len za predpokladu, že cirkvi a jej pracovníkom bude daná v rámci ústavných zákonov a v zmysle deklarácie ľudských práv sloboda a možnosť jej vlastnej práce bez rušivého zasahovania štátnych orgánov, organizačného, ideového, ekonomického a iného. Žiadame zo strany štátnych a verejných činiteľov zvážený a citlivý prístup pri riešení otázok týkajúcich sa viery a duchovného života s vylúčením rušivých zásahov do autonómnych a utrpeniami mnohých generácií vydobytých práv a slobôd cirkvi, ako aj do citového a osobného života jednotlivcov a rešpektovanie práva na osobné presvedčenie, na slobodu svedomia a vyznania.

Aby vzájomné vzťahy cirklvi a štátu ako aj veriacich kresťanov a ľudí iného presvedčenia mohli byť k obojstrannej spokojnosti a úžitku upravené, ako kresťania a súčasne občania našej vlasti navrhujeme:

Podľa možnosti čím skôr realizovať zásadné požiadavky z Vyhlásenia Generálnej rady Slovenskej ev. cirkvi a. v. v ČSSR, ÚSEK-u a profesorského zboru Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulty.

1. *Podľa možnosti čím prv demokratickým spôsobom dohodnúť a upraviť pomer medzi cirkvou a štátom.*

2. *Zrušiť ustanovizeň cirkevných tajomníkov na všetkých stupňoch štátnej správy a preveriť ich činnosť.*
3. *Rehabilitovať nezákonne odsúdených a aj inak postihnutých farárov, pracovníkov cirkvi, učiteľov a údov cirkevných zborov. Prepustiť Jozefa Juráša z väzenia.*
4. *Dať cirkvi slobodu pre vykonávanie duchovno-náboženskej a bohoslužobnej činnosti v chráme i mimo chrámu, pri dospelých i mládeži, ako to zaručuje štátna Ústava a určuje cirkevná Ústava.*
5. *Umožniť cirkvi v rovnoprávnom a ušľachtilom súťažení vykonávať kultúrnu i vedeckú činnosť, mať vydavateľstvá a časopisy, sociálne a charitatívne ústavy, ako napr. diakóniu, mať slobodnú organizáciu kňazov, ktorá by chránila ich záujmy.*
6. *Umožniť cirkvi na základe spolkového práva organizovať Zväz ev. mládeže a Slovenskú evanjelickú jednotu.*
7. *Poskytnúť pracovníkom cirkvi tie isté práva a možnosti uplatnenia sa vo verejnom a občianskom živote ako ostatným občanom.*
8. *Zaručiť cirkvi a jej pracovníkom také isté právo ako iným občanom vyjadrovať sa slobodne ku všetkým vážnym problémom verejného života a tým zabezpečiť občiansku kritiku a rovnaváhu. K tomu umožniť i používanie verejných komunikačnýchh zariadení.*
9. *Zabezpečiť cirkvi a jej pracovníkom tie isté práva ako ostatným občanom pri nadväzovaní kontaktov so zahraničnými cirkevnými organizáciami a pracovníkmi v rámci cirkevnej a všeľudskej spolupráce.*

   Turčianske Teplice 3. mája 1968.

   Účastníci Všeobecnej kňazskej konferencie kňazov Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR

Br. Vajdička vo svojom prejave spomenul negatívny postoj br. gen. biskupa Chabadu k styku s českobratskými farármi, resp. s českobratskou cirkvou. My starší, ktorí sme za I. republiky, ba ešte aj po II. svetovej vojne mali čulé a požehnané styky, spoločné konferencie s českobratskými farármi a pestovali i osobné priateľstvá a tak prispievali k dobrému pomeru oboch našich národov, veľmi ťažko sme niesli prerušenie týchto stykov a akési odcudzenie zo strany jednej i druhej cirkvi. Vieme, že štátna správa nepriala zblíženiu a spolupráci cirkví, naopak, bola proti tomu a všelijako to zamedzovala. No vedenie našej cirkvi túto politiku štátnej správy horlivo plnilo. Či div, že českobratskí farári pozdravili našu konferenciu takýmto listom:

Milí bratři v Pánu Ježíši Kristu,

s radostí a vděčností k Bohu jsme přivítali příchod této doby, která i pro nás otevírá nové možnosti práce pro království Boží. S radostí také pozdravujeme Vás, kteří sa scházíte v Turčanských Teplicích abyste jednali o demokratizaci naší společnosti. Zdravíme Vás ve jménu našeho Boha a Pána Ježíše Krista a přejeme Vám do Vašeho jednání mnoho moudrosti, síly a statečnosti.

Při této příležitosti chceme se s Vámi rozdělit i o jednu bolest, která trvale působí v našich srdcích. Máme velice živé styky s kazately, členy i zástupci nejrůznějších církví na světě. Jezdí k nám, v našich sborech kážou faráři z Německa, Holandska, Finska, Anglie, Francie a řady jiných zemí. Poslouchali jsme také bratra z Indie. Ale neposlouchali jsme nikoho – aspoň v posledních dobách – z naší sesterské cirkve ze Slovenska. Naše vzájemné vztahy naprosto ustrnuly a tak naše nejbližší cirkev je od nás vlastně nejvzdálenější. Nevíme, zda někdo z našich kazatelů byl na Vašich kazatelnách a máme dojem, že ani od Vás mnoho cest k nám nebylo. Velice nás to trápí. Snažili jsme se a pokoušeli navázat s Vámi styky, ale bylo to přejíto mlčením. Chceme se proto dnes znovu pokusit o navázání vzájemných styků. Navrhujeme, aby byla obnovena konference evangelických duchovních,

která pracovala v minulých dobách a velice se zasloužila o vzájemné zbližování. Toužíme po tom, aby ste jezdili mezi nás, na naše farářské kursy a stejně tak toužíme po tom, abyste nás zvali na Vaše. Věříme tomu, že tentokrát nebude již nikdo bránit těmto našim vzájemným vztahům jako tomu bylo v minulosti a že budeme moci znovu pěstovat vzájemné přátelství, které v minulých dobách pomáhalo také vzájemnému dobrému vztahu našich bratrských národů.

Věříme, že tento dopis bude také předmětem Vašeho jednání a těšíme sa na Vaši odpověď.

Bratrsky Vás zdraví
duchovní evangelické církve českobratrské v západočeském seniorátu.
Rokycany dne 16. dubna 1968.

Podľa poznámok predsedajúceho br. Plavca do diskusie sa prihlásili, ale už nestihli prehovoriť bratia: Badinka, Benčík, Blaho, Dlháň, Dudáš, Havlík, Hreško, Chorvát, Kasanický, Katina, Konček, Koš, Kolárovský, Kubovčák, Kvas, Eugen Lukáč, Mohr, Novomeský, Straško, Šimek, Škodáček, Šovc, Rožko, Urbánek, Varga, Veselý, Veselá. Niektorí z nich odovzdali svoje pripravené prejavy ako nasledujú:

Ján Badinka z presídleneckého zboru v Želiezovciach – presídlenec:

„Slovenskí evanjelici, žijúci za hranicami vlasti, dohodou, podpísanou Dr. Vladimírom Clementisom, ministrom zahraničných vecí, pričinením Osídľovacieho úradu pod vedením splnomocnenca Dr. Daniela Okáliho, na volanie Evanjelickej cirkvi na Slovensku biskupom Dr. S. Št. Osuským opustili sme v predošlej domovine naše veľké kostoly, fary, školy, cintoríny, zborové domy, zvonice a zvony a v rokoch 1945-1947 vrátili sme sa z Maďarska, Juhoslávie, Rumunska, Bulharska a Ukrajiny počtom 100 000 veriacich s 12 duchovnými a seniorom a v r. 1948 utvorili sme si zbory a seniorát na južnom Slovensku.

Žiadame, aby v jubilejnom 20. roku:

a. bola nám vrátená suma, čo „cirkev navráteným bratom“ zozbierala, aby mohli byť postavené kostoly v presídleneckých zboroch Neded, Vlčany, Zemné, Zemianska Olča, Kolárovo, Kameničná, Pribeta, Tekovské Lužany, Kalná n/Hr., Hontianska Vrbica, Pohronský Ruskov a Želiezovce,
b. čitatelia Evanjelického hlásnika chceme mať v Evanjelickom posle rubriku, venujúcu sa záujmom presídlencov,
c. sme vychovaní v duchu Tranoscia a neprajeme si, aby toto vzácne dielo bolo nahradené iným spevníkom,
d. v cudzej krajine sme sa udržali po 200 rokoch ako Slováci a evanjelici, lebo nás naši „páni otcovia“ udržiavali spolu. Prosíme, aby kňazi, ktorí sa s nami presťahovali, nás navštevovali a v našich záležitostiach nás zastupovali,

Presídlenci jubilujú, vďaka za to Pánu Bohu!“

Br. Štefan Havlík – mimo služby v Banskej Bystrici:

„Temer dvadsať rokov nemal som možnosť zúčastniť sa na kňazskej konferencii. Posledná, myslím, bola v Lučenci, z príležitosti ktorej som kázal v tamojšom chráme.

Ďakujem tým, ktorí nám, kňazom mimo služby, ľuďom doteraz proskribovaným, účasť na tejto konferencii umožnili, ktorí sa zasadili za naše pozvanie. Vieme veľmi dobre, že to neboli úradné miesta našej cirkvi, ani doterajší Spolok evanjelických kňazov ÚSEK, ktorí by boli našu účasť žiadali – skôr naopak. Úradným miestam našej cirkvi boli sme prinajmenšom ľahostajní, no nebudem ďaleko od pravdy, že nás z konta evanjelickej cirkvi odpísali.

Dnes chcem hovoriť len o tom, ako sa jednalo s rodinami postihnutých farárov.

Po mojom zaistení r. 1952, keď manželka ostala s dvoma malými deťmi bez akýchkoľvek hmotných prostriedkov, keď najviac potrebovala pomoc, radu, ale aj určitú morálnu podporu vo svojom zúfalstve, navštívila tu prítomného br. gen. biskupa dr. Chabadu, a to nielen ako biskupa, ale aj ako svojho bývalého farára, nakoľko je rodom zo Slovenskej Ľupče. Po niekoľkohodinovom čakaní ju síce prijal, ale choval sa k nej ako k poslednej z posledných. O nejakej poteche, morálnej podpore, o nejakom prísľube, aspoň prímluvnej modlitbe, nepadlo, žiaľ, ani slovo Z piedestálu svojej hodnosti nedohľadel na biedu a nešťastie. Nik nečakal žiadnu okamžitú pomoc, ale aspoň slovo posily bolo by dobre padlo. A vtedy... zo ženy, možno povedať príkladnej evanjelickej farárky, ktorá vďačne poslúžila aj zvesťou Božieho slova, nadšenej pracovníčky medzi evanjelickou mládežou, medzi evanjelickými farárkami stala sa žena plná averzie proti takejto cirkevnej vrchnosti. Držala ju len čistá viera v Boha, Boha pomocníka v každom kríži, v každom súžení, držala ju láska k deťom i manželovi, ktorý vtedy zakúšal najväčšie poníženia.

Vďaka Bohu, našli sa aj veľkí ľudia medzi evanjelickými kňazmi, ktorí v časoch najtrpkejších vedeli podoprieť, potešiť, pomôcť, ktorí sa nedištancovali z obavy pred neľúbosťou sveta. Boli takí, ktorí sú hrdinami pomoci trpiacim. Medzi nimi hádam najčestnejšie miesto zaujíma brat zo Súľova Ondrej Pecka, ten najskromnejší zo skromných, ten jánovský tichý svedok Boží, veľký vo viere, veľký v pomoci. Premnohým z nás pomohol ako sa dalo a kde sa dalo – neraz sme ani nevedeli odkiaľ prišla pomoc – aj keď cez ľudské ruky, bola to pomoc od Hospodina. Boli aj ďaľší, čo pomáhali, len cirkevná vrchnosť bola chladná.

Keď som raz ako väzeň potreboval svedectvo o účinkovaní, v ktorom bolo treba reálne, bez príkras a nadsadzovania posúdiť moju kňazskú činnosť, Biskupský úrad v Košiciach poslal súdu niekoľkoriadkové nemastné-neslané svedectvo, v ktorom bolo napísané len to, kde som sa narodil, kde som účinkoval – a nič viac. Môžem predložiť k nahliadnutiu.

Manželku mi zatiaľ doslova vyhodili zo školskej služby, i keď bola jednou z najlepších učiteliek. Keď šla za vecou na Krajský národný výbor – odbor školstva do Košíc, boli ju ochotní vziať späť, ale za akú cenu? Už mala napísaný aj riaditeľský dekrét na miesto do Barce pri Košiciach, už jej ho vedúci aj podával – ale treba vystúpiť z cirkvi, s manželom sa rozviesť, prijímať návštevy vedúceho odboru... a vtedy mu ona dekrét vytrhla, roztrhala, hodila mu ho pod nohy, napľula do tváre a vylepila zaucho. Samozrejme, osud bol spečatený. Avšak Boh neopustil.

Verejne zase vyzdvihujem bratskú lásku českobratských ev. farárov, ktorí mojej rodine pomáhali ako len mohli. Koľkokrát moja manželka spolu s deťmi našla naozaj krásne prijatie v rodine brata seniora Dr. Pallara v Hradci Králové, v rodine farára v Jičíne Dr. Novotného, keď im bolo umožnené, aby ma navštívili. Br. senior Dr. Pallar vedel manželke sprostredkovať návštevu u krajského prokurátora, že tento ju prijal s najväčšou pozornosťou, kvôli nej prerušil súdne pojednávanie, poradil opravdu čo len mohol a tento krajský prokurátor skutočne aj pomohol, keď šlo o to, aby pravda dostala voľný priechod.

Po vrátení z väzby som sa hlásil Gen. biskupskému úradu, žiadajúc ďalšie dispozície pre svoju prácu v cirkvi. Desať týždňov som musel čakať na odpoveď. Takú dlhú dobu som nečinne vyčkávať nemohol a prijal som zamestnanie v podniku. Odpoveď, ktorú som dostal z GBÚ bola všetkým iným, len nie prísľubom. (Mám ju poruke, môžem dať k nahliadnutiu.) Mňa cirkev nepozbavila úradu, teda čo prosiť za reaktivizáciu. A vtedy to zase bola Českobratská cirkev ev., ktorá mi cez br. Dr. Pallara oznámila, že ak by som mal ťažkosti s umiestnením v duchovnej správe na Slovensku, v ev. cirkvi českobratskej mám dvere otvorené.

Bratia a sestry, i keď som mimo služby. hlásim sa k Vám, ku všetkým tým, ktorí ani v dňoch najťažších nesklamali. Myslím, že tlmočím mienku aj ostatných, keď poviem, že ak sme zatiaľ mimo služby, chceme byť údmi kňazskej konferencie. A za svoju osobu prehlasujem, či už budem v pastorálnej činnosti alebo nie, vec cirkvi je aj mojou vecou a

chcem pomôcť všade, kde bude potrebné, či zvesťou slova, či prácou na vnútromisijnom poli, či v sociálnej práci alebo inde.

Br. Andrej Kvas z Nových Sadov kritizuje ÚSEK, že nedal príležitosť svojim členom, ktorí v nemalej miere niesli ťarchu deformovaných pomerov, prihlásiť sa k obrodnému procesu, poukázať na deformácie v cirkevno-náboženskej oblasti a angažovať sa. Vedenie ÚSEK-u zaujalo nepružné, opatrnícke, vyčkávacie stanovisko a za tri mesiace nedokázalo zvolať na žiadnej úrovni svojich členov. Dôsledkom toho došlo pri pôstnych kňazských spovediach k neorganizovaným živelným diskusiám, na ktorých sa ozvali hlasy od najkonzervatívnejších až po najrevolučnejšie. ÚSEK takto zapríčinil súčasný stav: kňazstvo je názorovo roztrieštené, je medzi nimi mnoho sklamaných, ale aj mnoho radikalistov. ÚSEK nedal podnet k diskusii o „Akčnom programe KSČ“ z 1.-5. 4. 1968, v ktorom sú state o veriacich, cirkvi, cirkevných spolkoch, rovnoprávnosti občanov atď.

ÚSEK, založený v rokoch 50. potrebuje hlbokú historickú analýzu. Nesie zodpovednosť za umelé rozdelenie kňazstva na vlasteneckých, pokrokových a na zaostalých, reakčných, ďalej za umŕtvenie a zglajchšaltovanie teologicko-vzdelávacej práce, najmä v seniorátoch, za umŕtvenie ekumenických stykov s inými cirkvami na úrovni kňazstva a cirkevných zborov; v nemalej miere priamo za krízové vzťahy medzi mnohými kňazmi. Treba pravdivo povedať, že ÚSEK sa stal, hlavne za predsedníctva br. I. Kolesára, orgánom úplne stojacim vo vleku necirkevných činiteľov.

ÚSEK s doterajšími stanovami, s doterajším zameraním nemá už ďalej opodstatnenie a musí byť ustanovená nová obrodená kňazská organizácia, ktorej vedenie by bolo volené tajným hlasovaním členov.

O Vyhlásení hovorí, že bolo formulované narýchlo a nebola daná možnosť seniorátom a cirkevným zborom ešte pred jeho vydaním zaujať stanovisko. Vo vyhlásení chýba stanovisko diskriminovaných a väznených kňazov, ktoré by iste závažne ovplyvnilo v ňom navrhované požiadavky. Pôvodné vyhlásenie takto premeškalo príležitosť k formulovaniu dokumentu, ktorý by vyjadroval stanovisko celej cirkvi.

Širšie hovorí o nutnej rehabilitácii kňazov, z ktorých bolo, podľa jeho záznamov, 28 súdených alebo žalárovaných a 20 bol odobratý štátny súhlas za umelo vykonštruované priestupky. Sami sa brániť nemohli a cirkevné orgány ich zväčša nedokázali obrániť. Diskriminovaní kňazi by mali byť reaktivovaní, patrične morálne i hmotne odškodnení. „Podľa môjho názoru boli to kňazi osobne, teologicky i kňazsky na výške a mali by zaujať hodnosti v ÚSEk-u, cirkevných úradoch, v redakciách časopisov a mali by byť nositeľmi nového obrodného ducha v našej cirkvi. Majú skúsenosti z občianskeho života, prešli ohňom skúšok, majú iste i zdravší názor na život a na prácu v cirkvi a budú mať všeobecnú dôveru. Budú sa vedieť solidarizovať s tými, ktorí prípadne budú nevinne trpieť pre vykonávanie svojich kňazských povinností. Súčasne by bolo želateľné, aby zverejnili svoje zážitky, povedali nefalšovanú pravdu o procesoch, bez šetrenia osôb, a to slovom i písmom.“

O cirkevných časopisoch: „Deformácie verejného i cirkevného života sa odzrkadľujú v Cirkevných listoch, Evanjelickom posle a v Tranovského kalendári hlavne z obdobia 1953-1955. Najhanebnejším výrazom deformácie je článok uverejnený v CL pod nadpisom *Mierový front našej cirkvi a dp. biskup Čobrda* pod značkou „váš kaplán“ so súhlasom hlavného redaktora! Z časopisov vymizla polemika, apológia, komentovanie proticirkevných výrokov, samostatný názor na cirkevno-politické udalosti, boj o prispievateľov, hájenie záujmov cirkvi, zborov i cirkevných činiteľov. Naproti tomu bujneli v nich tzv. budovateľské a mierové články, písané ovšem z hľadiska ostrého triedneho boja a nesamostatného, nebiblického postoja k zahranično-politickým udalostiam. Aj časopisy potrebujú historickú analýzu. Možno oponovať, že štátna cenzúra

zasahovala ostrým perom. No koľkokrát prvým cenzorom boli cirkevní činitelia! A kedy sa cirkevní činitelia ohradili verejne proti nešetrnej cenzúre? Zodpovednosť za deformáciu našich časopisov padá na redaktorov a na členov redakčných rád. O nepružnosti, mŕtvote, redigovaní na nízkej úrovni hovorí aj súčasnosť, keď doteraz za tri mesiace od začiatku obrodného procesu mimo Vyhlásenia bol uverejnený iba jeden článok v Posle, napísaný v duchu nových čias. Tento stav vyžaduje kategorickú a neodkladnú reorganizáciu redakčných rád. Evanjelická verejnosť má právo na čerstvé informácie a na časopisy na úrovni redigované.

Zrušenie Nitrianskeho seniorátu: ako je všeobecne známe 1. májom 1964 bola ukončená práca niekdajšieho Nitrianskeho seniorátu zadelením jeho zborov do štyroch susedných seniorátov. Za hlavný dôvod sa udávala plánovaná reorganizácia aj ostatných seniorátov. Pravý dôvod však ostal utajený, pravdivo neobjasnený.... po vytvorení nových okresov a krajov... Bolo by žiadúce, aby Gen. presbyterstvo odstránilo historickú krivdu. Ak boli v senioráte osobné problémy a spory, bolo ich možné vyriešiť aj bez narušenia živého cirkevného organizmu.“

Br. Emanuel Varga z Beckova:

„Dosiaľ sme s pozornosťou a chvíľami so zovretým srdcom počúvali príhovory našich oltárnych bratov o deformácii v cirkvi. Bolo by pohodlné mlčať a prikloniť sa synoptickému nazeraniu. Alebo vybúriť sa vo vulgárnom hučaní a potlesku, ukrývať svoje osobné sympatie a antipatie. Pripadlo mi to ako volanie Židov v ústrety Pánovi pred Jeruzalemom a pred Pilátom. Nechcem si pripadať ako bezmocný divák na inkvizičnom zhromaždení stredoveku pri počúvaní toho strašného – anatema sit. Nebol som ani ako študent, ani ako farár za jednostranné hľadisko. Preto aj na tejto konferencii rád by som priložil na vážku spravodlivosti vedľa negatívnych konštatovaní o činnosti vedenia našej cirkvi niekoľko pozitívnych faktov.

V rokoch 1951-1960 bol som farárom v Šarišsko-zemplínskom senioráte. Bolo to v časoch pre cirkevnú prácu veľmi ťažkých. Ani tu sme nežalostili so založenými rukami. Vyznávali sme nezlomnú vôľu i vieru v budovaní nášho Siona. Snáď iba v potolerančnom období postavilo sa v šarišskom senioráte toľko nových kostolov ako vtedy. Bez stavebného povolenia a náhle postavili sme nový kostol vo Vyšnom Žipove. A vtedy celé generálne predsedníctvo, gen. biskup Chabada, gen. dozorca Žiak, gen. tajomník Bartho, dôst. biskup Krčméry, biskupský tajomník Pališín – prišli a nebáli sa svojou prítomnosťou posvätiť dielo postavené načierno. Nastavili svoje chrbáty za farára a presbyterium. A tam prítomné trojtisícové zhromaždenie veriacich topľanskej doliny vypočulo si ozaj dôstojné prejavy svojich cirkevných hodnostárov, ktoré zapálili, naliali dôvery v lepšie časy. A v období kolektivizácie to bolo vzácne vyznanie a balzam na rozdrásané srdcia a mysle. Nebolo tomu ináč ani v Čakovciach, Zlatnom, Nemcovciach, Pavlovciach alebo v Merníku. Všade náš ľud počul arcipastierske svedectvo biskupov, síce lojálnych k socialistickej spoločnosti, ale nie nejakých emisárov ateistickej ideológie.

Veľa pozitívneho by ste mali povedať aj vy, bratia, ktorí ste ich volali na svoje zborové slávnosti, posviacky obnovených chrámov, inštalácie a iné príležitosti. Mali sme možnosť počuť ich na seniorálnych konventoch, na konferenciách ÚSEK-u, na teologických kurzoch. Bola to z ich strany vždy len práca na deformácii cirkvi? Hanbil by som sa sám pred sebou, keby som vydal zlé svedectvo. A čo osobné intervencie a zastatie sa farára pre čisto cirkevnozborovú činnosť v Merníku, Žipovciach či v Beckove proti snahám krajského cirkevného tajomníka odňať štátny súhlas. Ale keď MNV v Beckove nám chcelo nezákonne za asistencie ONV a KNV vyvlastniť cirkevnú budovu v hodnote 30 000 korún, solidárne spolu s nami bili sa, aby sme sa na konci mohli tešiť z víťazstva práva a pravdy. A čo nezištná činnosť získavania liekov zo zahraničia pre nás a pre našich

cirkevníkov. Keď nám ochorela dcérka a po zápale mozgových blán br. gen. dozorca ako podpredseda Národného zhromaždenia vymohol vyšetrenie na Henerovej klinike v Prahe a na logopedickom ústave Dr. Sováka, GBÚ vzácny liek zo zahraničia.

Či to bola nemravná, nehumánna činnosť tých, čo dnes dávame na lavicu obžalovaných? A či len preto, že je to v móde, zabudneme na to dobré a budeme sa piplať v špine, v hriechu a možno už v tisíc ráz oľutovaných chybných krokoch, ktoré urobili v dovtedy neznámej problematike? Kto sa cíti oprávnený a bez viny nech prvý hodí po nich kameňom. Ale ja si myslím, že bez 77 násobného odpúšťania a milosti nebude úplný profil evanjelických kňazov demokratizačného obdobia. Nepočuli sme ešte ani raz na tejto konferencii: dáme vám príležitosť, dokážte sa, prejavte sa, čo vykonáte pre cirkev, pre zahojenie hlbokých rán v duši postihnutých bratov, ich rodiny, keď sa vtedy dalo urobiť tak málo. Vyhlásenie Gen. rady bolo prvou fázou, druhou konferencia v Turčianskych Tepliciach, tretia fáza nastane teraz. Nedopusťme, aby pre zatvrdilosť sŕdc a mlčanie nás odbehol vlak milosti a aby pri jednaní o šírke priestoru pre náš obrodný cirkevnozborový život, pre extrémne požiadavky a postoj, neprichlopli dvere pred naším nosom.

Som za progres, ale verím, že aj terajšie vedenie môže v ňom ešte veľa dobrého vykonať. Rovnako ako nie je isté, čo by v súčasnej dobe pri jednaní so štátnou správou vykonalo nové vedenie. Nelámme nad nikým palicu. Nikoho ani z jednej ani z druhej strany neanatemizujme. Som za harmóniu. Som za milosrdenstvo, odpúšťanie, milosť a lásku. A to hádam nie sú hodnoty, ktoré by nám evanjelickým kňazom mali byť i v demokratizačnom období cudzie.“

Na záver: Hádam bolo zbytočné odznelé prejavy uvádzať viac-menej v doslovnom znení. Z každého stačilo vybrať len jadro, prípadne nekonvenujúce vynechať. Ale kvôli objektivite dávam zaznieť všetkým hlasom pro et contra. Aj tým menej cenným a obsažným, rozsiahlym, aby bolo zachytené a zvýraznené cítenie a zmýšľanie bratov Ako hodnotenie doby, udalosti a ľudí. Akého sme boli ducha, za čo sme horovali, čo nás spájalo alebo rozdeľovalo. Všetko posúdi a zhodnotí spravodlivý súd histórie.

V. Hodnotenie konferencie v Turčianskych Tepliciach

Konferencia sa skončila. Rozišli sme sa v pokoji, ale s rozdielnymi pocitmi. Vedenie cirkvi a likvidovaného ÚSEK-u so svojimi prívržencami netajili sa spokojnosťou, že nedošlo

k hlasovaniu o dôvere. Ostatné ich na konferencii asi nezaujímalo a ani sa netrápili nad tým, čo počuli o sebe, o deformáciách a úbohom stave cirkvi. Na ich tvárach bolo vidieť spokojnosť, že sa nič nestalo, len sa blýskalo, hrmelo, ale neudrelo. Utešovasli sa, že to najhoršie majú už za sebou. Ba mali aj svojich hrdinov dňa: Kmeťa, Baricu a nadovšetko Pališína.

My sme boli na rozpakoch, či sa tiež tváriť spokojne, keď k spokojnosti predsa len čosi chýbalo. Chýbalo nástojčivejšie a demonštratívnejšie vyslovenie nedôvery i zazlenia deformátorom a ich prisluhovačom s výzvou na zloženie hodností. To by bolo bývalo východiskovým bodom k uvoľneniu napätia a k odstráneniu nespokojnosti väčšiny bratstva a samozrejme aj k novému pracovnému rozbehu. I keď sa tak nestalo, nám to na cti neubralo. Naopak. Dostalo sa uznania nášmu slušnému jednaniu, ba veľkodušnosti. Br. gen. dozorca po skončení konferencie mi povedal, že sme morálne zvíťazili a br. biskup Chabada čakal na mňa na chodbe hotela, objal ma a pobozkal. Iste z vďačnosti, že som mal preňho vľúdnejšie slovo (naše priateľstvo po roku 1948 už bolo ochladlo, lebo sme išli každý svojou cestou). Pravda, Pališínovi nevadilo povedať, ba vykričať, že štátna bezpečnosť zaobchodila s ním slušnejšie, ako my tu s nimi. Asi preto, že si rýchlo porozumeli a dorozumeli sa. Vynieslo mu to honóry i honoráre. Bohužiaľ, len morálne víťazstvo bez získania vplyvu a vedúcej osobnosti vo vedení cirkvi po konferencii nezabránilo hamovaniu a mareniu našich obrodných snáh. Boli sme na všelijaký spôsob hatení a znemožňovaní, pravda za výdatného prispenia starých štátnych deformátorov. zahniezdených na Povereníctve kultúry v sekretariáte pre veci cirkevné.

Ako iní bratia i ja som sa zamýšľal nad konferenciou, jej prípravou, obsahom, priebehom i výsledkami. S odstupom času dali sa lepšie rozpoznať ako jej klady, tak i nedostatky. Zhrňujem ich aspoň stručne:

Ukázalo sa, že naše referáty mohli byť kratšie a mohlo ich odznieť viac namiesto zbytočného rečnenia diskutujúcich, z ktorých niektorí hovorili aj viackrát, takže sa ďalší prihlásení nedostali k slovu. Dlhé boli i prejavy vedúcich cirkvi, ako aj otvárací prejav predsedu ad hoc. Plytvali sme časom, takže už nezvýšil čas na vážne referáty o ÚSEK-u, tlači, fakulte atď., ani na pokojné závery konferencie. Z toho vyplýva, že sme si mali stanoviť minimálny až maximálny program podľa dôležitosti a prvoradosti vecí. Bolo treba hádam hneď dať na vedomie, že toto nie je pracovná konferencia, aké bývali, a nemôže sa zdržiavať podrobným pracovným programom. To bolo len diagnostikovanie s krátkym návodom na terapiu. Mal sa načrtnúť len rámcový „akčný program“ a v ňom sa len formálne zmieniť napr. o „Ústave“ br. M. Taslera, asi tak na spôsob br. seniora Koštiala. Preto sa konferencia nemala, ani nemohla zdržiavať čítaním osobných elaborátov či prehlásení za zbory (Žilina), senioráty (Gemer) – i keď veľmi podnetnými a zaujímavými. Stačilo napr. navrhnúť ustanovenie Vnútornomisijného výboru, ako to urobil br. Kmeť.

Tak som cítil, že sme nepoukázali dosť zreteľne, presvedčivo a dôrazne na deformácie vo všetkých oblastiach cirkevnej správy a života, aby bolo jasné, z akých dôvodov bola zvolaná táto konferencia a aký bol jej cieľ. To malo byť zvýraznené v rezolúcii. Ešte dobre, že tieto skutočnosti pripomenuli niektorí, najmä postihnutí bratia. Mnohí účastníci sa mýlne domnievali, a s tým aj z konferencie odchádzali, že nám nešlo o nič iné, len sa zmocniť vedúcich miest v cirkvi. Samozrejme, naši protivníci takúto mienku propagovali a v nej utvrdzovali. Napr. mladý brat Hreško mi napísal, že sme sa menej mali zaoberať vedením cirkvi – osobami a viac programovou náplňou, lebo vraj sa zdalo, že nám ide len o osobné uplatnenie a získanie vedúcich miest.

Na našej strane nebolo dosť psychologickej a taktickej prezieravosti a polemickej pohotovosti zavrátiť a dôrazne uviesť na pravú mieru všetky nepravdivé tvrdenia, napr. o spôsobe oslovenia k abdikácii a chovanie sa našej deputácie; podobne aj upieranie práva na takúto výzvu ako aj na vyslovenie nedôvery. Veď to bolo nielen naše právo, ale aj povinnosť.

Inak by sme neboli vernými strážnymi v cirkvi. Potom by už bolo vecou oslovených biskupov ako sa zachovajú, resp. zborov a gen. konventu, čo z takejto situácie vyvodiť.

Chyba bola, že naše hlavné referáty odzneli už v prvý deň a na druhý deň dostalo sa k slovu vedenie cirkvi (Žiak, Chabada, Bartho) a tí, čo sa ho usilovali zachrániť (Kmeť, Tomko). Napr. v prvý večer mohol odznieť referát br. Adamoviča o deformáciách cirkevnej ústavy a br. Vízner mal prehovoriť na druhý deň. Podobne mali odznieť prejavy Vajdičku a Madarása ešte pred hlasovaním o dôvere. Boli by k nemu pozitívne prispeli. Práve to súvisí s taktickou a psychologickou prípravou akcie okolo hlasovania. Mali sme aj na toto pamätať vhodnými rečníkmi a tak odňať našim protivníkom chuť k demagógii. Fakt je, že sme všetko ani nemohli predvídať a na všetko pamätať, jednak pre nedostatok skúseností v tomto ohľade, a tiež pre krátkosť času, na prípravu tejto konferencie.

Je na uváženie, či sme nemali zainteresovať o naše podujatie a ciele niektorých našich potenciálnych protivníkov. Ale kto tušil, že z osobnej urazenosti zaútočia proti nám (Kmeť, Barica). Jedného z nich som zaangažoval za náš program, aj sa sľúbil, a predsa zlyhal (Tomko). Br. Struhárik mi napísal, že br. J. Kmeť preto vystúpil proti nám, lebo sme ho nepozvali do Prípravného výboru z Čertovice. Ako? Veď spolupracoval ako člen Generálnej rady s deformátormi a navyše br. Valášek nás pred ním dôrazne varoval. Neznášali sa. Lenže br. Kmeť by aj potom bol medzi nami presadzoval svoju líniu a osobné uplatnenie až po biskupstvo (za prispenia svojich doterajších spolupracovníkov Žiaka, Barthu a Gábriša).

Za klady konferencie možno považovať:

1. že sa vôbec uskutočnila napriek nemalým prekážkam,
2. že bola manifestom slobodného prejavu našich túžieb po duchovnej obrode cirkvi a snáh o nápravu in capitae et memoria,
3. skoncovala éru zlopovestného ÚSEK-u,
4. bola sondou do vnútorného mravno-duchovného stavu cirkvi,
5. bola svedomím a mravným tribunálom cirkvi,
6. že prejavy zo strany nášho Prípravného výboru boli zásadné, vecné, bez osobnej zaujatosti, rozhorčenia a demagógie. Ako sme si predsavzali, tak sme aj konali, že v ničom nezavládne pohoršenie (až na nepatrné výnimky z progresívnych rečníkov). Toto však nemožno povedať o počínaní a prejavoch niektorých našich odporcov. Možno že morálna prevaha bola na našej strane až do konca, lebo sme boli nepriateľmi nie ľudí, ale hriechu a neprávosti a angažovali sme sa za nápravu a dobro cirkvi.
7. hodnotu tejto konferencie postrehol i br. gen. biskup, keď povedal, že vojde do dejín cirkvi,
8. popri všetkých nedostatkoch konferencie vidím jej klad aj v tom, že sme sa napokon všetci bratia začali rozprávať spolu a prejavili sme i dobrú vôľu pustiť sa do spoločnej práce za vedenia obnovenej Pastorálnej konferencie kňazov. Aj ten rozkričaný Pališín napokon sa ospravedlnil a prosil za prepáčenie, že sa dal strhnúť svojím temperamentom, prchkou náturou. Išlo už len o to zachovať v tejto organizácii kňazov rozhodujúce miesto pre naše nápravné snahy.

Či bolo dobre, alebo nie, že biskupi neabdikovali alebo im nebola i formálne vyslovená nedôvera, ponechajme bokom. Vedenie cirkvi dobre videlo aký je stav cirkvi a aká je jeho vlastná situácia v nej. Pravdaže, mali aj biskupi svojich prívržencov, najmä v radoch pokrokových kolaborujúcich režimistov, ale to nebola rozhodujúca časť bratstva. Isté je, že sa bratstvo jednoznačne vyslovilo za hlasovanie o dôvere – presnejšie rečeno o nedôvere a tým činom i bez formálneho hlasovania bola nedôvera via facti vypovedaná. Verím, že sa riadením Božím vec takto vybavila. Uvážiac zdravotný stav br. biskupa Chabadu a možné následky po vyslovení nedôvery, pravdepodobne len zhoršenie, bolo by nás to mrzelo a na naše hlavy by bola padala vina za prípadnú jeho urýchlenú smrť, ktorá i beztak nedala už na seba dlho

čakať. Br. Kmeť nám už demagogicky hrozil touto vinou, a br. biskup Katina nás osočil zo smrti br. biskupa Kátlovského hneď na pohrebe v Košiciach.

Aj výzva k abdikácii sa vybavila inak ako sme mysleli. Je nám ľúto smrti každého brata, tobôž biskupa. Ale br. biskup Kátlovský už dokonával, Chabadovo zdravie bolo vážne podlomené a za pár mesiacov Boh odvolal br. biskupa Katinu na následky havárie (toho Katinu, ktorý podľa osvedčenia svojho kmotra farára K. Pavleho mal sa rúhavo vysloviť, že neustúpi ani Bohovi). Do roka sa pominul aj br. gen. biskup Chabada. Hľa, aké sú predivné cesty Božie! Vďaka Bohu, že na odchode biskupov viny nemáme. A tak aj o konferencii, ktorej výsledok nevidel sa nám celkom uspokojivý, treba povedať: Poručeno Bohu, lebo svätá je jeho cesta.

VI. Po Turčianskych Tepliciach

Prvá schôdzka vo Zvolene 14. V. 1968

I keď sa po konferencii v Turčianskych Tepliciach o realizáciu obrodných snáh mal starať už Prípravný výbor Pastorálnej konferencie kňazov, predsa som cítil – dozatista aj ostatní bratia z čertovického výboru, čo sme na zvolaní tejto konferencie nástojili – že sa nám treba zísť, jej výsledky zhodnotiť a poradiť sa o ďalšom postupe. Za najvhodnejšie miesto stretnutia považoval som centrálne položený Zvolen. Požiadal som br. Dr. Ondreja Žiláka zo susednej Zvolenskej Slatiny, aby na moje meno zaistil vhodnú miestnosť v hoteli Grand na 14. V. 1968. Na stretnutie prišli: Belo Adamovič, Dušan Albíni, Dr. Július Cibulka, Ján Čierny ml., Pavel Hronec, Miloslav Kašuba, Miloslav Slávik, Juraj Spevák, Ondrej Šimek, Matej Tasler, Pavel Valášek, Otto Vízner, Dr. Ondrej Žilák. Namiesto br. Milana Bízika z Gemerského seniorátu pozval som br. Júliusa Madarása z Rimavského seniorátu, br. Vladimíra Gála zo Šafárikova a z Myjavského seniorátu br. Pavla Proksu z Holiča. Takto sa Prípravný výbor z Čertovice premenil na akýsi poradný výbor progresu. No medzi sebou sme sa i naďalej označovali ako Prípravný výbor.

Poradu viedol ako najstarší br. M. Tasler. Rozčarovanie z Turčianskych Teplíc nás už pomaly prešlo a tak sme sa vrátili ku konferencii bez emócií. Jednako však sme hovorili viac o jej nedostatkoch ako o kladoch. Stačí ich aspoň heslovite spomenúť: Veľa sme si nabrali na rohy. Nestanovili sme si minimálny, iba maximálny program. Nehospodárili sme s časom. Br. Valášek označil niektorých rečníkov za „zlodejov času“. Najmä br. gen. dozorca hovoril vždy do široka a dlho. Pre nedostatok času nedošla na niektoré vážnejšie referáty (ÚSEK, tlač, fakulta). To všetko pomohlo protivnej strane. Takticky sme sa nepripravili a nezvládli potom situáciu. Prvé odpoludnie prebiehalo síce uspokojivo, ale večer nastal útlm, únava najmä po zdĺhavých prejavoch bratov Dr. Jurkoviča a Uhorskaia. Nebol šťastný ani návrh br. Valáška, aby situáciu ratoval a oživenie vniesol referát br. Víznera. Únava už bola očividná, poslucháčov menej a tak sa aj záujem vytratil. Na druhý deň by bol tento referát iste vyvolal búrku rozhorčenia proti vedeniu cirkvi. Br. Žiak bol síce dojatý slovami br. Víznera, nazval ich „otrasným svedectvom“, jednako uspával nás svojím zdĺhavým prejavom, aby tak zmiernil dopad „otrasného svedectva“. Ktorýsi brat charakterizoval druhý deň konferencie tak, že sa dostalo k slovu vedenie cirkvi. ÚSEK-ári šturmovali a my sme demobilizovali. Niečo pravdy je na tom, lebo sme mohli organizovanejšou taktikou získať väčšiu prevahu a zabrániť demagogickým výpadom Kmeťa, Baricu, Pališína a Predmerského. Na druhej strane bol tu ťažko nemocný Chabada. Vzhľadom na tento stav a možnú katastrofu smrti Žiak a Bartho žiadali, aby nedošlo k hlasovaniu o dôvere. Táto hrozba smrtného pádu a nastalý virvar pohli Plavca, že návrh na hlasovanie o dôvere odvolal. Tento čin nám naši bratia zazlievali. A tak teno kameň – Chabada – zavalil cestu obrody. Tu vo Zvolene som znovu bratom spomenul, že som radil Plavcovi, keď už bol prijatý návrh na hlasovanie, neudeliť už nikomu slovo a

nedovoliť viac rečniť. Možno by nebolo došlo k demagogickým výpadom. No už tomu nezabránil.

Konštatovali sme, že mladšia generácia bola prekvapená pripomínaním náročnosti a zodpovednosti úradu biskupa a preto aj našou kritičnosťou a zazlievaním. Stihla už v cirkevnej službe poznať, že treba robiť kompromisy, uhýbať, poslúžiť svetskej vrchnosti a súhlasiť i s očividným násilím, hoc proti vlastnému svedomiu; zobrať na seba martýrium a tak mať pochopenie aj pre najvyšších predstaviteľov cirkvi a neposudzovať ich tak prísne.

Ešte raz o koncepcii konferencie:

Hoc program konferencie bol uvedený na pozvaní, predsa nieektorí očakávali od konferencie niečo iného. Nie hodnotenie obdobia temna od likvidovania Všeobecnej pastorálnej a kňazskej konferencie v Komárne v septembri 1950, resp. za posledných 20 rokov, lež toto všetko hádam pominúť a ísť ďalej so starým kompromitovaným vedením. Našu kritiku považovali neinformovaní alebo zlomyseľní bratia za zámerný útok na vedúcich, aby sme sa my dostali do vyšších funkcií, alebo na svoje staré fary, z ktorých nás vyhnali. Napr. br. Martin Straško mi napísal, že sa angažujem len preto, aby som sa mohol vrátiť do Banskej Bystrice. Aj po konferencii nám iní v tomto zmysle písali (Hreško, Zúrik). Br. senior Zúrik sa síce vyslovil za obrodu, ale podľa neho bolo chybou zísť sa na slobodnej pôde všeobecnej kňazskej konferencie, lež malo sa tak stať na GBÚ alebo po seniorátoch pod vedením GBÚ. Naozaj nepochopiteľné! Prvý útočník proti abdikácii biskupov br. A. Barica chcel vidieť túto konferenciu ako za časov jej bývalých predsedov Bodického a Palica, teda za časov tichej pohody. No mne písal pred schôdzkou na Čertovici, že aj on chce byť pri účtovaní s minulosťou: *A treba naozaj začať v rámci cirkvi mnohé nápravy. Zašli sme ďaleko do závozu – treba, aby sme sa aj my farári evanjelickí osvedčili v týchto časoch jednak voči novej štátnej vrchnosti, jednak voči diktátorovaniu v rámci cirkvi. Prosím Ťa, ak budeš Ty, alebo spolu s inými bratmi niečo spoločne podnikať, nezabudni na mňa. Myslím, že aj ja mám čo povedať a právo ozvať sa, veď som aj ja nevinne trpel. Chcem byť teraz aj pri tom, keď sa my ukrivdení a potupení budeme môcť zapojiť do nového obrodného hnutia v cirkvi.* Nuž tak nám pomohol ťahať cirkev zo závozu a osvedčiť sa proti tútorovaniu a diktátorom – biskupom (Katina ešte väčší ako Chabada) a tak sa zapojil do nového obrodného hnutia cirkvi, že sa postavil proti nám na obranu a záchranu tých, čo dostali cirkev do závozu a manipulovali v nej diktátorovaním. Prečo to robil? Urazil sa, že sme ho nepozvali na Čertovicu (lebo v malej chatke nebolo miesta pre nadpočetných účastníkov).

Čo sme teda vlastne mali robiť na konferencii? Na akčný program nebolo dosť času ani pokojnej mysle. Na ten pamätala čiastočne návrhová komisia a Valáškov referát. Bolo sa treba predovšetkým vyrovnať s minulosťou, vzájomne sa znovu nájsť a tak sa svorne pustiť do práce a ďalších zápasov o obnovu cirkvi a jej rehabilitáciu.

Vo Zvolene sme pospomínali radostné aj zarmucujúce zjavy a skúsenosti z konferencie, ako aj aktérov z jednej i druhej strany. Najviac sme sa úfali pomoci pre ďalšie naše snahy od br. gen. dozorcu Žiaka. Viackrát nám už v Turč. Tepliciach naznačil, že sa na to nájde spôsob. Videl, že nám ide o cirkev, a nie o osobné ciele. Aj to poznal, že je neúnosné a neprajeme si, aby cirkev ďalej zastupoval v nových pomeroch br. gen. biskup Chabada. S jeho odchodom rátame a naň čakáme.

Nemôžem už presne reprodukovať priebeh tohto nášho prvého zvolenského stretnutia, ani ďalších, ktoré potom občas nasledovali, keď bolo treba zvážiť situáciu, jej vývoj a čo ďalej podnikať v záujme progresu. Niektoré stretnutia ešte na patričnom mieste spomeniem.

Na tomto prvom stretnutí netajil som sa svojou nespokojnosťou, že sme neboli dosť dobre pochopení – v pohnútkach i v cieľoch nášho obrodného hnutiia, že sme hádam bratstvu nepovedali dosť presvedčivo všetko, čo nás k tomu primälo, žalostný stav našej cirkvi, jej

duchovná i mravná bieda, najmä farárov, nutnosť rehabilitovať cirkev i náš duchovný stav. To všetko sa žiada vypovedať osobitným listom – posolstvom. Hneď som aj požiadal br. Víznera, aby sa na to podujal, priberúc si na pomoc br. Madarása, resp. br. Kašubu. Vzišlo z toho naše memorandum.

Hlavnou starosťou bolo hľadať spôsob, ako presadzovať a uvádzať do života naše obrodné snahy a úlohy. Ony nesmerujú len k náprave vonkajších deformácií a k odstráneniu osobných krívd, ale hlavne tých vnútorných: vrátiť dôveru v cirkev, ako aj dôstojnosť a úctu cirkvi, tiež duchovnému stavu, najmä biskupskej hodnosti. Pravda, bez nových ľudí aj vo vedení cirkvi to nepôjde. Preto považujeme za potrebné previesť nové voľby nielen biskupov, ale i seniorov, novej Generálnej rady, ustanoviť novú redakčnú radu, nových redaktorov i odchod politicky exponovaného redaktora-cenzora Jána M. Juráša.

Za nových redaktorov odporúčame pre Ev. posla P. Albíniho, pre Cirkevné listy R. Koštiala, pre Službu slova J. Madarása, za technického redaktora G. Viktoriho a miesto J. M. Juráša Milana Krausa ako tlačového referenta.

Br. P. Valášek načrtol návrh pre Akčný program:

1. Organizácia práce – preveriť zákony, voľby seniorov a konseniorov, určiť osoby pre tlač, finančnú revíziu, uchádzať sa o členstvo v Slovenskom národnom fronte (SNF) a kňazi v ROH (Revolučné odborové hnutie). Revízia a reorganizácia Tranoscia (Tranoscius je svedomím aj akadémiou) i VMV (vnútromisijný výbor).
2. Misijná práca – zapojiť laikov, vyškoliť pre misijnú prácu, kurzy pre svetských pracovníkov, mládež, časopisy, rekreačné strediská, vydať Biblické histórie, Konfirmačnú príručku – úradne vydaná Konvitova bola uprednostnená Gen. radou pred Struhárikovou, akiste na politický nátlak.
3. Styky s inými cirkvami – najmä so slovenskými ev. a. v. v zahraničí (Juhoslávia, USA), zaistiť dialóg s rím. kat. kňazmi.
4. Budovateľský program – obnova budov, stavba nových, teologické učilište.
5. Spolok kňazov – dokončiť organizáciu, prevádzať pastorizáciu kňazov (Turč. Teplice odhalili nedostatky), budovať vzájomnú dôveru medzi farármi. Potrebujeme spovedníka pre kňazov. Modlitebný krúžok. Zaviesť postgraduálne štúdium.

Ja som navrhol organizačný rámec nového kňazského spolku i jeho stanovy. Tieto som sa podujal vypracovať a predložiť najbližšiemu zasadaniu Prípravného výboru z Turč. Teplíc.

Bratia Vízner, Madarás a Kašuba boli poverení pripraviť návrh na Memorandum pre Gen. radu.

Ustanoviť redakciu Tranovského kalendára.

Zistiť hospodársky stav cirkvi a spôsob hospodárenia. Na tento cieľ ustanoviť komisiu: Chovan, hl. účtovník MsNV, Kol. Bučan, Štefan Holčík a M. Kašuba.

Žiadať o urýchhlené zvolanie Prípravného výboru z Turč. Teplíc. Jeho zloženie by malo byť:

Predseda – P. Hronec
Podpredsedovia – Dr. Cibulka, O. Bartho, resp. Šimek
Tajomník – Vl. Kubovčák
Pokladník – Dr. O. Žilák
Zapisovateľ – P. Proksa

Spomenutí boli aj bratia, ktorí by mali na starosti jednotlivé výbory nového kňazského spolku: P. Valášek – zahranično-ekumenický, J.Čierny – tlačový, J. Mišák – sociálny, M. Tasler – za Tranoscius, O. Spišák a J. Spevák az rehabilitačnú komisiu, Dr. Gábriš za fakultu.

Žiadať súhlas pre ešte nereaktivovaných bratov ako laických kazateľov.

Čím skôr zvolať valné zhromaždenie ako pokračovanie Turč. Teplíc (do Žiliny, Lipt. Mikuláša, Brezna).

Boli spomenuté i niektoré mená tých, čo nežičia našej veci a nemali by byť viac našimi funkcionármi (Pališín, Konvit, Lubíni, O. Kováč, Kevický, Sklenár, Katina, Juráš, Olexa...).

Nadviazať kontakt s evanjelickými intelektuálmi (najprv v Bratislave) a získať ich pre aktívnu účasť na práci v cirkvi a na prehĺbení nábožensko-evanjelického povedomia.

Uzhodli sme sa požiadať Gen. radu, aby kooptovala zo svojich členov predstaviteľov obrodného hnutia, ktorí by spolureprezentovali cirkev pri vyjednávaniach o novú úpravu pomeru cirkvi a štátu. Kvôli operatívnosti majú to byť bratia z blízkosti Bratislavy a br. O. Šimek za východný dištrikt.

(Poznámka: O tejto prvej zvolenskej porade píšem zväčša podľa osobných poznámok br. Šimku.)

Zo zvolenskej porady sme sa rozchádzali so spokojnejšou mysľou v nádeji, že sa čoskoro stretneme na zasadnutí riadneho Prípravného výboru. Tento bol naozaj zvolaný na 21. mája 1968 do Bratislavy.

Prípravný výbor v Bratislave

Na prvé zasadnutie Prípravného výboru v Bratislave 21.V. 1968 prišiel som autobusom s jednohodinovým meškaním. Práve sa končila voľba funkcionárov. Zrejme sa tu nevychádzalo zo záverov našej zvolenskej porady, ale z danej situácie, resp. pozmenenej mienky napr. ohľadom predsedu. Nikdy som sa o tom s nikým nerozprával. Na návrh br. Cibulku za predsedu bol zvolený br. Dr. Gábriš. O voľbe na túto funkciu br. Dr. Cibulka hovorí: *Kandidáciu na predsedu Prípravného výboru som neprijal, čo mi viacerí bratia zazlievali... Áno, ja som odporúčal voliť za predsedu br. Karola Gábriša. Mohol byť akýmsi jazýčkom na váhach, na ktoré padali naše slová niekedy i pri vzrušenej diskusii. Síce niektorí bratia posudzovali jeho prílišnú obozretnosť nepriaznivo a vyniesla mu dôverné označenie „doktora Opatrného“, ale ja som ho pokladal, a zaiste oprávnene, za čestného človeka, ktorému záleží na duchovnom zdraví cirkvi a ktorý si zaslúžil úctu svojou vedeckou prácou, svedomitým plnením povinností profesora na Bohosloveckej fakulte a povinnosti farára a seniora bez ponižujúcich náznakov poplatnosti štátnej správe na účet kňazského charakteru, na rozdiel od iných držiteľov úradov i cirkevných funkcií.*

Áno, taký je br. Gábriš, naozaj veľmi cenný človek. Ale práve pre svoju opatrníckosť a neutrálnosť nebol a ani nemohol byť predstaviteľom obrodného hnutia, ktoré si žiadalo jednoznačnú orientovanosť a angažovanosť. Br. Dr. Gábriša vždy bolo treba považovať za príslušníka vedenia cirkvi, nie však prisluhovača Chabadovho. Jemu boli bližší ľudia z bývalého ÚSEK-u (Bartho, Pališín, Kmeť a býv. gen. dozorca A. Žiak), ako my z progresu. Hneď na prvom stretnutí Prípravného výboru pri čítaní nášho Memoranda hľadel všeličo zmierňovať i odstraňovať, len aby to bolo stráviteľné kritizovanému vedeniu cirkvi. Autor Memoranda br. O. Vízner mi píše: *K Memorandu sa musím opäť vrátiť s tým, aby sa nedovolili niektoré zmeny, ktoré podstatne zmenili a oslabili zámer. Je to Memorandum obrodného hnutia a nie nejaký „melanž“. Musí mať teda výraznú tvár a podobu* (č. 120/68).

Prípravný výbor bol kompromisným riešením v záujme zachovania jednoty bratstva a spoločného úsilia za obrodu. Aspoň my sme to tak mysleli. No nebolo v ňom vždy spoločného cieľa a dôvery. Zloženie výboru:

Predseda: Dr. Karol Gábriš
Podpredsedovia: Dr.Július Cibulka a Pavel Hronec
Tajomníci: Jozef Kmeť a Vladimír Kubovčák
Zapisovateľ: Pavel Proksa s poradným hlasom

Po dopoludňajšom rokovaní idúcky na obed do Tatry br. Pavel Valášek sa mi zveril, že sa cíti byť obídeným pri voľbe funkcionárov. Keďže br. Vladimír Kubovčák je navrhnutý za redaktora Ev. posla, on by rád prijal funkciu tajomníka. Chápal som ho. Veď br. Valášek si túto funkciu prinajmenšom zaslúžil a mohol by takto lepšie presadzovať vec obrody. Akosi nikto nepamätal na naše dohovory zo zvolenskej porady. Podujal som sa teda túto zámenu navrhnúť br. Kubovčákovi. Br. Kubovčák súhlasil, ale mal som dojem, že nie veľmi rád. Vec

sa neobišla bez zazlenia zo strany br. Kmeťa, ktorému sa br. Kubovčák zdôveril a ten zase br. O. Šimekovi, ktorý mi to potom v liste nepriatznivo komentoval: *Škodí to celej veci a ju nielen momentálne oslabuje, ale br. Kmeť povedal, že v takomto prípade ďalšieho pokračovania nebudú mať inej možnosti ako odísť z Prípravného výboru, nechať všetko na pôvodných členov z Čertovice a publikovať spôsob pokračovania* (č. 132/68). Na najbližšom zasadnutí PV (4. VI. 1968) br. Kubovčák sa vzdal funkcie tajomníka a vyvolený bol br. Valášek. Chápem br. Kmeťa, že ho to podráždilo, lebo nerád videl br.Valáška po svojom boku. Inak sa naším partnerom krivda nestala, lebo br. Kubovčáka rátali sme do svojej skupiny, teda paritné zastúpenie v PV sa nezmenilo. Ovšem toto nevadilo niektorým našim partnerom z ÚSEK-u (Kmeť, Pališín), ako som sa hneď po prvom rokovaní PV dozvedel, že si vraj pochvaľovali, ako sa nám neušla ani predsednícka ani prvotajomnícka funkcia, teda dve vedúce. Bol som náchylný tomu veriť. Fakt je, že Prípravný výbor vzišiel z Turč. Teplíc a jeho zloženie nebolo nám všetkým pochuti. Napr. br. Ján Hudec z Cerova písal hneď br. Cibulkovi aj mne (a zaiste tak zmýšľali viacerí bratia) ... *na moje veľké prekvapenie sú tam aj mená skompromitovaných ľudí, tých, ktorí možno aj udávali. Ako ste to mohli dopustiť! Ja som si vždy myslel, že Prípravný výbor je skupina ľudí len statočných a trpiacich v minulosti, podkovaných ľudí, ktorí boli na Čertovici alebo im podobných a na druhej strane stola sedia tí, ktorých bolo treba pritisnúťk múru, doviesť k pokániu.* V tejto chvíli to však nebolo podstatné, lebo sme s nádejou hľadeli na skorú nápravu vecí cirkvi a nové valné zhromaždenie spolku farárov.

O prvom zasadnutí PV br. zapisovateľ Pavel Proksa pripravil vyčerpávajúci záznam, podľa ktorého podávam priebeh v každom ohľade nielen zaujímavého, ale aj cenného rokovania. Na úvod zo zápisnice:

Zápisnica zo zasadnutia Prípravného výboru Všeobecnej pastorálnej konferencie Slovenskej ev. a. v. cirkvi, konaného dňa 21. mája 1968 v Bratislave na Generálnom biskupskom úrade

Prítomní boli: Ondrej Ľ. Bartho, Dr. Július Cibulka, Vincent Blažko, Dr. Karol Gábriš, Pavel Hronec, Jozef Kmeť, Ondrej Kováč, Július Madarás, Ján Midriak, Pavel Pališín, Pavel Proksa, Ondrej Šimek a Pavel Valášek.

1. *Po modlitbe br. Cibulku prítomných privítal br. gen. tajomník O. L. Bartho so želaním, aby sa obnovila dôvera medzi kňazmi. Po prečítaní menoslovu členov Prípravného výboru, ktorých zvolila kňazská konferencia v Turčianskych Tepliciach dňa 3. mája 1968 sa konštatovala nejednotnosť v záznamoch zapisovateľov Grešu a Speváka vo veci členstva Pavla Proksu, ktorý je v Spevákovom zázname vedený namiesto br. Koštiala. Na návrh br. Jozefa Kmeťa bol Pavel Proksa vymenovaný za zapisovateľa Prípravného výboru bez hlasovacieho práva dotiaľ, kým nebudeme mať overenú zápisnicu z Turčianskych Teplíc.*

   Prípravný výbor vzal na vedomie správu br. gen. tejomníka Barthu, že z konferencie boli odoslané pozdravné telegramy Dubčekovi, Biľakovi, Brenčičovi a Belanskému, ako aj Fedorovi Ruppeldtovi, Dr. S. Št. Osuskému a Jurajovi Struhárikovi. Spolu s br. Cibulkom položili kvety na hroby Júliusa Dérera, Dr. Jána Oberuča a Dr. Jána Jamnického. Velehradskú konferenciu sme nepozdravili pre naše interregnum. Nezodpovedaný zostal aj list českobratského duchovenstva.

   Po kratšej rozprave za predsedu Prípravného výboru bol prítomnými zvolený br. prof. Dr. Karol Gábriš, senior Bratislavského seniorátu, za podpredsedov br. Július Cibulka a Pavel Hronec, za tajomníkov Vladimír Kubovčák a Jozef Kmeť, za zapisovateľa Pavel Proksa.

2. *Predseda Dr. Karol Gábriš navrhol program dnešného zasadnutia v tomto znení:*
   a/ zhodniotenie konferencie v Turčianskych Tepliciach,
   b/ náplň práce Prípravného výboru

c/ uznesenie konferencie
d/ uvedenie do činnosti farárskeho spolku
e/ štatút nového farárskeho spolku

Návrh bol prijatý a zatým sa vymieňali názory na pomenovanie nového spolku farárov. Neprišlo sa k nijakému konkrétnemu uzáveru a tak zatiaľ budeme Prípravný výbor Všeobecnej pastorálnej konferencie.

3. *Hodnotenie turčianskoteplickej konferencie – zhrňujem:*

Br. Cibulka *povedal, že k stretnutiu na Čertovici došlo nie pre nejaké osobné ambície, ale pre úbohý kňazský stav a celej cirkvi.*

Madarás: *S radosťou spomínam na stretnutia s istým svojím priateľom zo štúdií, ktorý sa vyjadril o konferencii, že je to veľká vec, keď sme si ju sami pripravili a bez vonkajšieho popudu začali obrodné hnutie v cirkvi. Aj nekňazi majú o to záujem.*

Hronec: *Je dôležité, že sme sa v Turč. Tepliciach stretli a sa spoznali. Tam ukázal každý svoju tvár a čieho sme ducha. Nám veľmi záleží na tom, aby sme jeden druhému mohli dôverovať. V T. T. sme nadobudli rozčarujúcu skúsenosť o mladšej generácii farárov. Niektorí nepochopili, že nám nejde o funkcie, ale o cirkev. Tam sme sa zhromaždili nato, aby sme z cirkvi odstránili hriech a nie hriešnikov. Kto to nepochopil s Lutherom, s tým sme nemohli nájsť spoločnú reč. Musíme najprv uznať, že v cirkvi deformácie boli a až potom môže niekto hovoriť, či sme si počínali nezodpovedne, keď sme si trúfali v bratskej láske a úcte osloviť biskupov, aby zvážili otázku dôvery medzi nami. Náš spôsob nebol nemiestny. Pokiaľ išlo o nás aj na konferencii boli sme dôsledne a dôstojne disciplinovaní. Nám ide o jednotu a preto sme nehnali vec na ostrie noža tak militantne, ako br. Pališín, ktorý sa vo svojom temperamente veru nemiernil. Je tu generačný problém a musíme sa naň pozrieť zoči voči, riešiť ho múdro a zodpovedne. Ešte sme nehovorili o tlači, fakulte, ÚSEK-u.*

Gábriš: *Je veľmi správne a potrebné rozlišovať medzi vinou a vinníkom, medzi hriechom a hriešnikom. Chceme odstrániť hriech a napraviť hriešnikov. Len treba nájsť správny spôsob a prístup k bratom. Generačný problém tu je s farármi, ktorí síce niečo vidia, ale nemajú korene v starých istých pravdách a nemajú ešte skúsenosti starších. Ale na čo je táto generácia citlivá, to je slušnosť. Treba konštatovať, že v T.T. boli aj nežiadúce vybočenia. Aj ťažká vec sa dá povedať tak, že pritom cítiť lásku hovoriaceho. A toto je najdôležitejšie, aby aj tí, ktorí budú musieť odísť, videli túto lásku.*

Madarás: *Som veľmi vďačný, že som bol členom deputácie, ktorá prišla s abdikačným listom k br. gen. biskupovi. Br. Bartho je tu svedok, že to bol krásny rozhovor o hriechu a hriešnikoch. Pri osnovaní abdikačného listu zvážilo sa každé slovo, aby bola zachovaná vážnosť úradu, korektnosť a štýl. Br. gen. biskup reagoval pokojne, keď sme preberali problém za problémom. Rozchádzali sme sa v dobrej nálade, žartovne prijímajúc poznámky, kto bude čím nástupcom.*

Kmeť: *Povďačný som bratom za slová, ktoré povedali na konferencii i tuná. Deformácie v cirkvi boli a treba ich odstrániť. Ak ste vy cítili vážnosť chvíle, cítili to aj mnohí iní. Ja som vám odkázal: ľutujem, že som nemohol prísť medzi vás (na Čertovicu), pretože v poslednej chvíli musel som ísť na menšinovú konferenciu do Budapešti. Je pravda, že potrebujeme jednotu ducha, ale konferencia dostala spád, ktorý ste si vy ani nepredstavovali. Preto som vystúpil tak, že niektorí ste moje slová označili za demagogické. Bál som sa, že príde k odhlasovaniu nedôvery pred verejnosťou. Nevedel som sa zmieriť s myšlienkou, že idem zhodiť biskupov. Prosím za prepáčenie, že som použil ostrejšie slová, ale musel som reagovať na slová: odstrel. Priznávam, že to bolo ináč myslené, ale bál som sa, aby to niekto nezneužil.*

Dr. Cibulka: *Jožko, z tvojich slov bolo cítiť pripísanie br. Kátlovského na naše konto.*

Proksa: *Doslova si povedal v T. T.: „Jedného ste odstrelili. Prvá obeť je tu.“*

Kmeť: *Chápte moje citové rozpoloženie, keď som dostal správu o Kátlovskom a čítal som list kaplána Štrofa, adresovaný SNR, že Dr. Kátlovský je neschopný zastávať biskupský úrad a že*

je neľudský, keď žiada od kaplána, aby si konal svoje povinnosti. To je hrozné – neviem, čo by ste vy robili na mojom mieste.

Po poznámke ***Cibulkovej****, že my sme sa verejne a rázne dištancovali od anonymov, br.* ***Kmeť*** *pokračoval, že je správne, keď poukazujeme na tlač. Tu je treba začať nový život a okamžite povedať, kto berie za čo zodpovednosť. „Vďační sme vám, bratia, že sme mohli mať takúto konferenciu."*

Šimek: *Aj ja som bol s abdikačným listom u br. gen. biskupa Chabadu. Škoda, že na tom rozhovore neboli prítomní všetci biskupi. (Znovu tento list prečítal.) Videl som, že na br. biskupa to urobilo dojem. Prizvukujeme, že nie jednotlivé osoby sú zodpovedné za všetky deformácie v cirkvi, lež otázku dôvery treba postaviť na všetkých stupňoch cirkevnej správy. Kritika vedenia cirkvi sa vzťahovala na všetkých troch biskupov. Je smutné, že br. biskup Katina nezaujal nijaké stanovisko. Nechal chorého Chabadu znášať útoky. Vážim si br. gen. dozorcu, že sa snažil, ako vládal, brániť – ale aj to, že ako jediný z vedenia cirkvi našiel slová oľutovania a vyznania nedostatočnosti vo všetkom. Ja som toto postrádal u br. biskupa, že to nepovedal, nielen za seba, lež za všetkých. To by bolo bývalo krásne.*

Bartho: *Ja som sa najčastejšie stretal s pánom biskupom. Môžem vám povedať, že abdikačným listom a tou výzvou bol šokovaný. Čakal návštevu, ale čakal niečo inšie. On bol v prvom momente strašne šokovaný. Podľa mňa ten list nemal byť vôbec daný. Najprv sa malo bratsky zhovárať, ako sa zhováralo. Bol to požehnaný rozhovor, ale dlhý: od 9. do 15,30 h. Treba spomenúť, že bratia biskupi po prijatí abdikačného listu sa spolu nestretli. Pán biskup pre Teplice nemal nič napísané, hoci som mu to vopred radil. Písal až v noci po prvej časti konferencie. Preto to dopadlo tak, že na neho najviac útočili. On sa ovládal. Hlasovanie tam nebolo možné. Tajné hlasovanie tam nebolo uskutočniteľné, pretože na konferenciu prišli aj ľudia, ktorí ta nepatrili. Keby sa bolo hlasovalo, bol by nastal zmätok, že by z toho nik nebol vyšiel.*

Hronec: *Nenástojil som na hlasovaní, lebo mi srdce stislo pri pomyslení na br. Kátlovského.*

Pališín: *Prepáčte, že budem hovoriť trochu dlhšie, aby som uviedol niektoré veci na pravú mieru. Ja som bol od počiatku za to, aby ÚSEK bol spolkom a nie hnutím. Treba si povedať, kto sa dopustil chyby... (potom predniesol námietky proti prítomnosti zástupcov tlače na konferencii a že vedel o kritickom zdravotnom stave br. biskupa Dr.Kátlovského ešte pred konferenciou.) Bola to pre mňa strašná myšlienka, že kňazi uznali biskupov za nehodných. Uvedomoval som si: teraz mne biskup umiera a že ja som toto podporoval. Prosím, aby som bol pochopený v tejto otázke vyslovenia nedôvery. Ja počúvam na východe aj iné hlasy, ktoré mi vyčítajú, že som svojím vystúpením vraj zachránil škodcov cirkvi. Osvedčujú sa mi: „My sme ÚSEK a ÚSEK-om zostaneme!" Aj keď počúvam takéto hlasy, s ktorými vás oboznamujem, osvedčujem sa vám, že to bolo dobré dielo – zvolanie konferencie do Teplíc, len niektoré spôsoby neboli správne. Ide nám o obnovenie dôvery a tam ubíjali jedni druhých.*

Hronec *pripomenul, že sa pri navrhnutom hlasovaní nerobil na nikoho žiaden nátlak a hlasovanie by sa bolo dialo v duchu štatútu o rokovaní, ktorý je platný pre celú cirkev.*

Pališín: *Tak si to myslel ty. Bratia farári nehovorili v duchu lásky na dosiahnutie jednoty. Ďakujem Paľkovi Hroncovi za taktnosť, miernosť. Nevedel som, že nič nemáte s anonymmi. Ja sa nestotožňujem s tým, že vás obviňujú podaktorí. Prišli za mnou 4 kňazi a povedali: „nemáš právo ísť do Turčianskych Teplíc, to tam nie je nijaký spolok ani ÚSEK."*

Kováč: *Pozvanie z biskupského úradu prišlo na meno. Okrem toho od br. Valáška aj extra pozvánky. To sú dve skupiny? Chcel si posilniť tú stranu? To sa nemalo stať.*

Valášek: *Priateľsky som pozval iba br. Lanštiaka.*

Blažko: *Chcem povedať ako najmladší, čo si myslím o cirkvi, o konferencii a o starších. Do prípravného výboru som bol vyvolený z pléna. Do aktívnej farárskej služby sme vstupovali s nedôverou voči našej cirk. vrchnosti. V našej cirkvi nemožno hovoriť o bratstve. My sme ho nezažili... V prejave br. Madarása páčili sa mi slová strohé, platonické: buďme konečne*

bratmi. A ja to o bratskom prijatí nemôžem povedať. Dôkazom toho je studené chovanie br. biskupa, ktorý nás mal o tri dni ordinovať. Miesto toho, aby sa bol so mnou pozhováral, keď som sa stretol s dekanom Michalkom, on od nás odišiel, prechádzal sa a nenašiel pre mňa a pre nás teplého slova. Pre nás a pre mňa tento pocit studenosti, ľahostajnosti a nedôvery zostal a trvá až podnes. (na výzvu prítomných uvádza Blažko, že tým biskupom bol Katina) K samotnej konferencii mám dve poznámky: 1. že sme hodne nedisciplinovaní a hovoríme mnoho o ničom, 2. je správne, že bola zvolaná, ale chyba, že bola zvolaná neskoro a bez internej prípravy a konkrétnych návrhov. Inak sme už mohli byť ďalej. Na konferencii sa ukázali určité negatíva, ale nám treba prizvukovať najmä pozitíva. Ešte čo sa týka dôvery: my vieme, že katolícka cirkev má svojich biskupov so súhlasom pápeža. Symbolicky myslím, že naším pápežom je ľud (sic!). V tomto zmysle by sme mali všetky veci konať. Buďme pastorálnym bratstvom evanjelických duchovných.

Šimek: *Nám je trápne toto prežívať pri pohľade na nastupujúcu mladú generáciu pracovníkov v cirkvi. Stretli sme sa u mnohých s takými názormi pri nástupe: „Len to maj dobre u cirk. tajomníka, potom to budeš mať v poriadku.“ Odkiaľ prišli s takými názormi? Kto ich takto vychoval? Musím tu prehlásiť br. Blažkovi, hovoriacemu za mladú generáciu: my sme sa vás, takýchto kaplánov, báli, keď sme videli ako si mladí kapláni horlivo na zasadnutiach medzi farármi zapisujú, čo kto povedal, a vieme, že s tým utekali na okres alebo na kraj. Mohlo tu byť bratstvo? Mohla tu byť dôvera, keď na to mnohí falošne udaní žalostne doplatili?*

Gábriš: *Nielen mladí kapláni, ale aj niektorí starí farári tak robili.*

Madarás: *Bol som v kriminále a skúsil som i videl niečo. Poviem vám, čo mali tam o nás od farárov, to bolo hrozné. Nech ma Boh chráni od takých farárov!*

Hronec: *Na konferencii odzneli výzvy o potrebe úcty k úradu biskupa. Veď my sme to plne rešpektovali a po 20 rokov dôstojnosť, autoritu a vážnosť biskupov sme vlastne my vytvárali po zboroch. Ja som nechcel brať ilúzie svojím ľuďom. Netreba zhadzovať tých, ktorí sa dávno zhodili sami. My sme ich chránili, kým sa to dalo. Teraz si treba pravdu povedať do očí.*

Midriak *(sa ohradzoval proti paušálnym kritickým slovám v prejave br. Cibulku o úbohosti a biede cirkvi i kňazov. V čom osobne on mal byť takým, keď slobodne pracoval, kázal ako chcel a koľko vládal?) My v senioráte sme bratsky žili, ja to nemôžem prijať, čo hovoril br. Cibulka, ktorý v svojom prejave nihilizoval a generalizoval. Kázali sme ako sme vedeli a on by mal zreteľnejšie vyjadriť v čom vidí dôvod k úbohosti.*

Gábriš: *Z úst br. Cibulku odznelo paušálne odsúdenie všetkej práce v cirkvi za uplynulých 20 rokov. Veď tým by zhodil aj mňa aj moju prácu. Boli bratia po zboroch, ktorí krásne pracovali. Tým všetka česť. Aj br. Midriaka som poznal ako pracovníka v zbore, ktorý aj v tlači vedel dobre evanjelizačne podať mnohé veci. Ja ako jeho učiteľ mal som a mám z neho radosť. Na druhej strane by nebolo dobre, keby sme nevideli tie veľké chyby, ktoré tu nesporne boli. V Turč. Tepliciach dozrel čas, aby sme ich vypichli a odstránili.*

Midriak: *Skúsenosti s biskupmi máme všetci. Mne bolo tiež všeličo nemilé. Ale nebolo by dobré povedať si: teraz prišiel čas, keď ti to všetko vysypem na hlavu. Naša spravodlivosť musí byť hojnejšia ako spravodlivosť farizejov a zákonníkov.*

Cibulka: *Z poznámok br. Midriaka vidím, že v Turč. Tepliciach dosť prepočul, preto má taký dojem. Keď som hovoril o duchovných pastieroch, neukazoval som na nikoho prstom. Čistý štít by sme mali hneď všetci, keby si myslel, že jeho sa to netýka. Odvolám sa len na výrok br. biskupa Chabadu: Brat, keby si vedel o tých farároch, čo tu chodili a nosili...*

Gábriš: *To je pravda.*

Midriak: *Tí sú dnes za progres.*

Hronec: *Nezabúdajte, bratia, že prípravný výbor z Čertovice mal svoj vkus, svoj spôsob a snahu neznížiť sa k osočovaniu a vyvolávaniu osobného hašterenia. To sme aj čestne dodržali.*

Midriak: *Sledujem aj v českých ev. časopisoch, ako sa zamýšľajú nad tým, čo a ako robiť. Prvou základnoui požiadavkou aj tam je: doznať chyby a dať sa novou cestou.*

Cibulka: *Ste si vedomí, bratia, aký veľký je rozdiel v tomto ohľade medzi českobratskou cirkvou evanj. a evanj. cirkvou a. v.? Natoľko nepoznám podrobnosti, ale tam toľko slabých charakterov nemali ako u nás.*
Midriak: *Podrobnosti ani mne nie sú známe.*
Cibulka: *Cirkev bola zneuctená. Jej sloboda zobraná. Cirkevná ústava postavená stranou. Cirkev tu treba rehabilitovať. Ale o spôsobe satisfakcie sa bude musieť ešte rokovať. Ale je tu druhá vec: my sme si svoju cirkev zhodili sami. Niektorí bratia priam behali na okresy, aby sa zavďačili mocipánom, zhodili cirkev a tým poslúžili sebe. Ešte mi dovoľte niekoľko slov o zosnulom br. biskupovi Dr. Kátlovskom. Nie anonymné listy treba spomínať v súvislosti s jeho smrťou. On sa mi žalúval na príkoria zo strany samotného zboru biskupov a preto býval veľmi roztrpčený a ubolený. Keby sme začali spomínať dôvody jeho utrápenosti, museli by sme začať hodne skorej, nehovoriac už o jeho chorobách telesných.*
Pališiín: *Anonymy nemôžu byť príčinou smrti br. nebohého biskupa Dr. Kátlovského. Poznám jeho chorobopis. Bola tu aj náhla smrť jeho manželky.*
Cibulka: *Dovoľte mi ešte vrátiť sa k otázke, či sme porušili dohodu o pripustení novinárov. Ja som sa na predporade osvedčil, a na tom som trval, že bude lepšie, keď ich vpustíme dnu, ako by sa mali vypytovať na názory u ľudí na ulici, alebo by striehli na tých, ktorí by vyšli von. Toto som povedal vopred aj br. Plavcovi. A ten s tým súhlasil. Čo sme my z Čertovice mali pripravené, to bolo na výške. My sme sa k nijakým osobným útokom neznížili, ani sme ich nevyprovokovali. Kto nás však ohovoril, že sme suroví, bezcitní, že sme prišli odstreľovať? Tak nás predstavili vopred. To je smutné. My sme si mali dať jeden cieľ: pokánie. Hovorili sme už o tom aj predtým. Ja som si to tak predstavoval: biskup by vstal a povedal: uznávame, že tu boli aj chyby, nepočínali sme si vždy tak, ako by bolo bývalo treba. Boli tu aj iné okolnosti, aj na niečo sme nestačili. Ak myslíte, bratsky nás posúďte. Keby s takou sebakritikou boli vystúpili, boli by tým mravne mnoho získali. Toho sme sa však od nich nedočkali. Uznajte, pod kepienkom šetrnosti nedovoliť pertraktovať najbolestnejšie otázky cirkvi a nezačať s nápravou, to by nebolo ani dnes správne. Pod týmto titulom sa nepohneme z miesta a zostaneme pri starých praktikách, chybách a nedostatkoch.*
Hronec: *Mám ťažké srdce na br. biskupa Dr. Katinu, ako si demagogicky počínal na pohrebe Dr. Kátlovského v Košiciach, keď nás obvinil z jeho smrti,. Ja som mu to otvorene hneď tam po pohrebe povedal. To nebolo biskupské vzdelávateľské kázanie slova Božieho. Uspokojivú odpoveď som nedostal.*
Valášek: *Keby v Turč. Tepliciach bolo padlo zo strany úradnej cirkvi čo len slovko o pokání, hneď sa porada mohla premeniť na pracovnú. Za najväčší nedostatok konferencie považujem, že tam chýbal hlas úprimného pokánia. Deformácia kňazov spočíva v kríze viery a ducha farárov. Súkromne hovorím ináč ako verejne. Konferencia aspoň čiastočne túto deformáciu odhalila. Výslednicou toho je nejednotnosť v nazeraní na potrebu obrody. Otázka prejavu dôvery: my sme k nej pristupovali z mravnej strany, ako ľudia majúci živé svedomie, to prejaviť môžeme: komu dôverujeme a komu nie. Čo by administratívno-právne orgány cirkvi spravili, to je ich a nie naša vec. My mravnú otázku dôvery nastoliť môžeme. Aj keby nebola na programe konferencie. V demokracii je smiešne odvolávať sa na nejakú šablónu a že to nebolo plánované. Moja poznámka o odstrele nebola správne pochopená. Mnohí zabudli, že som povedal, že ak by k nemu došlo. Moje stanovisko bolo a je proti neprirodzenosti a násiliu pri riešení takýchto chúlostivých vecí. Generačný problém: keby ste v mladosti žili v našich časoch, inak by ste hovorili. My sme sa o slovo hlásili, starší nám ho na konferenciách ani nedali a museli sme byť spokojní. Vy si svoje právo uplatňujete a našou povinnosťou je s vami rátať, rokovať a hľadať riešenie, aby bola obapolná spokojnosť. Dr. Kátlovský: po jeho smrti som navštívil jeho svokru, aby som ju potešil. Osvedčila sa mi: ja som ho prosila, aby po smrti manželky odišiel aspoň na mesiac z Košíc. Mal cukrovku, vysoký tlak, arterioskleróżu,*

potreboval oddych a on si nedal povedať. Ale týmto nechcem schvaľovať počínanie anonymov. Tých odsudzujem, lebo anonym nie je človek s ľudskou tvárou.
Gábriš: *Ani my sme ako mladí nemali v cirkvi slovo. Museli sme si ho vymôcť až ilegálne, keď sme začali na fakulte vydávať letáčik Medzi nami. Teraz vás však ubezpečujem, že slovo budete mať. Ja som rád prichádzal medzi mladých, s nimi debatoval a to aj za cenu nepopularity. Mladí potrebujú, aby sme ich viedli, ale nie zahriakovali.*
Proksa: *Konferencia v Turčianskych Tepliciach popri mnohých nedostatkoch mala a má veľké pozitíva. Medzi ne patrí už skutočnosť, že sme sa konečne v takom počte nerozdelení zišli a že sme mohli po toľkých rokoch nadviazať kontakty a ukázať svoju tvár. Mnoho sme tam poznali, o čom sa verejne nehovorilo. Aj keď k hlasovaniu formálne neprišlo, predsa sa tam čosi veľké odhlasovalo a čosi nové zvíťazilo. Veď nám šlo predovšetkým o mravné veci. Vopred som upozorňoval na základe skúseností z nášho seniorátu, že s pokáním to tak ľahko nepôjde. Za najväčší klad považujem utvorenie tohto výboru, ktorý má vážnu snahu uviesť do chodu riadnu všeobecnú pastorálnu konferenciu s vnútornou náplňou, akú veľmi budeme potrebovať v nadchádzajúcich pomeroch. Je to veľká vec, že prvé kolo máme za sebou a to ďalšie príde. Na druhej strane za najväčší nedostatok konferencie v Turč.Tepliciach považujem, že sme sa dostatočne nedištancovali od bývalého ÚSEK-u, ktorý od prvopočiatku bol cudzím telesom v organizme našej cirkvi. I z rečí, ktoré tu dnes odzneli, vidno, že sme chybili, keď sme po každej stránke nevyhlásili: ÚSEK je zlikvidovaný. Tak sme ho mali aj verejne odsúdiť po dôkladnej analýze celej jeho činnosti v jednotlivých jeho obdobiach. Nezabúdajme, že ÚSEK bol iniciátorom všetkých deformácií v cirkvi. Mal byť svedomím cirkvi a stal sa pákou nedemokratických metód až do konca. ÚSEK si uzurpoval pre svojich najvernejších monopol štátoobčianskej spoľahlivosti a tak sa stal uzavretým kolektívom udavačov, konfidentov a špicľov na rozbíjanie bratstva. Po roku 1948 takého ovzdušia nedôvery a upodozrievania nebolo. Ja som prišiel mladý do seniorátu a starší ma prijali s veľkou láskou a nemohol som sa na nič sťažovať. Po založení ÚSEK-u bolo po dôvere a bratstve. Kde fungovalo živé odpočúvacie zariadenie a vlastný kádrový systém, tam sa dôvera a bratstvo udržať nedali. K tomu spomeňme si len na praktické prevádzanie teológie Tvárou k životu, ktorá nevyhnutne niesla so sebou: chrbtom k Písmu svätému. Keď nám bolo prikazované aj z úst najpovolanejších cirk. činiteľov, aby sme sa nesnažili byť advokátmi Božími, či sa za týchto okolností ÚSEK nestal trójskym koňom na vnútorné rozleptávanie cirkvi? Toto sa malo v Tepliciach verejne pranierovať a analyzovať, ako sa ÚSEK stal a bol povoľným nástrojom svetskej moci na odstraňovanie demokracie v našej cirkvi a potlačenie čistého evanjelia. ÚSEK bol inštitúciou na tvorenie, udržiavanie a naháňanie strachu medzi farármi, a preto sme sa mali od neho verejne dištancovať, a to tým skôr, že ÚSEK najmä zo začiatku bol šíriteľom kultu podpriemernosti, keď na zodpovedné miesta v cirkvi začal dosádzať ešte len chlapcov. Beda obci, ktorej vládnu chlapci – nečudo, že sa nám to vymstilo. Preto nemôžeme súhlasiť s nijakým pretvorením ÚSEK-u, lež nadviazanie na dobré zdravé tradície, ktoré tu boli vo Všeobecnej pastorálnej konferencii, v Modlitebnom bratstve či v Spolku ev. kňazov (SPEVAK), alebo na úrovni seniorálnych konferencií, na ktorých sme pohotove zaujímali postoj k najaktuálnejším pálčivým otázkam súčasnosti, a bratskou rozpravou, otvorenou diskusiou utužovali sme aj bratstvo aj dôveru medzi služobníkmi Pána Ježiša Krista. Ale dovoľte mi jednou vetou poukázať ešte na jeden kardinálny nedostatok teplickej konferencie: malo sa tam už prvý večer hovoriť a nehovorilo sa o otázkach cirkevnej tlače. Cirkevné časopisy najmenej dva mesiace už mali riadiť iní redaktori! Koľkým mýlnym povestiam sa už dalo predísť! Dnes o tom treba vyniesť uzavretie!*
Gábriš: *Sú to silné slová, v mnohom ohľade pravdivé, ale jednostranné. V ÚSEK-u treba rozlišovať obdobia. Bol tu tlak zvonku, ktorému sme nevedeli vždy dostatočne odolať. Boli tu ťažkosti, ale napriek tomu boli tu aj krásne teologické kurzy. Pri ich hodnotení sami ste hovorili o ich hodnotnej náplni.*

Proksa: *Teologické kurzy nevznikli z iniciatívy ÚSEK-u. Na generálnom konvente v Radvani r. 1955 boli vynútené jednoduchými farármi, ktorí poukazovali vedeniu cirkvi na nedostatočnú pastorálnu starostlivosť o osamotených služobníkov cirkvi. A k tomu na kurzoch sme tiež nesmeli byť spolu všetci kňazi z celého Slovenska odrazu!*
Gábriš: *To je pravda, že teologické kurzy vznikli pod tlakom zvonku, aj to, že sme tam niektoré veci museli dať. Ale museli sme ich tam dávať, aby sme teologické kurzy mohli vôbec udržať. Na kurzoch boli aj veci, ktoré vzdelávali. Nemožno apriorne celú prácu paušálne odsudzovať. Nezabúdajme, že vnútornomisijná práca bola celkom zlikvidovaná. A za tých okolností to považujem za veľkú vec, že sme vám mohli poslať aspoň materiály k Modlitebných týždňom. Tu osobitne musím vyzdvihnúť prácu br. O. Ľ. Barthu, ktorý presadzoval v prospech cirkvi čo sa len dalo i vydávanie takého kompendia zjavenia Jánovho, keď ešte aj text Biblie nám chceli zakázať. Toto chápte, že za takých okolností sme sa snažili zachovať z pozitívneho, čo sa dalo.*
Šimek: *Vskutku je pravda, že sme urobili chybu, keď sa dosiaľ nevyriešila otázka cirkevnej tlače, že sme nemohli správne informovať verejnosť o tom, k čomu sme v Tepliciach dospeli.*
Kmeť: *Potom ide každý na vlastnú päsť.*
Hronec: *Je smutné, že niektorí ľudia si po svojom rozširujú po Slovensku uzávery konferencie a na týchto nesprávnych hlasoch si niekto skladá svoju ďalšiu existenciu.*
Šimek: *My nemáme ľahkú situáciu, keď tu treba pracovať s ľuďmi. Tlieskajú jednému a o chvíľu zase druhému. Kam vietor, tam plášť. Hovoríte, že treba dať miesto mladým. Dostali i na konferencii slovo, a ako ho využili? Žiaľ, jeden bol aj z nášho seniorátu. Ale šíril voloviny a vylomeniny. Hanbil som sa, že je z nášho seniorátu. A rečnil za mladú generáciu. My sme ho tam za náš seniorát nedali (I. Tóth).*
Gábriš: *Aj jeho hlas je hlas z konferencie.*
Blažko: *Podobne možno povedať aj o niektorých zo staršej generácie.*
Pališín *reaguje na Proksove slová a cituje zo Šenšelovho listu: „Buďte opatrní a bojte sa kňazského hnevu.“ Dobre mi Jožko Kmeť povedal: Ponesieš nevinne zodpovednosť za celý ÚSEK. A ja ho vediem iba niekoľko rokov. Musí to niekto odniesť. Ja som sa necítil trójskym koňom v cirkvi. Brat Proksa, bol si tvrdý vo svojich výrokoch.*
Gábriš: *Tvrdý, ale bez nenávisti a bez hnevu, to sa musí konštatovať. Je to z lásky k cirkvi a vy to tak prijmite.*
Bartho: *S br. Proksom sme z jedného ročníka. Tak hovoril, ako to myslel a ja som presvedčený, že to dobre myslel a myslí. Len tu treba rozlišovať rok 1953, keď sme aj my v ÚSEK-u videli, že tam musíme urobiť nápravu. Po roku 1953 ÚSEK už prestal dosádzať seniorov. Br. Tóth je plný bolesti a výbušný. Sťažuje sa na určité veci v senioráte. Aj tam treba pastorálneho rozhovoru. Ani v Spiši nie je dobrá situácia. Od seniorátov sa to musí začať.*
Gábriš: *Azda bude dobre, keď uzavrieme rozpravu o konferencii. Mala na sebe stopy ľudskej nedokonalosti. Po nej je našou úlohou ako nájsť dôveru a nájsť cestu k bratom. Ja ju hodnotím kladne. Bola potrebná a svoje poslanie splnila. Verím, že i tu je duch Kristov v cirkvi. On si prerazí cestu aj cez ťažkosti. Boli tam dobré veci a tie treba podchytiť a boli tam zlé prejavy, ale treba počuť všetko, aj to, s čím nesúhlasíme.Ľudia nedávali pozor čo sa hovorí, ale kto hovorí. A to je chyba. Pán Ježiš ešte aj slová farizejov použil na poučenie. Jadro hlavných referátov bolo dobré. Škoda, že nedošlo k uplatneniu toho ducha, ktorým tak krásne vynikol celý prejav br.Dr. Júliusa Cibulku, ktorým sa výborne začal proces duchovnej obrody farárov. Toto nás zaväzuje nedostatky z našich radov odstrániť. V tomto zmysle by sme mali zostaviť memorandum z tohto nášho zasadnutia.*
Hronec: *Sme tu preto, aby sme si urobili správnu analýzu východiska i cieľov nášho snaženia. Vyslovili sme tu túžbu po jednomyseľnosti. Musíme konštatovať, že z vedenia cirkvi jedine br. gen. dozorca vystihol správne situáciu i potrebu patričného konania. Autonómne práva v cirkvi boli porušené a deformované. Za takýchto okolností sme si nemohli slobodne voliť*

svojich predstaviteľov. Prišli do funkcií tí, o ktorých štát vedel, že budú poslušne vykonávať jeho vôľu. Keď cirkevné zbory budú mať slobodu, aby sa mohli voľne vyjadriť, nech sa páči, uchádzajte sa o dôveru. Ak vám ju odhlasujú, môžete byť znova zvolení. Cirkvi treba toto právo vrátiť. Prosím vás, aby ste toto pochopili, či máme možnosť slobodne sa vyjadriť. O tento princíp ide, o možnosť skutočne slobodnej voľby. Brat Proksa má pravdu, mali sme hovoriť o ÚSEK-u. Ja som mal o tom pripravenú aj prednášku pre Turč. Teplice a br. Proksa akoby mi ju bol čítal. Ale on ju nečítal. My si aj v tomto ohľade musíme naliať čistej vody. ÚSEK bol založený z vôle politickej moci pre prospech nie cirkvi, lež niekoho iného a ako cudzia organizácia nám bol nanútený. Keď si toto všetci duchovní uvedomíme, určite povieme, že takého pastorka nepotrebujeme. Kvôli objektivite treba nám priznať, že boli aj teologické kurzy a boli aj rozličné etapy, ale nezabúdajme, že v tom podstatnom sme boli o všetko pripravení. Po seniorátoch a po krajoch sme museli počúvať iba mierové referáty. Aj keď je to veľmi dôležité a potrebné, aby sme aj v tejto otázke mali jasno: mier nám je všetkým veľmi drahý a sme zaň celou dušou, ale popri tom nesmieme zanedbávať svoje vlastné poslanie a obchádzať svoje podstatné úlohy. Nemáme tu čo pretvárať, ako bolo v Turč. Tepliciach navrhované – od nedobrého sa nám treba dištancovať a na dobrom základe pokračovať.

Pališín: *Žiadam aj protokolárne zachytiť, že boli rôzne obdobia v činnosti ÚSEK-u.*

Hronec: *Samozrejme, že Úsek na začiatku bol iný ako pri jeho likvidácii. To treba vysloviť, že najmä v začiatku bol baranom do brán cirkvi. Povedali sme si tu už dosť o konferencii v Turč. Tepliciach, preto by bolo dobré, keby br. Madarás prečítal nami pripravené Memorandum z tohoto nášho zasadnutia, ktoré by sme predložili Gen. rade ev. a. v. cirkvi.*

Madarás číta pripravené Memorandum, ktoré prítomní vetu za vetou dolňujú a upravujú. Jeho upravené znenie je toto:

Memorandum

prípravného výboru Spolku evanjelických kňazov, predložené Generálnej rade Slovenskej ev. a. v. cirkvi ako zmysel a obsah hnutia našej cirkvi i program jeho budúceho snaženia o rehabilitáciu cirkvi

Obrodné hnutie života všetkých zložiek našej spoločnosti, ktoré má za cieľ odtrúbenie deformácií a nezákonností predošlého obdobia a plnšie uplatnenie myšlienky humanity, slobody, demokracie, ľudských práv a mravnej osobnej zodpovednosti, ktoré obrodné hnutia započala a vedie Komunistická strana ČSSR, s vďakou prijímame, s ním súhlasíme a ho podporujeme a v oblasti cirkevného života evanjelictva a našej verejnosti chceme ho plne rozvíjať. Nadväzujeme na vyhlásenie Generálnej rady ev.a. v. cirkvi zo dňa 27. marca 1968, stotožňujeme sa s ním a chceme ho doplniť smerom do vnútra cirkvi a uskutočňovať. Vyhlásenie totiž obracia sa k verejným a straníckym činiteľom a týka sa pomeru cirkvi a štátu. Na podoprenie požiadaviek vyslovených generálnou cirkvou pripojujeme rezolúciu vypracovanú na schôdzi farárov v Turčianskych Tepliciach. Nami predložené Memorandum hovorí na adresu cirkevných orgánov a predstaviteľov cirkvi na všetkých stupňoch cirkevnej správy (generálne presbyterstvo, generálna rada, dišriktuálne rady a senioráty) a týka sa vnútorno-cirkevných a duchovno-náboženských záležitostí, ako vyplývajú z možností daných demokratizačným procesom s cieľom zlepšenia a prehĺbenia duchovnej a mravnej práce cirkvi. Poukazujeme pritom len zhruba na príčiny a prejavy deformácií v cirkvi, ktoré boli a ktoré uznávame. Nám tu ide o napravenie porušeného a o návrh, akými cestami a spôsobom to napraviť pri vedomí spoločného pokánia všetkých nás.

Obrodné hnutie v našej cirkvi má svoje počiatky a impulzy už v čase nastupujúcej deformácie našej verejnosti a cirkvi. Už aj vtedy mnohí statoční, verní cirkvi a jej Pánovi oddaní duchovní a svetskí činitelia vo vedomí zodpovednosti pre Bohom sa dištancovali od prejavov nezodpovedného porušovania ľudských, štátnych i cirkevných zákonov. Niektorí

pasívnou rezistenciou dávali najavo nesúhlas s tým, čo medzi nás a aj do cirkvi preniklo pod pláštikom vtedy hlásaného a nesprávne vysvetľovaného pokroku, socializmu a demokracie, niektorí aj verejne, nakoľko im to bolo možné, dovolávali sa uplatňovania princípov a reformačných zásad v cirkevnom živote v duchu CÚ. Neraz verejne a súkromne upozorňovali aj vedúcich činiteľov cirkvi na deformácie, ktorých sa dopúšťali oni i niektorí farári, sledujúci často svoje osobné záujmy a nie prospech cirkvi. Kňazské konferencie a stretnutia i konventy na všetkých stupňoch cirkevnej správy boli v mnohom ohľade zbavované svojho biblicko-reformačného i cirkevno-evanjelického charakteru. Mnohé články cirkevnej tlače a prejavy mnohých tzv. vlasteneckých farárov pomáhali zaťahovať cirkev do pozícií a činností, ktoré nezodpovedali tradíciám a duchu našej cirkvi. V cirkvi nebolo dosť vyznávačského ducha a to ani pri jej vedúcich, ani pri jej ostatných údoch. Miesto toho bývali medzi nami rozpory a trenice. Preto sa mnohí v cirkvi vedome i nevedome bránili týmto Kristovej cirkvi cudzím tendenciám. Hľadali posilu vo vzájomnom stretaní sa s bratmi, ktorí sa neusilovali o osobné výhody, ale o čisté hlásanie evanjelia. Jedným z druhov tejto obrannej práce, ktorá zachovávala cirkvi jej vlastnú tvár bolo, že sa mnohí farári uzavreli do hraníc svojho zboru a snažili sa čím svedomitejšou a duchovno-pastierskou a evanjelizačnou prácou zachovať jadro cirkvi neporušené.

Z týchto pramienkov, keď tomu dovolili nové pomery demokratizácie v našom štáte, vytryskol prúd, ktorý – dá Boh – rozrastie sa v mohutný tok obživenia a ozdravenia našej cirkvi. Jeho prvým verejným prejavom bola Všeobecná kňazská konferencia v Turč.Tepliciach v dňoch 2. a 3. mája 1968. Tu sa po prvý raz po mnohých rokoch prejavil bratsky myslený kritický protestantský hlas. Tu sa však, žiaľ, veľmi názorne ukázala aj veliká bieda našej cirkvi, rozpoltenie a neorientovanosť niektorých jej duchovných pracovníkov.

Iste nik si nerobil nádej, že sa hneď pri prvom stretnutí a pri prvom prejavení všetko v cirkvi napraví. Koncedovať treba právo svedomia, ktoré chce mať veci usporiadané a vyjasnené. Len aby to bolo usporiadanie vecí a myšlienok pred Božou tvárou! Boli sme však pri našom prvom stretnutí sklamaní tým, že niektorí bratia, najmä z vedúcich činiteľov cirkvi a z diskutujúcich neprejavili úprimnosť pokánia pri pohľade na minulé deje a na zodpovednosť za ne, keď cirkev strácala svoju tvár. Úprimným sebaspytovaním a vyznávaním mali sme možnosť pomôcť svojej cirkvi k rýchlejšiemu a bezpečnejšiemu prechodu cez uzlový bod rozhodnutia. Nepochybne všetci by sme boli tým získali i ako cirkevní pracovníci i ako ľudia. Iste Pán Boh aj cez toto úskalie povedie svoju cirkev, „svoj zbor krížový“, a my len neskôr spoznáme aj v tomto Jeho milostivú vôľu.

Veríme, že vec cirkvi je v Božích rukách. Veríme a vyznávame, že nie my, duchovní pastieri, zachraňujeme cirkev, ale Pán sám cez svoje nástroje a po svojich cestách. Iste nás chce učiť v škole pokánia, viery a trpezlivosti a vyvarovať namyslenosti a tým lepšie k sebe pripútať.

Pokladáme si však za povinnosť svojho svedomia upozorniť Generálnu radu a skrze ňu celú evanjelickú verejnosť našej slovenskej a. v. cirkvi, duchovných a svetských jej pracovníkov a údov zborov na niektoré skutočnosti súvisiace s duchovnou obrodou našej cirkvi. Najmä aj preto, že sa u časti nášho duchovenstva objavili isté pochybnosti o úprimnej a čistej snahe iniciátorov tohto obživujúceho pohybu. Niektorí bratia - iste nevediac sa vymaniť zo spôsobov a zmýšľania i konania z čias minulých – v tomto pohybe chcú vidieť snahu o osobné uplatnenie sa niektorých, o prostú dobovú a príležitostnú výmenu osôb vo funkciách. Aj keď je biblickou zásadou, že nové víno sa neleje do starých nádob a že teda nevyhnutne z faktu obnovy práce v cirkvi dôjde aj k osobným zmenám, nie preto sa začal s Božou pomocou tento prúd, ktorý už v minulých rokoch, ako bolo spomenuté, má svoje pramene. Nie toto bolo a je zmyslom, zámerom a cieľom, ale ním bolo a je obživenie cirkvi, jej znovupostavenie do zástoja, ktorý je jej vlastný aj v tomto svete a v tejto spoločnosti, aby mohla byť mestom na hore ležiacim a sviecou na svietniku postavenou, aby mohla byť soľou

zeme a kvasom, aby pomáhala ľuďom k viere a spáse, aby bola prínosom i pre Boží svet, no v intenciách jej zakladateľa a Pána.

Tento zámer bol a je otázkou nášho srdca a svedomia. A tento zámer má byť otázkou srdca a svedomia všetkých duchovných a svetských pracovníkov a služobníkov cirkvi, aby vždy hľadisko spásy a záujem cirkvi boli prvé a hlavné a aby sa duchovná kvalita a nie osoba mohla v cirkvi uplatniť a prejaviť na slávu Božiu.

Prosíme Ducha svätého o vnútorné obživenie celej cirkvi, jej služobníkov a údov. Chceme prehĺbenie jej viery, ktorá sa prejavuje v živote a v konaní, aby bolo možné poznať a rozpoznať Pánových služobníkov a svedkov podľa ovocia ich viery a aby bola obnovená česť a dobré meno evanj. duchovných. Túto vieru chceme s pomocou Božou na každom mieste vyznávať. Chceme a budeme sa usilovať o evanjelicko-kresťanské poňatie úradu cirkvi a prehĺbenie jeho kázňovej zvesti ako Božieho posolstva, pri ktorom hlásajúci je zodpovedný za každé slovo a úmysel svojmu Pánovi. Chceme s pomocou všetkých ochotných rúk a hláv i srdc dosiahnuť lepšiu a hlbšiu teologickú a vzdelanostnú odbornosť kňazov i ostatných pracovníkov cirkvi. Chceme a s Božou pomocou sa budeme snažiť docieliť, aby naši veriaci mali vo svojich duchovných pastieroch verných, mravne zodpovedných a rozhľadených slova Božieho kazateľov, ktorí sa vynasnažia zvestované pravdy Božie dosvedčovať svojím životom a konaním. Budeme dbať, aby naši kňazi mali vo svojich senioroch a biskupoch starostlivých a citlivých bratov, vzory viery a vernosti, príklady mravných charakterov, ktorí by mali ustálené presvedčenie, boli bezúhonní, spôsobilí na vyučovanie a vedenie v duchu bratskom a ktorých najvyššou snahou by bola starosť o napomoženie spásonosnej viery, duchovné zveľadenie cirkvi, o skutočnú lásku a nezahanbujúcu nádej. Chceme a budeme sa snažiť prehĺbiť a uskutočniť nesfalšovaný odkaz reformačných i našich slovenských otcov. Budeme chcieť s pomocou Božou a za prispenia všetkých úprimných ľudí prehĺbiť a zvrúcniť modlitebný život celej cirkvi, obnoviť vážnosť sviatostí medzi nami a naším ľudom a tým spôsobiť väčšie prenikanie Božej milosti a odpúšťania do životov našich údov. Chceli by sme prinavrátiť kázaním slova Božieho a prijímaním sviatostí vážnosť a istotu viery, akú mali naši evanjelickí predkovia.

Sme si istí, že rýdzosť a presvedčenie viery sú prepotrebné i kvôli spáse i na svedectvo a pomoc tomuto svetu. Chceme byť v úzkom bratskom spojení s bratmi vo viere v hraniciach našej republiky i mimo týchto hraníc, najmä v styku so Svetovým luteránskym zväzom a Svetovou radou cirkví. Chceme viesť dialóg i s inými kresťanskými cirkvami, ako aj s ateistami a spolupracovať pri riešení spoločných všeľudských a občianskych otázok bez zapierania svojej viery a presvedčenia, keď k takémuto dialógu a spolupráci budeme mať príležitosť.

Vieme, že práca, ktorú máme pred sebou je ťažká i zodpovedná, že jej je veľmi veľa a že bude treba veľa aj úsilia a trpezlivosti i Božieho vedenia a požehnania. Vieme, že práca obnovy a obživenia je proces, ktorý potrvá roky a ktorý bude potrebovať každé ruky, každú hlavu a každé srdce. Chceme, aby v tomto procese našiel miesto každý brat a sestra, najmä však všetci v Pánovej službe postavení, lebo stále platí Pánovo „Žeň je veliká, ale pracovníkov málo“. Úprimne si želáme obnoviť a upevniť bratskú dôveru medzi farármi i všetkými pracovníkmi a údami cirkevných zborov.

Toto Memorandum bolo všetkými prítomnými prijaté, podpísané vlastnoručne s tým, že ho zajtra na zasadnutí Gen. rady predostrú osobne nami navrhnutí zástupcovia Prípravného výboru, ktorí by boli pribratí do Gen. rady ako poradcovia na základe § 128 CÚ.

Za zástupcov Prípravného výboru do Generálnej rady vysielajú prítomní bratov: Dr. Júliusa Cibulku, Ondreja Žiaka a Dr. K. Gábriša.

Začali sme čítať pripravený Akčný program obrodného hnutia, ale pre pokročilosť času sme ho odložili na najbližšie zasadnutie Prípravného výboru, ktoré by malo byť zvolané

najneskoršie do dvoch týždňov. Zatiaľ ako najnevyhnutnejšie opatrenia odporúčame tlmočiť v Gen. rade:

a/ seniorálne konventy zvolať až v jeseni,

b/ všetky seniorálne predsedníctva nech položia otázku dôvery prostredníctvom predsedníctiev cirkevných zborov,

c/ považujeme za nutné previesť reorganizáciu a doplnenie redakčných rád. Odporúčame za redaktora Ev. posla br. Vl. Kubovčáka, Cirkevných listov br. sen. R. Koštiala, Služby slova br. J. Madarása. Do redakčných rád navrhujeme pribrať Dušana Albíniho, Gustáva Viktoryho, Pavla Proksu, Pavla Valáška, Dr. Júliusa Cibulku a Vincenta Blažku,

d/ redaktorovi Tranovského kalendára na r. 1969 vyslať na pomoc Dr. J. Cibulku, Vl. Kubovčáka, P. Valáška a P. Proksu. Gen. rada nech zorganizuje stretnutie týchto činiteľov.

e/ o valnom zhromaždení bude sa rokovať na najbližšom zasadnutí,

f/ cestovné účty na zasadnutie Prípravného výboru predkladať GBÚ,

g/ rehabilitácia postihnutých farárov a cirkevných činiteľov po cirkevnej stránke nech sa uskutoční podľa návrhu br. Júliusa Madarása: krivdy a bezdôvodné osočovanie nech sa napraví na tých stupňoch, na ktorých bolo postihnutým ublížené, dať možnosť každému cirk. zboru vyjadriť sa, či si žiada naspäť svojho neprávom odsunutého farára, postihnutým farárom na všetkých stupňoch cirkevnej správy vrátiť tie funkcie, ktoré mali pred svojím odsúdením.

Za verifikátorov tejto zápisnice boli určení bratia: Ondrej Ľ. Bartho a Vladimír Kubovčák. Zasadnutie bolo zakľúčené modlitbou br. O. Kováča. Trvalo od 9. do 17,45 s malou prestávkou.

Môj dojem z prvého zasadnutia Prípravného výboru bol vcelku dobrý. Treba povedať, že bolo pokojné, zmierlivé v bratskom ovzduší. Snažili sme sa byť k sebe slušní a uznanliví. Nebolo zásadných názorových rozdielov na naše spoločné ciele a povinnosti. Čo ešte bolo rušivé, pominulo. Bratia Kmeť a Pališín sa ospravedlnili za svoje nekvalifikované chovanie na konferencii v Turč.Tepliciach.

Na druhý deň, 22. mája 1968 bolo zasadnutie Gen. rady. Mali sa jej zúčastniť ako kooptovaní naši zástupci Dr. Cibulka, Šimek a Dr. Gábriš. Veľmi som bol zvedavý na výsledok rokovania, nuž som čakal v kaviarni Štefánka na br. Cibulku až do odchodu posledného autobusu, ale som sa nedočkal. Kým som čakal, mal som spoločníka nášho Dr. E. B. Lukáča. Rád by začal s redigovaním niekdajšej svojej Tvorby. Má spolupracovníkov z radov údov našej cirkvi, ktorí tiež vec urgujú. Len ako začať. Rokovanie na Gen. rade sa pretiahlo a tak mi br. Cibulka poslal o ňom správu: Br. Šimek nemohol zostať na rokovanie a tak nás zastupovali len Dr. Cibulka a Dr. Gábriš, aj to len na prejednaní našich záležitostí. Po uvítaní br. gen. dozorca Žiak hodnotil konferenciu v Turč. Tepliciach kladne, napriek niektorým nepekným zjavom. Priznal, že považuje postavenie br. gen. biskupa za neudržateľné, ako sa o tom na konferencii mohol sám presvedčiť. Spolupredsedajúci br. biskup Dr. Katina len tak okrajovo poznamenal, že keď príde na to (abdikovať), venuje sa svojej literárnej záľube. Potom br. Cibulka prečítal naše Memorandum. Br. gen. dozorca mal k nemu tri pripomienky:

1. Chýba mu v ňom rozbor doterajšej situácie, ktorú treba postaviť na objektívny základ odvislosti od štátnych úradov. Bolí ho, že vidíme len negatívnu stránku a nič pozitívneho. Z Memoranda vznieva veľmi ostrá kritika na všetky orgány cirkvi.
2. Môžeme sa vraj rozchádzať v názoroch, ale podľa neho, tak ako palma rastie pod ťarchou, aj naša cirkev možno pod ťarchou minulých rokov niečo získala. Treba aj v tom vidieť vedenie a riadenie Božie.
3. V Memorande chýba uvedomenie si času, miesta a spôsobu, ktoré sú predsa len i dnes a budú vždy určené i pomerom cirkvi ku štátu. Nedali sme výraz tomuto vzťahu.

Br. Cibulka odpovedal, že v Memorande minulosť nehodnotíme, ale vychádzame zo stavu cirkvi a následkov minulosti. V odpovedi na druhú poznámku odvolal sa na slová br. gen. biskupa v Turč. Tepliciach, kde povedal, že sa v spolupráci so štátnymi úradmi lámali charaktery. Na tretiu poznámku pripomenul, že sa Memorandum obracia na vedenie cirkvi a tak sme nepovažovali za potrebné aj tu zdôrazňovať náš vzťah k socialistickému zriadeniu. Dohodli sa, že chýbajúce vyjadrenie uvedieme v úvodnej stati.

Gen. rada sa na tomto zasadnutí nezaoberala Memorandom. Bude predmetom osobitného rokovania i o našom Akčnom programe, z ktorého br. Kmeť (Br. Gábriš odišiel na pohreb) predniesol tri body:

1. Otázka vyslovenia dôvery predsedníctvam seniorátov.

Žiak: Ak schválime tento krok Prípravného výboru, stretneme sa s ťažkým odsúdením Gen. rady v radoch kňazov i ev. verejnosti.

Kmeť: upozornil, že ak to neurobia predsedníctva zborov, dôjde k otázke dôvery na sen. konventoch, čo je menej želateľné.

Stanovisko Gen. rady: Odporúča, aby Prípravný výbor dal podnet k rozhovorom o vzájomnej dôvere medzi kňazmi a predstaviteľmi seniorátov.

Cibulka: upozornil, že br. farári nebudú spokojní s týmto stanoviskom, lebo chceli, aby v Gen. rade došlo k určitému uzavretiu, ktoré by muselo byť rešpektované.

Žiak: Viem, že nebudú všetci spokojní, ale máme veľkú zodpovednosť.

2.Otázka tlače.

Rozšírenie red. rady o navrhnutých členov bolo uvítané. Pokiaľ ide o výmenu redaktorov, vyslovená bola pochybnosť, či by noví redaktori bez spolupráce s doterajšími vedeli zvládnuť celú prácu, kým sa nezapracujú. Treba chodiť do tlačiarne, byť prítomní pri lámaní sadzby. Rozhodnutie: K doterajším redaktorom pridelia sa noví spoluredaktori na rovnakej úrovni. Ev. posol: Katina – Kubovčák; Cirk. listy: Olexa – Koštial; Služba slova: Michalko – Madarás. Ján Juráš do tlače zasahovať nebude a otázka rozviazania pracovného pomeru s ním sa vyrieši do konca júna, kedy má skončiť svoje novinárske štúdium. Pokiaľ ide o tranovského kalendár, br. Katina zvolá redakčnú komisiu po Svätodušných sviatkoch.

2. Na návrh Prípr. výboru Gen. rada vytvorila rehabilitačnú komisiu s predsedom

Dr. Okruckým (predseda gen. súdu), ktorý z navrhnutých právnikov a laikov vytvorí päťčlenný senát.

Celkový dojem br. Cibulku: *Gen. rada, to je vlastne gen. dozorca. Jeho slovo rozhoduje a uzaviera jednanie i formuláciu uzavretia. Veci nepôjdu tak rýchlo, ako by sme si mysleli a ako by bolo želateľné. (Viem, že budeš nielen Ty, ale aj iní bratia, nespokojní s výsledkami, hlavne pokiaľ ide o tlač. Ale moje stanovisko zapadlo. Gen. rade diktovať nemôžem. Katina dostal poverenie porozprávať sa s Chabadom v nemocnici o jeho odchode do penzie. Bol z toho celý roztrasený, vraj niekedy Chabada celkom zúri.)*

O zasadnutí Prípravného výboru a o výsledku nášho rokovania s Gen. radou hneď som informoval bratov z Čertovice obežníkom a br. J. Struhárika osobitným obšírnym listom. Poslal som mu na informáciu zápisnicu z Turč. Teplíc, Memorandum a návrh stanov, ktorý som už pripravil. Bol za všetko vďačný a prosí o ďalšie informácie. Už bol chorý a písal z nemocnice v Ilave (tam sa zdržiaval u syna profesora). Pripomína, že bude treba žiadať od gen. cirkvi vyúčtovanie pomoci od Svetového luteránskeho zväzu, fondov a hospodárenia vôbec. K tomu bohužiaľ – ani Tranoscia – nikdy nedošlo. Už vedomie, že br. Struhárik sa o naše snahy, boje i trápenie zaujíma, nás vždy posilňovalo. Veď on bol svedomím našej ev. cirkvi. V liste (29.V.1968) br. Tasler o Gen. rade poznamenáva: *Všetko sa presúva a odsúva a my musíme hlivieť* (majúc na mysli pozitívnu prácu progresu).

Súbežne s našimi kontaktmi s gen. cirkvou cez Prípr. výbor aj br. Oto Vízner, bytom v Ban. Bystrici, vyvíja osobné úsilie stretnúť sa s br. gen. dozorcom Žiakom. *Bolo by treba hovoriť s ním čím prv, aby sa nestal prekážkou obrody života v cirkvi, čo by bolo nielen jeho*

osobnou tragikou, ale aj cirkvi, pretože naozaj zdá sa, že na našej strane niet silnej osobnosti, ktorá by tu účinkovala. Ba je aj to možné, že niektorí mladší bratia, ktorí sú radikálnejší, stratia trpezlivosť a dôjde k rozkolu – píše mi (29. V. 1968). Sám napísal br. Žiakovi list (č. 121 – 30. V. 1968) „o obživení a obrodení našej cirkvi, čo sa nemôže robiť s tými ľuďmi, ktorí nezákonnosti, deformácie a nespôsoby do cirkvi voviedli".

Aj br. Dr. Ladislav Jurkovič z Košíc volá po potrebnej zmene (7. VI. 1968): *Ak sa v týchto časoch nič nepodarí previesť a zostanú na svojich miestach bývalí prisluhovači na GBÚ a fakulte, všetko pôjde ďalej po starom. Už len to nesmieme dopustiť! Ľudia, ktorí servilne úradovali a potlačovali každý pokus o slobodu, poťažne otravovali ovzdušie na fakulte (a majú pritom nebiblické a protivieroučné stanovisko!), nemôžu ďalej prekážať novému prúdu. Na fakultu by sa mal od nového študijného roka dostať br. Dr. Július Janko, ktorý by vysadil tam dosadeného N-ho* (rozumej Nandrážskeho), *takisto by bolo potrebné zmeniť štruktúru náb. fil. katedry a žiadať zrušenie spoločenských vied (ako r.-kat. cirkev sa toho dožaduje!). S tým súvisí aj určenie delegácie na valné zhromaždenie Svetovej rady cirkví. Protestantské kruhy predsa vedia o našej „biede"! Bolo by nečestné zamlčať našu skutočnú situáciu. Br. Koštial by mal byť kooptovaný za člena delegácie, ak sa to už nestalo. ., Či možno očakávať, že sen. konventy vnesú do života cirkvi potrebné oživenie? Bude to teda skúška dospelosti našej pospolitosti! Vo VD je príležitosť demokratickej kandidatúry a voľby biskupa. Ale i tu leží mračno obavy, že úradné vedenie bude chcieť presadiť seberovného človeka. Br. taj. Pališín je opatrnícky a nezdieľny. Nebol dobrý pomer medzi zosnulým br. Dr. Kátlovským a ním* (134-68).

Týmto vnútorným nepokojom boli sme tiesnení hádam všetci. Všelijako sme sa prestarávali, ako sa rozbehnúť v pracovnom úsilí. Br. Dr. Cibulkovi píšem (30.V.1968): „Nedalo by sa vysondovať napr. u podpredsedu vlády Dr. G. Husáka a iných kompetentných činiteľov, čo by sme mohli robiť pokiaľ ide o vydavateľskú činnosť Tranoscia – Tvorba, publikácie, vnútromisijné pomôcky atď. Ak inak nie, tak Gen. rada by mala podniknúť v tomto smere niečo a vyžiadať si oficiálne stretnutie. Zistiť, čo podniká v týchto veciach Spolok sv. Vojtecha a rím.-kat. cirkev vôbec. Potom by si nás na zasadnutí informoval" (122-68).

Prípravný výbor schádzal sa spočiatku pomerne často – každé dva týždne – a snažil sa čím prv zbaviť svojho poverenia: pripraviť stanovy a valné zhromaždenie nového spolku farárov, viesť rozhovory s Gen. radou v záujme duchovnej obrody a mravnej rehabilitácie cirkvi a odstránenie deformácií. Jednako to všetko zdalo sa postupovať pomalým tempom vzhľadom na revolučnosť doby, na záujmy obrody i na prejavovanú túžbu bratov po aktivite. K tomu všeobecné očakávanie skorej výmeny kompromitovaných osôb vo vedení cirkvi. Preto tie alarmujúce a urgujúce prejavy netrpezlivosti na našej strane, keď aj na nás v PV dochodili bratia so svojimi urgujúcimi dotazmi a výzvami. Ale nič sme nemohli ani urýchliť ani posúriť. Museli sme zas len krok za krokom hodne žiadať a málo získavať.

Dňa 4. Júna 1968 predsedníctvo PV prerokovalo Víznerov koncept požadovanej preambuly k Memorandu. Poobede toho istého dňa konalo sa potom zasadnutie celého PV. O obsahu rokovaní na oboch zasadnutiach sú tieto zápisy:

Na zasadnutí predsedníctva boli prítomní: Dr. Karol Gábriš, Dr. J. Cibulka, P. Hronec, J. Kmeť, Vl. Kubovčák, O. Ľ. Bartho a br. gen. dozorca ako hosť.

Predseda br. Dr. Gábriš informoval o prijatí na Gen. rade, kde spolu s br. Cibulkom a br. Kmeťom odovzdali naše Memorandum. V rozprave sa dohodli dať pred Memorandum preambulu (ako je uvedené v prvom odstavci Memoranda). V diskusii o preambule zhodli sa všetci prítomní na tom, že naším cieľom je získať aj tých bratov a sestry, ktorí sa s nedôverou dívajú na náš Prípravný výbor a začínajú sa grupovať v osobitných skupinách. Túto dôveru je možné získať len pozitívnou prácou. Je veľmi dôležité povedať pravdu priateľským spôsobom. Keď sme jednej mysle, nájdeme spoločnú reč. Pritom sme gen. dozorcu ubezpečili, že s ním aj

naďalej počítame a mu dôverujeme. Odsudzujeme anonymov, ktorí aj jeho nedôstojne napadli.

Výmena niektorých činiteľov po seniorátoch bola ďalším predmetom rozpravy. Odpoveď Gen. rady o tejto otázke ukladá Prípr. výboru, aby sa sám obrátil listom na seniorálne bratstvá, nech si oni najprv zistia situáciu, či všetci vedúci duchovní i laickí predstavitelia majú dôveru cirkevných zborov. Dohodnuté, že takýmto ohlasom na všetky senioráta a cirkevn zbory obráti sa z nášho podnetu Gen. rada. V ňom sa uvedie, čo sa už dosiahlo rokovaním s vládnymi predstaviteľmi a tiež program chystanej duchovnej obrody cirkvi.

Predsedníctvo vzalo na vedomie správu gen. tajomníka O. Ľ. Barthu o vážnom zdravotnom stave br. gen. biskupa Dr. J. Chabadu a stanovilo, že s ošetrujúcim lekárom ako aj s ním samotným by sa mal porozprávať br. gen. právny zástupca Dr. Dušan Úradníček. Chceme aj v tejto záležitosti postupovať ľudsky ohľaduplne a taktne, ale tak, aby ani cirkev v dnešných časoch netrpela dlhou neprítomnosťou jedného z našich najvyšších predstaviteľov.

Ústav Ľudovíta Štúra (?) pre slovenskú evanjelickú kultúru bude súčasťou práce Všeobecnej pastorálnej konferencie (ide o Taslerov ústav).

Túto zápisnicu overia Dr. Cibulka a J. Kmeť.

Na zasadnutí Prípravného výboru 4. Vi. 1968 boli prítomní všetci členovia a br. gen. dozorca Žiak ako hosť.

Ohľadom dôvery sen. predsedníctvam vyslovené boli br. Žiakom dve možnosti riešenia: - a/ po právnej stránke nech je Prípravný výbor žalobcom proti seniorom, ktorí by mali byť vyzdvihnutí z úradu súdnou cestou,
b/ po morálnej stránke vyzvať sen. pastorálne konferencie, aby presvedčili sami bratov nemajúcich dôveru, aby sa dobrovoľne zriekli svojich funkcií. – Prijatá bola táto druhá alternatíva.

Prípravný výbor s rozpakmi vzal na vedomie správu o tom, ako Gen. rada navrhla riešenie redaktorov cirk. časopisov, že aj doterajší zostávajú spoluredaktormi, aby vraj zapracovali novonavrhovaných. Do redakčnej rady boli ešte menovaní br. Ján Midriak a br. Dr. Ondrej Hajduk.

Prípr. výbor vypočul správu br. biskupa Dr. Katinu, že 13. VI. 1968 predloží určenej komisii prichystané články do tranovského kalendára na r. 1969 a že sa br. Valášek zriekol členstva v tejto komisii. Na jeho miesto nebol vyvolený nikto.

Delegáciu poverenú návštevou u povereníka kultúry a informácií budú tvoriť: predseda, dvaja podpredsedovia, dvaja tajomníci a br. Bartho.

Br. Vl. Kubovčák sa zriekol funkcie tajomníka Prípravného výboru a na jeho miesto výbor vyvolil br. P. Valáška.

Dr. Bartho dá rozmnožiť a poslať Akčný program Prípravného výboru všetkým členom, aby si k nemu pripravili pripomienky. Jednotlivé body programu si členovia rozdelili medzi sebou, ako o nich budú referovať na najbližšom zasadnutí.

Štatút – stanovy nášho kňazského spolku dostali už všetci členovia do ruky. Je žiadúce, aby br. Hroncovi poslali svoje písomné pripomienky.

Prijatý bol návrh, aby sme si v rámci SPEVAK-a založili aj odbor pre spoluprácu s KMK.

Prípravný výbor vzal na vedomie ustanovenie Rehabilitačnej komisie pod predsedníctvom Dr. Okruckého, predsedu gen. súdu.

Zápisnicu podpíšu br. P. Valášek a O Kováč.

Na druhý deň, 5. VI. 1968 sa uskutočnilo ohlásené stretnutie celého Prípravného výboru s členmi Gen. rady.

Prítomní boli: gen. dozorca Žiak. dištr. doz. Ján Ištók, biskup Dr. A. Katina, dištr. doz. Ján Hraško, senior Juraj Lukáč, administrátor VD, tajomník O. Ľ. Bartho, tajomník GBÚ

Ivan Krahulec, Jozef Kmeť a Dr. Ivan Štefánik – členovia Gen. rady. Za PV: Dr. K. Gábriš, Dr. Cibulka, P. Hronec, P. Valášek, O. Šimek, J. Madarás, Vl. Kubovčák, V. Blažko, O. Kováč, P. Pališín, J. Midriak a P. Proksa.

Zväčša hovoril br. gen. dozorca Žiak o Vyhlásení Gen. rady, fakulty a ÚSEK-u, ako sa k nemu stavajú zodpovední politickí a štátni činitelia. Vcelku kladne. Riešiť sa budú požiadavky cirkvi bezprostredne naliehavé a potom tie, čo potrebujú dlhší čas. O Memorande prehlásil: My sme vďační za toto Memorandum. Váš hlas berieme za veľmi seriózny. Osobitne si ceníme vaše snahy – záväzky za obnovu.

Br. Dr. Štefánik považuje za potrebné aj osobne postaviť otázku dôvery. Okolo dôvery sa rozprúdila debata:

Žiak: *Otázka dôvery je samozrejmá. Ako si ju stavajú členovia GR, tak sa majú o ňu uchádzať aj seniori. Je len vecou úvahy akým spôsobom, či sa obrátiť na orgány, ktoré ich volili (zbory) alebo cestou cirkevnej žaloby a súdu.*

Lukáč: *Som veľmi rozladený. Len odstraňovať a odstraňovať. Katolíci to nerobia. Hľa, frontoví vojaci, invalidi dostávajú vyznamenanie – trafiky (ako existenčnú zábezpeku). Aj vedenie cirkvi – gen. biskup je ako doráňaný frontový bojovník a my ho chceme prepustiť! Tak sa odmeňujete?! A Memorandum je – vychlubovačnosť!*

Dr. Gábriš: *GR sama rozšírila otázku dôvery aj na seba. Treba vidieť zlý stav medzi farármi. Memorandum má zapôsobiť na nich. Majú nám to povedať komunisti, Jurko (obracia sa k Lukáčovi)?! Farári sú významným faktorom v cirkvi. Oktrojovať nebudeme ani nechceme. Otázkou pre mňa nie je, či postaviť otázku dôvery, ale kedy ju postaviť. myslím tu na chorobu br. Chabadu. Potrebné je byť aj strážnym brata. Otázku dôvery doporučiť ako hlboko uváženú a biblicky zdôvodnenú.*

Kmeť: *Tu ide predovšetkým o kňazské osoby. Nie sú prítomní a my nemôžeme za nich odhlasovať. Kto pôjde Chabadovi na posteli povedať aby sa vzdal? Ja nie. Kto si to vezme na zodpovednosť?*

Midriak: *Otázka dôvery je položená správne. Vychádza však z nesprávneho predpokladu, že by Chabada nezískal dôveru. Až sa to vynesie, vytvorí sa kampaň a toho sa treba báť.*

Žiak: *Rokovanie GR je tajné. Táto otázka ostáva otvorenou, ale len dovtedy, kým Chabada nebude zdravým, lebo sme ju prejednali.*

Lukáč: *Máme aj červených farárov. Postavme otázku dôvery aj pre farárov.*

Bartho: *Treba sa nám rozprávať. I v seniorátoch medzi sebou. Dobre je, že dnes hovoríme nie s jedným, ale so všetkými členmi PV. Treba zvolať gen. presbytérium a jemu tieto vážne veci zreferovať. Aj ono by mohlo v zastúpení gen. konventu čosi vykonať, lebo GR je najmenším telesom*

Žiak: *Nedôverivosť a netrpezlivosť by mohla zaťažiť naše svedomie pred Bohom.*

Hronec: *Pred Turč. Teplicami boli dve zložky – ÚSEK a Obrodné hnutie. Dnes je už len jedno: Prípravný výbor. Keď sme urobili poctivý kompromis, tým sa s br. Midriakom dohovoríme už nie ako dva ďalšie faktory (obaja sme z novohradského seniorátu), ale ako spoločne zainteresovaní o dobro cirkvi. Br. Lukáčovi len toľko: ani v nás z obrody nie je treba vidieť ľudí len zlej povesti. Nie sme takí. Čo dobrého ste vy vykonali v ÚSEK-u, to vám uznáme. Ale treba vypočuť o sebe aj trpkú pravdu. I keď vznášame kritiku, ale náš kritický hlas je bratský.*

Valášek: *Br. Kmeť vlastne vetuje celú vec. Stav v seniorátoch je povážlivý, ale zle by bolo, keby GR žiadala od seniorátu, a nie aj od seba. Nie osoba seniorova alebo konseniorova má rozhodnúť, či sa má podrobiť otázke dôvery alebo nie. Nenechať na vôli patričného, ale keď čas dozrie, tam ju postaviť! Vec nepochovať, ale zase aj bratsky ju riešiť, nie tedy natrvalo ju odsunúť.*

Katina: *Keby sme sa boli zišli prv, bol by som prvý z vás, čo postaví otázku dôvery. Žena, deti, vnúčatá sa budú teraz pýtať: čo si urobil? Idú vás zhodiť? No to sa už tu nedá. Chabada*

je chorý. Myslím, že do aktivity už nepríde. Môžem teraz ja jediný (biskup) spraviť toto: abdikujem? Len neagitovať. Trpezlivosť Kristovu majme.
Madarás: *Mám prosbu na vás. Snažme sa byť bratmi a farármi. Oddeformujme farárov.*
Bartho: *Aby bratia v senioráte boli informovaní, zvolajme seniorov a neposielajme komisárov do seniorátov nateraz hovoriť o dôvere medzi kňazmi.*
Dr. Štefánik: *Choroba Chabadu je dlhoročná a vážna. Najlepšie je ísť do invalidného dôchodku.*

Ako záver nášho spoločného rokovania bol br. gen. dozorcom Žiakom skoncipovaný a prečítaný list Gen. rady zborom, rodinám a veriacim (uverejnený v Evanj. posle č. 11 z 15. VI. 1968).

Stretnutie s Gen. radou bolo užitočné a zaujímavé. Bohužiaľ, viac ich už nebolo.

Br. Dr. Ladislav Jurkovič bol ma upozornil na blížiace sa 85. narodeniny br. biskupa prof. Dr. Sam. Št. Osuského, ktorý býva u svojej dcéry Dariny Hamarovej v Senici. Oslavy poriadal Myjavský seniorát. Konali sa v chráme Božom 7. VI. 1968. Zviezol ma br. gen. dozorca svojím služobným autom (ako podpredseda Nár. zhromaždenia). Vzácneho jubilanta pozdravil som v mene celého bratstva i jeho kaplánov; z nich som bol prvým.

O zasadnutiach PV i spoločného s GR 4.-5. VI. 1968 podali sme podrobnú správu na stretnutí s našimi bratmi z obrody 11.VI. 1968 vo Zvolene. Prítomní boli: Dr. Cibulka, Tasler, Dr. Žilák, Kašuba, Vízner, Madarás, Slávik, Šimek, Janotka, Albíni, Adamovič, Valášek, Proksa, Čierny, Spevák a Hronec. Poradu zvolal pre moju dlhšiu neprítomnosť br. Tasler.

Br. Vízner nás informoval o svojom včerajšom stretnutí s br. gen. dozorcom Žiakom vo Zvolene. Aj ono bolo prísľubom pre naše hnutie. V rozhovoroch s ním treba pokračovať.

Porada aspoň trošku uspokojila pochopiteľnú netrpezlivosť bratov a povzbudila k očakávaniu nádejnejšieho vývoja situácie. Za daného stavu pripomenuli sme si povinnosť aktivizovať bratov po seniorátoch k nastávajúcim rozhovorom o dôvere a samozrejmej výmene seniorov a hodnostárov, ktorí boli pôvodcami a pomáhačmi minulých deformácií. Všetci sme sa utešovali skorým odchodom Chabadovým do dôchodku a tak možnosťou nového gen. biskupa za našu vec zaujatého.

O týždeň po zvolenskej porade zvolaný bol Prípr. výbor na 18. VI. 1968 do Bratislavy. Prítomní boli všetci jeho členovia. Zo zápisnice uvádzam:

Nakoľko sa doteraz nik nerozprával s tlačovým tajomníkom GBÚ br. Jánom Jurášom o rozviazaní pracovného pomeru s ním, uznesené bolo, aby predsedníctvo cirkvi bezodkladne rokovalo o jeho uvoľnení – za vnútromisijného tajomníka radíme osloviť bratov: Ladislava Mažáryho, potom Ladislava Kaňu alebo Vladimíra Gála.

Našu ev. verejnosť treba čím skôr vhodným spôsobom informovať o doterajšej práci Prípravného výboru.

Žiadať generálne presbytérium, aby vo svojej právomoci rehabilitovalo zrušený Nitriansky seniorát podľa CÚ.

Prečítaný bol list br. Marenčiaka zo Žiliny poslaný Gen. rade (z 11. VI. 1968). V ňom vyjadruje veľkú nespokojnosť nad tým, že vedúci činitelia našej cirkvi nevyslovili vďačnosť komunisitickej strane a cirkevným tajomníkom za ich pochopenie a prácu, ktorú v minulom období vykonali v záujme cirkvi a že svojimi nadmernými požiadavkami ťahajú za jeden povraz s ľudáckym katolicizmom. Vyhlásenie predstaviteľov našej cirkvi považuje za zradu spáchanú na Kristovom evanjeliu. My by sme mali činiť pokánie a prosiť komunistickú stranu o odpustenie, že sme jej neboli dosť vďační za všetko, čo aj v prospech cirkvi vykonala. Osvedčuje sa niekoľkokrát, že píše v mene mnohých ev. duchovných, ktorí takto s ním rovnako zmýšľajú a žiadajú personálne zmeny vo vedení cirkvi i na fakulte.

Stanovisko PV k listu: nesúhlasíme s jeho obsahom ani so spôsobom, akým ho br. Marenčiak napísal. Poverujeme br. Cibulku, Dr. Gábriša a J. Kmeťa, aby sa o liste s br. Marenčiakom osobne pozhovárali, hoc sa to týka Gen. rady.

Hlavným bodom tohto zasadnutia PV bolo prerokovanie štatútu nášho nádejného spolku. (Pripravil som ho bez akejkoľvek predlohy, len tak, že som si v mysli vybavil stanovy „J. M. Hurbana“, spolku poslucháčov teológie, ktoré som ako jeho vtedajší predseda pripravil.) *Tento návrh štatútu sme spoločne z paragrafu na paragraf prebrali, ustálili sme jeho konečné znenie a ako návrh predkladáme ho seniorálnym pastorálnym konferenciám na vyjadrenie, doplnky, pripomienky najneskoršie do 15. júla 1968. Uzniesli sme sa, že meno nového spolku by malo znieť „Združenie evanjelických duchovných (ZED) Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR“. Návrh štatútu predkladáme gen. presbytériu zvolanému na 26. júla 1968 a potom sekretariátu pre veci cirkevné na schválenie. Návrh štatútu tvorí prílohu tejto zápisnice.*

Predsedajúci Dr. K. Gábriš v svojom úvodnom prejave informoval nás o schôdzi seniorov našej cirkvi, na ktorej ich br. biskup Katina z poverenia Gen. rady inštruoval, ako majú do konca júna zvolať seniorálne porady farárov, prerokovať s nimi Vyhlásenie, rezolúciu (z T.T.), list Gen. rady a naše Memorandum a ako sa majú zhovárať o vzájomnej dôvere medzi sebou, aby sa tak pripravila cesta k zvolaniu zakladajúceho valného zhromaždenia nášho spolku. O týchto poradách majú seniori podať správu Gen. rade, podpísanú všetkými farármi dotyčného seniorátu.

Prerokovaná bola pripravovaná návšteva u povereníka pre kultúru a informácie p. Brenčiča.

Na návrh br. P. Valáška sa PV zaoberal otázkou reprezentácie našej cirkvi v zahraničí. Pre budúcnosť odporúčame: V záujme širšej zainteresovanosti a prehĺbenia odbornej práce i jednotlivých členov Združenia evanjelických duchovných pamätať aj na týchto pri delegovaní na medzinárodné konferencie, zasadnutia a podujatia. Tak isto odporúčame nezabúdať v tomto zmysle aj na inýh laických pracovníkov cirkvi.

Br. Dr. Cibulka prečítal list Myjavského seniorátu z konventu a sen. pastorálnej konferencie, konanej 17. VI. 1968 v Sobotišti, v ktorom ako odpoveď na všetky doterajšie dokumenty Gen. rady a Pripr. výboru sa bratia dožadujú, aby na všetkých stupňoch cirkevnej správy bola položená otázka dôvery a na základe vlastných dobrých skúseností v Myjavskom senioráte bratsky navrhujú aj ostatným seniorátom, aby neváhali na čelo svojich seniorátov postaviť si skutočne najlepších a Božej veci najoddanejších bratov. Poukazujú aj na niektoré závažné chyby vedenia cirkvi v minulom období, ktoré zatiaľ neboli odstránené. List je adresovaný Prípravnému výboru a Gen. rade.

V diskusii niektorí bratia označili tento list za nesprávny pokus zasahovania do iných seniorátov a porušenie dohody o neagitovaní, iní zase ho prijali s nadšením a potešením, že aspoň v tomto senioráte nachadza naše obrodné hnutie jednomyseľnú podporu nielen medzi farármi, lež aj medzi jednoduchými cirkevníkmi. Bárs by sme taký živý prúd cítili na všetkých stranách cirkvi. Ukrývaním ani odďaľovaním sa nič nevyrieši – naša vec je už viacej verejnou, než si myslíme. Božia vec by nemala byť hamovaná ani cirkevnou ústavou! V tomto zmysle dá Prípravný výbor odpoveď Myjavskému seniorátu.

Túto zápisnicu podpíšu Ján Midriak a Vincent Blažko.

Návrh na *ŠTATÚT*
Združenia evanjelických duchovných
Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR

§ 1.

Názov: združenie evanjelických duchovných Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR (ďalej ZED)-

§ 2.

Sídlo ZED: Bratislava

§ 3.

Poslanie: ZED je dobrovoľným združením evanjelických duchovných Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v., ktorého poslaním je pestovať bratské a odlitebné spoločenstvo, napomáhať sebavzdelávanie svojich členov, prehlbovať vnútromisijnú prácu v cirkvi, hájiť stavovské a sociálne záujmy svojich členov tak, aby mohli spĺňať svoje poslanie v cirkvi i v našej socialistickej spoločnosti; pestovať ekumenické styky s duchovnými iných cirkví v ČSSR (najmä zo Sliezskou ev. a. v. cirkvou) a v zahraničí; napomáhať demokratické a humanitné snahy v našej socialistickej spoločnosti.

§ 4.

Prostriedky činnosti:

a/ seniorálne pastorálne konferencie,

b/ teologické kurzy,

c/ postgraduálne štúdium duchovných,

d/ študijné cesty a exkurzie,

e/ cirkevná tlač.

§ 5.

Členstvo: členmi ZED sú ev. a. v. duchovní v aktívnej službe i vo výslužbe a účinkujúci na ev. fakulte. O prijatí za člena rozhoduje výbor ZED na základe prihlášky.

Členstvo zaniká vystúpením, uzavretím alebo vylúčením.

§ 6.

Povinnosti a práva členov: Povinnosťou každého člena je verným konaním svojich duchovnopastierskych a kazateľských povinností a bezúhonným životom dvíhať vážnosť duchovného stavu, napomáhať prácu ZED osobnou účasťou na schôdzach a všetkých jeho podujatiach (§ 4), rešpektovať uznesenia ZED a platiť členské príspevky.

Právom každého člena je voliť a byť volený a požívať sociálne a iné vymoženosti ZED.

Keď 1/3 členov požiada o mimoriadne zvolanie valného zhromaždenia, predseda je povinný tak učiniť.

§ 7.

Činnosť ZED-u vykonáva:

predsedníctvo,

výbor,

pracovné odbory,

pracovné konferencie,

seniorálne pastorálne konferencie,

valné zhromaždenie.

§ 8.

Predsedníctvo tvoria:

predseda, dvaja podpredsedovia, dvaja tajomníci, dvaja zapisovatelia, pokladník a predseda revíznej komisie.

Schádza sa najemenej dvakrát do roka.

§ 9.

Povinnosti členov predsedníctva:

1. *predseda zastupuje ZED navonok a podpisuje jeho listiny,*

zvoláva zasadnutia výboru, konferencií a valného zhromaždenia a predsedá im,

podáva správu o činnosti ZED výboru, valnému zhromaždeniu, generálnemu presbyterstvu a Generálnemu konventu,

pri obsadzovaní duchovenských staníc v prípade potreby tlmočí stanovisko ZED,

je členom generálneho presbytéria (§ 126 CÚ) a tak aj údom generálneho konventu (§124 CÚ).

2. *podpredsedovia zastupujú predsedu so všetkými jeho povinnosťami a právami, prvým zástupcom má byť obyčajne podpredseda z iného dištriktu ako predseda, podpredsedovia sú zodpovední za činnosť pracovných odborov a o nich podávajú správu valnému zhromaždeniu ZED.*
3. *I. tajomník vybavuje agendu ZED podľa jeho uznesení. Spolu s predsedom podpisuje listiny ZED,*
   II. tajomník zastupuje I. tajomníka.
4. *zapisovatelia vedú zápisnice ZED a v páde potreby zastupujú tajomníkov.*
5. *pokladník má na starosti členské príspevky a finančno-hospodársku stránku ZED; vedie inventár majetku ZED.*

§ 10.

Výbor

pozostáva z predsedníctva (§ 8), predsedov pracovných odborov a štyroch volených členov výboru, a to po dvoch z každého dištriktu.

Výbor bdie nad bezúhonným životom členov ZED a stará sa o ich dobrý vzájomný pomer.

Výbor pripravuje konferencie a valné zhromaždenia.

Výbor sa schádza podľa potreby, najmenej raz do roka.

§ 11.

Pracovné odbory:

1. *vnútromisijný*
2. *študijný (i KMK)*
3. *tlačový*
4. *sociálny*

Predsedov odborov volí valné zhromaždenie. Ak valné zhromaždenie neurčilo členov odborov, učiní tak výbor. V prípade potreby odbory si ešte kooptujú pracovníkov.

Prácu odborov určuje pracovná konferencia.

Odbory predkladajú správy o svojej činnosti predsedníctvu a výboru.

Pracovné odbory sa rozširujú alebo rušia podľa potreby, o čom rozhoduje valné zhromaždenie.

§ 12.

Valné zhromaždenie

volí všetkých činovníkov výboru, predsedov pracovných odborov, revíznu komisiu a jej členov a udeľuje im absolutórium.

§ 13.

Voľby

konajú sa každé tri roky na valnom zhromaždení. Hlasuje sa aklamáciou, alebo tajne lístkami.

Voľby vedie predseda ad hoc.

§ 14.

Rokovací poriadok ZED je ten istý ako v cirkvi.

§ 15.

Revízna komisia

pozostáva z predsedu a dvoch členov.

Kontroluje hospodárenie ZED a podáva valnému zhromaždeniu návrh na udelenie absolutória výboru a jeho činovníkom.

§ 16.

Pracovnými orgánmi sú seniorálne pastorálne konferencie. Tieto si volia svojho predsedu a tajomníka, ktorý je súčasne zapisovateľom (na trojročné obdobie).

§ 17.

ZED podáva správy o svojej činnosti a predkladá svoje návrhy generálnemu presbytériu a generálnemu konventu.

§ 18.

Generálne presbytérium a generálny konvent rokujú o správach ZED a schvaľujú ich. generálny konvent má právo rozpustiť ZED, ak by jeho činnosť odporovala vieroučným zásadám cirkvi, poťažne Cirkevnej ústavy a uzavretiam generálneho konventu. generálny konvent schvaľuje štatút ZED a jeho prípadné zmeny.

§ 19.

ZED zanikne, keď sa na tom uznesú dve tretiny členov.

§ 20.

Ak ZED zanikne, jeho majetok prechádza do opatery Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR a bude slúžiť tej organizácii duchovných, ktorá bude plniť uvedené úlohy.

§ 21.

Tento štatút prijatý valným zhromaždením ZED-u nadobudne platnosť dňom schválenia generálnym konventom Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR (§ 125/f CÚ).

Vráťme sa k rozhovorom seniorov o spomenutých štyroch dokumentoch a prejave dôvery seniorálnym predsedníctvam. Dozaista nebolo všade toľko pochopenia a zaujatosti o náš zámer a tak ani výsledkov, ako napr. v Myjavskom alebo v našom Novohradskom senioráte hneď v júni, kde bola situácia jasná: vedenie jedného i druhého seniorátu, ba možno pripojiť i Gemerský seniorát, sa od začiatku obrodného pohybu osvedčilo za progres aj za nové voľby na všetkých stupňoch cirkevnej správy, a tak aj bratstvo prejavilo dôveru svojmu seniorálnemu predsedníctvu. K týmto trom seniorátom pridružil sa i Šarišsko-zemplínsky, ale bez seniora – v ktorom za iniciatícnej aktivity bratov Miloslava Slávika z Vyšného Žipova, Ondreja Koča z Kukovej i Vojtecha Linkescha z Chminianskych Jakubovian aj ostatní bratia zaangažovali sa za progres, takže šarišský senior Dr. Ctibor J. Handzo z Prešova, zástanca úradného vedenia cirkvi a ÚSEK-u ostal osihoteným generálom bez vojska.

O porade bratstva Zvolenského seniorátu mi br. Vízner spomenul, že to bolo bezvýznamné diškurovanie a unikanie od hlavných a zásadných otázok cirkvi a jej obrody; o demisii seniora ani reči. Br. Milutinom Bágeľom zo Zvolena, zvolenským seniorom, nepohol ani otvorený list, ba priam obžaloba podaná br. Víznerom predsedníctvu cirkevných zborov Zvolenského seniorátu (č. 188/68). Brat Bágeľ je smutnou postavou povojnových rokov. Bol horlivým príslušníkom predvojnovej pravicovej agrárnej strany, potom demokratickej. Po II. svetovej vojne prostredníctvom tejto najsilnejšej politickej strany zaistil si teplé miesto na Povereníctve pre veci vnútorné, kam chodil už aj úradovať, lebo hádam tušil, že skôr-neskôr nastanú pre cirkev i kňazov ťažké časy a tak sa chcel zabezpečiť. Po zvrate udalostí vo februári 1948 vstúpil do komunistickej strany, stal sa pomocníkom Chabadovým a krajským dôverníkom ÚSEK-u. Spolu s bezcitným krajským cirk. tajomníkom Št. Chovancom rozhodoval o bytí a nebytí nás „reakčných“ kňazov. Po našej výzve k prejaveniu dôvery navštevoval bratov v senioráte a priam s plačom sa uchádzal o ich priazeň a záchranu v seniorskom úrade. Okrem bratov Víznera a Taslera žiaden z nich mu nepovedal, že sa musí vzdať. A Bágeľ ostal, ako aj ostatní seniori. O Turčianskom senioráte píše br. D. Albíni: „Ináč náš senior (J. Konvit) hovoril, že žiaden funkcionár sa nemal vzdať, že im Dr. Gábriš v júni na schôdti seniorov a konseniorov výslovne povedal, aby sa nevzdávali. Teda takýto je Karolko (rozumej br. Gábriš)“ (č. 182/68). V niektorých seniorátoch takúto schôdzu bratia seniori vôbec nezvolali, alebo na nej o dôvere a abdikácii nehovorili (Liptov). Slovom táto akcia o

prejavoch dôvery po seniorátoch nám nevyšla a seniori ostali na svojich miestach. Hádam sme aj my z vedenia progresu schybili, že sme na organizovanie seniorálnych schôdzí nedozreli a na nutných personálnych zmenách dôraznejšie nenástojili. Naproti tomu Chabadovi stúpenci konali svoje porady (organizátori Olexa a Michalko) na Javorine, v Modre aj inde. Niektoré zbory vyslovovali nedôveru priamo Chabadovi (Cerovo, Háj) alebo sa ho zastali (Devičie – farár Meniar).

V tomto období som zvedel, že v našom Stredoslovenskom kraji krajský cirkevný tajomník Chovanec s niektorými okresnými cirk. tajomníkmi agituje po evanj. farách (Horný Tisovník, Sása atď.) za staré vedenie (Chabadu) a robí prieskum o jeho pozícii medzi farármi. Cirkevní tajomníci sledujú každý pohyb v cirkvi a dvíhajú prst, že zákony (proticirkevné) platia! Pritom Chovanec varuje predo mnou. Už teraz spomeniem, že po udusení demokratizačného procesu v našej vlasti Chovanec na učiteľských poradách hovoril o kontrarevolučnosti v našej cirkvi a poukázal na mňa ako na takého, čo sa usiloval odstrániť vlasteneckých biskupov a čo zavinil ich smrť.

Tohto negatívneho zjavu sme si však veľmi nevšímali, veď demokratizačný proces bol veľkým prísľubom i pre obrodu cirkvi. Iné nás trápilo: čo robiť, kam sa obrátiť, aby sme sa rušali s progresom dopredu? Lebo chtiac-nechtiac dostávali sme sa do závozu. Všetko naše schôdzovanie, vydávanie rôznych dokumentov a rozhovory o nich videli sa nám len prešľapovaním na mieste, lebo neprinášali želateľné výsledky. Br. Juraj Buzalka, farár v Nových Košariskách pri Bratislave chodieval na GBÚ počúvať za dverami, o čom rokujeme. Po 2.- 3. schôdzke mi povedal: „Vy len vodu varíte, ale polievka z nej nebude.“ Táto trefná poznámka ma aj pohoršila, aj zahanbila, ale bola pravdivá. Okrem ustanovenia našich nových redaktorov po boku starých, nič sme nedocielili. Aj to málo sa ukázalo neefektívnym: starí redaktori presadzovali svoje a o obrode písali po svojom sami deformátori (Michalko, Nandrásky). Br. Jána H. Juráša, tlačového tajomníka GBÚ dosiaľ neodvolali, len čo mu br. Cibulka na zasadnutí nových redakčných rád rovno povedal: „Bol čas, keď ste tu museli byť, teraz prišiel čas, keď tu už nesmiete byť!“ Ani s predsedom PV Dr. K. Gábrišom nedalo sa cele rátať.

Keď sme sa usilovali čím skôr pripraviť stanovy ZED a ich schválenie cirkevnou a štátnou vrchnosťou (generálnym presbytériom v zastúpení generálneho konventu a Sekretariátom pre veci cirkevné na PK) a tak zvolať valné zhromaždenie kňazov už v mesiaci septembri, starí aparátnici z fakulty a GBÚ naplánovali si na septenber teologický kurz. Nás, členov PV ZED dodatočne písomne žiadajú, aby sme sa osvedčili, či s tým súhlasíme. Aj keby nie, kurz bude, aby sa vraj nepovedalo, že fakulta a GBÚ nič nerobia (!). V obežníku našim bratom z Čertovice píšem o veci: „Je to divné pokračovanie, čo som osobne prejavil br. gen. tajomníkovi Barthovi a vyslovil podozrenie, či poriadatelia z fakulty neponáhľajú sa ešte pred valným zhromaždením získať farárov za svoj konzervatívny smer a doterajšie vedenie cirkvi. Pripomenul, aby sme tam mali aj my svojich. Myslím, že sa teda ani my nemôžeme stavať proti zvolaniu teologických kurzov, ale využiť ich na stretnutie i rozhovory s bratmi a na záväzné kapacitovanie za vec dôvery, resp. rehabilitácie volieb duchovných i svetských hodnostárov. Chceme sa o tejto veci ešte naposledy pozhovárať s br. gen. dozorcom Žiakom, príp. s niektorými partnermi z Prípravného výboru. Potom sa my stretneme a uvážime situáciu, ako ďalej, Tuším aj my budeme musieť napokon povedať svojich 2000 slov cirkvi. Prosím, pomáhajte naším redaktorom. Píšte, pošlite im svoje príspevky. (č. 153/68) . (Poznámka: 2000 slov bola občianske akcia za rozšírenie a zabezpečenie demokratických slobôd a ľudských práv.)

Br. seniorovi R. Koštialovi v Skalici, novému redaktorovi Cirkevných listov poslal som (5. VII. 68) list na povzbudenie: „Včera som dostal od br. Paľka Proksu Tvoj úvodník do Cirkevných listov. Ponáhľam sa vysloviť Ti svoj zaslúžený obdiv, uznanie a poďakovanie. To je jasná a prepotrebná reč. Takou sme mali hovoriť hneď a mohli sme byť o hodný kus ďalej

a nie sa dožiť školáckej lekcie, akú nám pripravilo i posledné číslo Cirk. listov. Herichova báseň Gravamina zaráža a uráža. Tiež vraví, čo mu slina na jazyk donesie. Aj on umýva murína... gravamina, gravamina... Pomaly je veľkým previnením hovoriť o skutočných gravaminách, o pohanení cirkvi, o jej duchovnej a mravnej biede, o deformáciách a prepotrebnej rehabilitácii. Naozaj sme už príliš potupou nasýtení. Počúvam, že aj Teba volali redaktori a direktori z fakulty. Nedaj sa a nepoľav ani o literu! Máš za sebou bratstvo, aké Ti môže závidieť každý statočný senior. Kiežby každé bratstvo malo takého výtečníka, muža tichej pokory, ale aj hurbanovského zápalu, odvahy a vytrvalosti niesť korúhev Baránkovu za víťazstvo jeho ducha i v našej cirkvi. Teraz sa očišťajú tí, čo sa so svetom spriahli a spustili. Darmo teraz br. Michalko v úvodníku CL vykrúca, že pomáhali svetu. Nie to je chyba, že chceli byť solidárni s jeho socialistickým programom, ale že sa neraz stotožnili s jeho neprávosťami a prisluhovali hriechu! V článku sú samé polopravdy a lžipravdy, ktoré bohužiaľ mnohým zaslepujú oči. Aj br. Nandrásky dvíha varovne prst, že ktovie ako to ešte u nás bude a preto neradí pridať sa k obrodnému pochodu. Len neviem, koho má na mysli „u ktorých vzbĺkla až vášnivá túžba po moci“. Zrejme nás v cirkvi – v našom Prípravnom výbore. Nech sa len vyvravia a vyfarbia. Ešte sme ani my nepovedali všetko aj o fakulte, o časopisoch, o ÚSEK-u atď. Veľmi nás pomýlila Gen. rada, keď najpr súhlasila s výmenou redakčných rád a teraz len naši ako by boli kooptovaní. Ale čas dozrieva. Aj my sa stávame skúsenejšími. Preto buď, Rudko môj, dobrej mysli a vytrvaj na dobrej ceste. Pán s Tebou!“

Spomenutý úvodník br. Koštiala dôkladne scenzurovali Michalko a Olexa, z čoho bol veľký rozruch. Zastal sa ho br. Cibulka, i ja som sa ozval. Ukázalo sa však, že niektoré Koštialove konkrétne údaje neboli presné a muselo sa od nich upustiť. Ale aspoň aparátnici videli, že sme na stráži a nechceme dovoliť, aby s povoľnejším redaktorom br. Koštialom manipulovali. Za takejto situácie chceli sme vedieť, či a ako sú ochotní bratia z vedenia cirkvi (Žiak, Bartho, Kmeť) skutočne pomôcť našim obrodným cieľom. Urgujeme zásadný rozhovor. Pred br. Barthom netajil som sa s istým rozčarovaním a sklamaním. Písal som o tom hneď br. M. Taslerovi do kúpeľov Nimnice, kde bol na liečení, 25. VI.: „Br. Bartho sa ospravedlňoval, že vie o sľuboch, istých mravných záväzkoch, ktoré nám dal i s br. Žiakom, keď nás prosili netrvať na vykonaní hlasovania o dôvere v T. Tepliciach. Uistil ma, že sa s br. Žiakom porozpráva a potom ma bude informovať. Navrhol som rozhovor medzi ním a br. Kmeťom na jednej a br. Cibulkom a mnou na druhej strane po konzultačnom rozhovore s br. Žiakom. Uvidíme, čo z toho bude. Ja som mu totiž vážne pripomenul, že nás blokujú a vyvolávajú našu nedôveru a nespokojnosť bratov, ktorí s terajším nejasným či nijakým vývojom nesúhlasia. Ak nepríde obrat, pôjdeme svojou začatou cestou, ale s novou odvahou a rozhodnosťou, lebo bez výmeny biskupov nemôže byť obnovy ani rehabilitácie cirkvi. Ak pôjde br. Žiak s nami, bude mať našu dôveru, ak nie, pôjdeme sami bez neho. On má teraz dosť svojich politických starostí vo vlastnej strane. Vie, že mu je potrebná reprezentácia cirkvi – ako gen. dozorca.“

Aj br. Vízner snaží sa pomáhať našej spoločnej veci kontaktovaním s br.gen. dozorcom Žiakom. Už sa boli stretli 10. VI. 68 vo Zvolene a vtedy br. Žiak prejavil ochotu stretnúť sa s naším bratstvom z Čertovice na rozhovor pre vzájomné pochopenie a pre pomoc cirkvi. A keďže br. gen. dozorca Žiak takéto stretnutie dával do výhľadu v blízkych dňoch, posiela mu list (mne opis) z 18. VI. 68: *Pred stretnutím a rozhovorom chcel by niektoré otázky predoslať. Predovšetkým chcem upozorniť, že Vyhlásenie Gen. rady ako aj list Gen. rady čítaný poslednú nedeľu, ktoré oba dokumenty ste Vy zostavili, hovoria hlavne do radov mimo cirkvi. Poukazujú na deformácie v cirkvi učinené zo strany mimocirkevných činiteľov. Je to správne, a že ste to práve Vy tak urobili. Azda môžem poukázať na kontinuitu tých svetských činiteľov v cirkvi, ktorí od počiatku reformácie ako defensori fidei bránili našu cirkev pred mimocirkevnými zásahmi. No nám treba povedať hlavne do vlastných radov. Tu sa stala tá podstatná deformácia a narušenie našej cirkvi. A tu musí nastať aj náprava, ak vôbec*

náprava má prísť. A preto Memorandum Prípravného či dočasného výboru tak hovorilo, aby v tomto doplnilo potrebný dvojtakt. Toto, prosím Vás, dobre uvážte. Cirkvi vonkajšie útoky by neboli nikdy tak škodili, keby vnútorne bývala pevná a zdravá. Ďaleko najväčšie škody vznikali z tých vnútorných deformácií. Viem, a iste to aj Vy dobre viete, že dôsledky týchto vnútorných deformácií sa ešte len ukážu... Situácia cirkvi dnes a v minulých rokoch je vystihnutá prorokovými slovami „u teba je tvoja zhuba, ó, Izraeli" (Oz 13, 5). Keby cirkev bola bývala v minulých rokoch vnútorne silná, keby jej pastieri boli bývali dobrými pastiermi, čo stádo ostríhali, keby sa farári neboli sprisahali s tými, čo neraz za svoj cieľ mali oslabenie a zlikvidovanie cirkvi, keby boli vzbudzovali a pestovali vieru v Ježiša Krista, keby neboli zvesť Božieho slova sfalšúvali, znásilňovali a prispôsobovali na všelijaké zdôvodnenie, keby boli bratstvo a spoluprácu pestovali – iste cítite, že nehovorím o všetkých, ale hlavne o tých, ktorí v minulých rokoch smer udávali – nebolo by prišlo na cirkev toľko deformácií. Nuž, dnes toto zakrývať je pochybná cesta. Tu je na mieste „byť prísni voči sebe". Dnes – ako ani predtým – nie je službou cirkvi pacifikovanie dovtedy, kým sa nespraví náprava in capite et membris..." (č. 148/68). Je to nástojčivé volanie po výmene vedenia cirkvi. K stretnutiu s br. Žiakom nedošlo.

Br. Dr. Cibulka robí malú bilanciu z doterajšieho nášho počínania v liste, ktorý mi píše 27. VI.68: *... Mám dojem, že sme prvé kolo boja na celej čiare prehrali. Našou chybou bolo, že sme začali s niektorými vyjednávať a tým sme im popriali času a možnosti zorganizovať protiútok. Vyslovenie dôvery Žiakovi bolo omylom, na ktorý asi doplatíme.U neho bolo cítiť neistotu a ochotu do tých čias, kým nedostal dôveru v politickej strane, znovu je členom predsedníctva a z tejto pozície sa mu bude ľahšie bojovať proti našej progresii. Spolu s ním stúpli i akcie Barthove. Z posledného rozhovoru som vycítil, že sa už nebojí ani o seba, ale zdá sa, ani o biskupov. Namiesto Krahulca plánujú vziať za tajomníka Vargu z Beckova, teda zase svojho človeka a hlási sa aj Vl. Gál, tomu pripravujú miesto po Jurášovi, ak by predsa len odišiel. Na sobotu sa vraj bude s Jurášom zhovárať konečne Žiak, či by vraj neodišiel dobrovoľne. Neverím, že to urobí...*

Nemyslím, že by sme mali zahodiť flintu do žita, keď hľadím pesimisticky na to, ako s nami vybabrali. Nebolo by správne ponechať voľné pole Žiakovi, aby presadil svoju vlastnú koncepciu obrody, ako o nej píše aj br. Vízner. Už som Ti spomínal jeho kombinácie s Kmeťom a Úradníčkom, s ktorými chcú vytvoriť dočasnú správu cirkvi (gen. presbytérium im to odhlasuje) a pre budúcnosť postaviť Kmeťa celkom na čelo cirkvi. Bude rozhodne treba, aby sme sa zase zišli a poradili. Sotva to bude môcť byť prv ako v posledný augustový týždeň. Musíme bezpodmienečne urobiť akciu medzi bratmi farármi na zistenie, s koľkými môžme počítať a ktorí by nesklamali ani potom, keď gen. konvent otázku dôvery predloží. Snáď bude treba povoliť mladým bratom útok, ktorý sme dosiaľ zadržiavali. Spomenul som túto možnosť Barthovi, ale nezľakol sa toho, vraj je tu zase proti nim skupina 40 farárov stredných rokov (Török, Macko, Varga, Ondrejovič, Štanceľ atď.) a vycítil som, že s nimi počíta na svoju obranu aj Bartho a prirodzene aj fakulta. Veľkou chybou bolo aj to, že sa okrem mňa nikto neozval v novinách, preto im stúpla odvaha, lebo si myslia, že je to všetko len moja akcia, teda že mňa ľahko odstavia. Prosil som bratov, aby písali, ani bývalí väzni nedodržali sľub. Na mňa sa obracia celá nenávisť a rozhodne by som takto nemohol ďalej pokračovať. Nejde mi o priazeň starého sveta, ale nakoniec to vynesie len posmech, že bolo škoda kričať, lebo sa ukázali silnejšími ako my. Dali sa nám vyhovoriť, hodili ako kosť zdiskreditovaný ÚSEK a v cirkvi si robia ďalej čo sami chcú. Najmä unavuje a otravuje ma to, keď každú chvíľu počúvam ako výčitku: Prečo nič nerobíte? Keby už urobíte poriadok? Takto to nemôže zostať! Áno, nemôže, ale kto ten poriadok urobí? Oni si ho urobiť vedeli a aj teraz by nám bolo beda, keby sa vrátili časy ich nadvlády" (č. 150/68).

Br.O. Šimek sa tiež trápi: (30. VI. 68) *Milý Paľko! Práve som sa chystal zveriť sa Ti so svojimi obavami o osud demokratizačného procesu v našej cirkvi, ku dojmu čoho prichádzam*

na základe viacerých javov, ktoré pozorujem okolo seba i širšie, keď mi do toho prišiel list br. Albíniho. Nejde o to, či my z Čertovice „zhoríme“, ale o to, či zhorí, vybledne, ba úplne sa stratí a do zapadnutia zajde tak túžená zmena v živote našej cirkvi. Vody cirk. života akoby sa umele všade utišovali a keď sa už celkom utíšia, aby zostalo všetko pri starom, veď to zo strany cirkvi nebolo zlé, len zo strany štátnych orgánov... Nadto začína ma udivovať, že br. gen. dozorca Žiak sa akosi odmlčal s vecou br. gen. biskupa. Ten už údajne nie je v nemocnici a je vraj rozhodnutý zotrvať. Tá od nás požadovaná trpezlivosť môže byť aj manévrom na získanie času na pacifikáciu a obaštovanie sa prívržencami, ktorým poplatnosť je ešte stále životnou devízou, potom v dôsledku toho nabratia dychu a síl skonca aj k tomu, aby si trúfali dať odhlasovať dôveru. Ak tedy bol úprimne pohoršený br. gen. dozorca dejstvovaním br. gen. biskupa a rozhodnutý pripraviť potichu a pri zachovaní vonkajšieho dekóra jeho odchod zo zdravotných dôvodov a zabezpečiť mu aj slušný invalidný dôchodok, neviem si vysvetliť ten pomerne už dlhý odklad dosť uspokojivo... Konečne v takýchto mojich úvahách a predpokladoch budúceho chceného vývoja zo strany konzervatívnych ma utvrdzuje aj tá okolnosť, že pri poslednom zasadnutí Prípravného výboru sme si prezidialiter (ako sme to dosiaľ robievali) neustanovili, kedy sa zídeme nanovo, keďže sme svoj program neskončili. Ide predsa o akčný program! Či aj tie prieťahy s časom na zasadaniach nie sú mnohokrát zámerom, aby, schôdzujúc, sme vlastne nič nedokázali? Valné zhromaždenie nám iste môže zazlievať, ak mu nepredložíme Akčný program!... Divné je, že s ďalšou schôdzkou neráta už ani br. Bartho, keďže dotaz ohľadom teologického kurzu nám poslal na adresy a nečakal na prejednanie v Prípravnom výbore. Čo br. Gábriš? Aj keď bol zaneprázdnený a musel odísť, myslím, že ako predseda mal pamätať aj na túto vec: Akčný program. Nemám síce dosť času a aj chuti k ustavičnému cestovaniu nocou tam a nocou naspäť, ale keď sme sa už poveriť dali, úlohu splniť musíme.

Aj s biskupskou voľbou na východe sa mi to zdá, ako by bola zase po starom potichu pripravovaná a potom len publikum postavené pred hotovú vec. Snáď dobre tuším, že ide o plán: Br.Lukáč ako poverený administrovaním sa vcelku osvedčil, nuž čo budeme hľadať iného a dávať sa v neistotu, keď už máme dokázaného a zabehaného. Už jeho poverenie na dištrik. rade bolo podané na dlaň takto. Celé ovzdušie tomu nasvedčovalo. No a na poslednom zasadnutí spolu s Gen. radou vydržiavanom mali sme možnosť vidieť. čo by sa dalo od br. Lukáča očakávať, aký postoj mal ku programu nezaobalene ešte v týchto časoch, keď má ešte svoje šance. Ak ho takéhoto podporuje br. gen. dozorca, vtedy sa nám treba pri našom rozhodovaní v čomsi pristaviť. (č. 152/68).

Dosť je v tomto liste na zamyslenie. Aj z predchádzajúcich listov vidieť, aké pocity sa nás zmocňovali hádam všetkých pri stagnácii zahájeného procesu obnovy v cirkvi. Br. Šimekovi som odpovedal 3. VI. 68: „Milý Ondrík! Tvoje starosti a obavy prechovávame iste viacerí v svojej duši. Rád by som ich zbavil každého sľubnejšími výhľadmi. Včera som písal bratom mimo nášho dočasného Prípravného výboru o tom, čo sa udialo na tomto výbore a teraz po ňom... Teba však chcem poinformovať bližšie o niektorých veciach. Dobre bude, keď si ich ponecháš predbežne pre seba. Keď sme sa rozchodili z posledného zasadnutia v Bratislave, oslovil ma br. Bartho, že by sa chcel i br. J. Kmeť porozprávať so mnou i s br. Dr. Cibulkom, že by prišli eventuelne do Krtíša, ak bude mať voz. Len sa ešte v sobotu-nedeľu tohto týždňa porozprávajú s br. Žiakom. Súhlasil som s poznámkou, že ja ochotne prídem sám do Bratislavy, keď to záujem veci vyžaduje a pohne naše snaženie o rehabilitáciu cirkvi dopredu. A čakal som. Žiadna správa nechodila. Vo štvrtok večer som prišiel v rodinnej veci do Bratislavy, nuž som na druhý deň vyhľadal br. Julka Cibulku. Vítal ma celý skľúčený, či som dostal jeho list. Reku nie. Píše mi vraj o svojich dojmoch z rozhovoru s br. Barthom (viď vyššie citovaný list z 27. VI. č. 1150b/68). Na druhý deň v sobotu som zašiel na GBÚ vo veci domu SEJ vo Zvolene (sídlo biskupského úradu ZD), ukazuje sa možnosť znovu ho získať do vlastníctva. Keď som túto vec s br. Barthom skončil, opýtal som sa ho, či sa chce so mnou

otvorene porozprávať; či je zaangažovaný na skupine okolo fakulty a má k nej nejaké záväzky. Nie je, a mne vraj len preto nič neoznámil dosiaľ, lebo sa nestretli s br. Žiakom – má vraj prísť teraz (čo som tam pobudol), aby vraj M. J. Jurášovi oznámil jeho odvolanie z redakčných rád. Br. Bartho sa vyjadril, že na svojom uistení zariadiť odchod br. gen. biskupa Chabadu trvajú – len niet odvahy mu to povedať. Osobne mám dojem z istých súvislostí naznačených v reči, že im v tomto mali či majú pomôcť štátni spolupracovníci z cirk. odd. na SNR. No tí nevedia čí sú a čo s nimi bude, lebo je všetko pred reorganizáciou. Údajne máme byť osobitným útvarom – cirkevným či pre cirkevné záležitosti, priamo pri predsedníctve SNR (podobne pri vláde). Hneď som si pomyslel: chudák Chabada, murín vykonal povinnosť, môže ísť. Teda aby sa ním nekompromitovali a on ich, môže nastať výmena stráží. Kto by mal však byť jeho nástupcom je iste veľmi zaujímavé. Kto iný, ako Žiakov adlatus, Jožko Kmeť. Čosi sa o tom od istého času vraj povráva i v Novom Meste n/Váhom. Preto nás treba čičíkať, formálne ísť s nami pri personálnych zmenách i progrese v cirkvi. Pritom nechať rásť a možno aj podnecovať skupinu okolo fakulty, aby nás paralyzovala a my zase ju ako konzervatívnu, no a tretí zvíťazí. Teda postaviť potom muža na obe strany usmievavého a prijateľného. Tým sa má zachrániť Žiak i Bartho. Údajne majú teraz na gen. presbyterstve prijať nejakého mladého kňaza Vargu z Beckova za tajomníka na GBÚ – tuším miesto navrhovaného Mažáriho, potom ustanoviť nejaké dočasné konzorcium na pomoc preds. gen. cirkvi, či ako tomu rozumieť – a majú ho tvoriť: Jožko Kmeť a Dr. Úradníček. Týmto činom by sa už zapracoval a nás všetkých spracoval pre svoju hodnosť gen. biskupa. Preto hádam treba valné zhromaždenie kňazov oddialiť, aby mohli na teolog. kurzoch spracovať kňazov. To som br. Barthovi pripomenul ako svoju výhradu a podozrenie z nejakého zámeru. Vraj budeme tam, aby sme aj my využili tú istú príležitosť. Aby si však dobre rozumel: spomínanú verziu o br. Kmeťovi neviem od br. Barthu. Pravdaže, on by ani nemohol niečo také povedať. Preto som s br. Barthom ostal na tom, že sa spomínaní štyria stretneme, prípadne i br. Žiak, čo by bolo najlepšie. Veď br. Vízner stále urguje br. Žiaka o rozhovor, ale dosiaľ k tomu nedošlo. Máme pech, že je teraz v Uppsale“ (č.155/68).

4. júla napísal som br. Dr. Cibulkovi, že mi telefonoval br. Bartho o dohovorenom stretnutí, ktoré sa má uskutočniť v stredu 11. VII. 68 na GBÚ a že som včera i s br. J. Spevákom navštívil br. Víznera a ho o tomto stretnutí informoval... „Chcel som sa poradiť na tom krátkom večernom posedení o tom, čo by považovali aj oni za potrebné prerokovať a pokade vyjsť v ústrety ich prípadnej koncepcii, línii. Mnoho mi toho nepovedali. Br. Bartho má dosť na Tvojom uistení, že ostane na osobnom oddelení a Kmeťovi nič nedávať do výhľadu. Nie je dosť serióznym. Osobne si myslím, že aj v budúcnosti, ak sa pridá k nám a bude výdatne pomáhať, môže ostať členom Gen. rady či presbytéria. Teda mu povedať asi tými slovami „ty nebudeš ukrátený pri správe cirkvi“.Tým by bolo všetko a pravdivo povedané, pričom nebude nikdy reč o konkrétnych funkciách alebo hodnostiach. To by bolo tak všetko, pokiaľ sa hovorilo o ich osobách. O ostatných z Prípravného výboru zatiaľ s nimi ani reči. Všetci sme dobrovoľnými a ochotnými služobníkmi spravodlivej, vznešenej a požehnanej veci obrodného snaženia v záujme očistenia, napravenia a rehabilitácie našej drahej cirkvi. Opýtame sa ich, ako chcú pomôcť zdarnému a všeobecne prospešnému zakončeniu nami začatého procesu. Vyzveme ich, aby sme hovorili otvorene a úprimne, teda čistá hra. My sa svojimi cieľmi ani cestou k ich dosiahnutiu netajíme, všetko o nás vedia a budú vedieť, ale musíme aj my byť načistom, s kým máme dočinenia. Ak bude treba skrze týchto dvoch bratov dáme na vedomie i br. Žiakovi, čo si o ňom a jeho chytráčení myslíme... Tam, kde by už boli mali chodiť noví ľudia s novými projektmi na prácu v cirkvi a na spoluprácu či pomer so štátom, tam chodí on a jeho doterajší spolupracovníci z cirkvi. Nuž tak je to. A my aby sme sa nečinne a bezmocne prizerali, ba mu ešte uznanie a vďaku i podporu prejavovali. Možno očakávať, že sa naši obaja partneri budú pridržať br. Žiaka, čo je pochopiteľné. Zato sa s nimi rozprávať môžeme. Ak by prišlo aj na ich chytráčenie, tak sa

poďakujeme za rozhovor. Myslím však, že ma napadajú až čierne myšlienky. Dúfajme v lepšiu pohodu a ovzdušie rozhovorov. Badať na nás všetkých to ustavičné napätie a zajatie bezmocnostii a prešľapovania na mieste. Nedobre to účinkuje i na našich bratov vonku a stávajú sa pomaly apatickými... Práve prišla pošta (cirk. časopisy). Rozhorčený som, že nám píšu o demokratizácii a obnove ľudia, ktorých tento pohyb mal zmiesť. Tu naozaj leží naša bieda. Toho nás mohli bratia z Gen. rady naozaj ušetriť a dopustiť výmenu redakčných rád. Aj o tom sa s br. Barthom a Kmeťom porozprávame. Či sú s tým spokojní“ (č. 156/68).

Kým sme sa my takto krenkovali, Pán pomáhal inak. Bratstvo šarišsko-zemplínskeho seniorátu poslalo br. gen. biskupovi Chabadovi list, v ktorom ho vyzýva k abdikácii (č. 162b/68):

Podpísaní bratia šarišsko-zemplínskeho seniorátu, zídení na porade v Prešove dňa 4. 7. 1968 obraciame sa na Vás v úcte a bratskej vážnosti ako na ľudského doteraz kormidelníka lode drahej našej cirkvi. Sme len kdesi v zadnej časti lode, ale verte nám, ide nám o celú loď. A práve preto sa na Vás obraciame. Nie, neznie to ešte SOS. A ak aj zneje na adresu Pána cirkvi, ktorý ju už neraz previedol cez rozličné búrky a veríme, že i naďalej bude s ňou. Ale čosi zneje predsa aj na adresu všetkých, na adresu Vašu ako gen. biskupa cirkvi.

Keď ste začínali byť gen. biskupom, vtedy ste pred prvými, ktorí Vám blahoželali, prehlásili, že ste netúžili po hodnosti gen. biskupa. Prehlásili ste, že si uvedomujete, že ste mladý pre túto hodnosť. Prehlásili ste a ubezpečili nás o tom, že nechcete, aby sa k Vášmu menu viazal úpadok cirkvi, že v tomto smere budete pracovať. Dobre nám vtedy padlo, že budete stáť o cirkev a o dobro pre ňu. Dôverovali sme Vám i Vašim slovám. Nejdeme dnes robiť prehliadku Vašej práce, ani súdiť a odsudzovať. To prináleží tomu, ktorý nás všetkých bude súdiť. Nechceme povedať, že sme sa vo Vás sklamali. Uvedomujeme si, v akých časoch ste sa postavili na čelo cirkvi. Vieme, že ste si úpadok cirkvi a všelijaké tie deformácie, ku ktorým došlo, nenaplánovali. Vieme, že práve v tých mnohých rokoch Vašej biskupskej práce stratili ste svoje zdravie. Nechceme nevidieť to dobré, čo ste vykonali za ťažkých pomerov a byť nevďační. Nechceme Vám ublížiť. Prosíme Vás veľmi, aby ste naše slová v takomto zmysle prijali, ako slová bratov.

Cirkev prežíva dnes veľkú dobu. Nastupuje na nevyšliapané cesty. Vývoj ide veľmi rýchlo. Všeličo z listu Gen. rady je už prekonané. v chrámoch sme napr. čítali z toho listu, že úprava kňazských platov je predmetom nádejného rokovania vo vláde a už je pravda taká, že štát nás o jeden a pol roka celkom prestane platiť (prehlásenie Dr. Prokůpka, zástupcom MKI na synode Jednoty bratskej. Ev posol č. 12) Vývoj ide k odluke, máme dojem, že naša aktívna účasť so zástupcami štátu je nedostatočná a aj nie dosť účinná. Všeličo sme už premeškali a tou cestou ideme ďalej. Zaostávame na škodu cirkvi. Zvážte, prosíme Vás, do akých časov ide cirkev. Zvážte znovu, že v cirkvi máme už až prílišnú nejednotu, boje a rozbroje, že sa to nezlepšuje. Pochopte, že potrebujeme konsolidáciu a to rýchlu, aby sme svoje sily netrieštili, nemárnili proti sebe navzájom v deštrukcii, ale spojili ich ku konštruktívnej práci, k plneniu poslania, ktoré má cirkev i v tomto svete a prostredí, v ktorom sa nachádzame. Pýtame sa Vás celkom otvorene a bratsky: trúfate si zvládnuť dnešnú situáciu? Trúfate si to pri svojom zdravotnom stave? Trúfate i pri tej veľkej nedôvere zo strany kňazov, ktorá Vám bola nahlas vyslovená v Turč. Tepliciach? Či Vám stačí dôvera štátnej správy? Či naozaj chcete, aby sa k Vášmu menu neviazal úpadok cirkvi? Nazdávate sa, že by ste konsolidácii cirkvi veľmi pomohli tým, že sa zrieknete úradu, a to hneď? Nazdávame sa, že by ste tým viac prospeli cirkvi, ako tým, že zostanete v hodnosti gen. biskupa. Bola by to z Vašej strany rýchla pomoc a služba, i keď aj obeť. Získali by ste si aj úctu tých, ktorí ju k Vám stratili. A bol by v tom aj dôkaz, že Vám išlo o cirkev nielen v rokoch deformácií, ale ide Vám o ňu aj dnes. Vyznávame, že za pokrívenosť v cirkvi sme aj my zodpovední, každý svojím dielom. Ale Vy ste stáli na čele, preto obrodný proces tu vyžaduje zmenu najprv. My od Vás očakávame tento zodpovedný krok a veríme, že to bude mocný povel ku obnove cirkvi, z ktorej aj Vy budete sa tešiť. Vznik ZED-u

vítame, ale súčasne vyslovujeme obavu, že kým sa zíde gen. konvent a ZED sa bude môcť zriadiť a naplno pracovať, uplynú aj dva roky. A to je v súčasnosti príliš dlhá doba. Obrodný proces, s obsahom vyjadreným v Rezolúcii, potrebuje sa rozbehnúť hneď, kým jestvtuje v tomto smere potrebné napätie a nadšenie, kým sa nedostaví ľahostajnosť. Prosíme Pána cirkvi, aby spojil dobré úsilie nás všetkých v celej cirkvi, aby Vám a nám dal potrebnej odvahy, spôsobilosti a sily a oslávil sa skrz nás uprostred ľudu, ktorý nám zveril.

S bratským pozdravom,prejavom úcty a v nádeji spoločnej služby a zodpovednosti. Podpisy: Ondrej Koč, Ján Štrauch, Ján Soták, Ján Mišák, Ľudovít Šefranko, Vojtech Linkesch, Ján Velebír, Tomáš Semko, Ladislav Fríčovský, Július Sepeši, Dezider Dzúrik, Koloman Liška, Miloslav Slávik, Ján Balko, Ľudovít Muntág, Michal Čop, Daniel Šouc, všetci v. r.

Iniciátormi listu boli naši bratia Ondrej Koč a Miloslav Slávik. Takýto morálny apel šarišsko-zemplínskeho bratstva bol cenným príspevkom k našim obrodným snahám, príkladom a povzbudením aj pre bratov v iných seniorátoch, aby sa oni osvedčili za program a potrebnú výmenu vo vedení cirkvi. Pravda, adresát bol hluchý k tomuto hlasu a tak ani na našej celkovej situácii to celkove nič nemenilo. K hodnoteniu tejto situácie sa vracia i br. Vízner v liste, ktorý napísal br. Cibulkovi a mne 10. 7. 68.:

Podľa mňa chyba bola a je v tom, že sme my, čo sme s programom vyšli, nekonali tak, ako sme mali a ako sme sa dohodli. V rozhodujúcich chvíľach sme boli nerozhodní a slabí. Príklady: dočasný výbor, ktorý mal prevziať úlohu prípravného výboru z Čertovice a ktorý mal uložené valným zhromaždením v Tepliciach konkrétne úlohy a mal byť motorom progresu, zaviazol hneď v samom začiatku a bol sterilizovaný pri voľbe predsedu. Ďalej, neinformovali sme bratov a nehovorili im o tom, čo sa pripravilo a čo sa chystá a ako treba si veci ujasňovať a hovoriť i s inými a získavať ich pre progres v cirkvi ako pre životne vážnu otázku v našej cirkvi. Mnohí bratia, ktorým vec cirkvi leží na srdci, nevedeli čo chceme, a čo načim robiť. A táto neinformovanosť je stále ešte veľká napriek vyhláseniam a memorandu. Zatiaľ však tí bratia, čo sa stavajú proti programu a obrode cirkvi sa veľmi zaktivizovali, cestujú, posilňujú sa, informujú i farárov i laikov, zariaďujú veci tak ako sami chcú a ako im to vyhovuje pred našimi očami a my mlčky to akoby sme schvaľovali. Ďalej neprevzali sme redakcie, čo bola značná chyba a je stále ešte chyba. Veď naše časopisy stále ešte píšu tak, ako písali po roky, nuž ľud náš si musí myslieť, že sa nič nezmenilo (a zmenilo sa?) a že v cirkvi nečakať to Božie jaro. Bolo treba vzniesť, a je ešte stále čas na to, konkrétne gravaminá a na ich základe žiadať osobné zmeny v redakciách. Nemalo sa dovoliť, aby pozitívny program bol odkladaný a dosiaľ sa nedostal do verejnosti, najmä kňazskej, ktorá právom môže mať dojem, akoby nám išlo len o zaujatie miest po predošlých funkcionároch. Už niekoľkokrát sme si dali vziať z rúk iniciatívu. To, čo vyšlo z našich kruhov, si osvojili konzervatívci, najmä gen. dozorca Žiak a vždy to, čo on napísal, šlo vopred nikým neopravované a neupravované (anonymné výzvy – vyhlásenie Gen. rady, memorandum. list, rehabilitácia). Posledné seniorálne konferencie. Možno, že niekde sa už šlo do boja na nich. No malo byť dohovorené či prebojúvať na nich vyjadrenie dôvery predošlému vedeniu a či len pripraviť pôdu pre ďalšie vystúpenie. Tiež nechápem, ako ste mohli dopustiť, aby v stanovách kňazského spolku bolo, že jeho členmi môžu byť len farári v aktívnej službe alebo penzisti, nie však farári mimo služby, t. j. ako sme aj my. Veď vlastne takto my nebudeme mať prístup ani na zakladajúce valné zhromaždenie a na akejkoľvek farárskej konferencii ktorýkoľvek brat sa môže ohradiť proti našej prítomnosti a tým viac čo do zasahovania a prejavenia sa. Vlastne natíska sa mi povedať to, že cirkev a či bratia sa nás, čo sme sa nie vlastnou vinou dostali mimo služby a sme preniesli už veľký kríž, vzdáva stále. Je azda aj to možné, že niekto má eminentný záujem, aby práve my sme boli takto odsunutí. Nechápte, prosím, toto ako vyčítanie. Skôr je to výpočet chýb, ktorých sme sa dopustili a ktoré treba napraviť.

Navrhuje poradu bratov z Čertovice, pripraviť gravaminá voči osobám, ktoré boli vo funkciách v minulosti, alebo ktoré s nim boli v spojení a treba ich pokladať za druhú

garnitúru. Všetko však doložiť konkrétnymi dôkazmi. Pripraviť zásady a ich presadzovať pri voľbe biskupov a iných cirk. hodnostárov a ustanovovaní teolog. profesorov. Zároveň nás upovedomuje, že chce podať v mene postihnutých bratov návrh na kandidovanie za biskupa Vých. dištriktu bratov Jozefa Juráša a Ľudovíta Vajdičku. S br. Žiakom treba hovoriť v tom zmysle, aby jeho reč bola „áno, áno a nie, nie“, slovom jasná a podľa toho aj skutky (č. 164/68).

Tak ako veci videl br.Vízner i ja s br. Cibulkom a všetci ostatní z progresu boli sme nielen nespokojní, ale priam nahnevaní na seba, že sme nemohúci a nevieme, čo si počať, ako sa presadiť a pohnúť dopredu. Dosiaľ všetko majú v rukách (vedenie, tlač) starí aparátnici, prisluhovači, a k tomu aj pomoc straníckych a štátnych orgánov. Br. Víznerovi som odpovedal, že iste sú rôzne okolnosti, ktoré jedno-druhé môžu vysvetliť aj čiastočne ospravedlniť, ale hlavná príčina stagnácie je v nás. „Ale to vari pochodí aj z toho, že sa spoliehame na to, akoby nám jasná pravda bola evidentnou a presvedčivou aj ostatným. Omyl. Sme často naivní, neprezieraví a dôverčiví. Aj to je na ujmu veci, že nemáme operačný štáb 3-4 blízko seba bývajúcich ľudí, aby sme sa mohli včas poradiť a cieľavedomejšie pracovať. Napr. teraz by bolo treba reagovať na Michalkov článok v CL *Konfrontácie teológie s dneškom.* To je len taký nič nehovoriaci a nevinný pláštik, pod ktorým ako z vajec pod kvočkou majú sa vyliahnuť mláďatá pipkajúce jeho rečou, teda presvedčiť bratov, že hovorí pravdu a ako zavedení učeníci majú nasledovať svojho majstra. Je to znôška polopravd, mätež, mútenie vody, v ktorej sa dobre loví... Mali by sme hneď vedieť, kto o čom napíše. Takto sa hádam jeden na druhého spoliehame. Mohol by si odpovedať na Michalkov úvodník. Si veci znalý a pohotový. I ja mám k tomu viac poznámok. Ak stihnem, pošlem Ti ich. Možno že zajtra idúcky na predsednícku poradu – kvôli štatútu – zastavím sa aj v Skalici u br. Koštiala a prezviem sa – alebo aj dnes večer telefonicky – či má už nejaký článok-odpoveď. To Ti ešte v noci k listu pripíšem (teraz je podvečer).

Mimochodom o tom štatúte. To bol návrh myslím br.O. Šimeka, aby sme do stanov nepojali za členov tých, čo sú mimo služby – on myslel za normálnych okolností, ako napr.po prevrate z farárov sa stali okresní náčelníci, alebo teraz takí, čo nechcú ísť na faru – aby vraj nepožívali dobrodenie popri ROH a aj z nášho spolku plynúce. Je to priam smiešne. Bránil som svoj návrh, ale ma prehlasovali. No buď spokojný, ja to, ak Pán dovolí, presadím, aby ste naozaj neboli našou hlúpou nevedomosťou odstavení. Konečne už som o tom písal i br. Gábrišovi (č. 166/68)

S br. Cibulkom boli sme na stretnutí (s br. Barthom a Kmeťom). Žiak nemohol prísť, ale hovorili akoby aj zaňho. Idú s nami. Hotoví sú potvrdiť dosvedčiť isté obvinenia na patričných vedúcich, keď bude treba. Aj oni odporúčajú zbierať gravaminá a v príhodnú chvíľu podať ich pravému adresátovi osobne na uváženie, či odstúpi, alebo sa pôjde so všetkým na svetlo. To je jeden spôsob. Prijateľnejšie by bolo, keby sami nahliadli, predbežne aspoň br. Janko (Chabada) nahliadol, že sa už do práce nemôže veľmi úfať zo zdravotných dôvodov. Všetko toto už malo byť vykonané, ale určité okolnosti, o ktorých sa tu nechcem zmieňovať, túto akciu zmarili, alebo aspoň zase oddialili. Br. Žiak teraz – tuším 20. t. m. na gen. presbytérium chce predložiť otázku dôvery, aby sa zbory k nej vyjadrili. Tu by bola jedinečná príležitosť odbaviť celú garnitúru. Len keby sme sa ešte osobne mohli rozprávať s br. Žiakom a zaviazať ho k niečomu. Kým títo nežiadúci budú sedieť ako žaby na prameni, zatiaľ nový prúd, svieži vánok nezaveje našu cirkev...

Otík môj, mohol by si načrtnúť nový ohlas na bratov v celej cirkvi. Vyložiť v ňom všetko o našom programe: príčiny, podstatu a cieľ s patričným apelom, aby sa vyjadril každý: buď-alebo. Už som i ja pred dvomi týždňami popísal o tom hádam 8 strán, ale ani neviem, kde to mám. Ponosuješ sa na nedostatok času a na svoje civilné povolanie. Aj ja sa môžem zadusiť. Doma som ešte žene nič nepomohol. Na včely som sa nepozrel. Všetko hynie. Ja som stále na jalových cestách a sedím ako pisár a len korešpondenciu vybavujem. Mnohí

sa obracajú, kritizujú a každému dobré, povzbudzujúce i usmerňujúce slovo povedať. Tak môj čas beží. V zbore funkcie, tu zas klub Matice. Už som tam mal byť na výbore. Tak je to. Potom nestačím na poriadnu robotu, aspoň nejaký článok napísať. Ale dúfam, že sa to valným zhromaždením pominie a ja si vydýchnem. Aj Ty buď dobrej mysli.“ (č. 170/68).

Napriek občasnej tesknote a netrpezlivosti nevzdávali sme sa nádeje, že aj v našej cirkvi pravda zvíťazí, že prevážna väčšina kňazov, laických pracovníkov, funkcionárov a údov cirkvi súhlasí s našimi obrodnými snahami i personálnymi zmenami a nás podporí. Len aby sa Pán priznal k nám a vydržala i pre nás priaznivá chvíľa v politickom ohľade. V tej dobe sa už hlásili a priam na dvere klopali dramatické a pre demokraciu i „socializmus s ľudskou tvárou“ osudové chvíle. Statočný postoj KSČ a vlády ČSSR voči spiatočníckemu nátlaku členských štátov Varšavského paktu chceli sme aj my úprimne podporiť svojím osvedčeným listom vedúcemu tajomníkovi ÚV KSČ Alexandrovi Dubčekovi v Prahe:

Vo vážnej chvíli, keď je potrebné a vzácne vyjadrenie každého občana na podporu politiky našej vlády a ÚV KSČ a na obranu našej drahej vlasti ČSSR, aj my farári Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. osvedčujeme a vyjadrujeme Vám svoju mravnú podporu a bezvýhradnú vlastenecku pomoc na záchranu našej socialistickej demokracie, slobody, národnej a štátnej nezávislosti. Činíme tak v duchu našej evanjelickej cirkvi a národných tradícií, veď slovenskí evanjelickí farári stáli v prvých radoch boja za národnú slobodu a štátnu samostatnosť i v pamätných historických povstaniach slovenského národa.

Chceme stáť v dňoch dobrých i zlých, tichých i búrnych chvíľach verne pri svojom ľude, pomáhať mu všemožne v jeho snažení za mravný, sociálny, kultúrny a hospodársky pokrok, demokratický humanizmus v záujme všestranného rozkvetu, spokojnosti a bezpečnosti našej drahej vlasti ČSSR a pokojného nažívania i bratstva všetkých národov sveta.

S prejavom úcty a oddanosti za predsedníctvo Dr. Július Cibulka.

List poslalo predsedníctvo Združenia farárov Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR, Bratislava 19. júla 1968 (č. 171/68).

V súvislosti s týmto listom chcel by som sa aspoň okrajovo zmieniť o našom osobnom pomere s br. Julkom Cibulkom. List som napísal v ten deň po zasadnutí predsedníctva PV na konečnú úpravu štatútu a pred odchodom na audienciu k povereníkovi Št. Brenčičovi. Vedome som ho dal podpísať br. Cibulkovi, lebo on pre reprezentáciu ev. kňazov a najmä pre progres znamenal rozhodne viac ako Dr. Gábriš alebo ktokoľvek iný. Len čo som sa vrátil z Bratislavy domov, tu list od br. Cibulku:

Vlastná príčina, prečo sa ponáhľam s písaním je tá, že ma akosi znepokojuje ten môj podpis za predsedníctvo výboru. Vtedy som si neuvedomil, že to mám podpísať sám a tak som na vyzvanie, ako čosi samozrejmého, text podpisoval. Hovorilo sa, že podpíšeme všetci, a keď sám, tak to mal byť podpis br. Gábriša. A keď podpredseda, prečo potom nie ty, ktorý si prípis vypracoval? Totiž nie to ma znepokojilo, že som podpísal, ale prečo ja, keď sme rovnako podpredsedami, nie prvým ani druhým. Viem, že nie si ješitný, ale mohla Ti zle padnúť moja nepozornosť, lebo vskutku to nebolo nič iného, ver mi, že ani najmenej mi nezáležalo na tom, aby moje meno figurovalo v zastúpení predsedníctva. Teraz ma to trápi, akoby som ťa bol o čosi obral čo mne nepatrilo. Nuž odpusť, prosím Ťa, možno by sa niekomu zdali tieto riadky malichernosťou, ale v našom pomere, kde má byť všetko bez kazu a zlého dojmu, nepovažujem ich za zbytočné. Niekedy môže i taká vec otráviť dobrý pomer. U Teba sa toho nebojím, lebo Ťa poznám v inom svetle, ale zo svojej strany považoval som za potrebné o tom napísať.“ (19. 7. – 171/b).

Na túto zbytočnú starosť reflektoval som len v dodatku listu (24. 7. 68). „Tých pár riadkov Dubčekovi je ozaj taká maličkosť, že to nestojí ani za jedno slovo, nie sa ešte krenkovať. Pre mňa môžeš byť veru spokojný. Bárs by si nikdy nemal väčších starostí a trápenia! Už o tom ani slova viac!“

Ako som spomenul 15.7.68 uskutočnila sa návšteva za PV ZED u povereníka Brenčiča. Prítomní boli okrem povereníka vedúci sekretariátu pre veci cirkevné Dr. Belanský, prednosta oddelenia pre nekatolícke cirkvi Ján Kmeť a za PV ZED: Dr. Gábriš, Dr. Cibulka, Kmeť, Valášek, Hronec. Uviedol nás gen. taj. Bartho. Br. Dr. Gábriš pozdravil povereníka za evanjelických farárov a informoval ho o našich stavovských cieľoch a potrebách. Poverenik Brenčič pripomenul, že štát má pochopenie aj pre cirkev a snaží sa o dobrý pomer k nej. Nás prítomných nepovažuje však povereníctvo za partnerov, nimi sú jedine predstavitelia cirkvi. V ďalšom bode bola reč o stanovách-štatúte ZED, o tlači časopisov, o možnosti vydávať ďalšie, ale len cez Tranoscius; učebnice; o výučbe náboženstva – bude slobodná bez povinného prihlasovania sa, v cirkevných priestoroch – kde takých niet, tak v škole. Kde sa dosiaľ vyučovalo v škole, tam sa bude aj naďalej. O práci s mládežou, letoviskách. Štát však bude ďalej zápasiť o mládež. Ideologický front bude aj naďalej. O sociálnych potrebách farárov, o možnosti zriadenia rekreačného strediska, prípadne trvalého domova – bývanie prestárlych penzistov, liečenie atď. Viacmenej bola to len zdvôrilostná návšteva. Ani poverenik Brenčič, ani vedúci pracovníci Sekretariátu pre veci cirkevné neboli stúpencami demokratizačného procesu a nám nežičili. Skôr naopak.

V nedeľu 21. júla po nešporoch navštívil ma vo Veľkom Krtíši br. gen. dozorca Žiak. Bol zakladať sekretariát svojej politickej Strany obrody v našom okresnom mestečku. Hovorili sme o situácii v cirkvi, a tu sa ma opýta, či by som súhlasil, aby v záujme zaktivizovania práce v cirkvi prišiel nový tajomník GBÚ pre vnútromisijnú prácu (nepovedal, kto by ním mal byť), ale staré vedenie, konkrétne Chabada, by ostalo. Ak by sa tento predsa len musel vzdať, napr. zo zdravotných dôvodov, gen. biskupom by sa stal Katina. Povedal som mu, že títo biskupi nie sú nosné, pevné stĺpy cirkvi, ale zvetralé, drobiace sa pieskovce a tak o tom nemôže byť reči. Pri odchode som mu pripomenul, že aj proti nemu, ako gen. dozorcovi, sú výhrady. O tejto návšteve hneď večer telefonoval som br. Cibulkovi.

Zo Žiaka sme boli rozčarovaní. Len sme sa utvrdzovali v presvedčení, že taktizuje a nás zavádza. Čím ďalej tým viac sme sa ustaľovali v presvedčení, že sa musíme pustiť svojou cestou priameho odporu proti vedeniu cirkvi a náporu na jeho odstránenie v záujme rehabilitácie, ktorá sa pomaly stávala prázdnym pojmom a obroda cirkvi nedostižnou vidinou. V tomto nás utvrdzovalo i počínanie starých redaktorov cirk. časopisov, najmä CL. Typický je prípad okolo úvodného článku nového redaktora br. P. Koštiala. Poslal mi opis svojho protestného listu Gen. rade. Už pri poslednom stretnutí s br. Žiakom prejavil som našu nevôľu a zazlenie redaktorovi Dr. Olexovi a najmä dekanovi fakulty Dr. Michalkovi, ktorý bol iste pôvodcom a manipulátorom tohto prípadu.

V tých dňoch som písal br. Dr. Michalkovi ohľadne prijatia môjho mladého cirkevníka, absolventa gymnázia Slávka Gallu z Veľkého Krtíša na teol. fakultu. Pri tejto príležitoasti dotkol som sa i prípadu s br. Koštialom (3.8. – 185/68): „Pokiaľ ide o br. Koštiala, už som od neho počul, že ste sa priateľsky rozišli a objali. Tak sa patrí. Pred br. Žiakom vyslovil som svoju nevôľu len tak, ako som počul. Nešlo o váš osobný pomer, resp. tón rozhovoru, ale zarazil ma sám fakt, že ste br. Koštiala volali na rozhovor a mali ho k oprave, či prepracovaniu článku. Nazdávam sa totiž, že br. Koštial je tak rozvážny a zodpovedný, aby si stál za slovom. Ak ste ho dobromyseľne upozornili na preukázateľné omyly alebo nepravdy, to je medzi priateľmi pochopiteľné. Ale iné je, ak by ste boli chceli oslabiť mravný protest proti nedobrým, nepekným zjavom a faktom v našej nedávnej minulosti. To je predsa hlas dotknutého svedomia a historický doklad, záznam o našej dobe. Tak písať alebo sa vysloviť je našou povinnosťou. Chovať sa inak, bez povšimnutia alebo s odvrátenou tvárou prejsť popri tomto úseku života, by nás teológov – kňazov naozaj nectilo. Preto sa ma dotklo, hoc aj nie nejaké donucovanie, ale čo i len zámerné dirigovanie, usmerňovanie pisateľa, tobôž rovnoprávneho redaktora.“

Vzhľadom na naše obrodné hnutie som pripomenul: "Či chceme alebo nie, či sa nám páči alebo nepáči, tu je isté triedenie duchov. mravné kvasenie. To priniesla doba. To musíme vziať na vedomie a s tým sa hľadieť s dobrým svedomím vyrovnať. To je zákonitý proces nielen vo verejnom živote, ale i v lone cirkvi. Má svoje hlboké príčiny a preto vyžaduje svoj čas a našu trpezlivosť. Každý chybí, kto by ho chcel nejako udusiť, zahatať, alebo doviesť nejakým únikovým smerom. Nič nemôžeme proti pravde, ale za pravdu (2. Kor. 13, 8).*"*

Takýto únikový smer naznačovali aj posledné články CL, najmä Michalkov *Konfrontácia teológie s dneškom.* Preto píšem aj o tejto oblasti vnútrocirkevného frontu: „Keď sme už pri tlači, rozhodne to neprospeje nikomu, ak by doterajší redaktori mienili udržovať starý kurz. Typickou ukážkou je aj posledné číslo CL – 6/68. Úprimne sa priznám, pohoršilo ma. Radšej pomlčím o nechutnej básni br. Hericha *Gravamina.* Br. P. Tomko sa zasa nezaslúžil článkom mnohosľubného titulu *Nové časy – Turč. Teplice.* Turč. Teplice chceli zvoniť na lepšie časy, ale br. P. Tomko i tam, i v tomto článku srdcia zvonov poviazal. Tento jeho čin je nepochopiteľný, hoc sa mi to znažil už i listovne vysvetliť (č. 116a/68). Mám však, milý Janko, na mysli Tvoj článok *Konfrontácia teológie s dneškom.* Umne si ho napísal, ale nie pravdivo a presvedčivo. Klameš seba a mýliš druhých. Bohužiaľ, nestihnem utriediť svoje poznámky naň. Iste sa ozvú iní. Dúfam, že dostanú svoje miesto v Cirkevných listoch."

Spomenutý Michalkov článok vyvolal medzi nami pohoršenie a i rozhorčenie a zjavný odpor a protest. Viacerí bratia (Struhárik, Vízner, Proksa) poslali naň svoje odpovede redakcii CL, ale stará redakcia: Dr. Olexa a Dr. Michalko nič z nich neuverejnila. Ani protest u Gen. rady nič nepomohol. Vraj Michalko odpovie na ne spoločne (proti čomu znovu protestovali) v nasledujúcom článku, no bez toho, žeby verejnosť vedela čo píšu oponenti. Naozaj to svet neslýchal takéto manipulovanie, ako za čias deformácií, ešte aj teraz, keď je zrušená cenzúra a vládne úplná sloboda slova.

Br. Dr. Michalko odpovedal na môj list (č. 201/ 8.8.68). Vo svojom liste pokračujem: „Keď sa tak úprimne rozprávame, rád by som vedieť, prečo myslíš, že sme my z Prípravného výboru namyslení. Medzi Tvojimi pripomienkami k štatútu našej farárskej organizácie som čítal také podráždené state, že mi trpko utkveli v mysli. Nezáleží, čo to bolo. Len by som Ťa rád, a všetkých, čo si tak myslíte, uistil, že sme toho ďalekí. I mne je ťažko na duši, keď si pomyslím, koľko je teraz medzi nami nepochopenia a nedorozumenia. Ak hovoríme kriticky o sebe a našej minulosti, aby sme v spoločnom pokání na ňu teraz hľadeli, to nie je povýšenectvo, ani kategorizovanie na vinníkov a spravodlivých, ale nevyhnutné prevetranie nášho priduseného bratského ovzdušia. Nik nechce súdiť a odsudzovať, vnášať nepokoj a zväčšovať nespokojnosť. Až ťaživo cítim veľkú zodpovednosť a povinnosť niečo robiť pre celkovú rehabilitáciu cirkvi, za nápravu a obnovu toho porušeného duchovného a mravného v nás i vôkol nás. Trápiť sa pre túto starosť je iste nie pasia, ale skôr kus odvahy a obetavosti ísť za neosobným cieľom, aby cirkev znovu získala naštrbenú vážnosť, my vzájomnú dôveru a spoločnú reč a tak sa s pomocou Božou pustiť konečne do práce, ktorá sa nám umožňuje a ponúka. Škoda každej zameškanej hodiny.Už sme mohli byť o hodný kus napred a zatiaľ ako by nás tu zdržovali zakliate retardačné sily. Netajím sa Ti osobným presvedčením, že bez požadovanej výmeny osôb niet ani úfnosti na uvoľnenie napätia a nový pracovný ruch. No všetko je – v rukách Pána cirkvi.

Ešte používam túto príležitosť aspoň k stručnej zmienke o chystanom teologickom kurze. Škoda, že ste nás v Prípravnom výbore skôr neinformovali. Je okolo neho teraz i na našu adresu i na fakultu dosť kritických poznámok. Boli by sme sa poradili a uvážili, či ho vôbec bolo treba zvolať, keď máme pred sebou valné zhromaždenie, seniorálne konventy a gen. konvent – jubilejný. To je technicky, časove priam neúnosné. Pokiaľ ide o prednášky: nie exegenézou, ale časovými témami, praktickými problémami, prípravou na obnovujúcu sa vnútornomisijnú prácu, evanjelizačne osloviť bratov. Zaujímavé sú informácie o udalostiach

v kresťanskom svete atď. Ani neviem, či a kde bude teologický kurz. Pouvažujte ešte o všetkom.

S úprimným pochopením prijal som Tvoje riadky a prosím, aby si aj Ty tak naložil s týmto listom, s bratským pozdravom.“

Citujem tento list na svedectvo, ako naliehavo sme oslovovali bratov i z druhej strany, akou rečou, tónom a úprimnou snahou o zachovanie bratskej jednoty a spolupráce na veľkom diele obnovy cirkvi. Ale oni mali svoje záujmy a starosti a išli svojou cestou.

Kvôli poznaniu zmýšľania a stanoviska adresáta k nadhodeným otázkam uvádzam celú odpoveď br. Michalku: (č. 201/68):

Pokiaľ ide o rozhovor s br. Koštialom, chcel by som Ťa poznovu uistiť, že naozaj išlo o bratský rozhovor a ani v najmenšom nešlo o nejaké donucovanie a mravné znásilňovanie pisateľa článku. Mravný protest proti nezdravým zjavom v našej nedávnej minulosti je rozhodne na mieste v našich časopisoch. Tvrdenia však musia byť podložené a doložené, a nie iba vymyslené. Okrem toho pri všetkej slobode a aj pri vážnom a serióznom analyzovaní jednotlivých zjavov, myslím, bude potrebné písať pod zorným uhlom nedávať nikomu pohoršenie. Myslím predovšetkým na náš veriaci ľud. Som za to, aby si kňazi povedali medzi sebou otvorene a bez okolkov všetko čo majú na srdci. Pravda, i tu sa vyžaduje zásada: pravda s láskou a láska s pravdou. Ak však ide o články, venované našim veriacim, širšej verejnosti, tu by som považoval za potrebné riadiť sa zásadou: všetko naše počínanie musí smerovať k tomu, čo Nová zmluva opisuje výrazom „oikodomein“. Práve dnes je veľmi potrebné, aby sme i vo svojich protestoch proti krivde, nespravodlivosti a iným nerestiam, ktoré boli spáchané i kňazmi, zachovali určitú dávku rozvahy, triezvosti, trpezlivosti a lásky. Vieme, že láska prikrýva množstvo hriechov. Osobné veci by si mali bratia riešiť súkromne, listami, stretnutím, nie však verejne. Musíme dbať i o to, že nás pozorujú katolíci, sektári a ateisti. Zdravá výmena názorov je rozhodne potrebná, ide však o zásadné otázky a nie o veci osobné.

O Turč. Tepliciach by sme sa mali dlhšie rozprávať. Súhlasím s Tvojou poznámkou, že T. T. chceli zvoniť na lepšie časy, ale osobne som mal dojem, že sa im to nepodarilo. A ak sme objektívni, ani podariť nemohlo. Po 20 rokoch zhromaždiť 263 kňazov za takých vonkajších okolností, aké boli v tom čase, bolo viac ako povážlivé podujatie. Ver mi, Paľko, že neteologické faktory hrali tam prím a teológia, viera, bratstvo, pokánie boli iba sekundárnym zjavom.

Pokiaľ ide o môj článok v CL, písal som ho tak, ako mi srdce diktovalo. Uznávam, že i ja sa môžem mýliť a rád si pohovorím s každým, kto má otázky alebo pripomienky. Nechcel by som klamať seba a tým menej klamať iných. Nik z nás nemá patent na pravdu ani na rozum. Len sčiastky poznávame...

A teraz k Tvojej otázke: “prečo myslíš, že sme my z Prípravného výboru namyslení“. V tomto súvise spomínaš, že si počul medzi mojimi pripomienkami k štatútu SED také podráždené state, ktoré Ti utkveli trpko v mysli. Mám pred sebou poznámky, ktoré som poslal Gen. úradu na výzvu a mali byť prečítané na gen. stretnutí v Bratislave a prípadne tiež povšimnuté. Neboli teda určené pre Prípravný výbor. Ak však boli čítané aj na zasadaní Prípravného výboru, predpokladám, že boli prečítané tak, ako som ich napísal. Na celých troch stranách mojich poznámok nenachádzam ani zmienky o tom, že by som členov Prípravného výboru bol označil za namyslených. Iba ak myslíš na moju pripomienku k § 5., kde som navrhoval vynechať vetu: O prijatí člena rozhoduje výbor. V tom súvise som napísal: „Je ZED výberová organizácia kňazov, kde je len tzv. elita, samí bezúhonní, ktorí si nárokujú vo svojej samospravodlivosti vynášať rozsudky nad ostatnými, ktorí sú podľa nich nehodní, málo progresívni, málo pokroková, alebo majú inú „Schönheitsfehler“, ktorá sa Výboru alebo výberu nepáči? To je najväčšie nebezpečenstvo rozdeľovania kňazov, ktoré v cirkvi evanj. neobstojí. Každý, kto je aktívnym alebo penzionovaným kňazom a nebolo proti nemu zavedené

disciplinárne pokračovanie, ak sa prihlási do ZED, stáva sa automaticky členom. Dejiny našej cirkvi nepoznajú takýto kňazský spolok, ako ho navrhuje štatút.“ To je všetko. Nie je tu reč o namyslenosti terajšieho výboru. Myslel som na každý výbor a nie na Prípravný výbor, ale na každý výbor, ktorý by chcel rozhodovať o prijímaní členov ZED. Ver mi, že by to zvádzalo k diskriminácii a nespravodlivosti a viedlo by to k rozčesnutiu kňazstva. A potom: ak už výber, treba dať so štatútu merítka, podľa ktorých sa bude výber Výborom robiť. V ostatnom všetkom súhlasím v Tebou a obnova cirkvi leží aj mne rovnako na srdci ako Tebe a mnohým iným bratom. Iba v jednom mám odlišný názor. Ide o výmenu osôb, ktorá je podľa Teba podmienkou „nového pracovného ruchu“. Som tej mienky, že nie výmena osôb, ale zmena osôb, mutancia, znovuzrodenie každého z nás rovnako je onou podmienkou, ktorú požadoval Ježiš od svojich nasledovníkov, keď prišiel so zvesťou, že sa priblížilo kráľovstvo nebeské a ktorú požaduje aj dnes od svojich. Je predsa na povšimnutie, že Ježiš nevylúčil z kruhu svojich dvanástich ani jediného. Judáš sa totiž vylúčil sám. On nežiadal výmenu osôb, ale zmenu postoja k Bohu a blížnym. On urobil apoštola z Petra, ktorý ho zaprel, Tomáša, ktorý neveril v jeho zmŕtvychvstanie, Matúša, ktorý bol colníkom, ctibažných synov Zebedeových Jakuba a Jána, alebo napokon samého Saula-Pavla, ktorý prenasledoval jeho cirkev. Domnievať sa, akoby Ježiš potreboval alebo mohol v cirkvi – a trebárs i na biskupských miestach – iba neskompromitovaných ľudí, je podľa mňa Ježišovmu duchu pretvárajúcej moci lásky cudzie a neprijateľné. Je to dnes prevzaté zo sekulárneho života. Pre nás však nemôže byť nikto – a to ani z demokratizačného procesu – Pánom a Spasiteľom, iba Ježiš jediný. Prirodzene, som za nápravu „věcí obecných i církvi svaté“. Táto náprava však nemôže prísť zvonku, ale zvnútra. Zápasme na modlitbách a v duchu bratskej lásky, vo vedomí spoločnej viny za túto obnovu. Nestavajme však nijaké apriorizmy, lebo správne poznamenávaš: všetko je v rukách Pána cirkvi.

A napokon ešte k veci kurzu. Beriem vážne Tvoje pripomienky. Škoda, že ste neboli zavčasu informovaní o prípravách. Br. Bartho i br. Gábriš o prípravách vedeli, spoločne sme diskutovali o témach. I to je pravda, že sme zavalení prácou. Nechceli sme však vynechať túto príležitosť vhodnú pre stretnutie sa bratov a pre teologickú diskusiu. Nadhodil som však Tvoj podnet a dohodli sme sa, aby okrem doterajších prednášok odznela ešte jedna: Potreba a možnosti vnútornomisijnej práce v našej cirkvi. Prednášku by mal br. J. Kmeť ako vedúci vnútornomisijného oddelenia na GBÚ. Snáď to aspoň čiastočne zavedie účastníkov do aktuálnych problémov našej cirkvi. Kurzy budú v Bratislave v oznámenom termíne.

Ďakujem Ti ešte raz za úprimné slová Tvojho listu a prosím Ťa, keby si aj moje riadky prijal ako úprimnú snahu predložiť Ti svoje názory, aspoň takto sa bratsky porozprávať a udržiavať tento kontakt i naďalej. S bratským pozdravom Dr. Michalko.

Poznámka: Už sme viac v predmetnej diskusii nepokračovali, lenže aj ním požadované pokánie nečinil ani on sám, či za fakultu, alebo za svoju osobu. Nikoho sme zo služby Pánovej nedurili, už či sme takí alebo onakí. Lenže terajších biskupov sme si nevyvolili tak slobodne a z vlastnej vôle, ako Pán svojich učeníkov. O nich – biskupoch by mohla skôr povedať štátna politická správa: Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolili vás! (obmenou Pánovho, Ján 15, 14).

Jedno z najhodnotnejších stretnutí nášho „čertovického“ bratstva – poradný výbor – bolo vo Zvolene 1. augusta 1968. Mnoho problémov a aktuálnych úloh sa nakopilo a aj viacerí bratia sa tohto stretnutia dožadovali. Dozaista bolo dosť závažných okolností a starostí, pre ktoré k nemu skôr nedošlo. Okrem „kmeňových“ údov (Dr.Cibulka, Tasler, Valášek, Kašuba, Albíni, Dr. Žilák, Čierny, Spevák, Šimek, Janotka, Slávik, Adamovič, Koč, Vízner, Madarás, Proksa a ja) pozval som na odporúčanie bratov Jána Staroňa z Koceľoviec (Gemer), Michala Hrešku z Mníška (Košice), Milana Dudáša z Opinej (Šariš), Jána Jágerského zo Závažnej Poruby (Liptov), Petra Hollého zo Záturčia (Triec), Daniela Fakľu z Radvane (Zvolen), Jozefa Lettricha z Rimavskej Kokavy (Rimavský sen.),

Ondreja Kvasa z Nových Sadov (Podunajský sen.), Jána Lemku z Párnice (Orava). Poobede po práci prišli bratia mimo služby: Pavel Uhorskai z Tomášoviec a J. Lajtoš. Chodieval aj br. Vladimír Gáll zo Šafárikova (Rimavký sen.), cítil sa dotknutý, že som ho nepozval. Uspokojil som ho listom:

„Milý brat! Veľmi ma prekvapil Tvoj list. Naozaj by bolo mýlne čo i len pomyslieť na nejakú nedôveru. O tom ani reči! Jednoducho sa vec má takto: ja som sa nazdal, že Ty si v gemerskom senioráte, odkiaľ máme v Prípravnom výbore br. Madarása, ktorý bude teda najlepším informátorom bratstva o všetkom, čo sa deje na našich poradných a informatívnych schôdzkach. Preto som nevolal ani br. Bízika. Bol medzi nami br. Staroň, ale prišiel na pozvanie br. Slávika. Nuž, Vladko môj, odpusť a nemaj už ťažké srdce. Nik Ťa nechcel úmyselne obísť. Ba sme boli akosi rozčarovaní, že neprišiel ani raz br. Šlosiarik, ktorý sa bol sľúbil pre spoluprácu. Preto sme celkom náhodou prišli do reči s br. J. Lettrichom z Kokavy. Boli sme radi, že sa jednoznačne pridal.“ (č. 192/68).

Zápisy o našich zvolenských poradách sa neviedli. Aj toto píšem len na základe heslovitých poznámok a pamäti. Očakávali sme aj br. gen. dozorcu Žiaka, ktorý sa sľúbil prísť do Zvolena na rozhovor s naším kruhom, no neprišiel. Vraj čakal, že ho ešte osobitne pozveme. Teda nedorozumenie. Škoda.

Poradu viedol br. Tasler. Zreferovali sme (Dr. Cibulka, Tasler a ja) o zasadnutiach Prípravného výboru ZED, čo sa urobilo a čo sa malo urobiť. Pre zdĺhavé rozhovory okolo Memoranda a ostatných dokumentov z Gen. rady, príprava stanov či štatútu i nádejného spolku ZED, nedostali sme sa k podrobnému prerokovaniu vlastného Akčného programu. Stanovy sme museli pozmeniť na Štatút, lebo ZED nebude zriadený na základe spolkového zákona, ale len v rámci cirkvi na základe vlastného štatútu, ktorý schváli v zastúpení gen. konventu iba gen. presbytérium ešte tohto leta, lebo gen. konvent – jubilejný (1918) bude až na jeseň. Sekretariát pre veci cirkevné sľúbil schváliť Štatút hneď po schválení cirkevnou vrchnosťou. Poslali sme pozdravný list vedúcemu tajomníkovi ÚV KSČ Alexandrovi Dubčekovi. Boli sme na návšteve u nášho rezortného povereníka Brenčiča – nateraz len bezvýznamný zdvorilostný akt. Referovali sme o situácii na GBÚ a v Gen. rade ako sme o nej počuli a ako sa nám javí. Na GBÚ má sa vraj vytvoriť akési pracovné konzorcium (Žiak, Kmeť, Dr. Úradníček), dozaista s tou perspektícvou, že sa tam ujme Kmeť, my si naňho zvykneme a v záujme rehabilitácie cirkve poradia nemocnému Chabadovi vzdať sa úradu a odísť do dôchodku. Takto budeme už mať nového gen. biskupa v osobe br. J. Kmeťa. Ale aj br. gen. biskup Chabada podniká na záchranu svojej pozície, čo sa dá. Z niektorých zborov i seniorátov posielajú mu uistenia o svojej vernosti. O prejavoch dôvery či nedôvery v seniorátoch a skúsenostiach s tým súvisiacich, že niet pri nás dosť jednoznačnosti v zmýšľaní, ani dôstojnosti a rozhodnosti v konaní, keď sa máme zbaviť svojej kolaborantskej kompromitovanej vrchnosti (napr.Bágeľa – Zvolen). Pozornosť a uznanie vzbudil zdvorilý list šarišsko-zemplínskeho bratstva gen. biskupovi Dr. Chabadovi, aby odstúpil.

O tlači a redakciách – redaktoroch a ich praktikách (prípad s br. redaktorom R. Koštialom) a článok dekana P. Michalka *Konfrontácia teológie s dneškom.* Toto sú znaky neprestávajúcej deformácie, proti čomu sa rozhodne staviame a čo odsudzujeme. Ponechanie starých redaktorov bolo veľkou chybou, čo sa nemalo stať. Vyslovené bolo zazlenie proti poriadaniu takého teologického kurzu, o ktorom nevedel ani Prípravný výbor ZED-u (len dodatočne), takže nemáme vlivu ani na jeho obsah, témy prednášok a ani na výber prednášateľov. Toto všetko je povážlivá aktivizácia fakulty (Michalko, Olexa) so svojimi prívržencami na to, aby blokovala alebo aspoň zdržiavala naše obrodné hnutie.

Konštatovali sme, že Prípravný výbor ZED je zablokovaný a obmedzený len na prípravu valného zhromaždenia naše hnutie nemá v ňom opory. Ktorýsi brat povedal: „My sme málo spravili pre obrodu, oni však mnoho na záchranu starého.“ Skupina okolo fakulty

(Michalko, Olexa, Nandrásky) sa schádza, aj teraz na Javorine (podľa správy br. I. Kišša zo Bziniec pod Javorinou). Keď sa teda nepohneme dopredu cez Prípravný výbor ZED, pôjdeme svojou cestou, cestou avizovaných 2000 slov cirkvi – naším verejným Ohlasom, Príhovorom na predsedníctva zborov s ohľadom na dozorcov, kurátorov, resp. presbyterov. Už na predchádzajúcom stretnutí vo Zvolene prišiel som s koncepciou aj čiastočným konceptom tohto Príhovoru. V tom čase sme sa už utvrdzovali v názore, že sa s vedením cirkvi (Žiak a spol.) nedá zodpovedne rátať pri realizácii našich snáh po obnove v cirkvi a jej rehabilitácii. Na terajšej zvolenskej porade prečítal som celý Príhovor a na žiadosť prítomných rozposlal som ho všetkým s týmito sprievodnými riadkami:

„Milí bratia! Trošku meškám s Príhovorom, preto ho už ani neposielam na rozmnoženie. Zato Vy sa poponáhľajte s pripomienkami, novými momentmi, doplnkami, návrhmi a opravami. Viem, že je zbytočne dlhý, ale už som ho nestihol skrátiť. Naznačte, čo by stačilo stručnejšie povedať. Slovom opravte, upravte, aby to bola spoločná reč nás všetkých a nadovšetko: čo slovo, to pravda.

O pozitívnom pracovnom programe a konkrétnych úlohách obrody sa nezmieňujem, lebo Príhovor sleduje iný cieľ: apel. Pomocný dokumentárny materiál na informáciu pre našich br. dozorcov a kurátorov zbieram a pošlem na rozmnoženie. Vy pošlite, čo máte, alebo viete.

Myslím, že tento Príhovor by sme mali všetci podpísať, teda na konci uviesť mená podľa abecedy, prípadne i tých bratov,. ktorých by ste predbežne dôverne s Príhovorom oboznámili a ak by s uvedením svojho mena súhlasili. (č. 154/7. 8. 68)

V liste pre ďalších bratov dokladám na vysvetlenie: „Oslovenie pre svetských predstaviteľov zborov pošleme len potom, ak by si to vyžadovali okolnosti a akciu by bolo treba zahájiť. Dal by Pán, aby k tomu nedošlo. (č. 218/15. 8. 68).“

PRÍHOVOR

Nakoľko sme sa v našej cirkevnej tlači so svojimi obrodnými snahami dosiaľ neuchytili a neudomácnili – naopak, o obrode píšu iní po svojom – používame túto listovú formu príhovoru. Jednak, aby sme ozrejmili svoje obrodné snahy a potom sa podelili so svojimi starosťami o situácii, vývoji vzhľadom na nastolenie obnovy.

Tak cítime, že je medzi nami hodne neinformovanosti, dezorientácie, ba i vzájomného nedorozumenia a nepochopenia, pokiaľ ide o náš pohľad na situáciu v cirkvi i o naše snaženie o jej rehabilitáciu a nápravu in capite et memoris. S ľútosťou konštatujeme, že na konferencii v Turčianskych Tepliciach 2.-3. V. 1968 nebolo povedané všetko, a možno ani dosť zrozumiteľne, o neblahej minulosti a tak i o budúcej práci cirkvi. Odzneli síce referáty o stave cirkvi i o našej duchovnej a mravnej biede, deformáciách, počuli sme otrasné svedectvá postihnutých, no pre pobúrenie a rozdelenie mysle, aké napokon nastalo, uniklo nám to podstatné, s čím sme vlastne na konferenciu prišli: živelná túžba po rehabilitácii cirkvi, zažehnanie toho mravného i duchovného temna, ktoré i našu cirkev a nás v nej privalilo; úprimné volanie, aby sa nikdy viac nič podobného ani v našej cirkvi nestalo; aby cirkev z tejto kataklizmy povstala ako očistená nevesta Kristova (Ef 5, 26-27), aby brat našiel brata, aby nový život cirkvi a jej rozlet do novej práce a verejnej služby garantovali noví ľudia z dôvery bratov a zborov v moci Ducha svätého s milosťou Pána nášho Ježiša Krista.

Naša túžba po náprave – obrodné hnutie – vychádza z neutešenej situácie, do ktorej sa cirkev dostala jednak pre nepriazeň sveta, ale hlavne pre našu vlastnú duchovnú nevernosť a mravnú nezodpovednosť. Všetci sme cítili potrebu vysloviť hlasný protest proti potláčaniu ústavných práv jednotlivca i cirkvi, proti zneužívaniu zvrchovaného dozoru štátu; spôsob udeľovania a odnímania štátneho súhlasu, šikanovanie, súdne procesy, väznenie farárov atď. – ako o tom aj o našej biede hovoria dokumenty: vyhlásenie, rezolúcia a Memorandum.

Na druhej strane s nie menšou živelnosťou dvíhal sa prúd rozhorčenia i proti vedeniu cirkvi a jej správnym i pomocným orgánom (ÚSEK) pre ich priamu i nepriamu spoluúčasť na bezpráví, príkoriach a deformácii cirkvi. Vedúci cirkvi a ich spolupracovníci boli neraz nielen povoľnými nástrojmi a ochotnými pomocníkmi, ale aj iniciatívnymi aktivistami. Poslušnými nástrojmi sa stali hlavne pre svoju poplatnosť (napr. určité kádrové alebo mravné závady). V tomto ohľade páchal nenahraditeľné mravné a duchovné škody ÚSEK v prvých rokoch deformácií. ÚSEK – adoptované dieťa sveta – je jednou z najtemnejších stránok dejín cirkvi za posledných 20 rokov. V cirkvi zavládlo kádrovanie farárov, trestanie i odmeňovanie, udeľovanie hodností a svojvoľné obsadzovanie fár nie podľa súcosti či záujmov cirkvi, alebo sociálnych dôvodov farára.

Vnútornomisijná práca ustrnula, nielen pre vonkajšie nepriaznivé vplyvy, ale aj pre našu úzkostlivú opatrnosť a obavu o dobrý pomer a pokoj so svetom. Viacej sme dbali o to, aby boli spokojní s nami sveta páni, ako Pán sveta i cirkvi. Preto napr. v chrámoch Božích nemalo sa pripomínať právo a povinnosť rodičov prihlasovať dietky na náboženstvo, alebo bol poslaný intimovaný zoznam zakázaných piesní bez vysvetlenia. Takto i vlastné utlmovanie činnosti bolo vítanou príležitosťou pre niektorých bratov, aby mohli ospravedlniť vlastnú lenivosť a ponechať všetku zodpovednosť na vedení cirkvi. Nedivíme sa štátnej správe, ktorá nabádala priamo k lenivosti a k zanedbávaniu kazateľských a katechétskych povinností, ale divíme sa bratom, ktorí za toto „ničnerobenie“ prípadne i za iné mimocirkevné a proticirkevné „výkony“ poberali „výkonnostné“ a „vernostné“, ba sa takýchto judášskych grošov od štátu priam domáhali. Takýmto pastierom, čo seba vypásali, znie prorocké: Beda! (Ez 34,2). Zatiaľ iní bratia pre svoju naozaj svedomitú prácu boli všelijako šikanovaní na ujmu cirkvi a svojich rodín. Kým jedných zdobili záslužnými rádmi a vyznamenaniami, zatiaľ druhým kládli na ruky putá!

Časopisectvo bolo orientované viac na záujmy a priazeň sveta ako na potreby cirkvi. Prepožičalo sa mnohým nekritickým úvahám a mnohé články boli skôr na pohoršenie ako na vzdelanie cirkvi a protivili sa duchu Písma svätého.

Ani o teologickej fakulte nemožno povedať, žeby bola bývala vždy zdravým semeniskom na prípravu služobníkov Pánových. Nejasné tendencie tzv. biologikov nezaznamenali pozitívny prínos v našej teologickej službe, skôr opačne. „Teológia tvárou k životu“ mala viacej tvárí. Tvárila sa podľa toho, ku komu bola obrátená: pred Bohom pokorne a zbožne, pred cirkvou - hlásiac sa k biologickej pravovernosti – narádzala k pochopeniu i toho nepochopiteľného vo svete, ba i k ospravedlneniu jeho nedokonalostí a chýb. Tvárou k životu odvrátila sa od niektorých poslucháčov i profesorov a súhlasila s ich vylúčením z fakulty. Svetu povoľná nemala svedeckého účinu, učili pozerať na svet ako na terén, v ktorom sa treba vedieť pohybovať v záujme nielen koexistencie, ale aj v záujme pokojnej osobnej existencie. Pravda, to neformovalo osobnosti, stĺpy cirkvi, domu Božieho. Preto sa nazdávame, že niektorým bratom nie sú dosť pochopiteľné naše starosti a trápenia pre nedobrý stav cirkvi a jej hlboko narušenú reputáciu v národe a otrasenú dôveru značnej časti, najmä informovaných údov, vo vedenie cirkvi. Možno mladší nechápu, že máme kritickejšie a náročnejšie merítko na vedúce osobnosti. Práve oni mali byť na výške svojho úradu a zodpovednosti. Tým viac, že sa o tieto hodnosti ľahkomyseľne a ľahkoverne uchádzali a narádzali, aby sa všeobecne vážení arcipastieri Dr. Čobrda a Ruppeldt, svojich biskupských hodností vzdali. Preto s dobrým svedomím a zodpovednosťou žiadame odstúpenie terajších hodnostárov.

Napokon v Turč. Tepliciach všetko vyznelo azda tak, že sme sa tam zišli iba na to, aby sme br. biskupom vyslovili nedôveru. Aj tak sa mohlo stať. Ona fakticky bola prejavená, že nie aj formálne, to iba pre našu ohľaduplnosť ku kritickému zdravotnému stavu teraz už nebohého br. biskupa Dr. Kátlovského a narušené zdravie br. gen. biskupa Dr. Chabadu. K tomu ešte žiadosť br. gen. dozorcu Žiaka, aby nariadené hlasovanie nebolo vykonané, že odchod br. Dr.

Chabadu sa inak zariadi. Pritom nám na srdci ležala aj jednota bratov a úfnosť v ďalšiu bratskú zhodu a spoluprácu. Toto rozhodlo, a nie subjektívne protesty.

Nešlo a nejde nám o znevažovanie biskupských hodností. Tie sme my bránili pred naším nie dosť informovaným veriacim ľudom častokrát vtedy, keď naši br. biskupi sami zabudli ako sa majú chovať a slúžiť za vzor neohrozenej vernosti. Nazdávame sa, že nie hodnosť – úrad osobnosti, ale osobnosť úradu dodáva vážnosť a hodnotu. A práve tieto hodnosti ich nositelia devalvovali svojím počínaním. Kde niet dôvery v biskupa, tam je ohrozená aj sama hodnosť. Ide o rehabilitáciu biskupskej hodnosti. Ona je spojená s rehabilitáciou cirkvi. Tu by mal byť jej začiatok.

Azda by sa bola situácia v našej cirkvi už priaznivejšie vyvíjala, zdravý prúd obnovy s pomocou Božou a v sile Ducha sv. bol by už pomaly zalieval všetky záhony, oblasti nášho cirkevného života a práce, keby napr. bratia biskupi boli v Turč. Tepliciach pred zhromaždeným bratstvom vypovedali kriticky nielen o pomeroch, aké boli a ako sa im v nich ťažko pôsobilo, teda sa len na ne vyhovárali, ale aj na seba vzali podiel s mravnou odvahou a priznali sa ľudsky k vlastnej nedostatočnosti, nedokonalosti, opatrnosti, bázni, ustarostenosti o svoju osobnú existenciu viac ako o existenciu cirkvi. Keby boli pred bratmi zložili svoje hodnosti alebo dali na uváženie, či by sa mohli úfať našej novej dôvere a tak s pomocou Božou v novej poslušnosti a verejnejšie vykonávať svoj úrad. Iste by sa boli veci vyvinuli na prospech bratov biskupov i nás všetkým. Bola by sa obnovila dôvera, uvoľnilo napätie a naše rady by sa boli svorne zošikovali k spoločnému úsiliu na obnove cirkvi. Bohužiaľ, nič takého sa nestalo. Čoho bolo v Turč. Tepliciach najmenej, bola úprimná ľútosť nad stavom cirkvi a pokánia najzodpovednejších. Na škodu nás všetkých. Situácia sa nevyjasnila, ale ešte viac zauzlila.

Situácia v cirkvi vyvíja sa tak, že je ešte väčšia zatrpknutosť a rozhorčenosť voči br. biskupom a br. gen. dozorcovi Žiakovi, lebo keď poznali situáciu v Turč. Tepliciach, mali sa nad ňou zamyslieť a uvážiť, aké dôsledky pre nich z nej vyplývajú: odstúpiť alebo hľadať spôsob prekonať jestvujúcu nedôveru. Volili inú cestu: postavili sa na pozície práva, ohradili sa Cirkevnou ústavou ako riadne vyvolení. Ich voľby sú však podľa nášho dobrého presvedčenia problematické a mravne neudržateľné. Sami vedia, za akých okolností boli zvolení a akým spôsobom sa stali biskupmi. Z dôvery bratov a zborov by sa nimi nikdy neboli stali. Cirkevnú ústavu a platnosť zákonov i my rešpektujeme, tu však nejde len o právnu, ale predovšetkým o etickú stránku veci. Vzdať či nevzdať sa biskupskej hodnosti je vzhľadom na uvedené skutočnosti nie vec práva, ale dobrého svedomia a zodpovednosti br. biskupov.

Stručne o udalostiach po Turč. Tepliciach:

Zvolený Prípravný výbor pripravil štatút našej novej stavovskej organizácie a rámcový program činnosti. Považoval za potrebné predložiť zodpovedným činiteľom (Gen. rade) a celej ev. verejnosti zmysel a obsah nášho obrodného hnutia. Urobil tak vo svojom Memorande zo dňa 4. júna 1968. Kým Vyhlásenie Gen. rady z 27. marca 1968 hovorilo o našich gravaminách a žiadostiach na adresu politických a štátnych činiteľov, zatiaľ naše Memorandum obracia sa na samu cirkev v záujme odstránenia v nej spáchaných deformácií, potrebnej náboženskej duchovnej obnovy a cirkevnosprávnej nápravy. Prípravný výbor bol poverený viesť rozhovory s predstaviteľmi cirkvi ohľadom vykonávania ich funkcie, teda prerokovať otázku odstúpenia či dôvery. Br. gen. dozorca Žiak sám konštatoval na Gen. rade a to aj povedal, že br. gen. biskup nemá dôveru a br. biskup Katina by mal otázku dôvery predložiť. Chabada sám tak chce urobiť za seba.

Žiadali sme výmenu starých redakčných rád a redaktorov, aby naše časopisy slúžili novému duchu obrody, ako aj skorý odchod tlačového tajomníka – cenzora br. J. M. Juráša.

Konali sa schôdzky, rozhovory viedli. A výsledky?

Naše úprimné úsilie o nápravu, rehabilitáciu cirkvi, započatie práce akoby dosť vážne nebrali na vedomie. Veď ako si ináč vysvetliť počínanie Gen. rady: Memorandum (upravené)

vzala na vedomie, rokovala o dôvere voči biskupom a seniorom i o potrebe personálnych zmien, ale potom sa nič uspokojivého neurobilo. Nikomu sa nechce ani sebou ani druhým pohnúť. Máme podozrenie, že sa kalkuluje na odďaľovanie a získanie času, že prvotné nadšenie ochabne, napätie povolí, dostaví sa ľahostajnosť; dozaista hrá významnú úlohu aj vývoj politických udalostí. Na všetko sa teda pomaly zabudne a ostane pri starom. Ukážkovým príkladom sú aj skúsenosti zo seniorátov. Len nedávno ešte nevôľa a napätie viselo nad hlavou niektorých seniorov a konseniorov, takže sami cítili a čakali, že sa budú musieť vzdať funkcie. Túto otázku považovala i Gen. rada za vážnu a za potrebné vybaviť otázku dôvery radšej na seniorálnych pastorálnych konferenciách ešte pred seniorálnymi konventmi (preto ich odložilo na jeseň). Avšak čas a vlečúce sa rozhovory v Prípravnom výbore i Gen. rade otupili záujem viacerých bratov o dianie v cirkvi; napätie povolilo, ohrození našli zástancov a výsledok je, že v seniorátoch všetko ostalo po starom.

Iný príklad: br. gen. dozorca inšpirovaný Memorandom napísal pohotovo list na zbory. Nechceme mu úmyselne krivdiť, ale máme dojem, že týmto listom sledoval oslabenie účinku Memoranda, teda vziať nám vietor z plachiet. Chcel povedať asi toto: Memorandum je pravdivé a adresné. Oslovilo nás. Robme teda obnovu všetci spolu a my – staré, čo i kompromitované vedenie – budeme zase reprezentovať progres v cirkvi. Už sme sa dokázali a zaslúžili. Vyhlásením, rozhovormi so štátnymi činiteľmi a získanými informáciami vzhľadom na Vyhlásenie. Takto rehabilitujeme seba a získame si napokon i uznanie a vďačnosť. Má to efekt a pritom je to práca nie ťažká ani riskantná. Naozaj podivné.

Časopisy ostali v rukách starých redakčných rád, ku ktorým boli iba pripojení nami navrhnutí členovia. Šéfmi ostali starí redaktori. Ani odchod br. J. M. Juráša nebol dosť rozhodne a jednoznačne riešený. Počúvame, že sľúbil dať výpoveď najneskoršie k 31. 12. 1968. Tlač nie je dostupná našej reči. Miesto informatívnych článkov a pozitívnej práce na uskutočnenie našich nápravných snáh a obrody cirkvi musíme predbežne počúvať poučenia o obrode práve od tých, ktorí ju nepovažujú za potrebnú, ba im je hádam neželateľná, a ušľachtilé pohnútky nami požadovanej a prinášanej obnovy zľahčujú a berú v podozrenie i poctivosť našich úmyslov. Pozri Cirkevné listy č. 6/68. Je v nich mnoho nepravdivého a na pohoršenie, počnúc úvodnou básňou Gravamina, gravamina.

Z uvedeného vyplýva:

Naše úsilie o obrodu nejde tak rýchlo ako sme si mysleli a ako by si to jej význam a potreba vyžadovali. Príčin je viac. Jednak platí zákon č. 218/49 a potom odvolávanie sa na Cirkevnú ústavu, či máme alebo nemáme právo vysloviť nedôveru a požadovať odstúpenie biskupov. V neposlednom rade ani u štátnych činiteľov nenachodíme dosiaľ porozumenie pre naše nápravné snahy.

Bratia biskupi sa pripravujú i so svojimi poplatnými prívržencami hájiť a upevniť svoje pozície. Br. gen. dozorca nesplnil, ako sľúbil, pomáhať odstrániť tento zátaras. I keď v Gen. rade naznačil ochotu riešiť personálne zmeny, odkazuje nás na CÚ a platné zákony. Pre takýto vrtkavý, nespoľahlivý postoj, taktizovanie a zavádzanie, nútení sme revidovať svoj pomer k br. Žiakovi a s ľútosťou sa vzdať aj tej neveľkej obnovenej dôvery, ktorú sme po Turč. Tepliciach k nemu zachovali. Vážime si jeho lásku a ochotnú prácu v cirkvi. Napriek tomu však svojím chovaním nás presvedčuje, že sa naňho držať nemôžeme a musíme ísť svojou cestou.

Práve terajšie zmýšľanie vedúcich cirkvi iba nás utvrdzuje práve v tom poznaní a presvedčení, že v našej cirkvi a s našou cirkvou to nemôže byť dobre, ak o nej a v nej budú rozhodovať takí ľudia, ktorí nechcú vidieť chyby minulosti ani svoj podiel na nich, ale si ďalej nárokujú byť jej vedúcimi reprezentantmi. Máme oprávnené pochybnosti, či pod ich vedením získa cirkev svoju stratenú vážnosť doma i vo svete. Nás nielen zaráža, ale priamo uráža, že by nositeľmi obrodných snáh mali a mohli byť tí, ktorí v cirkvi svojím pôsobením v minulosti azda viac škodili ako jej boli na prospech, ktorí bez pohnutia svedomia vedia vypovedať

protichodné vyhlásenia a prehlásenia, napr. vo februári a potom hneď v marci t. r. Trapne a bez morálnej váhy pôsobia aj ich televízne prejavy a vystúpenia. Cirkev ako duchovnomravný organizmus nestrpí a pudom sebazáchovy a ozdravenia vylučuje zo seba všetko cudzie, nepravé a nezdravé. Ani mrav a život ozdraveného politického diania u nás nestrpí viac tých, ktorí sa previnili a neosvedčili a bude sa vždy proti nim búriť a protestovať, kýmkoľvek budú zotrvávať na svojich miestach. Ani v cirkvi nemožno očakávať iný smer obrodného procesu. Tu sa nedá nič utlmiť ani odsunúť alebo zmariť. Rehabilitácia cirkvi musí sa začať od vedúcich činovníkov. Niet inej cesty.

Nehľadáme pomoc u politických a štátnych činiteľov proti svojej cirkevnej vrchnosti, ako to ona kedysi robila, keď išlo o odstránenie, likvidovanie dôveru, vážnosť a úctu požívajúcich biskupov Dr. Čobrdu, Ruppeldta, dozorcov Ing. Petra Zaťku, Dr. Fedora Ormisa a iných. Chceme slobodné prejavenie sa a rozhodovanie v cirkvi. Ba vzhľadom na spoluúčasť a spoluzodpovednosť za deformácie v našej cirkvi žiadame odvolanie kompromitovaných cirkevných tajomníkov a vedúcich pracovníkov na Sekretariáte pre veci cirkevné, tak ako sa stala potrebná výmena skompromitovaných osôb na Ministerstve pre kultúru a informácie v Prahe v záujme dobrého pomeru i spolupráce cirkvi a štátu.

Nakoľko naše úprimné úsilie o nápravu vecí cirkvi nenašlo žiadané porozumenie, skôr sklamanie, chceme sa týmto príhovorom porozprávať a poradiť so všetkými bratmi farármi. Bratov biskupov od oltára neodháňame, ako to oni pomohli urobiť iným. Ani nad ich pomocníkmi, spolupracovníkmi a osobnými priateľmi v radoch bratov nelámeme palicu. Nie sme sudcami a nesúdime. Ani seba nepokladáme za úplne nevinných. Ani my sme sa nedokázali vždy a všade ako verní svedkovia Pánovi. Tiež sme neraz boli naplnení nie bázňou pred Bohom, ale strachom pred svetom. Pokorne vyznávame svoju mdlobu a nehodnosť, bojazlivosť, keď sme mali byť smelšími, opatrnosť, keď sme mali byť rozhodnejšími odporcami zla, hriechu, bezprávia a násilia. Ale predsa len sme sa snažili aspoň neprikyvovať, ak inak nie, aspoň svojím mlčaním na znak pasívnej rezistencie, alebo čo i slabým odporom, hlasom prejaviť svoju nevôľu a nesúhlas. Nemožno zakrývať a mlčky sa preniesť ponad nekňazské chovanie viacerých bratov, že sa dali do nečestných služieb hrubej moci. Farár – policajt v luteráku, udavač, podkupný prisluhovač nielen sám stratil úctu, ale zdiskreditoval aj vážnosť nášho duchovného stavu. Je trápne počuť ono kňazské XI. prikázanie: Nepožiadaš fary brata svojho! Nepočuli sme však, že by bratia biskupi takýchto pomýlených bratov boli oslovili a snažili sa ich odviesť od širokej cesty prospechárstva na úzku cestu statočnej poslušnosti a nasledovania Pána cirkvi a pastiera pastierov. Presvedčení sme, že bratia biskupi ich počínanie neschvaľovali, ale ich ani nenapomenuli, lebo sa ich báli, a tak mlčali tam, kde mali hovoriť. Iní bratia zase – priatelia, radcovia a spolupracovníci vedúcich cirkvi – majú veľkú zodpovednosť za to, že ich svojím pochlebovaním a súhlasom povzbudzovali v poslušnosti a hľadaní priazne u sveta a tak zvádzať cirkev na nepravé cesty povoľnej služobnice svetu, ba horšie (Ez 10,15). Takáto cirkev ani v očiach sveta nemohla byť nevestou svojho nebeského ženícha Krista.

Nechápeme, že sa niektorí bratia tvária, akoby sa v našej cirkvi nebolo nič zlého dialo, naopak, ako by sme br. biskupom svojím kritickým postojom krivdili. Možno preto, že si to mravné a duchovné pustošenie vo svojej ľahostajnosi nevšímali, alebo aj oni boli tak otupení, že nevideli a nepoznali, kde sa začína hranica nielen osobnej, ale i našej kolektívnej zodpovednosti. Aj teraz by pristali, aby všetko ostalo pri starom. Všetko a všetkých ospravedlňujú pomermi a nám majú za zlé, že o týchto veciach vôbec hovoríme a hľadáme nápravu. Všetci nesieme za všetko zodpovednosť. I jeden za druhého. Ak by sme na hriech v pokore a pokání neukazovali, neobstojíme sami pred Božím súdom ani pred históriou. Nie na nás, ale na hriech sa treba hnevať. Poniektorí sú hádam presvedčení, že hľadáme osobné veci, uplatnenie hodností a dobré výnosné fary. Nás je, vďaka Bohu, v obrodnom hnutí toľko, že by sotva mohol byť každý uspokojený. Nám bude odmenou za naše ustávanie i protivenstvo

dobré vedomie, že sme aspoň trošku pomohli k mravnej rehabilitácii cirkvi (aj týmto odsudzujúcim postojom) i jej autonómnych práv, jej duchovnej obnove a zdarnému štartu do novoumožnených podmienok života a práce. Na tejto práci chceme sa so všetkými podieľať v bratskej zhode, dôvere a láske. Nechceme a nebudeme sa deliť ako donedávna na vlasteneckých a reakčných, teraz na progresívnych a konzervatívnych, lebo sme presvedčení, že každý z nás je za všetko dobré a krásne, bohumilé, čomu sa môžeme úfať v našej slobodnej vlasti. Preto chceme jej pomáhať vo všetko šľachetnom úsilí za mravný, sociálny, hospodársky i kultúrny pokrok a pokojný život za blaho všetkých jej obyvateľov. Tak teda nik z nás už nebude ani Pavlov, ani Apolov, ale všetci Kristovi (1.Kor 1,12).

Prosíme za svieži, obživujúci vánok Ducha svätého, za rozlet práce a správu cirkvi vo vedomí, že ju majú na starosti bratia s vrúcim zápalom v duši, ochotou a neúnavnou snaživosťou, ale aj väčšou zodpovednosťou, ktorých dar nezvedie, hrozba neskloní, ale ostanú vždy verní svojmu Pánovi a Jeho cirkvi.

Žiadame:

1. odstúpenie bratov biskupov Dr. Chabadu a Dr. Katinu ako aj br. gen. dozorcu Žiaka, ďalej tých seniorov a konseniorov, ktorých o to požiadajú zbory príslušného seniorátu,
2. *uskutočnenie demokratických volieb slobodných podľa CÚ, reorganizáciu Gen. rady a gen. presbyterstva,*
3. *zmenu správy Tranoscia,*
4. *reorganizáciu redakčných a edičných rád,*
5. *revíziu hospodárenia cirkvi a jej zverených fondov, Podporovne a akcie postavenia kostola pre presídlencov.*

Milí bratia!

Vzhľadom na to, že na konferencii v Turč. tepliciach br. gen. dozorca Žiak na obranu br. biskupov vyslovil pripomienku (protest), že cirkev netvoria a nezastupujú iba farári, v čom má iste pravdu, obraciame sa i na Vašich svetských spolupracovníkov a zodpovedných predstaviteľov zboru, bratov dozorcov, nám. dozorcov, kurátorov s prosbou, aby pochopili situáciu cirkvi, uvážili stanovisko nás duchovných k vedúcim a zodpovedným činiteľom cirkvi, tieto naše kritické výhrady pochopili a podporili ich svojím súhlasom. Ak má naše dobré predsavzatie pre dobro cirkvi zavážiť, treba ho predložiť predsedníctvu gen. cirkvi vo forme vyslovenia nedôvery – prehlásenia nie farára, ale predsedníctva zboru. Veríme, že i Vám leží na srdci dobro našej cirkvi, preto počítame s pomocou každého.

Naša doba je súčasťou dejín. Každý má svoje miesto tak v minulých 20 rokoch ako i v dnešných dňoch. Pamätajme a dbajme, aby sme svojou statočnosťou a mravnou zodpovednosťou i náboženskou vážnosťou stáli na výške doby, svojho duchovného stavu a úradu uprostred svojho veriaceho ľudu i celého národa. Ako sme vedeli protestovať proti neprávostiam vo svete, tak majme teraz odvahu pozdvihnúť svoj protestný hlas i v lone našej evanjelickej cirkvi.

Kiež nám nebeský Pán dá poznať svoju svätú vôľu v tomto našom úprimnom snažení a predsavzatí, aby sme proti nej ničoho nečinili, ale aby všetko, čo činíme slovom i skutkom, slúžilo Jemu ku cti a na dobro našej drahej evanjelickej cirkvi a všetkým jej údom (Ko 1,9-11;3,17).

Milosť Pána nášho Ježiša Krista s nami.

Na príhovor došli pripomienky a doplnky od značného počtu bratov. Všetci s ním súhlasia a vyslovujú presvedčenie, že sa pridá väčšina bratov nielen z ich seniorátu, ale aj z celej cirkvi. Br. J. Struhárik, na ktorého mienke nám vždy záležalo, tiež sa pripojí svojím podpisom ak nebudeme trvať na odstúpení br. Žiaka, ktorého sa zastáva. Z pôvodného návrhu vynecháva tu dve menej významné state (str. 7-8). Z pripomienok a doplnkov zhrňujem: je pridlhý – treba skrátiť a uviesť niektoré ďalšie konkrétne dôvody, momenty; nevzdávať sa br.

Žiaka a nenástojiť ani na odchode Chabadovom – nemoc ho vyradí; nehľadať boj, ale spoluprácu; vynechať domnienku, že by sa boli pomery v cirkvi priaznivejšie vyvíjali, keby vedúci cirkvi boli v Turč. Tepliciach urobili pokánie. Neverte, že by znova nesklamali, teda túto stať vôbec vypustiť z Príhovoru.

Nakoľko však už v tých dňoch došlo k prekvapivým udalostiam, odložil som prepracovanie a konečnú redakciu Príhovoru na neskoršie, ak to bude potrebné. Už sme sa však k Príhovoru a zamýšľanej akcii s ním viac nevrátili. Uvádzam ho len ako časový dokument.

Na zvolenskej porade 1. 8. 1968 sme zvažovali aj možnosť práce za daných okolností. Zmienil som sa o tom v liste br. Madarásovi (17.8. – č. 235/68), ktorý nemohol byť na porade:

„Čo sa týka akčného pracovného programu, Vieš najlepšie sám, ako sme zabíjali čas na schôdzach Prípravného výboru v Bratislave a kto vždy s niečím prichodil len aby čas bežal a pre niekoho pracoval. S br. O. Šimekom sme ešte posledne žiadali zvolať PV kvôli pracovným úlohám, ale br. predseda hádam už nestačil. Takto nám aj tu berú vietor z plachiet. Je tu aj istá kolízia, či dvojkoľajnosť: Ústav, ako ho navrhol br. Maťko Tasler so všetkými odbormi a pracovným aparátom, a vnútornomisijný výbor GBÚ pod vedením br. Kmeťa. Vo Zvolene sme sa teraz dohovorili, že prácu s mládežou nech robí tento vnútornomisijný výbor a ostatnú si vezme na starosť Ústav, ktorý by mal pod patronátom Tranoscia na starosti edičnú stránku. No o tom všetkom sa najbližšie porozprávame a navrhneme zariadiť tak, aby sa vytvorili optimálne podmienky pre dobrú a pružnú činnosť vo všetkých zanedbaných oblastiach. Preto sa netráp, ak niekto nepochopil Tvoju povinnosť pracovať momentálne tam, kde sa len dá, aby išla robota od ruky. Je naozaj veľa čo doháňať. Keby sme dosiať neboli museli strácať drahocenný čas hrdlovaním sa s vedením cirkvi, ktoré sedí ako žaba na prameni, mohli sme byť veru ďalej. No čo robiť? O toľko musíme byť usilovnejší teraz.“

Poznamenávam, že br. Madarás bol vnútornomisijným výborom pre GBÚ poverený viesť prácu s mládežou pred- i pokonfirmačnú ako odborne fundovaný a osvedčený pracovník aj v tomto ohľade. Len ho mrzelo, že ho za to niektorí v našich progresivistov považovali akoby za dezertéra, ktorý sa pridal ku konzervatívcom. Preto som ho utešil, že i ja som prijal členstvo v edičnej komisii cirkvi, aby som i tam pomohol dobrej veci. Nakoľko sme sa už viac k načrtnutému Akčnému programu nedostali, nech je aspoň heslovite uvedený:

Akčný program

Obrodného hnutia Slovenskej evanj. a. v. cirkvi

Navrhujeme a sa vynasnažíme uskutočniť:

I. *Cirkev:*

1. Novelizáciu zákona č. 218/49mZb. o hospodárskom zabezpečení cirkvi, ako aj zmenu vládneho nariadenia č. 221/49 Zb. v duchu demokratizácie
2. *Preveriť zákony Cirkevnej ústavy a vpáde potreby pripraviť zvolanie synody*
3. *Preskúmať štatút o voľbách kňazov a preveriť ostatné platné štatúty cirkvi*
4. *Obnoviť pôvodné senioráty a vo všetkých nich vykonať demokratické voľby seniorov a konseniorov*
5. *Doporučiť novú Generálnu radu*
6. *Vytvoriť okolo biskupa – primus inter pares – zbor farárov-poradcov ako odborníkov rôznych odvetví cirkevnej činnosti*
7. *Určiť osoby z duchovného stavu, ktoré s terajšími biskupmi budú zastupovať cirkev v styku so štátnou správou, politickými predstaviteľmi a s inými cirkvami a svetovými cirkevnými organizáciami až do nastúpenia nových biskupov*

8. *Riešiť personálne otázky teologickej fakulty*
9. *Vymeniť redaktorov všetkých cirkevných časopisov a tlačového referenta Jána Juráša uvoľniť z cirkevnej služby*
10. *Oživiť a zaplniť neobsadené – zrušené cirkevné zbory*
11. *Vykonať dôslednú revíziu hospodárenia generálnej cirkvi a jej fondov*

II. *Na poli vnútromisijnej práce:*

1. Zaviazať všetkých pracovníkov cirkvi dodržiavať a uskutočňovať všetky cirkevnou ústavou určené úlohy a povinnosti, najmä ako ich určujú §§ 9-57
2. *Oživiť, prehĺbiť a rozšíriť prácu Tranoscia ako evanjelickej cirkevnej akadémie*
3. *Žiadať povolenie časopisu pre evanjelickú mládež*
4. *Žiadať povolenie rozhlasových služieb Božích*
5. *Žiadať vrátenie zborových domov a budov bývalých cirkevných škôl ako aj cirkevných rekreačných stredísk*

III. *Na poli vydavateľskej činnosti*

1. *Vydať preklad celej Biblie*
2. *Vydať slovenský preklad Symbolických kníh*
3. *Vydať nové učebnice náboženstva, biblické histórie s katechizmom*
4. *Pripraviť a vydať novú konfirmačnú príručku*
5. *Skoncentrovať a zintenzívniť prípravu vydania slovenského spevníka*

IV. *Styky a spolupráca*

1. *Pokračovať v spolupráci so Svetovým luterímskym zväzom a Svetovou radou cirkví*
2. *Prehĺbiť styk so Sliezskou ev. a. v. cirkvou v ČSSR a s evanj. cirkvami v Juhoslávii a NDR*
3. *Viesť dialóg s rím. kat. cirkvou a s Dielom konc. obnovy*
4. *Viesť dialóg s ateistami a s vedeckým materializmom o spoločných otázkach*

V. *Zovňajšie budovanie*

1. *Viesť cirk. zbory k zodpovednej údržbe kostolov a cirk. budov*
2. *Vyriešiť vhodné umiestnenie teolog. učilišťa a teolog. domova*

VI. *Zaopatrenie finančných prostriedkov*

1. Zaviesť povinný oprispevok cirk. zborov na Generálnu podporoveň vo výške 1,- Kčs na dušu, a to z mimoriadneho rozpočtu

VII. *Všeobecná konferencia ev. a. v. kňazov*

1. *Dokončiť organizáciu kňazskej konferencie – spolku*
2. *Vytvoriť z nej organizáciu, ktorá by popri biskupoch a teolog. fakulte: a/ dbala o duchovný, mravný a odborný rast svojich členov, b/ hájila záujmy kňazov, c/ spoluúčinkovala pri obsadzovaní kňazských staníc s ohľadom na potreby zborov a možnosti kňaza*
3. *Biskupmi a seniorálnymi spirituálmi pastorizovať kňazov, postaviť a pestovať vzájomnú dôveru a bratské spolunažívanie*
4. *Rehabilitovať kňazov a profesorov (aj in memoriam), zriadiť rehabilitačnú komisiu*
5. *Zaviesť postgraduálne štúdium farárov: a/ na pôde seniorálnych konferencií, b/ na každoročných teologických kurzoch, c/ v priamom styku s učbármi teolog. fakulty, d/ krátko- alebo dlhodobým štúdiom v zahraničí, e/ obnoveným teologickým časopisom*
6. *V časopise, ktorý má slúžiť ako pomôcka pri príprave kázní, uverejňovať popri kázňach aj teoretické články, kázňové dispozície a exegézy textov a pod., pravda, nie aby to viedlo k pohodlnosti, ale naopak k prehĺbenosti a zodpovednej kázňovej práci*
7. *Podnietiť vytvorenie modlitebného krúžku farárov*
8. *Riešiť sociálne a platové otázky kňazov*

Ešte sme verili v skoré schválenie štatútu ZED a zvolanie valného zhromaždenia. S br. sen. Hrdličkom sme uvažovali, ako sa naň čo najlepšie pripraviť. Dobre by bolo stretnúť sa na seniorálnej konferencii a tam predložiť aj aktuálnu záležitosť abdikácie biskupov a uskutočnenie demokratických volieb, ako sa o tom už bolo uznieslo novohradské bratstvo ešte v júni t. r. Br. senior Ľ. Hrdlička navrhol urobiť túto konferenciu spoločne s bratstvom Rimavského a Zvolenského seniorátu v Lučenci alebo vo Zvolene napr. 26. augusta t. r. Sľúbil zainteresovať pre tento názor dotyčných seniorov Ondreja Figuliho z Tisovca a Milutína Bágeľa zo Zvolena. Obaja boli proti progresu. O veci som hneď informoval našich bratov vo Zvolenskom senioráte. Na to ma upozornil br. M. Tasler, že on už na 26. a 27. augusta povolal do svojej chaty na Čertovici prihlásených záujemcov o prácu Ústavu. I ja som sa bol sľúbil prísť, aby sme usmernili obsahovú, pracovnú náplň i organizačné začlenenie Ústavu do Tranoscia a vôbec do vnútromisijnej činnosti cirkvi. Nakoľko sa táto pracovná porada neuskutočnila pre nečakané mimoriadne udalosti – obsadenie našej vlasti vojskom Sovietskeho zväzu a členských štátov Varšavského paktu – chcem podať aspoň stručnú správu o tomto duchovnom dieťati nášho iniciatívneho, obetavého a neuznávaného br. Maťka Taslera ako prílohu k tejto Kronike.

Po rozposlaní Príhovoru došlo k nečakanému obratu: 13. aug. 1968 posiela mi br. Cibulka obšírny list. Oznamuje, že ho br. gen. tajomník Bartho súrne volal na GBÚ a v prítomnosti br. J. Kmeťa mu oznámil, že gen. presbyterstvo schválilo náš štatút a potom pokračuje: *Teraz však niečo nečakaného: po prerokovaní štatútu vyrukovali so skutočnou príčinou, prečo ma volali. Vraj sa dopočuli, že pripravujeme nejaký ostro formulovaný ohlas na jednotlivé zbory, namierený proti vedeniu cirkvi (ostatne, boli podrobne informovaní o všetkom, čo sa hovorilo vo Zvolene). Prosia nás, či by sme od toho neupustili, lebo to už asi nebude treba, nakoľko Chabada prehlásil, že sa chce v čo najkratšom čase vzdať svojho úradu. Má sa tak stať už na najbližšej Gen. rade 23. augusta. Hrozí nebezpečie, že sa Michalko dostane do priaznivého postavenia a pri našej nejednotnosti ľahko sa stane gen. biskupom. Preto ešte pred Gen. radou na utorok 20. augusta prosí nás br. Bartho a Kmeť v dohode s br. gen. dozorcom o schôdzku, ktorú by najradšej uskutočnili na fare v Ľubietovej v popoludňajších hodinách. Z ich strany by prišiel Žiak, Bartho, Kmeť a z našej by tam radi mať Teba, br. Víznera, mňa a prirodzene domáceho br. Kašubu, nepamätám sa, či spomenuli aj br. Taslera, nemôžem sa ho opýtať, lebo je na presbytériu bratislavského zboru, ale kým list dopíšem a či odošlem (pôjde už len ráno), sa to dozviem. Chcel som pribrať aj br. Valáška, prosili, aby sme nateraz od toho upustili, lebo sa obávajú, že by sme neprerokovali konkrétne veci. Ide totiž o personálne otázky a najmä spôsob, akým by odišiel Chabada na invalidný dôchodok. Je to totiž záležitosť dvojaká. Chabada by nechcel odísť biľagovaný, chce, aby mu bol dovolený dôstojný odchod, aby sa mohol riadne na gen. konvente rozlúčiť a za cirkev aby mu bolo vyslovené i akési uznanie, že nerobil všetko zlé, ale aj čosi dobrého. To je jedna vec. Druhá vec je rázu hmotného. Ani Žiakovi sa nepodarí zaistiť mu viac ako 1000 korún invalidného dôchodku. Nuž ide o to, či by mu cirkev (ako pred časom Kolesárovi a posledne dievčatám po Dr. Kátlovskom) nezakúpila družstevný byt a nejakou formálnou funkciou v Tranosciu by sa mu umožnilo niečo k tým 1000 korunám prilepšiť. Chabada je veľmi vážne chorý, ešte viac duševne, jeho syn, lekár, sám súri s odchodom otca do penzie, lebo sa obáva, že celkom mu vypovedia zmysly. Začal chodiť po jednotlivých cirkevníkoch v Bratislave, ktorí podpísali výzvu, aby sa vzdal, a plače pred nimi, že veď im neublížil, prečo mu to urobili.*

Prosím Ťa, uváž, čo urobíme a oznám mi čím skôr, ako hľadíš na vec. Ja som vyslovil zazlenie, že nepovažovali ani za potrebné ospravedlniť sa, keď nedodržali slovo, ako v poslednom prípade br. gen. dozorca, preto sme si povedali, že síce práci v cirkvi budeme pomáhať, ale za svojím cieľom rozhodli sme sa ísť vlastnou cestou. Chyba bola vraj v tom, že br. gen. dozorca až posiaľ bol natoľko zaujatý, že nestačil ani včas prísť na gen. presbytérium a okrem toho vraj čakal na pozvanie, lebo tak ste sa dohodli, že ho Vy budete volať, pozvanie

však nedostal. Aj teraz by sa mohlo stať, že by mu prišla nečakaná povinnosť a schôdza by sa musela odložiť, s tým treba počítať v týchto časoch samých návštev, ktorým ho niekedy pridelia, lebo všetci sú plne zaujatí. Okrem toho br. Bartho hneď po gen. presbytériu odišiel z Bratislavy, a tak nevysvetlil, prečo bolo rozhodnuté nepredkladať otázku dôvery, totiž my sme v Devíne vyslovili mienku, že by to beztak nebolo účinné a tak konali len podľa dohody. (Pozn.: V kaviarni Devín sme sa nedávno stretli br. Cibulka a ja s Barthom a Kmeťom, aby sa vyjadrili, či a ako chcú pomôcť progresu, najmä k odchodu Dr. Chabadu.)

Ide o to, či sa chopiť možnosti postupnej nápravy vecí našej cirkvi, alebo riskovať to, že sa vedenia zmocní Michalko a potom zvádzať s ním boj omnoho ťažší. než je tento. Ja som sa k ničomu nezaväzoval, prisľúbil som napísať Ti o veci a keby si zaujal k tomu kladné stanovisko, prosím Ťa, aby si sa poradil s br. Kašubom a Víznerom, ba v každom prípade aj s br. Taslerom, a súčasne ich pozval na uvedený termín do Ľubietovej. Ostatne ani tým sa ešte k ničomu nezaviažeme, že sa stretneme a vypočujeme ich návrhy. V každom prípade budeme žiadať demokratické voľby z terana kandidátov, nebudeme súhlasiť, aby dali štátne úrady súhlas jednému. (č. 210/68)

Malé odbočenie ohľadom br. Valáška: Neznášali sa s br. J. Kmeťom. Valášek mal veľmi ťažké srdce na všetkých z Gen. rady, lebo protiústavne zrušili Nitriansky seniorát, ktorého bol seniorom. Žiaka, Bartho a Kmeťa považoval za spoludeformátorov zodpovedných za stav cirkvi. Raz v rozhorčení nad neefektívnou činnosťou Prípravného výboru oznámil br. Taslerovi, že z neho vystupuje, keď je v ňom aj br. Kmeť. Vďaka Bohu ostal aj naďalej. Ale aj bratia Žiak, Bartho a Kmeť neradi s br. Valáškom rokovali pre ustavičné napätie a riziko, že sa nikdy v ničom nezhodnú. Tušili, že by i teraz v Banskej Bystrici rozhovory hamoval. Preto žiadali, aby sme rokovali bez neho. Mne to bolo proti mysli. Aj pre túto schôdzu 20. augusta bolo dosť vysvetľovania v záujme dobrej zhody a ďalšej spolupráce s br. Valáškom.

O obsahu listu br. Cibulku som hneď informoval bratov Taslera, Kašubu a Víznera. Nasledujúcim listom musel som im však oznámiť, že stretnutie sa uskutoční v Banskej Bystrici už i 11 hodine v Národnom dome. Tam sme sa všetci stretli v určenú hodinu, ale rokovať sme išli do hotela Urpín. Bratia Žiak, Bartho a Kmeť vyložili situáciu: br. gen. biskup je vážne chorý a tak sa konečne odhodlal vzdať sa úradu. I sama rodina (syn lekár) na tom nástojí. Ide len o spôsob odchodu, aby to bolo dôstojné rozlúčenie s hmotným zaopatrením. Je tu možnosť rozlúčky na gen. konvente a k invalidnému dôchodku, ktorý podľa br. Žiaka by činil 1000, a podľa br. Bartha 1200 Kčs, mohlo by sa mu z Tranoscia zaistiť pod nejakým titulom (predseda správy) mesačne 1500 Kčs. K tomu ešte žiada zakúpiť byt v Bratislave na doživotné užívanie.

V záujme čím skoršieho odchodu br. gen. biskupa Chabadu a tak i usporiadania pomerov v cirkvi uzrozumení sme s uvedenými požiadavkami a žiadame jeho písomné prehlásenie o abdikácii.

Než sme sa takto dohodli na odchode br. Chabadu, br. Žiak predložil druhý bod nášho rokovania: kto by mal byť novým gen. biskupom? On zo svojej strany odporúča br. Jozefa Kmeťa. Br. Kmeť sa skromne proti tomu ohradzuje. Povedal som, že naším kandidátom je br. Dr. Július Cibulka. Na to br. Cibulka pznamenáva, aby o kandidátoch rozhodli primárky na valnom zhromaždení kňazov. Br. Žiak s tým súhlasí.

Potom sa prešlo na br. biskupa Dr. A. Ľ. Katinu. Br. Žiak považuje za samozrejmé, že ten zostáva v úrade. My dôvodíme, že je naďalej neprijateľný a neudržateľný pre jeho povýšenecké chovanie a nebratský vzťah k postihnutým bratom. Žiadame, aby br. Žiak sám požiadal br. Katinu k odchodu, čo tento aj sľúbil, lebo vraj i sám br. Katina mieni odísť do dôchodku pri svojej blížiacej sa 60-ke a venovať sa literárnej záľube. Ak bude treba, prehovoria o tom s br. Katinom aj naši bratia Kašuba, Tasler a Vízner.

Nakrátko sme sa zaoberali aj voľbou biskupa VD. Br. Tasler spomenul br. J. Juráša ako vhodného kandidáta, za ktorým stojí aj progres. Br. Žiak poznamenal, že je to nereálne pre

povahu Jurášovho odsúdenia. Ale ani kandidáciu administrátora VD br. Juraja Lukáča nevidí perspektívnu. Tým sa naše rozhovory skončili. Br. Žiak sa náhlil na zasadnutie Národného zhromaždenia do Prahy.

Rozlúčili sme sa v dobrej nádeji, že naše obrodné snahy budú mať voľnejší priechod v osobe nádejného nového gen. biskupa úprimného, zaangažovaného podporovateľa. Ďakoval som v duchu i ja Pánu Bohu za požehnané rokovanie a dohodu.

VII Po auguste 1968

Ako bola radostná cesta domov neskoro večer cez vojenský tábor Oremov laz a uloženie sa so spokojnou mysľou na nočný odpočinok, ale ako hrozné a prežalostné, priam neuveriteľné bolo prvé ranné hlásenie nášho rozhlasu, že tej noci 21. augusta 1968 sovietska armáda obsadila Československo spolu s vojakmi ostatných členských štátov tzv. Varšavského paktu. Nevedeli sme, a ani sme sa v tom zdesení neopovážili pomyslieť na to, čo bude s nami, celým naším národom a štátom. Len hlboký a ťažký vzdych na kolenách vydral sa z duše: „Pomiluj, Bože, pomiluj..." V blízkosti fary už maďarské tanky hrozivo hľadeli z mierneho vŕšku na Veľký Krtíš. Naskutku som nevedel, ako sa komu ozvať. Čakali sme, čo sa bude ďalej diať.

Prvý sa mi prihovoril br. J. Struhárik lístkom z 22. 8. 1968 z trenčianskej nemocnice, kde ležal ako rekonvalescent po dvoch žlčníkových záchvatoch. Prisľúbil svoj osobný príhovor k budúcemu val. zhromaždeniu kňazov ... *len nie hneď, lebo teraz som veľmi slabý. A potom, samozrejme - cum conditione Jacobi 4,15 – obávam sa, že teraz sa odohrávajúcimi udalosťami aj obroda cirkvi sa značne odročí. Ó, Bože, ráč chrániti církve své* (č. 246/68).

Aj br. Tasler sa hlási: *Predpokladám, že čoskoro budeš mať spojenie s ostatnými bratmi, ako aj cirk. ustanovizňami a že nás budeš vedieť informovať o situácii. Ak sme stratili len čas, tak je dobre* (253/68).

V posledný augustový deň poslal som našim bratom informatívny obežník o najnovšej situácii vzhľadom na progres. Ozval sa aj br. Vl. Marenčiak zo Žiliny, ktorého som bol požiadal, či by prijali val. zhromaždenie kňazov do svojho cirk. zboru niekedy koncom septembra – začiatkom októbra. Odpoveď je kladná, ale typicky marenčiakovská s celým registrom lekcií, pripomienok a podmienok, aby všetko vyznelo inak ako v Turč. Tepliciach. Ani ja som neobišiel nasucho (255 a 258/68). Aj Lipt. Mikuláš som požiadal, ale nepochodil som.

K danej situácii s val. zhromaždením sa vyslovil aj br. Hreško s osobným zaujatím. Vidieť, že mu vec progresu leží na srdci: *Situácia obrodu sťažila a veci skomplikovala. Bude treba novej koncepcie, zomknutosti a jednoty. Úlohou číslo jedna by malo byť valné zhromaždenie kňazov. Ak by boli stanovy schválené, treba sa pokúsiť o uskutočnenie. Ak to nejde zhromaždiť, je treba voliť písomne, ako sa to urobilo v II. svetovej vojne. Je možnosť povýšiť Prípravný výbor na riadny, alebo navrhnúť novú kandidátku a vyzvať bratov, aby sa k tomu vyjadrili písomne. Ak by sme zostali v tomto čase bez zastúpenia bolo by to veľmi zle. Iste o tom všetci premýšľate a niečo sa podnikne v rámci daných možností, ba i nad možnosť* (274/68).

O situácii vo vedení cirkvi píše br. Julko Cibulka: *Ďakujem Ti srdečne za list... Veľmi mnoho sa zmenilo od toho času, čo sme sa rozišli v Bystrici, omnoho viac, ako si nateraz myslíme.* Spomína, že ho volali na GBÚ, aby menom cirkvi zostavili nejaké prehlásenie vzhľadom na nastalú politickú situáciu. Bolo vysielané v rozhlase. Aj br. Valášek, ba i br. J. Kmeť podal v mene Prípr. výboru takéto prehlásenie. Potom bol znovu na GBÚ, keď sa prejednávala otázka sporu redaktorov Cirkevných listov Dr. Olexu a R. Koštiala. *Rudko ma chcel mať pri sebe. Pri tej príležitosti som mienil vykonzultovať i otázku zvolania Prípravného výboru. Vedel som však vopred, že nebude do toho chuti, vlastne dnes ani nevieme na čom sme, lebo sa podmienky našej práce zmenili. Ako všade tak aj na GBÚ vládne bezradnosť. Nevie sa, ako bude s novým zákonom o spolčovaní a schôdzovaní. Žiak je stále v Prahe, bez neho nemá vedenie cirkvi hlavu, Chabada je znovu v nemocnici a Katina, ktorému stúpla nálada, prišiel dnes prvý raz k zostaveniu nového čísla Ev. posla. Na zaplakanie je v našej cirkvi a nevidím možnosti za týchto podmienok ani do budúcnosti. Nuž na september sa už neplánuje nič. Vyrieknutá bola zásada vyčkávania. Možno až príde Žiak a zíde sa Gen. rada, začne sa nejaký prieskum na čom sme a čo môžeme. Zatiaľ Chabada neabdikoval, lebo nemal*

komu oznámiť úradne svoje rozhodnutie. Po jeho abdikácii plánuje sa vec odložiť na neurčito a vyriešiť otázku vedenia cirkvi administrátorom, ktorým má byť br. Jozef Kmeť. Snáď tak bude za týchto okolností najlepšie. Sotva bude príležitosť na nejaký program v cirkvi, keby sa taká možnosť ukázala, môžeme ju využiť, ale teraz niet sa čoho chytiť. Nuž na schôdzu Prípr. výboru tiež treba vyčkať príhodnejší čas... Čo aj k schôdzi Prípr. výboru nedôjde, bolo by veľmi dobre, keby sme sa aspoň my zišli a keby si prípadne bol prítomný aj na spomenutej diskusii o otvorenom liste (Koštialovom v CL). *Keď ste mali plán odtiaľto pokračovať v ceste, urobte tak, nám urobíte radosť a podelíme sa o svoje starosti, lebo náš rozlet surová moc zastavila. Aj pred tým treba sa skloniť s pokorou, Boh môže všetko na dobré obrátiť* 5.9.68 – č. 280/68). (Poznámka o ceste: Išli sme s manželkou do Švajčiarska, kde účinkoval náš syn Branislav so svojím orchestrom /Bern, Ženeva/ cez Štrasburg, mesto mojich štúdií, a stade aj za najmladším synom Vladkom do NSR, ktorý podobne so svojím orchestrom hral v Štuttgarte. Od našich hraníc všade naše čsl. auto vrele pozdravovali so sympatiami k obsadenému Československu.)

O redakčnom spore treba objektívne konštatovať, že sme nepoznali (ani br. Koštial) presne situáciu a v našom podráždení a rozhorlení boli sme zo strany progresu zbytočne tvrdí a útoční. Podobne Myjavský seniorát (br. Proksa). Br. Cibulka v citovanom liste konštatuje: *Je jasné podľa predložených dokladov, že by polemika a pokračovanie v spore uškodilo skôr br. Koštialovi ako Olexovi.*

Ako br. Cibulka, tak i ostatní cítili sme potrebu zísť a poradiť sa, čo a ako v novej situácii. Bol tu september – začiatok škol. roku a nebolo učebníc náboženstva. Br. Maťko Tasler vzhľadom na tento nedostatok už predvídavo pripravil ako edičné číslo svojho „Ústavu“ metodicky moderne pojatú náhradnú učebnicu „Škola bez kníh“. Veľmi pozoruhodná a cenná práca s vlastnými kresbami. Píše: *S tou Školou bez kníh mám smolu. Rukopisy (opravené a doplnené) mám pripravené. Br. Maduda dostal na starosť spojiť sa s br. Hroboňom a dohodnúť s ním termín na technické práce. Ja som pri tom mal už len kresliť na blany. Zdá sa však, že Maduda odkladal, lebo má kadejaké práce a starosti v zbore... až prišiel 21. august. Ešte sa neukázal a ja akosi nemôžem dostať ho k telefónu. Zajtra sa pokúsim zas. Potreboval by som, aby klepal na blany a ja by som kreslil. Nadviazal som spojenie s tunajšou Osvetou: možno by nám to rozmnožili. Chcem dať rozmnožiť 300 exemplárov. Približne na každý zbor 1 ex. Aj tak je to vari 6600 listov papiera... Chcem Ti ešte napísať, že mi zdelil br. Kišš v liste zo dňa 20. augusta. Píše, že skupina Olexovcov mala poradu na chate Javorina nad Bzincami. Bolo to vraj 14.-15. augusta. Dozvedel sa o tom len náhodou. Nevie, kto tam bol. Iba toľko vie, že tam bol Olexa. Nuž reku, či si sa náhodou nedopočul o kontrarevolúcii?* (č. 277/68). O pár dní neskoršie mi s radosťou oznámil, že Školu bez kníh dal do tlačiarne.

Kým som bol v zahraničí, stretnutie bratov nebolo. Pri návrate zastavili sme sa u Cibulkov v Bratislave. Poinformoval som sa o situácii doma. Čo som zvedel, napísal som br. Taslerovi: „1. novembra sa má rozlúčiť br. Chabada. Zastupuje ho br. biskup Katina, a nie br. Kmeť. Na 10. X. má byť zvolaný Prípr. výbor, ale br. predseda Dr. Gábriš nepovažuje za potrebné prizvať naň br. Taslera, hoc máme hovoriť o „Ústave˘... Nebolo by od veci, keby si aspoň v krátkom prípise oboznámil PV s celou koncepciou a prácou Ústavu, teda vybrať podstatné z Tvojich elaborátov či návrhov... Chovanec už chodí po farách i na sen. úrade v Lučenci hrozil proti Čertovici a mojej osobe. Chce vraj volať na zodpovednosť tých, čo žiadali jeho odstúpenie.. V tej veci bol na Kokave u br. J. Lettricha. Zase sa cíti pevne v sedle. Uvidíme.“ (284/68)

Ako pomaly pominulo ustrnutie z príchodu cudzích vojsk k nám, začali sme nadobúdať presvedčenie, že sa vlastne nik nestará o nás ani do nás a môžeme sa venovať svojej práci a svojim starostiam o cirkev. Predovšetkým zbaviť sa valného zhromaždenia a potom vyprevadiť Chabadu z GBÚ. Bohužiaľ, ani jedno ani druhé sa z miesta nehýbalo a to nás začínalo ďalej znepokojovať.

Br. Šimek písal: *Včera som sa dozvedel v Mikuláši, že situácia sa u nás znova zamotáva. Dr. Chabada sa biskupstva vzdať nechce a nevzdá sa. Ba čo viac, cíti sa posilnený a preto si počína agresívnejšie proti celému hnutiu obrody.* Upozornil vraj seniorov, že ešte nebol schválený štatút ZED a preto nemožno zakladať jeho sen. výbory ani sa na báze ZED zhromažďovať. Nerešpektovanie tejto skutočnosti môže mať vážne následky pre samotné ZED i prácu cirkvi (291/68).

Podobne málo potešiteľné správy posiela i br. Cibulka 10. X.: *Včera som sa dozvedel nepriamo vyjadrenie gen. dozorcu, že Chabada nebude môcť odísť do invalidného dôchodku, keďže pôvodne vypočítaný mesačný dôchodok 1220 Kčs by sa týkal len doby jedného roka (nemocenské), kdežto po roku, ak by sa nevrátil do zamestnania, dostal by podľa odslúžených rokov len 600 Kčs. Dúfam, že sa na budúci týždeň zasadnutie Prípr. výboru uskutoční. Čo vyvoláva určité obavy je váhanie úradov schváliť náš štatút. Neznamená to priostrenie vzťahov voči cirkvi. Hovoril som úprimne s členom ÚV strany, ktorý ma ubezpečil, že nebola dosiaľ ani najmenšia zmienka o tom, že by sa malo ináč voči cirkvám postupovať, než naznačil pojanuárový kurz. Do vnútorných vecí cirkvi sa nemienia miešať, teda záleží len na nás, ako si veci v rámci platného zákona pri zachovaní iných predpisov poriadku, zariadime. Možno tento terajší nezáujem vyplýva len z toho, že majú mnoho politických a hospodárskych starostí a že časom príde aj na nás. No nateraz badať len veľkú opatrnosť úradov, keď ide o nejaké schválenie, nikto si to nechce vziať na zodpovednosť. Ak nebude schválený štatút, znamená to ovšem odloženie valného zhromaždenia. Ako nepriaznivý jav v tomto smere je zákaz zhromaždenia katolíckeho Diela koncilnej obnovy na Velehrade. Snáď predsa len bude treba počítať s naším ohlasom po zboroch, ak sa má čosi v cirkvi pohnúť a nezanrznúť vplyvom nepriaznivých okolností po sľubnom začiatku... Obávam sa, že nastane akási apatia v predpoklade, že sa nedá nič robiť, a nie je to celkom pravda, i keď len malá časť nám ostala z toho, čo priniesli pojanuárové zmeny. Spomenutý člen ÚV veľmi nabádal k tomu, aby sme sa nedali zastrašiť a znechutiť. No stretnutie na nejakom verejnom mieste (Hotel Grand vo Zvolene) nie je práve vhodné, ale zísť sa súkromne na nejakú pracovnú poradu nemôže byť príčinou obvinenia z nejakej protizákonnej činnosti* (292/68).

Prípr. výbor mal byť pôvodne zvolaný na 4. X., ale pre viaceré kolízie bol odložený na 17. X. Na tento deň som pozval už na 7. hodinu ráno na „raňajky“ do hotela Tatra našich členov (Dr. Cibulka, Kubovčák, Madarás, Proksa, Šimek, Valášek) a br. Taslera. Maťka preto, že mal ísť s nami na zasadnutie, aby tam osobne referoval o svojom Ústave a vyvrátil mýlne a nepresvedčivé informácie, na základe ktorých gen. presbyterstvo odmietlo Ústav – aby azda nebol dotknutý a ohrozený Tranoscius – a Chabada hrozí br. Taslerovi disciplinárkou. „Raňajky“ sme absolvovali a o spoločných starostiach i o ďalšom postupe sa porozprávali, ale bez Maťka Taslera. Ospravedlnil sa listom 302/68: *Ďakujem Ti za list a za povzbudenie proti všetkým disciplinárkam tohto sveta... Julko má, myslím, pravdu. Bude treba azda vydať Ohlas (Príhovor), ak by sa páni nechceli hýbať. Bol som a budem vždy za čím miernejšie spôsoby riešenia všetkých situácií, ale za riešenie som. Kde sme mohli byť dnes, keby sa boli splnili naše čertovické plány! Naše štátne a stranícke vedenie žiada všetkých, aby pokračovali podľa smerníc pojanuárových, poťažne podľa akčného programu. Myslím, aby sme si aj my zachovali líniu. Ak bude treba sa zísť (a budem tam potrebný), prídem kedykoľvek a kamkoľvek... Nuž, Paľko môj drahý, rob a robte, čo sa len dá.*

O zasadnutí Prípravného výboru je táto zápisnica:

Zápisnica zo zasadnutia Prípravného výboru ZED.

Konané je dňa 17. októbra 1968 na GBÚ v Bratislave pod predsedníctvom Dr. K. Gábriša. Prítomní boli: O. Ľ. Bartho, V. Blažko, Dr. Cibulka, P. Hronec, J. Kmeť, V. Kubovčák, J. Madarás, J. Midriak, P. Pališín, P. Proksa, O Šimek a F. Valášek. Ospravedlnil sa Ondrej Kováč, senior.

1. *Po modlitbe br. Dr. Júliusa Cibulku otvoril predseda zasadnutie a za overovateľov tejto zápisnice vymenoval V. Kubovčáka a O. Šimeka. Oneskorené zvolanie Prípr. výboru odôvodnil známymi augustovými udalosťami a výslovnou žiadosťou niektorých jeho členov, ktorým nevyhovoval ani 4. X. ani 10. X. t. r. Program dnešného zasadnutia navrhol v tomto poradí:*
   a/ zápisnica, b/ ohlas augustových udalostí, c/ štatút, d/ otázka valného zhromaždenia ZED, e/ voľné návrhy
   Prítomní takto navrhnutý program schválili.
2. *Zápisnica z 18. júna 1968 po prečítaní bola schválená až na názov 5. bodu, kde treba slovo „spolku" nahradiť výrazom „združenia", pretože naša budúca organizácia nebude spolkom podľa spolkového zákona, lež organizačnou zložkou cirkvi ev. a. v. Do uznesenia bodu 6c PV vsnunul dve slová a tak jeho posledná veta správne zneje takto: „Božia vec by nemala byť hamovaná ani prípadným zneužitím Cirkevnej ústavy."*

Na základe zápisnice sme hneď pristúpili ku kontrole realizácie prijatých uznesení podľa jednotlivých bodov nasledovne:

bod 2a: Br. gen, dozorca A. Žiak rokoval s br. Dr. Jánom Juráňom a dohodol sa s ním, že doterajší tlačový tajomník GBÚ si do konca roka nájde miesto a prestane byť zamestnaný v našej cirkvi.

bod 2b: za vnútornomisijného tajomníka bol ustanovený br. Ladislav Kaňa, ktorý do tejto práce už aj nastúpil. Utvorilo sa aj vnútornomisijné oddelenie pri GBÚ, ktorého ideovým vedúcim sa stal Jozef Kmeť a vedúcimi jednotlivých skupín Dr. Olexa (dospelí), Jul. Madarás (mládež), Igor Kišš (deti).

bod 2d: br. predseda si priznal vlastnú chybu, že dosiaľ neinformoval našu verejnosť o práci Prípr. výboru ZED. Mal úmysel napísať článok do CL, ale od toho upustil, keď sa dozvedel o chystanom úvodníku R. Koštiala v CL. Aby sa neopakovali tragédie z neinformovanosti, uložené bolo znovu predsedníctvu, aby najneskoršie do týždňa dodalo vecnú správu o PV br. Kubovčákovi do Ev. posla. Podklad pripraví tajomník P. Valášek, ktorý sa o konečnom znení správy dohodne s predsedom Dr. K. Gábrišom.

bod 3: návšteva predsedníctva PV u povereníka SNR pre kultúru doc. Brenčiča sa uskutočnila. Rokovalo sa na nej o veciach týkajúcich sa farárov. Aj týmto činom bol náš PV legalizovaný po tom čo s nami oficiálne rokovala Generálna rada na spoločnom zasadnutí 5. júna 1968 a generálne presbytérium 26. VII. 1968 schválilo štatút ZED.

bod 4: s listom br. V. Marenčiaka sa Gen. rada meritórne dosiaľ nezaoberala a z toho dôvodu sa neuskutočnil ani nami navrhnutý rozhovor s ním.

3. *Ohlas 27. VIII. 1968 k situácii vzniklej po nečakanom vstupe vojsk Varšvskej zmluvy na územie ČSSR, ktorého spolutvorcami a signatármi z nášho PV boli spolu so zástupcami Gen, rady, gen. presbytéria a hospodárskeho výboru našej cirkvi aj členovia: Dr. K. Gábriš, Dr. Cibulka, V. Kubovčák, J. Kmeť a O. Ľ. Bartho, vysielaný celoštátnym rozhlasom ešte pred príchodom našej delegácie z Moskvy – práve tak ako aj osobitný ohlas br. P. Valáška, tajomníka PV menom jeho sekretariátu (len nesprávne bolo uvedené sídlo v Nitre) – bol so súhlasom a uznaním i patričným ocenením prijatý. Postavili sme sa ním za ťažkých okolností za legálnych predstaviteľov našej vlasti. V skrátenom znení bol ohlas uverejnený tlačou v denníku Sloboda.*
4. *Štatút ZED podľa CÚ schválilo a upravilo generálne presbytérium našej cirkvi na svojom zasadnutí dňa 26. júla 1968. Hneď zatým bol predostretý na schválenie Povereníctvu SNR pre kultúru. Agenda o cirkvi z tohoto povereníctva má prejsť do predsedníctva vlády, aj z tohto dôvodu zatiaľ štatút príslušnými štátnymi orgánmi schválený nebol. Prípr. výbor vzal na vedomie úpravy štatútu vykonané generálnym presbytériom s tým, že:*
   a/ v § 12 slová „so zdôvodnením" sa rozumejú ako „s uvedením dôvodov",

b/ v § 5 uskutočnené preformulovanie vo veci členstva duchovných nateraz mimo služby sa nachádzajúcich týka sa vecí prechodných a tak PV predkladá valnému zhromaždeniu návrh, aby ordinovaní bratia, ktorí sa chcú vrátiť do cirkevnej služby a duchovnej práce, boli pozvaní na valné zhromaždenie ZED, modhli byť riadnymi členmi ZED-u. Ich menoslov nech je zostavený do budúceho zasadnutia PV,

c/ pourgovaním schválenia štatútu na SNR poveruje br. predsedu Gr. K. Gábriša a miestopredsedu Dr. J. Cibulku.

5. *Príprava valného zhromaždenia: Pre dosiaľ neschválený štatút nemôže nateraz PV určiť dátum zakladajúceho valného zhromaždenia ZED. Poveruje predsedníctvo ZED aby sondovalo, kde by sa centrálne najvýhodnejšie mohlo uskutočniť.*
6. *Voľné návrhy:*

   a/ PV vzal na vedomie informáciu br. predsedu Dr. K. Gábriša o predčasnom utváraní seniorálnych výborov (ako k tomu vyzýva aj iných šarišské bratstvo) a schválil jeho listové odpovede v tom zmysle, že po formálne právnej stránke okrem PV nik nemôže zatiaľ užívať názov ZED. Bratia v seniorátoch nech sa schádzajú a pracujú na poradách administratívnych a pastorálnych, ktoré sú povinní zvolávať mesačne všetci seniori, ako o tom dostali úpravu od Gen. rady.

   b/ S myšlienkou br. Taslera, farára v Brezne, o potrebe Ústavu evanjelickej kultúry sme uzrozumení, solidarizujeme sa s ňou, chceme podporovať a realizovať, len po formálnej stránke radíme, aby sa nedorozumenie s nadriadenými cirkevnými úradmi vyriešilo bratským rokovaním s br. Taslerom. Prosíme, aby sa táto práca konala a iniciatíva br. Taslera bola honorovaná tým, že by bol poverený zostavením patričného štatútu Ústavu evanj. kultúry i vedením a organizovaním tejto práce.

   c/ akonáhle predsedníctvo PV dostane schválený štatút, zistíme možný čas valného zhromaždenia, bude zvolaný PV, aby pripravil aj kandidátku vedenia ZED.

   Iných voľných návrhov nebolo.
7. *Po modlitbe br. P. Hronca predseda zasadnutie zakľúčil o 13. hod.*

D. s. h. *Pavel Proksa, zapisovateľ*

Br. zapisovateľ P. Proksa má vo svojich poznámkach o tomto zasadnutí PV i tieto:

Z našej strany boli námietky proti menovaniu Olexu do VMV. Nato Gábriš: „Ktosi vždy proti komusi protestuje!“ Bartho a Kmeť vysvetľujú: Nie osobu Olexovu, ale fakultu sme chceli zapojiť. Vzťah Olexa-Koštial je už vyriešený. Bartho: Koštial pomaly je najhorší senior. Pred nami ináč a inde zasa ináč. Konštatujú: osoba a meno Olexa je háklivá záležitosť. Kmeť: medzi pravičiarmi z Čertovice a pravičiarmi z fakulty my sme ten stred, medzi nimi balansujeme. Preklenúť ho a nie rozbíjať.

Rehabilitácia nitrianskeho seniorátu je v behu. Zbory budú oslovené, majú sa vyjadriť

Reprezentácia v zahraničí: v budúcnosti bude sa prihliadať na väčšiu pestrosť.

Jubilejný gen. konvent na 50. výročie nebude, iba skromná oslava. Pracovný gen. konvent nestihol pripraviť.

Abdikácia br. gen. biskupa Dr. Jána Chabadu: Gen. rada 16. sept. mala už isté vzdanie sa zo zdravotných dôvodov. Dôchodok 1000 Kčs upraviť pridaním 1500 z titulu predsedu správy Tranoscia na 2500 Kčs. Zdalo sa, že br. gen. biskup bol s tým spokojný. So slzami sa už rozlúčil, v úrade vyprázdnil šuplíky, spisy, odovzdal kľúče. Na prekvapenie však na druhý deň prišiel do úradu. Asi sa poradil s právnikom a namietal, že nemá v tom riešení dostatočnú garanciu a tak sa nevzdáva. I zdravotne sa cíti lepšie. Odvtedy sme zasadnutie Gen. rady nemali.

Ad valné zhromaždenie: len organizačne založiť ZED – náplň – žiadna kritika cirkvi (Gábriš).

Náš neochabujúci strážny na Sione Br. J. Struhárik na moje posledné informácie reaguje:

Pýtaš sa čo ďalej? Myslím, že by neškodilo posilniť tábor cirk. progresivistov zainteresovaním laických bratov z pospolitého ľudu i z inteligencie; pokúsiť sa získať v nich spolubojovníkov a spolupracovníkov za skutočnú nápravu cirk. záležitostí, za jej obrodu. To je možné len osobnými stykmi; každý farár progresivista mal by si ich vyhľadať vo svojom okolí. S ich pomocou by sa skôr docielilo čo sa samotným farárom za prítomného stavu nedarí. Brat Juráš mi písal, že gravamina na biskupov z poverenia bratov zbieraš Ty, ale br. Jurášovi som poslal usvedčujúci list br. J. Lacku farára na Lazoch pod Makytou, ktorý by br. Juráš mal postúpiť Tebe. Dostal si ho? (Pozn.: O násilníckom počínaní br. biskupa Katinu) *Br. Jožko Kmeť mi posledne radil, aby sme takéto údaje a svedectvá predložili rehabilitačnej komisii pri GBÚ (predseda Dr. Úradníček). Predložíš ich Ty? Ale snáď až po februárovom jubileu 1969, lebo v socializme aj s gaunermi treba zachádzať humánne, t.j. odplácať sa za zlé dobrým.*

Len na zvýraznenie duchovnej sviežosti, širokej aktivity a produktivity tejto výnimočnej osobnosti našej cirkvi, telesne slabého, stále nemocného br. Struhárika dokladám ešte záver jeho listu: *Mňa okrem lúskania exeget. orieškov čaká aj iná práca. Br. Juráš a s ním viacerí očakávajú odo mňa spracovanie bibl-teol-slovníčka, a to nielen pre teológov, ale „pre celá evanj. verejnosť“. Teda mala by to byť odborná, ale populárne štyrlizovaná práca. Študijné prípravy k nej už robím. Podľa Jožkovej mienky jednotlivé časti takejto práce by mali vychádzať v CL a EP; a ak by Tranoscius dostal povolenie vydávať náboženskú literatúru, slovník by vraj mohol vychádzať v zošitoch. To všetko visí v povetrí, len šuplík je reálny. Ako vidíš, nemám sa kedy nudiť, a tak je to dobre...* (18. X. – 306/68). Aká škoda, že to už nestihol urobiť!

V záujme obrody, ale aj odchodu br. gen. biskupa Dr. Jána Chabadu poslal som br. gen. dozorcovi A. Žiakovi list:

„Vážený brat generálny dozorca! Dovoľte mi, prosím, vysloviť svoje uznanie za Váš statočný čin, že ste v najkritickejších a najvážnejších chvíľach obsadenia našej drahej vlasti vzali na seba starosť zvolať Národné zhromaždenie. Môžeme si iba nedostatočne predstaviť okolnosti, za akých ste vykonali svoju zodpovednú funkciu podpredsedu NZ. Národné zhromaždenie, vláda, všetok náš ľud a celá naša vlasť čestne obstáli v nerovnom boji. Dal by Pán Boh, aby tak bolo i naďalej! O všetko môžeme prísť, len nie o svoju mravnú, ľudskú, národnú a vlastenecku statočnosť a nádej.

Na zasadnutí Prípravného výboru našej farárskej organizácie v Bratislave 17. X. 68 dozvedeli sme sa o rozhodnutí br. gen. biskupa Dr. Chabadu zotrvať ďalej vo svojom úrade. Boli sme týmto nemilo prekvapení. Vieme, že si najlepšie uvedomujete neudržateľnosť terajších pomerov v našej cirkvi a rozmýšľate, ako ich riešiť.

Z poverenia blízkych bratov dovoľujem si Vám pripomenúť, že v počínaní br. Dr. Chabadu po 21. VIII. 68 vidíme taktizovanie vzhľadom na nastalú politickú situáciu a on by hádam chcel z nej ťažiť. To nás naplňuje rozhorčením. Ak by aj naša domnienka nebola správna, v každom prípade sa zle rozhodol na škodu nielen cirkvi, že jej je iba na prekážku, ale aj sebe, že sa takto sám zbavuje všetkých ohľadov na svoju nemoc a slabšie sociálne zaopatrenie v invalidite alebo na dôchodku. Dnes by možno bratia a zbory mali uznanie a súhlasili s prilepšením vo forme bytu a honoráru z titulu správy Tranoscia, ale pri nekritickom odpore proti záujmom cirkvi a ďalšom zotrvávaní v úrade pripraví sa o toto porozumenie. Nie sme ochotní ďalej otáľať. Chceme, aby sa do cirkvi navrátila normalizácia v správe i práci. Terajšie pomery sú nezdravé a neudržateľné.

Prosím Vás br. gen. dozorca, keby ste tieto okolnosti ešte raz vhodným spôsobom br. Chabadovi pripomenuli a mu dobromyseľne poradili, aby včas odišiel s úctou a zaopatrením naozaj bez ujmy. Nazdávame sa, že odpočinok od práce a starostí mohol by len blahodárne pôsobiť na jeho zdravie a spokojnosť v osobnom i rodinnom živote. Ak by však nemal on pochopenia pre cirkev, nebude mať ani ona pre neho. Dnes sa ešte obraciame Vaším

prostredníctvom naňho, zajtra už na zbory. Veríme, že do takýchto eminentne vnútrocirkevných záležitostí nemá záujem ani práva hovoriť štátna politická správa.

Ak uznáte za potrebné o obsahu tohto listu informovať br. gen. biskupa Dr. Chabadu, môžete tak učiniť. Ľutujem, že som Vás v Bratislave nezastihol, aby sme sa o týchto spoločných starostiach pre dobro cirkvi porozprávali.

Úfajúc sa Vášmu porozumeniu ostávam s bratským pozdravením Váš v Pánu oddaný P.H.“

Na vysvetlenie: Keď v noci z 20. a 21. augusta 1968 odvliekli predsedu Národného zhromaždenia v Prahe Jozefa Smrkovského spolu s gen. tajomníkom KSČ Alexandrom Dubčekom, predsedom vlády Oldřichom Černíkom do Moskvy, Národné zhromaždenie hneď zvolal a predsedal mu jeho podpredseda Andrej Žiak, gen. dozorca našej cirkvi, len čo prišiel do Prahy z nášho rokovania v Banskej Bystrici. Ako sme počuli z rozhlasu, sovietski vojaci vtrhli do budovy NZ, prítomných poslancov sterorizovali a zbraňou ohrozovali a držali ich internovaných počas prebiehajúcich neblahých rokovaní v Moskve i za prítomnosti nášho prezidenta armádneho gen. Ludvíka Svobodu. Za tento statočný čin som sa br. gen. dozorcovi i prihovoril úvodnými slovami listu.

Sotva som odoslal tento list, u nás zastihla smutná zvesť o náhlej smrti biskupa ZD Dr. Andreja Ľudovíta Katinu. Idúcky autom z posviacky na Starej Turej havarovali. Nikomu sa nič nestalo, len br. biskup bol ľahšie zranený a dopravený do myjavskej nemocnice. Tam dostal tukovú embóliu, ktorá spôsobila smrť. Prekvapení hľadeli sme nechápavo na Božie nevyspytateľné cesty. Na takýto odchod br. Katinu veru nik z nás nepomyslel. Br. Janko Čierny poslal mi svoj elegický vzdych:

Oj, strpol som Lajko,
zo zvesti o Tvojej
tragickej smrti.
Predčasnú nežičil
nikto z nás, bratku,
len odchod z biskupskej
hodnosti sme chceli.
Ty si sa tuho,
tuho si sa priečil.
Preto tiež strpol som,
že vari aj On tak chcel.
Dvaja ste náhle
posiaľ odišli,
a tretí rozumne
odchádza tiež.
Či nie to dôkazom
Hradom prepevným
je Pán Boh náš? (312/68)

Po smrti br. Dr. A.Ľ. Katinu ostali uprázdnené biskupské hodnosti v oboch dištriktoch. Bude ich treba v čo najkratšom čase zaplniť. Preto som požiadal br. gen. dozorcu Žiaka o konzultačný rozhovor s naším progresívnym bratstvom. Čas a miesto stretnutia nech dohovorí s br. Dr. J. Cibulkom. To som dal na vedomie i naším bratom: „Ak by sme sa náhodou z akýchkoľvek príčin nemohli alebo nestihli stretnúť, prípadne ak by došlo len k užšej porade, navrhujem, aby ste každý označili kandidátov pre VD a ZD (azda si môžeme navzájom poradiť pre jeden i druhý dištrikt). Mená aspoň troch kandidátov vložte do zapečatenej obálky, pošlite ich na moju adresu a potom ich pri najbližšej vhodnej príležitosti komisionálne otvoríme. To by potom mohlo byť východisko k poradám. Opakujem však, že toto všetko je len n á v r h na uváženie.“ (č. 313 a 314/68)

Aj br. Struhárika som chcel zainteresovať: „Neviem, čo povieš na môj návrh ohľadne nominácie kandidátov. Robím to ako neangažovaný. Iste by Ti boli vďační všetci bratia, keby si nám zdelil svoju mienku a označil tiež bratov na jedno i druhé biskupstvo. Čas beží a súri, aby sme hľadeli dostať všetko pod strechu, kým nebodaj nepritiahne táto jeseň“ (317/6)

Čo sa robí vo vedení cirkvi v danej mimoriadnej situácii a čo je so schválením Štatútu na sekretariáte Povereníctva kultúry a informácií, o tom sa dozvedáme s Maťkom Taslerom zo spoločného listu od br. Cibulku. Prípr. výbor uložil bratom Dr. Gábrišovi a Dr. Cibulkovi vziať si na starosť urgovanie jeho schválenia na Povereníctve. Lenže br. Gábrišovi sa akosi už dávnejšie nechce v tejto veci angažovať (viď zápisnicu PV 17.X.68). Teraz br. Cibulka píše: *Gábriš sľubuje, že ma zavolá, v nedeľu som bol s ním osobne, ba aj vo štvrtok bol u mňa na reformovaných službách Božích a neprestávam mu pripomínať úkol, ktorým sme boli poverení, no posiaľ sme nikde neboli, čo len potvrdzuje moju domnienku, že ide o dohovorenú hru, s ktorou boli oboznámení aj na Sekretariáte pre cirkevné veci, aby štatút neschvaľovali* (320/68).

Ďalej v liste spomína možnosť, že sa vraj práve s nami z progresu budú mať záujem rozprávať niektorí politickí činitelia z ÚV KSS ohľadom novej úpravy pomeru štátu a cirkvi. Vec má na starosti tajomník ÚV KSS B. Graca, Ktorý už nadviazal kontakt s istým vážnym rím.kat. veriacim. Br. dozorca Ján Ištók vraj sa opýtal štátneho tajomníka Kmeťa po pohrebe br. Katinu, aké stanovisko zaujme štátna správa k voľbe biskupov; odpovedal, že sa vôbec nemieni miešať do vnútorných vecí cirkvi, ako si to zariadi, budú súhlasiť.

Pri významnom výročí 60 rokov pozdravil som písomne za bratov našich milých jubilantov, najprv br. Miloša Kašubu (tento sa už dlhšie podozrivo odmlčal a ani na pozdrav neodpovedal) a potom br. Julka Cibulku. Tomu som dopísal: „Počínanie br. Dr. Gábriša je naozaj podivné, ba podozrivé. Ak inak nie, choď sám s br. tajomníkom Valáškom. To je predsa nezodpovedné jednanie od br. Karola. Čudujem sa mu! (324/68).

Hoc br. Julko Cibulka vo vyšeuvedenom liste píše: *Kým nevieme, či sa bude dať niečo robiť, nemalo by snáď zmyslu, aby sme sa zišli,* naproti tomu viacerí bratia urgujú stretnutie bez ohľadu na to, či príde medzi nás br. gen. dozorca, alebo nie. Všetci súhlasia s mojím návrhom na predbežných kandidátov pre VD a ZD v zatvorených obálkach. Bratia zo Šarišsko-zemplínskeho seniorátu sa osvedčujú pre VD za týchto: Madarás, Mišák a Vajdička. Oznámili to ostatným seniorom VD i nadriadenej cirk. vrchnosti v mene seniorálneho zboru ZED. Za to boli volaní na zodpovednosť, že nemajú agitovať a zakladať sen. výbor ZED, keď tento nie je ešte riadne štatútom schválený. O prípade ma informoval br. Koč (č. 330/68). jeho list vyjadruje nielen zmýšľanie bratov, ale oddeľuje aj prakticky starých manipulátorov v cirkvi Chabadu, Pališína a spol. Citujem: *Br. Soták bol na GBÚ, Chabada sa hneval na mňa, Sotáka i Linkescha, že sme proti kandidatúre br. Lukáča, že vraj bude i tak len jeden kandidát, a to br. Lukáč. Br. Soták bol aj za Pališínom, a ten mu povedal: Darmo sa búrite a dávate návrh na kandidátky. Biskupom bude Lukáč a nik iný. Veď proti Lukáčovi zatiaľ otvorene hovoril len Koč a jeho mienka nijako nemôže zavážiť. Ba aj gen. dozorca Žiak je proti Lukáčovi, ale toho presvedčíme, a ak sa nedá, v najhoršom prípade cirkev rozdvojíme a Lukáč biskupom bude. No a pre toto chcem, aby na schôdzi, ktorú pripravujete, bol aj Žiak. Ja mu teraz chcem o tom písať a prosiť ho, aby také niečo v cirkvi nepripustil, lebo ak naša cirkev bude mať i naďalej za biskupov pohodlných pánov, ktorí hľadajú len svoj prospech, svoju slávu a pestrý život, úplne ju pochováme. Je preto treba sa proti tomu brániť a zaangažovať do toho aj našich veriacich. treba rozhodne poslať tie ohlasy z 1. III.* (Príhovor) *po zboroch a nečakať, neotáľať. Nesmieme sa báť, že to veriacich pomýli a cirkvi to škodí, keď sa naši veriaci dozvedia pravdu o svojich vodcoch. Komunisti povedali pravdu, všetko zlo a špinu o svojich vedúcich z pred januára odhalili a to pomohlo strane, pozdvihlo jej autoritu. Keby sme to my urobili v cirkvi, aj naša cirkev by stúpla na autorite, aj biskupské hodnosti, pretože biskupská hodnosť sa zvyšuje osobnosťou biskupa a nikdy nie naopak. Br. Taslera mi*

je ľúto. I to gen. presbytérium už patrí do starého železa. I tam treba novú krv a nie tých, ktorí ešte aj po januári chcú v cirkvi robiť „kabinetnú“ politiku.

Čo bol br. Dr. Cibulka v nedávnom liste len naznačil ako úfnosť rozhovoru s povereným zástupcom ÚV KSS B. Gracom ohľadne upravenia nového pomeru štátnej a politickej vrchnosti k cirkvi, stáva sa skutočnosťou. Priam neuveriteľnou. Odcitujem nový naliehavý list br. Cibulku (329/68):

Drahí bratia! Čo Vám teraz píšem, považujte, prosím, za veľmi dôverné a s nikým o obsahu listu nehovorte. Odpisy listu posielam br. Hroncovi, Taslerovi, Víznerovi, Valáškovi, Šimekovi a Proksovi.

Prvým januárom 1969 vstúpi do života nové zákonné usporiadanie pomeru štátu a cirkvi. Bude zriadený Výbor pre cirkevné záležitosti s pôsobnosťou len pre Slovensko. Organizovaním ministerstva školstva a ministerstva kultúry, pri ktorom bude uvedený výbor zriadený, bol poverený tajomník a ideológ ÚV KSS Bohumil Graca, pôvodom evanjelik z Hornej Lehoty, človek seriózny a spravodlivý, ktorý by chcel vopred prekonzultovať novú koncepciu vzťahov a spolupráce s nejakými zodpovednými príslušníkmi jednotlivých konfesií. Pôvodne sa chcel obrátiť na úradné cirkevné miesta, ale bol už upozornený, aby tak v záujme dobrého pomeru členov cirkevných spoločenstiev ku komunistickej strane nerobil. Predbežne, ako viem, nadviazal kontakt s katolíckou stranou a v dôsledku uvedeného upozornenia obišiel Lazíka (katolíckeho Chabadu) a požiadal Pavla Čarnogurského o vypracovanie akéhosi návrhu pre budúce vzťahy zo strany katolíckej cirkvi. Tento elaborát chce mať hotový do 20. novembra. Nejde o podrobnosti. Tie sa prekonzultujú s ním osobne, treba načrtnúť zásadné predpoklady dobrého pomeru. Urobil som príslušné kroky, aby sme mohli našich dnešných úradných činiteľov predbehnúť. Potrebujem čím skôr vypracovať takýto návrh a požiadavky z našej strany a do 20. VI. doručiť ich B. Gracovi. Za našu cirkev bude s ním konzultovať Dr. Ing. P. Zaťko, boli urobené patričné kroky aby ho za kompetentného zástupcu a či aspoň hovorcu slov. evanjelikov prijal. Brat Zaťko prisľúbil ujať sa veci, ale žiada nás, aby sme príslušný elaborát vyhotovili, lebo v posledných časoch ho veľmi znovu zamestnávajú ako hospodárskeho odborníka štátne úrady. Teraz ide o to kde a kedy sa stretnúť. Z mojej strany to nemôže byť prv ako o týždeň vo štvrtok 14. movembra. Nebolo by dobre, aby nás bolo veľa, vybral som si Vás, bratia, a myslím, že budeme vedieť vyjadriť svoj názor na usporiadanie vecí našej cirkvi so štátom aj za ostatnmých bratov...

Bratia, ide o veľmi vážnu vec. B. Graca sa vyjadril, že by bol veľmi rád, keby sa vzájomný pomer ustálil na základe vzájomnej dohody a nie oktroja zo strany štátu. Preto bude chcieť všemožne výjsť v ústrety našim prirodzeným požiadavkám, len v krajnom prípade, keby sa dohody nedosiahlo, vypracuje sa koncepcia spolužitia zhora. Pravda, to všetko sa posiaľ týka len jednania s katolíkmi, na dohode s ktorými záleží. Ale my sme sa prihlásili a verím, že budeme prijatí ku konzultácii...

Včera mi telefonoval Gábriš, že Belanský chce byť pri rozhovore nás dvoch, vyslaných urgovať schválenie štatútu, lebo chce, aby sme objasnili niektoré miesta. Aj to pozvanie bude už len na budúci týždeň. Predtým deň, keď som ho ja volal, aby už konečne dohodol termín pre návštevu GR, povedal, že sa zhováral so Žiakom, ktorý nám prisľúbil ísť vo veci schválenia štatútu. Mám dojem, že to bol prvý interes br. predsedu o túto záležitosť a sám sa chcel poradiť s gen. dozorcom čo robiť, keď na to tlačíme. Poznamenal tiež, že mu Žiak spomenul žiadosť br. Hronca o stretnutie s ním spolu so mnou. Zatiaľ vraj dištriktuálne rady nezasadali.

Brata Hronca prosím priniesť zápisnicu z val. zhromaždenia v Turč. Tepliciach, aby sme aj tým mohli dôvodiť, že sme za spoluprácu s humanistickým komunizmom alebo socializmom. Práve tak i iné texty, na ktoré by sa dalo odvolať.

Môže to byť zásah s ďalekosiahlym dôsledkom. Zatiaľ sa ukazujú okolnosti priaznivé. treba ich využiť, aby sme čosi významného nepremeškali, čo snáď mohlo pomôcť našej cirkvi. Ale som optimistom, máme, kto sa nás ujme.

Oslovených bratov hneď som požiadal, aby prišli do Bratislavy už 14. XI. dopoludnia na stretnutie v kaviarni Tatra. Bolo sa o čom rozprávať a radiť. K tejto príležitosti priniesol som došlé návrhy od našich bratov na hodnosti biskupov vo VD a ZD. Zatvorené obálky sme komisionálne otvorili a konštatovali, že väčšinou sa uvádzali mená bratov: Dr. Cibulka, Juráš, Madarás, Vajdička, Vízner, samozrejme alternatívne aj mená viacerých bratov z oboch dištriktov. Nevynechali ani mňa. Napr. br. Madarás poslal otvorený list ... *Ináče ako poznáš moje stanovisko vo veci biskupa VD, nuž som aj na GBÚ aj u nás v senioráte odporúčal kandidovať a voliť. br. Jožka Juráša... Žiadal si od nás našu mienku; nebudem ju písať do zalepenej obálky, ale mojím kandidátom už ostávaš iba Ty. Poznám Ťa dobre, a čo mi najviac imponuje je Tvoj bratský prístup aj v tých najháklivejších veciach... Nemysli si, že takto píšem len preto, že píšem Tebe. Ale vieš, miesto posledného Hronseku – tvrdo neúprosného a povýšeného – musí prísť pôvodný Hronsek, ktorý pre svoje ľudské kvality bol pozvaný do Bystrice* (344/68). Človek je tvor márnivý, rád počuje o sebe takúto mienku – preto prosím prepáčiť uvedené slová.

Br. Proksa oznámil že bratstvo Myjavského seniorátu odporúča pojať do kandidácie za dištr. biskupa ZD aj svojho seniora R. Koštiala. Hoc bratia už dávnejšie spomínali, a tak sa to aj v cirkvi šírilo, že by som ja mal byť dištr. biskupom ZD a br. Julko Cibulka gen. biskupom, od začiatku odmietal som účasť v kandidovaní a ostal som nezainteresovaným, čo len prospelo mojej práci v našom obrodnom hnutí. Br. Cibulka išiel len nasilu do volieb, preto sme rátali aj s br. Koštialom ako naším kandidátom pre ZD.

Odpoludnia 14. XI. stretli sme sa u Cibulkov na ul. Parašutistov 1. Prišiel i br. Dr. Ing. P. Zaťko a br. Jozef Juráš. Za základ rokovania slúžil koncept návrhu br. J. Cibulku ako naše

Pripomienky
k úprave zákonného pomeru Slovenskej štátnej správy
a Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v.

Zvažujúc dve veľavýznamné okolnosti, ktoré prenikavo zasiahli do politického a občianskeho života našej vlasti i do štruktúry nášho štátneho zriadenia a úpravy vzájomného pomeru Čechov a Slovákov v dôsledku pojanuárového hnutia, vyjadreného Akčným programom KSČ z apríla tohto roku a prijatím zákona o federalizácii našej Československej socialistickej republiky, očakáva evanjelická pospolitosť a jej duchovní s prirodzeným záujmom i novú úpravu pomeru Slovenskej štátnej správy a Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Veríme, že duch pojanuárového obrodného hnutia ovplyvní podstatne i koncepciu nového zákonného pomeru štátu a jednotlivých cirkví, teda aj cirkvi ev. a. v., že pôjde o vytvorenie podmienok spolužitia a spolupráce na základe dohody, ktorá by vylučovala nátlak a násilie na jednej strane a pocit útlaku a krivdy na strane druhej. V záujme predpokladov a podmienok pre takýto vzťah, charakterizovaný dôverou, dovoľujeme si predložiť niektoré pripomienky, ktorými chceme upozorniť jednak na nezdravé a nielen pre cirkev, ale aj pre štát škodlivé okolnosti starej organizácie štátnej správy cirkevných záležitostí, jednak uviesť niektoré základné predpoklady pre zdravý, úprimný a obojstranne prospešný pomer našej cirkvi a štátu.

Zásadnú chybu v koncepcii a práci tohto pomeru, legalizovaného zákonom z r. 1949, treba vidieť v tom, že bol vytvorený len jednou stranou a druhej bol nanútený. Súhlas určitého počtu kňazov a nakoniec i cirkevných zborov nič na tom fakte nemení, práve tak ani trpné podriadenie sa zákonu u ostatného evanjelického duchovenstva, ktoré nemalo inej voľby, len sa podriadiť diktátu, ak chcelo pokračovať vo svojom povolaní. Je ovšem prirodzené, že

štátna správa sa obrátila v záujme spolupráce k tým, približne 15 % ev. duchovných, ktorí boli k tejto spolupráci ochotní za daných podmienok. V snahe získať si čím väčšiu dôveru, zásluhy a odmenu vo forme osobitných honorárov alebo výhodnejších fár a tiež miest v správe cirkvi, ktoré boli len pre nich na všetkých stupňoch vyhradené, konali aj také služby, ktoré naplnili evanjelický ľud voči nim odporom. Pomer k nim prenášal sa, prirodzene, aj na štátnu správu, ktorá tieto služby od nich prijímala a aj požadovala, lebo ich mala za svojich zamestnancov. Nie šťastne volené spojky medzi štátnou správou a duchovenstvom v osobe okresných cirkevných tajomníkov, ľudí mie vždy dosť inteligentných, určených na postrach kňazov, pôsobili dojmom verejných nepriateľov náboženského života a práce v jednotlivých okresoch, vytvárali a živili nespokojnosť a nedôveru evanjelického ľudu proti Strane a proti samému štátnemu zriadeniu, ktoré dalo takto nepokryte najavo svoj úmysel zničiť postupne cirkev a ktoré svoje zámery prostredníctvom cirkevných tajomníkov aj uskutočňovalo. Je faktom, že v záujme socializácie dediny vedel niekedy viac vykonať takzvaný reakčný kňaz, ktorému ľud dôveroval, než tzv. vlastenecký, ktorý hľadal všemožne priazeň proticirkevných orgánov, hostil ich, priatelil sa s nimi, tykal si s nimi a udával spolubratov i vlastných cirkevníkov.

Okrem uvedeného i ideologická práca a kultúrny zápas, vedené nie na úrovni, vyvolali odpor, ktorý sa kvalifikoval ako odpor proti štátu, ako protištátna činnosť, hoci v podstate bol to odpor proti deformáciám a nezákonnosti. Voči ev. duchovným dochádzalo k diskriminácii a porušovaniu ľudských práv. Neraz to, čo pri jedných občanoch bolo normálnou činnosťou, pri farároch a iných cirkevných pracovníkoch sa kvalifikovalo ako trestná a protištátna činnosť. Nasledovali procesy s jednotlivými farármi i skupinami farárov. Boli im odnímané štátne súhlasy k činnosti bez uvedenia príčiny alebo boli na rôzny iný spôsob terorizovaní, predvolávaní, urážaní, tupení, upierané im bolo právo uplatnenia, právo kandidácie na uprázdnené miesta.

Teoreticky ostáva v platnosti Cirkevná ústava a podľa nej sa konali aj voľby kňazov a iných cirkevných funkcionárov. No z voľby sa stala len fraška, ktorú cirkevníci rezignovane ignorovali a biskup alebo kňaz bol zvolený jedným hlasom, keďže sa zdvihla len jedna ruka (Lipt. Mikuláš – voľba gen. biskupa; Pliešovce, Bratislava – voľba farárov) a ostatní, pokiaľ boli prítomní na konvente, zdržali sa hlasovania, lebo iného okrem úradného, štátnymi orgánmi a vedením cirkvi určeného kandidáta nebolo. Nesúhlas by nebol býval nič platný.

Náboženská výučba na školách bola úradne povolená. Rodičia mohli písomne prihlásiť svoje deti na náboženstvo. Ale to prihlasovanie vyvolávalo toľko trpkosti, hnevu a odporu voči štátu, že možno označiť priamo za škodcov štátu tých, čo nielen prehováraním, ale vyhrážaním, terorom, podvodom usilovali sa znižovať od roka k roku počet detí prihlásených na náboženstvo. K tomu ponižujúci spôsob kontroly, určovanie učiteľov, ktorí museli počas náboženskej výučby sedieť v triede a značiť si jednotlivé výroky katechétu, ba i návštevy samotných okresných cirkevných tajomníkov, ktorí prišli naháňať strach deťom i farárovi, to prilievalo od prípadu k prípadu oleja na oheň nenávisti, živilo utajený vzdor už v srdciach malých detí. Isté je, že po dedinách počet prihlásených detí nielen neklesal, ale na mnohých miestach vzdor všetkému teroru, ba vari pre tento teror ešte i rástol. Potvrdilo sa tým len znovu, ako už mnohokrát pri protináboženských bojoch osvedčené pravidlo, že cirkev rastie pod tlakom. No z hľadiska dobrého pomeru k štátnemu zriadeniu dochádzalo tým k veľkej ujme, lebo nedôvera evanjelického ľudu voči štátu sa vždy väčšmi prehlbovala.

Akú cenu mali naproti tomu prejavy oddanosti a vernosti zo strany štátnej správy poplatných prominentov? Čo tu mohla napraviť premena cirkevných časopisov na politickú tribúnu, keď články tohto druhu a obsahu nikto nečítal? Ľud vedel, že sa tak musí písať, aj to, prečo tak píšu autori týchto článkov. A o správnosti svojho názoru sa mohli presvedčiť i v pojanuárových dňoch, keď tí istí, čo pred pár dňami hovorili a písali o najdokonalejšej

slobode cirkvi v našom štátnom zriadení, zisťovali zrazu krivdu, ktorá sa nám diala, lebo sa zmenil kurz a bolo sa treba prispôsobiť.

A táto okolnosť vrhá tieň i na Vyhlásenie Generálnej rady ev. a. v. cirkvi zo dňa 27. marca t. r., s obsahom ktorého sa vo všeobecnosti stotožňuje, ale so zahanbením myslí na tú skutočnosť, že to samé vedenie cirkvi samo napomáhalo ešte pred krátkym časom uvádzať do života krivdy v službe štátnej správy a chválilo štátnu správu za to, proti čomu vo Vyhlásení pozdvihlo svoj hlas.

Ľudská tvár socializmu a komunizmu, zbaveného deformácií, nezákonných spôsobov a praxe vo vedení samotnej Strany i vo vzťahu k ostatným zložkám obyvateľstva nášho štátu, rešpektujúc všeobecné zásady ľudských práv, vzbudila úprimný a kladný záujem o socialistické zriadenie a vedenie štátnych záležitostí v presvedčení, že v týchto okolnostiach dostane sa zákonného práva na život, pôsobnosť a prácu každému, kto môže byť a bude chcieť byť užitočný pre budovanie hospodársky i mravne zdravšieho a krajšieho života ľudu našej vlasti. Akčný program z apríla tohto roku tieto nádeje potvrdil. Čo nevedela urobiť všetkými možnými prostriedkami vedená propaganda, k čomu nevedel prinútiť žiaden nátlak a útlak, totiž vyvolať u veriaceho ľudu kladný postoj k socialistickému zriadeniu štátu, to dosiahla akoby šibnutím čarovného prútika táto ľudská tvár. Akoby aj nie, veď odsúdila nezákonnosť a svojvoľnosť na všetkých úsekoch života a dala do výhľadu dosiahnutie spravodlivosti a právnej ochrany i občanom s náboženským presvedčením a ich duchovným pastierom svojím počínaním a uskutočňovaním deklarovaných zásad.

Preto aj evanjelické duchovenstvo, zhromaždené vo veľkom počte na svojej konferencii v Turčianskych Tepliciach v dňoch 2. a 3. mája t. r., vrelými slovami spontánne pozdravilo obrodný proces Strany a ňou usmerňovaného socialistického zriadenia štátu, stavajúc sa dobrovoľne a ochotne s ňou do spoločného šíku v úsilí, boji a práci za blaho našich národov, ako vyjadruje i rezolúcia zo spomenutej konferencie. Sme úprimne presvedčení, že aj napriek ideologickým rozdielom pri zachovávaní tolerancie a vzájomného rešpektu a uznania pomerov budovania socialistickej humánnej a vyspelej spoločnosti, budeme vedieť k tomuto budovaniu našim národom prispieť svojou prácou, najmä vychovávaním charakterných ľudí a pestovaním lásky a vzájomného porozumenia. Vyjadrujeme svoj súhlas s Akčným programom KSČ, ktorý znamená vytýčenie cesty hospodársky i kultúrne vyspelej socialistickej spoločnosti pri zachovaní slobody, pravdy a všeľudských práv. Pri realizovaní tohoto programu chceme my duchovní spolu s našimi veriacimi pomáhať ako rovní s rovnými, ako plnoprávni občania a budovatelia socialistickej spoločnosti.

To nie je ojedinelý hlas ani úmysel sebeckej prosperity. To je uvážené slovo tých, čo nehovorili podľa toho, ako sa hovoriť vyplatí, ale ktorí vedeli dať výraz svojmu presvedčeniu a vyznať pravdu aj vtedy, keď museli znášať za to trpké následky. Tu ide o vytvorenie zdravého, z oboch strán prijateľného, teda správneho predpokladu na spolužitie vo vzájomnej dôvere a pri sledovaní a napomáhaní spoločnému cieľu pre blaho nášho ľudu i v snahe prispieť trvalému mieru vo svete popri svojej vlastnej službe zvesti evanjelia. A v tomto záujme a duchu pokračuje znenie spomenutej rezolúcie slovami: „Chceme viesť náš veriaci ľud popri láske k Pánu Ježišovi a vernosti jeho cirkvi aj k statočnému a mravnému životu a k naplneniu ľudských a občianskych povinností v rodine, národe, na pracovisku, v spoločnosti i v štáte. Túto úlohu a tým príspevok našej spoločnosti budeme môcť plne uskutočniť len za predpokladu, že cirkvi a jej pracovníkom bude daná v rámci ústavných zákonov a vzmysle deklarácie ľudských práv sloboda a možnosť jej vlastnej práce bez rušivého zasahovania (priamo či nepriamo) a bez presadzovania necirkevných momentov rázu osobného, organizačného, ideového, ekonomického a iného. Žiadame zo strany štátnych verejných činiteľov uvážený a citlivý prístup pri riešení otázok týkajúcich sa viery a duchovného života s vylúčením násilných zásahov do autonómnych a utrpeniami mnohých generácií vydobytých

práv a slobôd cirkvi, ako aj do cirkevného a osobného života jednotlivcov a rešpektovaním práva na osobné presvedčenie, na slobodu svedomia a vyznania.“

V záujme prv uvedeného cieľa, totiž úprimného pomeru cirkvi a štátu, ktorý, veríme, bude chcieť dosiahnuť i vedúce politické spoločenstvo národného slovenského celku, žiadúce je:

1. *prekonzultovať a demokratickým spôsobom dohodnúť a nanovo upraviť pomer cirkvi a štátu. Uvážiť, či rokovať s tými, čo nemajú dôveru evanjelického ľudu, lebo sa v rokoch útlaku a ponižujúcej služby predstavili s defektami charakteru, ktorý nedáva žiadnu záruku, že by vedeli a chceli chrániť záujmy cirkvi, ale ktorý nemôže vzbudzovať dôveru a imponovať ani štátnej správe,*
2. *zrušiť inštitúciu cirkevných tajomníkov ako dehonestujúci dozor nad kňazmi a ponechať tento dozor zodpovedným činiteľom na príslušných stupňoch cirkevnej samosprávy, totiž seniorom a biskupom,*
3. *revidovať zákon 221 a 228/49. Zrušiť závislosť udeľovania príspevkov z Generálnej podporovne a iných cirkevných fondov od predchádzajúceho súhlasu štátnej správy,*
4. *udeľovanie súhlasu pre účinkovanie kňaza vyriešiť na spôsob ostatných štátom platených zamestnancov na základe občianskej a mravnej bezúhonnosti a spoľahlivosti permanentne pri vstupe do kňazskej služby,*
5. *odňatie súhlasu farárovi, či pre určitý zbor alebo pre všetky, urobiť závislým na disciplinárnom šetrení a vynesení zdôvodneného rozsudku súdnou inštanciou,*
6. *zabezpečiť cirkvi právo vyzdvihnúť farára z úradu v zmysle CÚ, ak je jeho účinkovanie pre cirkevný zbor škodlivé alebo všeobecne v rozpore s cirkevnou vieroukou. Nepripustiť politickú ochranu farára proti cirkevnému zboru a cirkvi, keď jeho pôsobenie rozvracia zbor a budí nevôľu a odpor cirkevníkov (napr. Važec a Piešťany),*
7. *vrátiť cirkevným zborom ústavné právo voliť si slobodne farára bez predchádzajúceho dobrozdania štátnych úradov,*
8. *vrátiť cirkvi ústavné právo voliť si biskupov, seniorov a iných cirkevných funkcionárov podľa svojej skutočnej potreby a vôle, a nie podľa vôle a rozhodnutia štátnych nadriadených orgánov,*
9. *zabezpečiť cirkvi nerušené vykonávanie duchovno-náboženskej a bohoslužobnej činnosti v kostoloch a mimo kostolov, ako to zaručuje ústava našej cirkvi,*
10. *umožniť náboženskú výchovu detí a mládeže v zmysle CÚ,*
11. *umožniť získanie štátneho súhlasu pre výpomocných laických pracovníkov, katechétov, levitov a umožniť zriaďovať katechétske a kantorské kurzy,*
12. *umožniť cirkvi v rovnoprávnom a šľachetnom súťažení vykonávať kultúrnu a vedeckú činnosť prostredníctvom vlastných časopisov a vlastného vydavateľstva. Zrušiť Cirkevné vydavateľstvo,*
13. *poskytnúť cirkvi možnosť sociálno-charitatívnej práce, znovuzriadenie sirotincov a starobincov a obnovenie evanjelickej diakonie, nakoľko táto činnosť je nedeliteľnou súčasťou náboženského života,*
14. *vrátiť zborové domy a siene, vrátiť bývalé školské budovy a kantorské byty, ktoré prestali slúžiť školským účelom, pokiaľ ich cirkev potrebuje,*
15. *vrátiť Betániu v Liptovskom Mikuláši, zobrané miestnosti Tranoscia, Janoškov dom v Liptovskom Hrádku, letoviská na Počúvadle a Brezovej, domovy sirotincov v Modre a Lipt. Mikuláši a dom Slovenskej evanjelickej jednoty vo Zvolene,*
16. *rešpektovať právo cirkvi (Zák. 221/49 § 2, ods. 3) navštevovať a prevádzať duchovnú starostlivosť v nemocniciach, domoch dôchodcov, vo väzniciach a sirotincoch,*
17. *umožniť zriadenie rekreačného strediska pre farárov a ich rodiny,*
18. *používanie finančných prostriedkov z vlastných zdrojov cirkvi a opravy a úpravy cirkevných objektov nerobiť závislým od dobrozdania štátnej správy,*

19. *neklásť prekážky a umožniť budovanie nových kostolov, modlitební a zborových miestností, najmä pokiaľ ide o presídlencov a nové sídliská,*
20. *umožniť zriadenie nových cirkevných zborov prenesením systemizovaných kňazských staníc z jedného miesta na druhé podľa skutočnej potreby reorganizácie z hľadiska cirkvi,*
21. *zreorganizovať učiteľský zbor Evanjelickej bohosloveckej fakulty pri rešpektovaní príslušných ustanovení CÚ o kanonickej misii. Jej profesorov postaviť na úroveň ostatných štátnych fakúlt a poskytnúť fakulte zodpovedajúce miestnosti a vystrojenie,*
22. *umožniť v rámci ekumenického hnutia styk zástupcov cirkvi a bohosloveckej fakulty so zahraničnými cirkvami a fakultami. Povoliť štúdium poslucháčov teológie na zahraničných bohosloveckých fakultách,*
23. *odstrániť diskrimináciu pracovníkov cirkvi a poskytnúť im tie isté práva a možnosti uplatniť sa vo verejnom občianskom živote ako ostatným občanom. Nepripustiť šikanovanie príslušníkov cirkvi len preto, že sa verejne hlásia k svojmu náboženskému presvedčeniu, zúčastňujú sa bohoslužieb a iných náboženských úkonov,*
24. *súhlasiť, aby cirkev mohla prijímať finančnú pomoc zahraničných bratských cirkví,*
25. *súhlasiť s vytvorením stavovskej kňazskej organizácie v rámci celocirkevnej pôsobnosti,*
26. *na vytvorenie a udržanie dôvery, na riešenie otvorených otázok a odstraňovanie trecích plôch zaviesť občasné rozhovory so zástupcami vedenia cirkvi a duchovenstva,*

Tieto heslovite nadhodené body možno konzultovaním upresniť, rozviesť, objasniť a doplniť. Vyjadriť a prediskutovať stanovisko a požiadavky druhej strany a zladiť obojstranné predpoklady pre vzťah vzájomnej dôvery a spolupráce v službe ľudu, jeho mravnej výšky, hospodárskej a kultúrnej prosperity, vhodných a pokojných podmienok práce v úsilí o všemožné napomáhanie zdravého života našej socialistickej vlasti.

Po prerokovaní Pripomienok sme ešte s br. Cibulkom upravili štatút podľa pripomienok vedúceho sekretariátu Povereníctva kultúry a informácií Dr. Belanského. Takto upravený Štatút znovu predkladáme na schválenie gen. presbyterstvu, ktoré bude mať 21. XI. svoje slávnostné zasadnutie namiesto jubilejného gen. konventu na 50. výročie. V tejto veci som zašiel na GBÚ za br. Barthom, ktorý sľúbil vec zariadiť. Práve vtedy sa konalo na GBÚ zasadnutie Tranoscia; pripravovali štatút, ktorým sa zriaďuje nakladateľský spolok, teda vymaniť sa z doterajšieho úzkeho rámca a vziať na seba právo cirkevného nakladateľstva. Na tento spôsob bol už, myslím, zriadený aj Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Katolícky sv. Vojtech už vydáva publikácie, napr. E. B. Lukáčov preklad Paula Claudela – Katolícka poézia, ako mi o tom v ten istý deň zvestoval sám E. B. Lukáč a nad našou mĺkvotou a organizačno-pracovnou nemohúcnosťou sa škandalizoval. V mnohom mal pravdu. Br. Bartho ma uistil, že br. gen. dozorca Žiak má záujem na rozhovoroch s nami a že s ním dôjde po gen. presbytériu a Gen. rade, ktorá bude tento piatok a na ktorej má podať br. gen. biskup Dr. Chabada vysvetlenie k svojmu rozhodnutiu odvolať abdikáciu. Očakáva sa tam rušné rokovanie.Vraj br. Chabada už vyčíta všetkým trom – Žiakovi, Kmeťovi a Barthovi, že sa ho chcú zbaviť.

Na Dištr. rade ZD ustanovili br. Ľ. J. Hrdličku z Lučenca za administrátora ZD. Ten to prijal s poznámkou, aby čím skôr bola pripravená voľba biskupa ZD. O tej sa má rokovať na Gen. rade 3. XII. Ako som sa dozvedel 2. XII. majú zasadať dištriktuálne rady VD a ZD a označia po troch kandidátoch, aby voľby mohli byť vykonané demokraticky. Preto povolávam našich bratov na stretnutie do Zvolena na 28. XI., aby sme upozornili Gen. radu na stanovisko progresívneho smeru k predmetným voľbám v záujme potrebnej obrody cirkvi. Aby naše stretnutie nepovažovali za nejakú ilegálnu schôdzu, požiadal som vopred nášho novohradského seniora, administrátora ZD br. Hrdličku o dovolenie zadržať poradu na biskupskom úrade. prítomní boli z VD: Ondrej Šimek, Batizovce (Podtatranský sen.); Ondrej Koč, Kuková (Šarišsko-zemplínky sen.); Július Madarás, Gemerská Poloma (Gemerský sen.); Emil Janotka, Pribylina (Liptovsko-oravský sen.). Zo ZD: Ján Hudec, Cerovo (Hontiansky sen.); Ján Čierny ml. – Baďan (Hont); Miloš Blaho, Sása (Hont); Vojtech Adamovič,

Nitrianska Streda (Považský sen.); Jozef Lettrich, Kokava (Rimavský sen.); Dr. Ondrej Žilák, Zvolen (Zvolenský sen.); Pavel Hronec, Veľký Krtíš (Novohrad. sen.); Dr. Ondrej Hajdúk, tajomník biskupského úradu a Otto Vízner, Banská Bystrica. Bolo pozvaných 28 bratov. Už ani neviem, prečo nemohli všetci prísť.

Prítomným bratom som oznámil výsledok sondovanej predbežnej mienky nášho bratstva ako došli ohlasy v zalepených obálkach, ktoré sme komisionálne otvorili 14. XI. v Bratislave. Nakoľko ma prítomní vážne mali k tomu, aby som kandidoval pre ZD, rázne som to odmietol, lebo iných považujem za súcejších na biskupský úrad, a potom tým viac, že som nechcel našich odporcov utvrdiť v tom, že nám naozaj ide len o osobné ciele, hodnosti, a nie o zvrchovaný záujem cirkvi. Z porady sme poslali tieto listy:

Bratským – Generálnej rade a dištriktuálnym radám Východného a Západného dištriktu Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi

Dolupodpísaní farári z viacerých seniorátov v súvislosti s pripravovanou voľbou biskupov oboch dištriktov navrhujeme, aby záležitosť kandidácie ako aj voľby biskupov bola daná ešte na prerokovanie seniorálnym poradám zborových predsedníctiev.

Ak by tento návrh nebol prijateľný a voľby biskupov sa nedali odložiť, uvažovali sme nad prípadnými vhodnými osobami na tieto funkcie.

Do úvahy berieme súčasnú situáciu v cirkvi ako aj skúsenosti z minulosti. Chceli by sme prispieť, aby v našej cirkvi aj v súvise s voľbou biskupov a jej ďalším vedením došlo k obrode vnútorného duchovného a mravného života a viery, k vytvoreniu bratských vzťahov, k obnoveniu dôvery údov našich cirkevných zborov k vedeniu cirkvi a k reštaurovaniu rešpektu našej cirkvi v celej verejnosti. Máme na mysli, aby práca v cirkvi a jej účinkovanie vo svete bolo preniknuté duchom Kristových zásad.

Keď sme uvažovali o vhodných osobách, vychádzali sme z nasledujúcich základov:

1. *aby kandidované osoby boli kresťanské charaktery, úprimne veriace osobnosti, ktorým bude záležať predovšetkým na spáse nášho veriacehio ľudu, na pestovaní kresťanskej zbožnosti a ktoré by prispievali mravnej výchove nášho ľudu a vytváraniu bratských vzťahov,*
2. *aby to neboli osoby kompromitované minulými deformáciami v cirkvi a verejnom živote,*
3. *aby aj odborne teologickým a všeobecným rozhľadom boli na primeranej výške.*

Preto navrhujeme:
pre Východný dištrikt br.: Jozef Juráš, Július Madarás a Emil Janotka
pre Západný dištrikt br.: Dr. Július Cibulka, Rudolf Koštial a Dr. Ondrej Žilák.
Vo Zvolene dňa 28. novembra 1968. Podpísaní všetci prítomní v. r.

Vážený brat generálny dozorca,

ako Vás bol začiatkom tohto týždňa br. Pavel Hronec informoval o našej vôli zísť sa vo Zvolene, toto stretnutie sa uskutočnilo dnešného dňa na biskupskom úrade s láskavým vedomím a povolením br. biskupského administrátora, seniora Ľud. J. Hrdličku. Veľmi ľutujeme, že ste nemohli byť medzi nami, lebo sme takéto stretnutie s Vami považovali za potrebné a veľmi prospešné. Rozprávali sme sa o blížiacich sa voľbách biskupov VD a ZD a svoju mienku i žiadosť vyjadrili v pripojenom liste dištriktuálnym radám VD a ZD.

Chceme Vás o našom rokovaní nielen informovať, ale veľmi naliehavo poprosiť, aby ste celou váhou svojho úradu generálneho dozorcu našej cirkvi a podpredsedu NZ podporili naše stanovisko a návrhy. Záleží nám najmä na tom, aby br. Jozef Juráš dostal štátny súhlas k voľbe biskupa. Vieme, že je to veľké úskalie, ale sa nazdávame, že ako ste sa úspešne pričinili u prezidenta Republiky L. Svobodu o amnestiu br. J. Juráša v záujme jeho osobnej slobody a ďalšieho pôsobenia v duchovnej službe, tak isto by Vaše slovo zavážilo na

najkompetentnejších miestach – prezident republiky, predseda ÚV KSČS, predseda Najvyššieho súdu, resp. u tých orgánov, ktoré sú povolané vec meritórne rozhodnúť.

Domnievame sa, že na br. Jozefa Juráša sa vzťahujú príslušné paragrafy trestného zákona (§ 51 a 52), podľa ktorých na toho, kto si odpykal trest alebo je amnestovaný, má sa hľadieť, akoby vôbec nebol býval trestaný. Ešte prosíme pamätať na to, aby neboli kandidovaní bratia akýmkoľvek spôsobom kompromitovaní, lebo by to nevyhnutne vyvolalo rozhodná odpor a protest celej cirkvi.

Budeme Vám vďakou zaviazaní nielen my, tu podpísaní, ale aj celá cirkev a týmto činom sa zaslúžite o jej budúci život a činnosť.

Príjmite prejav našej bratskej lásky a úcty.

Dané vo Zvolene dňa 28. novembra 1968.

Podpísaní všetci prítomní v. r.

Vážený brat senior Ľudovít J. Hrdlička,
administrátor Biskupského úradu Západného disštriktu v Lučenci

Prijmite naše úprimné poďakovanie za nevšedné porozumenie a ochotu poskytnúť nám prístrešie na biskupskom úrade ZD vo Zvolene.

O našom rokovaní vo veci voľby biskupov VD a ZD dovoľujeme si Vás informovať odpisom listu dištriktuálnym radám VD a ZD i br. gen. dozorcovi Žiakovi.

Aj Vás prosíme o láskavé zaujatie sa a podporenie našich snáh o dobro cirkvi.

Želajúc vo Vašej starostlivosti o Západný dištrikt i do Vášho osobného života hojnosť Božej milosti a požehnania, ostávame s bratským pozdravom Vaši v Pánu oddaní

Dané vo Zvolene dňa 28. novembra 1968. Podpísaní všetci prítomní v. r.

Ešte pred poradou vo Zvolene bol som v Bratislave na zasadnutí edičnej komisie (utorok 26. XI. 68). Pred odchodom z domu br. Bartho mi telefonoval, že sa stretneme na rozhovor v byte br. A. Žiaka. Z našej strany Dr. Cibulka a ja, z ich strany ešte Kmeť a Bartho. O tomto stretnutí písal som potom br. Valáškovi (2. XII. – 370/68):

„Milý Paľko! Čakal som Ťa vo Zvolene, aby som Ti osobne povedal jedno-druhé o našom stretnutí s br. Žiakom. Škoda, že si neprišiel. Je pravda, že som sľúbil zavolať Ťa telefonicky ešte pred odchodom do Bratislavy. Ale keď mi br. Bartho oznámil telefonicky, že sa stretneme u br. Žiaka na byte v pondelok alebo v utorok, prosil som ho, aby aj Teba pozval, príp. i br. Kubovčáka, ak by sme sa všetci v byte br. Žiaka pomestili. Keď sme sa stretli v pondelok večer, omlúval sa br. Žiak, že sa naše stretnutie deje bez Teba. Má vraj pre to svoje osobné dôvody: považuje za potrebné aby ste sa stretli najprv vy dvaja sami, definitívne si vysvetlili jeho podiel na likvidácii Nitrianskeho seniorátu, a ak som dobre rozumel, aj nejaké politické momenty. Znovu zopakoval to, čo bol povedal na valnom zhromaždení v Turč. Tepliciach. Potom sme sa už rozprávali o nastávajúcich voľbách s uvedením našich kandidátov. On ukázal na prítomného br. Kmeťa, že to je jeho kandidát. Našich kandidátov uznal za súcich do kandidácie a bude ich podporovať. Vyslovil znova obavu o veľkých ťažkostiach spojených s kandidáciou br. Jožka Juráša. Aj vo veci súdnej rehabilitácie br. Madarása intervenoval u predsedu najvyššieho súdu, ktorý prisľúbil urýchlene zahájiť súdnu obnovu jeho procesu v záujme udelenia štátneho súhlasu. teda sú s tým spojené starosti.

Čo sa týka Chabadu, sú už temer všetci členovia Gen. rady naladení proti nemu, dokonca po Chabadových osobných výpadoch proti trojke (Ž. K. B.), že sa usilujú o jeho odstránenie a komplot (môj výraz), br. Bartho prehlásil, že za takýchto okolností je nútený uvažovať o odchode z funkcie a hľadať si iné miesto. Bol ustanovený zbor právnikov pri gen. cirkvi, ktorý sa má k vyskytnutému sporu vyjadriť, lebo Gen. rada trvá na odstúpení Chabadu. Na zajtrajšom zasadnutí Gen. rady má byť vec znovu prerokovaná a tento zbor mu má odporučiť, aby sa predsa len znovu rozhodol pre abdikáciu. Ak bude tvrdošijne zotrvávať na svojom

poste, bude mať proti sebe široký front odporcov – aj zbory. To mu už aj právnici pripomenuli, nestačí, že sa osobne cíti zdravším, ale je tu nezdravá situácia v cirkvi, práve vzhľadom na jeho osobu. Nuž uvidíme, čo z toho bude.

Na zasadnutá edičnej rady boli prítomní niektorí naši bratia: Miloslav Slávik, Rudko Koštial; vedľa zasadala učebnicová komisia a v nej br. M. Tasler. Potom sme sa všetci zišli pri obede aj s br. Cibulkom a Vl. Kubovčákom a navrhli riešenie pre zvolenskú schôdzku. O tejto hovoria poslané listy Gen. rade a dištr. radám ako aj br. Žiakovi. Poručeno Bohu, všetko je v Jeho rukách. Ako v Bratislave tak aj vo Zvolene uviedol som svoje zásadné i osobné dôvody proti mojej kandidácii. Napokon treba sa nám sústrediť na osobu br. Dr. Cibulku ako biskupa ZD a potom ho kandidovať na gen. biskupa. Ale to je ďalšia starosť. Čakám na návrat br. seniora Hrdličku, aby som zvedel, čo bolo na oboch radách: dištr. a generálnej.

Na zasadnutí edičnej rady Tranoscia boli ustanovené 4 skupiny a vyvolení ich vedúci: 1. nábožensko-výchovná (Hronec), 2. teologicko-vedecká (Dr. Michalko), 3. nábožensko-literárna (Dr. E. B. Lukáč), 4. nábožensko-umelecká (majú byť požiadaní br. akad. maliar Droppa a akad. sochár Kulich; neviem či ten druhý bude mať záujem nielen o prácu, ale aj o cirkev vôbec – dal by Pán Boh!).“

Keď som písal tento list, nevedel som ešte o rozhodnutí br. Dr. Cibulku, že sa nedá kandidovať. Píše mi o tom (3.XII. – 371/68):

Ja som sa rozhodol nekandidovať. Urobil som tak jednak po odkaze bratov z východu, ktorí po Michalkovom turné, na ktorom rozhlasoval, že nám o nič iného nejde, len aby sme sa dostali na miesta biskupov, boli tej mienky, že by nebolo dobré potvrdiť túto klebetu, lebo by mohla pre budúcnosť celkom zavrieť cestu nášho vplyvu na život cirkvi, jednak i preto, že sme s br. Ištókom v prítomnosti br. Koštiala a br. Juráša došli v piatok (pozn.: 29. XI.) *k takému záveru. Zišli sme sa najprv bez br. Koštiala, nuž sme ho pozvali na druhý deň do Bratislavy. Prijatie kandidácie a potom odskočenie v poslednej chvíli nebolo by dôstojným ťahom a takéto počínanie by mohlo byť pre budúcnosť dôvodom, aby sa už s mojou osobou nepočítalo. Cieľ: dostať na uprázdnené miesto br. Koštiala, dá sa uskuočniť aj tak, keď od počiatku budeme podporovať jeho zvolenie. Br. Koštial je uzrozumený s tým, že v prípade zvolenia bude sa radiť s nami a opierať sa o nás. Keby došlo k voľbe gen. biskupa, bude rozhodne podporovať plán našej skupiny...*

Posielam ti odklep Pripomienok. Boli prijaté veľmi sympaticky, i osoba k rokovaniu zodpovedá (pozn.: Dr. Ing. P. Zaťko)... *Neviem, kedy dôjde k zvolaniu Prípravného výboru. Bol som zaniesť prepracovaný štatút, ale nechal som ho len sekretárke, lebo ani jeden z našich pánov nebol na sekretariáte prítomný. Kedy nás zavolajú, to je v ich moci, musíme len čakať. Ak to bude dlhšie trvať, ozvem sa, no mám dojem, že si zase niečo vymyslia, aby schválenie oddialili. Chcú vari všemožne zabrániť valnému zhromaždeniu.*

Ako sme sa hneď po zasadnutí dištr. rady ZD 2. XII. dozvedeli, kandidovala táto na hodnosť biskupa ZD bratov: Rudolfa Koštiala, seniora v Skalici, Ondreja Kováča, seniora v Nových Zámkoch a Jozefa Kmeťa, farára v Novom Meste n. V. a člena Gen. rady. Kandidáti fakulty Dr. Michalko a Dr. Petrík dostali po 7 hlasov, podobne i náš br. Dr. Ondrej Žilák 7 hlasov.

O zasadnutí dištr. rady ZD referoval hontiansky senior Štefan Miškovský z Ladzian na sen. konferencii v Cerove 4. XII. 68 podľa listu domáceho br. J. Hudeca: *Po prejednaní programu br. senior povedal referát, súc obrátený ku mne, kde naše zasadnutie vo Zvolene bolo dištr. radou vyhlásené za absolútne nelegálne, a údajne Ty máš byť napomenutý v tom zmysle, aby sa podobné už v budúcnosti neopakovalo... Z postoja p. seniora som vycítil, že on sám ako aj iní sú radi, že môžu ísť cez naše plány a Tebe sa vystrájajú napr. br. Gábriš a podobne. Buď teda pripravený na útok... Možno ty už o všetkom vieš, ale ja cítim povinnosť Ti to oznámiť.* (376/68)

Naši bratia boli prekvapení a rozčarovaní, že sa br. Cibulka vzdal. Napr. br. Ondrík Žilák: „Prečo nám to Julko urobil? Bolo sa treba obetovať pre dobrú vec.“

Po kandidácii br. Koštiala našou starosťou bolo zaistiť jeho volebné víťazstvo. No boli sme akosi uspokojení v tomto ohľade, lebo sme nemuseli rozptyľovať naše hlasy napr. medzi svojich dvoch kandidátov. Verili sme, že naše progresívne bratstvo je dostatočne početné a osobe br. Koštiala naklonené – i keď niektorí pripomínali, že je príliš láskavej, jemnej, nenáročnej povahy, pokojamilovný, ústupčivý, mäkkého srdca i nátury, teda priam nesúci do tohoto sveta a bude ako „nahý medzi vlkmi“. Bola to pravda, ale nedali sme sa tým mýliť, lebo sme boli pevne rozhodnutí stáť pri br. Koštialovi nielen pri voľbe ale aj po nej v jeho úrade biskupa radou i pomocou. Veď on mal mnohé iné charizmatá a bol pastierom podľa srdca Božieho.

Čo nám robilo starosti, bol VD. Tam bola situácia ďaleko zložitejšia ako sme sa nazdali. Prvým prekvapením bolo, že dištr. rada zasadala nie 2. XII., ako sme boli informovaní, ale v skutočnosti už na druhý deň po našej zvolenskej porade, t. j. 29. XI. Tým činom br. O. Šimek z Batizoviec nemal možnosť doručiť dištr. rade – prostredníctvom jej člena br. seniora podtatranského Mikuláša Adamčíka z Popradu – naše posolstvo i žiadosť, aby sa do kandidácie dostali postihnutí bratia, ktorí vo VD účinkovali, J. Juráš a J. Madarás. Ba čo ešte, proti svojej vôli a nášmu očakávaniu do kandidácie sa dostal sám br. O. Šimek. Ten bol z toho celý vydesený, o čom svedčí jeho list a jeho trápenie pre túto kandidáciu trvalo až do konania biskupskej voľby:

Milý Paľko! Som v hroznej situácii a som nešťastný. S dôverou sa obraciam na Teba, ako som to robil aj vždy predtým, čo sme sa dostali poznovu do užšieho styku. Poznáme sa v cieľoch i čistých úmysloch, ako i predovšetkým v láske k našej drahej cirkvi. Cítim sa nešťastný z dvoch príčin. prvá je tá, že neviem ako mohlo k tomu dôjsť, ale, žiaľ, došlo, že sme žili v tom presvedčení, že DR VD zasadá dňa 2. XII., ako to znovu (dvakrát) oznamuješ vo svojom poslednom liste, ktorým si nás volal do Zvolena. Trestuhodný omyl od nás. Idúc zo Zvolena jeden vlak som nechytil, druhý meškal 45 minút, docestoval som domov o pol desiatej večer. Darmo som ja niesol naše uznesenia so sebou a sľúbil Vám všetkým, že mi ich br. Adamčík vezme na zasadanie DR, keď tá zasadala už 29. nov. v Košiciac, zvolaná telegraficky. Keď som mu na Ondreja, kedy prišiel ku mne, odovzdal oba listy, už mi hlásil výsledok kandidácie. Moje položenie je zlé v tom, že som to úmyselne tak nespravil, že som sa predsa len ťahal za – nechcem použiť nevhodný výraz, ktorý iní použili v tomto súvise. Druhá ťažkosť je v tom, že mňa tam kandidovali a keď som vytýkal seniorovi, že mi špatne poslúžil, tu sa chránil tým, že on to nebol, čo ma navrhol. Hlasovali Kevický, Dzúrik, Lukáč, Adamčík a Šaling, od nás dozorca a Konvit. Pretože som bol sebakritický a sám som postavil kritériá na budúceho biskupa, preto som i možnosti kandidácie z nášho stredu alebo odinakiaľ – tedy neúradne – odmietal, odôvodňujúc ich aj mojím plánom inak byť cirkvi užitočný: história cirkevná. Na tomto mojom stanovisku sa nič nezmenilo dosiaľ. Zo štyroch úradných kandidátov sa už br. Konček vzdal. O Mišákovi som už vo Zvolene upozorňoval na to, aby to nebol kandidát nereálny, keďže nikto z nás nevedel povedať o ňom, že sa s ním zodpovedne rozprával a že môže zodpovedne ako-tak tvrdiť, že br. Mišák je ochotný doniesť tú obeť a dať sa kandidovať. Preto sme ho vo Zvolene ani my nekandidovali. Bol som veľmi šťastným človekom, keď sa konečne brat Emil (Janotka) *dal ako-tak kapacitovať. Ak by br. Mišák zotrval na svojom stanovisku podmienky viazanej na Bardejov* (pozn.: aby sa kvôli nemu sem do Bardejova presťahoval biskupský úrad z Košíc) *a ak by to cirkev neakceptovala, dá sa čakať, že sa vzdá. Ja som videl dosiať teoreticky tiež len toto východisko pre mňa. Dala by sa tým vyvolať nová DR na kandidovanie, ak by zostával len jeden kandidát? Som ochotný to urobiť okamžite, aby som tým poslúžil cirkvi. Ak to však nie je reálnym pokračovaním, čo potom? O našich kandidátoch, Jurásovi a Madarásovi, i keď nemenovane, viem, že br. dištrkt. dozorca Haško pred zasadnutím DR čítal prípis, z ktorého bolo jasné, že farári, ktorí neprešli*

rehabilitáciou, a stoja len pred ňou, nemajú výhľady byť pojatí do kandidácie, či na vyžiadanie štátneho súhlasu. Keď jeden člen DR upozornil na to, že by bolo treba najprv vedieť, či dotyčný kandidovaný aj kandidáciu prijme, br. Lukáč sa ozval, že to predsa musí, že je to česť byť kandidovaný, že keby išlo o neho, že s radosťou. Čo za takýchto okolností? Ako kandidáti padli aj Pališín (asi 3 hlasy), Plavec (1-2 hlasy). Možno rátať s tým, že keď by sme sa povzdávali, že by prišli ako ďalší na rad tí, čo boli v popredí najbližší dľa počtu hlasov v DR? Tedy Lukáč, Pališín? Nemyslíš, že by sme sa mali k tomuto všetkému zísť a v našom kruhu o veci porozprávať? Mne doposiaľ úradne nikto nič neoznámil.Br. Adamčík mi to všetko povedal 30. nov. ako dôverné a dnes už aj s tým, že môžem to už vedieť... Maj pre mňa času. Zamysli sa nad všetkým. Pomodli sa a žiadaj aj tak poznať a nájsť východisko, ktoré by pre našu cirkev bolo prospešné, dobré a požehnanie donášajúce. Nebudem Ti skúpy na vďačnosť. List posielam v preklepe aj Ottovi (Víznerovi) *a Emilovi* (Janotkovi). (377/68)

Vo VD boli kandidovaní bratia: Darius Konček, Juraj Lukáč, Ján Mišák a Ondrej Šimek. Nám by bol prijateľný br. Mišák. Bol mojím kaplánom v Banskej Bystrici. Nechcel však opustiť svoj dobre zriadený a živý zbor v Bardejove. Neboli sme si teda ním istí, ani nie tak preto, či je prívržencom progresu, ale či v kandidácii zotrvá, keď by musel opustiť Bardejov. A čo naozaj potom, ak by sa kvôli nemu br. Šimek vzdal a napokon by sa vzdal kandidácie aj br. Mišák kvôli Bardejovu? Bola by nová alebo len doplnená kandidácia? I ja som bol len sám bez možnosti ihneď prekonzultovať situáciu s niektorými blízkymi bratmi. Vzdychol som si k nášmu Otcovi nebeskému a Pánovi našej skúšanej cirkvi a napísal som br. Šimekovi:

„Milý Ondrík! Tvoj list ma veľmi prekvapil. Cele chápem Tvoje rozpoloženie, ale nebuď nešťastný. Naozaj sme sa snažili čo najlepšie poslúžiť cirkvi aj pri kandidácii biskupov. Nik Ti nebude zazlievať, že náš list dištr. rade nezastihol svojho adresáta, keď ona zasadala už 29. XI. 68. I aj som bol teda mýlne informovaný, alebo zmenili pôvodný termín? Už sa stalo. Musíme pristať na Božom riadení. Ktovie, či to takto nebude lepšie. Predstav si, že by boli obaja naši kandidáti, br. Juráš a Madarás prijatí a potom nedostali súhlas. Bolo by potom bývalo ešte možné kandidovať iných? Ale to už je zbytočná úvaha.

Teraz ide o to, aby bolo jasné medzi tebou a br. Mišákom, ak naozaj prijme kandidáciu a neodstúpi od nej ani vtedy, ak by mal opustiť Bardejov, lebo medzi dvoma ľahšie by mohol zvíťaziť ten tretí. Viem o Tvojej skromnosti, kritičnosti, že si sa bránil kandidácii. To Ti všetko slúži ku cti. No najradšej by sme videli teba na biskupskom stolci. Poznáme sa a dôverujeme si. Osobne nemám pochybnosť ani o br. Mišákovi, bol mojím kaplánom v Banskej Bystrici a dobre sme si rozumeli. Dúfam, že je nášho ducha. vy ho však lepšie poznáte. Ak odstúpi, ostávaš iba Ty a vytrváš až do konca! Ako si si Ty neželal dostať sa do takejto situácie, ani my sme Ťa nesilili Ale teraz už niet ani pre Teba ani pre nás cesty späť! Už len vopred! Buď dobrej mysle. Len škoda že nemáš nablízku viacej bližších bratov, s ktorými by ste vytvorili quasi operačný štáb pri VD. Zajtra píšem o veci ostatným bratom. Zvedavý som, čo Ti napíšu Otto a Emil. Len aj Ty nás naďalej informuj o vývoji situácie.“ (378/68)

Takto sa začala dlhá, neschodná cesta za voľbou biskupa VD, na ktorú sme sa dali nielen s br. Šimekom, ale i s ostatnými, ktorí chceli prebojovať obrodu cirkvi i cez voľbu biskupa. Koniec cesty sme ešte dlho nedovideli. Napriek tejto nečakane sťaženej situácii nevzdávali sme sa myšlienky dostať do kandidácie bratov, na ktorých nám zvlášť záležalo a ktorých voľba by bola istou rehabilitáciou ich osôb a čiastočne i samej cirkvi – Juráša a Madarása. Ale kto zaručí, že by ich DR vôbec kandidovala, a potom neistota, či títo dvaja bratia naozaj by dostali štátny súhlas. Sťa nejaký jasný papršlek zakmitlo sa v tejto chvíli: zrušiť kandidáciu na základe toho, že členovia DR boli mýlne informovaní či zavedení o nemožnosti kandidovať bývalých väzňov Juráša a Madarása. Len ako vec chytiť za správny koniec? Najprv bolo treba mať jasno ohľadom Juráša: v akom rozsahu platí jeho amnestovanie. V tom sa ozval sám

Jožko Juráš. Píše bratom Šimekovi a Madarásovi a mne, že by sa s nami rád porozprával br. dištr. dozorca ZD Janko Ištók, je to vraj veľmi dôležité. Ďalej (382/68):

Čo sa týka kandidácie na biskupa VD, aj keď by som dosatl štátny súhlas - veď podľa prepúšťacieho dekrétu i výťahu z trestného registra môžem vykonávať akékoľvek náboženské funkcie – dištr. rada VD, v takomto zložení ako je, ma nikdy kandidovať nebude (v ZD sú pomery iné). A tak ja som mimo obliga. S vaším návrhom na kandidáciu som konečne súhlasil, aby nikto mi nemohol vytýkať, že som sa nechcel obetovať, lebo je to skutočná obeť. Otvorene Vám hovorím, že by ma ani nectilo, keby ma rada VD, v takom zložení ako je, kandidovala. A zase považujem si za veľkú česť, že bratia, ktorým budúcnosť cirkvi leží na srdci, ma navrhovali. Veď spolu by sme niesli aj zodpovednosť a aby sme sa podporovali ako Áron a Hur Mojžiša. Nechcel by som byť Jonášom, ktorý utekal od Ninive... Lebo keď som odmietal, mal som výčitky svedomia, že som ako Jonáš v slabej chvíľke.

Pozvanie znelo na 12. XII. Stretli sme sa dopoludnia v hoteli Tatra: Ištók, Juráš, Šimek, Madarás, Dr. Cibulka a ja. Konštatovali sme, že situácia pred voľbami v ZD je pre nás nádejná a uspokojivá. Trápenie je s VD. Br. Šimek sa chce vzdať v prospech Jožka Juráša. Ale tá neistota: kto nám zaručí, že ho terajšie zloženie DR bude naozaj kandidovať? Tak sa vydávame nebezpečiu, že sa Juráš do kandidácie nedostane a Šimek vypadne. Bolo treba zistiť rozsah a platnosť prezidentskej amnestie pre br. J. Juráša. Poslali sme ho hneď v ten deň do Prahy na Hrad, do prezidentskej kancelárie, aby si vyžiadal vysvetlenie dekrétu vzhľadom na svoje terajšie postavenie pri voľbe biskupa. Na druhý deň večer (piatok) sa vrátil a hneď mi telefonoval, že Kancelária prezidenta republiky mu povedala, že nepotrebuje žiadnu súdnu rehabilitáciu, lebo čo mu súd vzal, to všetko mu prezident navrátil a môže byť volený aj za biskupa. Ak to niekto potrebuje vedieť a mať na písme, nech sa na nich obráti a dajú mu to na papieri. Na takéto zdelenie som mu poradil, nech o tejto skutočnosti br. Dr. Cibulka informuje br. Žiaka a uvážia, čo sa dá v prospech Jožka Juráša urobiť. Na tejto bratislavskej porade sme ostali predbežne na tom, že br. Šimek sa stretne s br. Mišákom a prezvie sa o jeho orientácii.

Ale vec sa z miesta nepohla. Presadenia Jožka Juráša do kandidácie sa nikto neujal – vedenie cirkvi nemalo o to záujem a sám gen. dozorca bol apriori presvedčený a netajil sa tým, že br. Juráš nemôže vôbec prísť do úvahy pre povahu svojho odsúdenia (iste bol o tom z kompetentných miest presne informovaný) a ani br. Šimek sa nerozprával s br. Mišákom. A keďže aj br. Juráš prehlásil, že ohľadom svojej osoby už viac nič nemieni podniknúť, lebo to ozaj nemá byť jeho vecou a starosťou, obracia sa br. Šimek na mňa: *Temer prichádzam na myšlienku, že to zase nikto nespraví a preto prosím Teba ako otca pohybu v oboch dištriktoch, aby si celú vec ďalej doťahoval* (č. 384/68). Taká prostoduchosť. Sám píše, že nevie ako docieliť zrušenie kandidácie a kto má žiadať o kandidovanie Juráša – zbory alebo bratstvá? A čo som ja mohol robiť, na koho sa obrátiť? Mám svoj rozsiahly zbor, adventné pobožnosti, školy, idú vianočné slávnosti a plno iných povinností. Aj tak by som bol hotový sadnúť do auta, obehať hoc aj celý VD, ale neprichodilo mi ukazovať sa v týchto stranách; hneď by niektorí seniori niečo zvetrili. No, úfam sa s Abrahámom: „Hospodin si vyhliadne niekoho“ (1M 22,14).

Br. Julko Cibulka tiež sa dosť nauvažoval nad situáciou vo VD a bol taký bezradný ako ja. Ba dokladá: *Ťažko je veci dávať do poriadku bratom na východe, keď nie sú jednotní a skôr k celej veci apatickí* (392/68).

V záujme br. J. Juráša a J. Madarása obrátil som sa ešte na br. Žiaka listom (20. XII. – 395/68):

„Vážený brat generálny dozorca! Viem, že si rád oddýchneš od všetkých politických i cirkevných starostí aspoň cez sviatky pokoja a radosti, preto ma mrzí, že Ťa práve v tento deň zastihne môj list. Píšem ho však v záujme veci, ktorá mi naozaj leží na srdci. Preto dovoľ, aby som sa podelil s Tebou so svojimi starosťami aj rozpakmi.

Už je teda po kandidácii na hodnosť biskupov. I keď nie všetci kandidáti obstoja podľa zásadných kritérií, na ktoré sme upozornili v liste Generálnej a dištriktuálnym radám, nechcem teraz hovoriť o tých, ktorí sú, lež o tých, ktorí nie sú – bratia Jozef Juráš a Július Madarás. Táto skutočnosť prekvapila i znepokojila mnohých v celej cirkvi. Najmä preto, že sa s oboma bratmi vážne rátalo. To by bola do istej miery aj ich rehabilitácia v cirkvi. Sám si sa bol zmienil, že si napr. v záujme br. Madarása kapacitoval predsedu Najvyššieho súdu, ktorý aj mal prisľúbiť jeho urýchlenú súdnu rehabilitáciu. Na to sa nepamätalo pri stanovovaní kandidačného zasadnutia dištr. rád?

Z porady úzkeho kruhu bratov vo Zvolene 28. XI. 68 sme Ťa osobitne prosili, aby najmä br. Jozef Juráš nevystal z kandidácie. Nevieme, prečo sa tak nestalo? V jeho prípade sotva obstojí názor, že nebol ešte súdne rehabilitovaný. Udelenou amnestiou je už i tento akt vybavený, lebo všetko, čo mu súd odňal, navrátil mu prezident republiky – nielen vykonávať úrad duchovného, ale i zastávať všetky funkcie-hodnosti v cirkvi. K tomu faktu sa malo prihliadať a ho kandidovať bez ohľadu na to, či dostane alebo nedostane štátny súhlas. Ak by nedostal, dištr. rada VD by potom ešte mohla navrhnúť iného kandidáta. Ozývajú sa hlasy z východu, že je toto ďalšia neprávosť na postihnutých, keď neboli dosiaľ rehabilitovaní, ale ukrátení o možnosť byť kandidovaní a preto biskupské voľby mali by byť odložené až do rehabilitácie.

Bol by som Ti, milý brat, veľmi povďačný, keby si mi láskavo zdelil – ak môžeš a stihneš – prečo neboli spomenutí bratia kandidovaní, či nemohli alebo nebol v DR VD o nich záujem? Ako to bratom farárom vysvetliť? Či a ako by bolo ešte možné dodatočne kandidovať br. Juráša?

Želám Ti požehnaný Boží hod vianočný a milostivé léto Páně vzácne i pre našu drahú cirkev v blížiacom sa novom roku.“

Na tento list som nedostal odpoveď, ale prišiel ohlas na môj obežník z 16. XII. (391/68), v ktorom informujem o situácii: „... do volieb treba ešte prekonzultovať situáciu vo VD, stretnúť sa s br. Mišákom a potom sa sústrediť na jedného kandidáta, ktorý bude nášho ducha a za obnovu cirkvi. Budeme sa usilovať o všetkom Vás včas informovať. Bolo by dobre, ak sa pokúsite triezvo odhadnúť výhľady medzi bratmi vo svojom senioráte alebo aspoň okruhu a oznámite mi to, aby sme mali prehľad o situácii v oboch dištriktoch.“

Br. Ondrej Koč z Kukovej odpovedá (21. XII. – 394/68):

U nás v Šarišskom senioráte je za Lukáča pre biskupskú hodnosť len senior Handzo. Ovšem zbor prešovský ho voliť nebude. A pán senior ho ako kandidáta nepretlačí. Za Mišáka je len 1/3, ostatní sú za br. Jozefa Juráša alebo Madarása. Keby bol jeden z týchto dvoch, volili by sme ho. Br. Mišák, tak sa zdá, nechce odísť z Bardejova. A voliť ho by bolo riziko. On by sa potom vzdal a boli by sme stratení. Hneď v novom roku zvolám schôdzku farárov a budem sa usilovať kandidátku odmietnuť tak, ako to urobilo Gemerské sen. presbytérium. Posielam Ti ho. Prosím Ťa, vy vedúci Prípravného výboru sa postarajte, aby voľba biskupa vo VD sa nkonala teraz. Treba ju oddialiť a za ten čas vybaviť vec alebo pre Juráša alebo pre Madarása. Musíme vydržať a vec doviesť pre dobro cirkvi až do konca.

Ja som dnes volal br. seniora Handzu, aby tiež zvolal sen. presbytérium, ktoré by zamietlo kandidátku, ale on nechce o tom ani počuť. Preto hneď v novom roku ja zvolám bratov farárov a pošleme odtiaľ zamietnutie kandidátky. Len Ťa prosím na kolenách, rob niečo s br. Cibulkom, aby sa voľba biskupa VD nekonala v dohľadnom čase ale neskôr, až bude vec br. Juráša alebo Madarása v poriadku. Ty vieš, na čo myslím.

So záujmom som si prečítal výpis zo zápisnice zasadnutia sen. presbytéria Gemerského seniorátu zo dňa 18. XII. 68 poslaný GBÚ a GR v Bratislave a biskup. úradu VD a dištr. rade VD v Košiciach i všetkým farským úradom VD (394/68).

Bod č. 10: Kandidácia dištriktuálneho biskupa.

Brat senior podal správu o zasadnutí dištriktuálnej rady VD v Košiciach, ktorá prejednávala kandidáciu na hodnosť biskupa VD. Oznamuje, že dištriktuálna rada navrhla za kandidátov bratov: Juraja Lukáča, lipt. seniora, Jána Mišáka, farára v Bardejove, Dariusa Končeka, farára v Rankovciach a Onreja Šimeka, farára v Batizovciach.

Seniorálne presbytérium po vypočutí správy seniora zaujalo k nej toto jednohlasné stanovisko:

1. *Kandidácia biskupa mala sa uskutočniť na širšej platforme a preto seniorálne presbytérium s pohoršením vzalo na vedomie, že návrh Gemerského seniorátu, predložený jeho presbyterstvom, aby kandidáciu previedli predsedníctva všetkých zborov na spoločnej schôdzi, bol bez meritórneho prejednania až urážlivým spôsobom zamietnutý,*
2. *Podobne s pohoršením vypočulo oznámenie, že aj možná kandidácia farárov, ktorí boli v dobe deformácií z príčin čisto politických stíhaní, bola už vopred protiústavne a nebratsky znemožnená. Sen. presbytérium zastáva stanovisko, že kto raz dostal štátny súhlas na vykonávanie kňazskej činnosti, eo ipso je voliteľný aj do vyšších hodností,*
3. *Z uvedených dôvodov seniorálne presbytérium rozhodne žiada, aby pri všetkej úcte k osobám navrhovaných kandidátov bola prevedená nová kandidácia za súčinnosti všetkých cirkevných zborov dištriktu, aby tak bolo umožnené vyjadrenie vôle všetkých cirkevných zborov dištriktu.*

Seniorálne presbytérium poveruje sen. predsedníctvo, aby výťah zo zápisnice o tomto predmete bol zaslaný GBÚ v Bratislave, GR v Bratislave, BÚ a DRV v Košiciach a na vedomie SNR, P. K. I. odd. pre veci cirkevné ako aj všetkým farským úradom VD.

Bratom Šimekovi a Slávikovi som napísal, že vo VD rozhodne treba vytvoriť nejaký akčný krúžok bratov, ktorý by sa staral o všetko ohľadom voľby biskupa. V tomto ohľade br. O. Koč je naozaj podnetný a podnikavý.

Do tohto nášho trápenia udrel ako hrom kolektívny list br. P. Valáška z Nitry (20. XII. – 388/68):

Milí bratia! Dopad obrodného hnutia v našej cirkvi považujem za veľmi žalostný. Medzi kandidátov na voľbu biskupov dostal sa farár, ktorý zápisnične odsúdil odsúdených farárov (o jeho reči na Sliači nehovorím) a farár, ktorý v Trenč. Tepliciach obrodné hnutie verejne prehlásil za nepotrebný výmysel. Dva týždne pred turčianskoteplickým zhromaždením v prítomnosti troch svedkov (jedným z nich som bol ja) odsúdil biskupa pre jeho inauguračnú reč a iné, ale to mu nevadilo, aby z demagogických dôvodov v Turč. Tepliciach verejne vyhlásil, ako si toho človeka vysoko vážil. Keď som mu to na prvom zasadnutí Prípravného výboru vyčítal, povedal: „Taktizoval som.“ Teda možno použiť aj nepravdu, ak to poslúži. Jeden z kandidátov vo VD síce neublíži, ale neublíži ani zlu.

Neuspokojujem sa neistou nádejou, že budú zvolení kandidáti obrodného ducha. Generalita má dosť prostriedkov zaistiť víťazstvo svojich kandidátov.

Oznámte, či považujete za potrebné vzniknutú situáciu prekonzultovať spoločne. Ak áno, navrhnite kedy a kde. Svoje vyjadrenie zašlite pokiaľ možno ihneď br. Hroncovi. Prajem Vám požehnané Vianoce.

Zaslané: Šimekovi, Kočovi, Janotkovi, Adamovičovi, Čiernemu, Žilákovi, Víznerovi, Madarásovi, Slávikovi, Cibulkovi, Taslerovi, Kašubovi, Proksovi, Albínimu.

Mne poslal tento list so sprievodnými riadkami:

Milý Pavel! Už medzi prvým musím povedať, že ak mám v sebe kdesi hnev, tak nie na osoby. Osobné veci rád by som chcel potlačiť do úzadia. Pre ľudské slabosti nie vždy sa to podarí úplne, ale ten nepotlačený zbytok stráca na intenzite natoľko, že už vplyvu nemá. Ale hnevám sa na dopad celej veci, do ktorej sme sa nielen pustili so zanietením pre pravdu, za oslovenie deformátorov a za odstránenie deformácií, ale že sme do tohto diania zaviedli viacerých a potom zastali ani nie na pol cesty.

Čo vlastne naše obrodné hnutie dosiahlo? Zmenu kňazskej organizácie, ale táto zmena ešte stále nie je pozbavená nebezpečia, že sa môže zredukovať na púhu zmenu firmy; nie zmenu, ale iba doplnok v redakciách cirkevných časopisov a tak nebolo zaistené obrodnému hnutiu plné vyjadrenie. Väčšina „obrodných" článkov vyšla od ľudí, ktorí viedli cirkevný život za deformácie. Článok o jednom z najväčších dôkazov deformácie, o likvidácii Nitrianskeho seniorátu aj z Vašej strany (Hronec, Cibulka, Šimek, Kubovčák) bol považovaný za záležitosť Valáškovu. Nik sa veci neujal, o uverejnenie článku zaslaného redakcii v prvej polovici augusta nik sa neusiloval, a práve tam sú odhaľovaní tí, ktorí priamo (Žiak) alebo v zákulisí (Bartho) ešte aj dnes vo svojom starom diele pokračujú.

Nie je to irónia, výsmech z celého obrodného hnutia, že na kandidátku sa dostávajú: Kmeť, ktorý v Tepliciach obrodné hnutie verejne prehlásil za nepotrebný výmysel, ktorý použije aj nepravdu, ak mu to poslúži (Turč. Teplice), ktorý dvadsať rokov bol a je členom Generálnej rady, teda orgánu, ktorý má byť ťahaný na zodpovednosť za stav cirkvi (o inom nehovorím). Či už púhe kandidovanie nie je vysokým ohodnotením farára a vyjadrením dôvery?

Ja sa neuspokojujem ani neutešujem nádejou na víťazstvo Koštiala, hoc by som si ho v danom zostavení prial. Žiaka a jeho spoločníkov by som považoval za veľmi nešikovných (a oni nešikovní nie sú), ak by nedosiahli víťazstvo pre Kmeťa a to nateraz ako dištriktuálneho a o trochu neskoršie ako generálneho biskupa. Majú k dispozícii všetko, čo je k tomu treba, celú mašinériu, ba aj cirkevné peniaze, a to, čo im chýba – náplň – tá žiaľ nehrá úlohu rozhodujúcu nielen u náhončíkov ale ani u veľkej časti voličov. Ak táto kandidátka pôjde do volieb, Kmeť bude zvolený, ako vo VD bude zvolený Lukáč (ak je kandidovaný – neviem to). Bol by som veľmi rád, keby sa ukázalo, že sa mýlim. Žiak a Bartho si nezasluhovali dôveru. Podľa môjho názoru by sa nemalo s nimi počítať, vyjednávať, ale mali by byť ťahaní na zodpovednosť. Keby sa všetky deformácie v cirkvi boli popáchali bez nich, aj tak nemohli byť bez spoluzodpovednosti, lebo sa to dialo za ich vedenia.

Neviem, či vo veci právnej možnosti kandidovať Juráša nemali sme ísť aj k iným prameňom, než Žiak. Verím, že Žiak veľa urobil za amnestovanie Juráša, ale len sám Pán Boh vie (okrem Žiaka), na koho vtedy Žiak myslel viac: na Juráša a či na Žiaka. No v každom prípade sme mu za to povďační. Ale sotva by si ako generálny dozorca želal Juráša za biskupa. Ostatné, ak by to bolo potrebné, ústne.

Nechcem tieto listy br. Valáška komentovať. Sú lekciou, ktorú by som vďačne prijal, keby sme boli dosiaľ konali nezodpovedne. My sme síce s onými troma nepomýšľali rokovať, ale boli sme na to v určitom zmysle a za daných okolností odkázaní. To bola pre nás schodnejšia a perspektívnejšia cesta ako radikalizmus. S br. Valáškom som sa už dávnejšie nestretol. Nástojil som, aby bol tiež pozvaný na rozhovor u br. Žiaka (25. XI. 68), tešil som sa na stretnutie s ním na poradách vo Zvolene (28. XI.); keď neprišiel, napísal som mu. Neozval sa. Toho som sa dotkol v liste br. Taslerovi: „Br. Valášek nebol vo Zvolene, ani nepíše. zasa má nejaké muchy. Veľmi je nedôtklivý, aj keď nemá prečo. Ale to ma len taká nálada chytila. Ja sa hrdlujem, morím, aj jeho zastávam kde treba a môžem, a on má potom pocit akoby sa jemu krivda diala. Už by som sa neraz všetkého vzdal. Bárs by už bolo po biskupských voľbách a dosť" (374/68). Veru aj takéto slabšie chvíľky zajdú človeka. Napokon o jeho článku o Nitrianskom senioráte som sotva vedel a nemali sme vlivu na jeho uverejnenie v Cirk. listoch. Aj on vedel, že sme sa nemohli v cirkevných časopisoch presadiť.

I br. Vízner mi píše o presadení br. Juráša do kandidácie VD a dokladá: *Teraz sa ukazuje, aká to bola chyba, že predsedníctvo Prípravného výboru ZED nie je u Teba... Robte dačo, aby Rudko Koštial získal dostatok hlasov. Nedalo by sa dačo namietať proti kandidácii O. Kováča? My postihnutí by sme to zverejnili na schôdzi. Naše kritériá, ktoré sme vo Zvolene dali, ho nepostihujú?* Na naše kritériá sa dištr. rada neobzerala, ba naše stretnutie považovali

niektorí členovia za ilegálne buntošenie a mňa ako zvolávateľa treba vraj pokarhať (Kováč, Bágeľ, Dr. Gábriš a seniori).

Na výzvu br. Valáška prišlo niekoľko súhlasných odpovedí, že sa nám treba o voľbách poradiť. Napr. br. Dr. Žilák tiež skepticky hľadí na ich výsledok v ZD, ak do kandidácie nedostaneme osobu, ktorá by bola všeobecne prijateľná a našej veci by aspoň na čas poslúžila (má na mysli br. seniora Ľ. J. Hrdličku, biskup. administrátora). Aj br. Šimek je za stretnutie: *„... ale myslím, že k niečomu inšiemu tam nedôjdeme. Naše schôdzovanie tu nepomôže, iba usmernenie k tomu oprávnených fór.* I keď som osobne o našej pozícii v ZD nemal pochýb, ani starosť o víťazstvo br. Koštiala v biskupských voľbách a teda nevidel som schôdzovanie v tejto veci za naliehavé, jednako kvôli spokojnosti ostatných povolal som do Zvolena na poradu na 8. 1. 69 aspoň niekoľkých bratov.

Medzitým prišlo uznesenie bratov zo Šarišsko-zemplínskeho seniorátu:

My, podpísaní farári Šarišsko-zemplínskeho seniorátu, zídení na kňazskej porade v Prešove dňa 2. januára 1969 a informovaní o uznesení dištriktuálnej rady VD v otázke návrhu kandidátky na biskupa VD prehlasujeme:

1. *Pripojujeme sa k hlasu seniorálneho presbytéria Gemerského seniorátu a podporujeme ho.*
2. *Žiadame zrušiť návrh kandidátky dištr. rady VD a zostaviť nový návrh kandidátky, na základe vyžiadanej mienky zborových predsedníctiev všetkých zborov v dištrikte.*
3. *Sme presvedčení, že kto dostal štátny súhlas na vykonávanie kňazskej činnosti, je voliteľný aj do vyšších hodností.*
4. *Žiadame, aby najvyššia cirkevná vrchnosť sa zasadila o urýchlenú rehabilitáciu všetkých bratov farárov, ktorí boli postihnutí deformáciami.*

Podpisy v. r.: Ľudovít Muntág, Ján Mišák, Ján Velebír, Ondrej Koč, Daniel Šovc, Ján Soták, Tomáš Zemko, Vojtech Linkesch, Dezider Dzúrik, Ľudovít Šefranko a Ján Štrauch.
Adresáti tí istí ako pri Gemerskom sen. presbytériu (č. 1/69).

Vo Zvolene sme sa stretli v hoteli Poľana. Aby sme tam neboli na očiach nepovolaným, odišli sme na súkromný byt mojej sestry. Zavše som odskočil pozrieť do hotela, či niektorý pozvaný brat tam nesedí a nečaká. Nezastihol som nikoho. Na porade sme hovorili o našich starostiach, ako pokračovať ďalej. Rozhodli sme sa nevystupovať už ako skupina za obrodu, ale ako členovia Prípr. výboru ZED. Osnovali sme list pre Generálnu radu a podpísali ho ako členovia predsedníctva: Dr. Cibulka (aj keď nebol prítomný), Hronec, podpredsedovia a Valášek ako tajomník:

Podpísaní členovia ZED-u obraciame sa na Gen. radu s naliehavou žiadosťou oddialiť prípravy a nariadenie voľby biskupov z nasledovných dôvodov:

Oslovili nás mnohí bratia a svetskí činitelia (známe je vyjadrenie presbyterstva gemerského a šarišsko-zemplínskeho bratstva), ktorých námietky a pripomienky, ako aj naše, zhrňujeme:

1. *Kandidácia na hodnosť biskupov mala by byť vyjadrená mienkou predsedníctiev zborov (alebo aspoň farárov – tak to bývalo pri voľbách v minulosti, napr. biskupa Dr. Fajnora, Dr. Osuského, Ruppeldta), prv než by bola Gen. rada pokračovala podľa §129 CÚ. Treba rešpektovať §64 CÚ, ktorý je základným článkom cirkevnej správy, aby sa tak znemožnilo aplikovanie kabinetnej politiky, čo sa prejavilo pri priebehu kandidácie.*
2. *Námietka je aj proti tomu, že výber kandidátov na hodnosť biskupov nebol urobený zo všetkých bratov, keďže niektorí boli formálne i fakticky vyňatí z tejto možnosti (postup dištr. rady VD), napriek žiadosti bratov usilujúcich sa o obrodu cirkvi zo dňa 28. XI. 68 Gen. rade. Takýto postup je vlastne pokračovanie deformácií cirkvi.*

Pri výbere niektorých konkrétnych osôb za kandidátov nevychádzalo sa z kritérií, ktoré vyjadrujú náročnosť a nesmiernu zodpovednosť funkcie biskupov. Máme odôvodnený dojem, že sa tu prejavili úzke záujmy jednotlivcov.

Bojíme sa, že vo VD hrozí rozkol v cirkvi, ak sa neutíši nespokojnosť.

Preto ešte raz Vás prosíme, hľaďte na záujmy cirkvi. Nech akýkoľvek osobný záujem a snaha ustúpi pred potrebou cirkvi, ktorej sa tu naskytuje možnosť, aby sa pomocou zodpovedných, veriacich a rozhľadených osobností na vedúcich funkciách odstránili rany, chyby, slabosti a nedostatky, aby tak opäť bola nevestou Kristovou. Žiadame, aby ste odložili ďalšie prípravy na vykonávanie volieb a vyžiadali si mienku predsedníctiev zborov za tým účelom zvolaných a tak aby sa mohli demokratickým spôsobom odporúčať kandidáti a zbory aktívne podieľať už aj na príprave volieb. (7/69 – 8. I. 69)

Zrušenie kandidácie v ZD a oddialenie volieb podpísal som len na naliehanie niektorých bratov, aby sme tak podporili VD v jeho staženej situácii a v nádeji, že väznení bratia by sa dostali do prípadnej novej kandidácie i v ZD a dosiahli aj štátny súhlas. Ani br. Cibulkovi nie je jasné, prečo žiadať anulovanie kandidácie aj v ZD. Myslím, že je predpoklad, že sa nám podarí presadiť Koštiala. (11/69)

Bola reč aj o chystanom stretnutí postihnutých bratov s predstaviteľmi cirkvi. Akciu organizuje br. O. Vízner s bratmi Štefanom Havlíkom z Banskej Bystrice a Pavlom Uhorskaiom z Tomašoviec. O tejto akcii bude reč osobitne.

Na záver porady som nástojil, aby sa bratia vo VD sami usilovali riešiť svoje problémy súvisiace s voľbou biskupa a my sa im budeme snažiť pomáhať.

Na dôkaz toho, ako obetavo boli ochotní bratia poslúžiť dobrej veci v našej ubiedenej cirkvi, uvádzam list br. Vl. Staroňa z Koceľoviec (Gemer); aj pre ostatné hodno si ho prečítať:

Milý brat Paľko! Včera 8. t.m. bol som vo Zvolene. Môžem Ti napísať „veni“, ale nemôžem pokračovať ďalej s Caesarom „vidi, vici“, lebo nemal som šťastie s vami sa stretnúť a vás vidieť a ani na to „vici, vicimus“, ak k tomu po tejto schôdzi, vo veci o ktorú nám išlo, skutočne aj dôjde.

Prvou smolou bolo to, že v ranných hodinách toho dňa stal sa vlakový karambol tam niekde medzi Zvolenom a Podkriváňom, v dôsledku toho rýchlik od Fiľakova pol druhej hodiny meškal a mohol som byť v Poľane až o pol dvanástej a medzitým ste sa už voľakde na skryté a tiché miestečko odobrali bez toho, aby ste dákosi boli naznačili, kde oneskorený účastník vás má hľadať. Toto bola tá druhá smola. Pán vrchný v Poľane, kde som sa dopytoval na skupinku pánov, čo tam mala okolo desiatej byť, vedel mi len toľko povedať,. že naozaj ste tam boli a že pán Hronec – asi sa poznáte, lebo ja som mu ani mená ani profesiu hľadaných nenaznačil – pri odchode povedal, že on sa ešte príde pozrieť, či ešte niekto neprišiel, ale vraj nebol.

Tak, hriešny človeče, hľadaj vo veľkom Zvolene skryté zákutie, kam sa moji spolubratia utiahli k riešeniu veľkých a ťažkých problémov! Kde ísť po informáciu? Na biskupstvo, či na faru? Vylúčené! Zvolen nepoznám, bol som tam v živote asi štyri razy, a ani nemám ho vop veľkej láske pre tú zradu storočia, ktorá sa tam upiekla. Tak tedy trochu som sa zohrial – premrznutý z vlaku, v ktorom sa temer nekúrilo, len ak od úst, akoby pozajtre republika išla ekonomicky skrachovať – šiel som sa presvedčiť, či predsa len nebudete v tom Grande, trochu sa pomotal po meste a rozmýšľal, kde by, čo by a ako by, a nakoniec vrátil som sa do Poľany s presvedčením, že ta prídete si zaobedovať. No do trištvrte na dve nezjavil sa tam nikto z vás a mne môj vlak o štvrť na tri odchodil, chcej nechcej musel som aj ja odísť bez toho „vidi, vici“. Škoda. Lebo som naozaj chcel s vami byť a do vážnych vecí, ak by bolo bývalo treba, múdrym slovom a návrhom sa zamiešať.

Teraz prichodí mi už len čakať na informácie a výsledky z najnovšej schôdze progresu a DR VD, či tam bol brat Madarás a podal správu o stave v Gemeri. Aký je tu stav hovoria uznesenia sen. presbytéria podané všetkým farárom vo VD a rozhodujúcim miestam. Budeme sa snažiť, aby seniorát v tomto duchu vytrval ďalej. Sám osobne som presvedčený, že DR VD bolo by treba otvorene napadnúť za jej kabinetnú, aparátnickú politiku, ktorá na vedomie neberie nové časy a hlásenie sa ľudu o dáke tie práva a možnosť spolurozhodovania

v dôležitých veciach verejných, cirkevných a povýšenecky, kryjúc sa za §-y CÚ, ktoré sú už anomáliou, fumiguje žiadosti a návrhy predstaviteľov, hovorcov ľudu. Samej však nejde o život cirkvi, len o to, akoby teplé miesta skrachovancom mohli ostať. I sám pripravil som si také glosy k uzneseniu DR z 29. novembra 1968, ale kde to uverejniť? Cirkevné listy sú ťažkopádne so svojím jednomesačným a okrem toho aj oneskorúvaným vychádzaním a Posol? Neviem, či by bol na takú polemiku vhodným a či by sa také opovážili uverejniť, tiež bežiaci pás. Pokiaľ ide o ďalší postup, iste viac múdrych hláv a dobrých srdc, ktoré sa vo Zvolene zišli, našlo plán. Byť na schôdzi, rozhodne by som podporoval stanovisko niektorých liptovských zborov a bratov, ak DR nepristane na kandidatúre bratov, ktorí môžu byť zárukou rehabilitácie našej cirkvi pred Bohom i ľuďmi a ďalej bude tam umiestňovať ani zlých – ani dobrých, ani studených – ani horúcich, potom voľbu fumigovať, nehlasovať za nikoho, pán Lukáč, pseudosenior a tak i pseudoadministrátor stolca nadpolovičnú väčšinu nedostane. A potom nech ide pieseň ďalej dokola.

Čo si myslíš o tzv. pastierskom liste biskupov? Sú administrátori biskupských úradov biskupmi? Ako takí môžu vydávať biskupské listy? A keď nie, ako mohol p. generálny napísať list v mene zboru biskupov? Akých sa mi to absurdností môžeme dožiť od našej reprezentácie? A ten obsah! Vraj cirkev nemôže si zakladať na podpore mocných sveta, či voľáko tak je to tam napísané. tedy takáto pesnička od tých, čo priamo sa zviazali s mocou tohto sveta na život a na smrť, a zakladajú si ani nie na moci, ale direkt na jej pancierových zbraniach!? Bolo by pohľadať tie staršie listy pastierov a konfrontovať ich. Aké to prevrátenie kabátov!

Ale dosť. Len toľko ešte na dôvažok, že ak by sa mala zísť ešte niekedy schôdza utiahnutá, potom predsa len dáko aj prípadným oneskorencom naznačiť, kde by ju mali hľadať a pred jej zvolaním poradiť sa aj s meteorológmi, aby nepadla do krutých mrazov, v ktorých aj vlaky môžu vykoľajiť a ľudia v okruhu plešiveckej dráhy v nich aj pomrznúť. Pri volaní zástupcov zo seniorátov nezabudnúť na br. Janka Jágerského zo Záv. Poruby v Liptove, tam v tom okruhu prejavuje najväčšiu mieru rozhodnosti. (12/69)

Na zvolenskej porade boli: Valášek, Tasler, Dr. Žilák a Hronec zo ZD, Albíni, Jágerský, Janotka, Šimek, Slávik a Dzúrik z VD. Pozvaní Madarás a Staroň – VD, Cibulka a Juráš z VD neprišli.

Br. Staroňovi som napísal (13. I. – 18/69) v úvode listu:

„Milý brat môj Janko! Celý zhrozený čítal som Tvoj list a som veľmi nešťastný za nedôslednú prezieravosť a starostlivosť, na ktorú si ty doplatil tak citeľne. Naozaj je to moja vina, že som sa poobede nešiel pozrieť do Poľany. Ja som už nestihol, lebo som pripravoval list pre Gen. radu a odklepával ho a iným som v tom zhone zabudol pripomenúť, aby tak urobili. Ráno sme viacerí študovali cestovný poriadok, ako by ste s br. Madarásom mohli prísť A keď sme už dosť dlho i napr. Juráša vyčakúvali, pobrali sme sa utiahnuť sa na pokojné miesto. Snoria za nami a najradšej by nás ako ilegálnu skupinu dali zlikvidovať. Preto tá opatrnosť a ostražitosť. Ešte po 11. hod. išiel br. Vízner naposledy pozrieť, či niekto náhodou ešte neprišiel. Preto sme už akosi viac nikoho nečakali. O Tebe som predpokladal, že v takej tuhej zime sa ani nevyberieš na cestu. Veď je to veľká obeť od Teba a naozaj neviem, čo by som urobil, aby som Tvoju ujmu odčinil. Veľmi úprimne a s ľútosťou prosím: odpusť! Bude to ponaučením a mementom pre druhý raz.“

Správy br. Julka Cibulku o našich výhľadoch neboli veru potešiteľné: Pôvodný plán oddeliť cirkevné veci od ministerstva a zveriť ich osobitnému výboru padol, a tak záležitosť nebude riešiť Ústredný výbor (Graca), ale ministerstvo samo. Čakám, že mi pri budúcom stretnutí Belanský vytkne Gracovi odovzdané Pripomienky, lebo Graca o mne vie. Možno si ich nechá pre seba, ale je možné, že ich postúpi ministerstvu, aby o nich rokovalo. Preto sa pokúšam dostať k Válkovi (nový minister-poverenik kultúry). Prísľub mám, ale... Válek nepozná našu cirkevnú problematiku, preto sa obávam, že sa spoľahne na tých, čo v tom pracovali a vtedy sme zas vedľa. (6. I. – 6/69)

Po tomto liste nasledoval hneď ďalší (9. I. – 11/69); referuje o súrení nášho štatútu na ministerstve kultúry: *Od 9. do 12. sme rokovali a krútili sa v začarovanom kruhu. Zdá sa, že páni sú si vedomí svojej dôležitosti, lebo ich skúsenostiam bude zverené všetko vzhľadom na úplnú neinformovanosť o cirkevných veciach pána ministra. Vieme, ako to bude vyzerať, keď sa bude postupne informovať o záležitostiach svojho rezortu týmito naslovovzatými skúsenými ľuďmi. Vyhliadky sú úbohé, ako všetko po auguste. Tón zostal slušný, akoby nám skutočne chceli výjsť v ústrety, ale stanovisko nepriaznivé obrode, lebo vraj musia brať ohľad aj na druhú skupinu, veľmi významnú v cirkvi a nič také neurobiť, za čo by ňou mohli byť napadnutí. Ja som skôr mal ten dojem, že ich odpovede boli dohodnuté na porade s touto druhou skupinou.*

Čo sa týka obsahu štatútu, už nemajú žiadnych námietok. Ako by aj mohli mať, keď sme im vyhoveli vo všetkom, čo žiadali. Ale schváliť štatút nemôžu, lebo žiaden štatút v našej cirkvi nie je platný do tých čias, kým ho neschváli generálny konvent. Okrem toho štatút musí byť prijatý valným zhromaždením, ale valné zhromaždenie nemožno zvolať, lebo nemáme platný štatút. Vieš si predstaviť, ako som sa musel namáhať, aby som im nenadal, aby som celej veci ešte viac nepoškodil? Pripomenul som, že bratia farári budú v tom vidieť len úmyselné prieťahy a neochotu, ba zamedzovanie práce na veľmi dôležitých úsekoch cirkvi, ktoré sú vinou posledných 18 rokov žalostne zanedbané. Odpovedali, že však už máme vnútornomisijný výbor, ako vedia, už má aj nejakú prácu za sebou, teda tu sa treba zapojiť a nebude nám natoľko chýbať naše združenie. Poukázal som na psychózu v radoch našich kňazov, ktorú netreba vydrážďovať, povedali, že práve preto musia pokračovať veľmi opatrne, lebo o tej psychóze vedia. Nakoniec sme sa rozišli s tým, že budeme sa domáhať čím skoršieho zvolania gen. konventu, ktorý by náš štatút schválil a súčasne zvoláme všetkých br. farárov, aby na druhý deň po gen. konvente zadržal ZED svoje valné zhromaždenie. Z gen. konventu rovno vraj môžeme prísť na sekretariát pre cirkevné veci a behom pol hodiny dostaneme súhlas k val. zhromaždeniu na druhý deň na základe schváleného štatútu. Pýtal som sa, či tak postupovali aj v prípade ÚSEK-u po komárňanskom prevrate, odpovedali, že práve to dnes napádame a to bolo právnym dôvodom na zrušenie ÚSEK-u. Nuž, mazaní sú, na všetko majú odpoveď a znemožňujú nás ústavou, zákonom a právom, proti ktorým sa za 18 rokov prehrešovali.

Súčasne s týmto listom br. Dr. Cibulka posiela mi kópiu listu zaslaného Gen, rade 9. I. (11b/69):

Na poslednej kompletnej redakčnej rade Cirkevných listov bolo rozhodnuté, aby boli postupne uverejnené všetky tri články, reagujúce na článok br. dekana Dr. Michalku v 6. čísle CL z minulého roka Konfrontácie teológie (Struhárik, Vízner, Proksa). Posiaľ nebol uverejnený ani jeden. Naproti tomu som sa dozvedel, že na redakčnej rade 7. januára 1969, na ktorú som pozvanie nedostal, prehlásil br. šéfredaktor Dr. Olexa, že ani jednu z uvedených odpovedí do Cirkevných listov nepripustí. Rozhodnutie kompletnej redakčnej rady bolo údajne pozmenené v tom zmysle, že v CL bude uverejnená len odpoveď br. dekana Dr. Michalku na tieto články, v ktorej bude citovať z neuverejnených článkov čo sám uzná za potrebné.

Žiadam úctivo, aby sa situáciou v CL zaoberala Generálna rada a konštatovala:

a. *že Cirkevné listy nie sú súkromným časopisom br. dekana Dr. Michalku, resp. ich šéfredaktora Dr. Olexu, aby sa v nich mohlo uverejňovať len to, čo oni pripustia, alebo čo im osobne vyhovuje,*
b. *že i zodpovedný redaktor je viazaný závermi redakčnej rady, ktorú je povinný zvolávať kompletnú, najmä keď ide o spornú záležitosť a o zmenu pôvodného uzavretia redakčnej rady,*

Br. dekan Dr. Michalko má možnosť hájiť svoje stanovisko novým článkom, ale nemá právo znemožňovať uverejnenie stanoviska iných bratov, kritického voči jeho uzáverom.

Tento smutný fakt pochopíme aj bez komentára. Malá skupina ideových usmerňovateľov z fakulty, prisluhovačov moci a deformácií teraz po 21. auguste 1968 cítila zase pevnejšiu pôdu pod nohami a počínala si svojvoľne i v CL, ale napr. o proteste Gemerského seniorátu proti kandidácii VD mala sa vysloviť ústami Dr. Michalku: „Ako sa opovažujú nárokovať si právo rozhodovať, kto má byť biskupom?“ (6/69)

Zatiaľ k protestu Gemera pripojilo sa bratstvo nielen Šarišsko-zemplínskeho seniorátu, ale aj Tatranského a Liptovského (11 okrem Oravy – pričinením horlivého br. Janka Jágerského zo Závažnej Poruby). Pridali sa aj jednotlivé zbory: Chminianske Jakubovany (br. farár Linkesch), Košice, ktoré sa domáhali br. J. Madarása a príkro sa postavili proti manipulujúcemu deformátorovi biskup. tajomníkovi P. Pališínovi. Svoje protesty posielali tiež na vedomie všetkým cirkevným zborom VD, Gen. rade, a Ministertvu kultúry – sekretariátu pre veci cirkevné. Bol z toho rozruch. Predsedníctvo Gen. rady bralo na zodpovednosť gemerského seniora br. Mojmíra Zúrika z Chyžného. Na rozhovor pozvalo na GBÚ dvoch kandidátov VD br. Šimeka a Mišáka, lebo obaja podpísali žiadosť svojich seniorálnych bratstiev za zrušenie kandidácie – tretí kandidát sen. J. Lukáč, administrátor VD nebol pozvaný, lebo sa kandidatúry pridržal. Pri tomto rozhovore vysvitlo, že to br. senior Lukáč podstrčil br. dištr. dozorcovi J. Hraškovi (na kandidačnom zasadnutí dištr. rady v Košiciach) akýsi prípis Povereníctva kultúry (staršieho dáta) ohľadom stíhania farárov, ale netýkajúci sa kandidácie na biskupstvo. Priebeh rozhovoru zachytil br. O. Šimek vo svojich poznámkach (29. I. – 23/69). V tých dňoch už však naša pozornosť bola sústredená na pripravované veľké stretnutie postihnutých farárov s vedením cirkvi vo Zvolene.

Tri dni pred týmto stretnutím pochovali sme v Horných Bzinciach (7. II. 69) br. Juraja Struhárika, ktorý bol odvolaný na stretnutie so svojím nebeským Pánom. Jeho slabé, nemocami i väzením zmorené telo zložilo sa k hrobovému odpočinku; jeho neúnavné za neporušenú pravdu slova Božieho, za našu drahú evanjelickú cirkev a. v. a jej obnovu tlčúce srdce ustalo, jeho hlas strážneho pri dverách domu Božieho i na hradbách nášho Siona umĺkol. Nepromovaný teológ, ale vysoko prevyšujúci všetkých doktorov a profesorov teológie, neordinovaný opravdový biskup našej cirkvi, náš učiteľ, duchovný pastier, radca a pomocník v obrodnom hnutí neúnavne korešpondoval s mnohými z nás až do posledného dňa. Vždy pripravený na odchod z tejto časnosti všetko si pripravil a zariadil pre prípad náhlej svojej smrti a pohrebu. Biskupov vylúčil, lebo tí (Katina) ho odsúdili prv ako súd. Ani vlastného seniora P. Domku a konseniora M. Lantaja (Povážskeho seniorátu) neprial si na pohrebe. Ani neboli. Cirkev zastupovali: Žiak, Kmeť a Bartho. Rozlúčil sa br. J. Kmeť. Kázal br. Paľko Prokan. Za nás sa rozlúčili br. Vízner, Vajdička, Valášek a Dr. Cibulka. Sveta bolo pomerne dosť, hoci počasie veľmi neprialo. Prítomných bolo asi 35 farárov, za jednotu bratskú br. J. Niebauer, traja rím. kat. kňazi: 2 z Ilavy a 1 zo Bziniec. Účasť našich kňazov by bola nepomerne väčšia, keby boli všade a včas dali vedieť. Ani administrátor ZD Ľ. J. Hrdlička nevedel, a bol by prišiel. O br. Jurkovi Struhárikovi napísal som článok do Ev. posla. Viac sa už potom o ňom písať nesmelo.

VIII Stretnutie postihnutých bratov s vedením cirkvi vo Zvolene
11. a 12. februára 1969

Iniciátorom, ideovým osnovateľom a vedúcim organizátorom stretnutia bol br. Otto Vízner, farár mimo služby, predtým v Tatrách a na Dačovom Lome, jeden z našich naslovovzatých teológov, neúnavný a bdelý miles Christi. Nanovo pripravil kvalitný preklad Symbolických kníh našej cirkvi, za čo bol súdený a väznený. Bol tribúnom postihnutých, najmä väznených farárov. V mene tejto početnej skupiny predkladal cirkvi i straníckemu a štátnemu vedeniu vyjadrenia k obrodnému procesu vo verejnom i cirkevnom živote vzhľadom

na postihnutých kňazov. Neraz nástojil na rozhovoroch s vedením cirkvi a gen. dozorcom br. Žiakom. Prihováral sa mu viacerými prípismi, žiadosťami a výzvami, i na Gen. radu v záujme už tak meškajúcej nápravy a rehabilitácie cirkvi. časť tejto korešpondencie, ktorú mi v odpise poslal, nachádza sa v pripojenom archíve. Z nej nech je zacitované oslovenie Gen. rady (18. 7. 68 – 1760/68):

Podpísaný Otto Vízner, ev. a. v. farár m. sl. na konferencii ev. a. v. kňazov v Turčianskych Tepliciach som mal referát, v ktorom som poukázal na niektoré veľmi vážne nedostatky a deformácie v našej cirkvi. Všetky sú konkrétne a týkajú sa konkrétnych osôb. Br. gen. dozorca môj referát označil za otrasné svedectvo. Iste je, i keď som sa snažil hovoriť pokojným, referujúcim spôsobom a spomenul som len niečo, nie všetko. Otrasnejšie, ďaleko otrasnejšie sú však tie konkrétne skutočnosti a zjavy v našej cirkvi, ktoré sa v nedávnej minulosti prejavili a ktoré veľmi negatívne a deštruktívne ovplyvnili duchovný a zovňajší život našej cirkvi. Je možné, že si to dosť plne ešte ani neuvedomujeme.

Avšak za tými negatívnymi zjavmi sú konkrétni ľudia, niektorí cirkevní vedúci a činitelia ako nositelia a vykonávatelia týchto negatívnych prejavov. Pritom všetci sme boli svedkami, že aj v týchto pomeroch minulých rokov cirkev bolo možné viesť a spravovať v inom duchu, ako to robili vedúci iných cirkví. Žiaľ, naša cirkev – čo v osobných rozhovoroch v tých minulých časoch konštatovali aj pracovníci Generálneho biskupského úradu, ktorí to dobre vedeli – bola už na dne svojho nešťastia, ani nie tak z viny mimocirkevných činiteľov, ako omnoho viac z viny svojich vlastných vedúcich a pracovníkov. Toto konštatovanie nie je umenšené faktom, že mnohí naši veriaci i duchovní zachovali si vieru a oddanosť Ježišovi Kristovi a Jeho cirkvi z moci Božej, ako ani priznaním, že popri mnohých tmavých boli i pozitívne stránky života.

V spomenutom referáte som na toto všetko poukázal. Hovorili aj iní. Vie sa o tom všeobecne. Sú tu mnohé konkrétne svedectvá a faktá. Nik z nás sa nemôže tváriť akoby sa nič nebolo stalo, akoby sa mohlo prejsť jednoducho k programu dňa. Ide o našu cirkev a jej česť. Ide o jej ducha, ide o obnovu života cirkvi, o ktorej vyznávame, že vždy bola, je a bude v rukách Pána cirkvi. Ide však aj o naše zodpovednosti a úlohy v nej, o naše postavenie sa pred tvárou Božou na Jeho súde, o zodpovedanie sa na ňom za všetky naše slová, činy i za zverené nám funkcie a úrady. Z týchto dôvodov sa obraciam na Vás, ktorí podľa CÚ § 129 „sledujete náboženský život cirkvi v jeho konkrétnych prejavoch a robíte alebo navrhujete nápravné opatrenia“, aby ste sa s otázkami v mojom referáte v T. Tepliciach predloženými vážne a zodpovedne zaoberali a robili opatrenia 1. buď voči mojej osobe, že som nesprávne obviňoval a referoval, 2. buď voči všetkým, ktorí sa vo svojich cirkevných funkciách a hodnostiach dopustili deformácií duchovného i vonkajšieho života cirkvi. Aby takto Gen. rada a Vy všetci jej členovia, na svedomiach a pleciach ktorých spočíva dnes veľká zodpovednosť za cirkev, pripravili ste cestu k vnútornej duchovnej obnove a obživе ako aj k vonkajšiemu upevneniu našej cirkvi.

Br. O. Vízner s br. Pavlom Uhorskaiom a Štefanom Havlíkom, ktorí ešte neboli zapojení do aktívnej cirkevnej služby, pomýšľali povolať postihnutých, menovite väznených, na spoločné stretnutie. Už v Turč. Tepliciach, keď sa končila konferencia, ohlásil br. Lajtoš, aby väznení bratia ostali na pár slov s predstaviteľmi gen. cirkvi. Potom plánovali zvolať postihnutých niekedy pred očakávaným valným zhromaždením nového kňazského spolku. Sondovali aj na štátnych úradoch o možnosti takého osobitného zhromaždenia deformáciami postihnutých. O tom mi .....(?) napísal: *Okresný cirkevný tajomník sa pýtal telefonicky Bratislavy, Kmeťa, ktorý povedal, že tí, čo sú už v cirkevnej službe, môžu tak urobiť v rámci cirkvi a s jej vedomím. Čo sú mimo, môžu žiadať o súhlas ONV, no on že neodporúča. Viacerí bratia sa vyslovili za stretnutie. Chceli by sme na ňom informovať o rehabilitáciách, o našom pomere k cirkvi, o našich skúsenostiach a ich využití v živote a práci cirkvi, konečne vypracovať vyjadrenie pred valné zhromaždenie. Technicky a prakticky stretnutie by sa dalo*

najlepšie zorganizovať pri a pred valným zhromaždením, deň vopred. Ak budete na Prípravnom výbore hovoriť, uvážte aj nad touto našou žiadosťaou. (10. X. – č. 303/68) Br. Vízner sa obrátil aj na gen. tajomníka GBÚ Barthu, s ktorým sa dohovorili, že postihnutých zvolá vedenie cirkvi. Brat Vízner to dal na vedomie svojim spolupracovníkom (24. X. 1968):

Vážený brat, chceme Ťa informovať ohľadne stretnutia postihnutých farárov. Viacerí bratia sa dožadovali takéhoto stretnutia. Po informáciách na úradoch verejnej správy požiadali sme Gen. bisk. úrad v Bratislave o zvolanie stretnutia. Br. gen. tajomník O. Ľ. Bartho prisľúbil toto stretnutie zvolať niekde na strednom Slovensku. Odporúčali sme voľnú sobotu 2. alebo 9. novembra 1968. Stretnutie bude mať pracovný a informatívny ráz. K bodom programu bude sa môcť vyjadriť každý brat 5-6 minútovým prejavom. Prejavy nech sú vecné a stručné, aby sme mohli vyčerpať celý program. Písomne si pripravte aj prípadné návrhy.

Za postihnutých pokladáme: 1. odsúdených z ideologických príčin, 2. vyzdvihnutých z úradu odňatím štátneho súhlasu z ideologických príčin.

Program:

1. *Otvorenie*
2. *Kroky našej cirkvi od vzniku ČSR (Analyzujúci prehľad duchovno-myšlienkového vývoja našej cirkvi za posledných 50 rokov – Dr. Cibulka, Vajdička – konzultovať s br. Struhárikom)*
3. *Informovanie o rehabilitáciách postihnutých: a/ súdnej, b/ mimosúdnej, c/ v cirkvi (Uhorskai, Agnet)*
4. *Vzťah k našej cirkvi (Trebuľa, Havlík)*
5. *Cirkvi chceme dať svoje skúsenosti a/ v dialógu s katolíkmi, b/ v dialógu so svetom, c/ z občianskeho života a zamestnania (Juráš, Madarás, Antal)*
6. *Mravná očista cirkvi. Reštaurácia jej vážnosti a dôvery zo strany veriacich a sveta (Dlháň, Vízner)*
7. *Prejav zástupcu vedenia cirkvi*
8. *Návrhy*
9. *Rezolúcie: a/ cirkevným orgánom, b/ štátnym a straníckym orgánom*
10. *Zakončenie*

Bratov, uvedených pri jednotlivých bodoch programu žiadame, aby si pripravili úvodné prejavy. Prejav-referát si navzájom vykonzultujte. Jeden ho prednesie. Dbajte, aby ste neprekročili časový limit 15-20 min.

Obsah tohto listu-obežníka zdelil br. Vízner aj gen. tajomníkovi Barthovi:

Milý Lacko, ako sme sa dohodli, píšem Ti ohľadne stretnutia postihnutých farárov, ktoré by ste zvolali. Chceme, aby stretnutie malo pozitívny ráz a prispelo cirkvi kupredu vo vnútornom reštauračnom a očistnom procese. Nebude sa však dať vyhnúť ani kritickým hlasom, čo je však všade potrebné, lebo len tak sa dá vytvoriť základňa pre vzájomnú dôveru a porozumenie a potom aj bratstvo. S tým teda treba počítať. No hlavné je, že by tu konečne už úradná cirkev prejavila záujem o problémy a otázky postihnutých a chcela im pomôcť. Konečne, história postihnutých je časťou, a to nie bezvýznamnou, histórie našej cirkvi posledných rokov. Toto je realita, ktorá sa nijako nedá zastrieť.

Nato Bartho napísal Víznerovi:

Milý Otto! Na spoločný rozhovor s br. generálnym biskupoma bratom generálnym dozorcom som musel čakať do včerajška. Informoval som ich o Tvojom návrhu na zvolanie porady s postihnutými farármi a o našich rozhovoroch v tejto veci. Nedohodli sme sa však na ničom, lebo br. gen. biskup prejavil nevôľu nad tým, že si oslovil mňa a nie priamo jeho. Nie je vraj potrebné, aby som robil prostredníka medzi ním a Vami. Mrzí ma toto jeho stanovisko, lebo som tej mienky, že len v bratských rozhovoroch si možno vysvetliť a odstrániť nedorozumenia. Odporúčam Ti preto, aby si napísal priamo jemu. Podľa jeho vyjadrenia bol

by ochotný stretnúť sa s Tebou samým od soboty za týždeň, teda 23. nov. Je však potrebné, aby si to s ním dohodol. V uvedený deň je aj br. Žiak voľný.

Br. Vízner nemeškal a napísal GBÚ a Gen. rade (17. XI. 68):

Dňa 1. novembra 1968 Otto Vízner dostal list od br. tajomníka O. Ľ. Barthu, ktorému v dorozumení s niektorými postihnutými bratmi písal i osobne ho žiadal, aby dohodol s cirk. vedúcimi stretnutie s postihnutými bratmi farármi. V liste sa píše, že br. gen. biskup Dr. Ján Chabada sa v súvise s vyslovenou žiadosťou vyjadril, že nie je potrebné, aby br. gen. tajomník robil prostredníka medzi ním a nami.

K celej veci zvolania stretnutia s postihnutými ako aj k stanovisku br. gen. biskupa sa žiada povedať niekoľko slov i stanoviska.

Predne, k br. gen. tajomníkovi sme sa obrátili a žiadali ho o sprostredkovanie preto, lebo sme s vecou začali už vtedy, keď ešte br. gen. biskup Chabada bol chorý, resp. keď sme vedeli, že verejne na gen. rade osvedčil, že 1. novembra 1968 odstúpi zo svojho úradu. Keď nevybavoval svoje úradné povinnosti, nemalo význam sa k nemu obracať. Keď sa vyjadril o svojej abdikácii, taktiež nemalo význam sa k nemu obracať. Okrem toho v celom jeho počínaní vidíme nie záujem o cirkev a o nápravu aj ním spôsobeného stavu, ale taktizovanie. Azda toľkoto stačí na vysvetlenie, prečo sme sa s našou žiadosťou obrátili na br. gen. tajomníka.

Z druhej strany máme za to, že vedúci činitelia našej cirkvi sami mali vyjsť s návrhom na stretnutie s postihnutými farármi. Veď tých našich farárov, ktorí sa dostali do väzenia, je plných 10% všetkých farárov. Tých však, ktorým boli vzaté súhlasy k vykonávaniu duchovnej činnosti a ktorí i inak boli postihnutí, neviem či nie je polovica všetkého nášho duchovenstva. Či nemala mať už sama cirkev a jej vedúci záujem o osudy týchto bratov, o to, aby poznali ich stanoviská a ich prípadné návrhy? Veď naše „prípady“ neboli kriminálne prípady. Naše prípady súviseli práve s verným vykonávaním našich kňazských povinností. Práve za to, že sme mali eminentný záujem o cirkev a nie o svoje osoby, dostali sme sa na listinu nemilosti a do radov postihnutých v časoch deformácií a nezákonností. Či vedúci cirkvi sami nemali vyvinúť iniciatívu, aby sa s nami stretli? Veď sa nám stali krivdy – a to aj zo strany cirkvi! Či je správne, že naša cirkev sa dala zahanbiť a predbehnúť v odstraňovaní krívd? Ba viac, videli sme a stále vidíme odťahovanie sa od úprimného a skutočného napravovania pokazených vecí v cirkvi, medzi ktoré zahrňujeme aj svoje záležitosti. Sme svedkami nezáujmu nielen o nás, ale aj o nápravu v cirkvi. Máme dojem, akoby sme stále niekomu zavadzali a boli nemilí. Máme dojem, akoby tieto prieťahy a taktiky boli dôsledkom zlého svedomia,. Sú tu neklamné znamenia, že niektorí zodpovední činitelia cirkvi nielen že sa nepoučili z minulosti, ale naopak, chcú pokračovať v spôsoboch ako doposiaľ. Nestrácame však nádej, že Pán Boh vzbudí srdcia i vôľu svojich medzi vedúcimi našej cirkvi, ktorí cítia pred Ním zodpovednosť, aby sa zasadili za pravdu a spravodlivosť, ako aj za nápravu v cirkvi.

Konečne z našej strany žiadosť o strenutie sa s predstaviteľmi cirkvi bola vznesená už na konferencii v Tepliciach. Cirkev aj napriek objektívnym ťažkostiam mala dosť času chopiť sa iniciatívy vo veci takto naznačenej. Keď sa nič také nestalo, začali sme sa sami pričiňovať o stretnutie. ba boli aj také návrhy, aby sme si sami zorganizovali stretnutie všetkých postihnutých farárov a tam si hovorili o svojich záležitostiach a náprave ako aj podali cirkvi návrhy, akým spôsobom by sme jej chceli pomôcť, aby znova dosiahla dôveru svojich vlastných veriacich ako aj rešpekt mimo cirkev stojacich.

Nechceme, aby si ktokoľvek myslel, že sa snažíme vystupovať ako nejaká zvláštna zložka v cirkvi. Nikdy sme sa nechceli separovať. Avšak toto delenie a separovanie nás už iní oddávna robili a, zdá sa, dosiaľ robia. Iní nás verejne osočili a dosiaľ verejne osočujú. Chceli sme a chceme len svoje stanovisko prejaviť v kresťanskej cirkvi pred Božou tvárou dovolať sa pravdy, cti a práva, aby sme potom opäť mohli svojou prácou a službou pomáhať svojej

cirkvi, jej životu a práci, v ktorých by sme po našich bohatých skúsenostiach mohli všeličím prispieť a pomôcť.

Z týchto príčin sme nútení sa dožadovať, aby nás cirkev a jej vedúci zvolali, vypočuli a aby sme sa v bratských otvorených rozhovoroch mohli ujednotiť na spôsoboch odstraňovania nedorozumení, deformácií a krívd.

Preto Vás bratsky žiadame, aby ste zvolali stretnutie postihnutých farárov čím skôr, na každý pád ešte tohto roku. Ako predmet stretnutia nech je uvedená rehabilitácia postihnutých bratov, ako aj vypočutie ich mienky na stav cirkvi. Na stretnutie nech sú povolaní všetci farári, ktorí boli súdení a väznení, ako aj tí, ktorým boli odňaté štátne súhlasy k vykonávaniu duchovnej činnosti, a to či sú ešte mimo služby a či už v službe. Miesto stretnutia nech je niekde v strede Slovenska. Najvhodnejší čas by bola sobota. Propozície urobiť také, aby sa mohlo rokovať celý deň.

Generálna rada vyslovila na svojom zasadnutí 3. decembra 1968 súhlas na uskutočnenie stretnutia vedenia cirkvi s postihnutými a poverila predsedníctvo gen. cirkvi, aby toto stretnutie pripravilo s pisateľmi listu zo 17. novembra 1968. Stalo sa tak na GBÚ 4. I. 1969. Bratia Vízner, Uhorskai a Havlík pribrali si ešte na rozhovor bratov Dr. J. Cibulku a J. *Juráša.* O spôsobe rozhovoru br. Cibulka mi napísal: *Naši bratia ukázali, ako treba s našou generalitou jednať: Toto si žiadame... Takto chceme... a páni ustupovali ako tlačení do kúta. Tak sme mali aj my s nimi jednať od samého začiatku. My sme boli k nim príliš mäkkí. Naši teda dosiahli všetko, čo považovali za potrebné. Keď vedenie cirkvi žiadalo prítomnosť gen. právneho zástupcu Dr. Úradníčka a predsedu gen. súdu Dr. V. Okruckého, tak aj naši si presadili prítomnosť bývalého gen. dozorcu Dr. Ing. Petra Zaťku a bývalého dištr. dozorcu Dr. Fedora Ormisa.*

Zápisnica napísaná na stretnutí
predstavenstva cirkvi ev. a. v. v ČSSR
s postihnutými farármi na GBÚ 4. I. 1969

Prítomní: za gen. predstavenstvo: Dr. Ján Chabada, gen. biskup, Andrej Žiak, gen. dozorca, Ladislav Bartho, bisk. tajomník, Dr. Úradníček sa ospravedlnil.
Za postihnutých: Pavol Uhorskai, Otto Vízner, Štefan Havlík, Jozef Juráš, Dr. J. Cibulka.

Stretnutie otvoril privítaním br. gen. biskup Dr. Ján Chabada. za postihnutých predniesol body prejednávania br. Uhorskai a všetci prítomní sa dohodli na nasledovnom:

1. *Čas a miesto stretnutia gen. predstavenstva cirkvi s postihnutými farármi sa určuje 31. I. 1969 vo Zvolene v cirkevnozborovej sieni o 9,00 hodine.*
2. *GBÚ pozve na stretnutie pozvánkou všetkých bratov a sestry, ktorí boli väznení a zbavení súhlasu k účinkovaniu.*
3. *GBÚ pošle priložený dotazník s každou pozvánkou.*
4. *Prítomní sa dohodli na vedení stretnutia v paritnom zastúpení: Dr. Chabada – Uhorskai, Žiak – Juráš, Hraško – Madarás, Ištók – Vízner.*
5. *Zapisovateľmi budú: Dlháň, Veselý, Dr, Gábriš, Sklenár.*
6. *Pri jednaní na stretnutí po každom bode budú závery zápisnične fixované.*
7. *Program stretnutia je k tejto zápisnici pripojený.*

Jednanie prebiehalo v duchu vzájomného pochopenia.

D. a. h.

Za gen. cirkev:	*Za postihnutých:*
Andrej Žiak	*P. Uhorskai*
Dr. Ján Chabada	*Otto Vízner*
Lad. O. Bartho	*Št. Havlík, J. Juráš*

Gen. rada vzala na vedomie dohovor predsedníctva cirkvi so zástupcami postihnutých, ale rozhodla, že majú byť dve stretnutia: jedno s väznenými a druhé s ostatnými postihnutými. Na novom rozhovore 23. I. 1969 s predsedníctvom cirkvi bratia Vízner a spol. s rozhodnutím Gen. rady nesúhlasili a trvali na spoločnom stretnutí všetkých postihnutých, o čom boli upovedomení ostatní členovia Gen. rady – a súhlasili. Nakoľko br. gen. dozorca A. Žiak je 31. I. viazaný povinnosťami v NZ, stretnutie sa odkladá na 11. februára 1969 vo Zvolene. GBÚ rozposlal všetkým postihnutým dotazník a pozvanie s programom:

Dotazník postihnutých farárov
Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSSR

1. *Meno, dátum narodenia, miesto narodenia, bydlisko, náboženstvo, národnosť, štátna príslušnosť, stav, počet detí.*
2. *Štúdium (doma i v zahraničí – uviesť školu a miesto)*
3. *Dátum a miesto ordinácie*
4. *Pôsobiská a funkcie*
5. *Dôvody prekladania proti vlastnej vôli*
6. *Príčina, doba a dátum odňatia štátneho súhlasu*
7. *Dátum a miesto zaistenia*
8. *Doba a spôsob vyšetrovania*
9. *Dátum a miesto súdu*
10. *Hlavné body obžaloby*
11. *Rozsudok (informatívne)*
12. *Doba a miesto výkonu trestu*
13. *Pracoviská po výkone trestu*
14. *Či sa uchádzal a kedy o zaradenie do cirkevnej služby po výkone trestu*
15. *Jednania s cirk. vrchnosťou a ich výsledky*
16. *Starostlivosť cirk. vrchnosti o postihnutého a jeho rodinu*
17. *Špecifičnosť prípadu*
18. *Účasť v odboji a národnooslobodzovacom hnutí*
19. *Mimocirkevné verejné funkcie a práca*
20. *Politické funkcie a práca*
21. *Iné*

K dotatníku priložte:

a. *odpis žiadosti o súdnu rehabilitáciu*
b. *odpis žiadosti o cirkevnú rehabilitáciu*
c. *odpis obžaloby a rozsudku overený dvoma činiteľmi cirk. zboru podľa bydliska*

Poznámka: Ak Vám nebude stačiť v niektorom bode miesto na dotazníku, napíšte prílohu a označte ju číslom otázky.

Program stretnutia

1. *Pieseň, text, modlitba br. L. Jurkoviča*
2. *Otvorenie – predsedníctvo cirkvi*
3. *Zriadenie porady a rokovací poriadok*
4. *Úvodné prejavy k rozhovorom:*

a/ Deformácie v cirkvi

- *cirkevnoprávneho a mravného rázu – br. Dr. Cibulka*
- *teologicko-duchovného rázu – br. Vízner*

b/ Rehabilittácia

- *občianska – br. Uhorskai*
- *v cirkvi – br. Agnet*

c/ Využitie skúseností postihnutých v práci cirkvi
- *v dialogu s rím. katolicizmom – br. Juráš*
- *v dialógu s modernými ideológiami – br. Madarás*
- *v dialógu so sekularizovaným svetom – br. Havlík*

d/ Pomer postihnutých k cirkvi – br. Dlháň
e/ Duchovné obrodenie cirkvi – br. Trebula

5. *Návrhy*
6. *Závery*
7. *Zakľúčenie, pieseň, modlitba*

Na pozvaní GBÚ:

Z programu vidíte, že ide o existenčné otázky a o rehabilitáciu postihnutých, ako aj o obnovenie ich ľudskej dôstojnosti a preto Vás žiadame, aby ste sa na stretnutí podľa svojich možností zúčastnili. Žiadame, aby ste si diskusné príspevky pripravili písomne, aby boli vecné, konkrétne a 3-5 minút s týmto rozvrhom:

a/ v čom vidíte deformácie cirkvi?
b/ ako si predstavujete duchovnú obrodu cirkvi?
c/ ako chcete pomôcť pri náprave cirkvi?

Všetky diskusné príspevky nebudú môcť byť prečítané, ale budú odovzdané zapisovateľovi.

Pricestujte tak aby sa uvedený bohatý program mohol vyčerpať a Váš čas a prítomnosť čím lepšie využiť v rokovaní. Ak potrebujete zaistiť nocľah, ohláste sa na biskupskom úrade vo Zvolene u br. tajomníka Dr. Hajduka.

Andrej Žiak, v. r. — *Dr. Ján Chabada, v. r.*
generálny dozorca — *generálny biskup*

Stretnutie postihnutých bratov s vedením cirkvi uskutočnilo sa vo Zvolene (v zborovej sieni) 11. februára 1969. Prítomných asi 60 farárov, za vedenie cirkvi: gen. biskup Dr. Ján Chabada, gen. dozorca Andrej Žiak, tajomník Ľud. O. Bartho, administrátor VD sen. Juraj Lukáč, za fakultu dekan Dr. Ján Michalko, úradní zapisovatelia: Dr. Karol Gábriš a Pavol Sklenár, zapisovatelia za postihnutých: Štefan Dlháň a Daniel Veselý. Úradní pozorovatelia: Dr. Dušan Úradníček a Dr. Vojtech Okrucký. Pozvaní hostia na žiadosť postihnutých: Dr. Fedor Ormis, bývalý dištr. dozorca ZD a Dr. Ing. Peter Zaťko, býv. gen. dozorca.

Predsedali br. P. Uhorskai a gen. biskup Dr. J. Chabada. Stretnutie bolo potrebné. Konštatoval, že za obdobie jeho účinkovania všeličo sa podarilo a všeličo sa nepodarilo. Cirkevná práca bola brzdená. Predsedajúci br. P. Uhorskai uviedol, že východiskovým bodom je panujúca nedôvera. Cieľ stretnutia: odstrániť túto nedôveru a jej príčiny v duchu Ježiša Krista. Prečítané boli pozdravné listy br. biskupa F. Ruppeldta a br. J. Struhárika.

Br. Vízner referoval o doterajšej činnosti postihnutých. Konštatoval, že podľa zistenia k dnešnému dňu väznených a súdených bolo 33 bratov a 1 sestra, spolu 34, štátne súhlasy boli odňaté 47. Spolu je to 81 postihnutých, čo tvorí bezmála ¼ duchovných. V svojej správe uviedol. „Obrodné hnutie formálne u nás začali bratia, ktorí sa zišli na Čertovici. Celá cirkev vie, že tam boli, ktorí to boli, čo tam hovorili a čo sledovali. Sami o tom písali i hovorili. Všetko sa dialo pred tvárou našej verejnosti. Počúvam však správy, že čertovická schôdzka má pendanta v schôdzi na Javorine. Avšak na rozdiel od schôdze na Čertovici nevieme, kto tam bol, čo tam hovorili a čo sledovali tí bratia. Sami nič nepovedali ani nenapísali o tom. Odporúčame túto skutočnosť do pozornosti cirkvi i fakulty a žiadame ich, aby sa naša verejnosť dozvedela o tejto schôdzke.:

Br. Žiak v prvom svojom vystúpení na tomto stretnutí pripomenul, že stretnutie dvoch partnerov musí mať svoj poriadok a predpokladá vzájomnú úctu. Deformácie sa diali v celom socialistickom svete. Pravda je, že cirkev bola deformovaná. Za to nemajú sa robiť

zodpovednými len terajší vedúci. Je tu kontinuita. V cirkvi sme neboli pripravení na nástup socializmu. Učme sa počúvať pravdu z obidvoch strán. Pravda s láskou, čiže pravda, láska, pokánie, zmierenie.

Br. Dr. Cibulka vo svojom referáte Podstata deformácií z hľadiska cirkevno-právneho a mravného vyzdvihol, že deformácie spôsoboval ani nie tak zákon z r. 1949, ale spôsob jeho výkladu a vykonávania, či už zo strany ľudí mimo cirkvi alebo samých v cirkvi, ktorí rozkazy vykonávali servilne a hľadeli si priazne sveta. Na záver povedal: „Nebolo by účelné vyťahovať každé previnenie a dožadovať sa jeho odsúdenia a potrestania. Treba dať spoznať a priznať si vinu, ale v žiadnom prípade nemožno urobiť bodku za tým čo sa stalo a nechať bežať veci ďalej s bremenom dôsledkov, ba trvania deformácií, lebo tým by sme sa priznali buď k bezmocnosti alebo k nezáujmu o stav, zdravie, prácu a budúcnosť našej cirkvi a deformáciám by sa dostalo schválenia a požehnania. Za toto by nás budúcnosť tiež odsúdila, ako odsúdi deformácie a deformátorov sama, ak jej postúpime celú záležitosť.“

Pokračoval br. O. Vízner: Podstata deformácií v cirkvi teologicko-duchovného rázu. Podobne nevidí príčiny deformácií len v zákonoch z r. 1949. Pri ich tvorení sa nedbalo na naše pripomienky. Br. gen. dozorca Žiak povedal vtedy o nich v NZ: „... pevne verím, že nie je úmyslom vlády a týchto významných zákonov cirkvám škodiť, ale čo najviac prispieť.“ (Pozn.: Taká naivná dôverčivosť!) Iní tvrdia, že príčinou sú cirkevní tajomníci. Aj tí – mnohí bez taktu – nezastávam sa ich, okúsili sme to. „Tvrdím však, že to, čo najhoršie robili cirkevní tajomníci cirkvi a farárom, urobili z inšpirácie na popud našich ľudí, najčastejšie vo funkciách. Farári sami ich naučili a neraz priam donútili tvrdo postupovať voči farárom a cirkvi. A aj dnes ešte sú bratia, ktorí nie k bratom idú o radu a pomoc, ale znovu šliapajú vychodenými chodníčkami k cirk. tajomníkom žalovať. Nuž na čo sa tu vyhovárať? Aj o nás prorok povedal: Z tebe jest zhouba tvá, ó Izraeli, ježto ve mne všecka pomoc tvá (Oz. 13,9).

Deformácie v našej cirkvi zhrnul do troch skupín:

1. Porušené bolo poňatie cirkvi a jej úradu – nie služba ale panovanie v cirkvi, manipulovanie s ňou. „Keď dnešná cirkevná reprezentácia nastúpila v 50. rokoch, obklopila sa na všetkých stupňoch cirk. správy u v presnejších cirk. zboroch svojimi ľuďmi, aby si zaistila kontrolu a panovanie nad cirkvou. Ilustrujeme to na prísne dôvernej úprave vedenia ÚSEK-u č. 6536/52 z 8. 12. 1952 pri voľbe seniorálnych predstaviteľov. Na porade vedúcich ÚSEK-u v Modre boli dohodnutí kandidáti pre ten-ktorý seniorát. Úsekový dôverník dostal úpravu, z ktorej citujem: Obraciam sa na Teba, drahý brat, aby si na kandidačnej porade zborových predsedníctiev prvý sa hlásil k slovu a navrhol pre svoj seniorát kandidátov, ktorí sú tu v prípise uvedení.
   Ani dosiaľ sa vedenie cirkvi neusilovalo o odstránenie krívd a porušení, ale svojím taktizovaním viac tomu prekážať. Náprava sa dosiaľ v našej cirkvi ani nezačala.
2. Učenie cirkvi a zvesť Božieho slova. – vedenie cirkvi a fakulta podporovali alebo aspoň trpeli extravagancie biologikov s „buričským programom“, ale aj s čistkou so študentskými tragédiami. Koncepcia „Teológia tvárou k životu“, čiže prispôsobovanie sa panujúcej ideológii svetských koncepcií. Mnohí farári zamieňali slovo Božie za slovo ľudskej propagandy, znížila sa úroveň kázní, časopisectva, ktoré je doposiaľ vyárendované len pre staré reakčné vedenie.
3. Deformácie v oblasti kresťanského života. Vedenie cirkvi sa neopovážilo poukázať na deformácie v oblasti občianskeho života. Nezákonnosti sa neraz slovom Božím prikrývali a zahladzovali.

Z úcty k br. Jurajovi Struhárikovi uvádza jeho odpoveď na otázky k tomuto zvolenskému stretnutiu:

1. Deformácie v cirkvi vidím:

a/ v rozdelení kňazstva podľa politického kľúča, ktoré sa začalo r. 1950 v Komárne a pôsobením ÚSEK-u prehlbovalo (rozmohlo sa udavačstvo, kariérizmus, vzájomná nedôvera a stratila sa dôvera, láska a bratstvo),

b/ ďalej v tom, že cirkev svojou vinou prestala byť cirkvou misijnou, zanedbala vnútornú a zabudla na pohanskú misiu, čo by som demonštroval príkladmi (zanedbávanie náboženskej výchovy dietok, mládeže, pastorizácie, trpenie lajdáckeho zanedbávania povinností farárom, kádrovaným ako „pokroková“...)

2. Cirkev obrodiť môže len Ten, ktorý pôsobí znovuzrodenie, Duch svätý; napravenie toho, čo v cirkvi pokazili ľudia, očakávam od Ducha svätého. Za jeho dary načim sa dôverne a vytrvalo modliť (Luk 11,13). Obnovenie cirkvi si predstavujem v obnovení cirk. osôb Duchom sv., v premene ich mysli, zmýšľania a konania, v opúšťaní starých spôsobov v správe cirkvi a všetkých kňazských nešvárov, teda v totálnom obrate a v skutočnom pokání, t.j. nekázať iným a byť nešľachetným (Luk 9, 27).
3. Ako chcem pomôcť cirkvi? To je správny postulát – nielen modliť sa za cirkev, prosiť o pomoc Najvyššieho, ale aj prispieť pomocou; nie len kritizovať, ale aj kritikou pomáhať. Ja som síce ako penzista už na odpočinku, ale nie pasívnom. Napriek svojej chorobe pri vnútornomisijných podujatiach neodopriem pomoc, keď som o ňu požiadaný. Takýto úmysel som sledoval aj svojou otvorenou odpoveďou na článok p. dekana fakulty v 6. čísle CL z min. roku. Túto odpoveď i najprv sľúbili a nakoniec odopreli uverejniť s odvolaním sa na uznesenie gen. presbytéria za dňa 26. júla 1968, že cirkev sa nesmie kritizovať a že cirkevné časopisy nemajú uverejňovať články osobne zamerané. Takéto v protestantizme neslýchané uznesenie je len uážkou ešte stále trvajúcej deformácie. Lebo to znamená poisťovanie,krytie deformátorov a udeľovanie imunity ich osobám.

Napokon poznamenávam, žeo rehabilitáciu – či súdnu a či cirkevnú – zo zásadných dôvodov, uvedených v liste pre cirk. rehabilitačnú komisiu pri GBÚ, sa neuchádzam. Prajem si len jedno a o to prosím Hlavu cirkvi: rehabilitáciu našej deformovanej cirkvi.

Ilava 17. 1. 1968

Návrh: žiadať od cirk. vedenia zistiť cirk. osoby, ktoré sa poponáhľali nás odsúdených odsúdiť aj morálne pred verejnosťou, ako napr. ÚSEK-ová garnitúra na konferenciách, niektorí (koľkí) seniori vo svojich správach. Žiadať zistiť, či to robili sua sponte albo na objednávku a na čiu?

Br. Dr. Lad. Jurkovič doplnil br. Struhárika protestom proti prenáhlenému udeľovaniu doktorátov na fakulte a návrhom na vydanie Symbolických kníh.

Podnetné boli aj referáty br. P. Uhorskaia: Občianska rehabilitácia (ide o zákon č. 82/68) a br. Agneta: Rehabilitácia v cirkvi.

Dve heslá: deformácia a rehabilitácia boli témou väčšiny vážnych a zaujímavých prejavov. Pripojené sú k zápisnici zo stretnutia.

Dr. F. Ormis vidí príčinu deformácií v nerešpektovaní zákona zo strany štátnej, na druhej strane v nevyužívaní zákona na hájenie našich záujmov. Ale v tých ťažkých rokoch tu hrala nemalú úlohu aj naša bojazlivosť a slabosť. Boli sme slabí a nesmieme v tom ďalej pokračovať. Spomenul úsilie starého vedenia cirkvi proti návrhu zákona z r. 1949 o pomere cirkvi a štátu, resp. jeho tvrdému dopadu na cirkev. V tomto zápase českobratská cirkev a vôbec nekatolícke cirkvi v Čechách, napriek dohovorenému jednotnému postupu v Žiline nás, slov trpenie lajdáckeho zanedbávania povinností slovenských evanjelikov, na rokovaniach v Prahe opustili. Br. Dr.Ormis vyznal, že vždy cítil povinnosť chrániť záujmy cirkvi proti bezpráviu a nezákonnosti. „Ja som si to tak predstavoval, a ešte vtedy povedal, že v cirkvi budeme tak pracovať, že nakoniec nás aj zavrú. Dostal som odpoveď, že sa ti to ľahko môže stať. Veď reku, nie že by som vyhľadával, ale tu stojím, inak nemôžem!“ Spomenul, že aj za Slovenského štátu ministerský predseda Tuka žiadal odstúpenie gen. biskupa Dr. Čobrdu, ale postavili sme sa na stanovisko CÚ a obstáli sme.

„Deformácia znamená robiť to, na čo podľa zákona nemám právo, alebo teda prekrútiť zákonné ustanovenie, alebo ho jednoducho nerešpektovať. A ja by som mohol povedať: toto dosiaľ trvá na veľmi mnohých miestach, na ktorých sú – česť výnimkám – ľudia, ktorí si osobujú väčšiu právomoc, než podľa cirkevných a či aj svetských zákonov majú.“

Br. Dr. Ing. Peter Zaťko poukázal na niektoré ťažké situácie i personálne otázky v cirkvi. Br. Žiakovi aj iným rečníkom pripomenul, že nerozumie, v čom staré vedenie (gen. biskup Čobrda a gen. dozorca Dr. Zaťko) nepripravilo cirkev na nastalú éru socializmu. „Lebo tak to dnes vyzerá, akoby vtedajší činitelia, vedúci cirkvi neboli ju pripravili. Na čo ju mali pripraviť? Ako ju mali pripraviť?“

Osobitne si treba všimnúť obsiahleho prejavu br. dekana Dr. Michalku, ak aj nie kvôli jeho osobe, ale pre zaujímavosť niektorých faktov, resp. ich vysvetľovania a sebaospravedlňovania:

„Je veľa otázok upravených na fakultu. Nie som členom vedenia cirkvi. Prosím, aby ste ma vypočuli napriek tomu, že niekto je označený za deformátora a iný za reformátora. Vychádzam z toho, že sme bratia napriek všetkým tým chybám, ktoré sme trebárs my robili a napriek všetkým utrpeniam, ktoré ste vy podstúpili, pretože jeden je Pán spoločný, iba ak by sme boli odpísaní ako neveriaci, ale aj neveriacich je jeden a ten istý Pán, pretože Kristus neumrel proti nikomu, ale za všetkých. Takto by som chcel začať odpovedať na otázky, ktoré sa dotýkajú len vecí fakulty.

Môj článok, pretože bol kusý (?) mohol byť zle vysvetľovaný. Nie mojou vinou, ani Olexovou sa stalo, že dosiaľ nebol uverejnený článok dnes už nebohého br. Struhárika. Napísal ho takým bratským spôsobom, že nemožno nič mať proti nemu. Ja som mu napísal list. Iné prípady boli br. Proksa a br. Vízner, kde boli niektoré veci priostro formulované a preto sme sa stretli, porozprávali a celá vec sa pretiahla. Škoda. Bolo to už v júni a teraz je február. Jednako dúfam, že veci uzrú svetlo sveta – a tu reagujem na to, čo už povedal br. Madarás, že by fakulta mala nejaké právo na monopol teológie. Aj teologické fakulty na západe, ešte viac ako u nás deformujú teológiu až po ateistickú teológiu a tu vstupujeme do diskusie, že u nás tieto prúdy, ktoré sú vo svetovom teologickom dianí pro alebo contra našli tiež svoje zvýraznenie, alebo aspoň podrast. Popri dnešných komunikačných možnostiach a ekumenických stykoch rýchlo prenikajú k nám. A tu som pri koreni veci: prečo „Teológia tvárou k životu“ vstúpila do života? Preto, lebo bola vyprovokovaná skutočnosťou toho, čo sa odohrávalo najmä na Komenského fakulte. Českobratská cirkev – a to nie je, prosím, žiadna pomluva – vždy za tretej ríše ako osočovateľka Lutherovej teológie o dvoch ríšach, že k Lutherovi idú korene hitlerizmu, fašizmu. A teraz zase po r. 1948 – tu sa nechcem nijako dotýkať osoby br. Hromádku, on urobil mnoho pozitívneho pre svoju cirkev a pre svoju teológiu, ale žiaľ aj mnoho negatívneho – sa prenieslo cez mnohé stretnutia v ekumenickej rade a iných fórach aj do našej teológie, Priznávam, aby sme mohli udržať krok s touto teológiou a Hromádkom, prišli sme aj my s našou Teológiou tvárou k životu. Hromádka sa vrátil z Ameriky r. 1947, tušiac vari, čo sa bude diať a pripojil sa hneď k hnutiu februára 1948, zatiaľ čo my, povedzme si celkom otvorene, sme neboli pripravení. To nech nie je výhovorkou, ale spoločne, ako sa ja pred vami kajám za mnohé chyby, ktoré som osobne urobil, súčasne by som myslel – dovoľte mi to povedať – našou chybou pri Tepliciach a pred Teplicami bolo, že sme nevyšli spoločne so Štutgartským vyhlásením viny. My sme vlastne všetci, celá cirkev je na vine. Od vedenia, od vrchu až po pätu, alebo opačne, niet na nás celého miesta. Ovšem pri tom nehovorím, že jeden každý má rovnakú vinu. Iste, jeden má väčšiu, druhý menšiu vinu. Ale ak Martin Niemüler, ktorý osem rokov bol osobným väzňom Hitlera, vyšiel v Stutgarte: čiňme pokánie ako cirkev, že sme nedostatočne vyznávali málo sme milovali a málo sme bojovali, bolo by bývalo s týmto výjsť spoločne.

A potom deliace čiary, ktoré tu boli, žiaľ, boli, a máte pravdu, zrodil ich ÚSEK. Ja sa nejdem vyhovárať na ÚSEK, ja sám som v ňom nehral nijakú rolu, ja som bol tým nástrojom,

že som robil prednášky to je pravda, funkcionárom som nebol nijakým a preto ja sa nesmiem vyhovárať pred vami... V Bojnicach som nebol, ale že mám aj ja vinu v mnohom, čo sa stalo, z toho sa nechcem jednoducho vyhovoriť, že ja som úplne bez viny... Ale vy nás musíte vypočuť prečo sme šli do teológie tvárou k životu – preto, lebo českobratská cirkev si monopolizovala a vyárendovala zastupovať československý protestantizmus v zahraničí na všetkých svetových fórach. Až podnes je skoro tomu tak. My sme sa iba tu a tam dostali ako deti od macochy. Aby sme teda našu cirkev mohli pred štátom reprezentovať, bola to Teológia tvárou k životu. Museli sme povedať: ten luteranizmus nie je taký reakčný. Iwan Golwitzer a mnohí iní teológovia, 100% luteráni, nás ovplyvňovali a nám veľmi pomáhali, aby sme sa dostali kdesi do sveta a aby tá cirkev nebola celkom odstrčená. My pritom sme nie vždy šťastne formulovali svoje články a svoje prejavy. Ale na druhej strane ja by som vás prosil, aby ste mali trochu zmyslu a vžitia sa pre pochopenie tej doby, v ktorej sme my tvorili, a nepoznali iba dnešnú dobu. Čítajte si články rad radom, nájdete tam iste chyby. V ktorom článku napokon – to sú veci aj sugestívneho pohľadu aj pohľadu teologického – by sme mohli nájsť aj niečo závažného. Ale jedno by som chcel prizvukovať, verte mi, že táto teológia bola kristocentricky zameraná. Nebol jej východiskom svet, ale nechcela byť od potrieb súčasného sveta oddelená. Boli sme k tomu volaní, aby sme prispeli niečím vo vrave, ktorá sa rozprúdila v celej ekumene, napr. ten článok Dubíniho. Tá otázka: jednota cirkvi a spoločnosti, ktorú br. Struhárik napádal, nie je to celkom špecialita Dubíniho. On ju kdesi vyčítal. Žiaľ to, z čoho sa môžeme radovať, z celej ekumeny – spolupráce medzi cirkvami, má aj tienisté stránky. To je ovplyvňovanie. Naozaj neviem, ako by tá cesta teológie mala ísť, aby ostala konfesijne neporušená a pritom bola ekumenicky zameraná. To sa dá v určitom zmysle iba kompromisom, ktorý mnohokrát je povážlivý, ale ktorý nutno zase robiť.

Pokiaľ ide o fakultu. Fakulta sa dôsledkom reorganizácie dostala do nových pomerov (1950). Povedzme znovu – nepripravená. Zbor, ktorý bol menovaný 16-členný, veľká reprezentácia, z toho prinajmenej polovica nekvalifikovaných ľudí. Boli menovaní na návrh Gen. rady. Tu je br. Dr. Ing. P. Zaťko, bol gen. dozorcom, bol som za ním. Ja som bol vtedy asistentom a mal som vypadnúť, lebo som bol označený za príčinu reakčnosti študentov, hoci som s teológmi bol v styku iba pri vydávaní kníh. Mal vypadnúť aj Oberuč. Vypadol iba Osuský. Aj gen. biskup Čobrda dobromyseľne išiel do veci. Bol som za ním (13. 9. 1950) a v rozhovore som sa ho spýtal: Ako môžete navrhnúť Štrbu za profesora alebo docenta? On mi odpovedal: Aspoň sa ho zbavíme v gen. cirkvi. To je čistá holá pravda. Tak to bolo, A preto sme mali nie ľahkú úlohu zbaviť sa z prvých týchto javov deformácie. Je tu br. Pavlov i br. Lajtoš – biologici, patrili k nim. Myslím, že sa z toho vyliečili. V teologickom prúdení mladých ľudí v cirkvi boli rozličné názory. Stalo sa to mnohým nebezpečné. Radikálne dve krídla sa zrazili. Ja to nebudem podrobne líčiť. Žiaľ, výsledkom bolo vylúčenie tu prítomnéhé br. Veselého a Oravca. Boli navrhnutí ešte ďalší deviati. Tých sme zachránili. To tiež nebolo celkom... Ja som vtedy nebol dekanom. Bol ním nebohý br. Kátlovský. My sme boli na fakultnej rade postavení pred hotovú vec. Mám tu so sebou uznesenie fakultnej rady, rozloženie dituáice vtedajším dekanom a tajomníkom Jurášom, ktorí nám proste povedali: títo študenti ohrozili existenciu fakulty, budú zavretí a bude zavretá aj fakulta a preto je jediná cesta: vylúčenie. Hlasovali sme všetci okrem br. Janku a Ruppeldta. Oberuč hlasoval, Beblavý hlasoval, Gábriš hlasoval, nebol vo fakultnej rade, ale ako člen zboru; všetci hlasovali. Najprv hlasoval celý učiteľský zbor, tuná je to zachytené, ja nechcem nikoho, teda len skutočnosť. Takto došlo skutočne k prvej vážnej deformácii fakultnej, za ktorú som ja vtedy nemohol týždeň spávať. Bol som len docentom, ale jednako som len aj ja zdvihol ruku. Som tu, prosím, môžete ma súdiť. Urobili sme to. Potom išla cesta ďalej. Beblavý a ďalší boli postihnutí, ktorí sa prihlasovali a nemohli byť prijatí. Br. Dr. Ormis hovoril o tej kanonickej misii, ktorá je dvojsečná zbraň. Totiž podľa CÚ profesori musia mať kanonickú misiu. Podľa organizačného štatútu vydaného zákonom 112/1950 sa žiadna kanonická misia nespomína. Preto štát mohol

robiť čo chcel. A to je pre budúcnosť memento, aby sme tu urobili nápravu. Lebo takým spôsobom došli tí bez kanonickej misie, čo podľa mňa je veľký omyl. Pre štúdium i pre pôsobenie je potrebný štátny súhlas. A keď ho štát nedal, tak sme mohli robiť čo sme chceli, prostte sme ho nemohli prijať. Klesal počet študentov... Br. Kasanický uviedol, v akej situácii bola cirkev. Ale kým nebol vo väzení, ani on situáciu tak nevidel. Keď sme my boli za spoluprácu so socializmom, naozaj ani jeden z vás, napriek tomu, že ste mali kritické poznámky, nevedel to tak naplno a nevidel ako Dubček v januári 1968, že je socializmu s tvárou hyeny a je aj s ľudskou tvárou. Lebo vtedy sme poznali len jeden socializmus, ktorý nám podávali. A vtedy naozaj mala ísť cirkev do opozície? V tom je naša spoločná vina. Svoj článok som napísal jednostranne najmä v tom ohľade, keď som preexponoval to, že som napísal, že náš dialóg so svetom napomohol. že došlo k januáru 1969. Verte, mi, že my sme sa o to naozaj snažili a že štátni činitelia to aj v marci vyhlásili, a pri tom aj stojím, totiž v tom, že cirkev , ktorá je zbavená každej moci, je už nie nebezpečným alebo vôbec partnerom pre štát. A keďže sme taký dialóg viedli, že moc cirkvi je v jej bezmocnosti, to je teologická téza, však dá sa zneužiť všelijak, ja viem až potiaľ, že som ja písal raz (Pozn.: až po sebazmarenie, ako sa nad tým zhrozil br. Struhárik, že Michalko doviedol existenciu cirkvi až po non existenciu!) v unáhlenosti, že cirkev má ísť až do sebazmarenia (za čo je dlžný ešte Struhárikovi odpoveď). Ja som vychádzal zase z jedného teológa: Cirkev je natoľko cirkvou, nakoľko stojí pri Kristu, nakoľko je pre svet, nakoľko pracuje pre jeho dobro, jeho spásu a záchranu. Je to široká paleta farieb, však, a nedá sa toto – ja viem – dobre vysvetliť a ani ma nemôžte možno celkom pochopiť, alebo ospravedliniť naše počínanie.“

Potom br. Michalko podal historikum prechodu fakulty do Modry a späť do Bratislavy. Širšie opísal situáciu okolo predaja budovy teológie na Konventnej 13. „Fakulta bola proti prechodu do Modry. I Kolesár nám chcel pomôcť. Bol som s ním u Gažíka intervenovať. No bez úspechu. R. 1956 podal som na gen. konvente návrh na návrat fakulty do Bratislavy. Zamietli ste to. Akademik Dr. Ivan Stanek nám vtedy navrhol pýtať si fakultnú budovu späť. Tu však vidieť, ako mnohí boli neinformovaní. Tak sme stratili budovu. Z podnetu br. Ištóka budova na Konventnej 13 bola predaná. Cirkevný zbor vtedy nemohol vidieť dôsledky. Dnes vidíme, že by sme boli budovu dostali späť. R. 1964 bol návrh na stavbu fakulty u evanjelického centra. Svetový luteránsky zväz bol za (súhlasil 200.000 dolárov). Ale vtedy to ešte nešlo. Teraz sme opravili starú budovu internátu.

Záverom by som chcel povedať toto: vaše pripomienky, poznámky a názory iste bude zvažovať vedenie cirkvi. Ja nebudem brániť seba ani fakultu. Je tu dosť veľký kolektív, kde o tom treba čím viac vedieť, aby ste boli informovaní. Ovšem bude ešte dlho trvať, pokiaľ bude všetko vysvetlené a preto vás prosím o trpezlivosť, bratské porozumenie a odpustenie našich nedostatkov (hlasy: konkrétne!). Teda konkrétne: prepustenie profesorov. To by bola zas dlhá história. Ďurovič – to je vec vtedajšieho ministra Vašečku, lebo to bol osobný nepriateľ ako Skaličan. Ja neviem prečo. Beblavý sa stal nástrojom, br. Pavlov by to snáď vedel lepšie povedať, ak chce, nech povie, možno príčinou svojej neopatrnosti, možno prefikanosti niektorého zo študentov pre Etiku (otázka súkromného vlastníctva v druhom vydaní kompendia Etiky), možno to bol iba zámer, nepriek tomu, že hlasoval za vylúčenie tých dvoch študentov. Janko, že nehlasoval za vylúčenie tých dvoch študentov. S Kubisom išli naraz. Isteže Jankovi prispelo, že bol jeden, ktorý sa zdržal hlasovania pri vylučovaní, hoci potom o rok, nie, o pol roka v tzv. kritike a sebakritike, to mám tiež, tu, aby ste videli, v akom ovzduší sme žili – ja by som vám dožičil prečítať kritiku a sebakritiku každého z profesorov, tak by ste možno plakali nad tým, k čomu sme sa museli priznávať (hlas: museli?). Museli, totiž museli... (hlas br. Jurkoviča: Pred kým bola tá sebakritika?) Pred zástupcami štátu. To je tam všetko poznačené. A br. Janko povedal: Ľutujem, že som vtedy nehlasoval za vylúčenie Veselého. Potom hovoril: Keď sa odvolali, potom som to videl už inými očami, ale som sa už hanbil protestovať proti tomu, čo som pôvodne zastával. A to je tu... (Vízner: Pokračovanie tej

sebakritiky by bolo potrebné počuť teraz a zase... hlas zaniká v nezrozumiteľnosť)... Bol som aj ja napádaný, a v sebaobrane možno že som aj útočil... Brat Lajtoš sa pamätá, aké boje boli na fakulte. Vtedy on postavil tézu, že ospravedlnení budú tí, čo nepoznajú Boha, ale zatratení budú tí, čo chodili do kostola (išlo asi o seminárnu kázeň Mt.25 o poslednom súde). Musel som sa proti tomu postaviť. Povedal som: Keď budete takto kázať a keď zídete z kazateľne, povedia vám vaši cirkevníci: pán farár, opustite náš zbor, leby vy tu nemáte čo hľadať, keď do kostola nemáme chodiť. Nakoniec toto nie je dôležité – tento prípad. Ale pre otázky náplne kázne bol som volaný na štátny úrad. Všetko šlo anonymne, lebo ste sa nikdy nedozvedeli, kto tam doniesol. Tak sa pracovalo. Nič vám nepovedali priamo a nič nedali na papieri. „Vy zakazujete, aby farári ľudí napomínali, aby vstupovali do JRD.“ Naopak, som priateľom JRD.“ (hluk)

Po vystúpení br. Michalku bola živá frekvencia otázok a poznámok o fakulte. Br. Daniel Veselý navrhol zvolať osobitné stretnutie tých, čo boli na fakulte akýmkoľvek spôsobom postihnutí. Aj Michalko vyslovil potrebu takého rozhovoru o fakulte.

Po krátkej oneskorenej poludňajšej prestávke odzneli ešte referáty br. Jána Trebuľu: Obroda cirkvi a br. Štefana Dlháňa: Pomer postihnutých k cirkvi. Za obrodu sa všetci postihnutí angažovali a angažujú. Práve preto, že im dobro cirkvi ležalo na srdci, nezriekli sa jej, ale radšej volili väzenie a utrpenie. Toto je aj vizitka cirkvi pred svetom (Staroň). Svoj kladný a vrelý pomer k cirkvi dosvedčujú aj teraz tí bratia, čo dosiaľ do činnej služby neboli zapojení (nik z vedenia cirkvi ich neoslovil), osvedčením, že ostávajú cirkvi vernými a radi jej chcú poslúžiť (Havlík).

Široká rozprava rozprestierala sa aj na celkové pomery v cirkvi v rokoch deformácií a väznených bratov zvlášť. Vystúpenia rečníkov boli adresné, konkrétne a išli, ako to povedal br. Žiak „na kožu“. Také bolo aj vystúpenie Dariny Bancíkovej – priamo obžaloba br. gen. biskupa Chabadu:

„Ako došlo k deformáciám v cirkvi? Keby sa ten a ten na to nebol dal. Keby ten a ten nebol to urobil. Keby sa nebol našiel niekto, kto sa stal správcom Tranoscia a ktorého prvým cieľom bolo vyhodiť Juráša, Janošku a výrok: potom pôjde Šenšel a Bancíková (ochorel správca Hubka, bolo treba Šenšela a udržala sa aj Bancíková). Keby niekto na upozornenie člena správy Tranoscia nebol sa zachytil do toho, že v Schematizme sú mená, ktoré by tam nemali byť a tak nedal prvý podnet proti biskupskému tajomníkovi Neckárovi, ktorý odišiel „dobrovoľne“, lebo si mohol vybrať: sedieť, alebo sa vzdať. Keby sa neboli našli osoby, ktoré boli ochotné prijať funkcie na biskupských tajomníkov. Keby nebol niekto presvedčil biskupa Čobrdu, že ak sa vzdá a bude vedenie cirkvi, ktorému bude štát dôverovať, uskutoční sa široká amnestia, ktorá sa nikdy neuskutočnila, lebo o nej na patričných miestach nevedeli, ale dobrovoľné odstúpenie biskupa Čobrdu prijali. Viem to preto, lebo som chodila písať pánu biskupovi ja. Keby neboli odstránili seniora Šenšela takým drastickým spôsobom paragrafmi, ktoré podľa slov seniora Šenšela vzťahujú sa na najväčších zločincov a ktorého prípisy GBÚ tak rozčúlili, že každý prípis GBÚ bol poznamenaný krvou a ktoré rozčuľovanie urýchlilo jeho smrť. Keby sa nikto nebol našiel na nahováranie, aby biskup Čobrda dobrovoľne odišiel do penzie. Myslím tým na p. gen. biskupa, na p. gen. dozorcu a na p. biskupského tajomníka Pališína. Museli sa na to dať? Museli to urobiť? Možno namietnuť: prečo ich niekto neupozornil na chyby, ktoré si prípadne ani neuvedomili ani neuvedomovali dosah svojho konania? Farári Juráš a Mišina vyhľadali v Tranosciu vtedajšieho biskupského tajomníka Chabadu, k rozhovoru sa neskôr pridal bisk. tajomník Pališín. Považovali za svoju kňazskú povinnosť upozorniť ich na to, aby nemohli raz povedať, že ich nikto neupozornil. Bolo by došlo k deformácii, keby sa toto všetko nebolo dialo?“

Gen. biskup Dr. Chabada: „Diskusný príspevok s. Bancíkovej ma trochu potriasol. K jednotlivým bodom sa vyjadrím ústne alebo písomne. Je tu býv. gen. dozorca br. Dr. Ing. Peter Zaťko, ktorý, predpokladám, bude sa na všeličo pamätať a je tu aj ďalší gen. dozorca br.

Žiak. K deformácii by nebolo došlo, keby sa neboli našli ľudia, ktorí prevzali na seba funkcie tajomníkov. Myslela s. Bancíková asi aj na mňa. Sestra Darinka, je to tak?“

Bancíková: „Áno, vy ste sa dali na tú funckiu.“

Dr. Chabada: „Ja viem toto, že ste vy písali zápisnice z presbytérií, dištr.konventov (hlas: Ale kde!). No počkajte, to nie je podstatné. Podstatné je ovšem to, že ja, bez toho aby som sa pričinil, že by sa mi bolo prisnilo, dostal som prípis, podpísaný nikým iným ako býv. gen. biskupom Čobrdom, v ktorom je napísané asi toto: Gen. presbytérium poveruje vás vedením funkcie gen. tajomníka po odstúpení doterajšieho tajomníka P. Neckára. Prosím, keby ste túto fukciu prijali. No, bratia, ak ja za toto mám trpieť, čo gen. presbytérium sa uznieslo a mňa sa predtým nikto nepýtal, prepáčte už, ale buďme spravodliví a objektívni. Br. dozorca, pamätáte sa na to? Prosím.“

Dr. Ing. Peter Zaťko: Pamätám sa na to, ale nie v tom zmysle.To sa stalo vari v máji (1950). Bol som na liečení v Piešťanoch. Presbytérium zasadalo niekoľkokrát. Niekoľkých bratov navrhlo cirk. úradu (rozumej štátu, úrad pre cirkevné veci). Vždy boli tri mená udané. Myslím, že som tam bol trikrát a už sa nepamätám, ako sa volal ten evanjelický farár... Bortel. On bol vtedy zástupcom povereníka. Všetko zamietal. Ja som už bol zúfalý. Keď som sa vrátil tretí raz, tak sa pamätám, do presbytéria a hovorím br. biskupovi Čobrdovi: Prosím vás, kto by tu prišiel ešte do úvahy? A voľakto spomenul vás, lebo tam boli viacerí, však. Pamätám sa, že som vás nepoznal. Ja som ani nevedel, že existujete, nehnevajte sa. A pamätám sa, že na to povedal br. biskup Čobrda: No, to by nebol najhorší. Ale návrh vtedy ešte nepadol na vás. Ja som šiel ešte raz. Keď mi to znova odmietol, tak hovorím tomu zástupcovi Bortelovi: Prosím vás pekne, povedzte mi, koho vy chcete. Je zrejmé, že nechcete toho, koho chceme my. Koho by ste vy navrhovali. Neviem, akým spôsobom sa tam dostal Štrba...neviem, akým spôsobom, keď sme rokovali (hlas Chabadu: Ja by som vám to vysvetlil). No nepamätám sa. No Štrba tam sedel a Bortel mi povie: My by sme súhlasili, keby ste Štrbu navrhli. Ja som povedal v prítomnosti Štrbovej: No to nie! Nech povie presbytérium, ale ja budem proti. Štrba sa začervenal... Tak toľko ja o tom viem. Potom som odišiel na liečenie a potom som sa dozvedel, že vás navrhli.“

Br. gen. biskup Chabada na záver navrhuje:

„Tu je titul: Postoj postihnutých k cirkvi a ako chceš pomôcť? Bratia, to čo hovoríte, tie vaše svedectvá sú tak dojímavé a chytajú za srdce, že by sme premárnili veľkú príležitosť a jeden veľký morálny, výchovný, duchovný, misijný fond, keby sme to len takto pospomínali a dali na tú rehabilitačnú komisiu. Ja by som vás prosil, keby ste sa vy niekedy tak zišli, ktorí máte dar pera a toto vydali ako také spomienky s takým vnútorným zameraním pre naše zbory. Aby aj tie zbory vedeli, že ste tam nadarmo nesedeli, ale že ste aj tam žili ako nádoby Božej milosti a boli živými svedkami. Mnohé veľké cirkvi v zahraničí majú bohatú literatúru už v tomto smere. Ja som čítal knihu, kde boli zápisky z niektorého koncentračného tábora. Ja bysom vás prosil, nie tak seba vychvaľovať a neviem... ale tak misijne a pastorálne zachovať to a to bude tiež váš príspevok.“

Predsedajúci br. Madarás upozorňuje na pokročilý čas (22,30 h).

Na spoločnej porade – akejsi redakčnej komisii, v ktorej bol aj dekan br. Michalko upravili sme text rezolúcie predloženej br. O. Víznerom. Dali sme jej názov Prehlásenie a vbola adresovaná Generálnej rade a generálnemu presbytériu. V pléne ju prečítal br. Vízner.

Prehlásenie

Prijaté na spoločnom stretnutí postihnutých farárov s vedením ev. a. v. cirkvi,

ktoré bolo 11. februiára 1969 vo Zvolene

Deformáciami postihnutí farári a predstavitelia cirkvi, ktoré sme sa dňa 11. februára 1969 stretli vo Zvolene, predkladáme Vám toto naše spoločné prehlásenie a Vás bratsky žiadame, aby ste sa ním zaoberali v záujme našej cirkvi a aby ste si ho osvojili na realizovanie.

Postihnutí po rokoch utrpenia a kríža, čo spolu s nami niesli naše rodiny a naše zbory, vzdávame Pánu Bohu vďaku a chválu predovšetkým za to, že nám dal milosť a silu niesť Jeho kríž a že nás pritom neskúšal nad možnosť, ako aj za to, že aj v týchto časoch skúšok a utrpení zachoval si Boh svoju cirkev a v nej aj svojich verných ako ostatky Izraela, aby sa znovu mohol postaviť chrám Boží, konečne aj za to, že nám dal aj príležitosť, aby sme mohli hovoriť a nemlčať a že všetkým nám dáva vzácny dar milosti na odčinenie učinených krívd a na obnovenie a oživenie cirkvi, našej duchovnej matky.

Postihnutí prejavujeme svoju vďačnosť aj všetkým bratom a sestrám v duchovnej službe úradu cirkvi a prostým našim veriacim, ktorí aj v rokoch minulých bratsky a s úprimnou otvorenosťou sa ku nám hlásili a nás i naše rodinky rozličným spôsobom podporovali vo viere a vernosti Pánovej cirkvi.Spoločne vyjadrujeme úctu mužom i ženám vo verejnej a politickej službe, ktorí z hlbokých humánnych pohnútok s vypätím všetkých mravných síl a schopností a s nemalým rizikom vybojovali v našej vlasti väčší priestor pre človeka a nezadateľné jeho práva, ako aj pre vybudovanie skutočnej domoviny pre všetkých. Vďační sme za vyslovenie a uskutočňovanie postulátov, aby každý cítil, že sa s ním u nás počíta, ako aj o dorozumenie a vzájomnú dôveru medzi všetkými zložkami našej spoločnosti. Sme presvedčení o tom, že sa v tomto úsilí prejavilo Božie riadenie a spravovanie sveta.

Nezabúdame však a všetkým i sebe chceme pripomenúť, že cirkev a jej pracovníci vždy a všade musia hľadieť len na Ježiša Krista nášho Pána a Spasiteľa a niesť ľuďom i konať len jeho evanjelium o milostivom spasení hriešnika. Práve skutočnosť, že v minulých rokoch nie vždy a nie všade sa na toto dbalo, bola príčinou, že sa naša cirkev dostala do polôh, do ktorých sa dostať nemala a že niektorí jej pracovníci sa dopúšťali činov, ktoré sa nezrovnávajú s ich poslaním byť hlásateľmi Kristovho evanjelia. Takto potom došlo k deformáciám v samotnej cirkvi, ktoré okrem veľkých duchovných a hmotných škôd spôsoblili aj stratu úcty a dôvery voči jej mnohým pracovníkom i voči nej samej, a to ako zo strany veriacich, tak zo strany mimo cirkev žijúcich.

V tomto súvise nemôžeme nespomenúť, že mnohí z nás postihnutých v časoch nášho navštívenia sme sa cítili neraz ako ten človek z Ježišovho podobenstva, ktorý ležal pri ceste z Jeruzalema do Jericha ozbíjaný, doráňaný a polomŕtvy a ktorého obišiel i kňaz i levita a len Samaritán sa ho ujal a pomohol mu. Nechcem však rekriminovať. Len o jedno spoločne prosíme Pána Boha, aby bratom, ktorí sa z akýchkoľvek príčin dopustili deformácií v cirkvi, neprejavili dostatok viery, dôvery cirkvi a jej Pánovi, nemali dosť bratskej lásky, aby Pán Boh týmto bratom pomohol vstúpiť do seba, uznať si viny a zodpovednosť a stiahnuť z toho aj uzávery pre svoj konanie. Toto všetko prosíme aj pre seba, lebo vieme, že nie sme bez hriechu ani my. Nechceme sa triediť, nechceme ani súdiť. Súdiť nás bude všetkých Pán našich životov. Dobre vieme, že Božie usporiadanie sveta vyžaduje rozmanitosť a že aj v cirkvi Pán ustanovil jedných za apoštolov, iných za prorokov, zase iných za pastierov a učiteľov, všetkých s tým zámerom, aby vzdelávali telo Kristovo, cirkev, a aby sme všetci verní v pravde a v láske rástli v každom ohľade v Toho, ktorý je Hlava, v Krista (Ef. 4).

Je úprimným a vrúcnym želaním všetkých nás, aby sa viacej neopakovali prípady z minulosti, kedy brat brata zrádzal a udával, alebo zo zboru, do ktorého si ho veriaci riadne povolali a zvolili vytisol a keď takouto službou si zaisťoval priazeň tohto sveta na dosiahnutie osobných ambícií. Pred zrakom toho, ktorý každú našu myšlienku chápe zďaleka (Ž 139), všetci sa zrieknime a vzdajme týchto spôsobov. Je našou úprimnou snahou a želaním vytvoriť bratstvo a spoločenstvo veriacich, v ktorých by sa stratila nedôvera a podozrievanie, lebo všetko si budeme hovoriť otvorene bratsky do očí a i nepríjemné a tvrdé slová s dobrým úmyslom povedané prijmeme bez urážky a hnevu. Chceme a budeme sa usilovať, aby bola medzi nami skutočná dôvera a spoľahnutie sa, aby sa nemárnili a nepremrhávali vzácne a neraz nenahraditeľné duchovné a biblické i teologické charizmatá a hodnoty ani jedného

pracovníka cirkvi tým, že sa mu neposkytne optimálny priestor pre jeho prácu a uplatnenie sa v cirkvi.

Chceme, aby sme všetci verne plnili odkaz Pána cirkvi „Budete mi svedkami“, ako aj záväzok, ktorý predovšetkým nás zaviazal byť soľou zeme a svetlom sveta. Chceme, aby každý s vážnosťou a horlivosťou vykonával zverený mu úrad cirkvi v živom a bdelom povedom zodpovednosti pred Pánom cirkvi, ako aj v tom povedomí a istote, že keď takto budeme pracovať, tým najlepšie poslúžime aj svetu, aj našej spoločnosti, aj nášmu ľudu.

Prosíme Pána Boha, aby úsilie o obrodu našej cirkvi naplnil mocou Ducha svätého a požehnal.

Spoločne sme dohodli aj tieto závery našich rozhovorov:

1. *V rokoch päťdesiatych až dodnes aj v našej cirkvi mnohé a veľké deformácie a porušenie v učení a zvesti slova Božieho, v kresťanskom živote, v správe i organizácii cirk. života. Tieto deformácie majú svoje konkrétne príčiny čiastočne v mimocirkevných faktoroch, z väčšej čiastky však v tom, že niektorí mužovia, ktorí prišli do vedenia cirkvi v rokoch päťdesiatych a neskôr, sledovali svoje osobné záujmy viac ako záujmy cirkvi a jej údov. Títo nie všetci v požadovanej miere mali predpoklady odborné i charakterové na tieto miesta a funkcie, na ktoré sa v cirkvi dostali vďaka administratívnym a mocenským zásahom i mimocirkevných činiteľov. Ich počínanie vo funkciách bolo často prejavom kapitulácie pred cirkvi neprajnou propagandou či z neinformovanosti alebo zo strachu. Ak má naša cirkev vykročiť vpred, k oživeniu práce i života, treba čím prv odstrániť deformácie, ich príčiny, napraviť krivdy učinené jednotlivcom, cirkevným zborom i celej cirkvi a potom využiť všetky duchovné sily duchovných i svetských na obnovu cirkvi v úprimnej bratskej zhode a spolupráci.*
2. *Gen. biskupský úrad oznámi všetkým farským úradom, že pri Gen. rade vytvoril sa poradný zbor právnikov, ktorému majú všetci jednotlivci, zbory a inštitúcie cirkvi, ktorí sa cítili postihnutí krivdami a deformáciami, poslať svoje žiadosti o rehabilitáciu v cirkvi, resp. svoje návrhy na odstránenie deformácií. Žiadosti adresovať: Dr. Dušan Úradníček, Stará Turá, Komenského 4.*

   Gen. biskupský úrad upozorní, aby žiadosti o súdne a minosúdne rehabilitácie posielali a si vybavovali postihnutí bratia priamo u príslušných súdov, príp. aj prostredníctvom svojich právnych zástupcov.

   Postihnutí bratia oznámia Gen. biskupskému úradu svojich štyroch zástupcov ako grémium, ktoré bude zastupovať záujmy postihnutých v cirkvi a v ich mene sledovať proces o ich primerané uplatnenie a umiestnenie v cirkvi tak, aby pomohli svojimi skúsenosťami, najmä čo do psychologického a pastorálneho pristupovania k dnešným ľuďom, čo do dialógu s rím. kat.cirkvou a sekularizovaným svetom.
3. *V otázke využitia postihnutých pre prácu v cirkvi sme dospeli k názoru, že vec je veľmi aktuálna. Zaslúži si pozornosť širšej verejnosti. Preto Gen. rada dá pokyn seniorom, aby referáty br. Jozefa Juráša, Júliusa Madarása a Štefana Havlíka sa stali predmetom rokovania na seniorálnych pastorálnych konferenciách. Okrem toho state z týchto prednášok sa zverejnia v cirkevnej tlači.*
4. *Považujeme za potrebné pripomenúť, že cirkev je podlžná voči bratom a sestrám, ktorí svoju lásku a vernosť k nej dokumentovali aj prijatím osobného kríža, prejaviť svoju vďačnosť a úctu za ich utrpenie v službách cirkvi.*

Spoločná porada nakoniec odporúča toto prehlásenie a jeho uzávery starostlivej úvahe a realizácii Gen. rady, gen. presbyterstva, resp. ich poradným zborom.

Ďalej odporúča, aby zástupcovia postihnutých farárov spracovali návrhy, ako aj zozbierali doklady a dokumenty o deformáciách a ich príčinách a tieto predložili Gen. rade, ktorá v ich prítomnosti bude o nich rokovať v plnej vážnosti a rozhodne o spôsobe ich realizovania.

Vo Zvolene 11. februára 1969.
Podpisy podľa prezenčnej listiny
Dané na vedomie:
1. *Prípravnému výboru Združenia ev. duchovných*
2. *Všetkým seniorálnym bratstvám*

Návrhy
na odstránenie deformácií a krívd v Slov. evanj. a. v. cirkvi, ktoré návrhy v zmysle 4. bodu spoločného prehlásenia postihnutých farárov a vedúcich cirkvi
zo stretnutia vo Zvolene 11. februára 1969
zástupcovia postihnutých farárov predkladáme
Gen. rade a gen. presbyterstvu našej cirkvi na riešenie a postupné odstránenie a napravenie
Návrhy sú rozdelené do dvoch skupín, ako sa žiadalo na uvedenom stretnutí:
A. *ktoré treba riešiť bezodkladne*
B. *ktorých riešenie si vyžiada dlhší čas*

A.

1. *Vedenie cirkvi vybaví pre delegáciu postihnutých, ako bola zostavená a poverená na stretnutí vo Zvolene, audienciu na predsedníctve SNR a u ministra kultúry. Delegácia na týchto miestach osobne prerokuje stanovisko poslané štátnym úradom v liste, ako aj aktuálne otázky, týkajúce sa postihnutých v cirkvi.*
2. *Uviesť v činnosť rehabilitačnú komisiu v cirkvi, určiť jej náplň, spôsob práce, ako aj platnosť jej uzáverov. Definovať čo je deformácia i rehabilitácia v cirkvi. Komisiu treba doplniť členmi spomedzi postihnutých farárov.*
3. *Vyriešiť sťažnosti a ťažkosti cirk. zborov: Važec – farár Valech, Horné Jasenô – senior Konvit, Piešťany – farár Dr. Kubica, i ďalšie podobné prípady a sťažnosti.*
4. *Zorganizovať vo vhodnom čase, najneskôr však do najbližšieho gen. konventu, stretnutie postihnutých na fakulte: študentov, profesorov, doktorantov s vedením fakulty, zástupcami cirkvi a štyrmi bratmi poverenými zastupovať postihnutých.*
5. *V dohode so zástupcami postihnutých zostaviť komisiu v cirkvi, ktorá by čím skôr začala riešiť v individuálnych pohovoroch spôsob reaktivovania postihnutých farárov mimo službu, a to ľudsky a citlivo s ohľadom na prežité i prítomné existenčné skutočnosti postihnutých.*
6. *Vysvetliť a zverejniť cirkevnej verejnosti, ako spolupracovali vedúci cirkvi so štátnou správou pri odnímaní súhlasov k vykonávaniu duchovnej služby. Odňaté bolo cca 10% súhlasov.*
7. *Do 30. VI. zvolať gen.konvent.*
8. *Vedenie cirkvi urýchli ustanovenie Združenia ev. duchovných. Naši duchovní sú bez vlastnej organizácie v čase, keď sa tvoria nové záujmové organizácie jednotlivých zložiek našej spoločnosti.*
9. *Pozastaviť br. seniorovi Jánovi Konvitovi členstvo v Gen. rade, ako aj vykonávanie funkcie seniora dovtedy, kým sa nestrannou komisiou nevyriešia vznesené obvinenia proti nemu.*
10. *Do Gen. rady pribrať ako plnoprávnych členov dvoch bratov spomedzi postihnutých.*
11. *Kandidáciu na úrad biskupa konať len po predbežnej porade predsedníctiev všetkých dotknutých zborov.*
12. *Po smutných skúsenostiach z minulých rokov a mesiacov navrhujeme, aby biskupi boli volení na šesťročné obdobie, ktoré môže byť predlžované. Tomuto primerane zmeniť CÚ.*
13. *Odvolať br. Dr. Vl. Olexu z redakcie Cirk. listov. Zaistiť objektivitu cirkevnej tlače.*
14. *Vedenie cirkvi zistí anonymných autorov útokov na osobu biskupa Čobrdu, uverejnených v CL.*

15. *Br. Jozefa Juráša ihneď pribrať za spoluredaktora „Posla“, z ktorej funkcie bol pred rokmi odvolaný. Tým by sa mu v tomto smere urobila rehabilitácia.*
16. *Vybaviť pre farárov, ktorí sú t. č. mimo službu a majú záujem všeobecný súhlas k výpomocnej službe v cirkvi.*
17. *Homiletickú prílohu „Služba slova“ postaviť na vyššiu úroveň za pomoci všetkých farárov, ktorí prejavili záujem o homiletické problémy.*
18. *Vedenie cirkvi dá úpravu rehabilitačnej komisii, aby vyzvala farárov oznámiť jej prípady, kedy a prečo platili peňažité pokuty a vyvodiť z toho patričné uzávery.*

B.

19. *Postupne obnoviť vedenie cirkvi na všetkých stupňoch správy a v cirk. inštitúciách. Previesť obnovu v hlave i v údoch.*
20. *Do vedenia cirkvi na všetkých stupňoch cirk. správy kandidovať len bratov po odbornej a charakterovej stránke najlepších.*
21. *Osobné zmeny v GBÚ a v celej cirkvi na vedúcich miestach nerobiť bez predbežnej prípravy a porady s výborom ZED. O kandidátoch na vedúce miesta v cirkvi i na fakulte v budúcnosti si vždy vyžiadať mienku výboru ZED-u.*
22. *GBÚ rozviaže pracovný pomer s br. Jánom Jurášom a vysvetlí, prečo to už nebolo urobené ako bolo dohodnuté.*
23. *Novým biskupom navrhujeme zostaviť z farárov s charizmou biblicko-evanjelizačno-modlitebné brigády, ktoré by evanjelizovali predovšetkým farárov v dlhodobom procese vnútornej obnovy a ktorých členovia by s taktom, v duchovnej sile viedli bratské rozhovory s bratmi, ktorí sa veľmi angažovali v deformáciách (mutuum colloquium) so zámerom duchovne im pomôcť prekonať ich vnútorné problémy, aby sa mohli zaradiť do diela obrody cirkvi a získali dôveru všetkých.*
24. *Kvôli tomu, aby sa profesori teológie mohli čím intenzívnejšie venovať výchove teolog. dorastu a teolog. práci, navrhujeme, aby neboli zaťažovaní prácou v cirk. zboroch a funkciami v cirk. správe, čím vzniká u nás mnohoobročníctvo.*
25. *In memoriam rehabilitovať, očistiť pamiatku zosnulých postihnutých, najmä biskupa Čobrdu, seniora Šenšela a Dérera, prof. Beblavého a farára Struhárika.*
26. *Realizovať zásadu, že cirkev nebude proti udeleniu súhlasu k voľbe s výnimkou, že kandidát nie je voliteľný podľa CÚ.*
27. *V dlhodobom procese zasadiť sa o rehabilitáciu našej cirkvi.*
28. *V cirkvi rehabilitovať jednotlivcov duchovného a svetského stavu, cirkevné zbory i cirkevné inštitúcie, ktorým sa stali krivdy.*
29. *Rehabilitáciu postihnutých zverejniť na tých kňazských konferenciách, kde ich v minulosti osočovali. Z týchto dôvodov nemôžeme súhlasiť s kandidáciou br. seniora Ondreja Kováča za biskupa ZD.*
30. *Príslušný nadriadený cirk. orgán oznámi cirk. zborom rehabilitáciu ich farára, keď ju dosiahne. Oznámenie o rehabilitácii sa primeraným spôsobom zverejní v zbore a v cirk. tlači.*
31. *Dosiahnutú rehabilitáciu farára oznámi nadriadený úrad cirkvi príslušným miestnym, resp. okresným úradom, kde boli postihnutí.*
32. *Postihnutým vrátiť ich pôvodné funkcie v cirkvi.*
33. *Rehabilitačná komisia preskúma okolnosti a zistí kde by sa mohli vrátiť do svojich zborov farári, ktorí boli zo svojich miest odstránení.*
34. *Vedenie cirkvi zriadi po konzultácii s výborom ZED-u komisiu, ktorá prekontroluj voľby a obsadzovanie cirk. zborov, funkcie v seniorátoch, dištriktoch, gen. cirkvi a na fakulte.*
35. *Primerane zverejniť skutočné dôvody, prečo bol zrušený Nitriansky seniorát, ktorý mal veľkú minulosť. Zaoberať sa vážne sťažnosťou ohľadne rozbitia liptovského seniorálneho bratstva.*

36. *Rehabilitovať a znovuzriadiť Tranoscius.*
37. *Vedenie cirkvi zriadi komisiu, ktorá zistí komu a za čo bolo dávané výkonnostné farárom a iným cirk. funkcionárom a činiteľom.*
38. *Vedenie cirkvi dá podnet, aby bola urobená objektívna analýza minulého obdobia deformácií a krívd v cirkvi, a to na základe štúdia časopiseckých a archívnych prameňov a osobných skúseností postihnutých.*
39. *Obnoviť a v plnej miere a dôsledne dodržiavať synodálno-presbyteriálno-konventuálne zriadenie cirkvi na všetkých stupňoch. Skončiť s kabinetnou politikou a diplomaciou v cirkvi.*
40. *Pastierskym listom, obežníkom a úpravám cirk. vrchnosti vrátiť v budúcnosti hodnotu a vážnosť i cirkevno-kresťanský obsah napomáhajúci vieru a zbožnosť, ako v dávnejšej minulosti, pretože sú to dokumenty o duchovnom stave cirkvi.*

Tieto návrhy boli zredigované grémiom postihnutých a dané: v Bratislave, Tomášovciach, Ban. Bystrici 27. II. 1969

Dr. Július Cibulka v. r. *Pavel Uhorskai v. r.*
Jozef Juráš v. r. *Oto Vízner v. r.*

Br. Dr. Cibulka vo svojich memoároch „Klamný úsvit“ (str. 216) o týchto návrhoch hovorí: „Návrhy pre Gen. radu a gen. presbyterstvo na odstránenie deformácií a krívd v Slovenskej ev. a. v. cirkvi vypracovali v štyridsiatich bodoch bratia Otto Vízner a Pavel Uhorskai, ako dvaja zo štvorčlenného grémia zástupcov postihnutých a nám ďalším dvom členom, Jozefovi Jurášovi a mne predložili k odsúhlaseniu. Obaja sme mali k nim viaceré pripomienky, ale autori sa pridržali svojej koncepcie, pristúpili len na to, že ich zadelili do dvoch skupín: A – ktoré treba riešiť bezodkladne a B – ktorých riešenie si vyžiada dlhší čas...“ „ (str. 219): „ Skupina A – z tejto skupiny žiadali sme s br. Jurášom vypustiť bod šiesty, nakoľko sa v ňom dožadovalo sebaobviňovanie niektorých členov Gen. rady, teda aby sami seba bili pred evanjelickou verejnosťou, k čomu ich nevedeli pohnúť ani prvé dni jari 1968, tým menej rok 1969, kedy už stála naša cirkev na starej koľaji, i keď sa ešte nevedelo ako vyrazia zase po nej vpred pomery v celej našej vlasti.“

Po prečítaní Prehlásenia doznievali ešte reflexie na odznelé referáty. V nich osvedčili i svoj bytostne blízky pomer k cirkvi aj tým poukazom, že v jej službách vzali na seba kríž, väzenia, čo je pre cirkev vizitkou pred svetom (Staroň) a aj teraz sú ochotní a pripravení slúžiť jej naďalej aj tí, ktorých dosiaľ k tejto službe nik neoslovil (Havlík).

Prítomní vyvolili ako svojich zástupcov do grémia postihnutých na rokovanie s Gen. radou a gen. presbyterstvom pri odstraňovaní deformácií a prebúdzaní rehabilitácie týchto br.: Otto Vízner, Pavel Uhorskai, Jozef Juráš a Dr. Július Cibulka. Bola ustanovená aj archívno-dokumentačná komisia, ktorej členmi sú: Daniel Veselý, Štefan Havlík a Dušan Albíni.

Prednesené i nepovedané prejavy majú tvoriť súčasť zápisnice z tohto stretnutia. Neodzneli referáty: Využitie skúseností postihnutých v práci cirkvi v dialógu

a/ s rímskym katolicizmom – Jozef Juráš
b/ s modernými ideológiami – Július Madarás
c/ so sekulárnym svetom – Štefan Havlík

Majú byť poslané ako prednášky seniorálnym konferenciám.

Tým sa skončilo rokovanie. Br. Dr. L. Jurkovič pripomenul ešte návrh br. gen. biskupa Dr. Chabadu na spracovanie skúseností a dojmov väznených – postihnutých a prehlásil, že sa podujíma vykonať redakčné práce s tým spojené, len nech mu bratia pošlú materiál.

Modlitbou br. Ľudovíta Vajdičku a zaspievaním v 1.-3. Zpěv. 296 sa stretnutie skončilo.

Všetky referáty a prejavy bratov boli konkrétne a adresné. Občasná polemika bola rozvážna a bez podráždenia i zvýšeného hlasu. Zrejme všetci sa vystríhali tónu, aký neraz

zaznieval na konferencii v Turč. Tepliciach. Odhalení boli aj pisatelia hanopisných článkov proti nebohému br. biskupovi Dr. Vladimírovi Pavlovi Čobrdovi, ktorého duch pravdy, priamosti a neohrozenosti ako by bol stále desil vonkajších a vnútorných protivníkov našej evanjelickej cirkvi. Spomenuté boli mená Olexu, Letríka i Štrbu. Zmienim sa o nich aspoň letmo: Nebohý Ladislav Letrík, rodák z filie hronseckého zboru Veľkej Lúky. Bol to statočný šuhaj z príkladnej učiteľskej rodiny. Počul som, že sa zaplietol do akcie odbojného partizánskeho majora Žingora, popraveného v Bratislave. Zachránil sa spoluprácou so štátnou a cirk. vrchnosťou; zastával sa vedenia ÚSEK-u (Kolesára), stal sa i seniorom a prepožičal sa aj proti Čobrdovi. Podobne Ján Štrba: za Slovenského štátu bol tajomníkom Sväzu evanjelickej mládeže a náchylný ku kolaborácii s fašistickým ľudáckym vedením (Na zjazde SEM v Lipt. Mikuláši r. 1940 paktoval s ministrom vnútra Ferdinandom Ďurčanským a navádzal aby sme boli povoľnejší), bol duchovným pri slovenskej vojenskej Rýchlej divízii v Sovietskom zväze, negatívne sa zmieňoval o komunizme. Zaiste z pudu sebazáchovy prisal sa k mocenskému komunizmu u nás. Bol agilným aktivistom pri zakladaní ÚSEK-u a jeho funkcionárom, za čo dostal doktorát a docentúru na našej teolog. fakulte. Na základe materialistického preporodenia (škoda, že zabudol na kresťanské znovuzrodenie) nevidel Boha v dejinách, zaznal Toho, ktorý spravuje a riadi svet. Vystúpil z cirkvi a stal sa stúpencom ateizmu kdesi v univerzitnej knižnici v Bratislave. O Dr.Vladimírovi Olexovi bola aj na stretnutí vyslovená nástojčivá žiadosť, aby bol zbavený redaktorstva Cirkevných listov.

Zvolenské stretnutie bolo rozhodne významné a na úrovni. Nemá obdoby v dejnách našej evanjelickej cirkvi. Rozchádzali sme sa s hrejivým pocitom, že to bolo požehnané dielo a že týmto činom aj naše úsilie o progres v cirkvi dostáva sa do nového štádia, keď nebude môcť byť viac prehliadané a zdržované i vzhľadom na grémium postihnutých pri Gen. rade. Verili sme i v dobrú vôľu vedenia cirkvi ako aj uisťovaniu politického vedenia, že všetko pôjde v duchu vlaňajšieho Akčného programu KSČ. Ó, naivná dôverčivosť!

Aké boli ohlasy na stretnutie? Br. Dr. J. Cibulka mi o jednom začerstva napísal (13. II. 69, *č. 44/69): Cestoval som, okrem iných, s P. Sklenárom, bývalým podpredsedom ÚSEK-u. Ešte pred stretnutím bolo z neho cítiť akési urazené sebavedomie, že sa ktosi opovažuje brať na zodpovednosť starú garnitúru. Nechcel o príčine stretnutia ani hovoriť a dal pocítiť, že patrí k tej druhej strane. Na ceste domov, zdá sa že po rozhovore so Žiakom, spieval inú melódiu. Ch. (Chabadu) hodili celkom cez palubu, nemajú pre neho jediného slova ospravedlnenia. Práve tak Pališína a ďalších priamo usvedčených z konania deformácií. Tvrdí, že sa nám dostane, musí dostať parity v Gen. rade a gen. presbytériu a potom aby sme dôsledne šli za svojím cieľom, ktorý sme naznačili počas diskusie. No veľmi odporúča nezatracovať s nimi Ž., bude nám vraj vedieť byť veľmi užitočný, vraj nemohol posiaľ nič vykonať, lebo napr. právni zástupcovia cirkvi neboli dosiaľ presvedčení o vine deformátorov. Práve tak odporúča dohodnúť sa s dekanom v tom zmysle, že s ním počítame na teológii a s jeho skúsenosťami v ekumenickom hnutí, vie vraj, že bude ochotný k tejto dohode. Ostatne, tak si myslí, že ani nemôžeme ani si nesmieme dovoliť celkom odpíliť ľudí, ktorí by mohli niečo pre cirkev vykonať, keď nebudú môcť robiť svojvoľne čo sami chcú. Podľa vyhlásenia P.S. (Sklenára) je vraj šťastím, že sme sa veci práve my dvaja chopili, lebo extrémistické spôsoby by neboli viedli k takému serióznemu predloženiu problémov, ani by si neboli získali sympatie a neboli by presvedčili a získali tých, čo posiaľ hľadeli skepticky na naše hnutie. Vypočul som a zdeľujem Ti. Rezervovane a bez pocitu víťazstva, ale v každom prípade vidím i v tomto potvrdenie, že sme vo Zvolene neboli nadarmo a že sa stará garda necíti dosť silnou, aby sa postavila na obranu, ale bude hľadať kompromis.*

O tom ma presvedčuje i zdelenie br. Zaťku, ktorý mi hneď večer telefonoval a hovoril, že mu právny zástupca Ú. (Úradníček) povedal, že je ohromený tým, čo počul, že tu niet ospravedlnenia pre vedenie cirkvi. A tak tí, ktorých si pozvali ako svojich obhájcov, stávajú sa ich žalobcami.

Veľmi ľutujem, že Ťa nemám tu nablízku, bolo by dobre postupovať teraz po spoločnej porade. Br. Zaťko vraj má niektoré pokyny, ktoré mi chce zdeliť, nuž s ním sa chcem radiť a budem trvať i na tom, aby sa jeho rehabilitácia začala tým, že bude zvolený za člena Gen. rady.

Odpovedal som mu (19. II. 69, 42/69):

„Rozmýšľam, či by stanovisko a požiadavky postihnutých ohľadom deformácií a rehabilitácie nebolo dobre podoprieť aj hlasom ostatných bratov, ktorí sú za obnovu a progres v cirkvi. V tomto prípade by mohol poslúžiť Ohlas na bratov, ktorý sme mali pripravený ešte pred augustom (Príhovor). Myslím, keby ho počulo gen. presbytérium a zbor právnikov, mali by ucelenejší obraz o cirkvi i o našom zmýšľaní. Predstavujem si to tak, že by to mal byť akoby mravný tlak zo strany ostatných bratov – nepostihnutých, ktorí by Ohlas podpísali (aj postihnutí by ho mohli podpísať, mohla by to byť reťazová akcia od fary k fare). Pouvažujte o tom, keď budete spolu. Len sa treba zásadne dohovoriť na tom, ako sa zachovať k predsedníctvu gen. cirkvi: či má odstúpiť napred Chabada a potom Žiak, alebo obaja naraz. Ako br. Vízner píše, nemienite z terajším predsedníctvom ani vyjednávať, lež iba s poverenými zástupcami, akými by mohli byť napr. sen. Hrdlička a Ištók. Budem zvedavý, ako sa poradíte. Teraz ešte chcem poprezerať písomnosti, korešpondenciu a bratmi, najmä s br. Struhárikom a povyberať z nej, čo by malo ísť do návrhov, sťažností a pripomienok.Len toho času keby bolo viac.“

Aj br. Víznera upozorňujem na túto myšlienku – začať s Príhovorom. Aspoň by videli Žiak, Bartho a Kmeť, že nás nie je len „taká nejaká polovička“.V zmysle záverov stretnutia vo Zvolene posielam mu archívne doklady, pramene a svedectvá k deformáciám, ktoré majú byť použité v našich gravaminách. Poznamenávamm, že tieto doklady, materiály ostali natrvalo u br. Víznera s mojou pripomienkou: „Len všetko dobre opatri, aby sa zachovalo do archívu!“ (20. II. 69 – 43/69).

O stretnutí vo Zvolene píše i br. Karol Gábriš O. Víznerovi (21. II. 69): *Na konferenciu vo Zvolene budeme dlho spomínať a verím, že sa stane dobrým základom mnohého obrodenia v cirkvi. Je to obrovské množstvo materiálu a čo citov ešte za ním! Len aby bolo teraz dosť ochoty práve kresťansky počuté použiť a v cirkvi z toho vytvoriť nový fond.*

Br. Vízner mu na to odpovedal (5. III. 69):

Písal si, že konferencia vo Zvolene, alebo ako to my nazývame zvolenské stretnutie, sa stane dobrým základom mnohého obrodenia v cirkvi. Takto píšeš. Ja však viem, že bez vetra, bez vánku sa ani len lístok nepohne. A v našej cirkvi by bolo treba spraviť víchor, ak by sa veci mali pohnúť. Veď sám si svedkom vytáčok na pokračovanie. Mrzí ma však jedno veľmi, že totiž fakulta skoro monolitne a jednoznačne stojí na strane deformácií a že zo strany profesorov, vás, nebadať pomoc v obrode. To tak ste všetci zamotaní a sputnaní? To tak sa dáte terorizovať dekanom, ktorý aj vo Zvolene pozamáčal všetko okolo seba: Gábriša i Janku, Lajtoša i Pavlova? A či má pravdu a preto nič nemôžete? A ešte viac ma mrzí, že v radoch tých z druhej strany každý hľadí len na osobu a nik nie na cirkev. Na osobu ktoréhokoľvek deformátora, a z jej hľadiska sa veci posudzujú, ale aj na osobu obrodára a aj jeho úsilie a práca sa vidí len z hľadiska jeho osoby, hoc je to úplne nesprávne hľadisko. Že veci takto vidíme a posudzujeme svedčí, že s našou vierou v jej najpodstatnejšej podstate nie je potom nič v poriadku a všetko naše hovorenie i kázanie je prázdne hovorenie. Tu je kríza našej cirkvi a najmä bratov farárov. No nejdem viac pokračovať.

O zvolenskom stretnutí je podrobná autentická zápisnica, s ktorou mal najviac práce br. Štefan Dlháň. On aj osobitne utriedil myšlienkový obsah stretnutia, pripravil o ňom článok do Ev. posla.

O zvolenskom stretnutí informovali sme našich bratov a úfali sa prajnému vývoju pomerov v našej cirkvi. Kým sme sa však unášali nádejou na dobré, oslobodzujúce slovo gen.cirkvi a gen. presbyterstva o náprave vecí v cirkvi a že prikročí ku konkrétnym činom po

stretnutí, život v cirkvi uberal sa svojou starou koľajou, akoby stretnutia a sľubov ani nebolo bývalo. Vo vedení cirkvi nebolo badať ani vzruchu ani ruchu. Nič sa nedialo. Zato naši protivníci sa aktivizovali. Turčiansky senior br. Ján Konvit blokoval obrodný pohyb vo svojom senioráte. Návrhy br. Jozefa Mišinu zo Zériečia, br.Ondreja Pecku zo Súľova a iných na demokratické prevedenie kandidácie a voľby biskupa vo VD nechal bez povšimnutia. Znepokojovalo ho zvolenské stretnutie. Aj on organizoval stretnutie seberovných na podporu doterajšieho vedenia – Chabadu. V Martine sa konala porada niekoľkých našich odporcov z celého Slovenska (z Novohradu br. J. Midriak). Na nej, ako mi píše br. O. Pecka (28. II. 69 – 5/69) *čítali (podpisovali) prehlásenie „nepostihnutých" na podporu terajšieho vedenia cirkvi, za zrovnoprávnenie „nepostihnutých s postihnutými": keď jedni môžu sa zísť a rokovať s vedením cirkvi, nech sa zídu aj druhí, nech sú tiež informovaní, vypočutí, či už po seniorátoch alebo po dištriktoch. Vopred hotové, naklepané, obšírne, dôkladné... a bratia po jednom budú podpisovať.*

Pritom br. Konvit chcel vniesť rozkol do našich radov šírením zámerne vymyslenej správy, že v našom obrodnom hnutí sú rozpory, že Hronec a Valášek robia bez vedomia Cibulku atď. Br. Pecka bol z takýchto planých chýrov nešťastný, nuž som ho potešil a uistil, že všetko je iba želaním pôvodcov správy-klebety, lebo medzi nami bola a je úprimná zhoda. I keď sa v Turčianskom senioráte neprejavovalo obrodné hnutie tak spontánne ako v ostatných seniorátoch VD, i tam boli bratia, s ktorými sa dalo rátať (Dušan Albíni z Hája, Peter Holý zo Záturčia, Vladimír Marenčiak zo Žiliny, Milan Dudáš z Vrútok, Ondrej Peka zo Súľova, Jozef Mičina zo Zériečia a možno aj iní). V Gemeri boli hybnou silou našej veci bratia Ján Vl. Staroň z Koceľoviec, Viliam Raab z Revúcej, Mojmír Zúrik z Chyžného-senior, v Zemplíne br. Milan Slávik z Vyšného Žipova, Ondrej Koč z Kukovej (Šariš), v Tatranskom senioráte Ondrej Šimek z Batizoviec a Daniel Veselý v Švábovciach, v Liptove Emil Janotka v Pribyline a Ján Jágerský v Závažnej Porube, v Orave sme sa úfali Jánovi Demkovi z Párnice, ale sa odtiahol. Všetkým bratom vo VD však chýbalo vzájomné spojenie a jednotný koordinovaný postup, nemali spoločný „operačný štáb" i keď prívržencov obrody bolo hodne. To sme museli suplovať zo stredného alebo západného Slovenska.

Vedenie cirkvi bolo znepokojené so zmieneným protestným pohybom Gemera za zrušenie doterajšej kandidácie a za jej nový spôsob i nových kandidátov (Juráš, Madarás). Na 10. marca 1969 povolalo predsedníctva zborov do Rožňavy. Chabada, Žiak, Bartho, Pališín (biskupský tajomník z Košíc) priviedli si aj posilu – vedúceho odboru kultúry ONV a okresného cirkevného tajomníka z Rožňavy, čo prítomných veľmi pohoršilo. Mal sa vyriešiť spor generality s gemerským seniorálnym presbyterstvom pre akciu za odmietnutie úradnej kandidátky a za zostavenie novej. Nič sa nevyriešilo. Vedenie cirkvi odmietlo možnosť zostaviť novú kandidátku na širšej základni predsedníctiev zborov ako to žiadajú aj ostatné senioráty.

Šiesteho marca 1969 zišlo sa predsedníctvo ZED-u ohľadom schválenia štatútu. Nemohol som byť prítomný. Zápis z tohto zasadnutia:

Zápisnica zo zasadnutia predsedníctva Prípravného výboru ZED v Bratislave

dňa 6. marca 1969 pod predsedníctvom Dr. Karola Gábriša

Prítomní boli: Dr. Július Cibulka, podpredseda, Jozef Kmeť a Pavel Valášek, tajomníci, Pavel Proksa, zapisovateľ, O. Ľ. Bartho a Jozef Juráš ako hostia.

1. *Modlitba predsedu.*
2. *Predseda Dr. K. Gábriš informoval prítomných o tom, že spolu s podpredsedom Dr. J. Cibulkom navštívili dvakrát ministerstvo kultúry SSR, aby pourgovali vrchnostenské schválenie štatútu ZED-u. Raz prijali pripomienky čisto formálneho rázu, na základe ktorých sme urobili nepatrné korektúry textu. Upravený text sme predložili generálnemu presbyterstvu našej cirkvi, ktoré ho zo strany cirkvi aj schválilo. Na ministertve kultúry potom vyslovili požiadavku, že štatút nadobudne platnosť až po schválení generálnym*

konventom, ktorý by sa mal zísť na jar. Keďže gen. konvent v dohľadnej dobe zvolaný nebude a podľa CÚ § 127 v naliehavých prípadoch rozhoduje gen. presbyterstvo, predsednictvo Prípravného výboru sa uznieslo požiadať Predsedníctvo gen. cirkvi, aby sa ono obrátilo na ministertvo kultúry so žiadosťou o schválenie štatútu ZED aj zo strany štátnej správy o povolenie zvolať ustanovujúce valné zhromaždenie Združenia evanjelických duchovných.

3. *Voľné návrhy:*
   Br. Jozef Kmeť oboznámil predsedníctvo a začlenení Modlitebného bratstva ev. duchovných do vnútornomisijného oddelenia gen. cirkvi. S týmto oboznámil už aj štátnu správu, ktorá to vzala na vedomie.
   Uznesené bolo žiadať od Modlitebného bratstva predbežné informácie o všetkých chystaných zhromaždeniach. Toto opatrenie je potrebné na udržanie jednoty nášho duchovenstva.
   Iných voľných návrhov nebolo.
   Po modlitbe zasadanie zakľúčené.
   D. s. h. *Pavel Proksa, zapisovateľ*

O tomto zasadnutí predsedníctva ZED-u informoval ma br. Cibulka. Medzi iným píše: *Myslím, že som to už spomenul v poslednom liste, že vedenie cirkvi hneď po príchode zo Zvolena išlo sa vyplakať na ministertvo a tam ich vraj ubezpečili, že ani vtedy, keby im zborové konventy vyslovili nedôveru, štátne úrady nezbavia Chabadu súhlasu a budú aj naďalej považovať za úradné vedenie cirkvi deformátorov v dnešnom zložení. (72/69)*

Br. Vízner ma upozorňuje na agitačné triky – viem o nich aj z iných prameňov – ktorými naši protivníci balamutia v ZD, robia propagandu br. O. Kováčovi a nášho Rudka Koštiala znechucujú. Ale to je márne. Naše výhľady sú dobré. Rudka povzbudzujeme, aby sa nedal znechutiť.

Br. senior Hrdlička mi hovoril, že 8. III. 69 bol v Lučenci br. Žiak. Aj jeho navštívil a mal s ním 2-3 hod. rozhovor. Vyponosoval sa na Chabadu, na pomery v cirkvi a rozhorčený bol nad listom Chabadovým br. Lajkovi Vajdičkovi, v ktorom sa mu vyhráža civilným súdom (za Vajdičkove kritické pripomienky na Chabadovu adresu). Vraj Žiak sa prudko obrátil na Chabadu a pohrozil mu, že ho na Gen. rade vyzve k abdikácii, aj keď by sám mal odstúpiť. Na našej novohradskej sen. pastorálnej konferencii (19. III.) br. senior Hrdlička na záver poznamenal, že nám v krátkom čase bude môcť oznámiť dôležité rozhodnutie cirkvi. Tým myslel avizovaný útok Žiakov na Chabadu. Nuž uvidíme. Na druhej strane znepokojuje ma stanovisko br. Žiaka k účasti našich 4 zástupcov v Gen. rade. Zrejme naznačuje, že ich úloha a kompetencia je tam minimálna a nezaväzuje. Ako sa ukazuje, aj vo Zvolene dostali sme len prázdne sľuby od vedenia cirkvi. Veď už vo Zvolene br. gen. dozorca poisťoval sa Cirk. ústavou, pokiaľ ide o splnenie našich požadaviek a návrhov. No utešovali nás, že sa všetko napraví, ale nič sa neurobilo.

V tom čase boli najfrekventovanejšie pojmy: politická realita (prítomnosť sovietskych vojsk u nás), a normalizácia pomerov (návrat k ére pred januárou 1968). A tak v duchu politickej reality a normalizácie obnovovala sa závislosť cirkvi na štátnych orgánoch, ktoré mali záujem na ničnerobení, pasivite cirkvi, resp. na jej vnútorných rozporoch, rozklade a podporovaní tých síl a ľudí, ktorí sa stavali proti našim obrodným snahám. Takto pochopíme aj odkladanie schválenia štatútu, zvolania valného zhromaždenia, oddiaľovanie volieb biskupa ZD a ako sa presvedčíme aj rozhovoru Gen. rady so zástupcami postihnutých a o ich prehlásení a návrhoch. Vidím, že sme zaviazli. Vedenie cirkvi nás hatí a režimisti v cirkvi sú posilnení a posmelení. Nálada medzi bratmi z progresu nie je dobrá. Sme roztrpčení a pohoršení, že sa nemáme na koho obrátiť a ani časopisy nie sú nám prístupné. Každý, kto cíti akú-takú zodpovednosť za budúci život cirkvi, trápi sa ako jej pomôcť zbaviť sa starých

deformátorov a ich pomáhačov. Tým viac, že do kandidácie na biskupa VD nedostal sa ani jeden z našich žiadaných: Juráš – Madarás. Ostáva tam len O. Šimek, ktorý naozaj nemá o biskupstvo záujem – veď ostáva v kandidácii len z núdze na naše naliehanie – ale ani väčšina bratov oňho. Toho si je vedomá aj dištr. rada VD, najmä administrátor VD sen. Lukáč, preto br. Šimeka v kandidácii ponechávajú.

Za takýchto okolností radíme sa aspoň niektorí listovne (Cibulka, Juráš, Tasler, Vízner a ja). Br. Maťko Tasler navrhuje obrátiť sa na nejakého vlivného činiteľa, ktorý by mal pochopenie pre situáciu v našej cirkvi (napr. Dubček). V liste vyšespomenutým bratom píšem (24. III. – 80/69):

„Napokon k návrhu br. Maťka Taslera. Mám už pár dní načrtnutý návrh: ak všetko naše úsilie stroskoce či na cirkevných alebo štátnych fórach, potom by sme mali začať od zborových konventov. Informovať ich o situácii a žiadať, aby svojich vyslancov na sen. konventy poverili, vystrojili presnými konkrétnymi žiadosťami o rehabilitáciu a obnovu cirkvi. Ak by táto akcia viazla, pripraviť memorandum k vláde. Veľmi dobre bude hľadať najprv možnosť dostať sa k vlivným činiteľom, zainteresovať ich, či už prostredníctvom spomínaného člena SNR M. Chorvátha alebo aj listom Dubčekovi. Za akciu zborov sa prihovára aj br. Janko Čierny ml.“

Br. Juráš je zásadne proti vybavovaniu cirk. záležitostií pred necirkevnými inštitúciami: *Tým by sme čiastočne upadli do chýb terajšieho vedenia cirkvi.* Súhlasí s návrhom O. Víznera, aby sa cirk.vrchnosť neuchádzala o dôveru len u niektorých farárov, ale u všetkých farárov a zborov (Chabada organizoval akciu na svoju podporu a záchranu). Tak by sa ukázalo, že tej dôvery nemá. Súhlasí i s návrhom br. Taslera – písať Dubčekovi – keby sme mali istotu, že náš list Dubček skutočne dostane do rúk. Br. Staroň narádza, i vzhľadom na voľbu vo VD (11. IV.- 92/69): *V cirkevných časopisoch neuverejnia dajaký* ***otvorený list****, adresovaný DR a GR-e. Tu by mohol prospieť zákrok vlivných evanjelikov politicky činných u zodpovedných a rozhodujúcich politických činiteľov, ako to navrhuje br. Jožko Juráš. Ale ak by ani takto nemohli sme docieliť žiadúcich výsledkov, potom, nazdám sa, že bude načase vyjsť pred zbory a konventy k odovzdaniu hlasov,* ***premeniť*** *konventy v protestné a v nich vysloviť nedôveru jak DR, tak i predsedníctvu generálnej cirkvi, u tohto poukázať na jeho vierolomnosť vo veci dokázanú, pre ktorú – popri deformáciách minulosti – nie je hodné dôvery. Jedno je isté – je tu* ***periculum mora****!“*

V liste br. Taslerovi a Víznerovi (12. IV. – 93/69) k svojmu návrhu dodávam: „Čo sa týka listu, bude to skôr memorandum – na niektorého zodpovedného činiteľa alebo vládu – o tom sa porozprávame pri najbližšom stretnutí. Škoda si teraz hlavu lámať či sa niekomu niečím zaviažeme. Rozhodne nikomu ničím takým, čo by sa nezrovnávalo s naším svedomím a cieľom. Isto sme v tomto ohľade všetci zajedno. Podstatné je upevniť našu pozíciu v cirkvi, či už v Gen. rade alebo medzi bratmi. Budeme ich musieť v najkratšom čase informovať nejakým príhovorom, posolstvom vzhľadom na situáciu a vôbec celkové pomery u nás – najmä vo Zvolene. Len keby sme vedeli čím skôr na čom sme s Gen. radou (Žiak a Kmeť). Jožko si cieľavedome svoju pozíciu funduje vnútornomisijnými akciami, ktoré si vyhradil ako vlastnú doménu (pozn.: pred voľbami biskupa ZD). Ale to nič. Len nech sa niečo robí v cirkvi.“

Brat Paľko Proksa tiež nezaháľa. So svojou manželkou urobil výpis z pastierskych listov z čias deformácií a poslal ho br. Víznerovi ako doplnkový materiál k pripravovanej obžalobe gen. biskupa Dr. Chabadu. Dokladá však: *Ináč podľa mňa v takto formulovaných dokumentoch sa nenájde toho veľa, o čo máme záujem. Vieš, že viacej by toho bolo vo zvláštnych listoch a ešte viacej sa o takýchto veciach nezachovalo na písme nič. To treba mať na mysli.* (11. IV.- 94/69)

Julko Cibulka nás potešil novými sľubnými perspektívami, keď sa dostal do kontaktu s predsedom novoutvoreného kultúrneho výboru snemovne národov poslancom Michalom Chorváthom (31. IV. – 87/69):

Rokoval som dnes s poslancom Chorváthom, predsedom novoutvoreného kultúrneho výboru snemovne národov. Tento výbor má pred sebou za úlohu vypracovať novú osnovu zákona o pomere štátu a cirkví. Nakoľko bol jeho predseda na mňa upozornený br. Kubisom, obrátil sa telefonicky na mňa, aby som ho informoval jednak o súčasnom stave našej cirkvi, jednak o tom, ako si v budúcnosti predstavujeme spolužitie našej cirkvi v socialistickom štátnom zriadení, aby sme nemali pocitu krivdy, ale naopak záruky práva, čo by napomohlo vytvoriť kladný postoj k nášmu štátnemu zriadeniu a ku zdravej spolupráci s ním ako slobodného a dobrovoľného partnera.

Viete, že som sa tomuto pozvaniu potešil. Už aj preto, lebo je to vlastne nadviazanie na pretrhnutú niť z novembra minulého roka, keď touto úlohou bol pôvodne poverený Dr. Graca na ÚV strany. Mrzelo má, že som vás vtedy z veľkej diaľky prizval do Bratislavy, lebo som už myslel, že naše „Pripomienky“, ktoré sme vtedy vypracovali, ostanú odložené ad acta. Ako vidieť, Graca ich ďalej nepostúpil, ale jednoducho nechal ležať nepovšimnuté, keď už prestal mať o usporiadanie pomeru cirkvi a štátu záujem. Prirodzene, že som vzal dnes jeden exemplár poslancovi Chorváthovi, a ten sa mu potešil, lebo posiaľ nemá žiaden materiál. Prv, než by hovoril s úradnými zástupcami cirkvi, chcel sa dozvedieť o našom stanovisku, lebo počul, že vedenie cirkvi nemá u ľudu dôveru. Prebrali sme celé historikum od Komárna cez roky deformácií, Teplice a Zvolen. Bol to rozhovor úvodný a po sviatkoch, keď už bude mať preštudované písomnosti (dal som mu odpis svojich prednášok i článkov, aby poznal naše stanovisko i ducha, dal som mu i náš prípis pre SNR a ministra kultúry a iné odpisy, ktoré by mohli mať informatívny význam. Len mám dojem, že i po vypočutí môjho stanoviska rád by videl aj naďalej Žiaka vo funkcii gen. dozorcu. Poznačil si meno Dr. Ing. P. Z., ale vraj i keď bol rehabilitovaný, nezdá sa, že by vedel reprezentovať politické začlenenie cirkvi do Národného frontu, nakoľko sa o tejto možnosti uvažuje i osnovou nového zákona. Tu sme sa rozchádzali. Strana vraj bude trvať na tom, aby mala cirkev i určité vyhranené politické stanovisko a program, keďže, ako vidí, mne práve ten politický program najviac vadil i pri ÚSEK-u popri osobách, ktoré ÚSEK viedli a určovali smer a ducha evanjelického prejavu vo vedení cirkvi a v kňazskom bratstve. Nuž na tom by som skutočne sám nevedel mať podiel, ak by išlo o nejaké zhora usmerňované prejavy politického programu a som rozhodne proti tomu, aby kňazi boli i naďalej charakterove deformovaní politickým nátlakom a aby sa sami zúčastňovali politického života. Prirodzene, cirkev musí mať vyjasnený vzťah k nášmu socialistickému štátnemu zriadeniu. A vari mohol som ho i za Vás ubezpečiť, že na základe vyhlásenia strany (Akčný program) i vyhlásenia vlády o tomto bode, môže štátne zriadenie počítať s kladným vzťahom evanjelického duchovenstva a tak aj evanjelického ľudu, lebo tu prestáva diskriminácia, akou sa vyznačovali roky po r. 1950 až do januára 1968 a počíta sa s nami ako s plnoprávnymi faktormi, ktorí majú vo svojich vnútorných veciach úplnú slobodu kázne, evanjelizácie, vnútornej misie, tlače, edície atď. Ovšem v personálnych otázkach vedenia cirkvi budú chcieť mať i naďalej „slovo“. Toho sa nevzdajú, lebo vo vedení cirkvi predsa len vidia záruku takého pomeru cirkvi k štátu, aký by im konvenoval. Pýtal sa ma i na to, či máme aspoň pre seba túto otázku vyriešenú, lebo to mu je jasné, že Ch. musí čím skôr preč (ovšem nie Žiak, ako som už podotkol). Na to som mu nemohol dať odpoveď, spomenul som niekoľkých bratov, dopytoval sa podrobne na ich štúdium, na pobyt v zahraničí (pokiaľ som o tom vedel) a ktorý obor ideologický preferujú. Totiž posl. Chorváth je literárny kritik, vnuk ev. farára, nie je mu to teda celkom neznáme pole... Po Veľkej noci, ak Pán Boh popraje zdravia, budem Vás o ďalšom rokovaní informovať (spoločný list Taslerovi, Víznerovi, Uhorskaiovi, Proksovi, Valáškovi a mne).

Ale táto nečakaná správa bola len ako žiariaca kométa, ktorá preletela tmavou nocou. Preletela, zhasla a tma zostala. Prešli už temer tri mesiace od zvolenského stretnutia a márne čakáme na rozhovory Gen. rady s našimi zástupcami o rehabilitácii. Nevedno prečo sa nekonali. Vraj gen. biskup študoval materiály, nie je hotová jednotná zápisnica zo Zvolena, potom politické zaneprázdnenie gen. dozorcu. Možno.

Br. Vízner bol ako bdelý strážny v cirkvi. Ohlasoval nebezpečie a dorážal na našich protivníkov a nepriateľov. Hľa jeho listy:

Seniorovi Ctiborovi J.Handzovi v Prešove – 16. IV. – 99/69):

Keby som bol vedel, br. senior, že ste taký chorý ako píšete, nebol by som písal. No sami uvážte: ak niekto má guráž a vyzýva zvolať schôdzu nepostihnutých – i keď v Martine by ste sa jej asi neboli zúčastnili, a pritom navrhuje „urobiť konečne ostrý rez“, ťažko ho pokladať za tak veľmi chorého. Najmä keď má ešte aj dosť síl na odsúdenie postihnutých, ktorí „na 90% dostali sa do nemilého postavenia i s rodinami – ale vlastnou vinou, horúcou hlavou, nerozvážnosťou, ktorým nebola možná nijaká pomoc“. Hoc v liste mne o tých píšete, že vám „boli blízki“ a ako ste nás ľutovali (aj mňa), že sme prišli do „trápneho položenia“. Ktoré Vaše tvrdenie je pravdivé?

Nemožno si nevšimnúť, že Vy ako cirkevný funkcionár ste k jedným bratom „priam romantickou láskou naklonený“ a voči druhým bratom, ktorí sú kritickí a Vám niektoré veci vytkli, používate slová, ktoré slušný človek ani do úst nevezme. Pritom zo svojho seniorátu neodporúčate nikoho pozvať, uľavujúc si na bratov: „my sme len pekná háveď!“ Čo si o Vašom seniorovaní môžu pomyslieť tí, ktorí tieto Vaše slová a charakteristiky čítali?

Epitetá, ktoré ste mi, brat senior, uštedrili, sa na mňa vôbec nehodia. Pravda, predvídal som ich. Som presvedčený, že každý len z toho udeľuje, čím prekypuje. Ani o predstavovaní tých „psychopatov“ ste sa nemuseli namáhať.

Obšírnejšie trochu chcem o krompašskej konferencii. Tu Vaša pamäť zlyhala. Ja som tam nemal Homíliu. Veď konferenciu ste len Vy, vedúci ÚSEK-u pripravovali. My, spišskí farári sme boli na nej pasívní, vlastne sme mali byť aj spolu s naším seniorom br. Černákom súdení za to, že sme neboli členmi ÚSEK-u. Homíliu som nemal, preto som ani slovo Božie nemohol zneužiť. Ak však niekto tam i pri tejto príležitosti uvedený text Gal. 1, 6-7 vykladal, tak to bolo na mieste, lebo v Krompachoch povedal br. Kolesár, vtedy predseda kňazského spolku: „Sme pred sviatkom Trojice. Avšak my máme na nebi aj inú trojicu: Stalin, Gottwald, Široký.“ Azda sa na to pamätáte. V Krompachoch som však predsa hovoril. Skoro doslova Vám môžem zopakovať svoje slová. Stalo sa to takto: keď sa skončil súd s br. seniorom Černákom – v inej miestnosti než sme boli ostatní – prišli ste všetci medzi nás. Br. Černák prečítal svoje prehlásenie asi takto: Odvolávam, čo som povedal o br. Kolesárovi, pretože mi vysvetlil, že sa toto stalo z vyšších záujmov (pozn.: smilstvo s istou farárkou od Bánoviec). Nato ste Vy, brat senior zaintonovali: „Jak jest líbezná...“ Po dospievaní som sa prihlásil o slovo“ „Je dobre, že sa to takto bratsky skončilo s br. Černákom. Avšak vec sa týka nás všetkých. Už v Turci som počul tie slová o br. Kolesárovi. Hovorili o tom i naši cirkevníci. Br. Kolesár je predsedom kňazského spolku, chceme vedieť, čo to bolo, aby sme mohli podľa pravdy hájiť jeho česť a tým i česť evanjelických farárov.“ Po mne hovoril ešte brat Madarás, ale ho uprostred reči pretrhli a zahriakli viacerí bratia z východu a br. neb. Katina. Potom br. Kolesár obšírne vysvetľoval, že v rámci mafie v Trenčíne a na okolí čosi bolo, čo však, nepovedal.

Nemám viac čo dodávať. Napísané zostáva. Nešlo mi o Vašu osobu. Šlo mi a stále ide o našu cirkev nešťastnú pre jej služobníkov. Ak som sa Vašej osoby dotkol len preto, lebo ste funkcionár cirkvi a ako taký zasahovali ste a stále zasahujete do jej života, nie vždy šťastlivo...

Na vedomie: A. Žiak, gen. dozorca; J. Horňan, Necpaly; A. Kevický, senior Budikovany; M. Zúrik, senior Chyžné; Dr. D. Úradníček, Stará Turá; Prípravný výbor ZED.

Písal aj br. Júliusovi Horňanovi v Necpaloch (č. 100/69) v záujme nápravy porušeného pomeru medzi bratmi, spôsobeného založením ÚSEK-u a jeho neblahým účinkovaním a nie konferenciou v Turč. Tepliciach, ako si to myslí adresát. Teraz sa vzájomné vzťahy zhoršujú nesprávnym pochopením zmyslu zvolenského stretnutia a jeho uzáverov práve zo strany br. Horňana, Handzu a iných spoločníkov, organizátorov „schôdzky dôvery nepostihnutých" v Martine. V tomto prípade vinu nesie aj vedenie cirkvi, že nerozposlalo Prehlásenie zo stretnutia všetkým seniorálnym konferenciám, ani ho nepublikovalo na oboznámenie širokej verejnosti ako bolo dohovorené.

Naše snahy v záujme zlepšenia pomerov v cirkvi stretali sa v širokom kruhu našich bratov s pochopením a podporou. Nám dobre padlo každé povzbudivé slovo ako napr. br. Dr. Juraja Strelca z Lovinobane:

Súhlasím so všetkým, len nech sa už robí konečne poriadok v cirkvi, aby v nej nerozhodovali záujmy mimocirkevné, ba dokonca i proticirkevné. Treba urobiť koniec výčinom niektorých bratov, ktorí si osvojili spôsoby „novotnovské" a chceli by ich aj naďalej používať aj v zmenených pomeroch. Naozaj teraz bude vari všetko závisieť od toho, ako sa veci vyvinú v Gen. rade... Nuž napriek prekážkam nedať sa znechutiť nikomu a ničomu, veď čo robíte, robíte nezištne, bez akýchkoľvek osobničkárskych záujmov, pre dobro cirkvi. A v tom je vari rozdiel medzi „postihnutými" a „nepostihnutými"! (22. IV.- 103/69)

Náš tlak na vedenie cirkvi sa zvýšil žalobou, pripravenou br. Víznerom a niektorými postihnutými bratmi, podanou mimoriadnemu cirk. súdu v Bratislave na Dr. Jána Chabadu, gen. biskupa, ohľadom na minulosť ako aj terajšie jeho počínanie a marenie nápravných snáh a obrody cirkvi (po Veľkej noci 1969 - 106/69).

Podpísaní ev. a. v. duchovní v záujme našej slovenskej ev. a. v. cirkvi, a to najmä v záujme normalizácie jej práce a života, v záujme odstránenia porušení a nezákonností v správe i konaní cirkevného vedenia, v záujme obnovenia biblicko-evanjelického ducha vo vedení i medzi duchovnými a v zboroch, v záujme cti a dobrého mena a obnovenia dôvery evanjelickej cirkvi a evanjelických duchovných podávame týmto žalobu na

Dr. Jána Chabadu, generálneho biskupa

Za dôvody tejto žaloby uvádzame, že Dr. Ján Chabada vo funkcii generálneho tajomníka a potom generálneho biskupa mnohonásobne vedome alebo zo slabosti porušil a zanedbal svoje služobné a úradné povinnosti v duchovno-pastierskom, bohoslužobnom, vieroučnom, mravnou i cirkevno-právnom živote našej cirkvi.

Menovite zanedbal alebo porušil povinnosti, ktoré mu ako generálnemu biskupovi ukladá Cirkevná ústava.

1. *V § 131/a tým, že napriek upozorneniam nedbal na stav kázňovej zvesti, nepodporil snahu o jej nápravu, nezakročil proti znásilňovaniu Božieho slova tzv. „zdôvodňovaním" čohokoľvek, dovolil, ba podporil uplatnenie sa v cirkvi svetonázorovej skupiny biologistov, vydal nepriaznivý posudok o slovenskom preklade Symbolických kníh, svojimi nekritickými vyjadreniami k niektorým svetským podujatiam napomáhal duchovno-náboženské, ale aj občianske deformácie a oslaboval význam slova Božieho.*
2. *V § 131/b tým, že pripustil, alebo i podporil, aby sa na vedúce funkcie v cirkvi dostali bratia s vážnymi mravnými a charakterovými nedostatkami, o ktorých vedel, dovolil, alebo sám i krivými obvineniami pomáhal odstraňovať bratov z ich cirkevných zborov, sám upozorňoval štátne a politické orgány na tých, ktorí podľahli psychóze ÚSEK-u ako na reakčné a protištátne živly, súdeným farárom priťažoval svojimi dobrozdaniami, v ktorých neváhal použiť aj nepravdivé a neoverené tvrdenia, nepostaral sa o nápravu v cirk. zboroch, ktoré sa oprávnene sťažovali na svojich duchovných, nezjednal nápravu vo veciach sťažností na prehmaty pri prihlasovaní detí na vyučovanie náboženstva, niektorými pastierskymi listami a úpravami umŕtvoval duchovno-náboženský život v cirkvi.*

3. *V § 131/c tým, že sám verejne odsúdil vyhodených a uväznených teológov, dopustil, aby z fakulty boli odstránení dobrí osvedčení profesori, aby sa na fakulte uchytili ako učbári kňazského dorastu tzv. biologisti, aby na pohovoroch na teologickej fakulte prihláseným boli dávané otázky, ktoré neskúmali ich evanjelicko-duchovné založenie, ale občiansko-politické.*
4. *V § 131/e tým, že dovolil, aby aj bez kanonickej misie účinkovali na fakullte Dr. Vl. Olexa a Dr. K. Nandrásky.*
5. *V § 131/f tým, že dovolil realizovať uznesenie Generálnej rady proti jeho zmyslu, nepostaral sa, aby na seniorálnych i generálnych konventoch vytknuté nedostatky práce cirkvi boli odstraňované.*
6. *V § 131/j tým, že dopustil alebo kryl protiústavné účinkovanie niektorých seniorov, hoci o ňom vedel, dovolil neuznávať platnosť cirkevnej ústavy niektorými štátnymi orgánmi, ba i úradníkmi biskupského úradu. Bol spoluzakladateľom ÚSEK-u, ktorý v cirkvi našej účinkoval ako piata kolóna okrem iného aj tým, že rozdelil duchovných na reakčných a pokrokových, dovolil, ba podporoval používanie tohto rozdelenia i na zasadaní generálneho presbytéria, dovolil, ba i podporil, aby podľa tohto rozdelenia duchovní sa dostávali do zborov a na cirk. funkcie, dovolil, ba aj podporoval, aby sa medzi farármi rozmohlo udavaťstvo, špicľovanie, kariérizmus, mnohoobročníctvo a nedôvera a stratila sa vzájomná dôvera, láska a bratstvo, neodvážil sa požiadať zbory o dôveru, ale sám organizoval posielanie prípisov a podpisov vybraných a mu zaviazaných bratov, čím veľmi skomplikoval proces obrody a nápravy v cirkvi. V cirkvi presadzoval kult osobnej moci a byrokraciu, usiloval sa o obnovu ÚSEK-u po jeho zrušení v Turč. Tepliciach, dovolil, aby štátne a politické orgány hodnotili našu cirkev nie podľa jej skutočného účinkovania a historického i spoločenského významu v živote národa a štátu, ale podľa iných cirkví.*
7. *V § 114 tým, že farárov, ktorí v čase nezákonností poukazovali na deformácie, nepodporil, ale zahriakol i verejne odsúdil, dovolil, aby sa okolo niektorých osôb na GBÚ i na fakulte utvorila atmosféra strachu a nedotknuteľnosti, dovolil zredukovať konfirmačnú výučbu proti výslovným ustanoveniam na jednoročnú, a to už aj 12-ročných dietok, proti bratom, ktorí sa usilovali a usilujú o duchovnú obrodu života cirkvi zavádzal zrovna policajný pohon, a to dokonca aj dnes.*
8. *V § 92, ktorý aj prostým farárom ukladá byť „výrečným kazateľom evanjelia Kristovho vlastným životom“, čoho sa on, hoci biskup, vôbec nedržal. Známe je jeho nebratské a nekresťanské chovanie sa voči niektorým bratom a sestrám, zvlášť nebratské a bezohľadné bolo jeho počínanie pri násilnom odstraňovaní biskupov Čobrdu a Ruppeldta, kedy sa na dosiahnutie cieľa neštítil použiť aj lož, pomáhal i nepravdivými tvrdeniami priťažiť súdeným farárom, pre väčšinu odsúdených a ich rodiny nemal porozumenia ani citu, vzdal sa ich bez toho, aby sa bol zaujímal o to, čo sa im dáva za vinu, hoc ho o to žiadal aj zosnulý biskup A. L. Katina, aby sa dačo urobilo, lebo že veď cirkvi zatvárajú najlepších farárov; ba došla táto jeho netečnosť až tam, že najvyššie stranícke miesta, keď boli požiadané o intervenciu v prospech uväznených farárov, poukázali na absolútnu netečnosť cirkevného vedenia v tejto veci. Vo svojom konaní si počínal dvojtvárne, sám sa neodvážil poukázať na zjavné deformácie občianskeho i cirkevného života a ak to urobil niektorý farár, odsúdil ho; nedodržal dané slovo nie raz, nesnažil sa odstrániť veľké a známe rozpory, ktoré boli medzi ním a ostatnými vedúcimi, čo vplývalo veľmi neblaho na stav cirkvi a jej prácu v ťažkých časoch nezákonností; dovolil, aby sa vytvorili nebratské pomery medzi farármi, ktorí sa jeden druhého obávali.*
9. *V §§ 12 a 64 CÚ tým, že zanedbal a porušoval zásadu všeobecného kňazstva, ako aj tú, že všetka moc pochádza zo zboru. Sám sa v najväčšej miere pričinil o prejavenie sa hierarchických tendencií v našej cirkvi, nad zbormi si osoboval moc panovania, keď*

dovolil obsadzovať ich stanice proti ich vôli, pričinil sa zbyrokratizovanie a odpastorizovanie našej cirkvi, dovolil, aby sa práca v jednotlivých stupňoch cirkevnej správy scvrkla na vypočítavanie finančných a hospodárskych vecí so zanedbaním zvesti slova Božieho, pastorizácie a misie.

10. *Na otázku postihnutých na stretnutí vo Zvolene, aby vysvetlil, ako spolupracovalo vedenie cirkvi pri odnímaní súhlasov farárom, ktorých bolo odňaté asi 100, nedal odpoveď. Otázku znovu kladieme a ho obviňujeme, že sa aktívne podieľal na odnímaní súhlasov nezákonným spôsobom.*
11. *V spoločnom Prehlásení postihnutých a vedenia cirkvi, ktoré bolo zostavené na stretnutí vo Zvolene, sa priznáva veľká miera deformácií a nezákonností v našej cirkvi v minulom období. Konštatovalo sa pritom, že sa v našej cirkvi ešte nič nepodniklo k odstráneniu týchto deformácií a krívd. Najväčšou prekážkou nápravy tohto stavu je osoba generálneho biskupa, ktorý sa nielen najviac pričinil oň, ale ktorý ešte aj dnes kopí nové krivdy a porušenia a znemožňuje našej cirkvi duchovne sa pripraviť na úkoly pre budúcnosť; týmto sa nielen stáva protivníkom cirkvi, ktorej biskupom podľa titulu je ešte stále, ale stáva sa zatvrdilým príkladom ako ťažko, skoro nemožne je uskutočniť to, čo ako farár káže a žiada od veriacich, totiž činiť pokánie pred Pánom Bohom a život si polepšiť, čím prekáža v najpodstatnejšej činnosti duchovnej našej cirkvi.*

    Na stretnutí vo Zvolene vo svojom prívete uviedol br. gen. biskup Chabada, že GBÚ po januári min. roku požiadal seniorov pozisťovať postihnutých mimo službu cirkvi, lebo vraj chcel mať istotu, či možno s nimi pre cirkev počítať... „chceli sme každému pripraviť podmienky pre návrat do cirkvi...“ Akoby postihnutí boli odišli z cirkvi. Akoby práve oni sa neboli vzdali týchto bratov v predchádzajúcich rokoch, Koľko pokrytectva v týchto slovách! Veď v tomto smere sa v našej cirkvi dosiaľ vlastne nič neurobilo. Sám priznáva toto zanedbanie a ho odôvodňuje takto: „búrlivý nápor rozvíjajúcej sa práce cirkvi... časové obmedzenie a zaujatosť niektorých činiteľov.“ To je pravda. Avšak aj to je pravda, že zas práve jeho pričinením a činnosťou naša cirkev sa opäť vtesnáva do tých úzkych dusivých priestorov ako predtým, a práve jeho pričinením sa našej cirkvi zo strany cirkevného vedenia upiera tento širší priestor a nevyužíva sa potrebne a dostatočne.

    Generálny biskup Chabada sa sám pričiňuje o stagnáciu rehabilitácie v cirkvi. Sám to vo Zvolene vyjadril: „Aby sa najprv právne všetko vysvetlilo a až tak poslúžilo tým, ktorí sa u nás o radu uchádzali.“ Čiže jeho pričinením cirkev naša najprv vyčkáva, ako sa prejaví svetská a ľudská spravodlivosť a len potom sa aj ona pridá.

    Generálny biskup Chabada sa nepričinil, aby cirkevná rehabilitačná komisia, napriek tomu, že má už hodne materiálu, doniesla nejaké výsledky. Zahanbuje toto najmä v porovnaní s výsledkami rehabilitačnej komisie slovenských spisovateľov, ktorá už veľa vyriešila a napravila, hoci tam ani zďaleka nešlo o toľké a také krivdy a nezákonnosti ako u nás. Zisťujeme, že naši spisovatelia v prejavení aj kresťanského ducha nápravy veľmi predbehli našu úradnú cirkev, vedenú Dr. J. Chabadom.
12. *Konečne nemožno zamlčať veľmi negatívny postoj Dr. Chabadu voči postihnutým najmä v konaní súdov. Posudky a vyjadrenia vedenia cirkvi s jeho podpisom o uväznených farároch a o symbolických knihách boli nepriaznivejšie ako od svetských politických orgánov a neraz založené na subjektívnom názore i na vyloženej nepravde. Charakteristické ja aj to, že v istom období vyšetrovania vyšetrovatelia brali uväznených na zodpovednosť za to, že vraj neuznávali Chabadu za biskupa a vraj vytvorili ilegálne vedenie cirkvi.*

Keď tento nie úplný výpočet sumarizujeme, jasne vyplýva, že generálny biskup Dr. Ján Chabada nielen zanedbal a porušil svoje povinnosti biskupa a duchovného našej cirkvi, ale že neraz robil práve opak toho, čo mal ako evanjelický biskup robiť. Tiež aj to, že tieto vážne porušenia nevyplynuli azda len z neuváženosti alebo pod psychickým tlakom minulých rokov,

a ani nie len zo slabosti charakteru a z osobného strachu, lež neraz z uvedomelej aktivity v tomto smere.

A tak došli sme k presvedčeniu, že Dr. Ján Chabada nemôže zastávať viac takú zodpovednú funkciu v našej cirkvi ako je úrad generálneho biskupa. A keďže sám nenašiel v sebe dostatok mravných a duchovných síl, aby toto spoznal a pochopil ako aj vyvodil dôsledky z toho, žiadame, aby jeho činnosť bola v zmysle tejto žaloby podrobne skúmaná a posúdená a on pozbavený svojho terajšieho úradu.

Aký bol osud tejto žaloby? O tom píše br. Cibulka br. Víznerovi (16. V. – 119/69). A nielen o žalobe, ale aj o tom, ako pochodili postihnutí so svojou žiadosťou o audienciu u ministra kultúry aj s predloženými žiadosťami a napokon aj o správe br. J. Juráša o zasadaní Gen. rady.

Drahý brat môj! Brat Jožko Ti napísal o zasadní Gen. rady, teda ja o nej písať nebudem.

Posielam Ti odpis listu, korý prišiel na moju adresu ako odpoveď na prípis, zaslaný našou skupinou ministrovi kultúry a predsedovi NR. Vyplýva z neho, že k týmto pánom by sme sa zbytočne obracali, ich poradcami sú bývalí i dnešní spolupracovníci s vedením našej cirkvi a tí pripravili aj odpoveď. Viac nádeje som skladal v rozhovory s predsedom kultúrneho výboru. Posiaľ ma nepozval a keď som bol začiatkom tohto týždňa v Turč. Tepliciach, chcel som sa s ním stretnúť, lebo som sa dozvedel, že je v Slovenskom Pravne. No k stretnutiu nedošlo, musí si vraj ešte niektoré faktá, ktoré má odo mňa, overiť a potom ma pozve na nový rozhovor. Ale podľa slov br. Kubisa (pozn.: farár v Slovenskom Pravne), ktorý s ním pri tejto príležitosti hovoril, vraj sa všeobecne naša pozícia (progresivistov) zhoršuje. Konzervatívci pracujú na plné obrátky a ich spiritus rektor je Michalko, ktorý sa dostal aj na poslednú Gen. radu, hoci sa tam prerokúvali „veľmi dôležité“ veci. Ale potešujúce je, že nie sú jednotní, aj keď snáď zo strachu, že je miesto niektorého z nich ohrozené Chabadom. Dúfam, že pri novom rozhovore s predsedom kultúrneho výboru budem môcť v niečom poslúžiť pravde a napraviť názor, ktorý všemožne o našom hnutí vytvára dnešné vedenie cirkvi, resp. chabadovská skupina.

Protest proti rozhodnutiu Predsedníctva cirkvi som tiež podal. Tvoj je dôslednejší a vecne zdôvodnený. Jožka som o jeho obsahu informoval (str. 233 b).

A ešte pár slov o žalobe. Hovoril som o nej s Dr. Riganom. Formálne je správna, len treba jej jednotlivé obvinenia doložiť. Podľa mojej mienky by bolo snáď dostačujúce pripojiť na konci, že podpísaní sú hotoví príslušné body obžaloby doložiť. A bolo by dobre keby sa bratia aj sami k tomu prihlásili, aby sme vedeli, že bude na všetko dosť seriózneho svedectva.

Žalobu by bolo nutné doplniť, rozšíriť i na nedôstojné žobranie po farách (konkrétne príklady uvedené), aj vymáhanie veľkých peňažných odmien pri zborových slávnostiach.

Chabadu možno obviniť priamo zo lži, čo je nanajvýš nedôstojné gen. biskupa. Aj ja sám môžem ho z nej usvedčiť, ale hovoril mi býv. senior Viktor Šimko, že pred Kmeťom na úrade pre veci cirkevné dovolával sa svojej cti, keď luhal, že na Gen. rade nič nehovoril o pláne registrovať počet cirkevných zborov, na čo sa Š. vo svojom obežníku na zbory odvolával a preto bol ťahaný na zodpovednosť a potom zbavený seniorstva.

Z posledného rozhovoru s Dr. Riganom som vyrozumel, že vedenie cirkvi zmenilo význam rehabilitačnej komisie na rehabilitačný poradný zbor, ktorý nemá žiadnej právomoci vysloviť cirkevnú rehabilitáciu postihnutého kňaza. Prvou úlohou malo byť vypracovanie štatútu, v ktorom by bola bývala určená pôsobnosťa právo rehabilitačnej komisie. Ale takéto sa vraj robiť nebude, teda inštitúcia bez ceny.

Ak sa docieli, že sa bratia nebudú chcieť skrývať a odvážia sa vydať k obžalobe svedectvo, nemôže nesplniť svoj cieľ. Preto treba sa obrátiť na br. farárov, aby sa postavili s celou rozhodnosťou za dosiahnutie očisty.

Mne posiela opis tohto listu na vedomie s dodatkom: *Drahý Paľko! Posielam Ti originál odpovedí ministra pre archív a súčasne odpis listu Ottovi (pozn.: o Gen. rade). Budúca Gen. rada bude o dva týždne.*

Minister kultúry Slovenskej socialistickej republiky
Bratislava 5. 5. 1969 Č. j. MK/154/69 sekr.
Váž. pán Dr.Július Cibulka, Čsl. parašutistov 1, Bratislava
Na Vaše podanie dňa 11. februára 1969 Vám oznamujem, že s rovnakými požiadavkami sa ešte v minulom roku (27. marca 1968) obrátilo vedenie ev. a. v. cirkvi na príslušné vládne a stranícke orgány.
Predložené požiadavky boli s oficiálnym vedením Vašej cirkvi prerokované bývalým povereníkom SNR pre kultúru a informácie 23. apríla 1968.
Mnohé požiadavky Slovenskej ev. a. v. cirkvi boli už doteraz vyriešené. Niektoré, ako novelizácia ústavy ČSSR, platnosť zákona 218/49 Zb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom, sú otázky, ktoré si vyžadujú hlbšiu analýzu.
Verejnosť Slovenskej ev. a. v. cirkvi bola o stanovisku štátnej správy k predloženým požiadavkám informovaná prostredníctvom cirkevnej tlače, ako aj obežníkom Generálnej rady ev. a. v. cirkvi zo dňa 6. júna 1968 všetkým farským úradom s určením pre veriacich Vašej cirkvi.
Týmto považujem Vaše podanie zo dňa 11. ferbuára 1969 za vybavené.
Válek v. r.

List Otta Víznera Predsedníctvu generálnej cirkvi sa týka ďalšieho nedodržania dohovorov zo Zvolena:

Bratskému predsedníctvu generálnej cirkvi ev. a. v. v Bratislava
Podpísaný dostal som dňa 8. mája z Generálneho biskuského úradu oznam č. 991/1969 sek. zo dňa 6. mája 1969, v ktorom sa nám oznamuje, že predsedníctvo generálnej cirkvi rozhodlo, že sa nepovolávame (rozumej 4 zástupcovia postihnutých) na zasadnie GR na 13. mája 1969. Hovorí sa v ňom, že budeme pozvaní na najbližšie zasadnutie, ktoré bude venované výlučne rozhovorom o našich podaniach a žiadostiach. Ako dôvod nepozvania sa uvádza, že zvolané zasadnutie GR musí prerokovať celý rad závažných otázok, takže by nezostalu času na rozhovor s nami. Nakoniec sme žiadaní, aby sme toto rozhodnutie vzali s pochopením na vedomie.
Podpísaný za svoju osobu rozhodne ***protestujem*** *proti tomuto rozhodnutiu. Svoj protest odôvodňujem:*

1. *Predsedníctvo generálnej cirkvi prekročilo svoju kompetenciu týmto rozhodnutím, lebo zmenilo dohodu zo Zvolena, urobenú za prítomnosti predsedníctva gen. cirkvi, väčšiny členov GR a vyše 50 bratov farárov.*
2. *V ozname podstatne zmenený je význam a zmysel účasti zvolených zástupcov postihnutých bratov na zasadní GR. Z oznamu vyplýva, že majú byť zavolaní na zasadnutie, na ktorom sa bude hovoriť výlučne o podaniach a žiadostiach nami predložených. Bolo však dohodnuté, že zvolení 4 zástupcovia postihnutých budú pravidelne povolávaní na každé zasadnutie GR a že spomedzi nich dvaja budú kooptovaní do GR ako jej riadni členovia.*
3. *Konečne neobstojí ani dôvod, že sa nepovolávame na toto zasadnutie, lebo GR musí prerokovať celý rad závažných otázok. To, čo my navrhujeme prerokovať a čím žiadame sa konečne už v cirkvi našej vážne zaoberať, sú veľmi závažné otázky. Veď čo môže byť v prítomnosti v cirkvi našej závažnejšie a dôležitejšie, ako odstránenie deformácií z minulosti a zabránenie ďalším v budúcnosti, ktoré deformácie sa dotýkali a dotýkajú učenia a zvesti slova Božieho, kresťanského života a vyznávania, správy a organizácie cirk. života a všetkých konkrétnych oblastí a prejavov s tým súvisiacich? Už bolo právom*

vytknuté na pôde samotnej GR, že sa prerokúvanie týchto otázok preťahuje a oddiaľuje na škodu cirkvi.

Predsedníctvo generálnej cirkvi nesie zodpovednosť, že sa GR už prv nezvolala. Predsa keď sú vážne a naliehavé problémy a otázky – a takých je v našej cirkvi veľmi veľa – treba ich riešiť a nie odkladať. V tomto prípade GR mohla byť zvolaná aj každý mesiac a nie po 4-5 mesiacoch, ako sa stalo teraz. Konečne, jej rokovania môžu byť predĺžené na 2-3 dni, aby sa veci v našej cirkvi riešili a pohli.

Niektoré dohody zo Zvolena dosiaľ neboli realizované. Nebolo rozposlané Prehlásenie seniorálnym bratstvám, aby sa ním zaoberali a v tomto súvise rokovali o zvolenskom stretnutí. Z tohto zanedbania vzniklo vážne nebezpečenstvo rozkolu v našej cirkvi. Ostatní bratia sa právom dožadovali informácií o Zvolene a niektorí žiadali zvolať stretnutie nepostihnutých. ďalej nebola zostavená komisia, ktorá by hovorila s bratmi mimo službu o ich vhodnom reaktivovaní. Nebol vybavený súhlas pre výpomocné účinkovanie v cirkvi farárom dosiaľ mimo službu. Nebola vybavená audiencia pre zástupcov postihnutých u politických predstaviteľov. Farské úrady neboli informované o spôsobe a postupe rehabilitačných žiadostí v cirkvi a iné.

Toto všetko sú prieťahy umelé a nepotrebné, ktoré situáciu v našej cirkvi veľmi zhoršujú, vzájomnú nedôveru prehlbujú, umožňujú, ba podnecujú ďalšie deformácie v cirkvi a tak nijako neprospievajú k náprave vecí našej cirkvi.

Som presvedčený, že Pán Boh si svoju cirkev prevedie aj cez prítomné ťažkosti. Avšak zúčastnení a dnes žijúci a pracujúci jej služobníci mali by sme byť v tomto diele Božej nápravy našej cirkvi v úlohe pomáhajúcich a spoluúčinkujúcich nástrojov, a nie ako prekážajúce nástroje, ako takí, ktorí hľadia na svoje osobné časné záujmy a nie na záujem cirkvi a jej ľudu.

S bratským pozdravom Otto Vízner, Ban. Bystrica 9. mája 1969.

Na vedomie: zástupcovia postihnutých; Dr. D. Úradníček, Stará Turá; Prípravný výbor ZED

Opis listu br. Jozefa Juráša Ottovi Víznerovi:

Dňa 13. mája zasadala GR, na ktorú nás nepozvali (protestovali sme). Posielam Ti pár poznámok z nej. Prosím, len pre našu informáciu, predčasne nezverejňovať. Z nich vyplýva, že proti nám sú: Chabada, Michalko, Pališín, Lukáč, Haško, Konvit. Cha: „Zdôrazňujem, zasadanie je dôverné! Niekto vynáša. Postihnutí vedia o každom našom kroku.“ Lukáč: „Na kandidatúre biskupa trvám. Šimek sa nevzdal. Mišák len pod fyzickým tlakom.“ (akým?) Telefonicky volali Šimeka, ktorý im oznámil, že kandidatúru prijíma len tak, ak predsedníctva zborov budú ho kandidovať. Lukáč: „To je nátlak na mňa, aby som sa aj ja zriekol.“ Na adresu Žiakovu: „Chytáš stranu tým, čo chcú rozbiť cirkev“. Haško: „Veru, nadržaš len jednej strane.“ (Žiakovi) Žiak chcel odísť zo zasadnutia. Haško odvolal čo predtým povedal. Žiak: „Kým je tu gen. dozorca a gen. biskup, vedenie cirkvi trvá.“ Rozhodnutie: Na všetky zbory VD sa pošle prípis (asi do 10. júna majú zvolať konventy). V zapečatenej obálke majú podať návrhy na kandidatúru. Obálky sa otvoria pred komisiou GR. Traja z nich, ktorí dostanú najväčší počet hlasov budú kandidovaní. V prípise majú vraj odporúčať dosiaľ spomínaných: Madarása, Plavca, Raaba, Šimeka. (Moje poznámky JŠ: Len ktorý z nich dostane štátny súhlas a kto bude vplývať na to zo strany cirkvi? Poznámka odpisovateľa: Počul som, že v prípise nemajú byť spomínané mená odporúčaných.) Proti tomuto rozhodnutiu brojili Lukáč, Pališín, Konvit. Za postihnutých vyslaných zo Zvolena do GR majú byť pozvaní asi o 14 dní (teda asi po sv. Duchu). Žiak: „Poraďme sa, ako chceme postihnutým bratom odpovedať na ich pripomienky a požiadavky. Je pravda, sme vinní, keď sme sa nepostarali o rodiny postihnutých. Neviem, prečo sme na to zabudli, že by nám Pán Boh zatienil rozum?“ Cha: „Nuž z čoho by som im dal?“ Žiak: „Trebárs aj z môjho platu.“ (Poznámka JŠ: Všetko berú materiálne. Rodiny potrebovali záujem, porozumenie, morálnu

podporu, pravda, aj finančnú, ale v prvom rade posilu, že vedúci cirkvi sú s nimi a cítia s nimi.) Lukáč: „Veď sme dávali.“ (Pozn. JŠ: Čo, komu? On zavše vybuchne, nevie ani čo.) Cha: „Najväčšími nepriateľmi sú nám tí, čo sa tlačia do popredia a chceli by obsadiť biskupský úrad. Veď vlastne ani nevieme čo chcú.“ Žiak: „Veď nám dávajú svoje návrhy a pripomienky.“ Cha: „Ale treba zavolať aj tých, čo sú lojálni s nami, aby parírovali postihnutých. (Mala padnúť poznámka: Čo tí chcú, veď tým sa nič nestalo.) Som proti tomuto návrhu. To by znamenalo roztrhanie bratstva.“ Žiak: „Súhlasím s tým, aby sme Juráša pribrali do redakcie Posla, tým sa odčiní krivda, ktorá sa mu stala. A musíme mu byť vďační za prácu.“ Pališín: „Nemám na to finančnú úhradu.“ Žiak: „Tých 300,- Kčs mesačne sa už nájde (pozn. JŠ: Všetko berú materiálne. Ani nič nevedia. Redigoval som Posla za 10 rokov a z toho 5 zadarmo. Bolo 8000 predplatiteľov, keď som začal. Bolo vyše 30.000 keď som skončil, keď ma pozbavili. Z mesačníka urobili týždenník. Nebola redakčná rada, nikto nezasahoval do redakcie, ani vydavateľstvo, ani GBÚ, cirk. cenzor neexistoval. Ale bol som aj za všetko zodpovedný. Som za red. radu, ale nie za cirk. cenzora, ktorým je Cha, rozhoduje, čo vyjde a čo nie!) Tu vedľa je brat dekan Michalko, nechcem, aby stál von, zavolám ho.“ Michalko: „Aj keď nie som členom GR, spytujem sa, čo postihnutí chcú s fakultou. A vôbec, sú oni nejaký uznaný spolok? Uznali sme ich ako partnerov?“ Žiak: „Prečo ich nemáme zamestnať? Máme ich nechať napospas? Na GBÚ sa uvoľňujú miesta. Aj inde sa uvoľňujú. Dajme im možnosť zamestnať sa a uplatniť.“ Krahulec: „Keď Vízner chce, nech ide na Bocu.“ Kmeť: „A prečo ty si nešiel na Bocu? Prečo penzista držíš miesto? Nedáš iným žiť.“ Žiak: „Sme ľudia, robili sme chyby a omyly. Ak som niekomu ublížil nevedomky, pod tlakom súhlasil s niečím, potrebujeme odpustenia Božieho, aj tých, ktorým sme ublížili. Je treba aby sa aj iní kajali. (poznámka JŠ: podmienečné odpustenie, ako pápež „oddelených bratov“). Treba zvolať všetkých farárov a tam prerokovať všetko a začať znova.“ Lukáč, Konvit: „Uvidíte, aké vzbury nastanú po tomto uznesení“.

Bratia, relata referre. Neručím za všetko. Pán s Vami.

Ešte pred týmto zasadnutím Gen. rady poslal som niekoľkým bratom správu o svojom stretnutí s br. gen. dozorcom A. Žiakom (5. V. – 107/69):

„ 2. t. m. sa mi podarilo zastihnúť br. gen. dozorcu Žiaka, interpelovať ho v palčivých otázkach, najmä pokiaľ ide konečne o zvolanie Gen. rady podľa dohovorov vo Zvolene. Ospravedlňoval sa, že pre svoje osobné politické starosti – má ich nemálo a nemalé – nestihol venovať potrebnú starostlivosť cirkvi, hoc v nej so všetkým naňho čakajú. Je na odchode z politického života. Uistil ma, že chcel zvolať Gen. radu na 7.V., ale bude to vraj len 13. t.m. Uvidíme. Už som bol nedávno pripomenul br. gen. tajomníkovi, a teraz aj br. Žiakovi, aby sa naši poverení bratia zástupcovia stretli ešte pred Gen. radou, najmä s právnikmi, prekonzultovali naše žiadosti z právneho hľadiska (aj pokiaľ ide o abdikáciu br. gen. biskupa) a na Gen. rade získať v nich spojencov. Br. Žiak s týmto návrhom súhlasil. Teda nie je vylúčené takéto konzultatívne stretnutie, ak máme oň vážny záujem.

Kandidácia vo VD mu robí starosti. Nečakal ju. Zrejme sa vedenie VD naňho už neobzerá a sleduje svoju líniu. Oznámil mi, že br. J. Mišák sa kandidácie vzdal a keby tak vraj učinil ešte jeden z kandidátov, potom by bolo ľahšie dostať našich bratov Raaba, Madarása, Juráša. O tom má vážne pochybnosti, že by dostal štátny súhlas, hoc s jeho kandidáciou naprosto súhlasí. Prejavil znepokojenie nad tým. že br. Julko Madarás nemá ešte za sebou súdnu rehabilitáciu, aspoň v čase, keď ju urgoval na Najvyššom súde, a žiadal tento aby ju nariadil vyriešiť mimo poradia, nebola ešte Julkova žiadosť o rehabilitáciu podaná. Potom je to naozaj škoda.

O víťazstve nášho kandidáta v ZD Rudka Koštiala nemá pochybnosti, len banuje, že br. Kmeť sa nedostal do zboru biskupov. Dobre si rozumeli. Niet nad úprimnosť. Mimochodom som sa inde dozvedel, že vraj sa br. Kmeť chce porozprávať s br. Koštialom. Prečo nie, ak

taký rozhovor prispeje k dôstojnému a manifestačnému vykonaniu volieb, že sa viac hlasov sústredí na Rudka, ktorý sa za to nemusí nikomu a ničím – okrem bratskej lásky – zaväzovať.

Rozprávali sme sa o redakcii Cirk. listov. Protestoval som, že ju stále vedie pisateľ hanopisov na nebohého gen. biskupa Dr. Čobrdu a že jeho terajšie svojvoľné počínanie pohoršuje. Veď dosiaľ neboli uverejnené odpovede br. Struhárika, Víznera, Proksu na nejapný Michalkov článok, hoc ich neraz nariadila uverejniť Gen. rada. Zdá sa, že si br. Žiak naozaj málo všímal manipuláciu v redakciách cirk. časopisov – o to snáď viac br. Chabada – lebo si neviem vysvetliť smutný fakt, že aj budúce dvojčíslo je už vysádzané, sadzba polámaná, teda všetko je hotové bez toho, že by výkonný redaktor Rudko Koštial vedel, čo bude alebo nebude uverejnené. Br. Žiak nezastával br. Olexu, ale mi povedal, že ani br. Olexa hanopisy na br. Čobrdu nenapísal. O tom by mali vedieť viac bývalí redaktori Kolesár a Štrba. Vraj hanopisy boli dodané zhora. Naproti tomu br. Michalko už dodal CL repliku na dosiaľ neuverejnenú odpoveď br. Paľka Proksu. Ktovie teda, čo prinesú CL. Cirkevným listom treba venovať zvýšenú pozoronosť pri stretnutí na Gen. rade.

Neinformovaným ešte o spomenutom „stretnutí bratskej dôvery“, že brat Vízner vedie statočný súboj s organizátormi takéhoto „stretnutia“ (br. Horňanom z Necpál a br. seniorom Handzom z Prešova). Zdá sa, že niekto potrebuje podporu a odvádza pozornosť nepravým smerom preč od seba.“

Obrodné stretnutie v cirkvi nebolo vecou len nás kňazov, ale aj celého zdravého jadra všetkých údov. Mnohí laickí bratia sa horlivo exponovali – napr. Dr. Vladimír Gallay a jeho syn Ing. Michal Gallay v Bratislave, Ing. Ján Štrbka v Žiline atď. v ostatných zboroch. Br. Ing.Štrbka mi poslal opis svojho listu, adresovaného br. gen. dozorcovi Žiakovi (7. V. – 109/69):

Vážený brat generálny dozorca!

V Turč. Tepliciach i vo Zvolene ste hovorili, keď sa jednalo o chybách vedenia cirkvi, že zbory majú inú mienku než farári, kritizujúci vedenie na týchto zhromaždeniach. Nemohol som Vám oponovať, pretože ma mohli vykázať, keďže podmienkou zo strany vedenia cirkvi bolo, že nekňazi nebudú mať na jednanie prístup.

Zasielam Vám však na ukážku dva výpisy zo zasadnutia zborového presbytéria v Liptovskom Mikuláši, ktoré sa týkajú voľby biskupa VD. Podobných uznesení je po našich zboroch veľa, i keď sa možno k Vám nedostali pre príčiny, ktoré poznáte. Tieto výpisy Vám zasielam okrem iného aj preto, aby niekoho nenapadlo riešiť tvrdý odpor košického cirk. zboru proti manipuláciám pri kandidácii biskupov tak, že by sa jednoducho zmenilo sídlo biskupa. Vedenie cirkvi vo svojom stanovisku ku kandidácii biskupa dokazuje, že jednalo v intenciách CÚ, pričom však nechce pochopiť, že za dve desaťročia deformácií tu bolo tak mnoho nedôvery, nevery i voči Pánu Bohu, že cirkevné zbory sa v tak závažných otázkach nemôžu spoliehať na rôzne cirkevné alebo aj iné deformované inštitúcie. Aj keby tomu tak v minulosti nebolo, tak dnes je bezpodmienečne nutné, aby biskupa kandidovali zbory, pretože zbory ničomu inému nemôžu dôverovať než tomu, že Pán Boh si vo svojej milosti zachoval sedemtisíc mužov, ktorí svoje kolená neskláňali pred Baalom. Ten, kto pozná pomery v našich zboroch vie, že nekňazi aspoň tak ako farári, ba často ešte tvrdšie a dôslednejšie požadujú očistu cirkve. Pri kandidácii je pre cirkev krajne nebezpečné (vzhľadom na možné ďalšie manipulácie) ak by čo len jeden kandidát nepatril k najlepším z najlepších. Priezračnosť rôznych manipulácií pri obsadzovaní cirkevných funkcií je taká, že nemožno za nimi nevidieť boj o „duchovnú“ kariéru a hmotný prospech. Zbory neverili a neveria „svätým“ frázam (prednášalo ich veľa tých, čo sa ukázali ako posmievači Boha, i keď niektorí ešte nosia ovčie rúcho), pretože majú našťastie spoľahlivú skúšobnú metódu: „Po ovocí poznáte ich“. Nemožno posudzovať postoj cirk, zborov podľa toho, ako sa chovajú pri rôznych slávnostných príležitostiach. Niet sa čo diviť, že si svoje milé a vzácne slávnosti nechcú kaziť praním

špinavého prádla. Neradno sa spoliehať na neinformovanosť nekňazov, pretože často sú viac informovaní, než mnohí farári.

Dovoľujem si Vám takto písať, pretože som navštívil mnoho desiatok cirk. zborov pri slávnostných i neslávnostných príležitostiach. Verím, že pochopíte, že cieľom tohto kroku nebolo sebe uľaviť alebo Vám strpčiť život, ale snaha prispieť aspoň drobnou čiastočkou k tomu, aby ste moc úradu, ktorú zastávate, využili čo najlepšie k náprave vecí v cirkvi, aj keby ste mali, ako sa hovorí „ísť sám proti sebe“.

Presbytérium mikulášskeho cirk, zboru sa cele stotožňuje s obrodným programom v cirkvi a za kandidátov na biskupa VD navrhuje bratov Madarása, Plavca a Mišáka.

Naša starosť i pozornosť je neustále upriamená na VD, aký bude výsledok novej kandidácie. Veľká väčšina bratov i zborov je za progres. Ešte aj Košický seniorát, ktorý je manipulovaný biskupským tajomníkom Pališínom a seniorom Adolfom Kevickým. O tomto senioráte zmieňuje sa br. O. Koč v liste (7. V. – 112/69): „Tam za staré vedenie je len senior a konsenior. Ostatné je za progres v cirkvi.“ Píše i to, že vo svojom šarišsko-zemplínskom bratstve bardejovského br. Mišáka už nebudú kandidovať. „Mišáka sme úplne vzdali.“ Z novej kandidácie sa tešil br. O Šimek, že sa miesto neho dostanú do nej naši Juráš a Madarás (Len ho zraňuje, že ho vlastní bratia v tatranskom senioráte – Ľ. Veselý – hádžu do jedného vreca so sen. Lukáčom a jemu podobnými kandidátmi, pre osobné priateľstvo so sen. M. A. Adamčíkom).

Bratom vo VD píšem (27. V. – 128/69):

„Ide o kandidáciu. Treba všetko premyslieť, pripraviť, nič neponechať náhode. Teraz treba vyvinúť najviac agilnosti, aktivity, aby bol dobrý začiatok... Treba sa sústrediť na úzky okruh osôb, ktoré by mali byť známe všetkým zborom VD. To si už zariaďte sami. Zostavte aj ich poradie, aby ste boli navzájom informovaní a jednotní. Ak treba, musíte sa urýchlene aj osobne stretnúť. Prosím br. Janka Staroňa, nášho seniora, aby sa o to pousiloval.“

V ten istý deň som napísal aj br. Šimekovi.

„Milý Ondrík! Už dávnejšie cítim, čo asi prežívaš, a netajil som sa so svojím tušením ani pred bratmi (Cibulkom, Taslerom, Víznerom). Mrzí ma to a ľutujem Ťa, že si sa už viac razy dostal do ťažkej a nemilej situácie. Viem veľmi dobre, že si sa bránil proti našej predbežnej i skutočnej kandidácii. Keď si sa – nechtiac – dostal do kandidácie s inými pre progres pochybnými kandidátmi za zložitej situácie, utešovali sme sa, že aspoň Teba máme, keď nemôžu byť tí z nás, na ktorých bratia najviac mysleli ako na budúcich biskupov (pre VD br. Juráš a Madarás). Preto som Ti aj naposledy napísal, že si dobre urobil, keď si prijal kandidátku.

Mne od počiatku chýba vo VD akési ručiace a riadiace centrum progresu, konzorcium bratov, s ktorými by si sa bol radil. Z toho potom aj ten pocit osamelosti a izolovanosti. Napokon Ty vieš, na čom ste ostali s br. Jurášom a Dr. Cibulkom. Veľmi Ťa prosím, aby si si nepripustil ani vo sne, že sa Ťa progres vzdal, priatelia Ťa opustili. Božechráň! Ja som nie v styku s br. Veselým. Obráť sa na neho rovno, ako to myslí a prečo by Ťa mal hádzať do jedného vreca s druhými a či tak myslí bratstvo na Spiši. Prípadne napíš br. Víznerovi, či je br. Veselý aj proti Tebe a prečo. On je blízky s ním i s Tebou. Chybou je, že niet poverenej kompetentnej osoby vo VD, na ktorú sa možno a treba obrátiť. Neviem, či ňou môže byť niekto z nás v ZD. Aj to je excentrické a nepružné, lebo treba byť v osobnom styku. To pre budúcnosť.

Čo sa týka mojej zmienky o návrhu – úvahe br. Žiaka, ukázalo sa správnym, že Ťa oslovil k abdikácii, aby tak urobil potom aj Lukáč a tým sa otvorila cesta k demokratickej kandidácii. Nech si teraz zbory navrhujú a potom z navrhnutých volia. V tomto prípade by bolo škoda mať za zlé br. Žiakovi. Toto riešenie by malo poslúžiť progresu. Zdá sa, že br. Žiak už má preň viac porozumenia. Škoda, že tak neskoro, keď je sám vyradený.

Verím, že Vás br. Janko Staroň osloví a všetci sa pekne po bratsky porozprávate. Ja som Ťa mal vždy ako zálohu v doterajšom spôsobe kandidovania – pre ktorú si sa iba obetoval. A to Ti treba uznaním a vďakou honorovať. Preto buď dobrej mysle, všetko sa vysvetlí, napraví a budeme svorne pomáhať tomu v arcipastierskom úrade vo VD, na ktorého Pán pohliadne."

O ZD nemali sme takú starosť a nedali sme sa mýliť ani propagande, ktorá sa usilovala o mätenie myslí, dezorientáciu v našich radoch a narušenie jednoty a tým aj znechutenie nášho kandidáta br. R. Koštiala. Tohoto sme povzbudzovali, najmä jeho sused br. Paľko Proksa. Tak nás zastihlo vypísanie voľby biskupa ZD (30.V.69), ktorá sa má konať v nedeľu 15. a 22. júna 1969. Kandidáti sú podľa abecedy:

1. Jozef Kmeť, ev. farár v Novom Meste n/V. a člen Gen. rady
2. Rudolf Koštial, ev. farár v Skalici a senior Myjavského seniorátu
3. Ondrej Kováč, farár v Nových Zámkoch a senior Dunajského seniorátu.

Nezaháľali sme, ale si preverovali a upevňovali svoje pozície a výhľady vo všetkých seniorátoch ZD. V dobrej nádeji v Božiu pomoc očakávali sme výsledok a neboli sme zahanbení. Temer 75% všetkých hlasov bolo odovzdaných za nášho kandidáta a tak br. senior Rudolf Koštial zo Skalice bol vyvolený za biskupa ZD. Už sme sa len tešili na prevzatie biskupského úradu a slávnostné uvedenie, inštalovanie do neho presvedčení, že v novom biskupovi obrodné hnutie bude mať opravdového podporovateľa a zastáncu.

V rokoch deformácií, väzenia a súdov mnohých našich bratov farárov i biskupov vedenie cirkvi, zaiste z návodu politickej a štátnej moci, malo podporiť toto jej počínanie a vyčínanie a tak aj odsúdiť nespravodlivo ňou odsúdených. Nepeknú úlohu zohral v tomto ohľade i ÚSEK, ktorý organizoval seniorálne konferencie, na ktorých presadzoval uznesenia vhodné pre zámery štátnej správy a odsudzujúce vlastných oltárnych bratov. V tomto zmysle bola napísaná aj zápisnica Dunajsko-nitrianskeho seniorátu, na ktorej prednášal br. sen. Ondrej Kováč. Zápisnicami z takýchto konferencií mala sa prezentovať naša cirkevná vrchnosť pred politickými a štátnymi orgánmi ako spoľahlivá aktívna zložka pri budovaní a upevňovaní politickej moci v našej vlasti. Z vlastnej skúsenosti viem, že niečo podobné sme mali spáchať aj v Novohrade. Vďaka Bohu, náš rozvážny senior br. Hrdlička vec síce spomenul, ale ju odmietol a nedal ani o nej hovoriť. Ani konferencia Dunajsko-nitrianskeho seniorátu v Nových Zámkoch nevyslovila odsúdenie, ale zapisovateľ, br. Ján Gajdoš z Rastislavíc v zápisnici o nej uviedol odsúdenie odsúdených. Predostrel ju vrchnosti ako hodnovernú, hoc bez podpisu br. seniora O Kováča (ale či aj bez jeho vedomia?) a overovateľov, okrem iného aj nášho br. P. Valáška z Nitry. Zrejme to bola zápisnica po chuti štátnej i cirkevnej vrchnosti. Ale časom vyšla vec najavo podľa slov Pánových Mt 10, 26. Overovatelia sa proti falšovaniou zápisnice ohradili a o nepeknom čine v Dunajskom senioráte zvedeli aj ostatní kňazi cirkvi. Nie div, že postihnutí bratia sa postavili proti kandidovaniu br. sen. O.Kováča na hodnosť biskupa. Vzhľadom na túto okolnosť Gen. rada cirkvi bola nútená vyjadriť sa k prípadu br. O. Kováča. Urobila tak svojím dodatkom k vypísaným voľbám: GBÚ č. 920/1969 – sek. 4. VI. 1969:

Všetkým cirkevným zborom Západného dištriktu!

Gen. rada našej cirkvi rokovala dňa 27.mája 1969 so zástupcami postihnutých bratov farárov o návrhoch na odstránenie deformácií a krívd v Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v minulosti. Zástupci postihnutých pod bodom 29 uviedli: „Rehabilitáciu postihnutých zverejniť na tých kňazských konferenciách, kde ich osočovali. Z týchto dôvodov nemôžeme súhlasiť s kandidáciou brata seniora Ondreja Kováča za biskupa ZD."

Gen. rada za súhlasu zástupcov postihnutých farárov došla k záveru, že vec treba vyšetriť v Dunajsko-nitrianskom senioráte. Kňazi Dunajsko-nitrianskeho seniorátu sa na porade dňa 22. mája 1969 v Nových Zámkoch pred rokovaním Gen. rady uzniesli: „Bratstvo kňazov Dunajsko-nitrianskeho seniorátu so znením zápisnice z konferencie dňa 27. novembra 1962 o odsúdení postihnutých bratov farárov nesúhlasí, lebo bratstvo – včítane Ondreja Kováča, ev.

seniora – nikoho neodsúdilo. Nesprávne štylizovanie zápisnice zavinil zapisovateľ, ktorý zápisnicu jediný aj podpísal.“

Vzhľadom na to, že sa návrhy, pôvodne určené len pre rokovanie v Gen. rade stali známymi v širšom okruhu, Generálna rada na základe uvedeného uznesenia bratstva Dunajsko-nitrianskeho seniorátu dáva na vedomie cirkevným zborom v Západnom dištrikte, že br. Ondreja Kováča ako kandidáta na biskupstvo treba chápať ako zodpovedného, bezúhonného človeka.

Týmto oznámením Gen. rada nijak nechce ovplyvňovať rozhodnutie zborov pri voľbe biskupa v Západnom dištrikte. S bratským pozdravom Andrej Žiak, gen. dozorca, Dr. Ján Chabada, gen. biskup.

Povšimnutiahodné je v prípade Gen. rady, že rokovala so zástupcami postihnutých farárov. Áno, konečne aj k tomu došlo po viacerých odkladaniach a odďaľovaniach. Čas pracoval proti nám. O tom zasadnutí Gen. rady podáva nám br. Dr. Cibulka túto správu (3. VI. – 131a/69):

Drahí bratia! Týždeň som Vás nechal čakať na správu o našom stretnutí sa s Gen. radou. No v utorok sme rokovali (br. Vízner, Juráš, Uhorskai a ja) o predložených 40 bodoch do deviatej večer, na druhý deň (Juráš a ja) tiež takmer celý deň, vo štvrtok nás zase oboch pozvali na žiadosť O. Kováča, ktorý prišiel s uzavretím svojho seniorálneho bratstva, ktoré ho oslobodzuje od viny, že by bol býval iniciátorom odsúdenia postihnutých bratov, a boli sme na GBÚ zase do pozdného odpoludnia, v piatok bola redakčná rada CL, popoludní do večerných hodín Limbach, nuž a v sobotu bolo treba myslieť na nedeľnú prípravu.

Možno už niektorí z Vás, ktorým píšem, budú o zasadnutí informovaní. Ovzdušie nášho rokovania je znateľne poznačené zvratom a spádom vnútropolitických udalostí, ktoré upevnili pozície vedenia cirkvi. Zdôrazňovali to aj pri zmienke o rokovaní na ministerstve deň pred GR. Boli vyzvaní, aby „skonsolidovali“ pomery v cirkvi, lebo by sa ináč o tú „konsolidáciu“ postaral niekto iný. Nebudem sa toho dotýkať, ostatne možno to vycítiť aj z prejavov vedúcich činiteľov. V prípade, že nebudeme upozorňovať na seba nejednotnosťou a spormi, do vnútorných vecí cirkvi, do našej práce podľa nových podmienok, nemienia zasahovať. Ale nič revolučného, nič vynucovaného nemá nádej na podporu, ba ani na tolerovanie zo strany štátnych úradov, a tak zostáva len cesta trpezlivého vyjednávania a hľadania porozumenia u niektorých členov vedenia cirkvi. Mnohí bratia s tým nebudú spokojní a budú si myslieť, že sme zbytočne bojovali, že sme všetko prehrali. Ale tak na svoj boj hľadieť nesmieme. Vykonal svoje, i keď nepriviedol veci k takému záveru, ako by sme si boli priali. Všeličo vyšlo na svetlo, o čom by sa nikto nebol opovážil predtým hovoriť. Chabada aj ostatní vedia, že si nesmú dovoliť konať starým spôsobom a vedomie viny, aj keď ho verejne nepriznali a nestiahli z toho patričné dôsledky, robí ich prístupnými k dohode. Čo sa ovšem z takej dohody uskutoční, to ukáže budúcnosť, lebo ich úprimnosti sa veriť nedá. No oporou nádeje sú tí, čo celkom sympaticky prijali naše rozhodné stanovisko v boji proti korupcii v cirkvi a s viacerými môžme počítať, že naše snahy podporia. Tak sa stalo, že hneď na začiatku rokovania o pribratí dvoch bratov z radu poškodených do GR ostal Chabada osamotený, keď sa postavil proti tomu, všetci ostatní členovia GR hlasovali za prijatie. Záležitosť nie je ovšem vyriešená definitívne, lebo počet členov GR je určený generálnym konventom. A tak až do generálneho konventu, ktorý má byť najneskoršie v novembri, budeme pozvaní na všetky zasadnutia GR s poradným hlasom. Na návrh br. Víznera máme to byť my dvaja s br. Uhorskaiom. Ale predsedníctvo cirkvi si vraj vymieňuje právo súhlasu alebo nesúhlasu s osobami, teda na gen. konvente bude aj z ich strany v tomto ohľade podaný názor.

Určitú benevolentnosť možno vidieť (zo strany štátu) aj v tom, že všetci traja kandidáti na úrad biskupa ZD dostali súhlas, teda konečne slobodná voľba. Vo veci O. Kováča, keďže našich 40 bodov bolo zverejnené, pripojí sa pri nariadení voľby vysvetlenie v tom zmysle, že

bez úmyslu ovplyvňovať voľby vedenie cirkvi konštatuje, že bratstvo Dunajského seniorátu vyslovilo v tomto ohľade satisfakciu svojmu seniorovi – bol vraj prítomný aj brat Valášek, ktorý proti tomu neprotestoval, lebo celú vinu za koncipovanie, ale i za obsah zápisnice v tomto bode vzal na seba sen. zapisovateľ Gajdoš, ktorý vyslovil ľútosť nad svojím počínaním. Teraz už ide len o to, aby zbory volili zodpovedne. Pritom chcem spomenúť, že na piatkovom zasadnutí red. rady CL sa mi páčil Rudko so svojím rozhodným postojom, i keď nakoniec nové okolnosti a chladný rozum poradil, aby sme vec s odpoveďami na Michalkov článok uzavreli vyhlásením redakcie, ktorým sa dá určitá satisfakcia dotknutým bratom. Menovite tlač je veľmi prísne posudzovaná a dotýkanie sa minulosti, ktorá sa kladne stavala k socializmu, je hneď označované za dôkaz kontrarevolúcie.

V otázke rehabilitácie v cirkvi možno vidieť aspoň malý krok dopredu v tom, že Dr. Ormis bol a či bude vyzvaný, aby prijal úrad právneho zástupcu gen. cirkvi na spoločnej úrovni s Dr. Úradníčkom a Dr. Ing. Peter Zaťko bol zvolený do hospodárskeho výboru gen. cirkvi. Rehabilitačná komisia má zatiaľ len poradný charakter, nakoľko jej zriadenie a pôsobnosť v rámci cirkvi musia byť stanovené osobitným štatútom, ktorý zase podľa CÚ musí schváliť gen. konvent.

Trochu rozruchu vyvolala otázka odhalenia pisateľa hanlivých článkov proti Dr. Čobrdovi v CL. Vyzval som br. gen. dozorcu, aby sa osvedčil, či bol prítomný, keď sa o tom na fakulte hovorilo. Musel s pravdou von, ale tento čin Dr. Olexu usiloval sa zmierniť tým, že nešlo o jeho iniciatívu, ale že sa stal len nástrojom vôle, ba príkazu zhora. A tak Dr. Olexa ani nepomýšľa odísť z redakcie CL, hovoril na red. rade veľmi sebavedome a vedomý si toho, že má za sebou štátnu správu. Podľa vyhlásenia gen. dozorcu, jeho odvolanie môže sa stať len na základe disciplinárneho pokračovania, k čomu treba podať žalobu. Neverím, že by sa tým za dnešných okolností niečo dosiahlo, na úrade pre kontrolu tlače je doma, odtiaľ ho budú chrániť pred dosahom spravodlivosti. Evanjelický posol dostal dobrú posilu v ďalšom spolupracovníkovi Joz. Jurášovi, ktorý bude mať na starosti vnútornú misiu. S Jánom Jurášom sa tiež vec nevyriešila. Nové miesto sa mu nepodarilo dosiaľ nájsť a bola by zase potrebná disciplinárka a na jej základe súdna výpoveď. Kto bude žalobcom? Aké dôvody proti nemu použiť? Politické sú nateraz zase jeho výhodou, mravno-náboženské sú vraj už premlčané. A br. Kubovčák sa za neho prihovára ako za dobrého odborníka, ktorého by bolo ťažko nahradiť a ktorý vraj nemá žiaden vplyv na obsah časopisu. Tu je ťažší prípad Chabada, ktorý to ani netají, že neprepustí nič, čo má len trochu nepriaznivú tendenciu proti vedeniu cirkvi. Jeho personálna otázka neprišla nateraz ani do úvahy, hoci neverejne skoro všetci členovia GR vyslovujú želanie (a som presvedčený, že úprimne), aby ho už vo vedení cirkvi nebolo. Zdravotne sa až kupodivu veľmi zotavil, čo mu všetci prajeme, no radšej by sme mu dopriali užívať dobrého zdravia kdesi v ústraní. Práve tak ani vo veci gen. dozorcu neprichádza teraz do úvahy personálna zmena. Štátnym úradom, ako som osobne zistil, na tom mieste celkom vyhovuje a on sa bude svojho postavenia pridržať tým viac, že z politiky asi nadobro odíde. Požiadavku postupného vymenenia vedenia cirkvi na všetkých stupňoch cirk. správy však GR jednomyseľne prijala. Týka sa to ovšem predbežne len seniorov a konseniorov, pokiaľ im vyprší mandát, iná cesta vedie len cez disciplinárne pokračovanie. GR súhlasila, že v budúcnosti majú byť kandidovaní len bezúhonní bratia a nebude sa zo strany vedenia cirkvi robiť prekážka, keby si zbor alebo sen. bratstvo chceli dľa svojej vôle kohosi kandidovať a voliť.

Pre budúcnosť bude pozývaný aj náš zástupca pri návšteve štátnych úradov, ak len úrady samy neurčia osoby, s ktorými chcú rokovať. Práve tak máme byť s br. Jurášom prizvaní do zboru biskupov, keď pôjde o prejednávanie žiadostí o reaktivovanie bratov, ktorí sú posiaľ mimo služby.

Vo všeobecnosti došlo k dohode o predložených bodoch. Sporné záležitosti niektorých cirk. zborov (Važec, Piešťany, Hor. Jasenô) sú veľmi komplikované, značná časť cirkevníkov

je za inkriminovaných farárov a prípad Horného Jasena sa predbežne rieši na úrovni seniorátu. Práve tak naráža na neprekonateľné prekážky aj nereálna požiadavka vrátiť každému na základe rehabilitácie pôvodné postavenie a miesto v cirkvi. Odmeňovanie farárov za udavačstvo nemožno zistiť na pôde cirkvi, lebo to sa týkalo, a možno sa dodnes týka, štátnych úradov a štátnej bezpečnosti, ktoré nám informácie neposkytnú.

Prísľub, že sa v budúcnosti bude dôsledne rešpektovať náš synodálno-presbyteriálny systém a Ústava je zatiaľ viacerými členmi GR úprimne myslený, nuž dúfajme, že z toho mála, čo nám ostalo z našich nádejí, predsa budeme mať viac možností k práci. Aj za toto nám treba Bohu ďakovať a čakať na nové požehnanie vhodnejších podmienok.

Kandidácia vo VD nie je doriešená, skomplikovalo to odvolanie br. Šimeka, ktorý sa bol zriekol a potom zase odvolal. Ešte nie je isté, či bude zrušená celá kandidátka a zborové presbytériá vyzvané, aby podali svoj návrh, alebo sa takto doplní len tretí kandidát. Lukáč sa pridŕža toho druhého, lebo sa bojí, že z kandidácie vypadne, ale právny zástupca tvrdí, že vzdanie sa br. Šimeka treba považovať za právoplatné a tak celú kandidáciu zrušiť. Na najbližšej GR sa o tom rozhodne.

9.júna 1969 boli sme s br. Maťkom Taslerom na zasadnutí komisií: on učebnicovej, ja edičnej. Stihli sme sa trochu porozprávať aj o tom, ako už na nás dolieha naša politická „realita“. Predseda ONV v Banskej Bystrici pozval ho na 14. V. na „pohovor“. Vytýkal mu, že sa v jeho zbore konalo nedovolené zhromaždenie. Totiž pred dvoma mesiacmi bratia z modlitebného krúžku mali v Brezne pracovnú poradu pod vedením zástupcu vnútornomisijného výboru pri GBÚ, o čom br. Tasler podal hneď úradnú správu cirkevnej vrchnosti. Teda ničím sa neprevinil, ale bola to akcia a pohon, podnietený zo strany br. Jána Dubíniho z B. Bystrice proti br. M. Taslerovi a jeho susedným bratom z Mýta a Hornej Lehoty. Dozaista br. Dubíni prispel onedlho k nútenému predčasnému odchodu br. M. Taslera do dôchodku.

V Bratislave rozprával som sa s br.gen. tajomníkom Barthom o našom úmysle predložiť zboru právnikov naše sťažnosti a žalobu proti gen. biskupovi br. Dr. Jánovi Chabadovi. Súhlasí, a keď to bude aktuálne, aj oni (Žiak, Kmeť a Bartho) vraj prispejú materiálom. Radí ešte troška dočkať s verejným vystúpením až keď sa prejavia „nepostihnutí“. Podobne som hovoril aj s gen. právnym zástupcom br. Dr. Dušanom Úradníčkom. Bol by rád, keby o našom rozhovore predbežne nik nevedel. Tiež súhlasí s myšlienkou predložiť celú vec právnikom a oni by potom oslovili Chabadu. Bojí sa, že to bude márne ako všetky doterajšie podobné pokusy. Honoruje našu snahu nevyvolávať verejné pohoršenie nad Chabadom a celou našou cirkvou. Nemala by to však byť **žaloba**, ale **obvinenie**. Každú zmienku o nedobrom a nepeknom čine doložiť konkrétnym prípadom a svedkami, resp. iným materiálom. Radšej menej ale istých prípadov uvádzať. Ak by ani dobrá služba zboru právnikov neprospela, potom podať žalobu. Háčik je v tom, či budú ochotní potrební svedkovia a či gen. konvent vydá Chabadu na stíhanie. Treba rátať, že sa tam strhne búrka za terajších pomerov a zdržanlivosti konventuálov. Odsudzuje Chabadovo terajšie počínanie, keď organizuje osobitné, či osobné konferencie – i proti rozhodnutiu Gen. rady – a tak rozbíja otrasenú, ba už roztrasenú jednotu farárov. Tiež si myslí, že by bolo dobre ešte trošku počkať i vzhľadom na vývoj vonkajších udalostí, ktoré rozhodnou mierou ovplyvňujú chovanie Chabadovo. Po porade s bratmi Dr. Cibulkom, Taslerom, Valáškom a Víznerom požiadal som bratov o materiál, ktorý treba pripraviť na predloženie predsedovi rehabilitačnej komisie Dr. Okruckému (tak radil Dr. Úradníček, alebo jemu) na preskúmanie. Podľa uváženia zboru právnikov a ich dobrozdania osloviť bratsky gen. biskupa k abdikácii. Ak odmietne, podať žalobu a požiadať gen. konvent o jeho vydanie. I keď si za terajšej situácie nerobíme už ilúzie, ale tým svoju povinnosť vykonáme a Pánu Bohu celú kauzu poručíme. Spomenuté oslovenie k abdikácii by vykonali právnici.

Na túto „nôtu“ hovorí aj br. Hudec z Cerova (23. VI. – 146/69):

Ja stále tvrdím, že poriadok sa neurobí dovtedy, kým na konventoch neoboznámime cirk. zbory s tým, akých mala cirkev vodcov za posledných 20 rokov. Ak tak neurobíme, môže sa stať, že nám náš ľud povie: „Ale čo vy stále chcete s tým Chabadom, veď je to celkom dobrý človek atď.“ ako sa to konkrétne stalo mne vo filii, kde mi povedali, že to nie je pekné zhadzovať biskupov, že veď ani nemohli nič robiť atď... Stále mám pred sebou Ohlas, ktorý si už veľmi dôsledne spracoval Ty na 6 husto klepaných stranách a myslím si, kedy už konečne s týmto alebo niečím podobným vyrukujeme pred zbory a nech ony rozhodnú, nie my, či nám môžu títo ľudia ďalej vládnuť v cirkvi.

Tvrdím i to, a Tvoj list ma v tom len podporuje, že ešte Chabada bude žiadať rehabilitáciu za to, že sme ho „pourážali“ v Tepliciach, vo Zvolene atď.!!! Už ste sa presvedčili, a my všetci s Vami, že s týmito ľuďmi pekne vyjednávať nejde, treba ich cestou veriaceho nášho ľudu pritisnúť k múru. Dokedy ich ešte budeme robiť pred ľuďmi statočnými, a to svojím mlčaním? Ja som im už v marci min. roku na konvente vyslovil nedôveru a výťah zo zápisnice poslal na GBÚ. Keby tak boli urobili ešte aspoň v 200 zboroch, dnes už mohla byť vec vyriešená. Chápem, že im súčasná politická situácia nahráva do karát, ale keby prehovoril ľud, tak by ani to nepomohlo. My farári to asi nikdy nevyriešime bez hlasu ľudu.

Čistá pravda, až to bolí. Trápime sa, hrdlujeme, bojujeme, ale ako do vetra. Po takýchto tvrdých a pravdivých slovách dobre padne počuť Maťka Taslera (16. VI. – 141/69):

Trinásteho júna mali sme sen. konvent. Je potešiteľné, že sa začínajú ohlasovať laici (Ján Polóni zo Slov. Ľupče, Dr. Spišiak a Snopko zo Zvolena, Vigaš a Dr. Ormis z Ban. Bystrice). Všetci hovorili v našom duchu. Spomínali niekdajšie stanovisko vedenia cirkvi voči postihnutým a ich rodinám; stavali sa proti triedeniu kňazov (a ešte k tomu Martin!); žiadali rozhýbať cirkevnú rehabilitáciu. Súdiac podľa nálady možno očakávať, že na gen. konvente bude búrlivo.

Po konvente bola krátka porada zborových predsedníctiev ohľadne voľby biskupa ZD. Vyznela za Koštiala. Za iného kandidáta neozval sa nikto. Som naozaj zvedavý, ako to bude vyzerať po zboroch (menovite po porade v Martine). Opakujem však, že za iného kandidáta nikto nehovoril.

Včera mali volebný konvent v Hor. Lehote (bol tam môj syn) v rámci služieb Božích. Hlasovali manifestačne.

Takéto správy povzbudzovali.

Za br. Rudolfa Koštiala hlasovali manifestačne mnohé zbory, veď získal tri štvrtiny všetkých hlasov. To bolo víťazstvo aj nášho obrodného hnutia. Pochopiteľne hrialo nás to okolo srdca a posilnilo povedomie, že kráčame správnou cestou za dobro cirkvi.

Túto kapitolu o voľbe biskupa uzavrime dozvukmi okolo absolutória, udeleného br. sen. O. Kováčovi, proti ktorého kandidácii sme protestovali pre nebratské odsúdenie postihnutých kňazov. Br. Jozef Juráš nám oznámil čo počul o schôdzi dunajsko-nitrianskeho bratstva, o ktorého osvedčenie sa opierala Gen. rada, keď ponechala v kandidácii br. Kováča: *Ináč som sa dozvedel v okolí Levíc, že to nebolo na porade farárov v Dunajsko-nitrianskom senioráte tak, ako referoval Kováč nám v Bratislave, z čoho povstal ten dodatok k voľbám. Bolo to búrlivé. A vytýkali mu aj to, ako odsúdil Kramára, keď mu zobrali štátny súhlas. Ba aj to, čo pohovoril na prvom školení na Sliači. A povadil sa s ním Valášek. Gajdoš vzal všetko na seba.*

Z tejto správy možno si utvoriť predstavu o rozsahu a hodnovernosti vyvodeného absolutória. Veru nebolo presvedčivé.

Bratia Vízner, Juráš a Dr. Cibulka napísali br. O. Kováčovi (5. VI. – 156/69):

Vážený brat senior, máme záujem, aby sa záležitosť zápisnice schôdze Vášho bratstva, v ktorej boli odsúdení bratia súdení svetským súdom a väznení, dala do poriadku a prestala existovať ako deformácia.

Sme tej mienky, že odstránenie deformácie v tomto prípade vyžaduje si uvedomiť:

1. *Spomínaná zápisnica – všetky jej exempláre, kdekoľvek sa nachádzajú – je dokument pre históriu. Ako taký dokument vrhá svetlo ani nie tak na postihnutých bratov, ktorí sú v nej odsúdení, ako omnoho viac na bratov, ktorí podľa zápisnice ich odsudzovali, najmä však na tých, ktorí sú na nej podpísaní.*
2. *Keďže text zápisnice – ako sme sa to dozvedeli aj z dodatočného prípisu pri voľbe biskupa ZD – vôbec nevystihuje skutočný priebeh konferencie v tomto bode, došlo tu k sfalšovaniu zápisnice, pričom sú dotknutí všetci na konferencii zúčastnení bratia a najmä podpísaní.*
3. *K tejto deformácii musel dať niekto pokyn a popud, pretože neveríme, že by br. Gajdoš ako zapisovateľ – ktorý podľa spomenutého prípisu vzal teraz ódium na seba – bol mal taký nebratský až nepriateľský pomer k všetkým odsúdeným a postihnutým bratom, že by ich chcel takto pre budúcnosť a históriu biľagovať.*

Bratsky Vás žiadame v záujme pravdy a obnovy dôvery, uvážte, ako statočným a čestným spôsobom napraviť a odstrániť túto deformáciu a toto potom aj urobiť. Správu o tomto do konca augusta prosíme podať na všetky miesta, ktorým posielame odpis tohto listu, ako aj na našu adresu.

Uisťujeme všetkých ktorých sa to týka, že neprechovávame v srdci ani trpkosť, ani hnev proti nikomu. Ide nám len o napravenie pokazeného, o dobré meno bratstva a cirkvi a o znemožnenie podobných zásahov v budúcnosti v našej cirkvi a v našich bratstvách. Dôvera sa môže obnoviť len úplným bratským vyznávaním sa, nie výhovorkami ani taktikami, čo v tomto prípade nepredpokladáme.

Na vedomie: Gen. rada a gen. presbyterstvo, Komisia právnych poradcov, Dr. Úradníček, Stará Turá, Prípravný výbor ZED - Dr. Gábriš, Pezinok

Na tento list odpovedal br. Ján Gajdoš dvoma listami (14. VII. – 162 a, b/69):

Drahý brat v Pánu! Minulý piatok dňa 11. júla 1969 bol som v Nových Zámkoch u br. seniora O. Kováča, ktorý mi dal prečítať Tvoj dopis, podpísaný Dr. Cibulkom a br. Jurášom, ktorý sa týka aj mojej osoby. Keďže som do toho akosi zatiahnutý aj ja, držím si povinnosť odpovedať, a to nie do konca augusta, ani nie na tie miesta, ktoré si udal vo svojom dopise. Zdá sa mi to diktátorské a myslím, že ešte stále sme v demokratickom zriadení cirkve. Nuž, drahý brat môj, spomenutú zápisnicu písal som ja osobne sám a veľmi ľutujem, že som použil nesprávny výraz, nesprávnu štylizáciu v tejto veci. Ale čo som napísal, napísal som, tak hovoril aj Pilát. Nemal som tak písať, uznávam, a prosím Vás, bratia v Kristu, aby ste v takom zmysle ma ospravedlnili a prijali moje prehlásenie, že brat senior Ondrej Kováč nikoho neodsúdil. On vo svojej prednáške len toľko, čo je zaznamenané v zápisnici: „v ďalšom spomenul, že v našich radoch sa našli bratia, ktorí svoju povinnosť služby zneužili a boli postavení pred súd a boli odsúdení nie pre náboženskú činnosť, ale za protištátnu a politickú.“ To bolo len konštatovanie, to nie je taká strašná veta, aby niektorí bratia v Pánu odsudzovali a lámali palicu nad br. seniorom Ondrejom Kováčom. Brat senior si toho nezaslúži. Prišiel do seniorátu jedného z najťažších, skonsolidoval pomery v ňom, zaistil kňazov, farskú budovu, za jeho seniorovania sa postavili kostoly, modlitebnice, vykonal veľký kus práce, za čo by mu bolo treba poďakovať, a nie ho osočovať a bagatelizovať. Nedajte sa mýliť niekým, kto mu nepraje alebo závidí seniorstvo. Nebola to ľahká služba medzi Margitou a Besnou. Prosím Vás, prestaňte kde-koho podozrievať a obviňovať, nikam to nevedie, neslúži to ani cirkvi ani kráľovstvu Božiemu. Naši ľudia sú rozladení, počúvajú správy rozličného druhu a pýtajú sa, čo sa robí v cirkvi. Ježiš aj lotra prijal na milosť, modlil sa za svojich nepriateľov. Bolo by hádam lepšie, keby ste sa aj Vy dali na takúto cestu. Kto z Vás je bez viny a hriechu, nech berie kamene a hádže po nás, čo sme sa potkli a deformovali. Kto nie, kto má srdce celkom čisté? Obviňte ma, že som sa za dvadsať rokov zapisovateľstva ÚSEK-u raz potkol, ale seniorovi O. Kováčovi dajte pokoj.

Druhý list z toho istého dňa:

Drahý brat v Pánu, po skončení viac-menej úradného dopisu nedalo mi pokoja, aby som ešte raz nesadol ku stroju a nenapísal Ti niekoľko riadkov osobného môjho názoru. Nemaj mi za zlé, že to snáď nebude kompaktné a ucelené. Celou vecou som akosi rozladený, lebo sa mi nezdá, že by ste Vy, ktorí ste boli postihnutí právom či neprávom, podrobnosti uväznenia a odstránenia každého nepoznám, správne postupovali, že by to slúžilo ku cti a sláve Božej, ku vzdelaniu cirkve, k šíreniu kráľovstva Božieho na zemi. Bol som v Turč. Tepliciach a veľmi ľutujem, že som tam bol. Počínanie niektorých bratov nebolo bratské, ani v zmysle Kristovej lásky. Ja veľmi ľutujem tých našich obyčajných cirkevníkov, ktorí počúvali naše reči. Aký obraz si len o nás, bratoch v Kristu, urobili? Bolo hrozné počúvať o jarnom odstrele, nátlaku na bratov biskupov, aby sa vzdali, keď to nie je ani nebude vecou kňazov, ale vecou cirkevných zborov. Nechem tvrdiť, že bratia biskupi všetko dobre robili, ale snáď by bolo treba dať odpoveď na otázku, čo by si Ty, čo by ste Vy boli robili za daných okolností, ako by som bol ja, ty, on, bársktorý z nás viedli generálnu cirkev, dištrikty, senioráty atď. Brat môj drahý, všetci sme deformovali v dobe temna a sotva by ste našli tých piatich spravodlivých, ktorí by mohli z čistého srdca vyznať, že som sa nedopustil ničoho proti svojmu svedomiu. Potom nielen biskupov, seniorov odstrániť, ale každého, každému povedať. Nehnevaj sa, poviem Ti otvorene, i keď sme deformovali, ale sme i pracovali v našich zboroch a viacej sme vykonali ako tí, ktorí boli pozbavení nie pre Krista, nie pre šírenie kráľovstva Božieho, ale rozličné machinácie, ktorí sa dali zatvoriť, ktorí dali podnet k tomu, že ich pozbavili. Brat môj drahý, iste si uvedomuješ, že medzi pozbavenými alebo postihnutými nie sú všetci postihnutí pre vieru, pre Krista. ale majú pošpinené prsty a ruky i srdcia a duše rozličnými machináciami, ktoré nemajú nič spoločného s Kristom, vierou, cirkvou a teraz často počúvame o ich martýrstve. Nože skontrolujte tých postihnutých a dozvedajte sa, prečo boli pozbavení a zdá sa mi, že sa dopustili omnoho väčšej deformácie proti Bohu, proti Kristu, proti svedomiu ako tí, ktorí ostali v službe. Môžeš zastávať postihnutého kňaza, ktorý má pošpinené ruky špekuláciou so zlatom, peniazmi zborovými, valutami, ktorí sa dopúšťali smilstva, ktorí sa schádzali k protištátnej činnosti?

Brat môj drahý, takým treba povedať: satane, jdi za mnou! Tu, podľa môjho názoru, nestačí len hovoriť, len zazlievať, len tolerovať, tu nemožno hľadať len kompromis, ale postaviť sa pred súd mravnosti a ich odsúdiť. Ešte predtým, než začala vlna zatýkania našich bratov farárov, schádzali sme sa z okolia, aby sme prehovorili o aktuálnych veciach. Ale aby to neboli len náhodné stretnutia, povedali sme si, že si vypracujeme kázne, povieme ich a budeme o nich hovoriť. Jeden z mladých bratov, už sa nepamätám na aký text, vypracoval takú kázeň, že som sa zhrozil a pýtal som sa ho, či kázeň takého obsahu chce povedať na službách Božích. Odpoveď znela, že áno. Hovorím mu, že stačí aby niekto to odniesol na patričné miesta a ťa zavrú, pozbavia miesta. Ba dal som mu aj direktívy, ako možno na tento text kázať. On mi na to, že nemôže ináč, že musí tak kázať. Nepamätám sa presne, ale asi po mesiaci ho vyzdvihli a zavreli. Brat môj drahý, čo by si Ty na to povedal, aké stanovisko by si zaujal k tomu bratovi? Ja som ho odsúdil bez mihnutia oka. A patričný brat, keď sa vrátil z nápravne a stretli sme sa, povedal: brat môj, mal som ťa poslúchať. Viem o takom prípade, že brat farár modlil sa za amerických vojakov, ktorí bojovali vo Vietname a v pohrebnej kázni povedal, že patričný zomrel preto, že pracoval v nedeľu. Bola to provokácia, ktorej sa ani jeden brat nemohol a nemal dopustiť za daných okolností. Keď ho pozbavili úradu, zazlieval seniorovi, že mu nepomohol, že sa ho nezastal. Viem o prípade – brat farár mal takú teóriu, že pri cudzoložstve len žena hreší, lebo vraj to robí z lásky, ale muž zostáva bez hriechu, necudzoloží, lebo vraj žene len vyhovie. Viem o seniorovi, ktorý si myslel, že uznesenie presbyteriálneho zasadnutia on ako senior môže zrušiť. Niektorí bratia farári boli upozornení, aby si dali pozor najmä na reči, boli z jedného miesta preložení na druhé, mne by to stačilo na to, aby som si dal pozor najmä na jazyk, oni provokovali ďalej. A keď platí Petrovo: „Viac sluší poslúchať Boha ako ľudí“ (Sk 5, 29), potom platí i Pavlovo (Rim 13, 1-7) „Každá duša

poddaná buď nadriadeným vrchnostiam, lebo nieto vrchnosti, ak len nie od Boha; a tie čo sú, Bohom riadené sú...“ Prosím, aby mi bolo dobre rozumené, hovorím o tých, ktorí si takto počínali, deformovali, teraz kričia a chcú byť martýrmi. Takým zazlievam. A otvorene poviem aj ich odsudzujem. Pred tými, ktorí boli pozbavení pre Božie veci, pre čistú zvesť slova Božieho, ktorí majú čistý štít, pred tými sa hlboko klaniam, mám ich v úcte. Len prosím, robte rozdiel medzi postihnutými a postihnutými.

A keď už veci sa tak majú, prosím, nerozťahujte, nerozbabrávajte to listami, správami, odkazmi, vinníkov treba postaviť pred cirkevný súd, vec vyšetriť a tak s vecou skoncovať. A keď som v zápisnici špatne štylizoval, čoho ľutujem, mal som na mysli tých bratov, ktorí nie pre Krista, nie pre vieru, kráľovstvo Božie, pre kresťanstvo a svoje presvedčenie boli pozbavení, ale pre rozličné machinácie. Toľkoto na vysvetlenie.

P. S.: Je ráno 15. júla. V noci bez sna prišli mi na um myšlienky rozličného druhu. Medzi inými aj tá, kto prišiel za Tebou alebo za Vami s myšlienkou histórie. To je myšlienka br. Valáška, ktorý s tým vyšiel aj na poslednej konferencii nášho seniorátu. Dobre, píšme históriu o udalostiach, ktoré sa odohrali za doby temna, ale prosím do tej histórie napísať všetko aj o tom, ako on senioroval, ako sa podarilo rozlomiť a zničiť bývalý nitriansky seniorát. Materiálu je dosť a ja som presvedčený, že všetci bratia býv. Nitrianskeho seniorátu veľmi radi poslúžia svojimi príspevkami. Nie je pravda, že br. senior Kováč mal nejakú účasť na likvidovaní Nitrianskeho seniorátu. Dunajský seniorát nepotreboval 5 zborov z býv. Nitrianskeho seniorátu. A br. senior Kováč za to, že pripojil ďalších 5 zborov k Dunajskému seniorátu nedostal žiadnu odmenu. Jeden z bratov býv. Nitrianskeho seniorátu po rozdelení mi hovorí: „Podarilo sa mu rozleptať Nitriansky seniorát, teraz bude rozkladať aj Dunajský.“ A čiastočne sa mu aj darí. Ak bude v takom duchu pokračovať, podarí sa mu rozleptať aj gen. cirkev, aj kňazov v ZED, kde si, ako počúvam, samozvane zastával funkciu tajomníka. Budeme veľmi radi, my v Dunajskom senioráte, keď sa utvorí znova Nitriansky seniorát, o čo by ste mali veľmi usilovať. A my z Dunajského seniorátu veľmi radi prepustíme tie zbory, ktoré patrili do býv. Nitrianskeho.

Pochopiteľne, br. Gajdošovi naši bratia dali patričné vysvetlenie i poučenie (Vízner, Uhorskai, Dr. Cibulka a Juráš 1. aug. 1969 – 162/69):

Vážený brat, listom zo 14. 7. 69 si vysvetlil, ako sa veci majú ohľadne odsudzovania postihnutých bratov bratom seniorom Kováčom. Píšeš – citujeme z Tvojho listu: „Br. senior Kováč nikoho neodsúdil, on vo svojej prednáške len toľko, čo je zaznačené v zápisnici. V ďalšom spomenul, že v našich radoch sa našli bratia, ktorí svoju povinnosť služby zneužili a boli postavení pred súd a boli odsúdení nie pre náboženskú činnosť, ale za protištátnu a politickú.“ A dokladáš: „Toto nie je taká strašná veta, to bolo len konštatovanie.“

Týmto si, brat Gajdoš, potvrdil, že br. senior Kováč nás predsa len odsúdil a že to nebolo len Tebou, zapisovateľom tak štylizované, ako sa o tom hovorilo.Toto je teda fakt. Pritom v liste usiluješ sa nás presvedčiť, že jeho výrok sa vzťahuje na bratov, o ktorých píšeš v druhom liste, že „boli pozbavení nie pre Krista, nie pre šírenie kráľovstva Božieho, ale rozličné machinácie, ktorí sa dali zatvoriť, ktorí dali podnet, že ich pozbavili“ a pokračuješ, radíš: „Nože skontrolujte tých postihnutých a dozvedajte sa, prečo boli pozbavení a zdá sa mi, že sa dopustili omnoho väčšej deformácie oproti Bohu, proti Kristu, proti svedomiu, ako tí, ktorí ostali v službe. Môžeš zastávať kňaza, ktorý má špinavé ruky špekuláciou so zlatom, peniazmi zborovými, valutami, ktorí sa dopúšťali smilstva, ktorí sa schádzali k protištátnej činnosti. Brat môj drahý, takým treba povedať: Satane jdi za mnou!“

Neprijímame toto Tvoje vysvetlenie, že si výrok br. seniora vzťahoval na týchto bratov. Takí nebývali súdení. A neprijímame Tvoje vysvetlenie aj preto, lebo odsúdenie br. Kováča odznelo v čase našich procesov a bolo to akoby pečať cirkvi na rozsudky svetských súdov. V tom čase z úst aj iných činiteľov verejne odzneli podobné odsudzovania. Mnohí to však neurobili. Skôr opak urobili.

Aby si však nás a naše snahy o očistu nie nášho mena ale cti bratstiev v cirkvi pochopil, treba nám niektoré veci vysvetliť. Nám nejde o odsudzovanie toho, onoho. Vieme, lebo sme to preniesli, čo je to odsudzovanie, biľagovanie bez príčiny a dôvodu. Ale nám ide o to, aby sa cirkvi našej pomohlo vybŕdnuť z hlbokého úpadku a teologicko-biblickej neorientovanostii a mravnej slabosti. A tiež aj o to, aby sme sa ako bratia mohli stretnúť v práci na vinici Pánovej úprimne a otvorene bratsky, aby nemohla byť nedôvera medzi nami ani z Vašej strany, že nás ešte stále máte za odsúdeniahodných a zavrhnutých, ani z našej, že nás stále ešte nespravodlivo a bezdôvodne odsudzujete. Ako to niektorí stále robia a ovplyvňujú mienku bratov v tom zmysle, ako si to aj Ty vo svojich listoch urobil. Sme presvedčení, že tu niet inej cesty, len poznať pravdu o tomto všetkom a nezatvárať pred ňou oči, chyby, omyly i slabosti úprimne oľutovať – nie pred nami – a dvojnásobne odsúdeným dať primerané zadosťučinenie, ako je to v svetskom stave. Vyčistiť starý kvas, aby sme mohli byť nanovo zakvasení. Potom si budeme môcť ako bratia pozrieť rovno do očí.

Vo svojich listoch si vyslovil vážne obvinenia niektorých bratov, pravdaže bez spomenutia mien. Toto sa traduje a hodne hovorí a vždy v súvise s nami, keď je reč o nás. Preto tu prosíme, žiadame, označ podľa mena bratov postihnutých, ktorí mali pošpinené ruky: a/ zlatom, b/ zborovými peniazmi, c/ valutami, d/ ktorí sa dopúšťali smilstva, e/ ktorí sa schádzali k protištátnej činnosti. Ak to neurobíš v krátkom čase – veď musíš o nich vedieť, keď to spomínaš – budeme nútení verejne Ťa obviniť z ohováračstva a šírenia falošnej propagandy. My sme brata seniora Kováča ako aj iných vždy podľa mena označili a im adresne do očú a priamo povedali, čo máme proti nim. Urob aj Ty tak.

Radíš nám: "Nože skontrolujte tých postihnutých, dozvedajte sa, prečo boli pozbavení." Nepochybne túto radu treba obrátiť a povedať ju Tebe a tým bratom, ktorí nás stále diskriminujú a obviňujú. Nože sa Ty a ostatní dozvedajte, prečo sme vlastne boli postihnutí. Čo boli tie skutočné naše „zavinenia". Vy ste sa na to nedozvedali, len ste počúvali a si osvojovali o nás vypúšťané, usmerňované a rozširované chýry tých, ktorí tým sledovali svoje záujmy, nie však pravdu. Máš predsa možnosť sa dozvedať. Veď nielen, že sme verejne už viackrát uviedli, prečo sme boli súdení, tiež sme aj sami dali podnet, aby sa formou dotazníkov zistili objektívne skutočnosti našich postihov. Tie dotazníky má k dispozícii GBÚ. Avšak uľahčím Ti prácu. Br. Pavol Uhorskai bol už rehabilitovaný svetským súdom, skupina brata Baricu už dávnejšie bola oslobodená svetským súdom. V našej bystrickej skupine to takto vyzerá: pán biskup Čobrda bol súdený hlavne pre výrok v kázni, ktorým sa ohradil proti vyhláseniu ministra Kopeckého, že dnes ten, čo verí v Boha je alebo blázon, alebo podvodník. Tiež za účasť pri recenzovaní Symbolických kníh. Brat Struhárik hlavne za to, že napísal písomnú kritiku kresťanstvo nevkusne napádajúcej a zosmiešňujúcej knihy Stanislavského „Biblia pre veriacich a neveriacich" a tiež za účasť pri recenzii SK. Darinka Bancíková hlavne za organizovanie práce na prípravkách pre detské služby Božie – besiedky. Vajdička hlavne pre kázne. Br. biskup Ruppeldt za svoju účasť na zahraničných cirkevných podujatiach a za zbierku Humorov, kde zhromažďoval výroky a vtipy z cirkvi, z národného života a medzi nimi aj vtipy o Stalinovi. Moje konkrétne zavinenia: 1. účasť na piešťanskej pastorálnej konferencii (iste si aj Ty tam bol), 2. práca s mládežou v SEM do r. 1948 (bol som katechéta v Martine), 3. účasť v pracovných skupinách v prípravkách farárov v Turci, na Spiši a v Malohonte i v Honte (vedela o nich svetská i cirkevná vrchnosť, ostatní účastníci neboli braní na zodpovednosť), 4. moje teologické práce a úvahy, 5. preklady z cudzojazyčných cirkevných časopisov Teolog. Literaturzeitung, Ewang. luther Kirchenzeitung, ktoré k nám normálne prichodili, ktoré som si viac rokov predplácal, 6. preklad Symbolických kníh. Toto bola konkrétna náplň mojej viny (i ostatných): podvracanie republiky.

Nuž toto je skutočnosť našej „viny". A toto všetko sa dalo ľahko zistiť. Vy však ste nás bez zisťovania pravdy a skutočnosti šmahom odsudzovali a ešte odsudzujete. A tu Tebe i ostatným musíme pripomenúť. Vo väzení nám mnohí spoluväzni katolícki farári závideli, čo výslovne

vyjadrili, že oni sedia pre necirkevné a neduchovné veci, kdežto my sme väzni pre vieru a pre vernosť Kristovi. Môžeme uviesť konkrétne prípady. Títo veľmi dobre vedeli, prečo sme tam. Avšak niektorí naši evanjelickí oltárni bratia, ktorí majú plné ústa lásky, ešte aj dnes, keď sa už všeobecne vie, ako bývali takéto procesy v minulosti vykonštruované, nás podozrievajú a odsudzujú. Ďalej naši prostí veriaci na dedinách, kde sme účinkovali, nedali si nahovoriť v čase nášho zaisťovania a súdov, že ich farár ukrýval vysielačku v záchode a vydávali o nás písomne i ústne jedinečné svedectvá pravdy. Tie sú tam zachované medzi súdnymi spismi. Zatiaľ čo naši oltárni bratia i vedúci cirkvi naleteli (?) a uverili správam o našej trestnej činnosti a to rozchyrovali a niektorí z nich vydali o nás zlé svedectvo i odsúdenia, a to i na písme. Aj to je medzi súdnymi spismi. Konečne naši obhájcovia, neraz marxisti, katolíci, alebo nábožensky indiferentní, už v rokoch procesov 1962-1963 verejne hovorili, že to, čo sa nám za vinu dáva, nie je tresná činnosť. Šli tak ďaleko, že napr. si opatrili originálny text SK a ho zrovnali spolu s predsedom senátu Najvyššieho súdu s naším prekladom. A vy, niektorí naši oltárni bratia, ešte aj dnes nás odsudzujete. Mali ste možnosť zúčastniť sa procesov. Boli verejné. Niektorí bratia sa ich zúčastnili. Jeden z takýchto povedal o procese, že to bolo ako dáka pastorálna konferencia na vysokej úrovni. A Ty i niektorí ďalší i vtedy i teraz nás diskriminujete a odsudzujete. Je to hanba našej cirkvi. A je na zahanbenie vedenia našej cirkvi, ktoré malo možnosť oboznámiť sa o týchto veciach a oboznámiť s tým aj ostatných bratov i celú cirkev, čo i sľúbilo, no nesplnilo, a až úzkostlivo dbá, aby len nič z tejto pravdy o nás sa nedostalo na Božie svetlo, aspoň nie na cirk. fórach a v cirkevných časopisoch. Zdá sa, že im vyhovuje, že bratia farári – medzi nimi i Ty – sa dívate na nás ako na previnilcov hodných odsúdenia. Pripojene Ti posielame Prehlásenie, spoločne prijaté vo Zvolene, kvôli informovaniu Ťa. Text až po „Návrhy“ mal byť rozposlaný biskupským úradom všetkým seniorálnym bratstvám, aby všetci bratia boli informovaní o veci postihnutých i Zvolena, pričom sme sa na GR osvedčili, že sme ochotní ísť medzi bratov a im vysvetľovať nejasnosti. Tak by azda nebolo došlo ani k Tvojim osočovaniam, ani k niektorým iným nedobrým prejavom v našej cirkvi.

Ešte niekoľko poznámok k niektorým Tvojím tvrdeniam:

1. *Zastávaš sa cirkevných funkcionárov, že v oných rokoch za daných okolností sa nedalo inak robiť, ako robili. Nie sme neuznanliví. Všeličo by sme vedeli pripustiť a omluviť. Nie však veľké deformácie cirkvi, ktoré sú evidentné. Poviem Ti to prímerom. Počas vyšetrovania r. 1962 mi (Víznerovi) vyšetrovateľ dal otázku: Prečo ste neuznávali Chabadu ako biskupa? V odpovedi som mu vysvetlil, že biskup v našej cirkvi je iné ako v katolíckej. To boli časy, keď naša cirkev bola zbavená biskupov, farárov, kostolov a neprestala žiť a žije dosiaľ. Chabadu som však za biskupa uznával a som sa k nemu ako k biskupovi obracal. Že som však bol kritický voči nemu, lebo za daných okolností nevykonal pre cirkev to, čo by bol mal a mohol a čo v iných cirkvách bolo.*
2. *Tvrdíš „všetci sme deformovali v dobe temna“. Toto Tvoje glajchšaltovanie je povážlivé až nebezpečné. Dávaš ním požehnanie práve veľkým deformátorom, ktorých dôsledky sú nepomerne väčšie ako tých malých. A potom hádam len treba rozlišovať medzi deformáciami pod tlakom a z prinútenia (i tam má kresťan vzdorovať), kde motívom je slabosť, a medzi deformáciami z dobrovoľnosti a ochoty, kde motiváciou je zisk. Prirodzene, pred Bohom niet spravodlivého ani jedného. Všetci sme zhrešili a potrebujeme Jeho milosť. Tu však sme na rovine usporiadania a účinkovania cirkvi vo svete a teda zemskej spravodlivosti. Tieto dve roviny a tým i spravodlivosti nemožno a neslobodno zameniť ani pomiešať.*
3. *Hovoríš „nielen biskupov, seniorov odstrániť, ale každého...“ Sám musíš cítiť, že toto Tvoje tvrdenie je consecutio ad absurdum. Okrem toho aj nesprávne naše motívy chápeš. Nejde nám o odstraňovanie, ale o uznanie viny a slabosti, aby sa to v budúcnosti neopakovalo, pretože má to nesmierne neblahé následky, ktoré si ešte mnohí*

neuvedomujú, a tiež nám ide o stiahnutie dôsledkov. Ak niekto neobstál alebo sa neosvedčil, treba dať kvôli cirkvi samej a jej veriacim, ba i spoločnosti, stálejších a súcejších bez ohľadu na osobu. Tiež tu treba zvážiť aj tú okolnosť, že mnohé funkcie v cirkvi neboli obsadené z vôle veriaceho ľudu, ale nútene a proti ich vôli. Ak sa niekto aj takýto osvedčil na svojom mieste, dáme mu úctu. No ak sa neosvedčil, nech on vzdá úctu Bohu.

4. *Napísal si „… i keď sme deformovali, ale sme pracovali v našich zboroch a viacej sme vykonali ako tí, ktorí boli pozbavení nie pre Krista...“ Nevieme, či si dosť domyslel toto svoje tvrdenie. Totiž to spojenie, „i keď sme deformovali, ale sme i pracovali“ je veľmi zlé. Budeme to formulovať ostro, aby vynikla podstata. Aj diabol pracoval a pracuje v našich zboroch. Jeho práca je však deformovanie toho, čo formuje Boh a Ježiš Kristus. Spomeň si len, ako diabol zdeformoval Božie slovo (žalm) na hore pokušenia. Pracovať v zbore Ježišovom znamená nedeformovať. Práca v Kristovej cirkvi sa neznáša s deformovaním. Sú to nesmierne vážne a dôležité otázky a sme si vedomí, že mnohí bratia ich nemajú dosť ujasnené. Je veľmi naliehavé, aby sa riešili. Duchovný vo svojej zborovej práci má tak konať, ako mu prikazuje jeho Pán a Pán cirkvi. Toto znamená „pracovať v zbore Kristovom“. Opýtaj sa sám seba a sprav si takú sebakontrolu: koho som uznával za svojho Pána vtedy, keď som deformoval (ako píšeš)? Akú prácu som vtedy vykonával? Komu som vtedy slúžil? – Je nesmierne dôležitá otázka zásadného významu, ktorú si však treba dať nielen v minulosti, ale i v prítomnosti a každého času v cirkvi: slúžime Pánu Bohu a cirkvi ako Boží služobníci a či posluhujeme cirkvou i pánom bohom (i mojou „službou“) ako remeselníci?*

   Druhé, čo načim vedieť v súvise s našou službou je, akého charakteru je naša práca v zboroch. Toto nám pomôže správne sa orientovať v zborovej práci. Musíme vždy pamätať na to, že cirkev si buduje, vedie, zachováva, vzdeláva, dáva vzrast atď. jej Pán Ježiš Kristus. My v Jeho službe len sprostredkujeme Jeho odkaz, vôľu, slová, a to nielen slovami, ale aj svojím príkladom a životom. Tým, že my sami za tým, čo zvestujeme ako Jeho slovo, aj stojíme. Tento charakter našej služby veľmi dobre vidno z Jeho odkazu, ktorý dal učeníkom i nám: „Budete mi svedkami aj v Jeruzaleme... (aj v Rastislaviciach, aj v B. Bystrici, aj v Bratislave, aj vo väzení) až do posledných končín zeme.“ Charakter našej služby je teda svedčenie. My to nemôžeme zmeniť, lebo to je Pánov testament a naša legitimácia ako Jeho služobníkov.

   Na jednom mieste svojho listu si spomenul mladého brata a jeho kázeň a že si ho upozornil a že ho vyzdvihli a zavreli. Uváž, či by tá kázeň mladého brata nemohla odznieť dnes bez toho, aby mal preto akékoľvek zlé následky. Totiž aj svet, v ktorom žijeme, si uvedomil mnohé svoje chyby a nezákonnosti a ich uznal, a chce sa ich v budúcnosti vystríhať, ak len zase farári ho nebudú nútiť do starých koľají. Nuž ak by dnes tá kázeň mohla znieť, tak treba pochváliť onoho mladého brata, že Božie slovo zvestoval verne, zodpovedne (tvrdíme to podmienečne, lebo nepoznáme tú kázeň) a Teba treba pokarhať, že si chcel deformovať Božie slovo (opäť pripomíname našu podmienku). Vie sa predsa, že v minulých časoch – ale nielen v minulých časoch – Božie slovo trpelo násilie práve od samých jeho zvestovateľov.

5. *Písal si, že vieš o seniorovi, ktorý si myslel, že uznesenia presbyteriálneho zasadnutia môže rušiť. My vieme o generálnom biskupovi, ktorý si zmyslel nedbať na rozhodnutie Generálnej rady a porušil ho.*

Tvoj list, brat Gajdoš, si vážime za úprimnosť – ľutuješ totiž i odsudzuješ súčasne – avšak ho nepokladáme za riešenie toho, čo sme sledovali svojím prvým listom adresovaným br. seniorovi Kováčovi. Ty si svoje povedal a azda ešte povieš. Čakáme však na vyjadrenie br. seniora Ondreja Kováča, ako mieni riešiť otázku nami predostretú. Nechceme ho súdiť ani mu strpčovať život, skôr pomôcť mu chceme, aby sa zbavil bremena, ktorým si obťažil dušu i

svedomie onými obvineniami a odsudzovaniami a aby sa stratila vzájomná nedôvera a nastúpil úprimný bratský vzťah.

Okrem iného aj toto sú príčiny, prečo vec predsa rozťahujeme a znova o nej píšeme. Aj v nej ide o rehabilitáciu cirkvi a jej dobrého mena. V jej úprimnom vyriešení bude príspevok k obrode našej cirkvi. Chceme, aby všetci k tejto obrode prispeli. Vidíš, že je to záležitosť veľmi zásadná a potrebná vyjasnenia. Bratsky Ťa pozdravujeme. Pán Boh s Tebou!

Na vedomie: Br. sen. Ondrej Kováč, Nové Zámky; Generálna rada, Bratislava; Komisia práv. poradcov, Dr.Dušan Úradníček; Prípravný výbor ZED.

Vo verejnom živote heslom sa stávalo slovo konsolidácia, konsolidácia pomerov vyvolaných udalosťami vlaňajšieho roka. Potrebou konsolidácie a v jej záujme sa zdôvodňovali všetky nové obmedzenia slobodného prejavu. Napriek tomu sme sa utešovali, že aspoň v cirkvi nastane tá pravá konsolidácia – obdobie obnoveného vedenia cirkvi a postupnej rehabilitácie, o čom sme hovorili aj vo Zvolene. Pre vedúcich činiteľov cirkvi konsolidácia znamenala však návrat k starým praktikám a novým deformáciám. Br. Dr. Julko Cibulka už za pár dní po svojej ukľudňujúcej relácii o poslednom zasadnutí Gen. rady musel konštatovať inú skutočnosť. Hľa, jeho list, napísaný Gen. rade (18. júna – 140/69):

Generálna rada sa na svojom zasadnutí 27. mája 1969 uzniesla, že na všetky svoje zasadnutia bude pozývať dvoch zástupcov postihnutých farárov s poradným hlasom. Toto uznesenie bolo porušené hneď pri prvom zvolaní Gen. rady na 17. júna 1969. Zástupcovia postihnutých farárov neboli pozvaní.

Gen. rada na tom istom zasadnutí v záujme obnovenia a udržania jednoty cirkvi postavila sa proti zvolávaniu frakčných skupín, teda aj proti zvolaniu porád s „nepostihnutými" farármi. Ani v tomto ohľade nebola mienka Gen. rady rešpektovaná a porada zástupcov „nepostihnutých" bola zvolaná do Martina.

V mene svojom, ale aj v mene br. Uhorskaia čo najrozhodnejšie protestujem proti takémuto znevažovaniu dôstojnosti a poslania Gen. rady a žiadam odsúdiť a zamedziť takéto svojvoľné pokračovanie a každý diktát v správe našej cirkvi. (Manipulátorom bol Chabada.)

Podobne aj br. Vízner musel sa ohradiť proti počínaniu šéfredaktora Cirkevných listov br. Dr. Vladimíra Olexu (6. VII. – 160/69):

Vážený brat, dostal som Tvoj list, v ktorom oznamuješ, že mnou navrhnuté blízke termíny na stretnutie a rozhovor s redakčnou radou CL nie sú vhodné a naznačuješ, že nebude ľahké zorganizovať také stretnutie. Súčasne v poslednom čísle CL si oznámil, že redakčná rada sa uzniesla neuverejňovať naše odpovede na článok br. Dr. Michalku a že sa máte s nami stretnúť, pričom naznačuješ aj dôvod neuverejnenia, totiž, že aj v cirkvi treba prispieť ku pokoju a konsolidácii. Píšem Ti to preto, lebo tu skrsá niekoľko vážnych problémov.

Predovšetkým z oznamu v CL to vychodí, akoby naše odpovede a ich zverejnenie neviedli k pokoju. Mlčky sa naznačuje, akoby sme my boli rozvratníci. Teda ďalší súd nad nami. Mám za to, že je tu opomenutý najvážnejší moment celej tejto záležitosti, totiž, že naše články sú odpovede a ako odpovede vlastne reagujú na článok br. Dr. Michalku, ktorý nebol fair, na čo okrem nás verejne poukázali aj viacerí svetskí ľudia a čo čiastočne verejne priznal aj sám autor. Tam teda nastal rozvrat a odsudzovanie. Naše listy sú len dôsledok. Správny postup je odstraňovať príčiny, t.j. vyvrátiť nesprávne názory br. Michalku.

Pochybujem veľmi, že by neriešenie vážnych problémov a prikrytie nedostatkov a chýb bolo konsolidačnou prácou ku pokoju. Či nie je to skôr pripravovanie ohnísk na kvasenie nových, ešte väčších rozporov a nepokojov? Či nie je konsolidačnejšie bratské riešenie vznikajúcich otázok výmenou názorov a vyjasňovaním si hľadísk písomnými vyjadreniami?

Konečne, v našich odpovediach je síce dotknutá aj osoba autora článku a implicitne aj ďalšie osoby z minulého diania v cirkvi. Nedá sa o minulých dejoch hovoriť bez spomenutia aj dejateľov. Avšak ďaleko viac sa v odpovediach – aspoň v mojej, okrem Proksovej a Struhárikovej ostatné som nečítal – zaoberáme vážnymi problémami, ktoré sa týkajú našej cirkvi a ktorých nastolenie a riešenie je pre cirkev a jej účinkovanie a život nesmierne dôležité, ba poviem, že ututlanie riešenia týchto problémov môže znamenať pre našu cirkev veľké nebezpečenstvo a jej umrtvovanie. Vezmeš si to na svedomie?

Pre tieto a iné príčiny i naďalej trvám na uverejnení môjho článku odpovede br. Dr. Michalkovi, ako aj na práve, aby v časopise mojej cirkvi boli uverejňované články aj iných autorov a bratov a nielen tých, ktorí sú redakcii blízki.

Čo sa týka redakčnou radou navrhnutého postupu, totiž hovoriť s nami, autormi odpovedí, vzhľadom na to, čo je v CL napísané a čo si aj mne písal, zdá sa mi, že tu nastupuješ Ty ako zodpovedný redaktor cestu postupného odpútania sa z dotyku. Prepáč za úprimnosť. Zdá sa mi, že mieniš naznačovať ochotu a hotovosť k stretnutiu a rozprávaniu a pritom budeš jeho uskutočnenie oddiaľovať odvolávaním sa na skutočné i nie celkom skutočné prekážky, aby to zaspalo. Tieto taktiky sa používajú, no cirkvi nie sú na osoh ani neprispievajú bratstvu ani skonsolidovaniu pomerov, pretože sú pareniskom nedôvery a zvyšovania napätia.

Ja by som Teba i ostatných bratov z redakčnej rady prosil, aby hľadisko a záujem cirkvi postavili nad hľadisko i záujmy osôb.

Navrhujem: 1.oznámiť všetkým zainteresovaným príčiny neuverejnenia, tie, pre ktoré sa – ako si písal – redakčná rada jednomyseľne rozhodla články neuverejniť, 2. poslať všetkým zainteresovaným rozklepané odpovede jednotlivých respondentov, 3. požiadať ich, aby z nich vybrali a pripravili otázky, ktoré sa týkajú a/ len autora článku spred roka, Dr. Michalku a osôb, b/ osôb a cirkvi, c/ len cirkvi, 4. v primerane blízkom čase zvolať všetkých na stretnutie a rozhovor.

Na vedomie: Proksa, Holíč; Dr. Hano, Hlohovec; Varga, Beckov; Koštial, Skalica; Dr. Michalko, Bratislava.

Toto bol jeden front našich nápravných snáh a zápasov. Druhý prebiehal vytrvalo vo VD. Pre nápor bratstiev a niektorých zborov VD bolo treba vyjsť v ústrety ich žiadosti za demokratickú prípravu kandidátky na biskupa VD. V záujme toho uskutočnilo sa v Košiciach 17. VI. 1969 spoločné zasadnutie predstaviteľov Gen. rady a Dištr. rady VD. Jeho priebeh bol veľmi rušný, lebo niektorí členovia DR (najmä seniori Mikuláš Adamčík a Juraj Lukáč) sa ohradzovali proti široko založenému hnutiu seniorálnych bratstiev farárov za novú kandidáciu i nových kandidátov, ako aj proti pokračovaniu Gen. rady, ktorá preniesla svoju kompetenciu v príprave volieb na Dištr. radu a teraz je za nový spôsob kandidovania. Výsledok zasadnutia bol, že pôvodnú kandidátku bolo treba považovať za zrušenú, nakoľko sa sami kandidáti dobrovoľne vzdali (okrem Lukáča) a bude uskutočnená nová kandidácia. Okrem tohto stretnutia predstaviteľov GR a DR VD boli ešte dve stretnutia predsedníctva GR v Košiciach a Lipt. Mikuláši so sen. presbyterstvami Gemerského, Košického a Šarišsko-zemplínskeho seniorátu. Br. J. Staroň píše (158/69):

Brat gen. dozorca Žiak prehlásil, že ako kandidáti vôbec nemôžu prísť v úvahu bratia, pôsobiaci v ZD a tí, čo dosiaľ nemajú súdnu rehabilitáciu za sebou. Naproti tomu na kandidátke musia zostať pôvodne kandidovaní Lukáč, Šimek a Mišák. Úlohou tejto porady je navrhnúť ďalších dvoch alebo aj viac kandidátov, z ktorých sa pridajú dvaja k pôvodným kandidátom, aby bola kandidátka päťmiestna.

O mikulášskej porade nemám správ.

Na oboch stretnutiach bolo spomenutých viac bratov, ktorí by mohli prichádzať do úvahy. Z nich ako najvážnejší Gustáv Plavec a Viliam Raab z Revúcej. Obaja sa poďakovali za dôveru, ale nekandidovali. G. Plavec pre nemoc a V. Raab, že je na odchode do dôchodku.

Najpriebojnejší Gemer (J. Staroň) okrem Juráša, Madarása a Raaba spomenul síce aj br. Dušana Albíniho z Hája, ale ten sa ukázal ako nereálny kandidát. Iné senioráty prišli s novými menami, o ktorých Gen. rada na svojom zasadnutí 17. júla 1969 uvažovala a z nich k starým kandidátom (Lukáč, Šimek - Mišák už kandidáciu neprijal) pribrala bratov Jozefa Kubisa zo Slov. Pravna a Júliusa Filu z Veľkej pri Poprade. Predsedníctvo cirkvi Chabada a Žiak všetkých týchto pozvalo na 4. augusta do Lipt. Mikuláša, aby sa osvedčili, či kandidáciu prijímajú. Br. J. Filo povedal: som najmladší a do istej miery deprimovaný. Chrbát treba držať a ja ten chrbát nemám v poriadku. So zdravotným stavom som nie najlepšie (potom ako biskup držal ten chrbát statočne – všetka česť!).

Aj náš milý brat Ondrej Šimek videl sa už na konci svojho trápenia s kandidáciou, do ktorej sa dostal nechtiac. Pre seba si nežiadal a nehľadal ničoho, ani biskupskú hodnosť, ale snažil sa usilovne a obetavo o nápravu vecí v našej cirkvi. Za to je hoden nášho uznania. Akoby na rozlúčku napísal nám (O. Víznerovi a mne 5. VIII. – 161/69):

Milí bratia, myslím, že Vám už nebudem mať a potrebovať čo písať ďalej. Všetko speje k záveru. Po vybavení súhlasov, pričom podotkol br. gen. dozorca, že proti nikomu z nás nie sú námietky, vypíšu sa voľby. Čo sa týka mňa, do veci sa už na nijaký spôsob nezastariem, nechám na Pána Boha a rozvahu ľudí. Vo svojom a svitovskom zbore, prirodzene, voľby nebudem robiť ja, ale poprosím br. seniora, aby to prišiel skončiť. Nuž modlime sa a čakajme Božiu odpoveď. Pozdravujem si Vás srdečne a ďakujem za všelijak dokazované porozumenie, pochopenie, rady a bratskú lásku. Váš Ondrej.

Keď už bola nová kandidátka pripravená, Br. J. Juráš píše do gemera br. J. Staroňovi, ktorý sa nevedel so situáciou zmieriť (7.8. – 164/69):

Spytuješ sa, čo tu robiť. Sú dve alternatívy: 1. Protestovať. Je tu všek riziko. Ak niekto zo zborov odovzdá hlas na prvého kandidáta, bude zvolený. CÚ sa nevyslovuje jednoznačne a volebný štatút neexistuje. Protest by mal význam morálny a historický. 2. Sústrediť hlasy na br. Júliusa Filu, ktorého vraj bratia poznajú ako čestného, i keď ustrachovaného a trochu aj cynického. Ale iste pri pomoci bratov obrodného hnutia v každom senioráte, ktorých by si pribral ako poradcov, by správne a s rozvahou viedol VD a aj v GR presadzoval záujmy cirkvi proti egoizmu jednotlivcov.

Keď sa konala druhá doplňujúca kandidácia vo VD, pripravovali sa na Krajskom súde v Košiciach rehabilitácie bratov Juráša, Madarása, Dr. Jurkoviča a iných. Kým bolo skončené konanie štátnych súhlasov, september 1969 ubehol a schyľovalo sa k biskupskej voľbe. Br. Jožko Juráš bol len čiastočne rehabilitovaný a s br. Julkom Madarásom, hoc bol úplne rehabilitovaný, sa už počítať nedalo, lebo sa nedostal do kandidácie. Početná skupina našich bratov vo VD (Staroň, Slávik, z mladších Koč, Jágerský, Veselý) predsa sa o to pokúsila. Podala protest proti staronovej kandidátke a žiadala do nej pojať br. Madarása. Predsedníctvo cirkvi vo VD niektorých osnovateľov protestu povolalo do Košíc na rozhovor, ale nemalo porozumenie pre doplnenie kandidátky. Preto sa pokúsili bratia o novú cestu: požiadať kandidátov, aby sa vzdali, a tak vyvolať ďalšiu kandidáciu, do ktorej by mal prístup aj br. J. Madarás. Pre tento zámer obrátili sa i na nás v ZD. O víťazstve Madarásovom nemajú pochyby, lebo podľa ich odhadu asi 80% zborov by bolo zaňho. Br. Veselý píše Víznerovi, Vízner mne. A dostal som aj list od br. Janka Jágerského. Žiadajú nás osloviť br. O. Šimeka, aby sa vzdal kandidácie a povzbudil k tomu aj br. Filu. Jágerský mi píše (4. X. – 173a/69):

... Máme už kandidátku, ktorú si vlastne samo urobilo vedenie cirkvi a s ktorou my nemôžeme súhlasiť. Ovšem táto kandidátka sa už nedá ani napadnúť, nejaký cirkevno-právny postup je problematický. Je tu však predsa len nádej, keby sa aspoň jeden-dvaja z kandidátov vzdali. Takto by musela byť kandidátka doplnená a že by bola doplnená J. M. (Madarásom), *to je isté. A v tomto záujme, drahý Paľko, Ti píšem. Myslím tu na Ondreja Šimeka. On sa bol z príkazu obrodného hnutia obetoval, aby zostal v kandidátke. Nemá*

nijakú perspektívu aby ho zbory zvolili za biskupa. Preto by on snáď sa mohol prvý vzdať a vyzvať aj ostatných, aby sa vzdali. Napríklad J. F. (Filo) *zo zdravotných dôvodov. Aspoň sa Julko F. žaluje na zdravie, neviem, či je to tak zle s ním. Ale aj keď nie – formálne by to mohol urobiť. Preto by som, Paľko, prosil Teba, aby si dôverne napísal Ondrejovi Š. Ja verím, že to urobí. Budem mu písať aj ja. Neviem, či je naklonený pre J. M., ale myslím, že spolu dlhé roky pracovali a tak sa vzájomne poznajú. Viem, Paľko, že je to nepríjemná záležitosť. Ondrej po košickej rehabilitácii sám mal prísť na toto. Rozhodne treba urobiť trhlinu v terajšej kandidátke.*

Aj br. O. Šimekovi hneď napísal (5. X. – 173b/69):

Aj keď ste kandidovaní štyria, jedná sa tu vlastne o dvoch kandidátov, poťažne jedného kandidáta, nášho br. seniora Lukáča. Som totiž presvedčený, že sa ani J. Filovi do toho veľmi nechce. Situácia vo VD je totiž taká, že sa cirkevné zbory i br. farári ťažko zjednotia okolo Julka F, tým menej ešte okolo nášho Lukáča. Ty by si tiež dostal niekoľko hlasov, možno aj Kubis nejaký. Tvoja situácia – odpusť, že som veľmi otvorený – je predsa veľmi jasná, Ty o tom dobre vieš i cítiš to, a to by bolo veľmi málo za to, že si sa obetoval ostať v tej prvej kandidátke. Počúvam, a takej mienky sme aj niektorí v Liptove, že radšej nebudeme vôbec voliť. Preto, Ondro, ak si sa obetoval vtedy na začiatku, prichodí Ti obeť priniesť i na konci. Pre Teba to bude naozaj statočná a vyslobodzujúca obeť. Ak sa Ti vtedy na začiatku prizvukovalo: zostaň, dnes to nemá cenu. Naopak, poď von z toho, vzdaj sa! Takýmto svojím činom urobíš trhlinu do terajšej kandidátky a možno, že by Ťa nasledoval i Julko F. Ondro, už niet iného východiska, niet inej možnosti! Ty vôbec nič tým nestratíš, naopak získaš si srdcia viacerých, pomôžeš pravde a tak urobíš ďalší krôčik k obrodeniu našej cirkvi...

Br. O. Vízner píše Šimekovi (5. X. – 196/69):

... Keďže veci zostavením kandidácie, kde sa nebral ohľad na návrh mnohých, dospeli do takého konca a keďže vy štyria ste v tom tiež zainteresovaní, uváž, či by ste k tomu aj vy sami nemali zaujať stanovisko. Aspoň si myslím, že nikomu by nemalo byť jedno, keď cíti, že je presadzovaný nasilu a proti vôli mnohých. Či teda vy štyria by ste sa nemali zísť a vzhľadom na situáciu po tejto kandidácii rozobrať si veci v plnej otvorenosti a k veci zaujať stanovisko a ho oznámiť GR. Porozprávaj sa s br. Filom. Azda Ti nemusím vysvetľovať obšírnejšie, prečo Ti takto píšem. Z terajších kandidátov mne by si bol Ty prijateľný. A toto som viacerým jednoznačne i povedal. Nemáš však dôveru bratov, nemaj mi za zlé, že Ti to takto píšem. A tak by si neprešiel ako kandidát obrody cirkvi.

I ja som napísal br. Šimekovi (9. X. – 176/69):

„Povedal som si, že sa už do VD nebudem starať a nijako sa angažovať.Toto je, dúfam, posledný raz, čo sa ešte ozývam a prosím Ťa: urob ako bratia žiadajú. Budeš von z obliga a uznanie bude patriť Tebe, že si sa vždy vedel obetovať pre dobro veci, našich nápravných snáh a obnovy života v cirkvi. Aj vo VD vôľu biskupa riadi sám Pán cirkvi. Nech ním bude ten, na koho On pohliadne.“

Br. Ondrík nám odpovedal dlhým listom, z ktorého vyrozumievame: 1. že je zatrpklý voči bratom, najmä z vlastného seniorátu Tatranského, lebo nenašli k nemu otvorenú cestu, 2. že už viackrát odvolával kandidáciu a zase rušil svoje zrieknutie sa kandidácie, vždy len v záujme progresu. Keby ešte aj teraz odstúpil, dotýkalo by sa to už jeho cti a dobrého mena v očiach evanjelickej verejnosti. *Živo cítim vo svojom svedomí, že týmto ohľadom som voči sebe povinný a viazaný a neprestávam hľadieť na svoje meno a charakter farára ako na svoj majetok najcennejší nad všetky ostatné mená a tituly* (15. X. – 179/69). Išlo o to, že aj druhý kandidát, br. Július Filo je z tatranského seniorátu a tak by jeho (Š) abdikáciu považovala verejnosť za útek z boja. Nuž vari radšej čestne padnúť. A potom oslovenie br. Filu by mohlo vyzerať akoby mu nežičil prípadné víťazstvo. 3. Celú akciu „nabúrať“ terajšiu kandidátku považuje za iluzórnu, ba nereálnu, lebo GR br. Madarása do

kandidátky nepojme a keby aj, br. Julko nedostane štátny súhlas, ako mal povedať br. gen. dozorca Žiak bratom (Veselému a spol.) na pohovore v Košiciach.

Zostávalo by Vám už len, aby ste vyzvali všetkých štyroch kandidátov. Dostalo sa mi do uší, že br. J. L. i s br. Pališínom sa vraj chcú so mnou stretnúť. Ak, tak navrhnem pred nimi abdikáciu všetkých štyroch. Sám ich však k rozhovoru volať a vyhľadávať nemienim. Alebo ak všetci štyria zostanú, voľby bojkotovať. Aj to je cesta, ale muselo by to mať svoj náležitý efekt, aby sa tak vynútilo zostavenie novej kandidátky. Sám osobne by som to nepovažoval za prejav absolútnej nedôvery od Vás osobne, a myslím, že v tom prípade ani brat J. L. by už nemohol nájsť v sebe dosť mravnej opodstatnenosti k tomu, aby prijal zvolenie i keď s nadpolovičnou väčšinou všetkých ***odovzdaných*** *hlasov, ale jednako len pri mizivej menšine všetkých odovzdateľných hlasov. Čo sa týka mňa, ja som pre taký prípad uzrozumený s tým, že by som nemohol prijať zvolenie za takých okolností. Za terajších okolností, ak všetko ostane pri stave dneška, prichodí mi pri rešpektovaní Vášho stanoviska len Vás poprosiť o to, aby ste mysliac na moju osobu na mňa hlasy zborov teda neodovzdávali.* Mne dokladá: *Keby sme vedeli dokázať všetci štyria zostaviť apel na rozšírenie kandidátky GR-ou o J.M. I to je ťažko mysliteľné a keď by, tak nie je ešte dokladom úspešného konca. Je toto už posledok? Je to už veľké naloženie.*

Veru je to naloženie. Brat Šimek je analytik rozumom i citom. Až úzkostlivo domyslieva každé svoje rozhodnutie či ohľadom na svoju osobu alebo aj na záujmy progresu. Jeho odpoveď akceptuje i br. Jágerský a oboznamuje s ňou svojich blízkych bratov (19. X. – 180/69):

Vidím, že br.O. Š. chcel a chce pomôcť progresu, keby tak zmýšľal aspoň aj J. F., dalo by sa trhlinou (dvojakou) kandidátky predsa len žiadať kandidátku doplniť. Aj keď skutočne nič nemám proti nemu, mám však obavy o zjednotenie cirkvi VD pod jeho, povedzme si, biskupským stolcom. A o to mi ide i o ďalšie – nestálosť, menlivosť – čo sa v súvise s jeho osobou, najmä zo strany bratov, ktorí ho lepšie poznajú, spomínalo. Aj br. D.V. píše, že J.F. „spočiatku veľmi krútil, teraz už prejavuje opačné obrátky a veľkú chuť. Odvoláva sa na návštevu J. C. (Cibulku) *a D. A.* (Albíni), *akoby bolo našou túžbou, aby bol on. Brat Danko V. (Veselý) myslí ešte na jednu rezolúciu pred GR, aby J. M. vzali teraz po rehabilitácii do kandidácie. Nie som proti, ale či GR si ju vôbec všimne!? Leda že by sme jej pohrozili, že väčšina zborov bude voliť bielymi lístkami, ale to by tú väčšinu museli mať skutočne zistenú! Nech je už situácia akokoľvek ťažká, sme v Božích rukách, a ja verím, že nás Pán neopustí, že musíme vytrvať v boji za spravodlivú vec cirkvi i evanjelia J. Krista až do konca, aj keby sme mali padnúť na jej hradbách.*

Cituje aj hodnotnú časť listu, ktorý mu v tejto poslednej fáze boja napísal br.Madarás:

... mal som svojho kandidáta: Jožka. Ak som dosiaľ v tom smere nič nepodnikal, nič nebudem podnikať ani ďalej, lebo sa to protiví mojím názorom. Prirodzene, som veľmi povďačný všetkým bratom, ktorí, hoc vedeli o mojom neašpirovaní aj o mojom kandidátovi, sa stále zasadzovali o to, aby medzi kandidátmi popri Jožkovi som bol aj ja. Prečo som vďačný? Lebo otvorene priznávanie sa k nám vo forme nášho kandidovania som videl, ako dosiaľ jediný prejav morálnej rehabilitácie v našej cirkvi zo strany mnohých bratov farárov. Lebo tu nešlo len o našu osobu, ale o všetkých postihnutých, ktorí sme už boli súdne rehabilitovaní, alebo ešte budú za nami. A to má väčšiu cenu ako faktické dosiahnutie tejto funkcie, ktorá, ako píšeš, bude iste pre kohokoľvek ťažkým bremenom. Ak by toto bremeno bolo uložené na hociktorého z nás, nikto z nás, teda ani ja, nebudem mať zas morálne právo odmietnuť, ale ho nebudem ani vyhľadávať.

Br. Janko Jágerský urobil posledný pokus, keď sa aj s br. Janotkom na konvente Liptovsko-oravského seniorátu v Lipt. Mikuláši 8. nov. 1969 ohradili proti výpadom sen. J. Lukáča na postihnutých bratov, ktorých znevážil a urazil ako aj celé naše obrodné hnutie (aj konvent túto časť seniorovej správy na návrh sen. dozorcu br. Dr. Ivana Šenšela odmietol

a odsúdil) a žiadal, aby sen.konvent odporúčal pojať br. J. Madarása dodatočne do kandidátky. Lenže naši bratia prajnú náladu hneď nevyužili, rozprava sa pretiahla, viacerí z konventu poodchodili a pre žiadosť našich nebolo už dosť porozumenia, ani ohľadom výberu vyslancov na gen. konvent. Jednako 10 farárov a 10 zborových dozorcov podpísalo žiadosť GR za kandidovanie aj br.Madarása. Aj naši prívrženci už boli opatrní a nemienili sa viac exponovať. Ani br. G. Plavec, ktorý s akciou súhlasil, ale nepodpísal. Koncom novembra 1969 už odchodil do penzie. Telesne chradol.

Gen. biskup Chabada volal br. J.Jágerského „na koberec“ za túto iniciatívu. Ďalšia aktivita vo VD bola hrdúsená a boj utíchal.

Čo povedať o tejto ťažkej, úmornej kapitole nášho zápasu vo VD? Sústredili sme sa len na postihnutých bratov. Čo ako boli súci a tešili sa popularite, láske a úcte v najširšom bratstve, nemohli sme napokon ani jedného z nich pozdraviť v biskupskej hodnosti a úrade, čo by bolo bývalo svojím spôsobom aj rehabilitáciou nielen ich osobnou, ale v ich osobe aj ostatných spoluväzňov v Pánu, ale i celej našej cirkvi. Príčiny boli v nás i mimo nás. Ukázalo sa čím ďalej evidentnejšie, že kandidovanie br. Jozefa Juráša bolo viac ako problematické, pokiaľ ide o jeho súdnu rehabilitáciu, napriek osobnej prezidentskej amnestii i vzhľadom na neistý štátny súhlas. Zodpovedný cirkevný i politický činiteľ br. gen. dozorca Andrej Žiak viackrát otvorene to pripomínal. Nazdali sme sa, že je to len manéver a propaganda, žiaľ, bola to skutočnosť. Br. Július Madarás meškal so žiadosťou o súdnu rehabilitáciu, hoc som ho na to včas i ja upozorňoval. Žiadal ma o to br. J.Struhárik, ktorého osobným kandidátom na biskupa VD bol práve J. Madarás ako jedinečný znateľ a interprét reformátora Dr. M. Luthera u nás. Súdnu rehabilitáciu oboch týchto bratov súril aj br. gen. dozorca Žiak, ako nás o tom informoval, priamo u predsedu Najvyššieho súdu. Keby ju bol mal br. Madarás za sebou už v r. 1968, bola ešte úfnosť, že dostane i štátny súhlas k biskupskej voľbe. Potom to už bolo problematické a napokon br. Žiak povedal bratom vo VD, že ten súhlas br. Madarás nedostane. Preto už ďalšie naše úsilie v tomto smere bolo napokon márne.

Koncom roku 1969 boli nariadené biskupské voľby VD a z nich vyšiel vekove najmladší, súci, duchovne i odborne na výške stojaci biskup br. Július Filo. Jeho volili všetci naši bratia, lebo nebol zaťažený minulým cirkevným režimom i keď sa otvorene nehlásil k nášmu obrodnému hnutiu, ale bol nášho ducha. Naši bratia vo VD mu dôverovali, ba i sám br. Dr. J. Cibulka bol naňho ako na eventuálneho kandidáta upozornil. Rozhodne môže byť len na prospech cirkvi ako zodpovedný pastier ľudu Božieho. A takým sa aj dokázal. Pozdravil som ho 22.I. 1970 – 2/70):

Milý brat biskup, s radosťou sa dozvedám o Tvojom zvolení za biskupa VD. Úprimne a s láskou Ťa pozdravujem v tejto hodnosti. Je to isté zadosťučinenie aj našim snahám o nápravu vecí v našej cirkvi. Keď sa zjavujú znamenia, že sa zasa vracia duch starej správy a praktík (neoprávnené a protiprávne zrušenie ZED-u, policajný záujem o bratov z progresu), ostávate nám aspoň vy dvaja noví biskupi nádejou a zábezpekou, že budete starostlivo a zodpovedne bdieť nad vinicou Pánovou a ľudom pastvy Božej.

Ako br. biskupa R. Koštiala, tak aj Teba budeme všemožne podporovať, najmä na modlitbách. Nech aj Teba povzbudzuje veľká dôvera zborov a bratstva. Želám Ti posilnenia na duchu i na tele od Pána, ktorého zasľúbenie máš a ktorý aj Teba zmocňuje ku všetkému dobrému dielu.

Opúšťame VD a hľadíme na celú cirkev.V narastajúcich sťažených podmienkach pre naše obrodné snahy a aktivitu progresu ostáva pomaly len obmedzený priestor i v samej cirkvi. Akú-takú úfnosť máme ešte v jednotu bratstiev po seniorátoch. O stretaní sa na širšej základni (zvolanie bratov z celého Slovenska napr. do Zvolena) už nebolo možné veľmi uvažovať. Politické a bezpečnostné orgány začínajú si už znovu očividne všímať dianie v cirkvi a ohlasujú boj proti „politickému klerikalizmu“.Týmto novým kepienkom môžu

zakrývať všetko svoje bezprávie na cirkvi a deformácie. Jednako sme sa nepoddávali, ale usilovali sa o posilnenie nášho vlivu v cirkvi i pozitívnou vnútromisijnou činnosťou.

V susedných Stredných Plachtinciach bola 5. X. 1969 slávnosť posvätenia obnoveného chrámu Božieho. Domáci brat Jurko Spevák pozval za slávnostného kazateľa br. Dr. Julka Cibulku z Bratislavy, ktorý prišiel aj so svojou manželkou Elenkou a zložili sa ako milí hostia vo Veľkom Krtíši. Prišli aj bratia biskup R. Koštial, senior Ľ. J. Hrdlička, s. Darinka Bancíková z Veľkého Lomu, Ján Chvostek z Príbeliec, Ján Halgaš z Dolných Strhár, Vincent Blažko z Dačovho Lomu, Jožko Dianiška zo Senného a my z Veľkého Krtíša. Hotová konferencia. Všetko svoji. K tomu ešte rím. kat farár Jožko Páleník z Dolných Plachtiniec. Len domáca sestra Lenka, Ďurkova manželka ťažko chorá v lučenskej nemocnici pomaly dokonávala. Ako sa len tešila z nastupujúceho progresu! Teraz zhasla s ním. Česť jej pamiatke.

Po slávnosti zostali ešte Hrdličkovci u nás na fare i s našimi hosťami Cibulkovcami. Zamýšľali sme sa nad naším obrodným hnutím, ako pomôcť cirkvi vyslobodiť sa z režimistického vedenia Chabadovho. Všetko sa vracalo pomaly do starých koľají, ale kapitulovať sme nepomýšľali. Aj br. sen. Hrdlička vytrval verne s nami až do konca.

S br. Cibulkom i našimi manželkami ponavštevovali sme okolité fary, všade sme sa obodrili na duši pookriali. Veríme, že naši Cibulkovci na túto návštevu v Novohrade ako my na nich, radi spomínali.

Po peknom, priam manifestačnom priebehu volieb v ZD nič nás viac nevzrušilo, iba nádherná slávnosť inštalácie br. biskupa Rudolfa Koštiala 26. októbra 1969 v jeho rodnom zbore na Starej Turej. Tešili sme sa na ňu a organizovali hromadnú účasť cirkevníkov z našich zborov. Za hustej rannej jesennej hmly preplnené autobusy sa len pomaly pohybovali z celého Západného dištriktu, ba i z východu prišli. Bola to krásna manifestácia slovenského evanjelictva. Inštaláciu vykonal br. gen. biskup Dr. Ján Chabada, ktorého reč, bohužiaľ, nezanechala priaznivý dojem, naopak bola príkro posudzovaná aj odsúdená i z teologického hľadiska. Brat biskup R. Koštial chcel sa dať inštalovať svojím priateľom – biskupom zo Švédska. No nenašiel pre to pochopenie ani vo vlastnej dištr. rade (bodaj by aj pri doterajšom starom zložení!). Prítomných bolo asi 50 kňazov, zástupcovia rôznych cirkví, ba aj administrátor trnavskej diecézy, gen. vikár Dr. Gábriš. Neboli pripustené nijaké ekumenické prejavy. Preto nie div, že zástupca rím. kat. cirkvi Dr. Gábriš neprijal ani pozvanie na spoločný obed. Taká bola štátna réžia cirkevnej kresťanskej slávnosti! Len nás kresťanov navzájom odcudzovať, oslabovať a opanovať – staré osvedčené: divide et impera! Aj to bolo povážlivé znamenie do akých pomerov už spejeme.

Pociťoval to i br. biskup Koštial hneď v samom sídelnom Zvolene. Nebolo preňho bytu. Býval na Sliači u môjho priateľa, bývalého hájnického cirk. učiteľa a potom škol. inšpektora br. Štefana Rybu, rodáka z Pastúchova (zbor Hlohovec). Ten sa nehanbil ani za evanjelium Kristovo, ani za svojho evanj. biskupa. Zvolenský cirk. zbor bol liknavý riešiť záležitosť bytu s MsNV a ONV vo Zvolene, keď išlo o biskupa, ktorý vzišiel z progresu. Neskoršie ho br. Dr. Ján Dubíni z Ban. Bystrice ako zvolenský senior s politickou príchuťou označil za „dieťa roku 1968“ a tak sa aj ako „vlastenecký“ farár choval k nemu nadradene. Ani zvolenský parochus sen. M. Bágeľ neprejavoval iniciatívu v starostlivosti o ubytovanie biskupa. Neprial si veľmi mať biskupa vo Zvolene. Trápila nás táto situácia. Br. Janko Hudec navrhuje (8. X. – 178/69):

Aj v bytovej otázke by sme mali nejako pomôcť pánu biskupovi. Najúčinnejšia pomoc by bola vari taká, keby sme dali zvolať zborové predsedníctva seniorátov, ktoré by adresovali Rade MsNV vo Zvolene rezolúcie, alebo zvolať zborové konventy a tie by s podpismi cirkevníkov posielali rezolúcie v bytovej záležitosti p. biskupa. No muselo by to byť v celom ZD a tak verím, že by sme k niečomu prišli. Neverím, že by si zvolenský MsNV dovolil len tak ľahko prepočuť, povedzme, mienku či žiadosť 200 cirkevných zborov.

V nových politických vodách lodička našej cirkvi naberala zase staronový kurz. Lodivodmi sú Chabada, Michalko, Olexa s celou svojou posádkou, alebo ako ich neb. br. Struhárik nazval „Úsekárskou gardou“. Neberú na vedomie konferenciu kňazov v Turč. Tepliciach, neuznávajú ZED, proti ktorému sa vždy stavali, oživujú ÚSEK a vedú skrytú i zjavnú kampaň proti nášmu obrodnému hnutiu i postihnutým bratom. Brata biskupa Koštiala neberú veľmi na vedomie, spolu so štátnymi úradmi sťažujú mu prácu i postavenie. Vo viacerých prípadoch vznášal proti manierom uvedenej skupiny i v redakčných veciach protesty, ale bez efektu. Napr. keď gen. biskup Chabada poveril Dr. Olexu a Dr. Nandráskeho zastupovať redakcie našich časopisov na medzinárodnej konferencii v Budapešti a obišiel br. Vl. Kubovčáka ako šéfredaktora Ev.posla (č 169/69 – 18. IX. 69). Chabada žiada revíziu všetkých uznesení Gen. rady. Bývalý krajský cirk.tajomník Št. Chovanec pozval si na ONV v Lučenci br. sen. Hrdličku a oznámil mu, že od 1. I. 1970 bude on zase úradovať v Banskej Bystrici na KNV a tak že bude koniec všetkým „čiernym“ cirk. stavbám, rozbujnelým posviackam a slávnostiam. Bez vedomia a dovolenia nesmie vraj nikto nič nikde hovoriť. Máme sa na čo tešiť! Už je to zase tu. Aj nástupcom seniorovým bude len „náš človek“. Jasné? (Br. Hrdlička bude mať v r. 1970 70 rokov a mieni ísť do dôchodku.)

Br. J. Hudec píše mi o sen. pastorálnej konferencii hontianskeho bratstva v Pliešovciach 12. XI. 1969 za prítomnosti br. Chabadu, Michalku a politického Chovanca (20. XI. – 200a/69):

Nebudem opisovať jej priebeh, ale len toľko, že sa niesla v tom starom duchu spred januára. Oni sú dobrí, my sme zlí. Neodíde (Chabada), pokým neočistí všetkých statočných farárov a seba, veď boli špinení, nehanebne napádaní a podobne. Očistenie seba a iných ide hľadať cestou iných orgánov; nevyjadril sa akých (nuž súdu!). Mrzí ich voľba biskupa ZD a mohli ju napadnúť, keby chceli, ale vraj prodekanovi nezáleží, kto je tam. Do diskusie nik nezasiahol len my dvaja s Blahom, dali sme im pocítiť, že sme necúvli a že nie je všetko v poriadku, i keď to ako krášlia. Mala by sa znovu pestovať Teológia tvárou k životu. Má sa pracovať kľudne, opatrne a podobne. Konečne, to vieš z minulosti. Na konferencii bolo ešte viacej pozoruhodných momentov, ktoré neveštia nič dobrého. Podávalo sa nám to veľmi jasne.

Toto je súčasť ofenzívy proti nám a na ich sebazáchranu. Už cítia závan nových vetrov, nový politický kurz a preto taká aktivita. Kde sa len vzala v chorom Chabadovi? Aj abdikáciu odvolal a trúfal si proti svojím osobným protivníkom. Br. Vajdičkovi a iným hrozí súdom, že rozširujú o ňom, akoby on vraj predával fary. Hrozil i br. M. Taslerovi disciplinárkou, že zneužil názov „Tranoscius“ pre svoj navrhovaný „Ústav evanjelickej kultúry“. My sme túto myšlienku br. Taslera pochopili, podporovali, zastávali a hájili, lebo nešlo o nič iného len o prácu v cirkvi. Ak skrslo nejaké nedorozumenie, bolo by sa vysvetlilo. Br. Taslerovi išlo o širší záber každej takej duchovnej, nábožensko-cirkevnej, vedoumnej, literárnej a inej oblasti, ktorá sa akýmkoľvek spôsobom dotýka cirkevno-náboženského života a kresťanstva vôbec. Kresťanský pozitivizmus a nielen nejaký kultúrprotestantizmus. Preto aj br. Dr. E. B. Lukáč súril vydávanie bývalej nábožensko-kultúrnej revue „Tvorba“.

Chabada a Michalko navštevujú ďalšie senioráty: Trenčín, Turiec, Zvolen so zahlásenou Michalkovou prednáškou „O nových smeroch v teológii“, ale všade ide len o jedno: očistiť Chabadu a prejaviť mu dôveru, samozrejme aj fakulte a Michalkovi. Tak využil a zneužil br. Michalko aj smrť nebohého biskupa Dr. Katinu, aby „rehabilitoval“ pamiatku tohto povýšeneckého spolureformátora a nás z obrodného hnutia ohovoril, znevážil a politicko-policajné kruhy na nás upozornil. Prečo to robil? Nie z úcty k nebohému Katinovi, ani teraz z lásky k Chabadovi, ale aby sa uviedol do povedomia neinformovanej evanj. verejnosti ako obránca cirkvi a zachránca jej starého vedenia. Cítil, že Chabadovo zdravie už dlho nevydrží a v úrade gen. biskupa sa dlho neudrží a príde jeho – Michalkov

deň. O týchto a podobných skutočnostiach zmieňujem sa v poslednom liste br. Taslerovi a Valáškovi (11. XII. – 204/69):

„Iste Vám nič nového nepoviem, keď spomeniem, že sa začína krútiť koleso okolo progresu a jeho prívržencov. Na štátnej bezpečnosti boli už vypočúvaní bratia Dr. Cibulka a Juráš. Dá sa očakávať rozhovor tohto druhu aj s ostatnými. Naše mená boli v tejto súvislosti už vyslovované, aspoň záujem o nás prejavený. Br. Jožko Juráš hneď po vypočúvaní urobil záznam, myslím pre Zbor právnikov pri predsedníctve cirkvi. Ak ho nemáte, vyžiadajte si ho od neho, alebo Vám ho ja pošlem. Podobného obsahu bolo aj vypočúvanie br. Dr. Cibulku.

Okruh otázok je asi tento: Aké sú skupiny v našej cirkvi? Zrejme myslia na nás a tých druhých. No, o skupinách sotva možno hovoriť, len o tých za obnovu a proti. Zvedaví sú na Čertovicu. Kto tam bol vedia dobre z podpisov na žiadosti o povolenie zvolania Všeob. konferencie. Potom na Turč. Teplice, ktoré považujú za ilegálnu akciu a násilie na štátnej správe, keď vraj bola donútená dať súhlas. Žiadajú prednášky, reči, prejavy tam odznelé, hoc iste majú magnetofónový záznam. Podobne aj zo Zvolena, ktorý je azda najcitlivejšou kapitolou, najmä 40 bodov, ktoré boli predložené Gen. rade na prerokovanie so zástupcami postihnutých. Za protištátnu považujú požiadavku – zrušenie cirk. tajomníkov. Julkovi Cibulkovi zazlievajú články v Kultúrnom živote a tiež sa im asi nevidí vyhlásenie Paľka z Nitry v mene Prípravného výboru. Tiež, prečo zazlievame bratom, čo dostávali „výkonnostné“. Dosadenie zástupcov postihnutých v Gen. rade považujú za násilnícke a protiprávne. Potom bola reč okolo nejakého cyklu kázní na 10 Božích prikázaní v Bratislave a schôdzkach mládeže duchovne prebudenej (vraj pietistickej). Konečne môžeme predpokladať, že ich zaujímajú veci, ktoré nie sú pochuti Chabadovi a Michalkovi. Zrejme všetko pochádza od týchto.

Teraz niečo zo zasadnutia gen. presbytéria: Prípravný výbor likvidujú. Vraj už splnil úlohu, keď vypracoval štatút. No to je len časť jeho poverenia valným zhromaždením všetkých kňazov. Mali sme riešiť otázku biskupov a pripraviť valné zhromaždenie. Nuž toto je aparátnické počínanie a ďalšia deformácia. Myslím, že o takomto pokračovaní mali sme byť upovedomení. Pravda, zlodej sa neohlási, že ide kradnúť. Ale Prípravný výbor mal by sa zísť a zaoberať sa takýmto počínaním vedúcich cirkvi. Len či náš predseda ZED-u nájde k tomu dosť odvahy. Ustanovila sa nejaká skupina – výbor – v tomto zložení (aspoň niektoré mená): Dr. Michalko, Varga, Midriak, Horňan, Slosiarik, Kašuba, vraj za Čertovicu! a iní. Vraj sa musí prehodnotiť Prehlásenie (zo Zvolena).“

Vedeli sme, a čím ďalej tým viac sme sa presviedčali, že najväčšou prekážkou obrody a rehabilitácie cirkvi je sám gen. biskup Chabada. Chceli sme ho morálne pohnúť k abdikácii pred Turč. Teplicami a tam na konferencii kňazov, potom pripraveným Ohlasom – Príhovorom a napokon žalobou, ktorú pripravil a za nás podal Zboru právnikov br. O. Vízner. To všetko ostalo napokon nepoužité a nevyužité. Ešte sme sa úfali výročnému gen. konventu. Tam sa ozveme, poinformujeme, útoky odrazíme, obviníme vedenie cirkvi z ďalších deformácií a budeme žiadať Chabadov odchod. Toto naše cirkevné najvyššie a najkompetentnejšie fórum mali sme vždy na mysli. Už v r. 1968 pred sen. konventami sme upozorňovali, aj tohto 1969 roku sme zdôrazňovali, že je potrebné a dôležité voliť po seniorátoch takých vyslancov na gen. konvent, ktorí budú stáť za nápravu a vnútornú obrodu cirkvi. Väčšinou sa nám to aj podarilo. A práve táto skutočnosť – progresívne zloženie údov gen. konventu – spôsobila, že sa gen. biskup Chabada a vedenie cirkvi takto oboslaného gen. konventu obávali, nepriali si ho a zaiste aj s uzrozumením štátnej správy ho nezvolali, tak ako ani vlani, r. 1968, ba ani r. 1970. Nie div, že r. 1971 nové vedenie cirkvi – Michalko –riadne vyvolených vyslancov na gen. konvent si preverovalo a nežiadúcich žiadalo zbaviť mandátu. Tak aj br. Pavla Uhorskaia, bývalého farára, teraz zamestnanca stavebného podniku v Lučenci, neuznalo za vyslanca

zo svetského stavu, lebo je vraj duchovný, a žiadalo seniorálny úrad Novohradského seniorátu zbaviť br. Uhorskaia poverenia zastupovať seniorát na gen. konvente. Sen. presbytérium i konvent, konaný vo Veľkom Krtíši pod mojím predsedníctvom, ako t. č. administrátora seniorátu, žiadosti GBÚ nevyhovel, lebo br. Uhorskai bol síce farárom, ale teraz je v svetskom zamestnaní a tak patrí do svetského stavu. Za to mi nový gen. biskup Dr. Michalko odkázal po farárovi br. J. Búlikovi z Dobroče, že ja budem zbavený služby a pôjdem do dôchodku. Chcel som naše stanovisko vysvetliť osobne na GBÚ, ale br. gen. biskupa Michalku som nezastihol, iba br. gen. tajomníka Barthu, ktorý mi povedal: „To si schybil, že ste Uhorskaia nezbavili mandátu.“ Tak je teda moja chyba, že som odmietol mať účasť na deformovaní. Každý hriech chce mať pomocníka.

Rok 1970 priniesol len ďalšie sťaženie situácie. Brata J. Juráša pozýva zbor do Lipt. Mikuláša, ale br. gen. dozorca Žiak robí naňho nátlak, aby sa pozvania či voľby vzdal a tak im „uľahčil“ prácu. Nuž taká sme my nátlaková skupina v cirkvi, ktorú už z dejstvovania usilovne vytláčajú. Br. Midriak, stúpenec a zastánca Chabadu, aktuálne člen výboru spomenutej najnovšej rodiacej sa kňazskej organizácie na sen. konferencii novohradského bratstva nám tak zdôvodnil zrušenie ZED-u, lebo vraj našej cirkvi hrozila schizma. Neviem aká a od koho. Tento strašiak sa zrodil a vyletel z Michalkovej skupiny. Práve táto skupina vyvolávala rozvrat a nepokoj. Či to nebol práve P. Pališín, predseda likvidovaného ÚSEK-u, ktorý v Turč. Tepliciach kričal a svojich prívržencov verboval: „Keď rozdeliť, tak rozdeliť!“ Keď tam malo dôjsť na hlasovanie o dôvere alebo nedôvere Chabadovi a keď videl, že by tá nedôvera bola vyslovená, demagogicky volal: „Ja vám prehlasujem, že jestli k tomu príde, ja ako predseda týmto zvolávam predsedníctvo výboru ÚSEK-u a vyzývam: ak sme disciplinovaní, odísť a rozdeliť!“ Ako odpoveď bolo počuť ešte nejaký hlas z pléna: Rozdeliť, rozdeliť! Áno, v tomto úsekárskom hniezde sa rodila schizma, rozbíjači novej našej kňazskej organizácie ZED-u (s pochopením a požehnaním štátnej správy).

Začiatkom roka 1970 pri nejakej príležitosti ma oslovil br. gen. biskup Chabada, že by sa chcel so mnou porozprávať, aby som ho niekedy navštívil. Stretnutie sa odťahovalo, až onemocnel. Potom som ho príležitostne navštívil v hlavnej nemocnici. Ležal vo väčšej izbe so 6 posteľami, hneď pri dverách. Bol ťažko chorý na pečeň. Po pozdravení a oslovení k rozhovoru odpovedal, že teraz nie. Inokedy. Tak som sa pobral a viac sme sa nestretli. Skoro nato zomrel 18. IV. 1970. Hľa, takto aj tretí biskup odstúpil zo svojej hodnosti na Božie oslovenie a povolanie. Všetko a všetci sme v rukách Božích. Nech sa deje vôľa Božia. Vyprevadili sme ho k hrobovému odpočinku na cintoríne v Slávičom údolí. Cirkev mu dala postaviť krásny pomník z kameňa. Krajší je pomník vďačnej pamäti.

S mŕtvymi sa nebojuje, o nich len dobre. Jednako ostáva mi napokon ešte krátke zastavenie pri postave br. Jána Chabadu. V podstate bol dobrým človekom, ale nie dosť kritickým k svojim nemalým ambíciám a ctižiadostivosti. Uvediem niektoré skutočnosti. Keď som bol v lete 1937 vyvolený za farára v Garanseku (teraz Hronsek) a vzdal som sa funkcie gen. tajomníka Sväzu evanjelickej mládeže, br. Chabada, práve ordinovaný, mladý, sotva 22-ročný, neskúsený v cirkevnej práci mal odvahu uchádzať sa o toto miesto. Dostal ho. Potom sa stal farárom v Slov. Ľupči. Boli sme v jednom senioráte a blízkymi spolupracovníkmi v združeneckej organizácii, on tajomníkom a ja predsedom seniorálneho výboru mládeže. Niekedy začiatkom jari 1944 navrhol mi, aby sme opustili svoje zbory i rodiny a dostali sa nejako na východný front a tam s politickým komunistickým vedením nášho čsl. odboja pripravovali či upravili (nikým nevyslaní emisári) pomer cirkvi a štátu. Vraj by sme tým činom prospeli cirkvi a získali hodnosti. Naivné blúznenie. Fantasta. Ale on sa predsa stal tým styčným dôstojníkom medzi komunistickým štátom a našou cirkvou. Keď v prvých dňoch SNP v Ban. Bystrici farár

Ľudovít Borteľ bol pričinením komunistickej strany povýšený na dôstojníka duchovnej služby, hoc nemal dôstojnícke skúšky, nešťastný J. Chabada, ináč Borteľov kmotor, prišiel sa mi na Veliteľstvo pozemného vojska, ev. duchovnú správu, vyponosovať, prečo vraj jemu nedajú dôstojnícku hodnosť. Za čo? Ľud. Borteľ, farár v Hornej Lehote, sa politicky zaslúžil tým, že pomáhal ukrývať sa politickému ilegálnemu vedeniu komunistickej strany (K. Šmidkemu). Borteľ vstúpil do komunistickej strany a bol poverený rôznymi politickými funkciami, najprv ako predseda ONV v Brezne, potom zastával nejakú funkciu na úrovni povereníka SNR (asi na SLOVÚC-i – Slovenský úrad pre cirkevné veci). V tom čase sa mi priznal, že keď bol pohon na rím. kat farárov a cirk. pracovníkov, on jednej noci nachytro zredigoval Katolícke noviny podľa úpravy Akčného výboru Slovenského nár. frontu! Ani kmotor Chabada nezaostával. Tiež vstúpil do komunistickej strany a rečnil za jej program (asi preto, že na Vianoce 1944 musel v tieni nemeckých bodákov prehovoriť do rozhlasu proti SNP). Raz sa mi zdôveril, že bude menovaný za predsedu KNV v Ban. Bystrici, ale stal sa ním kmotor Borteľ. Chabada bol odškodnený inak. Stal sa národným správcom Tranoscia, potom gen. tajomníkom a napokon gen. biskupom. Borteľ postupoval iným smerom. Vystúpil z cirkvi a stal sa vedúcim nejakého vládneho výboru v Prahe (pre cestovný ruch?), ba bol z priazne Gottwaldovej (ktorému vraj dodával slovenskú bryndzu) naším vyslancom v ktoromsi štáte. Keď sa na fakulte robili „čistky“, vyhadzovali poslucháčov aj profesorov, dohováral som to br. Chabadovi (idúcky z pastorálnej konferencie v Ľubietovej) a zastával sa prof. br. Dr. J. Beblavého, odbavil to mávnutím ruky a poznámkou: „A čo taký Beblavý!“ Nerobil si z udalostí na fakulte ťažkú hlavu a nedomyslel počínanie svoje a svojich kumpánov.

Br. Jána Chabadu vyniesla politická strana a štátna moc, ktorá potom s ním manipulovala. Ako mladý a neskúsený potreboval dobrých radcov. Alebo ich nemal, alebo si nedal poradiť. Keď vytrezvel z opojenia zo vzostupu a videl (ak videl), že je vlastne nástrojom na pustošenie vinice Pánovej a cítil ťarchu zodpovednosti, predsa nemal dosť síl vzoprieť sa alebo zložiť úrad. Nedorástol a nevyzrel na úlohu najvyššieho hodnostára cirkvi. Neuvážil, že k vykonávaniu zodpovedného arcipastierskeho úradu treba mať dôveru nielen u tých hore, držiteľov štátnej moci, ale nadovšetko dolu u zvereného stáda a jeho pastierov – oltárnych bratov. Nepoznal čas svojho pokánia a zmierenia s bratstvom. Keď nemal odvahu bojovať s protivníkmi cirkvi Pánovej, trúfal si proti nám.

Po smrti Chabadovej hneď sme sa prestarávali, koho voliť za gen. biskupa. Všeobecne sme rátali s br. Dr. Júliusom Cibulkom. Teraz však bola situácia zložitejšia: či by dostal štátny súhlas. A ani on nechcel zo zdravotných dôvodov vziať na seba túto zodpovednú hodnosť. Rokovali, rozvažovali sme bližší spolupracovníci z progresu s br. gen. tajomníkom Barthom aj s dištr. dozorcom br. Jankom Ištókom. Vzhľadom na perspektívny vývoj politickej situácie považovali sme za účelné a najreálnejšie kandidovať terajšieho gen. tajomníka br. Ondreja Ladislava Barthu. Bol znalý pomerov v cirkvi i v orgánoch štátnej právy, ktoré mali na starosti veci cirkevné, k tomu rozvážny, objektívny, bratský a vedel vychádzať i so štátnymi a politickými činiteľmi (za manželku mal sestru spomínaného Ľ, Borteľa). Vedel by v potrebných medziach udržať všetkých extrémistov v cirkvi i na fakulte. K našej ľútosti a na škodu odmietol prijať hodnosť gen. biskupa. Vraj chce ostať len gen. tajomníkom a tak pomáhať. Hádam ani nesmel, keď na gen. biskupa mali štátne orgány vyhliadnutého už iného, pred ktorým bolo treba ustúpiť. Potom sme oslovili br. profesora Dr. Jána Petríka z Modry-Kráľovej. Ani ten neprijal: necítil sa zdravý. Naozaj bol nervove labilný. Na br. Jozefa Kmeťa sme nemysleli. Ani br. Rudolf Koštial nemal odvahu do toho ísť, ba ani br. prof. Karol Gábriš. Báli sa štátnymi orgánmi presadzovaného Dr. Jána Michalku.

Medzitým, samozrejme, Michalko pracoval so štátnou bezpečnosťou na svojej kandidácii. Táto sledovala naše úsilie i moju aktivitu okolo významnej voľby, a tak som jedného dňa

dostal odkaz, aby som dal ruky preč od voľby. Vraj som vyvolil dvoch dištr. biskupov, ale generálneho už voliť nebudem. To je na ich starosti – ochrancov Michalkových. Aj sa tak všetko manipulovalo, aby Michalko ostal najvážnejším kandidátom. Keď sme videli, že tu nič nepomôže, osvedčil som sa pred novohradským bratstvom, že ho teda budem voliť, ale v tej nádeji a jeho prísľube, že svoje zväzky a styky so štátnou správou využije na dobro cirkvi. Poslal som mu aj osobný list (28. V. 1970):

„Milý brat Janko! Ťažko sa mi píše tento list. Týka sa Tvojej kandidácie, či nástupníctva na uprázdnenú hodnosť gen. biskupa. Patrilo by sa blahoželať Ti. No nebolo by to úprimné. Nie ku kandidácii ako takej, ale k tomu, že si jediným kandidátom. Zaiste nebolo by nič vzácnejšieho a dôstojnejšieho, ako predstaviť zborom jedného a jediného kandidáta, ku ktorému by sa upínala pozornosť celej cirkvi. Sotva je tomu tak v Tvojom prípade. Hovorím to úprimne a dobromyseľne. Veď Ty vieš, že v cirkvi sú proti Tebe dávnejšie i novšie výhrady. O Tvojich odborných kvalitách nebolo nikdy pochyby.

Z toho vyplýva:

utlmenie, ba znemožnenie slobodného rozhodovania zborov – voľby; teda nová deformácia a pocit novej krivdy, zbytočné vyvolávanie nespokojnosti a napätia, zatrpklosť a nedôvera voči vrchnosti i Tvojej osobe;

reálny pohľad na danú situáciu z našej i Tvojej strany, prejavenie zodpovednosti, hľadanie východiska, uvoľnenie napätia v záujme jednoty ducha vo zväzku pokoja.

Píšem Ti takto otvorene a za svoju osobu najmä preto, že dnes týždeň na našej sen. pastorálnej konferencii v Lučenci, kde sme boli oboznámení s výsledkom kandidácie, vyslovil som útechu a úfnosť v dobrú budúcnosť cirkvi v nastávajúcej sťaženej a tiaživej situácii – vieru, že budeš biskupom podľa srdca Božieho a zaiste budeš hájiť záujmy cirkvi u štátnej a politckej vrchnosti, ktorej dôvere sa tešíš. Nemienil som o voľbách hovoriť, ani o Tebe sa zmieňovať, ale keď som už nevdojak takto povedal, nech sa moja viera dokáže skutočnosťou, aby som nikdy ani ja, ani tí, čo tieto slová počuli, nemuseli ľutovať, že kedy odzneli.

Aj preto Ti posielam tieto riadky, že cítim zodpovednosť za cirkev, za jej správu aj za Teba – veď sa máme za svoju vrchnosť, biskupa modliť a pomáhať jej vo všetkom dobrom počínaní a Ty aby si tiež nemal pocit (a výhovorku), že nik z našej strany nemal o Teba záujem a neprihovoril sa Ti.

S uspokojením sme počuli, že máš záujem o postihnutých bratov, chceš sa s nimi rozprávať a ich reaktivovať. Nazdávam sa, že tam sa začína rehabilitácia najvyšších predstaviteľov našej cirkvi a tak aj tvoja osobná – Pán Ti ju takto umožňuje – získať dôveru zborov i bratov, aby najmä predsedníctvo cirkvi bolo garantom našej duchovnej obrody a budovania cirkvi, v ktorej by už nebolo spoľahlivých a nespoľahlivých, ale všetci boli „domáci Boží“ v duchu Ef 1, 19-22.

Nech sa Pán prizná k našim dobrým predsavzatiam, posilní v nich aj teba a požehná i tento list, aby vykonal, čo mu zverujem.“

Odpovedal vľúdnym a bratským slovom. Uznal, že je jediným kandidátom, ale chce byť úprimným bratom všetkým a usilovať sa o dobro cirkvi a nesklamať naše očakávanie. Ráta s našou spoluprácou.

Voľby prebiehali podľa očakávania a br. Dr. Ján Michalko dňom 16. sept. 1970 nastúpil do úradu gen. biskupa. Nič prevratného sa nedialo a v cirkvi nastalo pomaly upokojenie. Na prvom konvente, ktorému predsedal, br. Michalko sa zaoberal poslednými troma pohnutými rokmi a samozrejme aj naším obrodným hnutím. Hovoril síce zmierlivo, ale predsa len kritickým tónom. Bol som na tom konvente ako vyslanec Novohradského seniorátu. Ohradil som sa proti ohováraniu a výčitkám všeobecne rozširovaným našimi protivníkmi, akoby nám bolo šlo o nejaké politické ciele a len o osobné uchvátenie moci a hodností v cirkvi. Uviedol som na pravú mieru naše nápravné snahy, pohnútky, príčiny a

ciele. Podobne hovoril i br. P. Valášek z Nitry. Obaja sme to urobili pokojným a zmierlivým tónom a prítomní konventuáli vzali naše prejavy s uspokojením na vedomie. Ďalšie chovanie sa br. Dr. Michalku v úrade gen. biskupa naznačovalo, že má k nám úprimný vzťah, dobre s nami mieni a počíta sa nami. Br. Valášek ostal mu za to naklonený.

Lenže život išiel ďalej, politický kurz pritvrdol a br. Dr. J. Michalko sa prispôsoboval tejto „realite“ a „normalizácia“ v cirkvi prebiehala ďalej. Možno br. gen. biskup Dr. Michalko nechcel z nás naozaj nikomu škodiť, ale ani nezamedzil, aby sa v cirkvi nediali nové krivdy, ba represálie: br. Dušan Albíni musel odísť z hájskeho zboru, v lone ktorého sa konala turčianskoteplická konferencia, br. Maťko Tasler zbavený bol úradu pre Čertovicu a jeho zástoj v našom hnutí. Ponosoval sa, že ho Michalko tvrdo prinútil do dôchodku. Umrel náhle. Ľúto nám, že sme o jeho skone len neskoro zvedeli a mohli sme navštíviť už len jeho hrob a v duchu vyriecť slová vďaky. Odpočíva na breznianskom cintoríne. Na jeho pohrebe odznelo uznanie verejných činiteľov z Brezna a z Podbrezovských železiarní za jeho príkladnú kultúrno-osvetovú činnosť. Bol zakladateľom a členom symfonického orchestra, hral na flaute. Skladal nábožné piesne slovom i hudbou. Br. Jožko Juráš musel odísť z kňazskej služby. Zomrel potom na následky trýznenia vo väzení a nad jeho hrobom pri rozlúčke prirovnal ho br. Ján Vl. Staroň k Egyptskému Jozefovi. I. br. Staroň odišiel k Pánovi. Česť ich pamiatke. Br. Dr. Julko Cibulka bol zbavený úradu a pobral sa na dôchodok so svojou boľavou a pre biedny stav cirkvi vždy ubolenou hlavou. Mňa Pán Boh ponechal v službe do konca mája 1977 a potom som i ja musel odísť do dôchodku za asistencie štátnej bezpečnosti. Br. Vladko Kubovčák bol zbavený šéfredaktorstva Evanjelického posla a br. Julko Madarás spoluredaktorstva Služby slova. Z našich, ako viem, i mladý br.Ondrej Koč bol zbavený úradu a zaiste aj iní. „Hojže, Bože...“

My dvaja s br. Dr. J. Cibulkom žijeme utiahnuto v Bratislave. To, čo nás medzi bratmi navzájom spájalo – spoločná túžba po obrode, nadšené horlenie i borenie sa za ňu, ochablo a pominulo. Vrátili sa staré poriadky v spoločnosti i v cirkvi. Všetko utíchlo, ba onemelo. ÚSEK bol likvidovaný, ZED nebol nikdy schválený a ani iná stavovská organizácia nebola založená. Bratia gen. dozorca Andrej Žiak, gen. tajomník Ondrej Ladislav Bartho a člen Gen. rady Jozef Kmeť trápia sa s panovačným biskupom Dr. Michalkom, ktorý si suverénne počína vo svojom úrade i v zbore biskupov. Obaja bratia dištr. biskupi majú to ťažké vo svojich úradoch, lebo sa nemôžu opierať o dobrých radcov a pomocníkov. Skôr sa musia varovať pred tými, ktorí sú im daní za najbližších, ako napr. pred Pavlom Pališínom, biskupským tajomníkom v Košiciach. Tento dostal za svoje „hrdinské“ počínanie v Turč. Tepliciach, za marenie nášho obrodného hnutia a za iné skutky doktorát „honoris causa“ od našej teologickej fakulty – Michalku – a štátnych úradov. Pražská teolog. fakulta Komenského pripravila vraj pre br. biskupa R. Koštiala čestný doktorát, ale ten bol napokon udelený br. gen. tajomníkovi O.Ľ. Barthovi. Biskup Július Filo smel si urobiť doktorát na našej bratislavskej teologickej fakulte. V cirkvi je smutno a mĺkvo. Len ojedinele počuť ešte varovný hlas strážneho na našom slovenskom evanjelickom Sione br. O Víznera v záujme čistoty a pravého poslania úradu cirkvi a zvesti Božieho slova.

„Ach, zůstaň svou věrností při nás, Pán a Bůh náš, poprej víry, stálosti, všeho zlého zbav nás.“ (Zp. 306, 6)

Prílohy ku konferencii v Turčianskych Tepliciach
(Prejavy a referáty)

K str. 29
Otvárací prejav za ÚSEK – predseda Pavel Pališin

Bratia a sestry!

S pocitom vďaky naproti Pánovi cirkvi schádzame sa na tejto konferencii, aby sme si v bratskom duchu pohovorili o otázkach, ktoré úzko súvisia so životom našej cirkvi a našej kňazskej práce v zmenených pomeroch.

Sme šťastní, že môžeme byť svedkami tej skutočnosti, že sa aj cirkvi otvárajú možnosti voľnej práce... Od počiatku obrodného procesu sledovali sme a sledujeme nielen ako občania, ale aj ako kňazi našej drahej cirkvi udalosti, ktoré sa odohrávajú v našej spoločnosti.

Sme si síce vedomí toho, že cirkev nežije z toho, čo sa okolo nej deje, ale zo Slova Božieho – jednako však vieme, že prácu cirkvi môžu v mnohom ovplyvniť aj vonkajšie okolnosti.

My sme sa vždy snažili o to, aby sme dostali pre túto prácu širší priestor a sme Pánu Bohu vďační, že naše modlitby a naše podujatia neboli celkom zbytočné – som presvedčený, že náš dialóg, ktorý sme viedli so spoločnosťou, v ktorej žijeme, v mnohom napomohol tomu, aby sa vedúci tejto spoločnosti presvedčili o tom, že cirkev je pozitívnym faktorom pri budovaní tejto spoločnosti a najmä pokiaľ ide o jej mravné, etické hodnoty. Keby nebolo takého záblesku ľudského prístupu, to znamená, keby sa bola cirkev ako taká a my kňazi utiahli do geta, nebolo by došlo v našej spoločnosti k prehodnoteniu pomeru socializmu k cirkvi a jej poslaniu.

To však nijako neznamená, žeby sme nevideli svoje chyby a nedostatky, ku ktorým dochádzalo v uplynulom období dvadsiatich rokov...

Pri hodnotení práce ÚSEK-u v pokání treba priznať, že pri nástupe do tejto práce pri revolučnom vrení päťdesiatych rokov stali sa chyby, a to i po stránke personálnej, je však nepopierateľné, že v ďalšom období sa naše kňazské hnutie vždy úspešnejšie zbavovalo týchto chýb a zintenzívnilo svoju prácu najmä po duchovnej a teologickej stránke. Táto skutočnosť výstižne bola vyjadrená na spoločnej schôdzke výboru ÚSEK-u, bratov seniorov a zástupcov Prípravného výboru kňazskej konferencie 22. IV. 1968, kde bolo povedané: *ÚSEK v posledných rokoch nie je ÚSEK-om z rokov svojho vzniku. Povedať, čo bolo na ňom zlé, čo nechceme. Ale vysloviť uznanie dobrému. Nedôvera voči nemu je z prvých rokov, ale nie z posledných.* Sme tu na to, aby sme asi túto prácu v celej otvorenosti zhodnotili, poukázali na chyby a hľadali ďalšie cesty ako spoločne pracovať pre dobro cirkvi a prehĺbenie vzájomnej dôvery a úcty medzi sebou ako oltárnymi bratmi.

Hneď po Vyhlásení Generálnej rady, ÚSEK-u a zástupcov profesorského zboru SEBF radili sme sa o zvolaná kňazských konferencií najprv na úrovni seniorátov, potom prišli žiadosti, aby konferencie boli na úrovni krajov...

Hľadali sme najvhodnejšiu formu pre stretnutie sa všetkých bratov v záujme čo najpodrobnejšej konferencie o vývoji udalostí a o ďalšom postupe práce kňazov.

Mali sme v pláne uskutočniť tieto konferencie v máji, preto, že pre iné práce a podujatia v cirkvi doma i v zahraničí nemohlo dôjsť k týmto konferenciám skôr.

Najviac žiadostí bolo o zvolanie konferencie na úrovni krajov. Keď mi napísal br.P. Hronec, aby bola zvolaná konferencia s účasťou všetkých kňazov (list zo dňa 9. IV.) ja som odpovedal už 11. apríla, že Generálny biskupský úrad poslal oznámenie všetkým bratom seniorom, že krajské konferencie budú v prvej polovici mája... Každému bratovi, ktorý sa na mňa obrátil, chcel som odpovedať čím skôr a pravdivo, a to ako bratom z Východného

dištriktu, tak aj zo Západného. Generálny biskupský úrad žiadal bratov seniorov, aby s obsahom ich oznámenia o konferenciách oboznámili aj bratov farárov.

Môj list br. P.Hroncovi bol čítaný aj bratom tam zúčastneným, preto sa ma nemilo dotkla správa v KŽ zo dňa 26. apríla, že Gen. cirkev a ÚSEK (citoval noticku z Kultúrneho života)... Ako hodnotiť citovanú správu z KŽ? I. Kor.6 a Rim.15.

Napriek tomu necítim zatrpknutosť, no ťažko chápať – ale stalo sa – opakujem: ... prichádzame s bratskou láskou na túto konferenciu. Chcem veriť, že i pri rozličnosti mienok a názorov v mnohých otázkach, podarí sa nám dosiahnuť vzájomné porozumenie a nastúpiť spoločnú cestu, ktorá povedie ku vzájomnému duchovnému obohacovaniu a k požehnaniu našej cirkvi.

Kiež nám v tom dobrotivý Pán pomáha

Pališin v. r.

K str. 29

Uvítací a otvárací prejav za Všeobecnú vnútornomisijnú a pastorálnu konferenciu, resp.za Prípravný výbor pre dnešnú konferenciu - Pavel Hronec:

Vážení prítomní, milí bratia a sestry!

Považujem si za česť, že vás môžem privítať a pozdraviť i ja za Všeobecnú vnútornomisijnú a pastorálnu konferenciu evanjelických kňazov, ktorá bola založená r. 1899 v Modre, ale po svojom 51-ročnom požehnenom účinkovaní r. 1950 v Komárne likvidovaná. Je to milosť Božia, že sme ju mohli aspoň v našom Prípravnom výbore na zvolanie dnešnej konferencie oživotvoriť a aj pod jej záštitou sa zhromaždiť.

Naozaj „od Hospodina sa to stalo, je to div v našich očiach“ (žalm 18, 23), že po ťažkých krušných rokoch pôstu a nečakane svitol čas voľnosti, keď sa aj my bez strachu a zábran môžeme všetci zísť a porozprávať o veciach našej drahej cirkvi evanjelickej i nášho kňazského stavu, vysvetliť a pochopiť priam nepochopiteľné deformácie či v našom cirkevnom živote alebo aj v našich kňazských dušiach. Chceme v duchu pokory a pokánia hľadať spôsob ich nápravy a záruku do budúcnosti, aby naša ev. cirkev bola naozaj pravou nevestou nebeského Pána a navzájom úprimným bratstvom.

Dnes sa schádzame spolu prvý raz i takí, ktorí sme sa v živote hádam ani nevideli a tak sa ani po tvári ani po duchu nepoznáme. Veď od čias založenia ÚSEK-u nebolo ešte zhromaždenie všetkých kňazov. Len aby sme našli všetci spoločnú reč pravdy, úprimnosti a lásky, lebo sa bojím, že tých 17-20 rokov nás citeľne poznačilo.

Ako posledný tajomník-zapisovateľ bývalej Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie považujem si za povinnosť práve v súvislosti s touto Všeobecnou konferenciou kňazov vysloviť slová uznania, lásky a vďačných spomienok predovšetkým jej vyše štvrťstoročnému funkcionárovi – najprv ako jej zapisovateľ-tajomník a potom jej predseda – br. Júliusovi Dérerovi. Bol to muž nezlomnej viery, obetavosti a neúnavnej energie, ktorý všetky svoje bohaté dary ducha priniesol pre vec svojej drahej cirkvi a v prospech svojich oltárnych bratov. Pripadne vďačná úloha zhodnotiť jeho podiel nielen na poli vnútornej misie a stavovskej organizácie kňazov, ale aj o našich drahých bratov presídlencov z Maďarska. Keď on umrel, akoby sa bol pominul ich otec.

S obdivom a úctou spomíname nedávno pochovaného gen. biskupa Dr. Vladimíra Pavla Čobrdu, muža pomazaného ducha, neohrozeného bojovníka za svoju ev. cirkev a v nej aj za svoj ubiedený a porobený slovenský národ ešte v časoch rakúsko-uhorskej monarchie. Statočný bojovník v časoch najťažších, či v mladosti, alebo aj ako vekom a telesne unavený patriarcha. Veľký muž vo veľkej dobe!

Ubudol z radu živých i náš milý otcovský priateľ a úprimný brat Július Krčméry, biskup VD. Práve dnes s úprimnou ľútosťou sa dozvedáme, že jeho nástupca v úrade biskupa

Východného dištriktu br. prof. Štefan Kátlovský postihnutý bol vážnou nemocou. Prosím nebeského lekára a Pána a biskupa duší našich, aby mocou svojou z výsosti ráčil ho posilniť a navrátiť ohrozené zdravie. Vrúcne za to prosíme.

Ešte ako vďační žiaci-poslucháči i osobní priatelia spomíname na učbárov-profesorov bohosloveckej fakulty: Dr. Jána Oberuča, Dr. Jána Jamnického a v čerstvom hrobe spočívajúceho Dr. Jána Beblavého. Zaslúžili sa o prípravu mladých Timoteov do služby Pánovej. Kiež Pán cirkvi pošle vždy vhodných nástupcov.

Česť ich pamiatke. Uctime ju, prosím, povstaním.

Srdečne pozdravujem aj žijúcich bratov, biskupov Simeonov: br. Samuela Štefana Osuského, môjho principála a Fedora Ruppeldta a jubilejúceho 75-ročného br. Juraja Struhárika. Kiež im dá nebeský Otec tichý podvečer života a svoju večnú slávu.

Úprimne vítam aj našich aktívnych biskupov bratov Dr. Jána Chabadu a Dr. Andreja Ľudovíta Katinu, br. gen. dozorcu Andreja Žiaka, ostatných zástupcov cirkvi i tlače a hostí.

Keď vás ešte raz všetkých úprimne vítam, prosím, aby každý z nás na tejto konferencii nehľadal svoje veci, ale záujem cirkvi, jej vysoké poslanie aj v terajšej dobe a česť i slávu mena Božieho. „Nech nám je prítomná i ochotnosť Hospodina Boha nášho“ (žalm 90, 17).

Týmto konferenciu otváram a prikročíme k jej pripravenému programu.

K str. 29

Príhovor predsedajúceho Gustáva Plavca

(Úvodom sa poďakoval za dôveru, že mu bola zverená táto významná funkcia. Ďakuje Bohu, že svitli nové časy slobody, keď dochádza k uplatneniu pravda a spravodlivosť.) Každá dobrá vec, myšlienka i práca má svoje miesto, svoj priestor. I cirkev prichádza k slovu, dostáva sa nám priestor.

Aký to priestor potrebujeme? Priestor na šírenie lásky, tolerancie, úcty, bratskosti a slušnosti. Istý verejný činiteľ na moju otázku čo nám dalo SEM (Sdruženie evanjelickej mládeže) odpovedal: „Naučilo ma slušnosti.“ Hlásali sme tie najkrajšie myšlienky, uvažovali sme, ako získať priestor na uplatnenie toho, čo slovenskí evanjelici máme z náboženského a národného dedičstva. No nedostalo sa nám priestoru. Demokratizáciu považujeme za ruku pochopenia a priateľstva podávanú aj z druhej strany.

Pohľad do našich radov:

Dnes sa píše o etike sudcov i lekárov, dôstojníkov atď. Aká je však etika farárov? Jej pokladom, východiskom i cieľom je – sme služobníkmi Ježiša Krista – Jeho šľapaje nasledovať. Uvážme príklad zavražďeného Dr. Martina Luthera Kinga z USA, že svojou kňazskou morálkou sebaobetovania za vysoké ideály pravej lásky, spravodlivosti, práce, za pokojné spolunažívanie dal príklad tisícom kňazov vo všetkých svetadieloch. Aj tu pri diskusných príspevkoch nezabúdajme, že sme slovenskí evanjelickí kňazi. Máme skupiny kňazov: prenasledovaných, žalárovaných, ich rodiny uvrhnuté do biedy, a – ti druhí, my ostatní. Ľutujeme, že sme im nemohli pomôcť a zastať sa ich tak ako kázala bratskosť a spoluzodpovednosť. Budú v našich očiach tými, ktorí horeli za pravdu vo svätej obeti. Prosíme ich však, aby si aj oni uvedomili, že aj my sme boli istým spôsobom poznamenaní poslednými neblahými rokmi temna a likvidácie cirkvi. Niesli sme však bremeno a páľavu dňa statočne a verne.

U nebohého prof. Dr. Jamnického v náčrte dejín Liptovského bratstva som sa stretol s myšlienkou, že popri prešovských martýroch a galejných otrokoch mali sme aj kňazov, ktorí za prenasledovania zhromažďovali a privádzali zverený ľud na zelené pastvy Božieho slova a hrdinsky prenášali všetko, čomu boli vystavení.

Istý rím.-kat. kňaz mu povedal: „Keď zaisťovali našich kňazov, niekoľkí mladší bratia mali výčitky svedomia, že aj ich nezaistili a cítili sa za to trochu menejcennými. Ale si vraj

tento problém vyriešili tak, že sú „milites Christi“ – Kristovi vojaci, že zaistení kňazi sú akoby padlí do zajatia a oni ešte zostali na fronte. Sme na fronte, na ústupe. Ale ten ústup musí byť sporiadaný, veriť musíme, že sa raz skončí.“

A v tej našej rozdielnosti vypočujeme ešte stať z knihy Jeffersona *Charakter Ježišov.* Ježiš nemohol dokonať svoje dielo spásy na svete v niekoľkých rokoch svojej pozemskej práce. Ale zhromaždil spoločnosť ľudí, pokrstil ich svojím duchom... Vyvolil si ľudí rozličného založenia. Ani jeden nebol podobný druhému. Sú tu rozličné letory, duševné schopnosti, zastúpené rozličné spoločenské triedy. Pre rozličné dielo treba i rozmanité nástroje. Tak je to v cirkvi, i dnes medzi nami. Ale spája nás Pán Ježiš Kristus a naša drahá cirkev.

Ešte je tu niečo, čo nás nectilo a nebude ani v budúcnosti. Menujem to luteránskou neomylnosťou. Prečo by som nemohol prijať dobromyseľnú kritiku? To nám v minulosti veľmi chýbalo a zviedlo nás to na scestie. A ešte jedno treba nám pripomenúť: je tu určitá priepasť medzi starými a mladými. Rozdieľnosť náhľadov tu je. Pozoroval som to v senioráte na teologických kurzoch. Problém otcov a detí bol a bude. Ale u všetkých mladých vidím snaživosť, vážnosť a opravdovú lásku k cirkvi. (Poukazuje na mladých profesorov na fakulte, z farárov spomína br. Midriaka, Kišša. Apeluje na mladých bratov, aby sa viac venovali svetovým rečiam a tak potom sprístupňovali hodnoty zo svetovej teol. literatúry.

Spomenul tohoročné pôstne, veľkonočné obdobie a demokratizáciu.)

Intenzívnejší zápas o demokratizáciu deje sa teraz v pôste. Služby Božie boli skromnejšie navštevované, lebo ľudia sedeli pri rozhlasových prijímačoch. (Rozvádza, čo preberal na pôstnych pobožnostiach z dejín utrpenia Pána Ježiša Krista.) Pán má svojich verných aj pod krížom. Po Veľkom piatku prichádza Veľká noc, veľký div. Spomínať teraz môžeme aj na Masaryka. Ako by sa nám bol zišiel za tých 20 rokov! I Štefánika. V nedeľu po Veľkej noci obrátil som pozornosť na vzkrieseného Pána a na Šimona. „Šimon, syn Jonášov, či ma miluješ?“ Nijaké výčitky. Šimon rozhodne osvedčuje svoju lásku k Pánovi až po mučenícku smrť.

Tieto myšlienky, tieto skutočnosti priniesol som aj sem na túto konferenciu, aby sme na ne nezabudli, ale si ich vážili a vec našej cirkvi, ale i národa, do poriadku dávali. Spomínam na svoju prednášku na Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencii v Brezne r. 1946: Cirkev svedomím národa. Bola v ním aj v minulosti, aj za Slovenského štátu a má byť aj naďalej. Na to čaká celý národ i Matica slovenská, i naša 60-ročná republika a dedičná roľa národa.

V nasledujúcom procese ide o obrodu človeka. Také je aj heslo valného zhromaždenia Svetovej rady cirkví tohto leta v Upsale: Nové činím všetko. Na tomto diele máme pracovať s pomocou Pána Ježiša Krista, ktorý povedal: „Ja som prišiel, aby život mali a hojne mali“ (Ján 10, 10).

K str. 30
Gen. dozorca Andrej Žiak:
O vyhlásení Generálnej rady, ÚSEK-u a prof. zboru SEBF

Sú obdobia v živote národa a ľudstsva, ktoré sa vyskytujú po 10, ba až po 100-ročia. Sú to obdobia hlbokých spoločenských premien, porážok i víťazstiev, keď robia krok vpred, aby sa naplnila spravodlivosť, pravda, humanita, demokracia a dôstojnosť človeka. Sme v takom prelomovom období, v ktorom osviežení, ako táto jar, chceme vykročiť a zúčastniť sa na tomto procese a určiť si aj vážne úlohy cirkvi, ktoré máme urobiť. Tento obrodný proces úzko súvisí s obrodným procesom politickým, keď Dubček a jeho priatelia pustili sa do nerovného boja s vládnucou silou, disponujúcou mocenským aparátom bezpečnosti. Postavili si za cieľ demokratizovať, modernizovať, obrodiť socializmus. Ak má byť socializmus príťažlivejší,

musí priniesť viac a plnšej slobody ako hociktorý štát s buržoáznym demokratickým systémom.

Obrodný proces rozvíja sa v celej našej spoločnosti. Zmizla apolitičnosť a – čo je pozoruhodné – ľahostajnosť mládeže k verejným otázkam. S hlbokým uspokojením sledujeme nástup deformáciami nezlomených mravných síl, vypestovaných stáročiami v českom a slovenskom národe, nástup do nápravy verejných vecí.. Iste nie sú zriedkavé aj smutné podujatia ľudí, že nadišiel čas obnoviť ľudácko-fašistický šovinizmus. Bolo mi smutno, keď som počuk gardistické: Rež a rúbaj do krve po tej českej kotrbe, i výpady proti slovanskému ruskému národu.

Na úvod by som chcel zdôrazniť tri také základné veci, ktoré stoja mimo tohto zhromaždenia i keď do tohto procesu zapadáme:

1. obrodný proces začal sa na pôde KSČ – v jej ústrednom výbore,
2. náš československý štát zostáva socialitickým,
3. v našej socialistickej demokracii, ktorá sa má naplniť skutočným humanizmom, nemožno pripustiť anarchiu, ale nutno pestovať vedomie zodpovednosti a disciplíny.

Na dnešnom zhromaždení ev. kňazstva i stretnutí predsedníctva ev. cirkvi mám podať a objasniť zásady a princípy, ako sme robili, pripravovali Vyhlásenie Gen. rady spolu s pridruženými inštitúciami ÚSEK-om a ev. teolog. fakultou z marca t. r. Je svedectvom o tom, že cirkev, ktorá má nie svetské, ale božské zásady, môže sa postaviť tvárou v tvár tomu, čo sa deje. Tejto demokratizácii nemôže byť vzdialená ani cirkev ani kňazi. Ona zasahuje všetkých.

Krivdy a ťažkosti, ktoré deformácia socializmu prinášala, týkali sa nielen kresťanských cirkví, týkali sa celej šírky ľudských vzťahov, ktoré sú napokon už dávno vyslovené v známej charte OSN pod menom „Nezadateľné ľudské práva“.

S ostatnými kresťanskými cirkvami hovoríme, hodnotíme, čo sme prežili, spoločné ťažkosti. Spoločná ťažkosť, ktorá ako neznesiteľné bremeno tlačila naše cirkvi a znemožňovala našu náboženskú prácu, najmä medzi mládežou, tkvela v našej Ústave, teda v zákone, v práve, kde sa hovorilo, že základnou vedeckou líniou v našom štáte je socializmus – ateizmus. Mal sa uplatniť v školách, vo výchove. Pri tvorení zákona o rodine, podľa ktorého i rodinná výchova má byť založená na zásadách vedeckého socializmu – ateizmu, protestovali sme proti tomu. Pýtal som sa: „Ako môžete žiadať, aby jedna veriaca matka učila nenávidieť Boha?“ Aj niektorí komunisti sa zahanbili a od toho upustili. Zákony č. 218 a 219 z r. 1949 a vládne nariadenia k nim, ktoré boli vari ešte tvrdšie ako samé zákony, opierali sa o Ústavu z mája 1948, boli odpoveďou na stroskotanie rozhovoru medzi štátom a episkopátom rím.kat cirkvi v rokoch 1948-49.

(Br. Žiak vyslovil poľutovanie, že na podobných rokovaniach na vysokej úrovni zastupovali našu cirkev síce vážni ľudia, ale predsa len nie tej vážnosti ako biskup alebo predsedníctvo cirkvi.)

Môžem povedať, že táto neochota zástupcov cirkvi, ale najmä to, že sa zlomili tieto rokovania, boli potom vlastne vyjadrením tej krutej odpovedi zákona o hospodárskom zabezpečení cirkví a zriadenie úradu pre veci cirkevné. Keby sa v tom čase bola našla rozumná platforma ako medzi rozumnými ľuďmi – nerobíme si však ilúzie o militantnom ateizme – bola by sa situácia pravdepodobne vyvíjala pozitívnejšie a tých gravamín by bolo podstatne menej ako ich je dnes. Nastal problém: odluka cirkvi od štátu, alebo určitá zviazanosť, alebo ideologické nepriateľstvo k cirkvi. Najmä rím. kat. cirkev bola zbavená majetkov a patronátov, bola odkázaná na financovanie štátom. My sme to nevideli až tak hrozne, lebo naši údovia boli naučení znášať hmotné potreby cirkvi. Potom už bolo samozrejmé požadovať: čí chlieb ješ, toho pieseň spievaj! Z tejto pozície vychádzali: platíme kňazov, robíme si na nich nárok.

Táto otázka sa robila nie vzhľadom na protestantské cirkvi, ale na pravoslávnu a najmä rím.kat, cirkev. Naša cirkev prijala alebo súhlasila s týmito zákonmi. Mám širokú pasáž (pozn. v pripravenom prejave, ktorý čítal) napr. o tom, ako sa jednalo s ministrom Čepičkom o Piešťanskom memorande, možno povedať, že asi poslednom takom závažnom dokumente, ktorý bývalá Pastorálna konferencia vyniesla (pozn.: nie konferencia, ale stavovský spolok SPEVAK – spolok ev. kňazov – za účasti biskupa F. Ruppeldta, Dr, Fedora Ormisa, dištr. dozorcu, gen. tajomníka P. Neckára a za účasti mojej). V pravom slova zmysle zúril tento – odpusťte za výraz – všemohúci reprezentant Národného frontu – Čepička bol zaťom prezidenta Klementa Gottwalda, ktorý z neho urobil aj ministra obrany a dal mu hodnosť generála. Nebýval vojakom, ale uniformu generála si obliekol – mával pred biskupom Ruppeldtom: „Ako ste to mohli urobiť, keď katolícka cirkev vrazila štátu nôž do pŕs, organizuje na Západe studenú vojnu, keď pápež Pius XII. je na čele toho boja studenej vojny a vtedy vy, slovenskí evanjelici postavíte sa na tú istú nepriateľskú platformu , namiesto toho, aby sme sa spolu porozprávali.“ Atmosféra bola priam nabitá. Pán biskup odpovedal, že naše kňazstvo na základe občianskych práv sa odvážilo povedať, že má obavy o autonómiu a život cirkvi. Nato hovorí: „Vy evanjelici myslíte len na seba.“ Myslel som, že tieto rozhovory stroskocú, že sa rozídeme. Hovorím: „Pán minister, neposudzujte rezolúciu piešťanských kňazov tak prísne a jednostranne. Tento dokument je výrazom obáv z uplatnenia zákona o hospodárskom zabezpečení cirkví. A tieto obavy sú opodstatnené. pracovníci KSČ túto obavu vyvolávajú. Napr. poslanec KSČ povedal, že ten, kto nepodpíše tento zákon, vyriekol nad sebou ortieľ smrti. Ak nepodpíše, dostane po hlave tak, že sa z toho nikdy nespamätá. Neviem, či by sa našiel svedok tohto rozhovoru. Prítomní boli zástupcovia československej, českobratskej cirkvi a denominácií. Povedal som, že meno poslanca neviem... Bohužiaľ, jeden z tých farárov, ktorých sa to týka, dosiaľ nie je farárom. Pravdepodobne tam je koreň, že bol prenasledovaný Július Dérer, Uhroskai, Vajdička, Bujnák a vari traja, čo podpísali memoradnum. Takýchto rozhovorov bolo viac medzi činiteľmi sekretariátu a kňazmi.

V tejto situácii, aká bol vzhľadom na revolučnú dobu a na hospodársku situáciu cirkvi – vtedy som bol len generálenym presbyterom, ale i politickým činiteľom – iste mi nebudú zazlievať, ale mnohí dajú za pravdu, že zákony o hospodárskom zabezpečení cirkví obsahovali mnohé pozitívne ustanovenia. Prakticky sa však stali nástrojom proti cirkvám.

Stojíme tu pred vami zástupcovia generálnej cirkvi: generálny biskup Dr. Chabada, dištr. biskup br. Katina, dištriktuálny dozorca Ištók, gen, tajomník Bartho i ja, gen. dozorca, aby sme vám podali objasnenie o Vyhlásení, ktoré Generálna rada vydala v marci. Keby som dnes vyhlásenie koncipoval, doložil by som ešte tieto poznámky, lebo človek je zo dňa na deň múdrejší. Predovšetkým k Ústave štátu: prepracovať v ideologickej časti o poslaní a úlohách nášho socialistického štátu. Treba vyjadriť, že socialistická demokracia vo vzájomnej úcte spája hodnoty filozofických a ideologických prúdov, pokiaľ uznávajú skutočné hodnoty človeka a jeho nezadateľné ľudské a občianske práva. Naše národy prežili najťažšie útrapy keď bol uzákonený jediný ideologický panujúci princíp, či to už bol výlučný protireformačný katolicizmus, nech to bola šovinisická maďarizácia u nás, šovinistická germanizácia v Čechách, alebo to bol bojový vulgárny ateizmus. Každá nadvláda jediného ideologického princípu vedie k neslobode, kultúrnemu a mravnému úpadku. K zákonu o podpore štátu cirkvám – pokladáme to za prekonané, nedobové dnes k prehĺbeniu socialistickej demokracie. Toto je uvedené aj na konci Vyhlásenia.

(O Vyhlásení br. Žiak povedal, že ho pripravili v Gen. rade za prispenia reprezentantov kňazov ako stavu a profesorov ev. bohosloveckej fakulty.) Uvážili sme každé slovo vo vedomí si zodpovednosti a povinnosti. Viem, že ev. verejnosť prijala toto Vyhlásenie s veľkým súhlasom. Ponúkame rokovanie, aby sa nezdalo, že tým, že sme čosi povedali, je vec vybavená.

(O Vyhlásení br. Žiak povedal, že rokoval s p. Dubčekom, ktorý povedal, že si ho pozorne prečítal.) 3. apríla sme rokovali na Povereníctve kultúry, kde br. gen. biskup Chabada, br. dištr. dozorca Ištok a ja sme rokovali s povereníkom Brenčičom. ten v mene vlády, teda nie len za svoje povereníctvo, vyhlásil, že naša vláda chce zabezpečiť plnú slobodu pre veriacich. V pléne parlamentu som prehovoril o pomere vlády k cirkvám. Reč bola uverejnená v Ľude 26. 4. 1968. Mal som rozhovor s p. podpredsedom vlády G. Husákom. Povedal, že si pozorne prečítal Vyhlásenie ev. cirkvi (mal na starosti veci cirkví) a že je najobsiahlejšie zo všetkých cirkví. Veľmi pálčivý je problém gréckokatolíkov. Je vraj vyvážené, ale prináša najviac požiadaviek. Budeme musieť o nich vo vláde rokovať.

Chcel by som len toľko povedať, že je správne, keď sa na tejto konferencii – alebo našej spoločnej konferencii – zameriate celkom konkrétne k požiadavkám. Snáď bude potrebné, aby tí, ktorí budú menom cirkvi rokovať so zodpovednými štátnymi činiteľmi, mali aj zdôvodnené, nielen všeobecne nadhodené otázky. Napr. o platoch nehovoríme prvý raz iba teraz vo Vyhlásení. My sme rokovali o platoch na zodpovedných miestach, osobne v Prahe u vtedajšieho predsedu vlády pred troma rokmi. Rokovania sa preniesli do Bratislavy. Potom sa robil prieskum. Ťažkosť je v tom, že keby sa jednalo len o evanjelických 350 kňazov, nebol by to problém. Ale ide o asi 5000 kňazov v republike, že sú určité sociálne diferencie a že naša ekonomická situácia nám neumožňuje, aby sa táto vec pohla. Napr. minulého roku, keď som hovoril s ministrom financií – vtedy počúvam s otvorenými ušami – že od r. 1949 boli zvýšené platy všetkým, len kňazi ostali na tej istej úrovni, ba boli poškodení, lebo odbúravali dajaké výkonnostné či záslužné. Myslím si, že by bolo záslužné sústrediť sa na tejto konferencii na to, o čom by bolo treba rokovať s naším partnerom – štátom. Socialistický štát sa nezriekne ius supremae inspectionis. Musíme si uvedomiť: odtiaľ – potiaľ. Nemyslieť si, že nastali časy naprostej odluky, vidieť všetko ideálne, lež vidieť len v rámci možností a zákonných predpisov, ako pokračovať. Nám môže len prispieť keď poviete konkrétne, vecné slovo.

Na tomto Vyhlásení sme sa uzniesli asi v tom čase, 22. 3., keď skupina bratov – iste neboli sami, bolo tam viac ľudí – (pozn. nie je jasné kde, asi na Čertovici), keď povedali myšlienku o zvolaní celoslovenskej konferencie evanjelických kňazov. Ako viete, br. Pališin o tejto otázke už hovoril. Ja osobne ako svetský činiteľ mám záujem, aby ste sa stavovsky organizovali, nech sa už Pastorálna konferencia bude volať akokoľvek, len nech sa bude prehlbovať viera, láska, nádej, teologický rast pre službu slova Božieho, posilňovať sa na modlitbách a starať sa o svoje hmotné zabezpečenie.

Je na mieste, že sa kňazstvo stará a bude starať o duchovnú obrodu cirkvi, o prehĺbenie pravej zbožnosti po zboroch a v domácnostiach, o rozšírenie mravnosti, upevnenie náboženskej výchovy, o sociálnu službu. Napriek sociálnemu zabezpečeniu treba ísť od človeka k človeku, starať sa o starých, opustených, vzdialených od života. Potrebujú podporu. Osobne si veľmi vážim otvorené bratské slová duchovnej rady a podpory, napr.od br. Juraja Struhárika, ale aj iných

O samej konferencii:

Nie je pravda, že vedenie cirkvi nebolo ochotné zvolať takúto konferenciu. Viem, že všeličo sa stane z nedopatrenia a netrpezlivosti. Ale nazdávam sa, že je spravodlivé v tom istom časopise vec vysvetliť a čitateľov informovať o reálnej skutočnosti.

Druhá otázka: aby sme sa na tejto konferencii rozhovorili bratsky bez akýchkoľvek zlých úmyslov a urážok a vraveli pravdu a len pravdu. Prosím v mene generálneho predsedníctva cirkvi, aby sme si zachovali vedomie bratskej spolupatričnosti a vieru, že nás všetkých viaže láska Kristova. To nijak nevylučuje, aby sme voči sebe neboli otvorení, kritickí a úprimní.

Druhá moja poznámka je závažná. Ako som vyrozumel z jedného dokumentu, ktorí bratia, čo boli na rokovaní v Bratislave asi pred týždňom prezentovali br. gen. biskupovi, tak mám dojem, že sa nazdávajú, že obroda cirkvi nastane, keď sa odstráni terajšie vedenie, nakoľko

vraj boli volení nedemokraticky a nech sa vyvolia orgány nové s možnosťou volieb doterajších činiteľov, ktorí sa nedopustili závažnejších deformácií. K tejto otázke chcem osobitne podčiarknuť, že naša Slovenská evanjelická cirkev má od r. 1951 schválenú Cirkevnú ústavu a viem, že je v platnosti. V nej sú jasné a prísne predpisy o súdoch, ktoré sú povolané súdiť, odsúdiť i oslobodiť aj najzodpovednejších činiteľov cirkvi a dištriktov. Jednou z hlavných povinností kňaza je poznať a zachovávať CÚ, a to i jej predpisy o disciplinárnom a súdnom pokračovaní proti každému cirkevníkovi, duchovným a svetským činiteľom na všetkých stupňoch našej cirkevnej správy. Orgány cikrvi, osobnosti na jej čele boli volené zbormi podľa vlastnej ústavy. Môžem povedať, že tieto orgány neboli volené jednomyseľne. Ja osobne: pri voľbe gen. dozorcu bolo niekoľko zborov, ktoré nevolili Andreja Žiaka, teda nikto ich nenútil: musíte tak! U nás si cirkev predsa len kus autonómie zachovala (prejav rušivého nesúhlasu v pléne). Pozrite sa, bratia, treba hovoriť s celou otvorenosťou a argumentáciou. Chcem teda zvlášť poznamenať (cituje § 238 CÚ): Pre posúdenie gen. biskupa a dištr. biskupov sa zriaďuje osobitný súd na základe uzavretia gen. konventu (pozn.: Nebol aj toto dôvod, že nezvolali gen. konvent v jeseni 1968?).

Ako gen. dozorca, nie ako kňaz, ako hosť na tejto konferencii, ale váš brat a váš priateľ, myslím si, že ak kde, menovite v cirkvi si musíme uvedomiť, že akčné programy – i keď ja som za obrodu – bez toho, že by som dostal nejaké správy že bude konferencia 15. na Čertovici alebo v Turč. Teplicicach, že je vhodné, aby sme preverili, nakoľko nám náš ľud v týchto dobách dôveruje. Ja som otázku dôvery položil v Gen. rade. Bratia v Gen rade mi povedali: je treba, aby sme robili všetko zodpovedne, ale aby sme sa nepripodobňovali politickým manierom, podmienkam. Cirkev bude cirkvou ak bude zachovávať Boží zákon a ak bude zachovávať svoje organizačné poriadky podľa Božieho zákona. Tak myslím, že naša CÚ, hoci je ľudským dielom, v ničom neodporuje Božím zákonom. Nemám úmysel, ani si neosobujem právo zazlievať bratom pokračovanie, že napr. predložili ten dokument, aby sa do 28. apríla vzdali (pozn.: dlhotrvajúci aplauz – súhlas s abdikáciou) a prezentovali to sprievodnými slovami, že v inom, opačnom prípade odhalia ich činnosť v dennej tlači (pozn.: zase potlesk – no táto informácia sa vôbec nezakladá na pravde).

Možno by stačilo, aby som teraz urobil bodku (potlesk). Lebo ak ideme hovoriť ako brat s bratom, pritom ideme nastoliť psychológiu davu a prípadné násilie a zabudneme, že kňazi nie sú evanjelickou cirkvou, že evanjelická cirkev žije v zboroch, že vy ste šafármi tajomstva Božieho, aby ste viedli náš zverený ľud k poslušnosti, k pokore, k láske a že ani z kňazského zhromaždenia nie je možné urobiť politické zhromaždenie, prosím, odpusťte, ak som prísny, ale mám svoje zásady. Moja dobrá mať mi vštepovala úctu k ev. kňazovi. Doteraz som úctu a lásku ku kňazom nestratil. Povedzte mi však, bratia, len vy, ktorých sa to týka, aby som vám ako veriaci človek a svetský činiteľ povedal, že teda ev. cirkev je živým zborom Ježiša Krista, živého Pána cirkvi a preto aj naša ústava na biblickom základe vyslovuje, že všetka moc cirkvi pochádza zo zboru. Prosím, majme to na zreteli. Ja som presvedčený, že v našich zboroch budú kritickí, ale oni majú právo na to: povedať áno alebo nie (pozn.: nastala pauza, ale potlesk sa nedostavil). Ale my sme povinní držať všetko tak, aby sa dialo slušne a podľa poriadku, ako nás k tomu napomína Písmo. Ja myslím, bratia drahí, že naše rozhodnutia by sme nemali robiť na základe akčných plánov, a to ani v procese demokratizácie, ktorú ako občania najúprimnejšie a z najhlbšieho srdca vítame. (pozn.: či žiadané nové voľby biskupov a ostatných hodnostárov nemali byť takouto previerkou dôvery? Prečo túto priam všeobecnú žiadosť kňazov br. gen. dozorca nepodporoval?) Cirkev má a musí mať ten plán Božieho spasenia. Pri plnení tohto plánu dajme sa viesť Písmom, zdrojom Božej pravdy, ktorá obstojí aj v najťažších skúškach života.

Viem pochopiť utrpenie bratov, ktorých v rámci ideologického boja súdne prenasledovali a trestali. Za Slovenského štátu bol som aj ja väzňom Gestapa. Potom žalár, bolesť telesného utrpenia a poníženia. Ale naučil som sa poznať ľudí, naučil som sa i medzi tými, ktorí ma

strážili, poznať ľudí, čo nestratili ľudskú tvár. Mnohí z tých, čo prežili utrpenie, hovorili, že sa očistili. Už či vinovate či nevinne. Sú tolerantní, len sú menej alebo prísnejší k hriechu, aby sa v nových pomeroch neopakoval. Aj ja mám pevnú nádej a istotu, že mravná alebo hmotná rehabilitácia ľudí, medzi nimi i našich kňazov nevinne prenasledovaných i cirkevníkov veriacich, privedie pravdu na zaslúžený prestol a odčiní, pokiaľ je to ešte možné, napáchané krivdy.

Ako sme sa zastávali cirkvi:

Neviem, či hovoriť alebo nehovoriť. Ale mám taký dojem, že naši kňazi aj naša ev. verejnosť, aj tí vedúci činitelia, ktorí tu dnes stoja – nechcem povedať: na lavici obžalovaných, ale pred otvorenou kritikou – majú vedieť, ako sa to všetko dialo. ako to robili, ako to mohli, aj keď prípaden všeličo nemohli. Ide o rôzne poukázanie na prácu, ktorú som s br. gen. biskupom a s dištr. biskupmi i orgánmi cirkvi alebo i sám vykonal. Je iste správne držať sa biblickej zásady, aby nevedela ľavica čo činí pravica a naopak. Verím, že Pán Boh je najspravodlivejším sudcom. Domnievam sa však, že naši veriaci nie sú o našich úspechoch i neúspechoch, o našich dobrých veciach i o našich chybách dostatočne informovaní.Veď v našej tlači o našich zásahoch, protestoch, intervenciách nedovolila štátna cenzúra prinášať žiadne informácie. Ak, tak len pozitívne veci sme mohli prezentovať.

O odchode pána biskupa Ruppeldta a Čobrdu z úradu:

Ani predsedníctvo gen. cirkvi, ani gen. rada či presbyterstvo nemalo záujmu na tom, aby br. biskupi Ruppeldt či Čobrda z úradu odišli. Naopak. Požívali všeobecnú úctu, vážnosť a lásku mnohých z nás. Ich práca, pôsobnosť, teologický postoj i pevný postoj v zásadných otázkach viery boli pre celú našu cirkev príťažlivým príkladom. Br. biskupa Ruppeldta štátne orgány snažili sa odstrániť:

1. pre jeho niekdajšie zahraničné styky – on bol quasi takým zahraničným ministorm z I. republiky,
2. podčiarkujem – ako osnovateľa Memoranda ev. kňazov z piešťanskej konferencie r. 1949,
3. bezprostrednou príčinou znemožnenia jeho biskupského pôsobenia bol jeho nekompromisný postoj proti vylúčeniu teologických študentov z fakulty, Veselého a (potlesk),
4. ako posledný dôvod uvádzali jeho vek.

Na biskupa Dr. Čobrdu útočil najmä povereník Gažík od samého začiatku nástupu do funkcie povereníka. Vykonštruovali naňho obvinenia z nepravého spravovania americkej pomoci. Aj iné veci tam boli, pravdaže menovite, že je predstaviteľom toho buržoázneho a neviem akého (pozn.: z publika sa ozýva: A čo Cirkevné listy?, /ktoré uverejnili urážajúci článok o gen. biskupovi Dr. Čobrdovi/).

Ja myslím, že je tu na mieste, aby ste si postavili túto otázku. Ja som protestoval proti tomuto článku o Dr. Čobrdovi, menovite keď on len pred nedávnom mal krásnu stať o mieri, pravdaže nie frázovitú ale teologicky podloženú. A ktosi povedal, že on nechce napísať o mierovej problematike nijaké stanovisko. Potom dištr. konvent vyslovil jeho ústami ...? Ospravedlinil som sa br. br. gen. biskupovi Čobrdovi a práve tak som sa ospravedlnil, lebo bez môjho zásahu vtedy redigovali Cirkevné listy, keď napadli seniora Šenšela.(pozn.: takto nezrozumieteľne vyznela táto veta z mgt. pásky). Vtedy bol br. Čobrda znechutený, hlboko urazený, najmä pre to nespravodlivé obvinenie z manipulovania americkou pomocou. Vzdal sa úradu s odôvodnením: keďže okolnosti mi znemožňujú vykonávať funkciu biskupa podľa prerogatív v prísahe a našej Ústave, odchádzam na odpočinok. Gen. cirkev sa snažila o oboch biskupov postarať. Br. Biskupovi Ruppeldtovi ostal byt v Žiline a br. biskupovi Čobrdovi sa upravil byt v Smrečanoch.

V knihe „Komu slúži náboženstvo“ Vojtech (?) na str. 195 po riešení osobných pomerov v ev. cirkvi píše. „Oponenti buržoázie boli postupne z vedúcich miest odstránení“ – rozumej Čobrda, Ruppeldt – štátnymi dozornými úradmi. Raz v osobnom rozhovore s br. biskupom

Čobrdom v Smrečanoch nadhodil som otázku: Také stanovisko ako ste vyslovili „Odchádzam, lebo nemôžem tak konať, ako by som chcel“, takú otázku si musím dať aj ja s biskupmi, ktorí po vás prídu, keď budú znemožnení tak konať ako by chceli a ako ich Ústava viaže. Tak čo – máme aj my odísť? Br. biskup Čobrda: “Nie. Zotrvajte! Aj kompromisy musíme robiť, ale nikdy nie na úkor zásady viery a mravnosti.“

R. 1951 povereník pre veci cirkevné snažil sa znemožniť systemizáciu asi 38 cirkevných zborov zriadených ihneď po vojne, jednak 17 zborov pre presídlených bratov z Maďarska. Gen. cirkev sa čo najrozhodnejšie postavila na obranu týchto zborov. A keď sme videli, že máme úplne stratené pozície a stretáme sa s nepriateľstvom povereníka Gažíka, ktorý povedal: „V Hlohovci r. 1931 luteránsky kostol nebyl a tam any nebude“ – odpovedal som, že v Hlohovci dávno, ešte pred protireformáciou bol kvitnúci evanjelický zbor. Jednako potom ešte u Firlingera, predsedu štátneho úradu pre veci cirkevné sa nám podarilo systemizáciu týchto zborov realizovať.

Biskupovi prof. Dr. Osuskému znížili profesorskú penziu na mesačných 400, vraj ako bratrancovi veľvyslanca, čo slúžil buržoázii. Potom sa mi podarilo intervenovať a penzia mu bola vyplácaná v pôvodnej sume, aká mu podľa zákona náleží.

Tranoscius.

Gen. rada vynaložila ozaj nesmierne úsilie na poli edičnej činnosti, hoci edičná činnosť v daných pomeroch bola skromná. Jednako môžeme povedať, že po českobratskej ev. cirkvi v Čechách vydala relatívne najviac bohoslužobnej literatúry – spevníkov Tranosciov, modlitebných kníh, náboženských učebníc. Predsedníctvo Gen. cirkvi sprostredkovalo nielen na Luteránskej federácii v Ženeve, ale muselo sprostredkovať aj u nás na štátnych úradoch súhlas, aby mohla byť poskytnutá aj pre naše zbory pomoc zo zahraničia, prirodzene, bez akéhokoľvek politického záväzku.

Gen. cirkev protestovala proti vynechávaniu piesní, závadných z hľadiska ateistického z Tranoscia a Zpěvníka. (pozn.: nastal ruch v radoch poslucháčov, no Žiak povedal: Ja budem počúvať veľmi...). Napokon za kompromis, že sa dá na známosť, aby sa tie piesne nespievali, ostali v Zpevníku a Tranosciu. To bol asi jeden z najťažších zásahov do sakrálnych vecí cirkvi. Protestoval som proti znesväcovaniu nedieľ brigádami. Miestami sa dosiahlo zmiernenie po dohode na ministerstve alebo na Slovenskej národnej rade. No cirkevní tajomníci si z toho urobili nástroj vulgárneho protináboženského boja, lebo inak sa športové podujatia robili.

V memorande cirkvi protestovali sme proti urážlivým výrokom podpredsedu vlády V. Kopeckého, ako sa dotkol svedomia a cítenia každého veriaceho občana v našom štáte. Ale nebol to len podpredseda vlády Kopecký, ale boli to aj iní veľmi vlivní činitelia. Nechcem dramatizovať, ale môžem ich menovať. Napr. r. 1958 boli sme u predsedu vlády ako vyslanci Ekumenickej rady v ČSSR: prof. Hromádka, Mir. Novák, Hájek a ja za našu cirkev. Tam sme otvorene hovorili a naňho naliehali, že tých gravamín je moc, že sa obchádza Ústava, že sa porušujú základné ľudské práva, proti neznesiteľným metódam školských správ pri prihlasovaní detí na náboženskú výučbu, proti diskriminácii detí pri prijímaní na školy, proti urážlivému pomenovaniu náboženského cítenia a viery „náboženským tmárstvom“. Vypočítali sme gravaminá z Čiech a Slovenska. Jediným výsledkom tejto intervencie, ktorá trvala 1/3 hodiny bolo, že predseda vlády dal príkaz, aby sa vraj pojem „tmárstvo“ z protináboženskej propagandy vynechal. V súvislosti s naším protestom proti vulgárnemu protináboženskému boju sme dostali odpoveď: cirkvi majú na tisíc obyvateľov jedného kňaza, to je vysokoškolský propagandista. Ateisti majú nepomerne menej aktivistov. A na naše námietky, že každý učiteľ a profesor ja militatntným ateistom – že to je v súlade s Ústavou.

Osobitná kapitola je história s udeľovaním a odnímaním kňazských a seniorských súhlasov. Vedenie v ťažkej situácii pomáhalo. Pokiaľ viem, zainteresoval som sa len v pálčivých prípadoch, lebo ostatné boli na starosti biskupskýh úradov. Ale jedno viem, žeby

bola gen. cirkev niekomu úmyselne škodila pokiaľ ide o udelenie súhlasu – ak nemohla pomôcť, skutočne škodu neurobila.

Súdne stíhanie kňazov.

Dialo sa tak bez vedomia cirkvi. Pokiaľ viem, gen. cirkev sa to úradne dozvedala vtedy, keď sa uprázdnila kňazská stanica. Osobne ako gen. dozorca a poslanec som intervenoval za všetkých zaistených a odsúdených, pokiaľ sa rodina na mňa obrátila, hoci – tuná podčiarkujem, v súdnych veciach intervenovať je zakázané. Spomeniem len bratov, za ktorých som na krajských súdoch, na gen. prokuratúre a na Najvyššom súde intervenovával: Ján Čierny z Moravského Lieskového, Kasanický, Juráš, Buček, Chorvát, Barica, Struhárik, Vízner, Vajdička, Bancíková, Chrieň(?), Ruppeldt, Čobrda. V niektorých prípadoch i s úspechom. Predsedníctvo Gen. cirkvi napísalo krajskému súdu v Ban. Bystrici najpriaznivejšie posudky odsúdených vtedy, keď bola tá skupina súdená. Dosiahli sme prísľub – toto je absolútne spojené s mojou intervenciou u Širokého a Firlingera. Menovite Firlinger sa za to zaujal, že Dr. Čobrda, ak ho aj odsúdia, nebude postihnutý trestom na slobode, Ruppeldt i v prípade odsúdenia bude ponechaný v liečbe. To som chcel aj pre staručkého (?), ale tam povedali: „To je z nich najnebezpečnejší.“ Cez Najvyšší súd a cez ministerstvo som zasahoval, aby sa konala obnova procesu s farárom Jurášom. Úfam sa, že br. Juráš konečne príde po dlhom väzení na slobodu (veľký potlesk). Pritom chcem toto povedať, vážení bratia, že som gen. radu, prípadne gen. presbyterstvo informoval, prípadne ma požiadali, kde by sa čo dalo konať. Čiže, nie je to také jednoduché.

Už by som chcel povedať len pár slov na záver. Pred januárovým uznesením ÚV KSČ, ktoré odstránilo sústredenie moci v rukách jednej osoby a straníckeho aparátu, každé odhodlanie angažovať sa za postihnutého, protestovať proti zlovôli a zneužívaniu moci, znamenalo riskovať slobodu, existenciu. Ale mohlo doniesť do ťažkej situácie aj organizáciu a skupinu ľudí, ku ktorej človek, ktorý sa angažoval, náleží. V tom zmysle šlo aj o cirkev.

Príčina a význam nenormálnych pomerov.

Uvedomme si to. Tieto nenormálne pomery zapríčinilo aj nenormálne správanie sa ľudí. Našli sa ľudia typu Jána Husa a boli aj Galileovia. Bohužiaľ policajný aparát v deformovanom socializme manipuloval s celým národom. A tento aparát bol posadnutý zvlášť myšlienkou, že poslúži socializmu, humanizmu a neviem čomu, keď sa všetci ľudia stanú ateistami. A toto bol jeden z tých najväčších omylov. Ja som sa už o tom zmienil. Boli ľudia, ktorí sa odvážili protestovať a prosiť. Boli aj takí, čo lavírovali. Ak lavírovali, treba posúdiť, či napáchali krivdy svojim spoluobčanom.

Očistný proces všade treba. Ale všade podľa svojej povahy. Chcel by som zvlášť poprosiť, aby sme v cirkvi nenapodobňovali všetko. Poukázal som na Cirkevnú ústavu. Ale aby sme ten očistný proces robili nie naraz, keď vypukne demokracia. Bratia, zamyslime sa: Mali sme odvahu robiť tento očistný proces pred 15 rokmi? Zamyslime sa. Hovorím, boli Husovci, boli Galileovia a boli ľudia, ktorí lavírovali. Lenže ja by som vás prosil o jedno. Som nesmierne vďačný br. Kašubovi za jeho ozaj priliehavo vybrané slová, či už z žalmu alebo napomenutia apoštola a rovnako br. Plavcovi za rozvážny úvod k tejto konferencii. Nepripustiť ľahkomyseľné, lacné, povrchné, nezodpovedné a nemravné vybavovanie osobných účtov. Práve krivdy v mene zákonnosti a demokracie pokladám za výsmech spravodlivosti. Prof. Goldstüker, väzeň za režimu Novotného povedal: „Sme proti lovcom ľudských hláv. odstráňme deformácie a krivdy, rehabilitujme nevinne odsúdených a poškodených, aby naša spoločnosť nemusela napokon rehabilitovať osobne zneužitú demokraciu.“ Dokladám: ak je niekto vinný, ten musí sám uznať, že na zodpovednom mieste nemôže a nesmie zostať (dlhý potlesk). Pravda, treba mu to dokázať, vecne, podľa poriadku, pravidiel, práva, morálky. Ako činil Pán Ježiš. Ale povedať len tak, že ten je taký a taký? Takéto udania poznám, keď ľudí zatvárali, vešali, obesili, ako napr. (kohosi menuje) – pôvodom evanjelik, vynikajúci činiteľ, hrdina vlastenectva. Kresťan vyznáva: nie mne, ale Bohu patrí pomsta.

Evanjelický kresťan sa zamýšľa nad budúcnosťou svojej cirkvi a vlasti v nových lepších podmienkach života. Pre kňazov a vychovávateľov: aby našli bratov vo viere, naša evanjelická mládež počula slovo evanjelia. Ak sa slovo evanjelia bude môcť verejne zvestovať aj na našich školách, bratia, to budem považovať za veľký zisk. Ak my umožníme, alebo využijeme slobodu pre zvesť evanjelia, tak sme docielili veľkú demokratizáciu. Božie slovo nevyjadruje svetskú propagandu a neraduje sa zo smrti hriešnika. To odporuje násilníkom a jeho milosť pozdvihuje a ukazuje cestu do budúcnosti. Boží súd nie je zničenie, negácia, ale prameň života otvorenej budúcnosti, východiskom pre nový svet. Chcel by som vás upozorniť na materiál pre uppsalskú konferenciu SRC pod heslom „Aj, nové činím všetko“. Myslím, že toto nové by sme aj my mali začať u nás.

Napokon, podal som, drahí bratia, ako mi kázalo svedomie, pohľad na prácu gen. cirkvi. Myslím, že pri mnohých dobrých úmysloch a predsavzatiach povinní sme s pokorou ľutovať, že sme nevyznávali statočnejšie, že sme sa nemodlili vrúcnejšie a že sme nedokazovali lásku k Bohu a blížnym horlivejšie. Ale pri vedomí nedostatkov viery a slabostí povinní sme ďakovať Bohu, ďakovať vám, že v tých ťažkých časoch jednako sa nám dostalo milosti Božej a táto milosť Božia nebola pri nás daromná. Veď môžeme riecť v roku 1968: Evanjelická cirkev žije! Urobme všetko, urobme to hlavne dnes s otázkou, ako ďalej rozvíjať jej život. Skladáme nádej v Bohu a jeho pomoci, že prácu našich kňazov, dozorcov, presbyterov a veriacich v našich zboroch bude požehnávať a našu evanjelickú cirkev si naďalej použije ako Boží nástroj na zvesť evanjelia, na prebudovanie a upevnenie viery v Ježiša Nazaretského, nášho ukrižovaného a vzkrieseného a osláveného Spasiteľa.

K str. 29
Dr. Július Cibulka:
Duchovná obroda evanjelickej cirkvi

Milé sestry a milí bratia!

Mám pred sebou úlohu, ktorá má byť službou cirkvi v časoch zdravého kvasu vnútornoštátnych pomerov. Rozhodne to nesmie znieť ako fráza, keď označím naše stretnutie za historickú chvíľu, veď je to po osemnástich rokoch prvý raz, čo sa schádzame bez predurčeného výsledku schôdze a krútenia sa v diskusných príspevkoch okolo dodanej prednášky alebo aspoň jej priamo stanoveného zamerania.

Nie som sám, ktorý tieto vzácne časy nazýva jarou. To je jar. Nie tá každoročná jar s dôkazmi Božej zákonnosti a múdrosti, ale do rámca tejto utešenej jari vsadená jar nových podmienok života a práce v našej vlasti. Zima pred touto jarou trvala dlhšie a narobila viac škody, než tá najkrutejšia a najdlhšia zima roka, v ktorej tiež niekedy zahynie značná časť živej prírody, stromov, zvierat a niekedy na takú krutú zimu doplatia svojím zdravím a životmi aj ľudia. Trpeli, hynuli nespravodlivosťou, zákernosťou, bezcitnosťou stihnutí mnohí, veľmi mnohí v tejto neľútostnej zime a zdalo sa, že vari už nikdy neskončí, že sa k nám už nikdy nevráti jar slobodného nového života. Ale zima prešla. Mocný závan vzácnych slov a už i počiatočných činov povzbudzuje k práci a vyzýva nás, aby sme aj my využili nové podmienky na obživnutie skrehnutých sŕdc a na nové požehnané dielo cirkvi vo vlasti, ktorá vedela takým obdivuhodným spôsobom, bez krvi a násilia, bez nenávisti a dovolávania sa pomsty vyriešiť revolučné dielo nastolenia demokratizácie namiesto nátlaku, namiesto nezákonnosti a rozsievania krívd a utrpenia. Myslím, že ma za tieto slová nebude nikto z vás podozrievať z pochlebníctva. To je skutočný obdiv, to je úprimná úcta voči tým činiteľom, ktorí dosvedčili prezieravosť a schopnosť zvládnuť takými prostriedkami a spôsobmi predloženú úlohu, že aj my, kresťania a duchovní pastieri, úlohou ktorých je prevychovať a viesť k láske, odpusteniu a pokoju zverený ľud, musíme s plným uznaním kvitovať vysokú úroveň ich revolúcie. A keďže cieľom tejto revolúcie je humánny socializmus, vo svojich

cieľoch taký blízky časným, zemským cieľom našej kresťanskej viery a lásky, je len prirodzené, že sme ho uvítali s radosťou a že sa chceme dobrovoľne, nikým nie nútení, podieľať na jeho úlohách a prispievať k jeho budovaniu na úseku, ktorý nám je ako farárom ev. a. v. cirkvi vymedzený. Vlasť, usilujúca sa pod vedením osobností, ako sa predstavili našim národom, nášmu ľudu v pohnutých chvíľach revolučného nástupu demokratizácie, môže s nami počítať ako s vernými občanmi, vďačnými za to, že nám dala možnosť nadýchať sa čerstvého vzduchu a prisľúbila podmienky slobodného náboženského života.

Prišla jar a vôkol nás sa všetko ozvalo, aby odpovedalo na jej volanie k novému životu. Naša cirkev vzdor tomu, že bolo rozposlané zborom a i na príslušné miesta štátnej a politickej správy Vyhlásenie Gen. rady, ÚSEK-u a fakulty, ktorému nie je možné uprieť precíznosť, obsažnosť a vecnosť aj pri určitých výhradách, ktoré iste budú v priebehu nášho rokovania prednesené, pôsobila dojmom zakliatej krajiny, do ktorej sa akosi nemôže dostať svetlo nových dní a nových podmienok života a práce. Aspoň pre tých, čo hľadeli zvonka, takým pripadalo naše mlčanie akoby sme my farári nemali žiadneho záujmu na obživení cirkvi, akoby sme spali alebo boli otupení mnohoročným útlakom ducha a potlačovaním vlastného presvedčenia a prejavu, akoby sme sa boli celkom uspokojili tým, že za nás, ako doteraz, bude hovoriť a všetko vykoná niekoľko ľudí.

Nebolo tomu celkom tak. Od samého začiatku sa ozývali hlasy, aby sme aj my dali výraz kladnému postoju voči revolučným silám, usilujúcim sa o demokratické usporiadanie vzťahov rôznych spoločenstiev a ideových zložiek občianstva našej vlasti, a prirodze aj preto, aby sme sa poradili ako ďalej, ako využiť dané možnosti pre prácu a pre prospech našej cirkvi. Ale od samého začiatku bolo zrejmé aj to, že sa k danej situácii pristupuje v našej cirkvi z dvoch strán. Mám na mysli vedenie cirkvi a ÚSEK-u a samovoľné kroky jednotlivcov na strane druhej, ktoré hrozili vyústiť v spôsob verejného prianierovania našej neblahej minulosti posledných rokov. Nechceli sme a nechceme pripustiť, aby k tomu došlo, aby sme boli snáď menej kresťanskí a dôstojní vo svojom konaní ako politickí a stranícki činitelia. Nechceli sme pripustiť, aby bola do našich vnútorných vecí, najmä osobných krívd a sporov, zainteresovaná široká verejnosť, ktorá by z toho možno mala celkom zábavné čítanie na pokračovanie a rozptýlenie, ale cirkev nedoziernu škodu. Preto sme sa domáhali možnosti vyriešiť si svoj vlastný problém doma, na vlastnej pôde. Hrozil nezdar a rozbitie jednoty evanjelického duchovenstva, ale aj za túto cenu bolo treba pokúsiť sa vyorať na poli cirkvi prvú brázdu s oslobodeným duchom, slobodnými rukami, pluhom očisteným od špiny, ktorá zostala po starej orbe, lebo duchovná bieda cirkvi je taká veľká, mravný driek značnej časti jej farárov taký úbohý, že nebolo možné mlčať a čakať, kým sa ktosi nad našou biedou zmiluje alebo kam nás až táto bieda privedie, ak sa rozhodným spôsobom neujmeme svojich spoločných záležitostí v cirkvi. Našťastie, došlo k dorozumeniu, stretli sme sa tu spoločne, kiež by bolo možné povedať, že aj v jednom duchu! Ale ten jeden duch, duch bratstva v Kristu, duch skutočnej lásky k cirkvi, duch verných služobníkov nebeského Pána je dnes ešte len naším cieľom a možno ani nie takým blízkym, lebo vlastná bieda našej cirkvi spočíva práve v jej duchovných pastieroch.

Myslí si snáď niekto z vás, že som nemal právo niečo takého vysloviť? Zazlievate mi tieto slová? Neukazujem na nikoho prstom a, prirodzene, negeneralizujem, viem o mnohých, čo si zachovali čistý štít v nečistých časoch a spôsoboch vôkol seba, mám len na mysli veľkú rozšírenosť tejto našej choroby a bolesti. Ale ešte väčšou chybou ako zazlenie by bolo, keby si každý myslel, že sa to jeho netýka.

Sestry a bratia, keď sme si minulého roku pripomínali 450. výročie reformácie, prenikol mi srdcom takmer pri každej obnovenej spomienke namiesto pocitu hrdosti žiaľ. Bolo mi smutno, veľmi smutno. Ako sme to len s tým vzácnym dedičstvom naložili? Oj áno, očistené evanjelium nám zostalo a na ňom založené učenie. Ale aj to bolo často znásilnené, len aby mohlo byť uvedené do súladu so všetkým, čo sa u nás a s nami dialo a čo bolo úradne

povolenou pravdou. Aj evanjelium trpelo, aj evanjelium bolo v putách a vo väzení. Ale to všetko mohlo prestať s príchodom novej jari a aj prestáva, ako tomu dáva výraz už spomenuté úradné Vyhlásenie cirkvi. Charakter evanjelického duchovenstva však zmena pomerov nezmení a nebude samo sebou očistené, čím ho poznačila a čo s ním urobila doba krutej zimy. Stopa na duši je príliš hlboká, obraz Božieho služobníka veľmi rozmazaný. Nerád používam vychytených slov, lebo často ich vyslovujú práve tí ľudia, na ktorých ony žalujú, ale ak kdesi minulé roky spôsobili deformáciu, tak treba o nej hovoriť predovšetkým medzi nami.

Koho by z tých, čo svoju cirkev milujú, nebolelo a kto by sa za to nehanbil, čoho všetkého bol schopný evanjelický farár ako otrok mamony, mäkký a poddajný za rôzne výhody a bezcitný voči svojim bratom a ich rodinám. Bývali sme hrdí na slávnych otcov v cirkvi, na ktorých s úctou a vďačnosťou spomína celý národ bez ohľadu na konfesiu, lebo sa borili zaň keď bolo treba vzdať sa všetkých výhod v časoch maďarizácie, ktorá ho už ukladala do hrobu. Kam sa podela ochota žertvovať, životy nastavovať kedykoľvek sa krivda dostala k moci? Ostatne ešte i v časoch ťažkého a veľmi náročného boja proti fašizmu vedelo evanjelické duchovenstvo výrazným podielom prispieť svojou pomocou a obetavosťou, aby bolo násilie porazené a pravda i právo našich národov obnovené. A potom zmäkli kosti, tí, čo mali stáť ako mocné duby vo víchre, klátili sa a zohýbali každým len trochu silnejším závanom vetra až k zemi ako trstina bez pevného drieku, akoby úlohou farára bolo za každú cenu chrániť si pohodlie a výhodnejšie miesto. A keby bolo išlo len o pohodlie alebo o strach. Sú ľudia smelší a ustrašenejší, hoci pri Božom služobníkovi by sa mala právom predpokladať viera, ktorá premáha všetko, teda aj strach z utrpenia alebo strádania pre pravdu. No ako musel náš Spasiteľ kárať učeníkov na rozbúrenej hladine mora, tak musela byť Jeho živým slovom vždy znova a znova karhaná slabá viera nejedného z Jeho služobníkov a bude musieť až do skonania sveta hľadieť na rôzne dôkazy a prejavy našej ľudskej nedokonalosti. Ale udavačstvo, úlisnosť, falošnosť, podlízavosť, konjukturalizmus, kariérizmus, žoldnierstvo v službách tých rúk, ktoré bili bratov, podrývanie postavenia a odstraňovanie brata zo zboru, ktorý si iný brat vyhliadol, to nemožno pripísať na účet ustrašenosti povahy, to je hrozná obžaloba minulých rokov na ľudí, ktorí sa dávali volať evanjelickými duchovnými pastiermi. Je len prirodzené, že sa za týchto okolností celkom stratila vzájomná dôvera a že evanjelickí farári stratili aj úctu u ľudí, najmä u inteligencie a robotníctva, kým snáď dedinský ľud v tradičnej úcte k farárovi bol možno menej kritický voči nemu, ale nadovšetko u tých, ktorí sú mimo cirkvi. Keď sa v ich kruhoch hovorilo o evanjelickom farárovi, hodilo sa nad ním rukou, ako nad charakterove vybavenou záležitosťou, v najlepšom prípade s útrpným úsmevom. Ako to ináč nazvať než biedou, hroznou biedou a chorobou, keď v mnohých prípadoch bol tento postoj oprávnený?

Začiatky tejto biedy sú ovšem staršieho dáta. Doba minulých rokov si vzala predovšetkým to, čo bolo pre ňu prichystané. Chrbáty sa ohli preto, že nebolo dosť pevnej chrbtovej kosti, že nebolo viery ochotnej v službe pravdy evanjelia opustiť všetko a tak nasledovať Ježiša. Nebudeme rekriminovať, čo to mäknutie kostí spôsobilo, kde je príčina, že sa na roľu cirkvi rozbehli ľudia bez pravej viery, aby žali pre seba čo sa len dá a ako sa len dá. Niektorí z bratov sa pamätajú na bezvýsledné úsilie dať ev. teológom v Domove duchovného otca i spirituála, aby sa im okrem teologických vedomostí dostalo i duchovnej prípravy pre povolanie duchovných pastierov. Nie, ani preto sme sem neprišli, aby sme pozbierali, poskladali v žalobách na hromadu všetko, čo by obraz tejto našej biedy dokreslilo a zvýraznilo. Nám teraz nejde o to, aby sme zhŕňali materiál pre napísanie smutnej histórie prešlých rokov a urobili zoznam všetkých, ktorí sa nejakým činom v nich prehrešili. My chceme hľadať spôsob ako sa pustiť do písania novej, radostnejšej kapitoly dejín našej cirkvi v nových podmienkach práce a života, ktoré nám naša vlasť dáva. Nie je možné zostať na slizskej ceste, ktorá je našou hanbou a biedou, lebo aj keď hľadíme na cirkev ako na Božiu záležitosť a veríme, že ju ani nehodnosť vlastného duchovenstva zničiť nemôže, čo sa už

neraz potvrdilo, ale táto nehodnosť vždy napáchala nedozierne škody, väčšie než akýkoľvek útlak a prenasledovanie zvonka. Tak tomu bolo aj teraz. Ide o to, dostať sa na novú, na správnu cestu, ide o duchovnú obrodu v našej cirkvi, o obrodu našich vnútorných pomerov, o obnovenie vzájomnej dôvery medzi farármi a obnovenie duchovného charakterového, mravného profilu evanjelického farára.

Od tohto posledného závisí vlastne všetko. Keby nebolo spôsobu, keby sa nedal uzdraviť mravnonáboženský driek evanjelického duchovenstva, nič sa na našej dobe nezmení tým, že nám boli dané z Božej milosti nové, omnoho priaznivejšie podmienky pre našu prácu na Božej vinici. Prvá a základná podmienka obrody cirkvi je duchovná a mravná obroda jej kňazov. Preto sa schádzame, preto sme sa domáhali spoločnej schôdze, lebo toto nemôže vyriešiť za nás ani Gen. rada, ani vedenie ÚSEK-u, ani zástupcovia fakulty. Tu musia prehovoriť farári sami, či sa chcú alebo nechcú zapojiť do obrodného hnutia v našej cirkvi, Nik nemôže ostať neutrálny. Ľahostajnosť by znamenala podporovať žalostný stav cirkvi a bola by priznaním sa k tomu, že u dotyčného brata už nemožno s pevnou chrbtovou kosťou počítať, teda ani so spoluprácou v snahe po duchovnej obrode našej, mnohým nám vždy tak drahej evanjelickej cirkvi.

Áno, úlohou konferencie je duchovná obroda, totiž hľadanie podmienok a rozbehnutie sa za touto duchovnou obrodou. Teda žiadne násilné prevraty, ktoré by sa uspokojili len s určitou výmenou osôb. K nášmu kroku nás viedla láska k cirkvi a nie nenávisť alebo pomsta voči komusi a už vonkoncom nie vyhľadávanie príležitosti k využitiu pomerov, ktoré by sa zdali príhodnými pre uplatnenie sebeckých ambícií a cieľov. Chceme len zdravú cirkev očistenú od buriny a ošklivých hnisavých vredov ľudských chýb a nerestí, ktoré tak veľmi žalujú na tých, čo ju mali chrániť v ťažkých časoch pred poškvrnou. Chceme cirkev, ktorá by mohla požehnane konať svoje poslanie v dobrom úprimnom pomere k štátu, totiž k jeho predstaviteľom v správe a vo vláde.

Naša cirkev nie je a nesmie byť inštitúciou pre vytváranie podmienok na uskutočňovanie sebeckých ambícií. Mnohí z našich radov takto na ňu hľadeli a s tými mala doba ťažkú prácu. No práve preto nesmie nám byť nič vzdialenejšie na tomto rozhraní dvoch období cirkevného života a ja verím, že sme k tomu rozhraniu skutočne dospeli, ako stavať do popredia osobné túžby a zámery. Ale ani triedenie bratstva v pocite akéhosi sudcovského práva nad svojím bratom. To by nebol šťastný začiatok, to by nebola cesta k uzdraveniu našej nemoci. Keď som hovoril o žalostných dôkazoch charakterovej biedy v našom spoločenstve, i keď tomu nemožno celkom uniknúť, nedefilovali pred mojím zrakom určití bratia, určité mená. A prosím vás, aby ste i vy takto hľadeli na náš problém, ktorý by sme si chceli vyjasniť a s ním sa, pokiaľ bude možné, vyporiadať. Osobné veci, osobné útoky by mohli vyvolať nebratské ovzdušie a pripraviť naše rokovanie o dôstojnosť. Rozhodným možno byť aj bez tvrdých slov a urážok a nevážny spôsob presadzovania stanoviska oslabuje nielen sympatie, ale aj pádnosť dôkazov. Nesmieme ani na chvíľu zabudnúť na to, že sme pred tvárou verejnosti, ktorá svojím spôsobom, možno nie vždy v náš prospech, prijme čo si pred ňou povieme, ale nadovšetko, že stojíme pred Bohom, ktorý zváži každé naše slovo i spôsob, ktorým ho vyslovíme. Nuž treba aj nám to slovo zvažovať, aby ničím nenarušilo posvätnosť služby, do ktorej sme boli povolaní. Preto odmietame spôsob anonymných listov a pamfletov, od ktorých sa dištancujeme, vyhlasujúc verejne, že s nimi nemáme nič spoločného. Ani deliť sa nechceme na spravodlivých a nespravodlivých, na nedotknutých čistých a poznačených dobou. Nad nikým nechceme vysloviť anatému a označiť ho za nehodného, aby sa do obrodného hnutia v cirkvi zapojil, pokiaľ bude dobrá vôľa a snaha. Prirodzene nie vždy každý na tom mieste, na ktoré sa dostal ktovieakým spôsobom, často i zjavným porušením ústavnej cirkevnej i socialistickej zákonnosti, a len preto, že si niekto zvykol na určitý spôsob života, ale tam, kde mu bude daná príležitosť dokázať úprimnú snahu po skutočnej službe cirkvi a Bohu.

No nič nie je také dôležité ako to, že sa všetci musíme vyznať s pokorou Bohu, že sme neboli vždy a vo všetkom takými, akými nás On chcel vidieť v našom povolaní a postavení. Bez úprimného pokánia niet novej cesty a pýcha, ktorá by zabraňovala pokániu, bola by rovnako chorobným javom ako hriech, ktorý sa chceme pokúsiť premôcť, aby ním nebolo poznačená nová, ďalšia kapitola života a práce našej cirkvi.

Ovšem najdôležitejším krokom k obrode bolo by postavenie otázky dôvery všetkých duchovných pastierov našej cirkvi podľa postavenia, buď pred celou cirkvou alebo seniorátom, buď pred zborom. Lebo ako môže blahodárne pôsobiť duchovný pastier tam, kde nemá žiadnej dôvery? Ale nie je vari vhodný čas k tomu, aby sa otázka dôvery predložila až v takom rozsahu. Nakoľko to bude potrebné, ukážu ďalšie okolnosti. Ale všetko má a musí slúžiť k uzdraveniu práce a života na našom úseku Božej role s vylúčením osobných pohnútok a motívov.

Viem, že niektoré srdcia sú plné rôznej trpkosti, ale verím, že nám všetkým záleží na dôstojnosti priebehu nášho rokovania a že sa v záujme spoločnej veci, totiž duchovnej obrody cirkvi, aby mohla znovu získať pochvalu u Boha, rešpekt a úctu u ľudí iného presvedčenia a plniť svoje vzácne poslanie štepnice ducha a čistých charakterov, s ktorými by mohla počítať aj naša vlasť, že sa v záujme toho bude vedieť natoľko zdisciplinovať, aby o nás nemusela ísť svetom správa, že my, ktorí chceme iných učiť zmierlivosti, bratstvu a pokoju, sami nevieme na týchto zásadách riešiť svoje predložené úlohy. Isteže chceme vysloviť rozhodnutie, že tak ako bola v posledných osemnástich rokoch bitá pravda pre udavačov, kariéristov a sebeckých konkurentov svojich bratov, odteraz musí pravda biť a v zárodku udúšať každý ďalší prejav podlosti a úskokov na pôde nášho bratstva. Nemožno trpieť starý hriech, nemožno byť slabými a nerozhodnými voči tým, čo neberú ohľad ani na cirkev ani na druhých, lebo našou slabosťou by sme dávali svoje požehnanie hriechu.

Radšej sa zahľaďme na jednotlivé úseky práce a života našej cirkvi. Všeličo pri tom pohľade zabolí a všeličo príde na myseľ, kde treba zjednať nápravu nedostatkov, a keď som už raz ten výraz použil, ešte raz sa k nemu vraciam, deformácií je všade veľmi mnoho. Čím viacerí budeme uvažovať nad tým, ako ich odstrániť a ako vytvoriť nové podmienky práce, tým viac bude svetla, ktoré by nám ukázalo najsprávnejší smer, aby sme sa mohli dostať k preloženým cieľom obrody. Všetko tu nevyriešime. Ba možno, že bude treba ďalej bojovať o vytvorenie nových podmienok pre prácu v cirkvi, ale rozhodnutí sme tento boj vybojovať a v ňom s Božou pomocou zvíťaziť, nech nám budú stavané hocijaké prekážky do cesty. Dnes ide len o zásadné otázky a problémy. Ak sa vytvoria už na tejto konferencii vhodné podmienky, podrobnými úlohami sa budú zaoberať príslušné výbory a komisie a potom príslušné orgány v cirkvi, ktoré budú musieť ešte mnohé okolnosti dojednať a spresniť.

Z programového vyhlásenia vlády vyznieva pre nás sľubná perspektíva. Vláda sa osvedčuje: „Budeme dbať, aby sa plne rešpektovala ústavná sloboda náboženského vyznania a presvečenia, ktoré nesmie byť prekážkou vzájomného ľudského porozumenia.“ Tam je iste dôvod k tomu, aby sme hľadeli do budúcnosti s nádejou, ale aj výzva k tomu, aby sme sa na svoju prácu v týchto nových okolnostiach čo najlepšie pripravili. A to, čo znie z vládneho vyhlásenia na našu adresu: „Od cirkvi a ich duchovenstva zase očakávame plnú lojalitu a konštruktívnu pomoc, spočívajúcu na myšlienke nášho socialistického spoločenstva,“ to vari nebude pre nás nijakým ťažkým záväzkom, ale ochotným plnením svojho podielu na úlohách vlasti ako jej oddaných občanov.

Jar je tu, slniečko zasvietilo krajšie ako po iné roky, po dlhé roky. Dnes síce ešte osvetľuje a odhaľuje predovšetkým škody, ktoré narobila dlhá zima duchovnej neslobody v cirkvi. Preto neznie z našich úst len oslavná nová pieseň, ale aj smútok má svoje miesto v srdci. Lenže je tu predpoklad, je tu možnosť tie škody odstrániť, je tu nový požehnaný čas aby sme s prespevovaním vyšli na roľu cirkvi a chopili sa práce s nadšením a vierou, že Boh môže i suché kosti obživiť a že teda aj evanjelickému duchovenstvu vrátiť stratené dobré meno,

pomôcť každému pri úprimnom pokání zložiť zo seba toho starého človeka nízkych žiadostí a poľutovaniahodných spôsobov a obliecť človeka nového, znovuzrodeného z Božej milosti k službe a k životu úprimnej viery, pravdy a bratskej lásky. Vyčkajme, kým odpovedia všetci bratia a čo odpovie Boh na naše prosby, len aby boli úprimné, prosby o obnovenie ducha nášho bratstva novým darom Ducha Božieho a tak i na prosby obnovenia života a práce v cirkvi v duchu reformácie, totiž v duchu Kristovho evanjelia.

Neprestaňme o to prosiť a nechcime zachraňovať cirkev my sami, bez pomoci Toho, pre ktorého sa má zelenať, kvitnúť a prinášať ovocie. Sami nič nevykonáme, sami starý hriech nevykoreníme, cirkev neočistíme, ale keď sa k nášmu úsiliu prizná Boh so svojím požehnaním, nik nás nezastaví a čoskoro zaznie i pieseň radostného ruchu na rôznych, neraz veľmi zanedbaných úsekoch roli našej cirkvi, obsiatej novým čistým zrnom, čistými rukami a s čistým srdcom.

K tomu ráč nám dopomôcť náš milý Otec nebeský.

K str. 29
Pavel Valášek:
Obroda v občianskom živote ako záväzok pre nás

Sme svedkami politického obrodného procesu, ktorý patrí medzi najvýznamnejšie politické procesy v našej histórii, veď jeho význam je priamo epochálny a možno – ba my tomu pevne veríme – bude presahovať rámec života v našej vlasti a veľmi vážne ovplyvní politický život vo svete. Veríme, že na socializmus, ktorý sa spojuje so slobodou, aká je so socializmom zlučiteľná, budú musieť s celkom iným prístupom hľadieť politici vo svete. A preto s veľkým obdivom hľadíme na tých našich politických činiteľov a štátnikov, ktorí za veľkého osobného rizika postavili sa proti systému osobnej moci a dokorán otvorili dvere demokratickému socializmu. S veľkým záujmom sledujeme vývoj politického života u nás, so záujmom sledujeme jeho ozvenu vo svete, kde všade nachádza vysoké kladné hodnotenie. Vysoká morálna hodnota tohto demokratického procesu u nás je v tom, že k nemu došlo zvnútra vedúcej politickej strany a nie pod voľajakým tlakom vonkajších síl.

Deformácia nášho politického verejného života vyvolala aj deformácie v živote našej cirkvi. Je tu priama závislosť, hoc práve tu by byť nemala. Cirkev aj v čase deformovania nášho verejného života mala byť tým, čím má byť vždy: soľou zeme a svetlom sveta. Ale stalo sa. A to je dôkazom, že v nás nebolo dosť duchovných síl, že naša viera bola malá. Málo bázne pred Bohom, preto veľa strachu z človeka. Deformácia, ktorá sa v našej cirkvi prejavila veľmi citeľne, odhalila veľkú krízu viery u duchovenstva, v prvom rade u biskupov, seniorov, ale aj u niektorých najvyšších svetských činiteľov. Táto kríza nielenže nebola odstraňovaná, ale bola stále prehlbovaná uplatňovaním osobnej moci v cirkvi, nerešpektovaním Cirkevnej ústavy a hlavne slabým zakotvením v Božom slove. Niektorí cirkevní činitelia z cirkvi robili púhy spolok, púhu ľudskú organizáciu, na ktorej sa prejavovali ľudské slabosti a strácal sa ten biblický evanjelický pojem kresťanskej cirkvi. Misijná činnosť, nielen zahraničná, o ktorej fonde nič nevieme, ale aj domáca bola úplne priškrtená. Pastierske listy, kým ešte boli zborom zasielané, boli temer výlučne prejavom politickým a nie prejavom arcipastierskej starostlivosti o duchovný život v cirkvi, neslúžili k duchovnej posile veriacich, ale naopak, spôsoboli útlm aj najmenšieho oprávneného duchovného protestu proti zlu. Zbor našich biskupov nás veľmi často prekvapil svojím prístupom k palčivým problémom cirkvi, lebo to nebol postup defenzorov. Ani raz sme nepočuli, že boli ochotní zriecť sa svojich kresiel, aby dokumentovali, že im v prvom rade ide o záujem cirkvi, ale boli sme svedkami, ako radšej obetovali z toho, čo nebolo ich, len aby bránili svoje a seba.

Za veľký nedostatok zboru našich biskupov treba považovať bezprogramovitosť práce. Aký program postavili pre cirkev čo len na kratšiu dobu? Sotva čo okrem otázky mieru, ktorá

bola síce veľmi aktuálna, ale i tá práve nimi bola stavaná výslovne politicky. Hovorilo sa o chybách v iných zemiach, ďaleko v zámorí, ale ani raz sme sa nedotkli toho, čo by cestu mieru mohlo sťažovať práve u nás. Nič nového v duchovnom ohľade postavené nebolo, ba nebolo dosť síl ubrániť všetko to, čo sme dobrého zdedili. Pozrime sa len na našu vystrojenosť duchovnými prostriedkami, učebnicami, Bibliou! Do akého stavu boli uvedené naše cirkevné časopisy! Českobratská cirkev za tých istých pomerov nielen že si zachovala cirkevno-náboženský ráz svojich časopisov, ale mala aj pomerne živšiu vydavateľskú činnosť a vydávala nielen náboženské pomôcky, ale aj teologickú literatúru. Veľkým obvinením je, že veriaci evanjelik vo vlastnej cirkvi nenachádzal potrebnú oporu a obranu. A akú oporu v cirkevnom vedení mal farár, ktorý chcel svedomite vykonávať svoje poslanie? Neraz si musel byť nielen seniorom, ale aj biskupom. Chýbal systém tvorivej práce a výchovnej práce mladého kňazského členstva, mladých farárov, myslené v teologickej odbornosti, na čom podiel mal stav teologickej fakulty – hlavne v prvom povojnovom desaťročí. Bude treba preskúmať, komu dala cirkev návrh, súhlas na vykonávanie funkcie učiteľa na teologickej fakulte, či už ako docenta alebo profesora, a ak dala, ako je možné, že ho v určitých prípadoch udelila?

Evanjelická cirkev nemala sa čo obávať, nemala prečo skláňať šiju. Jej minulosť je čistá a prináša veľa historických dôkazov o tom, že naša cirkev bola na strane ľudu, že bola za pokrok, za demokraciu, za sociálnu spravodlivosť. Hovoríme o celkovej línni a nie o prípadných jednotlivých výstrelkoch, s ktorými evanjelictvo nesúhlasilo. Po ľudsky povedané, o túto minulosť bolo možno sa oprieť, bolo možné v prípade potreby na ňu poukázať a v jej duchu bolo treba pokračovať. Bolo treba ísť v tom duchu evanjelického protestu proti krivde, proti zneužívaniu moci. A čo by potom bolo možné povedať, keby sme hovorili z pozície pevnej viery evanjelicko-kresťanskej, neochvejnej luteránskej dôvery v Boha, ktorú symbolicky vyjadrujú slová: „Tu stojím, ináč nemôžem!“ K problémom sa teda malo pristupovať nielen s pocitom „Nástroj lidský jest v tom špatný,“ ale aj v istote viery, ktorá hovorí „Než hájí nás rek udatný, jejž Bůh nám dal k spasení...“ Ale znovu prichodí povedať, že práve táto viera a dôvera prežívali krízu a to bola tá najväčšia príčina, že tých dvadsať rokov naša cirkev hrala takú smutnú úlohu.

Deformácia z nášho verejného občianskeho života je odstraňovaná. Je prirodzené, že deformácia musí byť odstraňovaná zo všetkých zložiek nášho života a teda aj z cirkvi. Ak by tu bol ponechaný deformovaný stav, bolo by ponechané žriedlo nedôvery a tá by nezostávala len v hraniciach cirkvi. Aby bola deformácia aj tu odstránená, musí byť označená jej príčina, musí byť vyslovená vina. A vina nemôže visieť neosobne. Treba nám všetkým, ale opravdu všetkým doznať, že jeden každý nesieme v sebe určitý podiel viny a teda k započatiu a uskutočňovaniu obrody v cirkvi treba nám všetkým úprimného pokánia. Aj keď hovoríme o vine a zaťažení radšej by sme hovorili o bratoch biskupoch ako o prvých medzi rovnými. No predsa tu nie je možná reč o rovnosti. Biskup predsa mal ďaleko väčšiu príležitosť, povinnosť i zodpovednosť než zborový farár.

Niektorí bratia hovoria: riešiť obrodu bez označenia vinných osôb. Vraj v záujme cirkvi. Ale ako možno postaviť program do ďalších dní bez označenia, kto ho bude uskutočňovať, kto z ľudí bude za ním stáť? Jednou zo záruk obrody a toho, čo sa ňou dosiahne sú ľudia. nové osobnosti. A podobne nie je možné hovoriť o vine bez označenia vinníkov. Je tu potrebné hovoriť o osobách, ale – a to je veľmi dôležité – treba o nich hovoriť tak, aby neboli postihnuté základné princípy kresťanskej etiky, aby bratské ovzdušie nebolo otrávené, čo by znemožňovalo ďalšiu spoluprácu. Doterajšie volanie po neosobnom riešení problému pôsobí dojmom strachu o vlastnú osobu alebo pôsobí dojmom z oportunizmu. Bolo nám kladené – akoby na srdce – aby tu nedošlo k jarnému odstrelu. Nato si dovoľujem poznamenať len toľko, že ak niekde dochádza k jarnému odstrelu, tak nie z poľovníckych vášní, ale iba z dôvodov ozdravovacích. Keby tu nebola riešená otázka aj osobne, otázka personálnej viny a

ponad všetko osobné by sa prešlo mlčky v týchto kritických chvíľach, znamenalo by to prevziať celú vinu a tým aj zodpovednosť za všetko na seba. Zaťažiť zodpovednosťou celok, z ktorého veľká časť trpela, zaťažiť v prvom rade celý zbor farárov, ktorý bol povážlivo postihnutý deformáciou.

Od počiatku obrodného hnutia nášho verejného života sú kritizované nielen chyby, ale sú označovaní aj ich pôvodcovia. A nielen že sú kritizovaní, že si na zodpovedných miestach počínali nezodpovedne, ale zo svojich miest sú aj odvolávaní.V piatok minulého týždňa, 20. apríla t. r. v referáte, ktorý odznel na krajskej konferencii KSČ v Košiciach bolo povedané: „Obnovenie života nie je možné dosiahnuť a potom v ňom konať s ľuďmi, ktorí stratili dôveru.“ S tým plne súhlasím. A v duchu slov nášho vysokého politického činiteľa musím povedať, že dôveru nie je možné získať prevrátením kabáta. Ak by neboli označení vinní, pomohlo by im to k úteku pred pokáním, a to je z náboženského hľadiska povážlivý moment. Je pravda, že úprimné pokánie je v prvom rade vnútorným obratom, ale aj to najúprimnejšie pokánie je len závdavkom dôvery, otvorením brány na ceste k dôvere a tá môže byť niekedy veľmi dlhá. Dôvera sa sotva dá získať na tom poli práce, na ktorom bola stratená.

Isteže by nám niektorí v tejto chvíli chceli položiť otázku: ste vy kompetentní označiť vinu a vinníka, prípadne sťahovať z toho dôsledky? Každý jednotlivec každého demokratického spoločenstva má nielen právo, ale aj povinnosť poukázať na to, čo škodí alebo môže škodiť celku. Tak isto má právo hovoriť o dôvere či nedôvere.Treba však povedať ešte viac: tu ide o veľký revolučný zásah, ktorý zastavuje vývoj vecí. Aj keď revolúcia nielen nemusí, ale niekedy ani nesmie zachovávať niektoré ústavné zákony, my napriek tomu sa osvedčujeme za plné zachovanie ducha Cikevnej ústavy, aj keď hádam budeme musieť previesť i to, k čomu by nás niektoré paragrafy priamo neoprávňovali. Treba vychádzať zo skutočnosti, že kňazi sú – z tej ľudskej stránky brané – najaktívnejšou zložkou cirkvi. Ťarcha náboženského života, zodpovednosť zaň v prvom rade a v najväčšej miere kňazov zaťažuje; kňazi majú najväčšiu príležitosť spoznať nedostatky, poruchy v živote cirkevnom. Ak by nás teda k niečomu neoprávňovala Cirkevná ústava, oprávňuje nás k tomu to, čo aj ústavu značnou mierou formuje – život. Ináč by sa to dalo povedať aj tak, že v našich činiteľoch, ktorí stoja na zodpovedných cirkevných miestach, vidíme a budeme vidieť svojich bratov, ale v cirkvi musíme vidieť svoju matku. Treba dokazovať čo je pre nás viac?

Sme na pôde kňazského spolku a preto chcem ešte prehovoriť aj o ňom. Už aj pre objektívnosť treba povedať, že ÚSEK nebol nečinný, ani nechcem hovoriť, že hádam všetko, čo konal, vykonal zle. Aj teraz, keď sa ukončuje jeho činnosť, ďakujeme jeho činovníkom za Teologické kurzy, aj keď o ich náplni bolo by treba čo-to povedať. Odhliadnuc od všetkého, čo sa nám na nich nepáčilo, ďakujeme za ne. Ale tak isto kvôli objektivite treba povedať, že ÚSEK netlmočil vôľu kňazov, že nebýval ich zástancom. Mlčal o pálčivých problémoch kňazov. Nestmeľoval kňazov, aj keď nechceme povedať, že ich rozdeľoval.

Vyrástla potreba postaviť nový spolok kňazov a postaviť ho na takú výšku, aby bol skutočným reprezentantom slovenského evanjelického kňazstva v cirkvi i navonok. Nový spolok evanjelických kňazov musí mať takú autoritu, aby s jeho vyjadrením počítali nielen kňazi, ale aj biskupi, aby do svojho programu vzal celú problematiku evanjelických kňazov, ich duchovný rast, ich postgraduálne štúdium, i v zahraničí, ich sociálne problémy, ich publicistické uplatnenie sa v náboženskej a teologickej spisbe. Spolok evanjelických kňazov musí mať takú autoritu, že v kritických chvíľach aj zbor biskupov bude musieť vypočuť jeho mienku keď pôjde o kňazskú vôľbu, alebo administratívne presunutie kňaza z jednej kňazskej stanice na druhú a keď pôjde o príležitostné zhodnotenie, kádrovanie farára.

Keď je reč o programe nového spolku evanjelických kňazov je treba aspoň v náznakoch uviesť aj program cirkevnej práce v najbližšej budúcnosti. S programom cirkvi sa bude treba v diskusii širšie zaoberať.

A čo má byť naším programom v cirkvi? Prvoradým naším úsilím v najbližšom období musí byť snaha: našej cirkvi vrátiť jej pôvodnú tvár. Cirkev nesmie byť na úrovni (spoločenskej) obyčajného spolku, v ktorom by mohla nájsť miesto chytristika, taktizovanie, akási ľudská stratégia. Cirkev má žiť vierou a vieru má obživovať. Preto bude treba robiť vnútornomisijnú činnosť. Chrámová cirkev neposlúži svetu. Kedy-tedy spoza chrámových múrov vysielať kritické poznámky na život chrámu, to nie je tá činnosť, ktorou cirkev má pomáhať svetu. Chrám má byť pre cirkev duchovnou zbrojnicou k vystrojeniu sa do práce v živote. Treba ísť do života, nie však aby ta zanášala akúsi cirkevnú politiku a tým prípadne náš verejný život komplikovala. Chceme našej spoločnosti dávať to, čo nemôže sama sebe dať ani veda, kultúra, umenie, ba ani ekonomika, ale spolu s týmito silami chce naša cirkev vychovávať človeka k tomu stupňu ľudskej dokonalosti, aby rozumne užíval danú mu slobodu a všetko, čo mu poskytuje demokracia, aby sa naučil chápať, že sloboda – to je v prvom rade zodpovednosť za svoje činy, to je disciplína v práci, reči; aby pochopil že sloboda – to je pomer človeka k človeku, ktorý formuje viac záujmy spoločné než osobné.

O mládeži sa hovorilo obyčajne s veľkými lamentáciami. Nie je to s ňou také zlé, ale nie je to ani v takom stave, v akom by mohla byť a v akom by ju naša spoločnosť potrebovala.V týchto významných dňoch likvidácie osobnej moci a uvádzania demokratického socializmu sa ukázalo, že naša mládež má svoje hodnoty aj zdravý úsudok, ale bola mnohými nežiadúcimi javmi znechucovaná. Tejto mládeži chceme pomáhať, aby našla svoje čestné miesto v spoločnosti, aby štúdium a akúkoľvek príprava do života brala vážne a to ako povinnosť nielen voči sebe ale aj voči celej spoločnosti.

Bude treba vynaložiť úsilie, aby naša cirkev mala dôveru u tých, ktorí prevzali zodpovednosť v štáte aj za nás, dôveru u všetkých, s ktorými ju život uvádza do spolupráce. Nie je ľahké dôveru získať a nie je ľahké si ju udržať. Chceme si toho vždy byť vedomí. Budeme si chcieť uchovať dôveru kladným vzťahom, k všetkému dobrému, k všetkým dobrým snahám, nech tú dobrú snahu ktokoľvek ponesie.

Chceme viesť dialóg medzi ateizmom a teizmom, medzi komunistom a kresťanom, ale s vylúčením akéhokoľvek osočovania a znevažovania jeden druhého, vedený obojstranným úsilím navzájom sa spoznávať a spoločnými silami hľadať to, čo napriek všetkým rozdielom medzi nami budeme môcť nájsť, totiž spoločné pozemské dobro, pozemský blahobyt, pravda s tým, aby nám kresťanom nebolo zazlievané, že chceme ísť ešte ďalej a usilovať sa o dobro večné, o spasenie človeka v Kristu.

Naša cirkev sa bude musieť zaoberať aj sociálnou otázkou farárov a riešiť ju spolu s novým kňazským spolkom. Nik z farárov nežije v biede, ale sú aj takí, čo bez osobnej viny zápasia s ťažkosťami, hoci svoju prácu vykonávajú verne. Malo by to byť riešené bez voľajakej ujmy na tých, ktorí sú honorovaní slušne, lebo obyčajne tí majú aj viac práce. Do tejto sféry bude patriť aj riešenie otázky nutnej kúpeľnej liečby, rekreácie farára, na ktorú má nárok každý pracujúci človek.

Bude treba zaoberať sa otázkou širšej spolupráce našej cirkvi s evanjelickou sliezskou cirkvou a doterajšie kontakty s inými cirkvami, zvlásť s evanjelickou cirkvou v Demokratickom Nemecku, rozšíriť a prehĺbiť.

Z uvedeného niečo treba vyriešiť dnes, na tomto zhromaždení slovenských evanjelických farárov. Niektoré si budú vyžadovať čas. Ku všetkému ale bude treba celých ľudí pevnej viery a dôvery v Boha, lásky k cirkvi. Svojou diskusiou, svojím rozhodovaním dokazujme, že naším východiskom i cieľom je záujem cirkvi. V tom nám Pán Boh pomáhaj!

K str. 30
Otto Vízner:
Kňazi postihnutí deformáciami v cirkvi

Na poslednej Všeobecnej kňazskej konferencii v Komárne, kde bola táto inštitúcia našich kňazov pochovaná, mal som mať na žiadosť jej posledného predsedu, zosnulého br. Júliusa Dérera prednášku. Nemohol som ju už mať. Aké zvláštne sú cesty Božie. Pri oživotvorení našej konferencie môžem v Božej milosti po mnohoročnom mlčaní hovoriť. Na tú komárňaskú konferenciu som si pripravil prednášku z etiky „Dobro a zlo v živote človeka". Polovica z nej bola uverejnená v časopise *Theologia evangelica*. Rozoberal som v nej dobro a zlo, ako ho chápu ľudia a svet a ako ho majú chápať kresťania i my, farári. Mnohokrát to, čo v očiach sveta a telesne zmýšľajúcich ľudí je dobrom, v skutočnosti je zlo a naopak. Koľkokrát aj farári tieto veci nechápali správne a všelijako predstierané dobro pokladali za skutočné dobro i keď ním nebolo a často škodilo im, ich spáse i cirkvi. A koľkokrát „zlo", ako sme si zvykli oceňovať, Pán obrátil na dobro. V rokoch, ktoré máme za sebou, mal som možnosť tieto teoretické otázky zakúsiť prakticky a v živote prežiť.

Ja tu mám a chcem prehovoriť za tých farárov a farárky, ktorí zvlášť poznali na sebe to božské a ľudské hodnotenie dobra a zla, ktorí boli zasiahnutí – ako sa to dnes hovorí – dôsledkami deformácií a nezákonností v cirkvi i v spoločnosti. Je nás toľko, že by sme stačili obsadiť všetky farárske stanice väčšieho seniorátu. Mám na mysli tých, čo sme stále ešte mimo cirkevnú službu. Nechcem podať históriu týchto rokov. Preto nebudem hovoriť o všetkom. Chcel by som podať prehľad a analýzu tých rokov, ľudí, ich konania, a to v cirkvi. Nebude to vyčerpávajúca analýza, skôr pokus o ňu kvôli tomu, aby sme z tohto pohľadu porozumeli, čo sa vlastne medzi nami a v cirkvi dialo. Je to potrebné nielen kvôli mladším bratom, ktorí nepoznali počiatky týchto časov a nemali možnosť zrovnávať ich s niečím iným. No je to potrebné aj pre starších bratov, lebo mnohí z nás podľahli ilúziám, alebo si dali navravieť veci, ktoré sa nezrovnávali so skutočnosťou.

Aby sme správne pochopili o čo šlo pri našom vyradení z duchovnej služby, aby sme to správne vedeli zaradiť a teologicky i cirkevno-právne vysvetliť a vyjasniť, musím spomenúť niektoré okolnosti zo širšieho súvisu. Vopred tiež pripomínam, že aj keď budem hovoriť predovšetkým a hlavne o tých, čo boli súdení a väznení a boli alebo ešte stále sú mimo cirkevnej služby, vec sa dotýka v istom zmysle aj mnohých ďalších, ktorí buď už sa mali dostať pred súdy, buď im boli odňaté súhlasy k vykonávaniu duchovnej činnosti v cirkvi, buď bol na nich vyvíjaný nátlak či už zo strany štátnych orgánov, či zo strany cirkevnej vrchnosti, alebo mali osobné či služobné ťažkosti vo svojich zboroch nie pre záležitosti spadajúce pod cirkevnú disciplínu. Vidíte, že v tomto širšom zmysel ide o väčšinu našich duchovných.

Vynasnažím sa hovoriť objektívne a všeobecne. Avšak v niektorých prípadoch kvôli správnemu pochopeniu budem musieť spomenúť aj osoby a byť konkrétny. Ak spomeniem alebo naznačím osoby, nebude to z hnevu ani preto, aby som hnev na ich hlavy uvalil. Spomeniem ich jednoducho preto, lebo v tej ťažkej hre hrali konkrétni ľudia z našich radov, ktorí nesú zodpovednosť pred Bohom i pred cirkvou a neboli to neosobné úrady a nedefinovateľné sily. Nepôjde mi o to, aby som vyvolával súd nad nimi, sám ich súdil. Skôr o to, aby v takto vrhnutom osvetlení som vyvolal úprimné sebaskúmanie a cestu k pokániu. A na túto cestu pokánia nám treba všetkým potom vykročiť, aby sme si pomohli na tejto ceste.

Na druhej strane zas prípad nás postihnutých nebudem chápať izolovane a len ako osobné ľudské osudy, ako vec ich samých. Veď ani jeden z nás nebol postihnutý pre cirkevné, náboženské alebo služobné či mravné defekty, ale pre verné vykonávanie úradných kňazských povinností, na ktoré sa zaviazal ordinačným sľubom a ku ktorým ich zbory vokátorom povolali.Teda pri nich ide o záležitosť celej našej cirkvi.

Konečne, no nie na poslednom mieste, pri týchto veciach musí nám ísť o teologické a biblické pochopenie cesty cirkvi v posledných rokoch. To biblické a toelogické pochopenie vychádza zo slov Pána cirkvi: „Rozpomeňte sa na slovo, ktoré som vám hovoril: Nie je sluha väčší ako jeho pán. Keď prenasledovali mňa, budú prenasledovať aj vás; keď striehli na moje slovo, budú striehnuť aj na vaše." (J 15, 20), tiež zo slov záveti: „Na svete máte súženia, ale

dúfajte, ja som premohol svet.“ (J 16, 33). Cirkev a jej údovia v každom čase potvrdzovali pravdivosť týchto slov. Známe je nám tiež, že Luther medzi znaky pravej cirkvi počíta aj kríž a utrpenie. Nazdávame sa, že naša cirkev tento kríž v prežitých rokoch prijala a niesla a s ním i svoju vieru a nádej v pokore a podrobení sa Kristovým slovám.

1. Duchovný stav našej cirkvi a jej služobníkov

Prežité roky budú znamenať svetlú a tmavú stránku dejín našej cirkvi. Tu chcem spomenúť len tú tmavú, pretože táto je jednou z príčin vývoja, ktorý je, dá Boh, za nami.Naša – ako vôbec cirkev Kristova – bola v niektorých obdobiach svojej histórie vydaná násilným zásahom zo strany sveta. To bol ten kríž, ktorý musela niesť. Zvláštnosťou však práve prečítaného obdobia dejín cirkvi je to, že tu pri násilných zásahoch proti cirkvi a jej pracovníkom pomáhali pracovníci i úradní predstavitelia cirkvi. Chcem byť konkrétnejší. Na vlastné uši som počul jedného nášho biskupa hovoriť o tom, ako poradil štátnym cirkevmým orgánom, aby nášmu farárovi vzali súhlas k vykonávanie duchovnej činnosti v zbore, keď ten zbor ho chcel voliť a týmto orgánom to nevyhovovalo. Spomínam aj iný, dosť známy prípad farára, ktorý si na lístky zapisoval slová bratov farárov povedané vo farskej kancelárii a tieto lístky donášal cirkevnému tajomníkovi. Alebo prípad farárov, ktorí boli v službách štátnej bezpečnosti a jej donášali relácie o svojich cirkevníkoch a hlavne spolubratoch. Poviete, že nemusel vždy len zle hovoriť. Isteže, no bola to služba, ktorá sa neznáša s úradom kazateľa slova Božieho. Poviete, že sa nedalo odoprieť. Poznám bratov, ktorí odopreli túto službu a nič sa im nestalo. Aj tu sa niesol kríž Kristov. Aj tu sa bojoval boj viery. Je to temná kapitola. Nechcem o tom viac hovoriť. Len ešte toto poznamenám: niektorí bratia farári si takto počímali hádam preto, že pre svoju politickú závadnú minulosť a chyby a pády a poklesky boli k tejto spolupráci psychologickým nátlakom donucovaní. Mám za to, že títo bratia – je ich málo – mali si prvočasne uvedomiť tento svoj handicap a neísť do cirkevných funkcií a tým menej sa o ne usilovať. Mali zavčasu pochopiť, že v nich a skrze nich má cirkev zraniteľné miesta. A ak sa naša cirkev dostala na dno ťažkostí, tak to bolo hlavne z týchto dôvodov.

Trochu odlišný je prípad tých, čo zo ctižiadosti a nezdravej ambicióznosti za výhodami a funkciami v cirkvi sa dali na takéto služby. Tu ide o vážny teologický a mravný lapsus. Takíto cirkev, jej úrad a svoje konanie v tomto úrade videli len ako prostriedok a nástroj, možnosť na získanie svojich ľudských osobných cieľov. Zabudli alebo vôbec nevedeli, že Pánom cirkvi a jej úradu je Kristus. Že On určuje ciele tohto úradu, ktoré sú dobré, potrebné a požehnané pre ľudí i svet. A že oni majú v úrade tieto ciele nasledovať. Avšak ich počínanie v úrade cirkvi svedčilo o tom, že si cirkev a jej úrad prisvojili a prispôsobili a v ňom sledovali svoje ciele. Právom môžme v tomto prípade hovoriť o „úradnej cirkvi“. Z týchto skúseností plynie trvalé upozornenie: uchrániť cirkev pred ambicióznosťou, ktorá sa chce uplatniť vo funkciách a inak v cirkvi a duchovnom úrade nie vlastnými a prirodzenými prostriedkami (vernou kázňou, účinnou pastorizáciou, organizačnými a výchovnými schopnosťami, teologickým nadaním a prácou), ale prostriedkami cudzími a nemravnými. Tu všade sa dá hovoriť o podľahnutí v pokúšaní, z ktorého cirkvi plynuli a vždy vyplynú veľké škody. V takýchto prípadoch bola pokušiteľova ponuka z Hory pokúšania, ktorú Kristus odmietol, jeho služobníkmi prijatá. Za takej situácie boli farári a cirkevní funkcionári nútení neraz konať proti cirkevnej a štátnej ústave, proti všeobecným ľudským právam, proti občianskej morálke i kresťanskej a biblickej etike. No nielen to. Týmto vydaním sa do rúk tým, čo porušovali zýkony a nedbali na práva a pravdu, zviazali ruky sebe i ostatným duchovným robiť dobre, vykonávať samozrejmé a ústavou požadované povinnosti ako pastorizáciu, výchovu mládeže a dietok, pastorálne vplývanie aj na farárov, povzbudzovanie a vedenie k odbornému vzdelávaniu a duchovnému rastu farárov. Z uvedených príčin museli dovoliť, že odborná a duchovná úroveň duchovných upadala, čo iste sami cítite. Na stretnutiach a konferenciách farárov bolo málo, neraz nič

duchovného, teologického a cirkevného. Raz sa mi stalo, že som na jednej takej konferencii rozoberal problém občianskeho života, dával do súvisu s hriechom a hriešnosťou, lebo odtiaľ problém vychodil. Prítomný senior ohodnotil môj príspevok ako filozofovanie. Tak veľmi sme už stratili šmak pre tie najzákladnejšie otázky duchovno-náboženského života. Už sme sa stávali soľu, ktorá stratila slanosť. Sústavne upadala zvesť Božieho slova. Kázeň neudržala krok so životným a názorovým vývojom poslucháčov. Kazatelia sa dopúšťali mystifikácie Božieho slova, keď ním zdôvodňovali a dokazovali všetko možné, neraz i to, čo sa Božiemu slovu diametrálne protivilo. Známy je teologický výrok, že triedna nenávisť je vrchol kresťanskej lásky. Mnohí kazatelia stratili biblické meradlo svojich rečí, articulus stantis et cadentis ecclesiae, a postavili si vlastné meradlá, utvorili si vlastné princípy kázne. Biskupské úrady ani fakulta – napriek upozorneniam – neodvážili sa k náprave týchto vecí.

2. Vnútornocirkevné rozpory a ich príčiny

Dosiaľ povedané, aj keď ani zďaleka nevystihuje celkovú situáciu v našej cirkvi v uplynulom desaťročí, predsa, nazdávam sa, poskytuje dostatočnú základňu pre pochopenie vzniklých rozporov vo vnútri cirkvi, ako aj toho, prečo potom došlo k odnímaniu štátnych súhlasov na vykonávanie duchovnej služby, k zatýkaniu, k súdom a väzneniu našich farárov. My postihnutí farári nie tak z ničiho nič sme konali tak, že sme potom boli vyraďovaní zo služby. Ani jeden z nás, aj keď sme boli politickými väzňami, nebol súdený pre skutočne politické príčiny a už vôbec nie pre kriminálne a mravnostné delikty. Aby ste mali obraz, ako to vlastne sa nami bolo, zacitujem z môjho rozsudku, kde sa hovorí vo výroku o vine, že som odsúdený za „všestranné ovplyvňovanie veriacich vo všetkých oblastiach ich života v smere boja proti marx-leninskej výchove, najmä ateistickej propagande, s osobitným zameraním na mládež“. Vo svojej žiadosti o rehabilitáciu k tomu hovorím takto: „V tomto výroku bola vlastne spolu so mnou odsúdená celá naša cirkev. Veď prvoradým poslaním cirkvi a jej duchovných je pracovať za kresťanskú vieru a proti nevere a hriechu.“ A brat Jozef Juráš keď svedčil v bystrickom súde, povedal asi toto: „Ako títo mali byť súdení aj ďalší 280 farári, lebo aj títo si konali len svoje povinnosti ako oni.“ V tomto ohľade je náš štít čistý. Ak ste počuli niečo iné, ak vám vraveli niečo iné, bolo to len preto, že vás chceli zmiasť a odcudziť voči nám.

Naše previnenie, ako aj mnohých ostatných, na ktorých nedošlo, bolo celé v tom, že sme vo svojom úrade v cirkvi cítili zodpovednosť strážneho ľudu Božieho pred Bohom. I v tom, že sme sa snažili plniť si svoje povinnosti duchovnopastierske a kazateľské svedomite, čo bolo tŕňom v oku najmä cirkevným tajomníkom. Iste máte veľmi mnohí v tomto ohľade vlastné skúsenosti. Mňa sa napr. štátny tajomník v Banskej Bystrici Št. Chovanec asi r. 1955 pýtal, prečo chodím z Kraskova, kde som vtedy bol farárom, vyučovať náboženstvo až do Kyjatíc a Strážoviec, ktoré som administroval a kam bolo treba ísť pešo cez viacero dolín a dodal: „my vás budeme platiť aj keď nič nebudete robiť.“ Toto som uviedol už pred rokmi vo svojej obrane pred súdom, že som sa za takúto nezodpovednosť vysokého krajského úradníka hanbil i urazil. Nechcem veriť, že by štátna správa bola súhlasila so všetkými spôsobmi najmä cirkevných tajomníkov aj v tých rokoch. Veď mnohí z nich, nie všetci, boli medzi nimi aj statoční a ľudskí, môžu byť príkladom bezohľadnosti, bezcitnosti a svojvoľnosti. Dobre. to bola ich vec a vec štátnej správy, že ich tam držala. Čo však povedať na to, že niektorí naši cirkevní činitelia nabádali farárov, aby šli k cirkevnému tajomníkovi, aby sa mu zdôverovali so svojimi ťažkosťami, aby mu dôverovali. A niektorí bratia sa naozaj naučili chodiť k cirkevným tajomníkom. Stali sa ich dôvernými poradcami. A prestali chodiť k spolubratom, ba aj k svojej cirkevnej vrchnosti, keďže si oni vedeli kratšou cestou vychodiť to, čo chceli. Tu vznikal veľký rozpor medzi farármi. Každý povinnosti si vykonávajúci a trochu horlivý farár bol podozrivý a v tých časoch mohol kedykoľvek očakávať väčšie alebo menšie nepríjemnosti zo strany štátnej cirkevnej správy.

Veľmi smutná a čierna je táto stránka našej minulosti. Treba však vidieť príčinu a prvopočiatok týchto vecí. Je v tom, že hneď na začiatku ÚSEK-u niektorí jeho činovníci-farári vniesli medzi duchovných triedenie na tri skupiny: 1. pokroková, 2. nerozohodní, 3. reakcionárski. Na jednej úsekovej konferencii vystúpil s týmto rozdelením jeden brat asi takto: „Bratia, musíme si priznať, že sú medzi nami bratia...“ a vymenoval tieto tri skupiny. Isteže prítomný cirkevný tajomník sa poponáhľal spýtať sa ho, ktorí z pánov farárov sú ktorí. Tu už výslovne brat oltárneho brata – ako trpko to znie – vydával do rúk tým, čo cirkvi chceli škodiť. Podobne treba pripomenúť kádrovanie farárov úsekovými dôverníkmi. Tu bol daný základ diskriminácie medzi farármi. Tu má korene vzájomná nedôvera a upodozrievanie, čo všetko bolo teplou hradou intrigám a nepriateľstvám. Došlo to tak ďaleko, že boli posielané písomné relácie o chovaní sa farárov a o ich prejavoch na spoločných schôdzkach, na základe ktorých im boli odnímané súhlasy a boli súdení. Jednu takú reláciu som čítal.

Dr. Uhorskaiovi, ktorý bol farárom v tomto zbore a ktorý bol odtiaľto vzatý do väzenia, tesne pred jeho uväznením povedal na jednej farárskej schôdzi pred ostatnými jeden brat: „Ty, Paľo, daj si pozor. Boli za mnou v noci, že Uhorskaia vezmú. Povedal som im: Je to dobrý chlapec, nechajte ho. Druhý raz by som ťa nezachránil. Varujem ťa!“ Je to iste hrozné, ale asi takto to bolo povedané. A naozaj ho nezachránil. Mám však otázku: pred čím ho to ten brat varoval? Čo to za činnosť ten Uhorskai vykonával? Mohli by sme sa na to opýtať aj jeho bývalých cirkevníkov v Háji a okolí. Môžeme sa však opýtať aj jeho rozsudku. Tam mu súd určil vinu asi takto: „zneužitie náboženskej funkcie na protimarxistickú výchovu mládeže“. Šlo o knihy, ktoré si od neho vypožičali jeho žiaci. To stačilo, aby mu súd vymeral tri roky väznice. Boli aj iné varovania spomínané v súvislosti s odsúdenými farármi. Posúďte však sami, či nás bolo pred čím varovať. Moja trestná činnosť, tá konkrétna a vyčíslená, sa skladá z týchto zavinení: 1. práca s mládežou v SEM po roku 1949, 2. účasť na mikulášskej schôdzi farárov (ktorej som sa nezúčastnil, čo potom najvyšší súd konštatoval), 3. práca pri kázňových prípravkách v Turci a na Spiši ako aj v Honte a kňazských pracovných skupinkách (o ktorých vedela cirkevná i štátna vrchnosť), 4. moje práce, úvahy a články teologického rázu, 5. preklady článkov z cudzojazyčných časopisov, ktoré k nám legálne prichádzali a ktoré som poslal priateľom, čo teologicky pracovali, 6. preklad Symbolických spisov. Uznajte sami a považte, pred čím nás to mali varovať naši cirkevní predstavitelia? Mohli nás pred touto činnosťou varovať? Veď je to všetko samozrejmá činnosť a zamestnanie sa každého farára, alebo aspoň by malo byť. Do takejto práce nás skôr povzbudzovať mali ako varovať. Tak veľmi sme stratili orientáciu! Tak veľmi sme podľahli depresii! Nazdávam sa, že to bol z jednej strany strach a z druhej strany akási nepochopiteľná a nekresťanská neochota a nezáujem o informovanie sa o osudy farárov, oltárnych bratov, vlastne o vec celej cirkvi. Veď sme vedeli a videli, že mali byť aj ďalší na rade a neboli, že to bol premyslený ťah našej cirkvi. Trapné mi je, ale nemôžem nespomenúť jedno porovnanie. Počas prvého odvolávacieho pojednávania na Najvyššom súde v Prahe štyria delikventi sme boli navštívili dekana Hromádku, lebo sme vedeli, že sa vrelo o naše osoby zaujímal. Prijal nás týtmito slovami: „Bratia, veľa cestujem. Aj teraz som sa vrátil (myslím že povedal z Austrálie). No vždy keď sa vrátim dám sa informovať o vás a o procesoch s farármi br. Součekom.“ Vracajúc sa z toho istého pojednávania zastavil som sa v Bratislave a šiel som na GBÚ. Našiel som spolu br. gen. biskupa a br. gen. tajomníka. Br. biskup ma vítal: „Čo je to s vami? My nič o vás nevieme.“ Nespomínam to preto, že by som mal naňho ťažké srdce. Nikdy som si nezakladal na tom, aby o mne niekto niečo vedel. Len uznajte, je to veľký rozdiel medzi tými dvoma stretnutiami. Veď nešlo o nás. Šlo o cirkev a jej dobré meno, o jej vieru a vyznávanie. Takto nejako to chápali aj mnohí naši svetskí veriaci a laici. Takýto priateľ pri prvom stretnutí po vyjdení z väzenia mi povedal: „Nemaj mi za zlé, viem, že ste pretrpeli dosť i vaše rodiny, no keď som počul, že vás, evanjelických kňazov, zatkli, som si vzdychol: chvála Bohu. Veď by sme neobstáli pred ostatnými.“ Takto nejako to povedal. Ja som mu to

nezazlieval. Rozumel som mu. A uvážte dnes či nemal pravdu tento laický brat. Dnes, keď v týchto mesiacoch vyšlo najavo veľa strašných zločinov a nezákonností, akoby sme mohli pozrieť do očú katolíckym veriacim a farárom, i komunistom, i kultúrnym a politickým pracovníkom, i našim robotníkom a roľníkom, ktorí všetci priniesli daň statočnosti a obetí v boji za ľudské práva a pravdu, keď zo všetkých vrstiev a zložiek nášho národa boli takí, čo neskláňali kolená, o ktorých spieva náš pevec „koho dar nezvedie, hrozba neskloní“, len naša cirkev by takých nebola mala! Nie, nespomínam to preto, aby sa vytvoril kult martýrstva. Viem, že sú medzi bratmi aj takí, ktorí sa obávajú, aby si bratia, čo prešli súdmi a väzeniami a bolo poprepúšťaní z cirkevnej služby, neosvojili pocit martýrstva. Možno že niektorí sa obávajú azda toho, že by sme si mohli namyslieť, že sme nejakí zvláštni vyvolení. Bratia, ktorí sa k nám zblížili, môžu vydať svedectvo, že sme sa nikoho nestránili, ak len niekto sa nestránil nás a nevyhýbal sa stretnutiu s nami. Ak sme z Božej milosti na svojich životoch niečo preniesli, tak sme preniesli pre cirkev a jej dobro. Platí aj tu to Pavlovo: „Z milosti Božej som, čo som.“ Sú však aj také úzkostlivé povahy medzi farármi, neviem, kto im k tomu radí, že sa úzkostlivo vyhýbajú aj svojmu uznaniu utrpenia iných.

No vráťme sa ešte trošku, aby ste videli, aká bola aj pred súdmi tá naša „trestná a nepriateľská činnosť“. Z tých 6 zavinení a troch veľkých kufrov a dvoch balíkov mojich prác a spisov zostali nakoniec len tri preklady zo zahraničných časopisov, ktoré k nám aj dnes prichádzajú. A všetky moje práce, okrem tých spomínaných, ktoré boli pripojené k súdnym spisom, mi boli vrátené. Sami mi ich priniesli. Len po ďalší exemplár prekladu symbolických spisov som si išiel sám k prokurátorovi, ktorý mi ho vybral zo súdnych spisov. Symbolické spisy naše, bratia, s radosťou vám to oznamujem, našli milosť aj na Najvyššom súde. Ba viac, misionovali, keď predseda senátu dnes už zosnulý Dr. Vieska sa nimi pol dňa zaoberal. Na to však niet teraz času.

Ešte telegraficky by som chcel oboznámiť aká to bola vlastne činnosť, pre ktorú boli naši duchovní väznení: schôdzky kvôli prehlbovaniu teologických a náboženských vedomostí, prečítanie listu svojho biskupa z kazateľne, ohlásili sa na verejnej prednáške o ateizme proti nesprávnemu výkladu Písma, horlenie mladých teológov za luteránske učenie a konfesiu. Všetkých týchto sa vlastne úradná cirkev vzdala. Veď nevieme, že by bola pri niektorom súde intervenovala a zastávala sa súdených. Je možné, že v niektorých prípadoch svojimi posudkami súdeným priťažila.

Nejdem to viac spomínať. Toto bude prichodiť raz spracovať povolanému historikovi. Ak som niečo konkrétnejšie a detailnejšie spomenul, to len preto, aby ste videli, aká to bola vlastne trestná činnosť, ako aj kvôli mladším bratom, ktorí nemohli poznať tie začiatky a impulzy, ktoré viedli k nekresťanskému a nebratskému rozdeľovaniu farárov, k vnášaniu nedôvery a k uvedeným javom.

Chcem poukázať ešte na jeden vážny rozpor z minulosti. Naši cirkevní predstavitelia minulého obdobia radi a s obľubou prizvukovali konfesijnú stránku našej cirkvi. Slovami sa hrdo hlásili k Lutherovi a Symbolickým spisom. Bola to však len firma a zástera. Chýbal Lutherov duch viery a vyznávania. Treba vedieť, že pri vierovyznaní musí byť aj vyznávanie viery. Vierovyznanie samo je mŕtva literra, dokument doby a viery otcov. Vierovyznanie ožije len vtedy, keď sa zmocní života a skutkov tých, čo sa k nemu priznávajú. Jedna z vážnych úloh vedenia cirkvi v budúcnosti bude vzbudiť túto živú vieru a vyznávanie Pána Ježiša Krista a potom sa nemusíme báť ani brán pekelných.

3. Jozef Juráš

Trochu pozornosti si prosím ešte pre tohto statočného evanjelického farára, ako si dodnes spomínajú na jeho vystúpenia na banskobytsrickom súde naši obhájcovia. Všetci viete, že je ešte stále vo väzení a že má mať obnovu súdu v Košiciach. Bol odsúdený na 13 rokov. Prezident mu z toho odpustil 3 roky. Teraz je krátko po polovičke trestu. Boli proti nemu

vznesené veľké obvinenia. Dnes však už vychádza najavo, že bral na seba veľa viny a skutkov, ktoré vôbec nespáchal. Aký to malo význam ťažko je nám súdiť. Keď sa, Boh dá, vráti medzi nás zdravý, azda sa veci vysvetlia. Som presvedčený, že Juráš bol rýdzi evanjelický kresťanský charakter, ktorý aj ako ideologický protivník sa neznížil k nejakej špatnosti. Jeho stretnutia s Dr. Freyom boli vysvetľované ako nebezpečná trestná činnosť. Počul som, že Dr. Frey je ochotný prísť a svedčiť v jeho prospech, prípadne listom vydať osvedčenie. S br. Jurášom sa niektorí bratia vo výkone trestu stretali, niektorí sme ho len vídavali. Medzi zavretými katolíckymi hodnostármi požíval veľkú úctu. To nebola maličkosť. Pritom zo svojho evanjelického presvedčenia nič nespustil. Veľa si už vytrpel a s ním i jeho manželka a deti. Je nezdravý. trpí chorobou, najviac však tým, keď vidí, ako sú z väzenia prepúšťaní exponenti fašizmu i takí, ktorí sa dopúšťali skutočných zločinov a on, jeden z vedúcich organizátorov odporu našej evanjelickej cirkvi voči teroru a okupantom za fašizmu, jeden z vodcov povstania v Liptove, vyznamenaný vysokými vyznamenaniami za odbojovú činnosť, stále zostáva za dvermi, ktoré zdnuka nemajú kľučku, ktoré zdnuka nemožno otvoriť, stále v postavení raba. Už sa zaňho exponovali vysoké štátne a stranícke miesta. Od nich na našu adresu vyšla výtka: Je trapné nám straníkom prihovárať sa za Juráša, keď cirkevní predstavitelia nežiadajú jeho prepustenie. Vieme, že jednotlivci robili kroky v jeho prospech. Teraz je tu však príležitosť, aby sme sa všetci zasadili a požiadali o jeho okamžité prepustenie alebo aspoň o urýchlené vybavenie obnovy súdu v Košiciach. V návrhoch sa k tomu ešte vrátim. Myslime, bratia, v modlitbách na všetkých, ktorí trpia pre Krista a jeho cirkev. Myslime i prosme za ich rodiny!

4. Rehabilitácia

Konečne v súvislosti s postihnutými nech mi je dovolené povedať pár slov o rehabilitáciách. Rehabilitácia čo do pojmu i čo do obsahu je skutočnosťou civilného, občianskeho života. O rehabilitáciách môžme hovoriť ako občania tohto sveta, ktorí, pravdaže, sme súčasne i veriacimi kresťanmi. Teda nie v evanjeliu, ale v občianskych a ľudských právach je zakotvené naše právo dožadovať sa rehabilitácie.

a. Rehabilitácia cirkvi ako takej vo svete. O túto rehabilitáciu ako občania máme právo i povinnosť žiadať voči svetu a spoločnosti, v ktorej žijeme a za ktorú spoločnosť ako „svetlo sveta“ i zodpovednosť nesieme. Čo však znamená a môže znamenať rehabilitácia cirkvi vo svete. Nie to, aby jej dal svet ako dakedy v minulosti predné miesto, kedy platilo „ecclesia praecedit“. Ani to, aby sme sa dožadovali nepoužívať o nás donedávna užívané označenie „tmárstvo, tmári“. Cirkev žije v kríži a pod krížom. To je jej vlastné miesto vo svete. Pravda, nie žeby kríž vyhľadávala alebo vyžívala sa v ňom. Cirkev je vďačná Bohu za mier vo svete i za mier so svetom, keď ho môže užívať ako „chlieb vezdejší“. Cirkev sa rehabilituje sama vo svojich duchovných a vo svojich veriacich. No najmä duchovných, pretože najväčšia skaza môže prísť práve cez nich. Svoju cirkev si teda budeme rehabilitovať my sami, tým, že budeme mať predovšetkým skutočnú vieru v Trojjediného, keď budeme vo svojom úrade cítiť, že sme v úrade Pána cirkvi a že Tomuto budeme vydávať počet aj za každé márne slovo, keď si budeme verne a svedomite konať svoje kazateľské a pastierske povinnosti, keď nebude rozpor medzi naším kázaním a naším konaním. Vtedy vzbudíme pre cirkev rešpekt aj pred jej protivníkmi a prenasledovateľmi. Strašné odsúdenie je vo výpovedi, ktorá mala skutočne odznieť: „Farára si kúpim za 5000 Kčs.“ Bolo to myslené doslova. Tu, v týchto miestach musí nastať rehabilitácia cirkvi. Ak tu nenastane, nebude žiadna. Nežiadame, nemôžeme ani nechceme žiadať, aby sa komunisti a iní zriekli svojho ateistického presvedčenia. Iné je, ak ich presvedčíme o opaku. Čo však od nich ako občania smieme žiadať je to, aby rozlišovali, ako my rozlišujeme: komunisti ako takí nech sú ateisti, ktorí chcú byť a nech sú i fideisti, ktorí chcú byť a komunisti ako činitelia v spoločnosti a v správe sveta. V tomto poslednom

prípade iné nepozostáva, len vzájomná tolerancia a rešpekt podľa miery práce a prínosu pre celú spoločnosť.

b. Ďalší druh rehabilitácie sa týka postihnutých farárov zo strany cirkvi. Boli sme diskriminovaní zo strany tých, či v cirkvi mali moc. Len tak behom spomeniem. Prirodzene, nemohli sme zastávať v cirkvi žiadne funkcie a úrady. Verejne účinkovať mimo svojho zboru, kázať sa nám nedostalo. V časopisoch nebolo pre naše príspevky miesta. Iste by sa toho dalo viac vypočítať. V cirkvi aj v budúcnosti treba dať sa uplatniť kvalite, duchovnej kvalite bez ohľadu na osobu

c. Konečne ide o rehabilitáciu postihnutých farárov i ostatných cirkevných pracovníkov a veriacich, údov cirkvi zo strany sveta a súdov. Na to sa pripravuje zákonná úprava. treba sa zasadiť, aby všetci duchovní i svetskí pracovníci cirkvi, postihnutí deformáciami a nezákonnosťami, boli ako ostatní občania našej spoločnosti rehabilitovaní podľa zákona. V tomto zmysle vypracovať návrhy. Prípadne vyžiadať si aj návrhy zákona o rehabilitácii a sa k nemu vyjadriť.

Žiadať, aby br. Jozef Juráš bol ihneď prepustený z väzenia, resp. aby obnova jeho súdu sa bez odďaľovania vykonala.

Záverom opakujem, nespomínal som všetko. Nie je to tu ani možné ani osožné. Spomenuté azda spolu s ostatnými príspevkami stačí, aby sme všetci uznali, ako hlboko upadla cirkev a zbožnosť, a to predovšetkým medzi farármi. Stačí, aby sme mohli všetci, a najmä dosavádni vedúci cirkvi, spytovať svoje skutky a svedomie, spoznať i uznať svoje viny a chyby a pokorne sa podrobiť pod Božiu ruku. Myslím, že hádam aj všetci už od dávnejška sme mohli vidieť, že sa naša cirkev dostávala do pozícií, ktoré jej neboli vlastné. Že do týchto pozícií jej pomáhali práve jej vtedajší a dosavádni vedúci. Dnes nám všetkým musí byť jasné, že cirkev treba vrátiť do jej vlastných pozícií. Treba prosiť Pána cirkvi, aby vzbudil v nás všetkých vrelý a úprimný záujem o svoju vinicu a postavil si v nej dobrých a verných služobníkov a šafárov.

K str. 55

Pavel Hronec:

Od Komárna po Turčianske teplice

Zvolávateľmi tejto konferencie sú ÚSEK a Všeobecná vnútornomisijná a pastorálna konferencia. Čo je ÚSEK viete a o Všeobecnej vnútornomisijne a pastorálnej konferencii aspoň pár slov – mladým bratom na informáciu a starším na oživenie pamäti.

Všeobecnú vnútornomisijnú a pastorálnu konferenciu založili v sept. 1899 naši horliví kňazi, roduverní Slováci na pestovanie vnútornomisijnej činnosti medzi naším slovenským evanjelickým ľudom. Táto hŕstka cirkvených a národných výtečníkov sústredená vo Všeobecnej konferencii založila časopis Stráž na Sione, vydavateľský spolok Tranoscius, evanjelické sirotince v Modre a Mikuláši, z jej podnetu bola vydaná nová bohoslužobná agenda (H. Bujna, Pukanec 1911). Bola iniciátorkou a kanonizátorkou poslovenčenia služieb Božích. Vysoko sa zaslúžila o duchovný rast našej cirkvi i slovenského národného povedomia. Bola miestom na pestovanie pastorálneho bratstva a jeho odborného rastu.

Za prvej republiky ustanovené bolo voľné stavovské združenie Spolok evanjelických kňazov (SPEVAK). Jeho posledným predsedom bol br. senior Peter Boor z Holíča. R. 1947 sa SPEVAK začlenil do Všeobecnej konferencie pod spoločným predsedníctvom br. Júliusa Dérera.

Nuž a táto Všeobecná vnútornomisijná a pastorálna konferencia bola rok po svojom polstoročnom jubileu v septembri 1949 v Komárne likvidovaná, vraj pretvorená na ÚSEK – Ústredie slovenských evanjelických kňazov.

Kde sa vzal ÚSEK?

Na svet ho priviedla neveľká skupina ambicióznych „záchrancov“ cirkvi s požehnaním štátnej politickej správy. Pritom dozaista viacerí z jeho iniciátorov a organizátorov mysleli viac na svoje osobné záujmy a uplatnenie v zmenených politických pomeroch, ako na budúcnosť cirkvi. ÚSEK nevznikol preto, že by ho cirkev potrebovala, ale že bol potrebný politickej vrchnosti na presadzovanie jej záujmov a cieľov: ľahšie manipulovať s cirkvou, ochromovať a umŕtvovať náš náboženskocirkevný život. ÚSEK bol skutočným trójskym koňom, vnútorným nepriateľom a škodcom cirkvi, ochotným a povoľným nástrojom mimocirkevných vlivov, neraz aj iniciátorom deformácií v cirkvi a ich spolupáchateľom. Otcovia ÚSEK-u sa dali na to, aby likvidovali Všeobecnú vnútornomisijnú a pastorálnu konferenciu spolu so SPEVAK-om a založili novú organizáciu kňazov. Prečo? Preto, že naša Všeoebcná konferencia a SPEVAK sa dopustili viny a tým vyriekli ortieľ nad sebou, že sa na svojom zhromaždení v Piešťanoch 29. sept. 1949 opovážili vysloviť a predostrieť najvyšším štátnym a vládnym orgánom svoje opodstatnené námietky a pripomienky k navrhovanému zákonu č. 218/49 o tzv. hospodárskom zabezpečení cirkví. Túto opovážlivosť zaplatili svojou existenciou a ich spoločnému predsedovi br. Júliusovi Dérerovi z Modry bolo to tiež pripočítané pri odňatí štátneho súhlasu k vykonávaniu kňazskej služby, aj biskupa ZD Fedora Ruppeldta vyzval GBÚ na žiadosť Slov. úradu pre veci cirkevné, aby sa vzdal svojho úradu. Naproti tomu iniciátori a zakladatelia ÚSEK-u získali si trvalé zásluhy a tešili sa dôvere a priazni štátnych úradov a boli povýšení do hrdého stavu pokrokových, vlasteneckých kňazov, na rozdiel od ostatných neangažovaných a reakčných. ÚSEK a jeho vedúci funkcionári a dôverníci tvorili štátnopoliticky preverenú a dôveryhodnú skupinu, spoločnosť. Len oni mohli reprezentovať cirkev doma i vo svete (ak sa ta niekto z nich vôbec dostal). Kto sa ÚSEK-u držal, ten sa udržal a dostalo sa mu hodnosti, honóru i honoráru a ak chcel, aj výnosnejšej fary-zboru. ÚSEK sa dopustil veľkej neprávosti na kňazoch, že ich kádrovo-politicky roztriedil, posúdil a rozsúdil a tak vydal na pospas zlej moci a bezpráviu. Medzi kňazmi rozmohlo sa odsúdeniahodné, bezcharakterné špicľovanie, donášanie na štátne i cirkevné úrady (GBÚ), ale aj o cirkevných úradoch a vrchnosti – denuncianstvo. Štátne úrady vedeli vždy a hneď o každej našej schôdzi aj kto a čo hovoril. Najhoršie na tom bolo, že tieto správy boli neraz nepresné, krivé, nepravdivé až zlomyseľné. To je aj moja osobná skúsenosť. Z nich sa zrodilo nejedno vyšetrovanie, stíhanie až s tragickými následkami. A tak sa ÚSEK stal v nejednom prípade nielen spoluvinníkom, ale priam pôvodcom deformácií.

ÚSEk veru nebol pastorálnym bratstvom. Bratia sa viac nevinuli k sebe v láske a dôvere, nehľadali u seba vzájomnú podporu a oporu. Nemohli. Skôr naopak. Miesto dôvery bola opatrnosť a nedôvera. Jeden druhého sa bál. To vyhovovalo panujúcemu režimu, aby aj týmto spôsobom bola cirkev rozleptaná a oslabená. Cirkevní tajomníci alebo iné štátne orgány priam sami upozorňovali na istých farárov, ktorých sa treba strániť. Pozorne sledovali a aj od farárov sa dozvedeli, kto z nás sa s kým stretá a priatelí. Neodporúčalo sa stretať ani s duchovnými iných cirkví (na to nás v Novohrade výslovne upozornil vedúci odboru kultúry ONV v Lučenci, istý Králik). Len nás navzájom všetkých odcudziť a izolovať! Zarazené boli a zakapali všetky ekumenické styky medzi evanjelickými cirkvami. Kde sú požehnané časy, keď sme mávali spoločné konferencie s farármi českobratskej cirkvi! Kresťania nemali tvoriť ekumenickú, tušenú jednotu „ut omnes unum sint“ (Ján 17, 22). Podľa osvedčeného: divide et impera!

Ba možno povedať, že ÚSEK pomáhal a aj sám sa pričinil vytvoriť ovzdušie bázne a strachu. Tak sa lepšie s farármi a vôbec s cirkvou manipulovalo. Spomeniem osobnú skúsenosť: keď som bol v máji 1953 predvolaný na GBÚ v Modre, prv než som vstúpil do úradovne br. gen. biskupa Dr. Chabadu vystriehol ma na chodbe tajomník ÚSEK-u br. Cyril Hlaváč a povedal mi, aby som sa neopovážil nejako odporovať a sa odvolať. Ja som ešte netušil načo ma volajú, ale on už vedel, že mi bude odňatý štátny súhlas v Banskej Bystrici. „Pamätaj, čo sa stalo so Slánskym!“ (Práve boli odsúdili a obesili tajomníka ÚV KSČ

Slánskeho.) Naháňaním strachu vynucovali a udržovali medzi nami poslušnosť a poddajnosť. Nebolo radno vyhýbať sa politickým akciám – aktívom, prednáškam či oslavám poriadaným ÚSEK-om a verejnými organizáciami.

S likvidovaním našej Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie nastalo medzi kňazmi vzájomné odcudzenie, zaniklo i naše bratstvo.Vyzerali a hľadali sme každý nejakého blízkeho druha, aby človek nebol taký osamelý. Veru neraz nám bolo smutno na duši.

Poslanie Všeobecnej a pastorálnej konferencie bolo predovšetkým vnútornomisijné. Na jej zhromaždeniach sme sa prestarávali ako oživovať a rozširovať primerane dobe a na úrovni vnútornomisijnú prácu medzi naším veriacim ľudom počnúc od malých dietok. Starala sa o dvíhanie duchovnej i odbornej úrovne nás kňazov a nechýbali ani otázky, ktoré sa nás a celej cirkvi aktuálne dotýkali. Na tieto konferencie sme čakali a radi na ne chodili. Aj bratia po sebe túžili. Preto boli vzácne a požehnané.

Akú náhradu nám dal ÚSEK za ne? Žiadnu! Iba sklamanie. O vnútornomisijnú prácu sa nezaujímal, skôr varovne dvíhal prst aby sme v cirkevnej službe neboli horliví a neškodili si. Pravda, mnohým to prišlo vhod, aby zakryli svoju lenivosť a nedbalosť. ÚSEK sa sprvu vôbec nestaral o odborné teologické záujmy a potreby kňazov. Seniorálne konferencie ÚSEK-u – o krajských ani nehovoriac – mali na programe len stereotypne opakované a ošúchané témy ideovo-politického zamerania. Svätá vec pokoja a mieru stala sa už natoľko sprofanovanou a spríkrenou, že vzbudzovala odpor. Predmetom seniorálnych konferencií neboli naše vlastné nábožensko-cirkevné otázky, biblické oslovenie, ale oslovenie politickej propagandy a angažovanosti. Koho to mohlo uspokojiť? Či to nemalo vzbudzovať vzdor a odpor?

Ako sme boli my kňazi duchovne zanedbávaní, ba ubíjaní, tak isto aj veriaci ľud prostredníctvom cirkevnej tlače. Naša cirkevná tlač bola pod patronátom ÚSEK-u. On bol ideovým usmerňovateľom všetkého diania v cirkvi a tak i naša cirkevná tlač bola jalovou. Nebola natoľko poslom radostnej zvesti evanjelia, oslavou trojjediného Boha, jeho láskavého opatrovania a spasenia sveta v Kristu, ako oslavou až zbožňovaním ľudských rúk, umu a práce. To bol kult vyvýšenej modle, novodobému zlatému teľaťu, ľudskej práci a istej spoločenskej triede. Nedivili sme sa, že sa to dialo v profánnej dennej tlači ateistickej, ale zle padlo kresťanovi, aj naši jednoduchí cirkevníci sa na tom veľmi pohoršovali, že tak písali pokroková kňazi, seniori a biskupi. Veď čo povedať o takom výroku predsedu ÚSEK-u nebohého Ivana Kolesára na konferencii v Krompachoch 18. V. 1951 (tesne pred slávnosťou Sv. Trojice):

„ÚSEK sa zrodil na porade v Bojniciach a bol posilňovaný Duchom svätým a pracujúcou triedou. Ideme do boja nielen s Bibliou, ale i s robotníckou triedou. Budeme oslavovať Boha Otca, Syna, i Ducha Svätého, Trojicu Svätú. Ale pamätajme aj na zemskú trojicu Stalin, Gottwald, Široký, ktorí nás vedú ku krajšej budúcnosti!“ To je bohorúhačstvo a vyvyšovanie pohanského kultu osobnosti!

S ÚSEK-om sa začalo obdobie duchovného i mravného úpadku v cirkvi. Pod patronátom svetskej ateistickej vrchnosti sa dobre vodilo lenivým a nezodpovedným kňazom. Keď som odchodil z Banskej Bystrice do Veľkého Krtíša v lete 1953, krajský cirk. tajomník Štefan Chovanec ma inštruoval slovami: „Nezavádzajte žiadne novoty. Hľaďte si osobného pohodlia a venujte sa svojej rodine!“ Istý farár v snahe dostať syna na vysokú školu odvolával sa nielen na svoju osobnú angažovanosť za socializáciu dediny, ale aj na to, že nevyučuje náboženstvo. Aj jeho manželka, učiteľka, nezaostávala v pokrokovosti. Priam sa pohoršovala nad tým, keď sa rodičia domáhali výučby náboženstva svojich dietok: „Kto to kedy videl, vyučovať v tejto dobe ešte náboženstvo?“ Iste nebol takýto prístup ojedinelý. Za ničnerobenie a zanedbávanie duchovnopastierskych povinností boli osobitne honorovaní. Koľkí za takúto „prácu“, ba i spoluprácu na umŕtvovaní cirkevnonáboženského života dostávali tzv. výkonnostné a táto činnosť bola zohľadnená i kádrovo.

ÚSEK teda nebol pokračovateľom našej bývalej vnútornomisijnej činnosti, neobživoval ju, ale skôr umŕtvoval. Ale nebol ani pastorálnym bratstvom. Bratríčkovanie bolo len medzi seberovnými úsekárskymi predákmi, ale sotva úprimné bratstvo, lebo aj oni si závideli dosiahnuté hodnosti a odmeny. Konštatujeme, že príkladné úprimné bratstvo, lásku a dôveru slovenských evanjelických kňazov ÚSEK pochoval. Prichodí len prosiť Pána, aby ho vzkriesil, oživil a vyviedol z hrobu ako Lazára.

ÚSEK mal byť stavovským spolkom na hájenie záujmov svojich členov a ich rodín a byť im na pomoci v čase navštívenia. Aká bola skutočnosť? Voľby kňazov sa nekonali v zmysle Cirkevnej ústavy, ale separátnicky cez GBÚ a ÚSEK bol kňaz menovaný do zboru. Štátny súhlas dostal len ten a do takého zboru, kam ho určila cirkevná a štátna vrchnosť za asistencie ÚSEK-u. Pritom sa málokedy prihliadalo na konkrétne potreby cirkevného zboru alebo na súcosť kňaza a potreby jeho rodiny. Pokroková kňazi boli uprednostňovaní. Bezdetný kňaz len za to, že patril k úsekárskej generalite, dostal sa do veľkého mestského zboru miesto iného súcejšieho s dietkami, ktoré mohli z domu navštevovať školy. Kde je tu sociálne cítenie? ÚSEK napomáhal, alebo aj organizoval dislokáciu kňazov. Ujal sa len tých, čo sa pridali a sľúbili spoluprácu pochybného druhu. Tým spôsobil mnoho bezprávia a ujmy. ÚSEK sa nezaujal postihnutých bratov a ich rodín. Skôr jeho posudky súdeným a odsúdeným priťažili. Napr. posudok spomínaného Kolesára na väzneného br. gen. biskupa Dr. Vl. Čobrdu. Ťažko na to všetko spomínať. Úsekárski dôverníci boli viac dôverníkmi a našepkávačmi cirkevných tajomníkov, ako dôverníkmi vlastných oltárnych bratov.

Nechceme byť nespravodliví. Vieme, že prvé najneblahejšie obdobie pohlo svedomím niektorých členov a funkcionárov ÚSEK-u a vynútili si zmenu vo vedení po r. 1955. Ale mechanizmus aparátnického počínania fungoval ďalej, i keď nie v takej dravej forme. Nastala istá zmena i v obsahovej náplni. Zaviedli sa Teologické kurzy, ale nie z iniciatívy vedenia ÚSEK-u, lež na naliehanie samých členov. Pravda, i tieto kurzy boli poplatné ideologickej propagande. Nad všeličím sme krútili hlavami a niekedy aj nad prednášateľmi.

Ďakujeme Pánovi cirkvi, že nás vyviedol z tohto babylónskeho zajatia a že sme z jeho milosti mohli prejsť tento ťažký úsek cesty od miesta zrodu ÚSEK-u – Komárna, až po dnešné Turčianske Teplice, tu opustiť ÚSEK a privinúť sa znovu k našej vzácnej a drahej Všeobecnej pastorálnej a vnútornomisijnej konferencii. To bude jej pravá rehabilitácia.

K str. 30
Na prahu nových čias
(prejav Dr. Ladislava Jurkoviča, farára – knihovníka ev. cirkvi na Pastorálnej konferencii slov. ev. kňazov v Turčianskych Tepliciach 2. V. 1968)

Úprimná vďačnosť oproti Pánovi cirkvi naplňuje naše srdcia a mysle, keď v jubilejnom roku 1968, na ktorý pripadá 50. výročie osamostatnenia Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku v slobodnejšom ovzduší a na prahu lepších, veríme, že i spravodlivejších čias môžeme podrobiť analýze obdobie od r. 1949/50.

My starší máme v živej pamäti udalosti okolo vydania zákona a nariadení z r. 1949 (konferencia v Piešťanoch a generálny konvent), potom dištr. konventy v r. 1950 a konferencia v Komárne. Vtedy sme si uvedomili, že vznikla potreba pripraviť sa na zaťažkávaciu skúšku, varovať pred následkami prisluhovania štátnej moci, reprezentovanej nám nepriateľskou ideológiou.

Čo nasledovalo, čo sa stalo, treba si nám ujasniť po teologickej stránke i s ohľadom na mravno-náboženské následky v živote kňazov i údov našej cirkvi.

Úprimne ľutujeme, že sa tejto chvíle nedočkali viacerí naši bratia, medzičasom odvolaní z nášho kruhu Pánom, ktorých pamiatku sme si uctili pri otvorení dnešného rokovania (pripomína br. biskupa F. Ruppeldta, br. farára Juraja Struhárika, br. farára Čierneho st...) a tešíme sa, že tu máme medzi tými, ktorí s nami trpeli, aj br. Mirka Petroviča.

Nazdávam sa, že ako jeden z postihnutých kňazov vekom i služobne najstarší, ktorý od r. 1950 som bol v „nemilosti“ a ešte vždy sa nachádzam v podmienečnom treste, mám morálne právo prehovoriť a spomenúť pritom aj naše manželky a rodiny, ktorým v čase pre nás i pre nich najťažšom nedostalo sa potrebného záujmu a pomoci a pripomenúť medzi nami neprítomného, s nami súdeného brata, ktorý ešte vždy nebol prepustený z výkonu trestu – br. Jozefa Juráša.

Považujem za potrebné zdôrazniť, že procesy, ktoré v tomto období prebiehali, týkali sa nielen nás osobne, ale aj cirkvi, ktorej práva boli hrubo narušované. Rozsudky, vynesené nad nami, hovoria o činnosti kňazov, ktorí sa stavali proti neblahým zásahom štátnych a verejných medznítok do vnútorného života cirkvi (obmedzovanie bohoslužobného života, marenie vnútornomisijnej práce medzi dospelými a najmä mládežou, znemožňovanie výkonu pastorácie), a nebolo možné nestavať sa proti snahe cirkevno-náboženský život podviazať, podlomiť a vykázať mu iba nedôstojné službičkovanie. Rozsudky obsahujú aj výpovede, svedectvá bratov a sestier, ktorí aj napriek nátlaku a zastrašovaniu neochvejne stáli za pravdou, čo tu i oceňujeme. Avšak naša evanjelická verejnosť, a najmä spoločenstvo kňazov má právo i povinnosť dozvedieť sa o zlomyselných výpovediach istých kňazov, ktoré sa nezrovnávali s pravdou a ktoré súd použil proti patričným obvineným.

Treba mať na mysli interpretáciu Rim 13,1-7 a Zj 13, ako ju uvádza br. prof. Dr. Karol Gábriš v praktickom výklade listu Rímskym v Ev. posle, aby sa ukázalo, že keď verejní činitelia zneužívali svoju moc proti jednotlivcom, občanom, i našim cirkevníkom, i kňazom, my ako ev. kresťania, ktorých viaže Božie slovo a svedomie, sme nemohli mlčať a zostať nečinní. Cítili sme sa byť povinní ujímať sa týchto vydedencov spoločnosti, zbavovaných základných ľudských práv, vysťahovaných do ubikácií ohrozujúcich zdravie a postihnutých detí, ktoré nemali možnosť sa vzdelávať pre nádejné povolanie, poťažne zamestnať sa podľa záskanej kvalifikácie. Povážte, situácia bola taká, že sme cítili nutnosť postaviť sa proti svetskej moci, keď páhala zjavné nespravodlivosti a dovolávať sa Deklarácie ľudských práv, v kresťanskej etike zakotvených, keď išlo o svojvoľné zasahovanie do súkromného života ľudí.

Právom sa pýtame, s ohľadom na spomenuté obdobie, čo podnikla naša generálna cirkev, v akom zmysle zaujala postoj k týmto skutočnostiam?

Vo Vyhlásení Generálnej rady, ÚSEK-u a SEBF z marca t.r. je spomenuté memorandum, ktorým sa gen. cirkev postavila proti nápadom smutnoznámeho ministra Václaca Kopeckého; pre mnohých z nás je to nóvum a potešenie. Avšak na druhej strane vôbec nie je spomenutá dobre známe reakcia nedávno zosnulého br. biskupa Dr. Vladimíra Čobrdu v kázni, povedanej 20. júla 1952 v mikulášskom chráme. Pritom musíme s bôľom konštatovať, že v našich cirkevných časopisoch bola vtedy uverejnená séria napadnutí tohto čelného predstaviteľa ev. cirkvi so snahou postaviť jeho pôsobenie do zlého svetla. Za tieto a im podobné napadnutia bude treba brať na zodpovednosť vtedajších redaktorov a dožadovať sa, aby ich obsah bol verejne odvolaný.

Práve tak je potrebné preskúmať prejavy a osvedčenia gen. predsedníctva, gen. rady a presbyterstva, či sú v súlade s biblickým a reformačným stanoviskom; dožadovať sa vysvetlenia, ako informovali činitelia gen. cirkvi o situácii v našej cirkvi, menovite keď vrcholili procesy proti jej kňazom. Podrobiť kritike, či zloženie delegácií na ekumenické konferencie bolo na výška a či tieto pravdivo informovali o súčasnom dianí u nás. S tým v súvise treba uvážiť aj spôsob volieb, najmä v zboroch a seniorátoch, udeľovanie akademických hodností na SEBF za práce, nesplňujúce uznávané normy na vysokoškolskom učilišti (viem konkrétne o jednej, že požadovanú úroveň nedosahovala, od recenzenta, žiaľ, už zosnulého).

Keď sa ešte vraciam k našim procesom, chcem dať výraz tomu, že my, ktorí sme boli nezákonnými spôsobmi vyšetrovaní, k výpovediam prinucovaní, ktorí sme sa na pojednávaniach nemohlo brániť, odsúdení na vysoké tresty a do ich výkonu nasadení, konali sme aj za veľmi zvláštnych a nežičlivých okolností službu, prikázanú Pánom a naznačenú prorokmi, apoštolmi a našimi martýrmi; bola to diakonika, ktorú sme tam pochopili a konali. Dostali sme sa medzi ľudí rôzneho povolania, stupňa inteligencie a duševného rozpoloženia, medzi mravne oslabených, duševne zlomených, často na pokraji zúfalstva sa nachádzajúcich. Každý z nás si vybral podiel na tejto samaritánskej službe. Zvlášť chcem pripomenúť dve polia práce:

a/ styk s hodnostármi a kňazmi rímsko- a greckokatolíckej, pravoslávnej i československej cirkvi umožnil nám pestovať zblíženie na podklade ekumenicity (bolo to najmä v čase II. vatikánskeho koncilu!); neraz nám však bolo naznačené, ako katolíci kriticky hľadia na postoj činiteľov našej cirkvi,

b/ styk s laikmi Čechmi a Moravanmi sme využívali na lepšie porozumenie s nami Slovákmi na podklade vzájomného rešpektovania,

Na doplnnie povedaného citujem z posolstva 3. valného zhromaždenia Svetovej rady cirkví: „Boha nemožno umlčať; hovorí v bohoslužbe a v utrpení svojej cirkvi; modlitby a trpezlivosť údov cirkvi stávajú sa svedectvom o Kristu“.

Teraz už úprimne pohľad vpred, dívajúc sa na dobrého Pastiera, ktorý ide pred nami a je s nami, so svojou cirkvou i pri všetkých jej nedostatkoch, i vzdor nevernosti mnohých šafárov. Žijeme v dobe veľkých zmien, na ktoré možno reagovať správnou orientáciou biblicko-reformačnou a vhodne volenými formami práce, aby sa dosiahlo cieľa. Spomeniem letmo: starosť o ev. kresťanskú rodinu, o manželstvá, výchovu detí, problémy dorastajúcej mládeže, ľudí začlenených do pracovného procesu, vystavených ľahkomyseľnému, poživačskému a nemravnému spôsobu (alkoholizmus, pohlavná neukáznenosť), nemocných starých, osamelých doma alebo v domovoch dôchodcov. Veľký význam nadobudla „linka dôvery“ pre údov zboru. Všímame si psychologické a sociologické výskumy a ankety – sme na tieto úlohy dostatočne pripravení? Nesmieme stratiť zo zreteľa, že kázanie slova Božieho musí byť nerozlučne spojené s praktickou službou lásky, ako tomu bolo v apoštolskej cirkvi; že diakonia je nielen úloha, ktorú cirkev pre všetky časy dostala, ale že je vyslaním k spájaniu sa slov s činmi a že takto chápaná vzťahuje sa na celého človeka, nielen na jednu jeho oblasť.

Takto sa nám rysuje pokračujúce služba národu a vlasti. Ap. Pavel v Ef 5,22 dáva k nej cenné úpravy. Ježiš Kristus tým, že sa zriekol svojho života, bohatstva, slávy a moci, umožnil, aby cirkev mohla konať poslanie medzi ľuďmi na svete. To je možné len tak, že bude vyznávajúcou, dobrý boj bojujúcou a lásku v pokornej službe dokazujúcou. Viera v Ježiša Krista zbavuje strachu, vedie k slobode a odvahe aj trpieť pre spravodlivosť.

Pre takúto prácu treba vytvoriť dostatočne široký priestor v národe a v štáte, aby zodpovední činitelia pochopili dejinný význam reformácie a kladné hodnoty náboženského pôsobenia cirkvi. Je len prirodzené, že bude treba dohodnúť zrušenie obmedzení, ktoré vyplývajú z CÚ a pomeru k štátu a revidovať kádrové posudky kňazov.

Na dosiahnutie vytýčených úloh v cirkvi je potrebné:

1. venovať zvýšenú pozornosť vnútornomisijnej práci medzi dospelými a mládežou, urobiť zmeny v redakčných radách cirkevných časopisov a zostaviť edičný plán Tranoscia primerane k skutočným potrebám cirkvi,
2. dožadovať sa konania exkurzií kňazov do cudziny, nadviazať čím prv bratské styky s kňazmi ev. cirkví v ČSR (Sliezska ev. a. v. cirkev, Českobratská ev. cirkev, Jednota bratská)), doplniť zloženie delegácie na SRC 68,
3. dožadovať sa možnosti vykonávať službu lásky (diakonia, ústavy slúžiace potrebám kňazov a ich rodín),
4. uviesť do správnych a zodpovedajúcich koľají voľby kňazov v zboroch, ako aj voľby na vyšších fórach,
5. zintenzívniť duchovnú starostlivosť o kňazský dorast na fakulte v domovoch,
6. pripraviť vydanie pamätnice k príležitosti 50. výročia osamostatnenia Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku, ktorá by zobrazila terajšie snahy a túžby.

Som presvedčený o tom, že národná i štátna pospolitosť s nami, s našou prácou, v týchto časoch počíta. Nepremárnime túto možnosť. Naše slová a skutky nikoho nemôžu nechať v pochybnosti, že sme tu na to, aby sme vo svetle Izai 21,6-19 konali úlohu strážcov Božích poriadkov.

Pavel Uhorskai:
Prejav na konferencii v Turč. Tepliciach 2. V. 1968

Stat crux, dum volvitur mundus... teda kríž stojí a ten svet sa točí. Ten točiaci sa svet ako veľký válec točil sa aj cez nás a cez našu cirkev, bratia a sestry! A brat generálny dozorca, ktorý hovoril už dnes, sa pamätá na naše osobné rozhovory, kde on poukázal na tento veľký válec, ktorý zvalcuje všetko, čo sa mu postaví do cesty: „... a čo si vy myslíte, pán brat, že je toto Šaňo Mach?“ Nebol to Šaňo Mach. To sme sa presvedčili.

Válec sveta sa točil a valcoval našu vieru. Či ju skutočne zvalcoval, to môžeme dnes s vďačnosťou a radostne vyznať, že **nebol schopný a nezvalcoval,** a to všetko vďaka tomu, ktorý všetko múdro riadi. Chcel by som pri tejto príležitosti ja, ktorý som nikdy nepolitizoval a nijakým spôsobom nebol politicky činný, politickým činiteľom, ktorí nám toto dnešné stretnutie – a nielen toto dnešné stretnutie, ale začiatok nového života a nového radostného svedectva v cirkvi Kristovej – umožnili, vysloviť vďaku. Ďakujem generálnemu tajomníkovi Alexandrovi Dubčekovi, že ako prvý jazdec to splašené stádo koní rozbujnelých vášní z nedostatku, z hospodárskych rôznych ťažkostí, z politicky chaotických myšlienok a rôznych aj nepriateľských kritík doviedol predsa všetok tento zhon do ústredného výboru strany a ta, vzal na seba riziko urobiť koniec tomuto hroznému stavu a doviesť dnešnú situáciu na jasné svetlo poznania, porozumenia a tak rozriešenia. Teda z týchto príčin sme sa dostali aj my dnes na túto konferenciu a môžeme medzi sebou otvorene hovoriť.

A že sme v Tepliciach, mám nesmiernu radosť tým viac, že som tu niekoľko rokov pôsobil, a bolo to moje posledné pôsobisko kňazské. Už tu bolo niekoľkokrát spomenuté, že horný Turiec a v ňom Teplice a Háj majú veľký význam v našom národnom a cirkevnom živote. Chcel by som ešte dve perličky pripomenúť k tomu: že v Háji sa narodil jeden z veľkých mučeníkov prvého SNP Karol Holuby a že tu, v týchto Tepliciach zomrel nečakane jeden z našich najväčších slovenských dejateľov, vynikajúci cirkevný pracovník, náboženský pevec Dr. K. Kuzmány. Tieto vynikajúce postavy našich dejín aj nás zaväzujú k určitej zodpovednosti za všetky naše slová i za všetky naše činy.

Ja som si pýtal slovo ako príspevok k prejavu brata Víznera. Teda teraz k tomu:

Bratia a sestry! Mnohým je nejasné, čo vlastne tí bratia farári (aj sestry), ktorí boli súdení a väznení, urobili. Už tu bolo konštatované, že to bola statočná a verná kňazská práca, konaná s nadšením apoštolským a s úprimným veriacim srdcom, nebojacim sa nijakých obetí. A tejto práci treba vzdať úprimnú vďaku. Chcel by som ako reminiscenciu uviesť niekoľko začiatkov, kde sa rodila perzekúcia a kde sa vyberali tí, ktorí mali byť perzekvovaní. Prelistujte vo svojej pamäti všetkých tých, ktorí boli súdení a väznení! Akí to boli ľudia? Brat Vízner spomenul, že nebol medzi nimi ani jeden kriminalista, ani jeden zradca alebo neverný. A dnes naozaj s vďakou prijímame takéto konštatovanie verejne, že šlo o vyslovené prenasledovanie statočných reprezentantov cirkvi.

A teraz si spomínam na jednu konferenciu, ktorú brat Vízner nespomínal. Bola to konferencia u brata Lehockého v Ivančinej. Vtedy bola Všeobecnou pastorálnou konferenciou vydaná téma na prediskutovanie v seniorátoch: „Diferenciácia a aplikácia kázne Božieho slova“. Mne sa dostalo prednášať na túto tému a na záver svojej prednášky som spomenul: „Čo teda čaká evanjelického farára za vernú a statočnú prácu, za úprimné svedectvo v kázni na kancli i medzi štyrmi očami pochybujúcim alebo inak skúšaným veriacim?“ a odpoveď bola veľmi krátka a jednoduchá: „Ešte viac a ešte ťažšej a zodpovednejšej práce“.

A teraz sa vlastne blížim k tomu, čo som chcel povedať. O väznení, bratia, to je... to nepatrí sem. Ak je voľakto na to zvedavý, nech to skúsi a ak si to chce dať len vyrozprávať, nech sa pýta tých, čo tam boli. Môžem len konštatovať, že veriaci človek aj vo väzení zažije veľa-preveľa krásnych chvíľ. A môžem znovu vydať svedectvo, že popri všetkej zlobe a hnusobe som zažil také vznešené a také krásne chvíle, aké by som tu vonku nebol zažil. A bolo to medzi bratmi, ktorých som predtým nepoznal. Boli rovnakého vyznania ako ja, ale boli to aj bývalí ateisti, ktorí sa nehanbili za to, že túžia po modlitbe a vedieť sa modliť. Boli to aj katolícki bratia. Boli to katolícki biskupi, katolícki kňazi, okrem niektorých, ktorí boli aj vonku plytkí. A tí uznávali, že statočná viera, nech ju vyznáva katolík či evanjelik, má vždy svoje ovocie a je to ovocie požehnané.

Nechcem teda o väzení rozprávať. Chcem porozprávať o tejto našej prítomnosti a tejto budúcnosti, čo nás čaká.

Naša budúcnosť záleží od toho, ako budeme žiť, t. j. vyznávať. Lebo vyznávanie, to je nielen reč, to je život. Ak mne mnohí bratia farári zazlievali, keď ma mali zaistiť: „... radili sme ti, varuj sa toho, nerob to, dnes vidíš, čo ti hrozí. Et cui prodest? – zabolelo ma to. A zabolelo ma ešte aj, keď jeden z mne blízkych bratov, keď sa dozvedel o tom, že ma zaistili – a vedel prečo – veľmi nevtipne povedal: „Tak mu treba. Prečo ta šiel?“

Bratia a sestry.! Dnes nám treba vyznávať, životom vyznávať. Ale to vyznávanie nie je hrdinské, to nie je heroický pátos. To je skromné, čomu nás podľa Angela Silesia učil v nábožnej piesni K. Kuzmány:

Chci Tě milovat, ó má sílo!
Chci Tě milovat, ó má čest!
Každičké mé, můj Pane, dílo,
i což jen chci, ať v Tobě jest.
Chci Tě milovat z té duše,

Tě, mého Pána Ježíše,

A ja by som chcel pokračovať v tejto piesni, a pokračovať vo svojom i vo vašom mene, ale predovšetkým všetkých našich veriacich, tých pospolitých, ale aj tých našich vzdelancov, našej inteligencie, ktorá sa nám stratila, vyparila alebo skryla, ale jej nemáme a ju potrebujeme, aby vyznávala jedným hlasom a jedným chórom:

Ach, že jsem Tě tak pozdě poznal,
Synu Boha nejvyššího!
Že jsem Tě dávno nenazval,
Kníže pokoja Božíha!
Ó líto mi, že tak pozdě
začínám milovati Tě!

A o túto lásku ide. A nehanbiť sa priznať, ja osobne, ty osobne, vy všetci osobne:

Zbloudil jsem byl, byv zaslepený,
hledal jsem Tě, než nenašel,
neb jsem od Tebe odcizený,
jen cestou své moudrosti šel,
až jsem Tvým světlem osvícen
a ku Tvé pravdě přiveden.

A o tú pravdu nám ide. O tú Spasiteľovu pravdu, ktorá vyslobodí svet a vyslobodí aj nás. A to je nielen chvíľkové vzplanutie, to je nielen zatlieskanie manifastačné, ale to je tá pokorná prosba:

Nedej, bych se zas nevěrným stal;
po Tvých stezkách Duch tvůj mne řeď!
Pak, abych na cestě nezastal
dál a dále Ty sám mne veď;
obživ mne víry pramenem
a drž mne silným ramenem.

Nie zo mňa, ale z Neho je tá moc. A nie z mojej sily, ale z Jeho moci a len z mojej pokornej modlitby a prosby, z môjho kajúceho vyznávania pred cirkvou a pre cirkev. Pokánie je nevyhnutnou záležitosťou a jeho slzy nie sú hanbou. Preto tak vrúcne prosím s uvedeným pevcom:

Dejž víry mé vroucnosti,
lásce mé věrnosti věčné,
duši mé toužebnosti
a znovzroď mne konečně,
by rozum, srdce a smysly
k obrácení k Tobě přišly.

Bratia! Ide nám o obrodný proces. A ten obrodný proces začnime s pokáním u seba, a to či radový kňaz, či biskup, či dozorca, či ten jednoduchý roľník a robotník. Všetci musíme na tom starom luteránskom stanovisku vyznávať:

Chci Tě milovat, má milosti,
Tě, dárce mého spasení!
Chci Tě milovat i v radosit,
chci Tě milovat v soužení;
i když smrt zděsí mou duši,
chci Tě milovat, Ježíši!

A ak tu už bolo spomenuté, že Ježiš je zmysel dejín našich i celého sveta, no tak netreba ani najprimitívnejších kresťanských vedomostí, aby sme poznali, že Ježiš Kristus, ten istý včera i dnes i naveky, je tá **cesta i pravda i život.**

A ja ten skromný príspevok k referátu br. Víznera končím výzvou k pokornému vyznávaniu na všetkých postoch našej cirkvi. Ak Luther vedel povedať, keď išlo o vyzdvihnutie jeho cesty: „Vivat Christus, moriatur Martinus!“, odosobnime sa, bratia. Nezáleží na mojom mene, ani na tvojom mene, ani na jeho mene. Záleží na tom, či Ježiš Kristus je naším Pánom a zostane hlavou našej cirkvi.

O zániku Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie

I. Udalosti r. 1949

O postavení cirkvi v socialistickej spoločnosti nerobili sme si síce žiadne ilúzie, ale v r. 1949 sme poznali, že prídu tvrdé zásahy do náboženskej slobody. Bol pripravený návrh zákona o pomere cirkví a štátu, tzv. Zákon o hospodárskom zabezpečení cirkví č. 218/49 a spolu s ním aj Zákon o zriadení štátneho úradu pre veci cirkevné – na Slovensku Slovenský úrad pre veci cirkevné SLOVÚC – č. 217/49. O tomto zákone mali sa vyjadriť zástupcovia cirkevných zborov na seniorálnych poradách. Bola to len vnútornocirkevná previerka mienky veriacich. Pamätám sa na naše rokovanie vo Zvolene. Z farárov sa otvorene postavili proti br. Juraj Spevák z Badína a ja z Banskej Bystrice. Zaiste boli aj iní nášho zmýšľania. Našu nedôveru pokúsil sa zmierniť br. Ján Čierny ml. z Kremnice: *Nebojme sa navrhovaného zákona a neviďme hneď situáciu hrozivou. Ešte nezahadzujme flintu do žita. Keď bude zle, ozveme sa.* No spoznal aj on, že politická moc ateizmu je nebezpečný partner a bezohľadný protivník. Myslím, že všetky senioráty zaujali v podstate kritické stanovisko k navrhovanému zákonu. Veď išlo o prenikavý zásah do historických, ťažko vydobytých autonómnych práv našej cirkvi. Ale čo ako statoční predstavitelia našej cirkvi odporovali a tuho zápasili s vládnymi poverencami na čele s ministorm Dr. Alexejom Čepičkom (zať prezidenta Klementa Gottwalda), ich námietky neboli zohľadnené. Ba naša cirkev v tomto zápase napokon stála osamelá, keď aj českobratská cirkev evanjelická kapitulovala. Okrem toho všetci farári dostali sme od Akčného výboru Slovenského národného frontu (tento riadil všetku protináboženskú a proticirkevnú činnosť) dotazník s výzvou, aby sme sa osobne vyjadrili k predloženému návrhu zákona, najmä v čom vidíme jeho klady. Pri týchto odpovediach farári neboli jednotní. Báli sa následkov. A tak mohol potom na konferencii v Komárne br. Chabada prehlásiť: *Mal som možnosť zistiť, že vyše 50% mienok bolo kladných, iné až vysoko uznanlivé.*

Už podľa odpovedí na dotazník i podľa prejavov na seniorálnych poradách (a iných spôsoboch preverovania) boli sme klasifikovaní na vlasteneckých a tých druhých – reakčných.

Do takéhoto podráždeného ovzdušia celkovej situácie v cirkvi zapadajú: zhromaždenie Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie a SPEVAK-a v Piešťanoch 28. a 29. septembra 1949 a konferencia bratstva Zvolenského seniorátu vo Zvolenskej Slatine 20. októbra 1949. Opatrujem o nich zápisnice, ktoré podávam s niekoľkými poznámkami.

Zápisnica
zo Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie,
ktorá bola v Piešťanoch 28. a 29. septembra 1949
Konferencia sa konala v hoteli Royal za účasti 172 kňazov a 54 faráriek. Zápisnicu overia Dr. Július Adamiš a Viliam Koričanský.

Dňa 28. septembra ráno o 8,30 po nábožnom speve (Zp. 721) konferenciu otvoril predseda Július Dérer slovami žalmu 119, 17-24 a modlitbou. Vo svojom otváracom príhovore spomenul, že v minulom roku sa zriadilo vo Východnom dištrikte 8 a v Západnom až 24 zborov, spolu 32, že z hľadiska cirkevnonáboženského a misijnopastorálneho máme toho roku dve pamiatky – 400 rokov Confessie pentapolitany a 50. výročie založenia Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie. Najmä 50 rokov tejto vysokozáslužnej organizácie je významnou udalosťou v našom náboženskom i národnom živote. Prvá konferencia sa konala 20. septembra 1899 v Modre za účasti 19 kňazov a niekoľkých cirkevných dozorcov. Kázal Miloslav Krčméry, prednášali Martin Bujna, Ján A. Fábry, Michal Bodický, Pavel Zoch. Prvým predsedom sa stal Ján Mocko. Dnes už nežije ani jeden zo zakaldateľov konferencie. Ďalej spomenul o nej, že bola fórumom slovenských cirkevných

činiteľov a duchovných vodcov národa, usmerňovateľkou všetkej práce v cirkvi, hľadateľkou pastorálnych spôsobov, matkou všetkých našich cirkevných ústavov a spolkov, zostavovateľkou vydavateľského programu a skutočnou kanonizátorkou našich bohoslužobných kníh. Čo požehnaného vzniklo za posledných 50 rokov v cirkvi, vyrástlo zo Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie. Našou úlohou je niesť a zveľaďovať odkaz jej zakladateľov v Božej službe. Napokon privítal prítomných, medzi nimi aj sestry farárky a vzácneho hosťa br. Dr. Igora Bellu, predsedu Synody Sion v USA s úprimnou vďačnosťou za hojné podporné prostriedky k rozširovaniu vnútornomisijnej a pastorálnej práce.

Konferenciu pozdravil za miestny cirkevný zbor a Nitriansky seniorát br. konsenior Ján Lichner. Na návrh br. Dr. Ladislava Jurkoviča konferencia pozdravuje našich bratov vo viere v Juhoslávii, Rumunsku a Maďarsku. Potom bol rozhovor o prejave br. predsedu Júliusa Dérera. Vyznel v tom zmysle, aby náš konfesionalizmus bol pestovaný a chránený v svojej evanjelickej čistote a tvorivej sile. Konferencia odporúča generálnej cirkvi, aby si všímala činnosť Slovenskej evanjelickej jednoty a aby na jej výborové zasadnutia a valné zhromaždenia vysielala svojho delegáta.

Pracovný program konferencie zahájený bol prednáškami br. prof. Dr. Jána Beblavého a br. doc. Karola Gábriša O rozhrešení pri spovedi. Prvý hovorí, že Písmo sväté, učenie i spovedná prax našej cirkvi evanjelickej svedčia o tom, že máme moc odpúšťať i neodpúšťať, rozviazať i nerozviazať hriechy kajúcim hriešnikom. Hoci o predmetnej otázke nemalo by byť pochybností, predsa ona vlivom liberalizmu a ochabnutého povedomia hriešnosti zamestnáva myseľ mnohých. Pritom poukázal na nejednotné formulky rozhrešenia v jednotlivých agendách a v praxi farárov. Tu nezaváži naša ľudská mienka, ale poverenie a príkaz Pána Ježiša Krista.

Druhý prednášateľ konštatoval, že právo odpúšťať i neodpúšťať má celá cirkev, všetci veriaci, i keď títo spomedzi seba a za seba tým poverujú kňazov. Ačkoľvek máme právo i neodpúšťať, toto právo z kresťanskej lásky používať nemáme a nebudeme. Takto ostáva pre absolvenciu len formulka: Odpúšťam, prípadne: V povedomí Božieho odpustenia dávam ti odpustenie svoje i Božie.

V diskusii br. Dr. Janko a Dr. Cibulka zastávali stanovisko, že rozhrešenie by sme mali udeľovať zvestovaním odpustenia hriechov. Bratia Ján Čierny ml., Dr. Ďurovič a Struhárik prizvukovali, že Pán Ježiš Kristus dal nám právo aj skutočne hriechy odpúšťať. Struhárik doplňuje, že Pán nám to priamo uložil.

Br. predseda J. Dérer poukázal, že keď sme proti Bohu zhrešili, uspokojiť sa môžeme len tým, že nám Pán Boh odpúšťa. Písmo sv. na mnohých miestach potvrdzuje toto stanovisko. A pretože je toto stanovisko biblickým, máme udeľovať rozhrešenie zvestovaním odpustenia hriechov.

Vynikol ešte názor br. Ľ. Vajdičku, ktorý poukázal, že je nesporným u Pána Ježiša Krista, že mal právo odpúšťať a on predsa každému zvestoval: Odpúšťajú sa ti tvoje hriechy. Tak aj kňazi máme odpúšťať pri Večeri Pánovej, nemusíme toho práva používať.

K referentovmu a koreferentovmu stanovisku písomné návrhy podali br. Július Dérer i br. Dr. J. Ďurovič. O podaných návrhoch konferencia nehlasovala, ale ich predkladá Agendálnemu výboru.

Konferencia si osvojila návrh br. Vajdičku, aby generálna cirkev rozposlala prednášku br. prof. Dr. Beblavého členom Modrého kríža.

Popoludní bola konferencia prerušená kvôli valnému zhromaždeniu Spolku ev. farárov.

Večer o 19. hod. v preplnenom kostolíku boli misijné služby Božie, na ktorých slovo Božie zvestoval br. Viliam Raab (Skutky sv. apoštolov: Budete mi svedkami...) Pán nevyslal ľudí,

ktorí by svojou múdrosťou vyprázdnili kríž Kristov, ale ktorí by svojím životom chceli a vedeli svedčiť o poznanej pravde – ako Luther na Wormskom sneme: „Tu stojím, inak nemôžem.“ Svedkov potrebuje Pán aj dnes, ktorí budú svedčiť o hriechu, o jeho hroznej tmavej moci, ale takisto o láske a milosti Božej v Kristu Ježiši. A potrebuje svedkov aj svet, aby na ich živote bolo poznať, že život i pri všetkých nesnázach a protivenstvách môže byť požehnaný a potešenia plný, keď je v ňom prítomný sám Boh. Preto je treba byť svedkami Pánovými.

Domáci br. Št. Dlháň vo svojom pozdrave rozpovedal pohnutú históriu voľakedy slávneho a teraz najmladšieho novoutvoreného ev. cirkevného zboru v Piešťanoch, kde od odňatia veľkého chrámu Božieho r. 1635 až do postavenia nového kostolíka r. 1905 nebolo za 270 rokov evanjelického cirkevného života. Teraz má zbor 750 duší.

Br. predseda Dérer poďakoval sa zboru za pozvanie a prijatie konferencie, ktorá týmto plní svoje poslanie, keď môže pozdraviť a misijne posilniť najmladší zbor našej evanjelickej generálnej cirkvi. Je to prvý raz v dejinách reformácie, že snemujeme v lone malého zboru.

Po pozdrave br. Dr. Igora Bellu za amerických slovenských evanjelikov br. Štefan Baláž prečítal prednášku neprítomného br. Ondreja Mihála: Cirkev Kristova vychovávateľka ľudí.

Hoc je kráľovstvo Kristovo nie z tohto sveta, predsa sa modlíme: Príď království tvé. To znamená, aby ono preniklo do tohto sveta a bolo mu požehnaním. Tak aj kresťan: nie je z tohto sveta, ale je na svete a má byť soľou sveta. Ťažká práca, lebo hriech je mocný a hlboko zažraný do ľudskej duše. Len by sa však tejto práci nekládli prekážky, ale naopak poskytovala pomoc. Ako vychovávateľ musí mať autortu, tak aj cirkev. Ťažko však cirkvi Kristovej vykonávať svoju blahodárnu činnosť, keď je len trpená, jej práca zľahčovaná. Autoritu cirkvi dvíha aj kňaz svojím životom a jej správne orientovaná činnosť (nie pestovať šport, divadlá, tancovačky). Aby výchovná práca cirkvi mohla byť úspešná, musí byť slobodná v učení viery, v mravnom pôsobení, v karhaní a napomínaní, alebo v zakladaní a udržovaní takých ustanovizní, ktoré slúžia výchovnému poslaniu cirkvi. Cirkev môže svetu tak najlepšie poslúžiť, keď bude môcť nehatene a nezávisle slúžiť svojmu Pánovi (aj hmotná nezávislosť kňazov). Ani príčinu hrozného zla vojen nemôže odstrániť žiadne spoločenské zriadenie, iba Božia moc v človeku. Preto musíme vychovávať človeka oddaného Božiemu zákonu.

Druhý deň 29. septembra sa konferencia začala rannou pobožnosťou pre kňazov a ich manželky. Po piesni „Ježiši milosrdný...“ výkladom slova Božieho poslúžil br. J. Hano. Potom predsedníčka Spolku žien ev. farárov s. Elena Čobrdová uvítala milého hosťa. horlivú náboženskú pracovníčku a spisovateľku s. Máriu Rafajovú, ktorá pútavo prehovorila na tému: Čo je hlavnou úlohou ev. farárky a ako ju môže plniť. Aj farárka nosí najhrdší titul služobnice Božej. Na farárky sa hľadí ako na elitu cirkvi, ako na noblesu – práve pre túto služobnosť. Je to však „noblesse oblige“ – čo zaväzuje k sebazapieraniu. Má činiť to najhlavnejšie – hľadať kráľovstvo Božie, oddať seba Bohu. Kto sa dá Bohu, vie sa dať ľuďom, lebo len skze ľudí môže slúžiť Bohu. Preto má pestovať úzke spojenie s Bohom na modlitbách a slove Božom, má do svojej práce vnášať lásku. Beda, keď v práci srdce dohorí. Ten, komu sa stane kráľovstvo Božie príťažou, stane sa tiež príťažou pre kráľovstvo Božie. Má stáť vo viere a byť hotovou k obeti. Ev. farárka má sa skvieť láskou zo srdca čistého, svedomia dobrého, viery neošemetnej a bude požehnaním pre kráľovstvo Božie. Za to nemá čakať iné ako Majster sľubuje – utrpenie, neporozumenie. Musí sa však páčiť Bohu, nie ľuďom. Potom niet moci, ktorá by mohla zabrániť požehnaniu našej práce.

Po prednáške konferencia pokračovala v programe úvahami br. Dr. Jána Michalka a br. Ladislava Adamčíka: Aplikácia a diferenciácia Božích právd v dnešnej kázni.

Kázať slovo Božie je nielen povinnosťou, ale aj veľkou príležitosťou tlmočiť odkaz Boží dnešnému svetu. Našej ev. cirkvi ako cirkvi slova vždy záležalo na tom, aby večné pravdy a posolstvo Božie boli zvestované biblicky čisto, ale časovo a účinne. Úpadok kázne slova

Božieho je úpadkom cirkvi. My sami nie sme spokojní so svojimi kázňami, cítime svoju ľudskú slabosť a nedokonalosť byť nasledovníkmi svojho Majstra.

K správnej aplikácii náleží nielen dokonalé poznanie Písma svätého, doby, ľudí a ich potrieb, ale nadovšetko veriace srdce kazateľa. Len zo slov takého môže viať sila Ducha svätého. Človek bez Krista nemôže kázať Krista. Len vo veriacom srdci je odvaha hovoriť pravdu na všetky strany bez prispôsobovania Božích právd duchu času – ako to už zavše dnes vidieť – ďalej: učiť, karhať i potešovať, zvestovať zákon i evanjelium. Práve v dnešných časoch je potrebné, aby naše kázne boli priebojné, účinné a pôsobivé, aby sme vedeli čeliť úsiliu rozličných falošných prorokov, ktorí chcú odvrátiť náš ľud od kresťanského učenia. V dnešných časoch treba dobre poznať samú diferenciáciu života, spoločnosti, prostredia a ostatných okolností. Nadovšetko treba mať dôvernú známosť so samotným Pánom života, vieru v Neho, na modlitbách prosiť o Jeho ducha, počúvať jeho slovo a tak Ho nasledovať.

Predmet referátov pre svoju dôležitosť a nástojčivosť vyvolal rozsiahlu a dôkladnú debatu. Boli vyslovené mnohé závažné a i praktické návrhy a pokyny pre našu kazateľskú činnosť: Na fakulte zriadiť katedru náboženského ľudospytu – kvôli diferenciácii (Chochol). Vyviesť dnešného ostrovtipného vzdelanca z „azylu ignorancie" a priviesť ho k vyznaniu viery a pravdy. Neklásť tézy ale analyzovať pravdu Božiu a poznať, čo Boh s nami chce a pre nás vykonal. Ide nie o ľudské otázky a Božie odpovede, ale naopak (Vajdička). Na západe poznajú dva veľké spôsoby kázania: jeden luteránsko-biblický – aplikovanie slova Božieho, druhý nevychádza zo slova Božieho, ale zo situácie (sociálna, psychologická), ktorú opíše a tak sa stane tematická kázeň účinnou. Hlavná vec je však osobnosť kazateľova. Pri vzdelancoch skúsiť literárne kázne (dr. Igor Bella). Potrebujeme homiletický časopis (Dr. Ďurovič). Treba slovenský Písmakov denník a dať cirkvi k úžitku Struhárikove kázne (Vajdička). Skrátiť predkázňovú liturgiu, aby ľudia nezaspali hneď keď vyjde kňaz na kazateľnicu (Šenšel). Nekážme čo ľudia chcú počuť, ale to, čo potrebujú (Dr. Michalko). Správna aplikácia v rozhlasových kázňach nie je dnes možná (Dr. Adamiš, ktorému trikrát vrátila cenzúra text kázne, až ho napokon musel zmeniť). Aby na budúcich konferenciách bolo vždy niečo homiletického. Aby sme sa pokúsili vydať novú zbierku kázní a vyžiadať pre ňu kázne br. Struhárika, ale túto zbierku vydáme len v prípade, keď cenzúra nebude žiadať prílišne zmeniť v kázňach vyslovované evanjelicko-kresťanské stanovisko. Aby namiesto kňazskej prílohy Cirkevných listov, ktorú zostavil spolok Tranoscius, bola podaná žiadosť o povolenie vydávať stavovsko-homiletický časopis.

O práci s mládežou v zmenených podmienkach referovali br. Mikuláš Mitaľ a Milan Dudáš.

I keď mládež ešte nie je odcudzená cirkvi ani nábožensky indiferentná, predsa nás dnes ťažia veľké starosti: ako ju bližšie zainteresovať o náboženský život, ako oživiť a pútavými urobiť biblické pracovné schôdzky, keď niet pracovnýchz pomôcok, kde ju zhromažďovať a kde vziať pracovníkov. V mnohých zboroch chýbajú tieto najzákladnejšie podmienky. Naproti tomu kladú sa miestami vonkajšie prekážky každej cirkevno-náboženskej práci s mládežou, Niekde je to potom, bohužiaľ, dobrou výhovorkou, aby sa nepracovalo.

V rozprave sa konštatovalo, že nám musí ísť výlučne len o biblickú prácu. Každá iná práca v minulosti konaná prináša nám teraz iba škodu. Pomýlená bola výchova v SEM – teraz sa to pomstí nezáujmom (Benčík). V revúckom okrese aj inde je práca s mládežou hatená. Nie je jasné, čo teda môžeme a čo nie (Sutoris). Naproti tomu br. Štrba dôvodil, že niet zákona ani vládneho nariadenia o zákaze náboženskej práce s mládežou. Ak sú zásahy, tak je to vec Akčných výborov. Dnes treba s mládežou pracovať pastorálne, od osoby k osobe (Proksa). Naša mládež nie je ešte stratená pre cirkev, nie je to s ňou tak zlé. V Lipt. Mikuláši majú dobré skúsenosti v práci s mládežou. Len treba hľadať nové formy práce (Juráš). Iní poukázali na nedostatok pomôcok, pracovného materiálu a miestností, kde by sa s mládežou

schádzali, keď nám naše školské budovy-učebne pre cirkevné ciele nedovoľuje štátna správa použiť.

Ako záver bol prijatý návrh br. predsedu, aby generálna cirkev vymohla na svetskej vrchnosti zásadné prehlásenie ako úpravu pre podriadené orgány o slobodnom zhromažďovaní mládeže k náboženskému vzdelávaniu.

Pripravovaný návrh cirkevného zákona dal podnet k úvahám: Kedy je cirkev slobodná a akú slobodu potrebuje, ak má byť kresťanskou cirkvou? Prednášky povedali br. Milan Žarnovický a Pavel Slosiarik.

V prednesených úvahách i v debate bolo konštatované, že bezpodmienečne nepostrádateľnou a zákonom zabezpečenou slobodou cirkvi má byť: slobodné hlásanie slova Božieho, sloboda učenia v chráme i škole, sloboda vyznávania a misionovania, sloboda organizácie a správy cirkvi a voľba kňazov (nie podľa svetského povolania, lebo už vidíme úsilie robiť z kňazstva povoľný nástroj štátnej moci, ktorá za určitých okolností môže od neho žiadať, aby viac poslúchalo ľudí ako Boha), stavba chrámov (o potrebe chrámov nemajú rozhodovať ľudia, čo do kostola nechodia, ale naozaj veriaci ľud), sloboda tlače, hospodárenia cirkevných zborov, cirkevno-výchovnej práce v náboženských krúžkoch, sociálno-charitatívnej práce – služby v cirkevných ústavoch a zachovávanie sviatočného rázu nedele.

Dr. Ivan Križan podal správu O misii medzi pohanmi.

S radosťou sme vypočuli správu o činnosti nášho prvého misionára br. Kornela Halláta v Afrike (Yabasi, oblasť Kamerun). ďalej poukázal na zvýšené úlohy medzi pohanmi, ako aj na spôsob, ako účinne budiť záujem o túto prácu (prednášky, film atď.).

V pútavej debate prehovoril obšírne ako hosť br. Dr. Stanislav Segert, asistent Husovej bohosloveckej fakulty v Prahe. Zmienil sa o zlepšenej situácii v Indonézii, pokiaľ ide o činnosť holandskej misie. Túto správu sme radi počuli, nakoľko evanjelické cirkvi v ČSR mali byť požiadané o prevzatie starostlivosti nad ohrozenou misijnou oblasťou v Indonézii. Potom poukázal na potrebu založiť misijnú radu v ČSR, ktorá by usmerňovala spoluprácu evanjelických cirkví v otázkach misijnej práce medzi pohanmi.

Konferencia pozdravuje brata K. Halláta a jeho manželku. Generálnemu konventu odporúča návrh na zriadenie Misijnej rady v ČSR a Všeobecnej podporovni Gustáva Adolfa navrhuje zriadiť 5-členný misijný výbor (I. Križan, Dr. Jurkovič, J. Vl. Hroboň, Sam. Holčík a R. Koštial) a zakúpiť premietací prístroj.

Podobne ustanovila 3-členný výbor (Dr. Jurkovič, Chochol a Kasanický) pre vnútornomisijnú prácu medzi Cigánmi, príslušníkmi našej ev. a. v. cirkvi. Br. Kasanický prekladá už do cigánčiny Otčenás, vierovyznania, piesne. V Gemeri vôbec je badať kultúrny pokrok medzi mladou generáciou Cigánov, sú i voči cirkvi obetavejší, a v Košiciach, ako spomína br. Jurkovič, sa pokúšajú o evanjelizačnú prácu medzi Cigánmi.

Potom konferencia schválila pokladničnú správu br. pokladníka P. Hronca za rok 1948. (Účty Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie za rok 1948 sú pripojené k tejto zápisnici.)

Br. Dr. J. Cibulka pokračoval i na tohtoročnej konferencii vo svojich správach o literárnych vydaniach pozoruhodných z hľadiska cirkevno-náboženského. Je to všeobecne vítaná informačná služba. Preto prednášateľ žiada, aby mu do budúcej takejto správy bratia poslali čo doteraz poznajú z literárnych noviniek blízkych nášmu cirkevnému životu.

Napokon konferencia uzavrela, aby 50-ročnému jubileu založenia Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie bol vzdaný hold v pamätnici – ročenke.

Po odznelých referátoch a diskusii br. predseda J. Dérer konštatoval, že naša konferencia býva každoročne hojnejšie navštevovaná, čo je uznaním jej významu a vnútornomisijného diela, ako aj svedectvom o naliehavosti preberaných otázok. Opätovne sa poďakoval hosťujúcemu piešťanskému zboru s prianím Božieho požehnania na jeho sľubný vzrast, ďalej

všetkým prednášateľom i účastníkom. Na budúci rok pozýva konferenciu presídlenecký zbor v Dunajskom senioráte: Komárno.

Nábožným spevom a modlitbou poďakovali sme sa Pánovi cirkvi za požehnanie konferencie.

Pavel Hronec v. r.
zapisovateľ konferencie

Zápisnicu predkladám celú, aby bola obrazom slobodného zhromaždenia a rokovania slovenských evanjelických farárov i preto, že je nielen z jubilejnej, ale vlastne aj z poslednej konferencie, lebo na nasledujúcom zhromaždení v Komárne r. 1950 bola Všeobecná vnútornomisijná a pastorálna konferencia likvidovaná. Obsah zápisnice svedčí o širokej oblasti našich duchovných záujmov a práce i o aktuálnej naliehavosti prednesených referátov, ako napr. zamýšľanie sa nad slobodou cirkvi.

Piešťanská konferencia je pamätná aj tým, že v jej rámci prítomní farári zadržali schôdzu svojho stavovského spolku SPEVAK pod predsedníctvom br. Júliusa Dérera. Rokovali o predloženom návrhu zákona č. 218/49 a uzniesli sa na nasledovnom memorande:

Spolok slovenskcýh evanjelických kňazov na Slovensku *na svojom zhromaždení dňa 29. septembra 1949 v Piešťanoch rokoval o najnovšom návrhu* ***Zákona o štátnej úhrade vecných a osobných potrieb cirkvi.***

Stojac na základe úprimnej kladnej lojality k našej Československej republike, o ktorej lojalite najvyšší predstavitelia našej Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku opätovne uistili pána prezidenta Republiky i vládu, spolok svoje stanovisko k označenému návrhu zákona podáva v tomto Prejave, ktorý predkladá priamo Národnému zhromaždeniu a vláde Republiky.

PREJAV SPOLKU EVANJELICKÝCH KŇAZOV NA SLOVENSKU
o návrhu zákona o štátnej úhrade osobných i vecných potrieb cirkvi

1. *Návrh bol robený bez toho, že by bola vyžiadaná mienka a spolupráca našej evanjelickej cirkvi. Je jasné, že nebola pri tom uvážená ani mienka generálneho predstavenstva našej cirkvi podaná o prvom texte tohto návrhu zákona z roku 1948.*
2. *Návrh zákona nerieši celý pomer cirkvi a štátu, lebo hovorí jednostranne len o úhrade hmotných potrieb cirkvi, v čom sa však ani zďaleka nevyčerpáva podstata a práca cirkvi.*
3. *Návrh chce všetky osobné i vecné potreby cirkvi hradiť zo štátnej pokladnice, čím sa majú cirkvi odbremeniť od prispievania na svoje potreby.*

   Intencia toho je z čiste hmotného ohľadu iste dobrá, ale zakladá sa na úplnom neporozumení podstaty cirkvi, ktorá je, že cirkev je duchovné spoločenstvo tých, ktorí sa k cirkvi dobrovoľne priznávajú a že preto každá zemská cirkev má sa v zásade sama vydržiavať a môže najviac len istú podporu prijímať od štátu, ako uznanie svojej významnej duchovnej práce pre celok národa. Preto prispievať na vydržiavanie cirkvi je nielen povinnosťou, ale i právom údov cirkvi. Vykonávanie tohto práva i povinnosti je spolu i merítkom ochoty cirkevníkov a prejavom ich oddanosti k cirkvi. Preto sa cirkev nikdy nemôže zriecť tejto ochoty a spolupráce svojich údov.
4. *Návrh chce ustanovenie kňazov i biskupov viazať na predbežný súhlas štátnej správy. To by však znamenalo ťažké narušenie dosavádnej stáročnej slobody, autonómie a samej dôstojnosti Evanjelickej cirkvi. Táto cirkev má štátom schválenú ústavu, podľa ktorej má starobylé právo samostatne ustanovovať svojich kňazov a biskupov, a ktorých si na všetkých stupňoch správy* ***volí*** *sám evanjelický* ***ľud*** *spôsobom najdemokratickejšej samosprávy.*

Preto evanjelická cirkev si právom nárokuje, aby štát a vláda s plnou dôverou nechali správu vecí v jej rukách, teda v rukách samého ľudu evanjelického a volených správcov cirkvi, ktorých si ten ľud zvrchovane demokratickým spôsobom povoláva a ***volí,*** *a to kňazov i biskupov.*

V navrhnutom ustanovení štátnej kontroly pri voľbe kňazov a biskupov vidíme neodôvodnenú nedôveru voči Evanjelickej cirkvi a voči samému jej ľudu, voči autonómii našej cirkvi, ktorú dosiaľ nijaký vládny režin nenarušil.

5. *Máme oprávnené obavy i v tomto smere, že takéto ustanovenie navrhovaného zákona by priviedlo kňazov do stavu právnej i sociálnej neistoty, nakoľko štátny súhlas by nebol obmedzený nijakými podmienkami (§ 10, 1).*
6. *Návrh chce i všetky riadne potreby cirkvi dať hradiť štátu. Toto je zase len zdanlivé odbremenenie cirkevníkov, lebo v podstate zase len oni sami budú tieto potreby hradiť svojimi zvýšenými štátnymi daniami. Pritom však takého ustanovenie ruší významnú biblickú a vieroučnú zásadu, že údovia cirkvi majú* ***povinnosť,*** *ale i právo sami sa starať i o vecné potreby svojej cirkvi a jej pracovníkov a tak i o jej misijnú prácu. Ak by to nemali konať a mal by to za nich robiť štát, teda teleso nie cirkvené, stratili by mravné právo menovať tú cirkev svojou a tým by sa otriasol celý podklad a zmysel starostlivosti o svoje duchovné a cirkevné veci.*

   Preto v takom zákone videli by sme nesmierne nebezpečenstvo pre celý cirkevný a duchovný život a tak sme proti nemu. Naša evanjelická cirkev ani nikdy nežiadala od štátu takú úhradu ***všetkých*** *svojich hmotných potrieb.*
7. *Podľa návrhu o všetkých potrebách cirkvi a zborov, osobných i vecných, o účtoch a rozpočtoch, teda o samých prostriedkoch pre duchovnú a misijnú prácu mali by na poslednom stupni rozhodovať štátne úrady. pričom ani to nie je jasné* ***ktoré*** *úrady by to mali robiť.*

   Pokladáme za vec v podstate si protirečiacu, ba za absurdum, aby necirkevné. neevanjelické, svetské orgány mali rozhodovať o takých veciach cirkvi, o prostriedkoch duchovnej práce, mali by ju povoľovať alebo hatiť, teda aby o tom rozohodovali ľudia, ktorí prípadne ani nepatria do cirkvi, tej či tej. Mali by tí istí ľudia rozhodovať o týchto potrebách ***rozličných*** *cirkví, cirkvi, do ktorej patria, i tej, do ktorej nepatria! Také niečo by otvorilo dvere zásahom ľudí, ktorí pre cirkev a duchovné veci vôbec nemajú zmyslu, ktorí sú prípadne úplne proticirkevne založení. Otvorili by sa dvere i konfesionálnej straníckosti, revnivosti, závisti, ba i nespravodlivostiam, čo by mohlo povážlivo narušovať i konfesionálny pokoj v samých obciach, i pri vyšších administratívnych orgánoch a ich práci.*
8. *Cirkev by tým všetkým postavená bola pod taký politický a policajný dozor štátu, miestnych orgánov správy, pod akým by nebola žiadna iná organizcia, založená na zásade dobrovoľnej príslušnosti svojich členov, ani len nijaký zábavný spolok. Cirkev evanjelická by to musela cítiť ako nesmiernu a ničím neodôvodnenú a neoprávnenú nedôveru, ba urážku voči sebe, voči svojej podstate, voči svojim právam a slobodám. To by mohlo mať zvrchovane trápny účinok na dušu evanjelického ľudu, ktorý svojej cirkvi dôveroval v časoch slobody i neslobody.*
9. *Sama technika dozoru pri ustanovovaní kňazov i pri hmotnom spravovaní cirkvi a cirkevných zborov by v podstate rušila celú ľudovodemokratickú zásadu nášho štátu, ale i zásadu opravdu demokratickej správy a tradície evanjelickej cirkvi a znamenanla by i nesmierne komplikovanie, zaťaženie, zbyrokratizovanie a zdraženie celej správy cirkevných vecí. Proti tomu v záujme práce a ducha evanjelickej cirkvi, ale i z ohľadu finančnému, musíme protestovať.*
10. *Hradenie všetkých osobných i vecných potrieb cirkvi skrze štát by znamenalo nové, veľmi veľké zaťaženie štátnej pokladnice, čo by bolo ešte väčšie i tým, že práca*

administratívnych orgánov štátu od ministerstiev až po miestne národné výbory by sa veľmi rozmnožila, čo by bolo zvrchovane zbytočné, nepotrebné a škodlivé.

11. *Naša cirkev vidí osudné nebezpečenstvo i v tom, že ak by údovia cirkvi mali byť úplne oslobodení od priameho prispievania na riadne potreby svojej cirkvi a svojich cirkevných zborov, tým by sa mohol osudovo narušiť celý stáročný poriadok, zvyky, cit povinnosti voči cirkvi. Cirkev by bola vystavená tomu, že ak by vláda neskoršie razom vylúčila cirkev z tejto štátnej protekcie a zrušila by štátne hmotné vydržiavanie cirkví, napr. pri nejakej náhlej odluke cirkví od štátu, v takomto prípade by cirkvi razom stratili možnosť hmotnej existencie a mohli by sa dostať do ťažkej hmotnej krízy.*

    Preto taký spôsob zdanlivého „odbremenenia", v skutočnosti však odtrhnutia cirkvi od jej vlastného hmotného základu, kňazi evanjelicej cirkvi nikdy nemôžu pokladať za správne a oprávnené, musia to pokladať za neodôvodnený a neoprávnený zásah na škodu evanjelickej cirkvi.

12. *S veľkou obavou hľadíme i na ustanovenie návrhu o štátnej kontrole majetku evanjelickej cirkvi, ktorý majetok si sám evanjelický ľud dobrovoľne naskladal pre svoju cirkev. Tak myslíme, že jedine tento evanjelický ľud má právo o tom majetku rozhodovať, práve v zmysle ľudodemokratického zriadenia a Ústavy nášho štátu. Obmedzenie tohto odvekého práva alebo zabranie tohto majetku by sme museli pokladať, a náš evanjelicvký ľud by to iste pokladal, za bolestný zásah do práva ľudu a do samej zásady ľudovej demokracie a vôle ľudu.*

13. *Akokoľvek to vysvetľuje dôvodová správa k návrhu, v skutočnosti by sa kňazi stali proste štátnymi úradníkmi, dostali by sa vo veľkej miere von z právomoci zákonitých cirkevných vrchností. To by pri cirkvi ako organizácii na základe* **dobrovoľnej** *príslušnosti bolo proste absurdum. Taký postup by znamenal úpadok nazad do systému štátnych cirkví, ktorý je v moderných štátoch prekonaný a nášmu slovenskému evanjelickému ľudu úplne cudzí, ba otvoril by dvere i možnosti jednostranného vplyvu číselne prevažujúcej konfesie alebo straníckej predpojatosti.*

14. *Návrh obsahuje v § 17 také trestné sankcie, ktoré pri celkovej nejasnosti textu návrhu a jeho jednotlivých ustanovení mohli by postihnúť i najdobromyselnejšie pokračujúce cirkve, cirkevné zbory a ich správcov, a to trestami i vysokými (do 100 000 Kčs), ba i stratou slobody (až do 6 mesiacov), trestami, ktoré by mohol hoci i sám administratívny orgán uložiť (ešte i väzenie!) Sama takáto hrozba v zákone o cirkvách (!) uvalila by proste neznesiteľný tlak na cirkev, na duše cirkevníkov i cirkevných hodnostárov a priamo by znemožnila pokojné a slobodné vykonávanie vznešenej duchovnej, nábožensky a i mravne výchovnej práce cirkvi, práve i našej cirkvi evanjelickej, ktorá od stáročí znamená takú cennú duchovnú, národnú, mravnú, sociálnu výchovu slovenského ľudu k ľudskému, osobnému, národnému, demokratickému povedomiu, že túto prácu hatiť alebo práve obťažovať pokladali by sme za najosudnejší omyl a zlo pre národ a štát.*

15. *Za isté pokladáme aj to, že dôsledné uplatňovanie takéhoto zákona by mohlo viesť k rozkladu významných historických cirkví nášho národa a tým samým k rozbujneniu rozličných, neraz pokútnych a fanatických sekt, čo by bolo osudné zlo pre cirkev, pre kresťanstvo nášho národa, ale i pre národ a štát.*

16. *Spolok evanjelických kňazov preto navrhuje a žiada Národné zhromaždenie a vládu o toto:*

    a/ sňať spomenutý návrh zákona z denného poriadku,

    b/ zvolať predstaviteľov všetkých cirkví k porade o celom pomere cirkví a štátu, k slobodnej výmene myšlienok o celom probléme,

    c/ a tak skutočnou vzájomnou dohodou pripraviť taký zákon, ktorý by jasne riešil všetky otázky pomeru cirkví a štátu, a to na základe úplnej samosprávnosti cirkví, na zaistenie

slobodnej a pokojnej duchovnej práce cirkví pre duchovné a mravné dobro svojich údov a tak pre dobro národa a štátu.

Tento prejav bol urobený jednomyseľne uzavretím zhromaždenia Spolku evanjelických kňazov na Slovensku v Piešťanoch 29. septembra 1949.

Július Dérer, v. r.
predseda

Ľudovít Vajdička, v. r.
podpredseda

Štefan Bojnák, v. r.
zapisovateľ

Tento prejav – memorandum SPEVAK-a poslaný Národnému zhromaždeniu a vláde, bol zodpovednými politickými a vládnymi činiteľmi prehlásený za nepriateľský, vlastizradný čin. Minister Čepička označil tento dokument ako nôž do chrbta vláde, lebo vraj tým podporujeme Vatikán a zahraničnú reakciu. Podobne aj tajomník Akčného výboru Slovenského národného frontu Ladislav Holdoš ako prejav nedôvery vláde a rozširovanie tejto nedôvery.

Osud Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie a SPEVAK-a bol spečatený. Stihla ich likvidácia.

Napriek všetkým protestom Zákon o štátnej úhrade osobných a vecných potrieb č. 218/49 a zákon o zriadení Štátneho úradu pre veci cirkevné č. 217/49 boli dňa 14. októbra 1949 Národným zhromaždením prijaté a nastala nová pohnutá kapitola cirkevných dejín. Hneď po vynesení týchot zákonov zhromaždili sa kňazi Zvolenského seniorátu na svoju konferenciu vo Zvolenskej Slatine, o čom hovorí táto zápisnica:

Zápisnica
napísaná na pastorálnej konferencii ev. a. v. kňazov zvolenského bratstva, ktorá sa konala vo Zvolenskej Slatine dňa 28. októbra 1949 pod predsednístvom Miroslava Kašubu, ev. farára v Ostrej Lúke ako predsedu pastorálnej konferencie.

Pred konferenciou prislúžil Večeru Pánovu všetkým prítomným kňazom a ich manželkám br. farár Ondrej Žilák v tamojšom ev. a. v. chráme.

Otvorenie: Na začiatku konferencie zaspievali všetci prítomní verš nábožnej piesne „Všichni, jenž skládají...“ Br. predseda sa pomodlil, privítal všetkých prítomných a konferenciu zahájil. Vo svojom prívete spomenul, že sa schádzame vo Zvolenskej Slatine, kde pôsobil výtečný kňaz Ján Alexander Fábry, ktorý hlboko načrel do práce vnútornomisijnej v cirkvi a bol vlastne zakladateľom sirotinca v Modre.

14. októbra t. r. bol odhlasovaný zákon o úprave platov duchovenstva a zákon o zriadení štátneho úradu pre veci cirkevné. Bratia kňazi i tu dokázali, že sú nejednotní a zaujímali dosiaľ dvojaké stanovisko k návrhom zákona. Kládol preto bratom na uváženie, ktoré stanovisko je správnejšie, či stanovisko prispôsobovacie alebo nekompromisné. Rozdiely, ktoré sme si mali my sami vyrovnať, a nevedeli sme to, robí teraz štát zákonom, Je to silný zásah, ktorý hlboko zasahuje do slobodnej voľby kňazov. Štát ústami svojich politikov tvrdí, že nič nemôže byť teraz nepolitické, ani cirkev. Ide o nový pomer štátu a cirkvi. Dnes ešte nemožno rozoznať dosah snaženia. Budúcnosť ukáže, ako sa pomery vyvinú. Proti ateizmu musíme povedať svoje rozhodné: nie! Žiadna autorita nám nemôže nanútiť nevyznávať to, čo vyznávame. Cirkev musí podávať ruku každému, duchovná sloboda musí trvať. I dnes i v budúcnosti musíme stáť ako vyznávači pravdy. Nič nevykonáme bez prosby, bez modlitby, bez posily Pána.

Konštatoval, že toto je prvá naša konferencia vôbec, ktorá musela byť úradne povolená a vyslaný je pozorovateľ od štátnej správy, prednosta MNV, ktorého predseda tiež privítal. Miestnym činiteľom poďakoval za pohostinnosť.

Overovatelia: O overenie zápisnice z tejto konferencie boli požiadaní br. Chabada a Antal (pozn. zapisovateľ J. Spevák).

Pozdravenie konferencie: Všetkých prítomných uvítal a pozdravil zborový dozorca vo Zvolenskej Slatine br. Paška, ktorý želal konferencii mnoho požehnania na rokovanie a ďakoval všetkým, že v zbore obnovujú spomienky na ich váženého kňaza J. A. Fábryho.

Referát o piešťanskej konferencii podal br. Pavel Hronec. Vo svojom referáte oboznámil prítomných podrobne o priebehu konferencie, a to o piešťanskom cirkevnom zbore, odznelých prednáškach, debatách, ako i o memorande prítomných 172 kňazov, kde vyjadrili svoje stanovisko k predlohe cirkevného zákona, ktoré poslali členom vlády, Zboru povereníkov a Národnému zhromaždeniu. Prítomní vzali správu na vedomie.

Prítomní bratia sa dotazovali na text piešťanského manifestu. Br. Borteľ vyhlásil, že text memoranda je považovaný za protištátny a je preto zakázané ho čítať.

Br. Chabada prehovoril o tom, aké dostali pozvanie obaja s br. Borteľom k p. tajomníkovi AV NF v Bratislave Holdošovi. Bola im preložená otázka, prečo vidia zlé naši kňazi v navrhovanom zákone, prečo sú maloverní. Tajomník AV NF bol priam rozzúrený nad textom piešťanského manifestu. Považoval ho za rozširovanie protivládnych mienok a prejav nedôvery k vláde. Spomenul, že všetci kňazi, ktorí za manifest hlasovali a ho podpísali, budú sa musieť osobitne vyjadriť k zákonu a majú byť trestne stíhaní. Na zasadnutie parlamentu boli prizvaní ev. a. v. kňazi v počte 17, rím.-kat. asi 350, z čoho zo Slovenska asi 150. Našu cirkev tam nezastupoval nikto. Boli pozvaní aj zástupcovia za fakultu, ale sa nezúčastnili. Bolo tam plno katolíckych farárov chromých, obetí vojny a koncentračných táborov a na svojom kňazskom rúchu mali odznak KSČ a tiež odznak odbojára. Pri odhlasovaní zákona všetci poslanci vstali a obrátili sa tvárou k týmto kňazom.

Na akadamickej diskusii ostali naši evanjelickí kňazi asi 5, a to neúradne. Vyslovili tam aj mienku preč od Vatikánu. Beran má 7 palácov a 300 ha pôdy, budějovický biskup nemá ani jeden, aká to rovnosť. Arcibiskup Beran sa vraj sám vyhlásil za väzňa.

Navrhol, aby všetci kňazi, ktorí ešte neodpovedali na návrh zákona, tak urobili urýchlene, lebo budú považovaní za nespoľahlivých. Taktiež aby si všetci prichystali rozpočty, účty, lebo aj tohoročné účty už budú predostreté štátnej správe. Rozpočty podobne pôjdu pred štátne orgány.

Od 1. novembra je už zákon uvedený v platnosť a ak nejaký kňaz neprijme plat, bude jeho skutok považovaný za protištátny čin. Br. Chabada podal aj referát o tom, ako za 6 hodín naši bratia: dištrikt. dozorca Ormis, biskup Ruppeldt a biskupský tajomník Neckár museli odrážať útoky ministra Čepičku, ktoré na nich robil pre piešťanský manifest. Situáciu zachránil len podpredseda vlády (pozn.: správne Národného zhromaždenia) *A. Žiak.*

Br. Hronec tvrdil, že podľa zákona ten kňaz, ktorý plat neprijme, prestáva byť kňazom kvalifikovaným a na jeho miesto bude vymenovaný nový kňaz (pozn.: kvalifikovaný = uznaný, vystrojený štátnym súhlasom).

Br. Chabada znovu uisťoval prítomných, že dostali na kompetentných miestach slávnostné ubezpečenie, že sa nám do kázní miešať nebudú.

Br. Katina navrhol vymenovať komisiu a poslať delegáciu k p. biskupom, ktorá ich osobne presvedčí, aby zaujali kladné stanovisko a zachraňovali tak, čo sa zachrániť dá.

Člen SNR br. prof. Pavel Styk uisťoval, že v SSSR cirkev v celkom dobrom pomere k štátu koná si svoje poslanie.

Br. Kašuba urobil k tomu povnámku, že cirkev v cárskom rusku slúžila cárovi a je otázne, či teraz slúži Pánu Bohu, na čo nedostal od br. Styka žiadnu odpoveď.

Br. Čierny opakoval svoje stanovisko, že na útek máme dosť času. Kňaz, ktorý neprijme plat, bude preradený do stavebníctva, nebude môcť vykonávať kňazskú funkciu.

Br. Borteľ prehovoril v tom zmysle, prečo by sme neskúsili a potom uvidíme, čo bude. Neprijatie platu, ako má správy, bude hodnotené ako protištátny čin a tedy trestný čin.

Br. Čierny odporúčal usporiadať cyklus prednášok o jestvovaná Boha, kde si ľudia budú mať možnosť vybrať, buď svetonázor kresťanský alebo náhľad historického materializmu.

Br. Pavle vyvracal mienku, že bol pozvaný do Prahy na slávnostné zasadnutie parlamentu. K tomu podotkol br. Chabada, že je to pravdou, že mal byť pozvaný, a to na základe peknej odpovede na návrh zákona.

Br. Kašuba omlúval br. Ormisa, ktorý poslal písomné ospravedlnenie, že sa nemôže zúčastniť na konferencii.

V miestnosti nás navštívil ďalší svetský pozorovateľ a to kultúrny referent zo zvolenského ONV, ktorého privítal a predsatavil br. predseda.

Br. Tasler vysvetlil svoje stanovisko, prečo on neodpovedal na vládny návrh zákona. Uviedol, že s tým, čo sa týka hmotnej stránky platov, súhlasíme, ale v cirkvi ide o tú duchovnú stránku. Má dojem, že vláda nepozvala na rokovanie o zákone našu cirkev. Tu teda niet dôvery ani na jednej ani na druhej strane. Odporúča ísť za cirkevnými činiteľmi a zachraňovať aj ich.

Br. senior Lacko podotkol, aby išli ako delegáti za biskupmi br. Chabada a Borteľ, lebo keď vedeli rýchlo bežať na zavolanie do Bratislavy, nech idú aj teraz.

Br. Katina navrhuje, aby vzhľadom na nový zákon o cirkvách počítalo sa aj s tým, aby neboli na jednej strane veľké zbory a na druhej veľmi malé, ale priemerne veľké.

Br. Hronec konštatoval, že sme neboli dosť dobre psychologicky pripravení na tento zásah do autonómie. Odpovede vyzneli všelijako. Predom sme si boli vedomí všetkého aj na prípadnú rozluku sme počítali. Teraz aby neboli považovaní za necharakterných tí kňazi, ktorí plat prijmú, aj keď odpovedali negatívne, alebo vôbec neodpovedali.

Ku konečnej dohode došlo v tom zmysel, že delegáti na gen. konvent – br. Tasler a senior Lacko sa budú snažiť doviesť na dobrú stránku všetko, čo sa zbehlo okolo zákona a tak poprosiť p. biskupov, aby sa ešte snažili vyjednávať s vládnymi činiteľmi. Predpokladá, že na oboch stranách je dobrá vôľa dosiahnuť dohodu.

Najbližšia schôdzka po výmene názorov s bratmi farármi má byť zvolaná do Zvolena. Úradný pozorovateľ na konferencii nakoniec prehovoril k prítomným br. farárom aj všetkým ostatným hosťom, kde zdelil, že vyhotovovali súpis cirkevných majetkov a popri tom aj charakteristiku všetkých kňazov. Prijatie platu k 1. novembru bude tiež svedectvom, že ten kto plat prijme je považovaný za spoľahlivého a lojálneho občana, kto plat neprijme, uvidí sa ďalej, čo s ním bude. Naša vláda schvaľuje náboženstvo a chce sa starať aj o svojich duchovných. Žiadal všetkých prítomných, aby nariadenia a zákony poslúchali a ich plnili.

Zakľúčenie: Schôdzku zakončil br. predseda, poďakoval za účasť a na ukončenie sa pomodlil.

Po schôdzke sa všetci prítomní odobrali na cintorín, kde sa poklonili pamiatke bývalých kňazov Zvolenskej Slatiny, medzi nimi osobitne pamiatke br. Fábryho. Na cintoríne už všetkých čakali miestni cirkevníci obojeho pohlavia, dietky aj inoveriaci. Pri hrobe J. A. Fábryho spievala sa pieseň „Vzkříšení čekáme“, sestra Pavlíková-Gajdošíková recitovala príležitostnú báseň na počesť J. A. Fábryho, ktorú zložil jej otec, roľník Pavlík-Gajdošík. Miestny farár v krátkom preslove zhodnotil dlhoročnú prácu nebohého a v zbore, i na poli vnútornej misie. Br. Hronec prehovoril v mene Všeobecnej pastorálnej konferencie.

D. s. h.

M. Kašuba	*J. Spevák*	*J. Chabada*
predseda	*zapisovateľ*	*O. Antal*

overovatelia

K uvedenej konferencii bratstva Zvolenského seniorátu dodajme, že br. A. Ľ. Katina, môj nástupca – farár v Hronseku a neskorší biskup ZD po odstavenom biskupovi br. F. Ruppeldtovi, zaznávajúco posudzoval vedenie gen. cirkvi, najmä br. gen. biskupa Dr. Vl. P. Čobrdu a navrhol vyslať delegáciu k týmto dvom statočným biskupom, aby ich kapacitovala zaujať kladné prispôsobivé stanovisko k politike vlády voči cirkvi. Neverím, že by označení delegáti Borteľ a Chabada boli niečo u br. gen. biskupa vykonali, ak vôbec za ním šli a snažili sa ho nahovárať na politické kolaborantstvo. Br. Katina si svojím slatinským vystúpením rozhodne vylepšil kádrový register, v ktorom iste bolo poznačené aj to, že bol vládnym komisárom za ľudáckeho Slovenského štátu.

II. Ako to bolo v Komárne

O likvidovaní Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie hovorí dosť obšírne zápisnica napísaná v Komárne 27. septembra 1950. jej prvú časť som napísal ešte ja a pokračovanie ako zápisnicu ÚSEK-u napísal br. Pavel Demko zo Zemanského Podhradia, vyvolený zapisovateľ. Jej obsah nepoznám.

Zápisnica (I. časť)
napísaná na zasadnutí Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie v Komárne dňa 27. septembra 1950

1. *Po zaspievaní „Bože, Otče...“ otvoril konferenciu jej druhý podpredseda* (pozn.: prvým bol br. Gustáv Koričanský) *br. Ján Hroboň prečítaním Ján 14,23-27. Oznámil neprítomnosť predsedu konferencie br. Júliusa Dérera, ako aj zmenu programu zvolanej konferencie. Nie je proti náhradným prednáškam o socializme, ale osobne ľutuje, že vystali eschatologické otázky. Sme dosť povrchní v ich znalosti. Upozorňuje, že keď sa dnes vynecháva eschatológia, zajtra môže vystať pokánie, viera, evanjelium. Ak to cirkev urobí, vyschne ako pravoslávie v Rusku alebo československá cirkev u nás. Prosí, aby patriční bratia tieto témy vyjednali so Slovenským úradom pre veci cirkevné. Napokon prosí všetkých bratov účastníkov o svornosť na tomto zasadnutí.*
2. *Výkladom slova Božieho poslúžil br. Dr. J. Ďurovič na základe II. Peter 3, 13.*

   Ján Krstiteľ volá: „Pokání čiňte, neboť přiblížilo se království nebeské...“ Kráľovstvo s ľuďmi a pre ľudí, kde by ľudia rástli duchovne i hmotne, kde by bola láska, spravodlivosť (hledejte... kde by nebolo ukrivdených a vykorisťovaných) a pokoja. Teda kráľovstvo Božie, kráľovstvo, kde Otec dáva, kde On panuje. Podľa toho zasľúbenia aj Peter očakáva novú zem a nové nebo. Nové nebo, to je nový pomer k Bohu. Hriešny človek nájde milostivého Otca. Ale i novú zem. Tiež nový pomer k Bohu, ale i k zemským statkom (pošetilý boháč) a k blížnemu (boháč a Lazar). Týmto platí Pánovo, že ľahšie prejde ťava uchom ihly, ako bohatý do kráľovstva nebeského. Apoštol podľa starostlivosti a zasľúbenia Pánovho čaká novú zem s novými poriadkami a s novým svetonázorom.

   Nová zem a nové nebo, to je nebo sklonené z zemi, spolu spojené. Chyba minulosti, ba aj dnes, že sa nebo a zem oddeľovali. My farári tiež nerozumieme slovám evanjelia. Nová zem a nové nebo nebo – tieto dve veličiny nemajú byť hrádzou, oddeľovať ich, ale sa majú prelievať. Keď prichádza nová zem, nastáva rozpor, pretože aj cirkev má stinnú stránku, robila chyby. Naša ev. a. v. cirkev vyšla z ľudu a pre ľud pracovala (J. M. Hurban). Ale aj na nás je zodpovednosť, aj pri nás boli nedostatky. Dnes sa máme usilovať spoločne budovať novú zem a nové nebo. Vidieť, čo je dobré, od Boha dané a vedie k vývinu tejto zeme, pracovať na novej zemi. Ale vniesť do nej i to nové nebo, nový vzťah k Bohu. Snáď i v tomto ohľade nový vietor odvanie všeličo staré, čo nám bolo drahé. Ale treba vnášať

pokánie, evanjelium, stáť na stráži a prinášať nové nebo, aj keby to svet nechcel. Teda zemské kráľovstvo osvietiť evanjeliom, aby potom človek mohol vydať počet zo všetkého. Teda „Hledejte...“ Amen.

3. *Konferenciu pozdravil za Dunajský seniorát a ev. a. v. cirkevný zbor v Komárne jeho slova Božieho kazateľ br. Eugen Lukáč: Pamätliví súc apoštolského napomenutia o prívetivosti k hosťom (Žid. 13,1-2), vítajú a prijímajú nás v tomto zbore ako poslov Božích zvestovať evanjelium a šíriť pokoj, lásku a spravodlivosť. Ste v Komárne, kde bolo pred 200 rokmi veľké zemetrasenie. To pohlo rímskych katolíkov, že povolili postaviť reformovaným evanjelikom kostol. Rímski katolíci a evanjelici podali si ruky na námestí. Nečakajme, aby nás nejaké zemetrasenie pohlo podať si ruky jednomyseľnosti.*

   Za miestny ref. zbor a za krajskú konferenciu ref. farárov pozdravil sen. Galamboš: aj on aj jeho otec študovali na našom ev. lýceu v Bratislave. Má úzky vzťah k našej cirkvi. Vôbec reformovaní a ev. a. v. kňazi so vždy dobre rozumeli. Komárno má ev. tradíciu. Tu je najväčší reformovaný kostol na Slovensku. Reformovaní kňazi prešli cez ťažký proces problémov, ale našli, ako sa hovorí, zlatý most – východisko.

   Za konferenciu ev. duchovných v ČSR pozdravil jej predseda br. Dr. Ďurovič. Slovenské ev. kňazstvo nie je osihotené, nie sme sami. Tu hľa sú s nami naši bratia reformovaní, českobratskí i poľskí ev. a. v. Je nás vyše milióna v ČSR. Je to línia, myšlienková náplň. S poľskými evanjelikmi budeme mať spoločnú Tranovského teolog. fakultu. Kým nemáme náš slovenský stavovský spolok kňazov, naše záujmy zastávala KED.

4. *Po pozdravoch br. gen. tajomník cirkvi J. Chabada podal situačnú správu.*

   Je tu obava o budúcnosť Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie. Rozptyľuje ju. Konferencia bude mať aj v budúcnosti svoju náplň, ba zintenzívni svoju činnosť. Na začiatku nového 50-ročia konferencie vidí istú symboliku:

   a/ začíname s dvoma novými zákonmi (O hospodárskom zabezpečení cirkvi a o Slovenskom úrade pre veci cirkevné). Nimi sa kladú nové základy nášho cirkevného a zborového života. Blíži sa prvé výročie vynesenia týchto zákonov.

   Zákon o hospodárskom zabezpečení cirkví má ohľad na cirkev, starosť o zborové rozpočty. Podľa toho sa odzrkadľuje pomer k cirkvi. Až 95% zborových rozpočtov sa ukázalo pasívnymi. Na ich uhradenie bolo treba do 12 mil. SLOVÚC niečo zoškrtal a uhradil do 8 mil. Škrtal nie preto, že by hatil cirkev, ale že niektoré položky nemohli obstáť. Tieto účty sú podrobené ešte vyššej revízii, aby neušlo nič, čo by vrhalo zlé svetlo na nás. Napr. istý vyše 1000-dušový zbor uviedol 2400 Kčs ako honorár pre svojho právneho zástupcu – teda čo to je za právny zástupca, ktorý si nechá svoju funkciu honorovať a čo je to za zbor, čo len tak málo honoruje svojho právneho zástupcu? Preto veďte svoje rozpočty pozorne. Keď treba, obráťte sa na SLOVÚC prostredníctvom Gen. biskupského úradu. Teda je tu prejav novej starostlivosti štátu, keď žiadal zostaviť rozpočty a z našej strany, že sme tieto rozpočty predložili.

   b/ Skladanie sľubu všetkých duchovných v ČSR. Ide o nový pomer, zaviazanosť k štátu, či chce kňaz spolupracovať na budovaní štátu a či za túto spoluprácu prijíma odmenu na hradenie svojich životných potrieb.

   K skladaniu sľubu nebol pozvaný iba jeden jediný.

   Niektorí dali pri skladaní sľubu kritické, iní uznanlivé pripomienky. Bola dobrá nádej na spoluprácu dvoch prúdov, síce rozličných – a veď nik netvrdí, že marxizmus a kresťanstvo je to isté – ale predsa ide o to, aby sme našli ten sútok.

   c/ Ale bola tu piešťanská udalosť.

   Začalo sa na ňu zabúdať v dobrom zmysle. Ešte sa k nej vrátim. Pritom boli bratia kňazi vyzvaní, aby sa vyjadrili k zákonom. Až mesiace sa to preťahovalo. Mal som možnosť zistiť, že vyše 50% mienok bolo kladných, iné až vysokouznanlivé.

d/ Ďalšia úprava, ktorá sa dotýka nášho života je zavedenie laických učiteľov náboženstva.

Podľa nového zákona už dvaja žiaci majú právo na výučbu. Predtým iba 12-15. Tým sa zvýši počet hodín, čo kňazi a kapláni nezvládnu. Preto treba laických učiteľov. Všetky ostatné informácie sú mýlne. Berte to na vedomie tak dobromyseľne, ako som ja o tom presvedčený. Nie je pravda, že sú nato, aby vytisli kňazov a kaplánov. Len tí kňazi a kapláni nebudú smieť vyučovať, ktorí budú o tom písomne upovedomení. Nakoľko niektorí školskí inšpektori žiadajú potvrdenie o tom, že kňaz smie vyučovať, čo nie je potrebné, dajme im potvrdenie o tom, že sme toto uvedomenie o zákaze vyučovať nedostali. Veď to bolo aj v minulosti, že sme riaditeľstvo školy upovedomili, kto bol poverený výučbou náboženstva. teda aj teraz napíšte riaditeľovi.

Určené sú obvody, do ktorých budú laickí učitelia zadelení. Zadeľovať ich má právo Gen. biskupský úrad. On vydá dekréty. Stali sa prehmaty, že SÚVC vydal súhlas bez splnomocnenia cirkvi. Komu Gen. biskupský úrad nedá poverenie, to akceptuje aj SÚVC, ten učiť nebude. Na SÚVC je najlepšia snaha po konsolidácii.

e/ Nový trestný zákon týka sa aj duchovenskej činnosti kňaza. Všimnite si ho. Zákon nebude nikto zneužívať proti kňazovmu účinkovaniu. V tejto veci sme zakročovali na SÚVC. Tam nám povedali, že keď kňaz odmietne niekoho sobášiť, spovedať len preto, že je nemravníkom, nemôže sa nik proti tomu oháňať tým, že je komunista. Takýto prípad treba hneď hlásiť na GBÚ a SÚVC.

Zo života cirkvi

a/ Otázka kantorov.

SÚVC zakročil na školstve, aby zákaz učiteľom kantorovať nebol uvedený do platnosti, kým si cirkev nevychová kantorov. Áno, kantori sa vzdávali, utekali zo služby cirkevnej. Ale už táto horúčka prestáva. Stalo sa, že sa učitelia na okresnom aktíve dohovorili, že nebudú kantorovať. Učiteľ si potom sadol na službách Božích do lavice a na organe nemal kto hrať. Iste to bola vhodná príležitosť pre niektorých učiteľov utiecť od organa. Tí však, čo sa odvolávajú na zákaz (učitelia), to sú provokatéri a tých stíha zákon na ochranu republiky.

b/ Fakulta

je oživená a má všetky predpoklady na existenciu. Podávame návrh, aby bola premenovaná na „Tranovského ev. teologickú fakultu“.

c/ Súčasne sa ide zriadiť Ústredný úrad ev. cirkvi. Neviem, či to bude gen. cirkevná kancelária. Niečo podobné.

d/ Rozšírenému predsedníctvu gen. cirkvi bol podaný návrh na zriadenie 3 biskupstiev. Biskupi by boli odbremenení od administratívy, aby mohli vykonávať duchovno-pastiersku činnosť. Ústredný úrad by bol v Modre, v budove dištr. meštianky.

e/ Synoda má byť zvolaná do konca roka, aby mohla byť schválená cirkevná ústava, vynesené zákony. Bude sa týkať resystemizácie zborov, farárov, zriadenia nových kňazských staníc. Na SÚVC žiadali, aby sme si to sami spracovali ako nám to vyhovuje. Oni to schvália.

Hľa, po vynesení zákonov sme nespali, ale sme cirkev bičovali vovnútri i navonok i v pomere k štátu. Práca bola ťažká, nie tak pre vonkajšie, ako pre vnútorné príčiny.

f/ Tu boli Piešťany, kde odznel manifest. Naň sa dívala vláda nepriaznivým okom. Nie pre pripomienky, ale že tie boli politicky vychytené a zneužité. O celých 24 hodín prv dostal sa k biskupovi Čárskemu. teda tu bola tendencia. Veď bratia farári ani nevedeli načo bola povolaná konferencia do Piešťan. Istý cirkevný činiteľ povedal: „Keby ste nám boli dovolili postaviť kostoly pre repatriantov, nebolo by Piešťan.“

g/ Ale je tu aj iná vec – brata Mirka Petroviča. Bol odsúdený na 23 rokov. Doznal, že bol do biskupského úradu dosadený na zásah farárov, ktorí boli na návšteve zo zahraničia.

Aj Piešťany sa dávajú do spojenia s jeho činnosťou. Prídu ešte ťažké časy na niektorých bratov. Aj z nás to niektorí odskáču, keď budú chcieť očisťovať povesť bratislavského biskupského úradu.

h/ Boli tu prekážky, ktoré sme si sami stavali. Rozmýšľali sme, ako ich prekonať. Preto sme pozvali bratov do Bojníc. Neobišlo sa to bez poznámok a osočovania, že sme proti cirkvi. My si našich biskupov, seniorov ctíme, keď pracujú pre cirkev. Bolo treba konferencie, lebo je neorientovanosť, čo sa ukázalo aj v Žiline. Dohovorili sme sa v započatých konferenciách pokračovať. Tak bola konferencia na Sliači. Keď neboli doteraz pozvaní všetci bratia, nie je podľa straníctva, ale preto, že nebolo miesta (napr. na Sliači programovaných 100, ale bolo len 40 miest). Aj pd. gen. biskup schválil, že o tom vie a že je konferencia pred gen. konventom, a že sa na predsedníctve gen. cirkvi o tom hovorí. Chcel poslať ešte posolstvo konferencii na Sliač.

i/ Tak sme došli cez tieto dni až k našej dnešnej konferencii. Ako je známo, všetky podujatia cirkvi treba vopred oznamovať na SÚVC. Táto konferencia bola oveľa skorej avizovaná, než bola podaná a schválená žiadosť, boli tu aj námetové dôvody. Na čele konferencie stál br. Dérer, ktorý je húževnatý, pracovitý človek. Ale predsedal v Piešťanoch a nepostaral sa, aby uviedol veci na pravú mieru. Najmä keby nebolo tých nešťastných okolností (M. Petrovič).

Bola tu tiež téma konferencie: tesná brána a úzka cesta našich presídlencov. Viem, že br. Dérer má na srdci našich presídlencov. Všetci na nich myslíme a o nich sa staráme (farári chodia vypomáhať zo svojich zborov). Ale či je vhodné dávať takéto prednášky na konsolidáciu slovenského juhu? Nejde to tak, ako by chcel br. Dérer. Veď si ani doma za 5 rokov 10 kostolov nevystavili. Konečne sa už stavajú 2 kostoly pre presídlencov (uviedol miesta).

Situácia bola taká, že chceli na SÚVC konferenciu odvolať, len ťažko sa nám ju podarilo zachovať.

Musí byť nový spolok farárov s novým vedením.

O nás sa nemá kto starať (farári nemôžu napr. ísť na rekreáciu. Prečo by farár nemal právo ako iní robotníci?). Preto sa mení, ale neruší, táto naša Vnútornomisijná a pastorálna konferencia na akýsi náš spolok – ÚSEK (Ústredie slovenských evanjelických kňazov), ktorý by mal oddelenia vnútornomisijné, osobné a iné podľa potreby, o čom bude ešte podaná bližšia správa. Teda tieto dôvody viedli k založeniu spolku. Nejde o založenie „trucspolku". Ide o to, získať možnosť ako kňazi sa zhromažďovať v cirkvi, stavovsky a duchovne sa vzdelávať.

Hovorím ako jeden z vás – napriek poznámkam a osobným urážkam nedám sa odradiť. Chcem pracovať pre blaho cirkvi. Pomáhajte nám!

Br. J. Hroboň ako predsedajúci reagoval na správu br. J. Chabadu. Povedal, že aj v ňom jesto nedôvery. Ten nešťastný ateizmus, tie rušené nedele, mládež sa zo školenia vracia chladná – teda tej nedôvery je. Som rád, že nám to br. Chabada vysvetlil. Keď aj pastorálnej konferencie nebude, to nie je také strašné, len keď sa budeme môcť vzdelávať teologicky, najmä zaoberať sa eschatologickými otázkami.

Keď sa už situácia takto vyvinula a konferencia zaniká, br. Hroboň prehlasuje, že ďalej predsedať nebude. Tým viac, že je chorý na srdce, čo mu zvlášť neprospieva v týchto napnutých časoch. Ani br. Hronec nebude tu dva dni zapisovať. Nech teda prídu iní funkcionári.

V debate sa vystriedali:

Br. Ďurovič konštatuje, že sa vlastne nič nedeje, lebo sme už v Brezne r. 1940 rokovali o splynutí konferencie so SPEVAK-om. Veď sa nevedelo, kto dá témy pre sen. pastorálne

konferencie. Preto bol br. Dérer v Lučenci vyvolený za spoločného predsedu. Treba koncentrovať vnútornomisijnú a evanjelizačnú prácu a Modlitebný krúžok bol bez stanov, teda sme uzavreli, že sa spojí SPEVAK a pastorálna konferencia.

Br. Bízik žiada vysvetlenie ohľadom výučby náboženstva, aký je maximálny počet v jednom oddelení. Je rozličná prax. Potom ohľadne kantorov, či skutočne prestali byť v službách cirkvi. Konečne ohľadom výučby náboženstva na odborných školách – čo tu robiť, keď žiaci chcú navštevovať hodiny náboženstva?

Br. Chabada odpovedá, že sa dejú prehmaty zo strany horlivých jednotlivcov. Požiadali školskú správu, aby podala vo svojich Zvestiach úpravu pre školy aj ohľadom kantorov. Bolo by politicky neúnosné, keby učitelia naraz nesmeli kantorovať. A kde by potom bola náboženská sloboda! Budú usporiadané seniorálne kantorské kurzy.

Br. Štrba hovoril o dvojkoľajnosti nášho spolkového života. SPEVAK nemal stanovy, reprezentovala ho len osoba br. Dérera, ktorý samostatne vystupoval. Dnes sa nemá kto postarať o postihnutých bratov ako napr. Dr. Jurkoviča. Ďalej pokiaľ ide o zásah do programu dnešnej konferencie: áno, sú tu aktuálne témy o angeológii a satanológii, ale či nie sú iné ešte aktuálnejšie o sociálnej otázke v Starej a Novej zmluve? Treba nájsť syntézu medzi kresťanstvom a marxizmom. Zásah nebol len zhora, ale aj od nás, z porady niekoľkých bratov. V budúcnosti bude treba koordinovať naše podniky. Hľa, vo Zvolene máme celoštátny podnik Nedeľných škôl a s br. Dérerom sme sa nemohli dohodnúť. Najprv podal správu o pastorálnej konferencii do novín a len potom konal povolenie. Záverom svojho prejavu br. Štrba navrhuje urobiť určité opatrenia: zvoliť predsedu ad hoc a previesť voľby.

Br. Chabada dopĺňa svoju odpoveď br. Bízikovi, že je v prúde riešenie výučby náboženstva na odborných školách.

Br. Proksa sa pýta, či učitelia dostali písomný zákaz učiť náboženstvo. Potom čo s modlitbou, keď ju žiaci v škole žiadajú a profesori súhlasia.

Br. Chabada odpovedá, nech sa žiaci pred cenganím a pred vstupom profesora, učiteľa do triedy pomodlia namiesto hulákania. Pokiaľ ide o zadelenie hodín náboženstva, tieto smú byť len okrajové 8-10, 10-12 hod.

Br. Ďurovič navrhuje, aby sme sa týmto praktickým otázkam venovali neskoršie a pripája sa k návrhu br. Štrbu urobiť nové voľby.

Br. J. Kmeť vraví: mám dojem, že tu už boli vykonané predpráce o reorganizácii. Kto to robil, ktoré osoby? Pokiaľ ide o zmenu programu, vytýka, že sa stala v poslednej chvíli, čo malo byť prv oznámené.

Br. sen. Boor: vďační sme br. gen. tajomníkovi za podané správy. Bola tu istá anomália: kto dá témy na sen. pastorálne konferencie. Ale pokiaľ ide o SPEVAK-a, ten nepotreboval stanovy, lebo vykonával iba cirkevnú činnosť. Len teraz po prevrate, keď vyvíjal stavovskú činnosť, žiadalo sa mať riadne spolkové stanovy. Ale br. Dérerovi sme vďační za prácu. Napokon sa pýta, čo s obvodmi laických učiteľov náboženstva, kto ich zadelí?

Br. Chabada: Obvody robil SÚVC na základe správ z kraja. Ale nové vedenie spolku má pri tom spolupracovať. Br. Kmeťovi odpovedá o prípravách, že podnet vyšiel z Bojníc a porada bola vo Zvolene. Boli dve porady a včera bola tretia na základe úprav od SÚVC. Účasť v novom spolku má byť dobrovoľná. Teda popud vyšiel z Bojníc. Br. Dr.Ďurovič nástojil založiť nový spolok, keď sme vypadli z KED (konferencia evanjelických duchovných – našich a českobratských) následkom rozpustenia SPEVAK-a.

Zatým br. Chabada (už spoza predsedníckeho stola) víta prichádzajúcich zástupcov SÚVC – prednostov Malíčka a Kedru.

Br. Chabada ako predseda ad hoc žiada o súhlas uskutočniť voľby do prípravného výboru ÚSEK. Zároveň žiada zapisovateľa včerajšej porady br. Demku, aby prečítal kandidátku prípravného výboru (pozn. ja som ešte stále sedel za predsedníckym stolom a značil priebeh rokovania).

Br. Demko číta:

predseda:	Ivan Kolesár	za Západ
podpredseda:	Dr. Ján Ďurovič	za Stred
	Ján Chabada	za Východ
	C. J. Handzo	
tajomník:	Ján Štrba	
zapisovateľ:	Pavel Demko	
pokladník:	Štefan Baláž	
revízori:	Ľud. Hrdlička	
	Bartho ml.	
zást. senorátov:	Dr. J. Petrík	Bratislavský
	Juraj Struhárik	Nitriansky
	Ján Zeman, Ivan Križan	Trenčiansky
	Eugen Lukáč	Dunajský
	Lad. Lehotský	Turčiansky
	Jozef Cimrák	Oravský
	Ladislav Letrík	Spišský
	Július Sepeši	Šarišský
	Dušan Cesnak	Abovo-zemplínky
	Emil Sivák	Gemerský
	Ján Hroboň	Malohontský
	Pavel Machala	Hontiansky
	Viliam Adamčík	Novohradský
	Július Krčméry	Zvolenský
za kraje styční:	Dr. Jul. Adamiš	Bratislavský
	Albert Predmerský	Nitriansky
	Milutin Bágeľ	Banskobystrický
	Ondrej Krecháč	Žilinský
	C. J. Handzo	Prešovský
	Adolf Kevický	Košický

Na otázku predsedu ad hoc br. Chabadu, či prítomní budú hlasovať o jednotlivých kandidátoch alebo en bloc, sa voľba uskutočnila en bloc.

Br. Chabada ďakuje za voľbu, odovzdáva predsedníctvo zvolenému predsedovi prípravného výboru ÚSEK-u br. Ivanovi Kolesárovi.

Br. Ivan Kolesár ujímajúc sa predsedníckej funkcie povedal, že sa takto deje za ťažkých časov. Ďakuje za dôveru a hotový je pracovať na zveľadení Siona, nášho malého národa a vlasti. Po vykonaní zverených predprác budeme považovaní aj zo strany vlády za jednoliatu zložku. Prosím, aby ste v priebehu ďalšieho zasadnutia dávali tón, ktorý je vyznaním viery, lásky a nádeje. Ako kňaz v ťažkých okolnostiach života som poznal, že Pán je blízko so svojou pomocou. Budeme prosiť na pokorných modlitbách, aby nám pomohol v našich prácach pre blaho cirkvi a pri budovaní našej vlasti.

Ďakuje doterajšiemu predsedníctvu Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie za všetko, čo vykonala za Uhorska a za Slovenského štátu. Spolupracovala so SPEVAK-om v dobrom diele. Nechceme spolitizovať cirkev, ale dať jej náplň Pána Ježiša Krista. Chceme byť nápomocní robotníkovi, roľníkovi, pracujúcemu človeku, dodávať mu odvahy. Keď túto úlohu vykonala Všeobecná pastorálne konferencia, bolo to jej dobré dielo. Ja osobne som vďačný br. Júliusovi Dérerovi, že mal odvahu za Slovenského štátu preklenúť hrádze do ilavskej väznice a doniesol ta slovo Božie. Ďakujem všetkým členom konferencie a SPEVAK-a, že sa uberali cestou pravdy a života. Ďakujem Modlitebnému

krúžku, že sa usiloval, aby sme nadviazali blízky styk s Pánom naším, ktorý nám hovorí: „Slúžte!“, nie len aby nám bolo slúžené.

Veríme, že ste pochopili slová nášho gen. tajomníka J. Chabadu. Veríme, že čo konáme a budujeme bude dielo reprezentujúce našu cirkev, našu vieru. Bude vizitkou proti tým, ktorí chcú vojnu a oporou pre tých, ktorí bojujú za trvalý mier. Prosím, aby ste túto konferenciu viedli vo zväzku pokoja.

Pavel Hronec, zapisovateľ

K prejavu br. J. Chabadu aspoň niekoľko poznámok,

1. Program konferencie nevyhovoval SÚVC ani organizátorom ÚSEK-u. Tu je aj s pozvánkou:

VIII. Predsedníctvo Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie
Č. 1614/1950 *V Modre dňa 10. septembra 1950*
IX. Predmet: povolanie na konferenciu

Drahí bratia a sestry!

Všeobecnú vnútornomisijnú a pastorálnu konfernciu, ktorá vstupuje do 51. roku svojho trvania, tohto roku povoláva ev. a. v. cirkevný zbor v Komárne na 27. a 28. septembra 1950. Prvý raz pomýšľame ísť so svojimi vnútornomisijnými a pastorálnymi poradami do strediska našich presídleneckých zborov, aby sme sa aj touto cestou zblížili s našimi presídlenými spolubratmi, aby sme im dali pocítiť, že prišli ako svoji medzi svojich a prispeli k zvýšeniu úrovne ich duchovného života.

Program konferencie je nasledovný:

27. septembra 1950 ráno o 8. hodine

1. *Spev, modlitba, text a otvárací prejav predsedu*
2. *Prívet gen. tajomníka ev. a. v. cirkvi J. Chabadu*
3. *Čo prinieslo kresťanstvo Európe na poli náboženskom a kultúrnom (farár Kašuba, Ľubietová)*
4. *Angelológia a satanológia v Starej zmluve (Dr.Kátlovský)*
5. *Angelológia a satanológia v Novej zmluve (Dr. Gábriš)*
6. *Naše vnútornomisijné úlohy v dnešnej dobe (farár Kubiš, Cerovo)*

28. septembra 1950 ráno o 8. hodine

1. Tisícročné kráľovstvo (farár J. Kmeť, Vrbové)
2. *Čo je evanjelizácia a ako ju konať v zboroch (farár Radoš, Lubiná)*
3. *Čo so ženami, ktoré skončili teologické štúdium (Bancíková a Tomko, Východná)*
4. *Najnovšie literárne diela týkajúce sa náboženskej práce (Dr. Cibulka, Bratislava)*
5. *Voľba funkcionárov*
6. *Voľné návrhy*
7. *Zakľúčenie*

Na vnútornomisijných službách Božích bude kázať farár Juraj Struhárik, misijnou prednáškou „Tesná brána a úzka cesta presídleneckých zborov“ poslúži farár Dlháň. Tiež v niektorej prestávke bude vychádzka na miesta mučenia ev. kňazov v r. 1674-75, pozdejších galejných mučeníkov.

Povolenie ku zadržaniu konferencie dal SÚVC č. 8962/50 dňa 7. septembra 1950. O železničnú zľavu sme požiadali.

Bratsky povolávame kňazov, kaplánov, sestry farárky i všetkých členov konferencie. Aj záujem o problémy, ktoré budeme rozoberať aj láska k presídleným našim spoluveriacim nech nás podnieti k tomu, aby sme sa radi zúčastnili konferencie v Komárne.

(Nasledujú ešte praktické úpravy o vlakovom spojení zo všetkých kútov Slovenksa.)

S bratským pozdravom
predsedníctvo konferencie

Br. O Vízner v úvode svojho referátu v Turč. Tepliciach 2. V. 1968 spomína, že ho predseda Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie br. J. Dérer požiadal, aby na konferencii v Komárne r. 1950 povedal prednášku a že si ju pripravil na tému „Dobro a zlo v živote človeka“. Neviem, prečo nebola uvedená v úradnom pozvaní na konferenciu.

Ako vidieť, program bol obsažný, aktuálny a zaujímavý. Že sa nemusel pozdávať politickým činiteľom na SÚVC, môžeme azda pochopiť, ale ťažko chápať a ľúto nám bolo, že ho odsudzujúcu deklasoval J. Chabada so svojimi úsekárskymi spoločníkmi. Pre nich boli teraz prvoradé sociálne otázky. Podľa nich bol nielen nevhodný, ale doby nehodný. My sme hovorili o sociálnych otázkach Starej i Novej zmluvy ešte za prvej republiky a častejšie počas druhej svetovej vojny (kurzy SEM). Teraz to nebolo pre nás nič nového, iba módneho. Naproti tomu hovoriť o stave kostolov pre presídlencov v 10 zboroch, o ich duchovnej opatere a tým i napomáhaní k občianskej spokojnosti, označil br. Chabada za provokujúce, lebo to vraj neprospieva ku konsolidácii južného Slovenska. Čo sme potom mohli čakať od jeho sľubov, že sa ÚSEK bude starať o vnútornomisijnú i pastorálnu činnosť a o osobné potreby farárov? Nič z toho nebolo.

2. Neobstojí poznámka, že farári nevedeli načo boli pozvaní do Piešťan. Každý dostal pozvanie s programom a každý vedel, že bude reč aj o navrhovanom zákone č, 218/49. Tam ešte každý mohol hovoriť bez obáv. Ale aké prekvapenie nás čaká o rok v Komárne, to sme naozaj nevedeli.

Nepoznám prípad br. Mirka Petroviča. Aspoň toľko: M. Petrovič bol tajomníkom biskupského úradu slovenskej ev. a. v. cirkvi v Novom Sade (Juhoslávia). Po 2. svetovej vojne repatrioval a pracoval na biskupskom úrade v Bratislave. Nakoľko však komunistická Juhoslávia pod vedením J. B. Tita sa v lete 1948 rozišla s Moskvou, zhoršili sa aj vzťahy KSČ a našej vlády s Juhosláviou. Presídlenci z Juhoslávie boli u nás upodozrievaní zo špionáže v prospech Titovej Juhoslávie a niektorí aj súdne stíhaní. M. Petrovič bol odsúdený na 23 rokov a len po rokoch prepustený na slobodu, keď sa vzťahy medzi ČSSR a Juhosláviou normalizovali.

Rekriminované zhoromaždenie SPEVAK-a v Piešťanoch bolo verejné a o jeho výsledku mohol sa ľahko dozvedieť hocikto, trebárs aj rím.-kat. biskup Čársky v Košiciach. Memorandum sme nikomu nedali na vedomie, len Národnému zhromaždeniu a vláde.

Ako ďalšiu nutnosť prečo založiť ÚSEK, spomenul J. Chabada: „Bolo treba konferencie, lebo je neiformovanosť, čo sa ukázalo aj v Žiline“. O čo šlo? Niekedy po Veľkej noci r. 1950 bola v Žiline spoločná (aj posledná) konferencia ev. duchovných (KED), našich aj českobratských. Pamätám sa na ňu, lebo som na nej kázal. O akú neorientovanosť tam išlo? Nie o ideologickú, veď vieme, v čo veríme a čo vyznávame. Neboli sme ale jednej mysle a jednej orientácie na vývoj pomerov v socialistickom zriadení, keď sa stali hrubé zásahy nielen do majetkových, ale aj ľudských práv (napr. zatváranie a vysídľovanie „kulakov“). Prítomný bol aj prof. J. L. Hromádka z Prahy, ktorý sa po vojne vrátil z USA a orientoval sa na Východ. Snažil sa nás presvedčiť, že príchod socializmu do našej vlasti je dejinná príležitosť pre kresťanov a kresťanské cirkvi. Máme sa zaň angažovasť. Vraj sa nemáme v týchto prevratných časoch schovávať ako v daždi pod dáždnik. Podobne br. Chabada burcoval z politického dištancovania sa. Nemáme sa vraj pozerať na vývoj a čakať ako pavúk v kúte na svojej sieti. Vtedy sme sa viacerí ohlásili proti spolčovaniu sa s ateizmom a proti mnohým nedobrým a nepekným javom. Nemôžeme prikyvovať zlému, ale nazvať veci pravým menom. Sme strážni Boží, nemôžeme mlčať, keď treba prehovoriť, inak by sme boli ako nemí psi o proroka Izaiáša (56,10). Prof. Hromádka často ronil slzy nad krivdami v ďalekých krajinách.

No v rozhodujúcich chvíľach, vďaka Bohu, ozval sa i proti hrubým neprávostiam u nás, ba aj proti obsadeniu našej vlasti v auguste 1968.

Povšimnutiahodné je, že medzi pripravovateľmi ÚSEK-u a potom jeho funkcionármi je hodne starých farárov a seniorov. No, dá sa to vysvetliť, ale ťažšie pochopiť.

Ako to bolo teda v Komárne?

Tak, že sme sa smeli zhromaždiť, aby nám predseda prípravného výboru ÚSEK-u a gen. tajomník cirkvi br. J. Chabada oznámil, že Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie už niet a program pre túto konferenciu pripravený je tiež nevyhovujúci. Nastupuje ÚSEK.

V ten deň navštívili sme kazematy niekdajšej komárňanskej pevnosti, v ktorých boli väznení a v ktorých trpeli verní vyznavači pravdy evanjelia, naši evanjelickí martýri v čase smutnopovestných bratislavských súdov za Leopolda I. Mnohí sme potom ani večera nedočkali a odišli sme z ďalšieho rokovania ÚSEK-u.

Opustili sme Komárno, ale neopustili sme odkaz našej drahej vysokozaslúžilej Vnútornomisijnej a pastorálnej konferencie, ktorá za pol storočia pomáhala formovať duchovné ústrojenstvo slovenských evanjelikov a. v. vnútornomisijnými slávnosťami a pastorálnymi poradami, bdejúc nad drahým dedičstvom viery, pravej bohoslužby i konfesijnej čistoty skrze svojich zakladateľov a horlivých údov rozširovaním živého i tlačeného slova ako aj skrze službu pomáhajúcej lásky prostredníctvom sirotincov, diakonie a iných ústavov.

Kam sme sa v našej cirkvi a s našou cirkvou dostali, keď sme sa zriekli Konferencie a tým opustili tú pravú lásku, snažila sa ukázať i táto **Kronika nášho obrodného hnutia.**

Pavel Hronec

Doslov

Bola to ťažká doba. Krátko predtým slovenské evanjelictvo prežívalo veľké víťazstvo, veľkú satisfakciu a uznanie za to, ako sa zachovalo počas 2. svetovej vojny. Záchrana židovských spoluobčanov, či boj o obnovenie a rozšírenie demokratických zásad, a to tak v zmysle spoločenskom ako národnostnom. Boj, ktorý vyvrcholil v Slovenskom národnom povstaní.

Lenže vo februári 1948 prišiel prevrat. Na jednej strane komunistický diktát znamenajúci koniec skutočnej demokracie, na druhej strane ideologické predsudky vrcholiace aj v radikálnom odmietnutí vplyvu náboženských organizácií. Už v roku 1949 bol prijatý zákon, podľa ktorého na obsadenie každého kňazského miesta bol potrebný štátny súhlas. Navyše tento štátny súhlas mohol byť kedykoľvek odňatý a štátna moc to začala využívať.

V odboji a v Povstaní vzorne spolupracovali tzv. socialistické krídlo a tzv. občianske krídlo. V mnohých orgánoch sa dodržiavalo paritné zastúpenie. Tak sa stalo, že niektorí evanjelickí kňazi spolupracovali s krídlom socialistickým, iní zase s občianskym. Po oslobodení tieto krídla prerástli do politických strán: Komunistickej strany Slovenska (KSS) na strane jednej, do Demokratickej strany (DS) na strane druhej. Hoci na prvý pohľad paradoxne, viacerí evanjelickí kňazi sa stali členmi komunistickej strany. Pred Februárom 1948 to nepôsobilo negatívne , či prekvapujúco, ani v cirkvi ani v spoločnosti. Horšia situácia nastala po ustanovení komunistickej nadvlády nad cirkvami v r. 1949.

V slovenskej evanjelickej ev. a. v. cirkvi sa vykryštalizovali, aspoň z hľadiska oficiálnej terminológie, dve skupiny kňazov: tzv. pokroková a tzv. reakční. Pokroková sa dostávali do významných cirkevných funkcií, prípadne cirkev opustili. Situácia tých reakčných vyvrcholila v súdnych procesoch začiatkom šesťdesiatych rokov, v ktorých bolo nespravodlivo a protiprávne odsúdených vyše 20 evanjelických kňazov.

Stalo sa tak v čase, keď už pomaly začínalo svitať. Ono svitanie vyvrcholilo v obrodnom hnutí z roku 1968. Toto hnutie bolo pre ortodoxných komunistov také nebezpečné, že neváhali použiť vojenskú inváziu do Československa, aby ho zničili.

Prirodzene, československé obrodné hnutie sa prejavilo aj v slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi. A práve o tomto objekte napísal prítomnú knihu Pavel Hronec. Jeden z najpovolanejších, pretože predfebruárový predstaviteľ evanjelických spolkov a zároveň jeden z prvých postihnutých, už v roku 1953 mu bol odňatý štátny súhlas pre Banskú Bystricu.

Nebudem opakovať obsah Kroniky, napísanej a členenej dosť výrazne. Poznamenávam azda len to, že v nej niet štipky nenávisti. Pavel Hronec, ako som ho poznal ako jeho žiak i jeho organista, nevedel, čo to nenávisť je. Preto jeho kniha je písaná objektívne a je vzácnym dokumentom pre budúcich historikov i všetkých tých, ktorí si chcú z minulosti vziať ponaučenie a vytvárať korektné a láskavé vzťahy v živote svojom i v živote cirkvi i celého národa.

Beloslav Riečan

Pavel Hronec

Krásy tohto nádherného sveta Pavel Hronec začal spoznávať 10. októbra 1910 v rodine maloroľníka. V čase jeho narodenia v príbytkoch maloroľníkov veľmi častým hosťom bývala bieda, ktorá mnohých živiteľov rodín vyháňala za prácou veľmi ďaleko od domova až do Spojených štátov amerických. Medzi týmito „exulantmi“ nechýbal ani otec Pavla Hronca.

Pavel Hronec st. , okamžite po príchode do Spojených štátov amerických sa angažuje v Slovenskej lige. V roku 1917na americkej pôde sa stretáva s generálom Milanom Rastislavom Štefánikom. Toto stretnutie sa hlboko vrýva do pamäte P. Hronca st. a veľmi pozitívne ho ovplyvňuje. Po vyhlásení Československej republiky 28. októbra 1918 si momentálne kupuje lístok na loď a vracia sa späť do vlasti, do Zvolenskej Slatiny.

Udalosti odohrávajúce sa v poslednom vojnovom roku 1918:

- prvomájová liptovskomikulášska demonštrácia, na ktorej z úst MUDr. Vávra Šrobára bol vyslovený imperatív žiadajúci právo na samourčenie pre *„ uhorskú vetvu československého kmeňa“;*
- októbrové vyhlásenie Československej republiky;
- ako aj prijatie Martinskej deklarácie,

vrývajú veľmi hlbokú brázdu do duše osemročného Paľka Hronca. V ťažkých životných situáciách, mnohokrát v myšlienkach zalieta do detských a študentských rokov. Úteky do minulosti mu vlievajú do žíl optimizmus a silu čeliť nepriazni osudu. V mysli sa P. Hroncovi mnohokrát vynárajú detské obrazy spojené so zvolenskoslatinskou ľudovou školou, kde spoznával prvé písmená abecedy, zoznamoval sa s matematikou, históriou a pod. Pri spomienke na lúčenie sa s rodnou obcou - Zvolenskou Slatinou, jeho oči neraz zastiera závoj nostalgie.

Po ukončení ľudovej školy, sa Pavel Hronec s rodičmi sťahuje na juh Slovenska, kam prekladajú jeho otca zastavajúceho funkciu štátneho notára. Túžba po vzdelaní u neho je veľmi silná. Vedomostný obzor si rozširuje na gymnáziu v Zlatých Moravciach, Nitre a v Prievidzi, kde maturuje. Po maturite zasadá do školských lavíc Slovenskej bohosloveckej ev. a. v. fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

P. Hronec patril k premiantom bohosloveckej fakulty a preto aj v školskom roku 1932/1933 získava štipendium na Bohosloveckej ev. a. v. fakulte v Strasbourgu. Po návrate zo študijného pobytu, všetky svoje sily venuje ukončeniu vysokoškolského štúdia, ktoré absolvuje s vynikajúcim prospechom. Za kňaza evanjelickej cirkvi je ordinovaný práve na svoje meniny, t.j. 29.júna 1934 a vysvácuje ho generálny biskup a zároveň biskup Východného dištriktu Dr. Vladimír Pavel Čobrda.

Po ordinácii za dušpastiera P. Hronec, aj napriek vykonávaniu náročného povolania, sa prihlasuje na Filozofickú fakultu Univerzity Komenského študijný odbor filozofia a literárna veda, ktorý slávnostne završuje promóciou v roku 1938.

Ešte počas bratislavských štúdií mladý bohoslovec sa radí k aktívnym členom Kuzmányho kruhu ev. a. v. akademikov, v ktorom zastáva funkciu tajomníka. Bol tiež predsedom fakultného spolku študentov teológie J. M. Hurbana a úradujúcim podpredsedom Ústredia slovenského evanjelického študentstva v Československu.

Vysvätením za kňaza 29. júna 1934 P. Hroncovi sa končia „bezstarostné“ študentské časy a nasledujú kaplánske roky, ktoré si „ odkrúca“ v Modre a v Bratislave u biskupa Západného dištriktu Dr. Samuela Štefana Osuského. Popri plnení si náročných kaplánskych povinností venuje sa tiež výchove mladého evanjelického dorastu ako pedagogický dozor v novozaloženom evanjelickom internáte na Legionárskej ulici v Bratislave.

Pavol Hronec radí sa k aktívnym členom Združenia evanjelickej mládeže (SEM) a ex post je zvolený za generálneho tajomníka. V rokoch 1936 – 1937 zastáva aj post redaktora

Nového rodu, kde mu veľmi dobre sekunduje študent teológie Rudolf Koštiaľ (v rokoch 1969 – 1990 biskup Západného dištriktu). Spoločný tvorivý duch a záujmy priviedli P. Hronca a R. Koštiaľa k vydávaniu metodicko – pracovnej príručky *Naša práca* pre pracovníkov SEM.

Zvrat v živote Pavla Hronca nastáva 2.júla 1937, kedy si ho za svojho duchovného pastiera zvolil ev. a. v. cirkevný zbor v Hronseku. Úradne sa funkcie ujíma 1. septembra 1937. Vo výročnej správe z r. 1937, túto udalosť P. Hronec zachycuje: *„ Do Garanseku som prišiel 5. septembra XV. nedeľu po sv. Trojici. Je to pre mňa milý a pamätný deň, ku ktorému sa druží 17.október, keď som bol velebným pánom seniorom Ličkom vo svojom úrade novozvoleného garanského kňaza slávnostne inštalovaný...“.*

Mladý kňaz vyznačujúci sa obrovskou osobnostnou charizmou sa v Hronseku veľmi rýchle aklimatizoval. Veľmi rýchle získava si srdcia hronseckých cirkevníkov ako aj obecnej vrchnosti, čo sa prejavuje na Službách božích, ale tiež pri organizovaní spoločensko - kultúrnych podujatí. Hroncova ruka asistuje i pri elektrifikácii obce Hronsek.

Krátko po príchode do Hronseku v októbri 1937 uzatvára manželstvo s Pavlou Solovkovou z Lubiny. Manželom Hroncovým Pán Boh požehnal troch nadaných synov Ľubomíra (1938), Branislava (1940) a Vladimíra (1944).

Pokojne plynúci život a radosť z narodenia synov Ľubomíra a Branislava narušujú dramatické udalosti odohrávajúce sa v rokoch 1938 – 1942, ktoré zraňujú Hroncovu vlasteneckú dušu. Jeho kázne vychádzajúce z Písma svätého sú ladené v duchu československej vzájomnosti, kritizujúce vtedajšie politické pomery ako aj nastolenie hnedej diktatúry. Na svojich cirkevníkov apeluje, aby sa vyhýbali nepremysleným krokom namiereným proti Čechom a neskôr Židom. Neustále im zdôrazňuje: *„ Správny kresťan sa nikdy nezúčastňuje na výtržnostiach a vyhýba sa im. Z jeho úst nikdy nevychádzajú hanobiace heslá. Správny kresťan má neustále na mysli prví budú poslední a poslední budú prví.“* V Hroncových kázňach nikdy nechýba revolučný náboj, ktorý v hronseckom drevenom kostole rezonuje dvojnásobne a ešte všetko umocňuje jeho liturgia.

Dramatické udalosti odohrávajúce sa v roku 1938 v cirkevnej správe opisuje slovami: *„Na pohromu a žalostný stav našej vlasti, národa i cirkvi padol len slabý tieň radosti z uskutočnenia autonómie slovenskej krajiny. Po 6. októbri v Žiline stalo sa skutkom to, čo prví bojovali, obetovali a trpeli naši evanjelickí otcovia – vodcovia. I v Republike sme svoju povinnosť k národu vykonali v zvrchovanej miere. A pod zástavou autonomizmu kráčali i evanjelici so svedomím národa – Martinom Rázusom. My evanjelici tešili sme sa. Že autonómia zabezpečí nám tie spravodlivé práva, ktorých sme sa nevedeli dovolať a vybojovať v prvej Republike. Ale terajší vývoj veci a skúsenosti neuspokojujú nás vo všetkých našich samozrejmých očakávaniach. Tešili sme sa, že sa národ zjednotí. Kázali sme, vyzváňali sme k jednote, s uspokojením prijímali sme správy, že Slovensko chce byť kresťanskou krajinou. Ale zarmucujú nás a znepokojujú nás nedobré a povážlivé zjavy. Národ sa vraj má zjednotiť v jednej strane a v jednej garde, ktoré nesie meno toho, ktorý nás slovenských evanjelikov nenávidel, hanobil. Opovrhoval, potupil. Pourážal, ba ani na meno nám nevedel prísť. Tak isto nám Hlinkov obraz chcú nanútiť do škôl proti našej vôli a proti právu cirkevnej autonómie.“*

V dramatických časoch 1938 – 1939 hronsecká fara sa stáva azylovým domom pre mnohých štvancov prenasledovaných vtedajším vládnym režimom, ktorým vystavuje falošné krstné listy a na tom základe sú im vystavené nové identifikačné doklady. V časoch holokaustu Pavol Hronec spolu s manželkou Pavlínou sa podieľajú na záchrane osôb prenasledovaných z rasových dôvodov, ktorým nikdy neodmietajú pomoc. Pavol Hronec dúfajúc, že ich zachráni pred odvlečením do vyhladzovacích koncentračných táborov v nacistickom Nemecku ich krstí a prijíma do ev. cirkvi. Za pomoc rasovo prenasledovaným občanom štát Izrael mu spolu s manželkou Pavlínou dňa 2.júna 1993 udeľuje vyznamenanie in memoriam **Spravodlivý medzi národmi**. Ocenenie za rodinu Hroncovu preberá syn

Branislav. O dva roky pozdejšie 8. mája 1995 na návrh pani Judity Gáborovej pri príležitosti 50.výročia oslobodenia od nacistickej hrôzovlády **Nadácia skrývané dieťa** Pavlovi Hroncovi udeľuje čestné uznanie.

Láska k československej vlasti, demokracii a slobode v rokoch 1938 - 1945 privádza P. Hronca do radov antifašistov, ktorí sú v spojení s československou emigračnou vládou v Londýne. Veľmi úzke kontakty nadväzuje s Viliamom Paulínym, Jánom Ursínym, Dr. Jozefom Lettrichom, Tomášom Tvarožkom, MVDr. Martinom Kvetkom a Dr. Ing. Petrom Zaťkom. Tak, v spomínanom období sa hronsecká ev. a. v. fara stáva centrom protifašistického odboja. V Hronseku na fare si „rande" dávajú slovenskí antifašisti „liečiaci sa", alebo rekreujúci sa v neďalekých kúpeľoch Sliač. P. Hronec veľmi úzko spolupracuje s MUDr. Vavrom Šrobárom žijúcim v Trenčianskych Tepliciach, s ktorým ho zoznamuje Viliam Paulíny z Banskej Bystrice. Pretože bol z nich najmladší, tak ho zároveň poverujú funkciou akéhosi „styčného dôstojníka" zabezpečujúceho spojenie medzi Trenčianskymi Teplicami a Banskou Bystricou čo platilo aj v opačnom garde.

Od mája 1944 hronsecká fara sa stáva centrom príprav ozbrojeného povstania. Práve v Hronseku MUDr. Vavro Šrobár vypracoval s blízkymi spolupracovníkmi: Pavlom Hroncom, Miloslavom Kašubom, Viliamom Paulínym, Igorom Makovickým, pplk. Františkom Urbanom, pplk. MVDr. Mikulášom Ferjenčíkom, pplk. Jánom Golianom, pplk. Jánom Imrom a MUDr. Danielom Petelenom tézy odboja, ktoré kuriérnou cestou zaslali do Londýna.

Čulý ruch na hronseckej fare neuniká orliemu zraku tisovsko-tukovských nohsledov, ktorí sa snažia odbojného kňaza „posadiť" za mreže. Pred zatykačom ho zachraňuje povolávací rozkaz do armády, ktorý mu zasiela prednosta ev. a. v. duchovnej správy VPV v Banskej Bystrici mjr. duch. Daniel Kováč. Vyhlásenie Slovenského národného povstania (SNP) npor. Pavla Hronca zastihlo vo funkcii zástupcu prednostu duchovnej ev. a. v. správy na VPV v Banskej Bystrici. Ihneď po proklamácii SNP npor. P. Hronec je menovaný do funkcie vojenského cenzora v Slobodnom slovenskom vysielači(SSV). Pôvodne Proklamáciu Predsedníctva Ústredného národného výboru v SSV na osobnú žiadosť V. Šrobára mal čítať P. Hronec, ale pretože ho pplk. Mirko Vesel nezastihol v budove VPV, tak ju prečítal Ing. J. Styk. Od 1.septembra 1944 do 27. októbra 1944 Pavel Hronec pôsobí aj vo funkcii prednostu prezídia Povereníctva Slovenskej národnej rady pre školstvo a národnú osvetu.

Počas pôsobenia na Veliteľstve 1. ČSA na Slovensku v Banskej Bystrici po príchode americkej misie aj s veliteľom duchovnej správy D. Kováčom sa spriatelili s Američanom slovenského pôvodu poručíkom Johnom Schwartzom-Krizanom, ktorý ich veľmi často aj navštevovuje.

Po páde Banskej Bystrice 27. októbra 1944 spolu s ďalšími spolupracovníkmi odchádza na Donovaly s cieľom prejsť cez Prašivú na Liptov. Putujúc hrebeňmi Nízkych Tatier sa dostáva do nepriateľského obkľúčenia, z ktorého sa mu podarilo uniknúť a Hiadeľskou dolinou zostupuje do Medzibrodu. Cestou domov, tesne pred Banskou Bystricou ho zaisťujú príslušníci Sicherheitsdienstu. Tesne pred bránami banskobystrickej Krajskej väznice sa mu podarilo utiecť. Túto kapitolu svojho života P. Hronec opisuje: *„Tesne pred bránami sédrie s Božou pomocou sa mi podarilo utiecť. Dostal som sa na evanjelickú faru. Tam, za neprítomného farára odbavil som pohreb. Mŕtveho som niesol na márach a spúšťal do hrobu oblečený súc v luteráku. Na základe tohto cirkevného výkonu preukázal som svoju prítomnosť v Banskej Bystrici a tak som sa dostal domov."*

Po návrate do Hronseku P. Hronec prostredníctvom pána Riečana sa podieľa na zásobovaní príslušníkov 2. čs. partizánskej brigády Za slobodu Slovanov. Pomoc poskytuje aj havarovanému americkému letcovi Charlesovi McDymu, ktorý azyl našiel v učiteľskom príbytku súrodencov Pavla a Zuzany Bohušovcov z Veľkej Lúky. Túto charitatívnu činnosť vykonáva až do oslobodenia.

Zvony slobody vlievajú Pavlovi Hroncovi do žíl novú silu a optimizmus. S veľkou vervou sa púšťa do hospodárskej a kultúrnej obnovy vojnou zničenej vlasti. Dňa 1.apríla 1946 službu Pánovi nastupuje v ev. a. v. cirkevnom zbore v Banskej Bystrici.

Pavel Hronec patrí k najbrilantnejším kazateľom slovenskej evanjelickej cirkvi, v ktorom sa nezapiera čobrdovsko - osuského kazateľská škola a zároveň je aj jedným z najlepších slovenských evanjelických liturgistov.

Hroncove kňazské, ale tiež spoločenské aktivity sú po roku 1948 tŕňom v oku ľudovodemokratického režimu , ktorý mu 21. júla 1953 odoberá štátny súhlas pre vykonávanie kňazského povolania v Banskej Bystrici a okolí. Odobratie štátneho súhlasu pre Banskú Bystricu je spojené aj s perzekúciou rodiny. Doplatil na to jeho najstarší syn Ľubomír, ktorému ľudovodemokratické štátne orgány nedovoľujú študovať na strednej škole. Jedinou povolenou školou je učilište. Nakoniec ,vďaka Bohu, sa všetko zmenilo a začína študovať na strednej priemyselnej škole v Banskej Bystrici, ale pod cudzím menom.

Štátny súhlas P. Hroncovi je ponechaný len pre Veľký Krtíš. Vo veľkokrtíšskom cirkevnom zbore pôsobí od 22. júla 1953 do 5. marca 1965 ako námestný kňaz, kedy na základe štátneho súhlasu je zvolený za riadneho kňaza.

Ani nepriazeň socialistických štátnych orgánov nezlomila Pavla Hronca. Zabudnutie na represie zo strany socialistického režimu nachádza v práci. Púšťa sa do opravy a budovania Pánovej vinice. Pod Hroncovým dohľadom sa vykonali generálne opravy troch kostolov, fár, hospodárskych budov a dokonca sa postavila aj jedna kostolná veža.

P. Hronec uplatnenie nachádza aj v spoločenskom živote Veľkokrtíšskeho okresu: píše mestskú kroniku a zastáva funkciu predsedu Československého Červeného kríža.

Obrodný rok 1968 P. Hronec víta s nadšením. Bol jedným z organizátorov stretnutia evanjelických kňazov na Čertovici a konferencie evanjelických kňazov v Turčianskych Tepliciach. Materiály týkajúce sa obrodného roku 1968 sú ním spracované v práci : *Kronika nášho obrodného hnutia.* V normalizačnom období sa P. Hronec sťahuje do úzadia a venuje sa výlučne už len kňazskému povolaniu a svojej rodine. Únik od bežných starostí nachádza v štúdiu histórie týkajúcej sa vnútromisijnej a pastorálnej činnosti slovenskej evanjelickej cirkvi od roku 1899 do 1950, ktoré budúcim evanjelickým generáciám zanecháva pod názvom: *Čítanie o Všeobecnej vnútornomisijnej a pastorálnej konferencii* (1985). Žiaľ, táto jeho práca do dnešných dní zostáva iba v rukopise a zoznámila sa s ňou len malá skupinka ľudí.

Pavol Hronec plný životného elánu v júli 1986 za veľmi tragických okolností v Nemecku, počujúc volanie svojho Pána odišiel z časnosti do večnosti, pretože: „Blahoslavení sú všetci tí, ktorí prebývajú v mojom dome.“

PhDr. Daniela Baranová, PhD.

Cirkevný zbor ECAV Banská Bystrica

Pavol Hronec

Kronika nášho obrodného hnutia

ISBN 978-80-971505-0-1